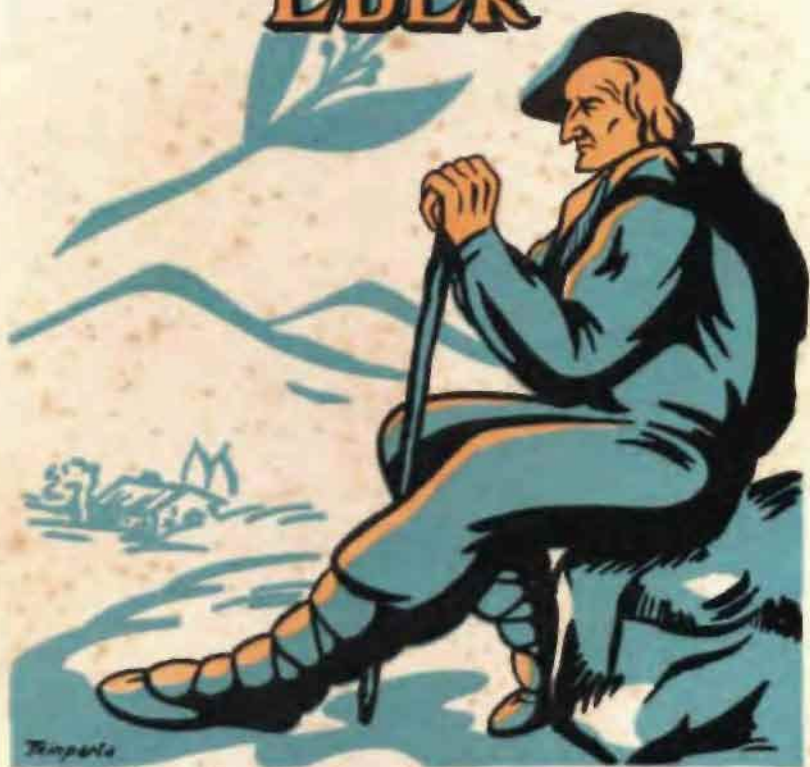

XX
AITA ONAINDIA

MILA EVSKAL-OLERKI EDER

Tempo

AITA ONAINDIA

Karmeldara

MILA EUSKAL-OLERKI EDER

ALDIZ-UREN AUKERATUTA

Karmeldar Idastiak

LAREA - AMOREBIETA

(BIZKAIA)

1954

CENSORES ORDINIS:

Fr. Linus a Sacra Familia

Fr. Michael Maria a Puero Jesu

IMPRIMI POTEST:

Larree, 2 aprilis 1954

Fr. Amalius a Sto. Aloisio Gonzagae,
provincialis

JABEA DAU

NIHIL OBSTAT:

Anicetus de Zugasti,
Censor Curiae

IMPRIMATUR:

S. Sebastiani, 2 octobris 1954

Dr. Josephus Sdupe,
Vicarius Generalis

Eskeintza

- 1) *Eusko gogoa, gizaldiak zear zaindu ta eri-olerki bikaiñez apaindu duten koblazale ta bertsolari ixil guztiei;*
- 2) *Euskal-bizitza gizonkiro abestu duzuten olerkari jantzioi;*
- 3) *Lur puska zoragari onetan bizi zeraten euskaldunoi; baita, osto ;gara ekaitzegoz bezela, atzeri zear sakabanatuta zabiltzaten maiteoi ere;*
- 4) *An nai emen, odol-indar berdiñak bilduta, eusko gogoa betikoz il ez dedin, lan dagizutenoi;*

biotz-ikara samurez,

AUKERATZAILEAK

Heuskara,
jalgi adi kanpora.
Heuskara,
habil mundu guzira.

Beñat Etxepare
(1545)

Euskerak burua jasotzea,
Jainkoak nai du.

Aita Kardoberatz agurgariak
(1703-1770)

Euskaldun jaiο nintzan,
Euskaldun azi,
Euskara utsik amak
Eustan irakatsi;
Euskara maite-maite,
Zabiltz neugaz beti.
Euskara il ezkerο,
Fz dot gura bizi

Arese ta Beitia
(1841-1906)

ITZ BI

Aita Onaindia'k itz bi eskatu deustaz bere liburu «Mila Euskal Olerki» onen sarerako. Mila euskal olerki? Ba ete da ainbesterik? Eta zelakoak e/e dira? Nik uste baiño ge'ago (a obeak dira bi'duma ontakoak. Liburu bera ez doi ikusi, baiña bai aurkibidea, eta ortatik emon negike nire eritxia.

Auretik esan, olango liburu bat bear-beareko dogu, geurok zerbait ikasi' dagigun, eta batez be, gure gaztediak.

Ez neuke esango gure Bilbilitaragaz sunt mala, bai sunt bona eia optima; mediocria bere bai', baiña euren tokia ba-dabe liburuan orerk be. Erdi'-merdikogure one'k baiñO kaxka-ragorik agiri da beste erietako lorateai edo anthologietan. Oreik be, euren mendeko bari' emoten deuskue, ta, ondo begira ezkeliño, ba-dabe alderdi'ren bat poli'ta. Gure olerkari' gazteok ba-dabe nun ikasi. Kanta zaretan ba-di'ra bi'kai'ñak eta tankera banakoak. Lau aizaldi'etako olerkiak dakaz aldi'z-urenka, eta guenez, gure mendea.

Eri'txiketari asi' barik, itz bi' esan bear dodaz, eta onetxek di'ra- egia, zentzuna. Olerkari'ak askotan burua laregi' zorozen dabe iñok esan ez dauana esateko. Ortatik datoz mila xo-

rozkeri edo xoxokeri, eta ez diranean, geldi lotzen gara balio daben bururakizunak ete diran, ala buru-zozkeriak. Qure mendeko olerkarietan agin dira, gitxi edo asko, atzerira begira, erdera edo moda txar oreen mendeko. Alan ia guzti be, ez (jure inguruko erdal-eñetan beste.

Beste afixkua, biotzari yagokonez, guzur-adia edo guzur-asperena, erderaz esan el suspiro de falsete. Ontatik ugari da gure inguruko erderetan. Buruaren egia edo egi-aniza bear dogu lelengo, ta ufena, biotzaren egia. Zulo bi oreitan jausi ez gadizan, gure bertsolariak ditugu eredu: Xenpelar, Otaño, Otxalde, Üibararte... Qure egunotan saria lortu dauan Aita ^Mitxelena'k ortara joten dau, ta pozgafi yata.

Beste doacia zentzuna da. Elizako Quraso batek poietes deritxo Jaungoikoari, eta Dabid'ek diñoskunez, opera manuum eius veritas et iudicium. Jaunak egiñiko poiesi oreik egia ta zentzuna dira. Au du modurik ederena, ta gure bertsolarien betiko moda. Bide bafirik ez da, baizik bere, bide berean dabiñanak ba-dauala bere ibil tankera. Bidea bide, ba kotxa beli bera da.

Jtz bi baño geiago dira, irakurle, ela parkatu.

ORIXE

S A R R E R A

líai-baneko beriso-egieak, bere ser-izatcan ei loturik lez, ertz bi daukaz oso bedeznrrak: baia., poesi-era errikoi onen antxiñakolasuna ia. bestea, bertsolariaren arima-ustutze bele-belea. Aspaldi bateko erririk geienak, izan be, euren asieran babilen olako zerbait, gerora askok gizalege la kultura obe batez ornidurik —euren ustez beintzat— albora itxia edo galdua. Gogo-lantze, kultura ori, baiña, guzur-oskolez jantzia dogu geienetan' ezta ots-otsekoa, burutik arakoa, barne-mandioan arretaz erabilli ia ausnartua baiño Eiorrí-ala esanak, edo arima barruan luze ausnartuak, agertu ta adierazten ete dausku obeto geure izanaren muiñean daroaguna?

Euskaldunok oraíndik benso-era zar ori zutik daukagu. Arri-tzekoa izanda be, guk ba-ditugu oraíndiño bai-bateko jardunean euren barruak ustu oi dabezan berisolariak. Eta jokabide au ezta alzo goizeko gauzea, ziuurrik a>ko edesti ator elik datorkiguna baiño: euskera bera baizen antxiñakoa, esan gengike. Gure gurasoen aurretikoak ortik, antza, ainbeste maite ebezan bertsolariak. Egia esateko, gu baiño zar zaleago ziran.

Gaur be, bai, euskal bertsolaria mendi-erpin zear dabilkigu; ainbat saio, ainbat txapelketa emen naiz an. Erria be ez dabil nagi ta zabar, gure erri xea, erti-min dan gure erria, bertsolariak orren bero ta gartsu txalotzen dabezan euskal erria. Egiazko be'tsolariak, dudarik bage, garapenak eta txaloak merezi ditu, nun-nai ela beti. Orixe dogu, izan be, aozko literaturaren ezau-garririk bizkor nabarmenena; ela ez bakarrik eskola andi bako

erriaren poesi-kutsua dariolako, baitu erri-bioizaren eragin samurrak eta ikutu gozoenak bertsoz iraultzen trebe dalako be.

Guk ederti-gai guztietan, baiña batez be literaturan, geure kera berezia dogu. Eia literaturako kera edo jokabide aparteko au ezta, berieían sakoridu ezkeru, gure inguruko klasikoen antzekoa, laliñetik edo gerkeraiik artua. Geitre-geurea dogu. Kera au, estilo au, barriz, bertsolariak zaindu ia gorde izan dabe gizaldiak zear. Bertsolariak ba-leiteke olako era-ez ta naste antza iñoizka erakustea; baiña, errazoiketa laizez gauzak aztertu daroazan ikasian onela iduritu arren, berez ez dozu ori naste, egokitasun utsa baiño. "Gure bertsolaria da —diño Oteiza'k— estilorik garbiena, ta gure arieán argitasunik kilikagarri ta andienekoa" (Quousque tándem, 9).Egiatzko euskaldun dan euskalduna kera ori besterik ezia, ta naitaez bertsolaria txalotu bear. Or jai-egunez erriko plaza. Bertsolari batek, bik edo geiagok bertsoan diardue. Erri osoaren arei entzun-bearra! Bertsolaria ta erria, kera bal berean, ixil-ikutu gozoz kateaturik daukaguz.

Kera ori zertan dagoan ezta errez esaten. Baiña gai onetan kezka asko sortu dituan Oteiza'k onela diño: "Izkuntzan dago gure egiazko erraza; gizona ta izkuntza dira lenengo begiz jotén doguzanak, baiña oindiño barrurago dago gure kera berezia, gure estíloa, gure gogozko erraza" (22). Gogozko mundua, bertsolariak berez-berez, nai-noz agertu oi dauana. Zer ete da? Barrutik kanpora, illunetik argitara etorte bat; bizitzara, itzera, esaerara azaltze bat. Orrek bere kera dau, ta kera berezi ori bertsolariak agertzen dauku ondo ta egokien. Zelan? Len ibilli bidea osterá egiñik; len barrura joan da, ta landara dator orain, argitasunez gaiñezka; barren ortatik, dizditsu ta eder, dan bestean, euskal gogoa eskintzen dauku. Bertso gintzan, sarri, ara ta ona dabil, pentsamentu ta iduri zearkakoz; iñoizka batasunak uls-emenen dautsola dirudi, eztabil gure kultura ta ikasien lege arauz. Baiña barrutiko zalantzazko jeera ori da, ain zuzen, euskal egikerarik lerdénena.

Euskaldunok arima sortzaille balen jabe gar& Ta adóre ortan daukagu, euki be, geure gogo zarra, inguruko erri-endakaz zerikusi andirik ez dauana. Sortzaille izanik, or itxi dau gizaldiak barrena bere zatiren bat ari edo oni erantsia. Lenen, orain millaka urte, aizkora landuart itxi euskun zerbait, gero kanpai antzeko

edontzietan, il-arrielan, metaletan, eta geroago erromatarren izkuntzetan. Aro luze orreitan, gure gogo zarra bizi-bizi egona ta iñarroisia da, tximilol antzera auts-urreea or-emen itxirik. Alan be, inguruko erriak, kondaira argitan batez be, ainbat iskanbil arroturik, gure gogoa ixil samar iraua dogu. Ez, baiña, arnasa barik. Arnas ori elertian daukagu, bereziki; arpeelako marrazkietan eta mendietako arrespilletan dizdiz dagi arnasa orrek; baiña izkuntzan eta literaturan batez be. Erromatarrak, keltarrak eta indi-europarrak baiño lenago giñean gu Europa zar onetan; kondaira aurretik datorkigu geugaz euskera, ta euskeraz abestu dabe bertsolariak euren joera berezian.. Eia kanta zar asko galduak ba'ditugu be, mordoka doguz oraindiño, bertsolarien ertilanak nunbait, gure edestiaren sabeletikoak, gure gogozarraren arnasa boladak.

Noiz asi zan gizona ertilari agertzen? Arrizko aiztoak egiten asi zanean, artzuloko ormea laukitzai (huadrotzat) artu ebanean, eztanilik agora berez etorkion kantua oroimen-arasetan ermoizen asi zanean. Arri landuak ara ta ona eroango ditu; bertsoak, barriz, alkarri erakutsiko. Emen daukagu, beraz, gure kanta ta bertso zar askoren sorburua: edesti aurretiko une ezkutu illunen altzoan. Alegiñak egin arren, egia, ez dogu gaur jakingo noizkoak diran erdiñka lez dazauguzan kanta zatiok; baiña oso antxiñakoak dirala autortu bear dogu. Gure mendietako il-arri ta arrespil (krorúek) zarrak ba'dira, gure bertsolarien esan, atsoitiz, koplata ta kanta-saillak eztira gazteagoak. Zenbat urte ete ditue, adibidez, gure esakun zarrak, eusko gogoak urtez-urte sorturiko bertso bikote jakituriz beteak?

Euskaldunok izadi-arlo eder au, Euskalerria deritxoguna dogu bizilegi. Lur-azal au gu baiño lenagokoa da, bizi izateko naitaez lur-zati balen bearra dogu-ia. Ona elorri gintzan —noiz}— nunbaitetik; eta izadi-muskil onetan osotu dogu geure kondaira, idatzia ta idatzi bagea. Idatzi ez arren, kondairarik ez dogunik ezin gengike egundo esan: izadi oni deusogula dagigu edestia, ta gizona eztau egin oi edestirik ez eukiteak, bere edesti edo kondaira ortako zerbait ulertzeak baiño. Zer da, izan be, edestia? Jazo edo gertatzen dana. Baiña ez orain jazoten dana bakarrik, lenago jazo zana ta gero jazoko dana be bai; aldiaren barruan jazoten dana, naiz len, naiz orin, naiz gero. Eta jazoera oneik

euren imeko, momeniuko zerbaít itxi daroa: Santimamiñe'ko gizonak euren tresna zakarrak, Gorbeia'ko artzaiñak euren eskona ta arri-pilloak, bertsolariak —antxiñako aro arelan eizan, artzain-tzan edo nekazaritzan ziarduan bertsolariak nunbait— kopla zarrak.

Literatura ezta besterik erri-gogoaren ispillu baiño. Azi-eskola ta ikastetxeak gizonaren geriza ei dira; literatura, ostera, sorterri baten adierazpen. Oitura ta gogo erriarentzat bardin dira, ta gizaldiak zear onein abotsa entzulen dogu bakarrik, baiña guganañño eltzen dan abots orren babespean olako baraila gozo bal, erle-zunburrun antzeko bat dantzugu. Gure bertsoetan, esaterako, berisolariagaz batera kantatzen eban erriaren abots me doiñu askotarikoa. Bertsolari ta erri, or kultura balen jabe; andi naiz txiki, erri guztiak eurena daben kultura, garrantzi andiko kultura.

Oraintsu arte kultura bat bakarrik ezagutzen genduan. Egip-to, Grezi, Erroma, Erdi-Aroa, une baizuk baiño etziran maila-ka; gaurko osotasunera eurotatik eldu yakun kultura guztia, la batez be literatura. Gaur, baiña, errazoi so-egiñik, ugaritu egin dogu kultura bakar ori; ta erri txikien arimeari —esakun, egite, bertso, idatzi la abarri— inportantzi andia emon oi yako. India'n eta Txina'n euren kultura dabe, Europa'n ela Afrika'n orobat. Eia zail izanik be, kultura oneitatik zein dan garaien autortu baiño len, lerro bardiñean ipiñi bear doguz danak. Au ez dagigun bitartean, ezin gengike —orrela uste da gaur— eritxi ziuurrik emon. Erraza guztiak dabez euren garailasunak. Eta geienetan norbere seta-izakerak eta inguruko giroak oretzen dabez gure erti-lanak.

Guk geure izkuntza dogu, eta gizaldietan zear euskeraz itze-gin dogu beli. Gaur len baiño gora ta zer-ikusi geiago dabe izkuntzak, baita gureak be. Eguzkiaren printzak lez, gero ta geiago zabalduaz doa munduko gogolantze edo kultura, erri nagusi ta era batekoa atan be. Baiña izkuntza txikien kukurari be balio andia ezarten yako, izkuntza edatuei baizen andia esan geinke. Ikusten danez, beñola ostikope erabillitako erraza askoren kid-tura ta jakituria be aintzat artu nai dira. Ezta bide okerra giza-diaeren obekuntzarako. Guk, geure txikian, ez dogu beste errial-derik zapaldu, ez gara ain edatuak izan. Baiña geure arimea

dogu, beste nainorena baizen eder joria; geure kultura dogu. Gaur mundu guztian zabalduak gara, eta mundu-barrutiko gogolantze arloan ez gara egundo be azkenengo ibilli.

Kultura onetan erritar literatura ugaria dogu, geienbat aoz-ao guganaiaño eldua. Igaroak, joanak eztau itzulirik; baiña nobere gomutapenez eta iñoren esanez joana gogora ekarri oi dogu. Gure literatura, idatzi aurretik be, aoz-to luzerazo ta ekarri dauskuenak bertsolariak izan dira. Euskal erriak beli izan ditu onakoak. Gaur asko ditugula diñogun arren, lenago askoz geiago ziran, dudarik bage. Gizon ta emakume gai ziran edozein urietan bertsoz mintzaLzeko. Ikus bestelan, adibide bat baiño ez jartzeko, Bulroe*ko Joanaren etorria. Gomiz Gonzalez eta Elbira Leibako'ren alabea zan au, Bizkai'ko ta Gipuzkoa'ko Aide Nagusien artekoa; HSO'ko urtarrillaren 18'an ezkondu zan Olaso-torreko Matxin Ganboa!gaz. Baiña Aide Nagusien alderdi biak asarre bizitan egozala-ta, alkartze ori beraren amak galazo nai izan eban. Joana'k, artutako erabagia aurrera eroateko gertu egoala adierazoz, urrengo lauko au abestu eutson amari:

«Berba orren berba gazia,
Berba orri nai ez dakiola balift:
Dardoak e^iñarrún bere aldia,
Olaso du f-ne c-goteko aulkia».

Erritar utsa da bertsolaria, erriagaz bat-egiñik dabil. Erriaren asmo, gurari, ta buru-austeak arduraz jaso daroaz. Berau dogu, ba, euskal erriaren "gogo-azalpena", biotz-zirkiña. Eta, gizaldi askotan beintzat, beronegandik alera geinke, gure erriaren kondaira. Gaur tresna egokirik asko ditugu geure asmo ta pentsamentuak liburutetan idazteko. Lenago etzan olakorik. Batzar eta biüerak ziran orduan erabagi ta naiak ara-ona eroan eta zabaltzeko bide bakarrak. Orduko azoka ta periak etziran igali la fruituak saltzeko bakarrik; Jauregi jaunak diñoskunez, "munduko eia errielako gora-berak, gertaerak, esamesak, berriak, iritziaz eta asmaketak zabalizeko ta jakiteko ere bide oi ziran" (Xenpelar bertsolaria, 14 orr.). Eta or ebiltzan berisolariak, orain barn-billa, gero paper saltzen.

Eta oneik, len ugari zirala, gaur eztira gitxi. Or dabiltz, oso ederki, erriz-erri ta jairik jai, asmotsu la bizkor, ainbat edertasun

euskaldunen adimen-biotzetan ereiñik. Ainbat txapelketa, norgeiagoka, eratzen dira or ia emen. Eurok beitez aspaldi balen, Erdi-Aroan, Probentza'ko trobadorak lez, erri-izkuntzaren zuzpertzaille, euskera maitearen jasotzaille gaillen!

Baiña gizon jator oneik, zuzen jokutzen ete dabe beti euren arazo garrantzitsuan? Ederra azaltzean, itsuan ete dabiltz ala legerik ete dabe? Ondorengo lerro-*šaillok*_f olerkarienizal be egoki diran airen, beritolariei begira idatziak dira. Bertsolari pizkunde garai ontan gauzak ganoraz egin bearrean gagoz. Bertsolariak gero ta geiago jkasi egin bear dau: ez geiegi, bere arlotik al-dendu ez daiten, baiña naikoa bai. Batzuk ba-dira, tamalez, berezkoagaz naikoa dabela diñoenak. Berezko senak, alan be, berezko etorriak, landu barik itxi ezkeru, zer ekarriko dausku? Ezin daike idurimen jori barik teknika trebe batek gauza andirik egin; baiña ezer gitxi berezkoak be, landu ia jorriu ezik. Jakintsu iñoan Orati'k:

†Ego nec studium xine dvlte vena,
nec rude Qiüd possit video ingenium».
†Nik ez dakust zer eglñ daJkean erttaJ;
etorri barik, edo berezko senak ikasi barik.)
i *De Arte poetica*. 4f9)

Auxegaitik dira lerro oneik. Bertsolariari nundik nora ibilli erakusteko, erriz-erri dabillega antzetsu jokatu dagian, plaza guztietan artista agertu dedin. Ikasiago ta trebeago, ziur asko.

Bai, bertsolari maiteok, irakurri ta ikasi gogoz ondorengo lerruok, eta askoz ederragoa izango da zuen jarduna. Ikasiz jazten da gizona. Zuok be bai. Lurrari, goldez irauli ondoren, ongarria emoten yako; zuok be gurriu ta joritu zeuen berezko sena ia etorria. Ortarako dozuez emen doazan bertsolari-edesti, beruo-mueta, lege, aran ta gaiñerakoak. Eurotatik ekiñez, gero ta bikaiñago izango da zuen bertsolaritza.

Larrea, 1964-VI-24'an

A T A / ? I A

Euskal olerti barafzetik natorkizu, irakurle maite, argi-ñiluraz gaiñezka dugun baratz joririk. Ixil ixilik, baratz ortako ataka ideki ta barnean sar naiz. Ta zer dut bertan aurkifu? Gar urdiña darion sua, biotzen pilpira azartua, asmu goiza/ea; au da, eusko-gogoa dan bezin mardul ta guri. Auxe dugu euskal-olerkia ta auxe dan bezela eskeintzen dizut, zuk ere gozartu dezazun, baren-ikara utsean, ari darion ezti gorizka.

Baiña leenik auren-solas antzera, emen dituzu zenbait olerti xeetasun, naiz ta eikortxo, ark eman ederaren guna osorik jasotzea erezagoko dakizun, ta zabal gaiñenago arekiko poz-atsegiña. Lenengo: euskal-olertia zer dan; bigaren: euskalo/erkiaren edesti apur bat.

1. Etiskal-oleriia zer dan.- *Ba ditugu guk ere, euskaldunok. edozein erik legez, geure nortasun ezaugarriak, ots, jolas, oitura, erfi, izkuntza... Ta auek oro euskal-gogoa agergari, antza. Jakintsuen iritziz, baña, euskal-lokaririk estu ta biurena, gure gogoa dan bezela erakusten diguna, euskera danik ezin ukatu iñork ere. Ta euskalduna, gaurdaniño beintzat, euskeraz mintzatu da; geiago: kantuz ta bertsoz azaldu digu bere izakera. Eriak oro guixi-asko kantari, gurea oso kantari. Guk ere ba-dugu, beraz, geure oferkisaila, ta ez makal uria, beerago ikusiko dugunez, jator opa-roa baizik.*

Or bi gizon erti-arloan. bata edestian lotua, olertiari bestea: gai bat bera erabi/i aren, ez dizkigute gauzak berdin azaldu ta adierazten. Ark gerta ziran bezela, itz lauz; onek gerta-edo litezkean bezela, itz oskidetsu ta neurtuetan. Esa-

kun bat adibidez; jakitunak dio: Egoki ta zuzen da euskerak edozertarako balio izatea. Lizardi'k askoz gizonkiago:

Baña nik, izkuntza larekoa,
 nai aunat ere noranaikoa;
 jakite-egoak igoa;
 sona zar, befi gogoa;
 azal orizta, mami betirakoa.

Zer da beraz, olerkia? Itz-joku antzedun bitartez gogaia. eta eder-eredua batez, ere, adierazi ta agertzea. Bere jo muga ta asmo berezia? Liliak usaia damalen bezela eder txantxila opatu, eztiz gaiñezka, gure gogoa atsegin bitsetan jaririk; geienez beintzat.eztu beste elbururik. Ez oraitio izaditik arturiko edera eskeiñi bakar-bakarik, geiago ere ba dagi: onek eskeiñi ta aureratzen dizkion gai soi/ak jaso. alkafekin bildu ta osoturik, erti edera sor oi du nolabait, alik bikaiñena, gogoeta soiñez ta itz-estalgj leunez apaindurik. Olertia, ba, mintzo ertietan nagusi ezertariko ezpai gabe, edera agertzea baita bere asmo ta xede uts. Ut hera/. itxusi oro, eder jauregiko solairupean gaude-ta.

Eder-zaleak zer goga/du ta senti, uraxe izan diteke olerkiaren mami, gogoari a/s emanik edera sor ba'dagi bederen. Olerkian ez da noski beste minfzoianetan aiña batasun bila bear; baiña bai asieratik azkeneraño, esanaralik pifikaetan ere, geiturik doan ardura, giro epe! ta biotzgara. Baita olerki-izkefak ere ba-ditu bere alderdi bereziak, irudimen eta biotz-ondoa beste ertietan baiño lasaiago dabilta-ta. Bedi, bai, iñorena baiño bizi, loretsu ta giarago olerkariaren izketa. Eskuarki erabifi oi ditu augatik oldargi ra barne ikutuz eiotako antz-irudi ta esaera azartuak; ta auek zeregin bakara dute: olerkariaren gogapenak bizi ta tinko, barnetik jaiki diranez, asma lanean josi ta mu/kotu. Ta auexek ditugu, azkenik, o/erki-iankera edo 'estiloa*' daitenak. berarizko tankera, norbere tankera.

Eta olerkariak, geienez, zein ifuritan edaten ote? Gogo barenea n, ala kanpoko lats ibil tartán? Bietan, noski. Olerki-gaia, edo era/tik atera zerbait di/du, edota kanpoko gauzetatik artuak; aurki-bide auetara jo bear nai-ta ez gai eske. Ez ditzagun, ala ere, bata besfeagandik jar urun ezari: eguzki musua /orean bezela, alkar nasi/a idoro oi dira, ta bear. Lirikar olerkiak aurenik gogo-muiñera begiratzen du,

epikareta antzerkiak landako gertakizunen bat abestu edo antzeztu oi ditue. Esana dut, ala ere, muga berdin-ezak eduki aren, ez dioaz alkafi sakaka. besoz-beso adiskide legez baizik, xede berdiñak e/buru dituztela: edefa adierazi. naitz baru naitz azal. Lirikuak itzez azaltzen dituzte gogai ta biotz-muiña. bide dan bezela nortasun osoa neurtitz-Je-foetan egotzirik; epikuak. befiz. ostendu fa gorde egin oi du nortasun ori, atetiko izatasuna guri ager-erazi naiean; antzerkiak, atzenez, gizarteko ar-emanak, griña ta asmoak. diran bezela gordin nai samur, gazi nai geza, antzez-lagunei itz eragiñik, aras bizi ta gartsuki begifarieratzen dizkigu.

Auetatik, zein ote dugu aufenen? Jakin ez. Hegeiek epikua daia dio; antziñako gizonak ez bai-zekifen barnera so egiten, izadira baizik, india'ko bedatar olerkariak esaterako. Baiña lirikuak ez zuan, aurki, kanpoko gauzak begiztatu beafik barne-zauskadak samur-samur adierazteko. Olerkirik zafenak. egia esan, liriku ta epiku dira, edozein erüan. Guk Perutxo ren kanta ongi barneko dugu, baita makiña bat eri-lelo zar ere. Epikurik ez bide genuen, igoigorik beintzat. Martin tiiribafen apezak bere Eskaldunak (Baiona, 18531 ta Orixe jaunak alako Euskaldunak (Zarautz. 1950) edefa egin aite. Antzerki-sailean bai ba-ditugu geuregeure batzuk, Pastoralak, batez ere Xubero li'luragaftan oso egoki antzeztu oi zituzrenak, eta gaur ere olako euskal-jaietati ikusi ditzakegunak.

Olerkia neurtua dugu geien bat, bertsoz idatzia. Ezta beafezko. ala ere, itz-banatze ori; ainbarik ere eder azaldu geni/zake gogai ta gauzak; Axular eta Txomin Agiré k, esaterako, itz lauz ari zirala, zein goxo ta olerkitsu idatzi zuten.' Maizenik, ordea, neufiz egiña izan oi da, ber/so ta ahapaidietan taiutua. Zergatik órela? Nork jakin! Bertsoa ren aizeari so ezkeru, gaitz dakigu aren sorburura eltzea, bertso neurtu ori bagea baiño len munduko elerti guztietan daukigu-ta. Antziña aldi aietan, gaur ere bai sari, musika ta dantzari itz egokia, neurtua noski, eza ft bear; guk gaiñera, berez bijatzen dugu an nai emen neurkera ta laiuu, ta askozaz geiago mintzoaren bitartez gogoari ats eman nai dio gunean. Orain-zaleen artean ba-dira neurtu bear au olerkigintzarako elkortze ta kaltegafi zaiela diotenak; baiña negar-erosta au ez dut uste aintzat artu bear danik, neuriak ezpaitu egorik mozten, ez zoztofik jartzen. Benetan oler

kari danik ez da iñoiz ikaratzen bertsuaren gaizfasunari buruz, fa geienez ez du bape zail aurkitzen bide ori. goi argi ra indar baizik.

Jakite ta gai guztiak dituzte/ako, bertso gintzak ere badiu bere urats eta lege bereziak. Atzeki au gogoan izanik. arlo ori lotua dan euskal-neurtziariak ere, iru gauza ok beintzat, ez ditu a/bora utzi bear: neuria, tarteko etena ta azken- berdintzea. Iru xeetasun auetatik batek uts eman ezker, bertsoa ez litzake bikain.

Neurtzeko, zenbat bokal ainbat piko, silaba bikoitzetan ezik. Euskeraz geien erabili oi dana, edo mugaz andikoak beintzat asko ta asko erabili dutena, amairu pikodun bertsoa dala esan bear. Esanaren eutsigariz ar dezagun eredu au:

Lili bat ikusi dut baratze batean,
Desiratzen bainuke nere sahetsean;
Lorea ez du galtzera udan ez neguan,
Harén parerik ez da bertze bat munduan!

Bi zati oiek, dakusgunez, onela ezariak dira: 7 piko lenen, ebaki edo geldi-aldi bat, eia azkenez beste 6 piko. Ba-dira, ta guztiz bikaiñak, amabost pikodunak ere. Ortik gorakoak luzeegi ta gogortxo iifzaizkigu. Amazorfziko, ostera, aras ezaguna fa ospetsua dugu, baiña era askotara idatzirik Oneri iru geidi-une ezartzen zaizko: 5x5x&. Geie. net.m ez da binako ahapaldietan idazten, launakoetan baizik, ta. orduan zortziko nagusia berbera egin oi du. Ar zazu, adibidez. Árese-Beitia'ren oierki au. oso gartsu ta bioztia, bere guztiak be/ela:

Agur iñun bat egin deuskue
Guraso zaien legiak,
Umezurtz batzuk gelditu gara
Bilosik foru bagiak;
Izan ba'giña eurak legetxe
Euskeraren zaliak,
Oso ta garbi gordeko ziran
Oitura ain miragariak.

Bada zortziko txikia deritzaguna ere, zerbait ezaguna. Sei bertso laudun ditu ta biirudun, aiek azken-buítatze gabe ta auek itz ber di nez amaituta. Ona oiefako bat, Beñat Etxepare apezarena:

Ene gogoa/nola baita/zuzen jafi/liargana,
 Harenere/Jaungoikoak/dakafela/nigana,
 Ene pena/sar dakion/bihotzian/bafena,
 Gogo hunez/egin dazan/desiratzen/dudana.

1. Vinson jaunak dionez. XVI ta XVII garen gizaldietan egindako neurtitzak, amabost oiñeko bertsoz daude, 4. 8 ta /2'garenean etena duielarik. Etxepare (1545), Elxeberi (1627), Harizmendi (1660) ta Argaiñaratz (1665) neuri onetan mintzatu omen ziran, bere iritiz. Baiña au ez dugu osoan egi. Etxepare'k bai, neurtitzik geienak neurkera ortan egin zituan; beste irurak ba-dituzte os/antzekoak ere, ta ez gutxi. Geiago: Oihenar/ eta Gazteluzar, mende artakoak izan aren, ez ziran sekula neuri ortaz saiatu.

Oraindik ere ezagun dugu zortzikoaren antzeko beste neurkera berezi bat, alegi, maite olerki ta zear-bertsotan erabili oi dana: zortzi bertsoko ahapaldia; banakoak zazpi piko dituzte azken-berdintze gabe, ta biñakoak sei, azkenean berdin bururaten dutela. Ba-ditugu oiekin nastean beste zenbait neurkera ere, oso erez-goxoak, seinakoak, zazpinakoak, bederatzinakoak eta amaikanakoak bereziki. Baiña aski dugu jakin-ezaugafi ariñokin. Ba-dira gai onetzaz ederki jardun dutenak; ikus J. Vinson, RIEV (1923); j K. Gera, Euskal-Esnalea (1922); Orixé. EuskaJefiaren Alde (1930); J. M Leizao/a, Estudios sobre la Poesía V*sca (1951).

EK. dugu, antza, azkenpikoetako berdin-amaitzea onen bearezko; ger ka jat iñak, dakigunez, ez zuten erabillen. Oraingo izkuntzetan bai. ordea, erabili oi dugu: gure euskera zarean ere bai. Azken urteotan ba-dira, ala eia guzti, olako tokirik nai ez luketenak. Auzi ontaz Orixé'k au dio: 'Xakuraren bertsoak Zaldubi'ren Xurikdz ari da— ba dute mamia, bai azala polita ere: xa mu fa, ma ku ra, mutura, hezu fa. Biz batean ere naikoa zan berdin-bukatze ori. gure be/ari gaizki oituentzar ere. Batere bage litzake obeenik, baiño ez genduke etsiko... Azentu indarduna, gutxi edo asko beara da bertsoak neurtzeko edo irakurtzeko. edo ori gabe nekez irakuri ditezke gure bi zor/zikoak. Baiño azkeneko silabaetan berdin-bukatze ori, nondik sortu da? Tartean bear du bertsoak neuria, tartean; eta azken ori, tarte bat besterik ez da; askotan bertsoa zatitu bai-liteke andik edo emendik. Azkenenan ez dago buruz malda jo bearik. Berdin-bukatze onen kontra ari nindeke neke bage. Euskeraz edo erdefaz

ere diran bertso-rik edefenak. ofek ilxustu ditu. Gure belorri/ta. ordea, oster /aririk daudela esango didazue. Minga f i da! itzen berdin-bukatze ori. bi/atzen aritzea baiño ez aritzea obe ta ezezago da; ta lefoxka aldioro baiño biz batean eratsuago; ta silaba berdiña baiño berdinsua erezago: ta bi silabaetan baiño balean erezago; ta silaba osoan baiño azkeneko boknlean erezago. Aspaldiko gerka-laliñak etzuten ofelara jo bearik. eta makar aundia zerizkioten bertsoan berdin-bukatze ori. Baita gaur bertako erderan ere itz askatuetan ari dirala. Gu ere oitu gindezke. tarteko neuria ona izan ezker». Ikus Euskalefiaren Alde (1930), 166 of. Esa nak esan, orain arteko euskal-literaturan beintzat, olerki gutxi ditugu azken-berdin tze ori gabe.

Arestian ikusi dugunez, bertso-moiarik asko dazaguz euskeraz, batzuk luze, beste baizuk labur Zeintzuk obe? Poesi-sorburura jo ezketiño, an naiz emen, neurkin motza duzu leendik; orlaxe gerkafeen eresi ta maite kantak, orlaxe kloka sanskrifafak. ela antzekoak. Gure arfean ere Lelo'ren kanta zafa zortziko labufez egiña: geroago eldu zaigun bertso ta poesi luze miña. Txiki ta labufa nainoiz zaigu irakur gozoa go, au egi uisa. Baiña gure itz neurtuetan, dagokien lekuan ixil-unea egin ezker beiniik-bein, ez dugu bal ere olerkirik luzez gogaikafi zizaigunik Saiatu bitez, ba, gure olerkariak nai luze nai labur; baiña saiatu beti neurtitz ezez goxo bikaiñez.

Norbaitek esango dit: Zertako ote euskalolerka? Badiara or-emenka, barnea olerkiz ustea txaldankeri etsi oi dutenak: zentzun ufi erakus, antza, arazo orlan diardugunok Adi, ala ere, Lizardi argian'; naiz-ta luzetxo izan, gai oneri buruz berak diona emen ezafi nai dizuet. 'Neurtitza —dio- edefik da, ta ulermenak ezin asma dezake bere emaitz joria jaulkilzeko era atsegiñagorik. Neurlitzaz ez-tala, alegia, jende xeea mintzatzen? .. Baiñan, izkera berdiña bear ere al dute eguneroko gora-bera utsak eta egiazko olerkariaren amets eta ikuskizun goilafak? . Olerkariaizun askoek neurtitza nardagafi biur omen dute... Ta olerkari banaka batzuk, befiz, mintzabiderik ezten. Zenbait also la gizonen jardun txotxoloei begiratu ezker, aren mintzatze utsa ere iguingafi etsi-beafak giñake. Izneurtuetan beiegafi edo <ripio> askotxo oi dirala .. Olerkari motzak oi dute ori ere. Ta zer dafaika oferi? Izneurgintza eginkizun gaitza

dala, argi-aria arkitzea ere ez izaki antzo. Baiña, argi-aria itsusi danik?... Azkenik, esan-alak entzunik gera oskidetza edo *rima> dalakoan buruzki. Jakiña. neurtitzak eztu berezko, ez bearezko oskidetasun ori. Gabe ere egin izan dira ta ba-ditezke egin neurtitz eder askoak; agian ederagoak. Baiña, berez bezela, esaldia biuritu gaberik, olerkariaren antzetsuz datofenean, belariak, egia esan, eztu ain gaizki aritzen», Itz-lauz, 35 or.

Bai. olerkaria ezta edozer gauza, bearezko duguna baizik. Gizonak itxia izan oi du geienez bere barne atea; nai-gabe-laiñopean aurkitu aren, ez du deusik esango, ez agerferaziko; jria/gara gabe darama biotza,* itxas ondara bezin mutu ta zital. Nork antz eman zer gogo dun ? Olerkaria, beriz, alai ta zintzo dagerku beti; ez du sekula erio-antzik, ez itzalik; zorion ateak iribar gozoz idekiak dauzka; barnea ere, dan giñoan, asmo ta arnasa egiazkoz azaltzen du. Berak abestu oi ditu, neurtitz berotan, Jainko-siñesmen argia, giza-biotzeko maitasuna, sorterriaren oi u latza, eriotz- ukaldi bizia, guda-ekintz arigariak, eta ebar. Gurean ere, zenbat olerkari txukun diran, gai eder oiek gogoan izanik, konta ezin-ala neurtitz zoragari osotu dituztenak! Aitzol jaunak ederki: 'Euskalerria, biotz-naiaz aberatsa dalako, olerkari ugarien sorlekua izan da. Baiño, zenbat olerkarien, bertsoak ez-ezik, izen utsak ere galdu dira?>

Olerkaria eder-zalea da, ta porrokatua ala ere; edera du gai bere antze-lanefan. Zer dugu, baiña, edera? PJaton'en iritziz egiaren antz dirdaitsua. Órela egi oro eder, esan genezake; baiña ez gorderik iakaripean bezela, egiña ta dirdaifsua baizik; augatik esan zuan Hegeí'ek egia sumagariro agertzea zalo edera. Bitarikoa dugu: sortezekoa, ots, Jainkoak sortu ta izadian eurez barraiatua; ta aamaizukoa, au da, gizonak asmatu ta egiña, ertí-lanetan ageri dana. Edertasuna gauzen arima omen da', izadikoetan Jainkoaren aztarena ta asmatuetan gizonarena. Ta gizonak begiko du beti ere bere arima eder agertzea. Nola baiña? Ba-ditu ortarako almen bikaiñak. Jainkoak emanak: ezagu/nen, asmamen, irudimen, ta abar. Oien bitartez, zernaitarj erabili oi du edozer, edera adierazi ta antz ematean bereziki. Antz emate ori askotara izan diteke; obeto: gizonak bere arimaren edertasuna ainitz eraz agertzen du; argiñak mukuiuz, margolariak kolorez, musikariak ereskez ta izlariak mintzoz. Sail

guztiotan eder-eraiñuak dizdiz egiten du, argi[^]begiaren antz era.

Ata ere, antze guztien artean olerkia nagusi; oro baitago bere mende; adimenaren sorpen sakon ta biotzaren zauskada me ta zorotz, oro du bere agindupe goxoan; ez du mugarik ezagutzen, itzaren bitartez baita zer nai uraxe adierazteko aiña. Ez uste oraiño edonor olerkari danik, goiargiak ikututa antzezko edera sor daroana baiño; ortarako gai izan bear: asmamen joria, biot'/ondo samura, eder-sen bizia ra esaera txanbeliña bear diru olerkari danak. Gaitasun oek. doai ederok erdiz jitetik ta erdiz ikastetik daiozkigula esan bear. Sortzeiik ezpa-dugu ezer, nekez izango olerkari egiazko; baiña Jainkoagandiko eder jit-izpirik ba'dugu. doai orí azkaru, argitu ta berotu dezakegu. Menderpin jaikiak ez dute obeagofzerik; beti dirauie erlantz berdiñean. Guk. ordea, sortzetiko gaitasunak ugaritu ditzakegu: idurimena bide zabal artezez zuzendu, giza-barenari so ondoren edersena osotu, biotzzokoa goisuz pizkortu. erti-fegeak ikasi ja norbere setaz bat datozaan ereduak irakuriz idaz-tankera berezia iritxi. Eguneroko jardunak ereztasun izugafia eman oi du.

II. Euskal-olerkiaren edesti apur bal. - Euskaidunok. ezinbesfeko /uralde ontan jakin ez noiztik bizi garean. Barandiaran jaunak, gureieizear fzuloe/ako irudi-aztarnak begipe ditula, au dio: «Euskalefiko gizonaren bizkera ta gogo/antzea goien paleolitos-aroaren asieratik gaurdaño oso berezi ta bakarekoa izan da, ta bitarte onetan eri aldaketarik emen ezagun ez dala, argi adierazten digu Arkeo/ojia*. Ikus Guskalefiko leen-gizona (Donostia, 1934). 24 or. Garai ori igaro zala, batzuen iritiz. amalau mila urte dira; beste batzuentzat zazpi edo sei mila bakarrik. Dana dala, eri bakoitzak bere gogo-lan tze edo kultur jakintza bedegafa du, ots, esku arteko lanbide ta asmaktzunak, adimen-argia lagun, landu ta egokitu oi ditu; ta ortik sortzen gero, lanerako tresna, erJ-balz, erfi, jakintza, ta abar. Gure oraingo gogo-lantzearen zati batzuek, ordea, edesti aurretik edo goien arotik datozkigu, garai artako lofatzak dira.

Eta onek darakusgunez, aldi zar artan ere. inguruko erten aidean goi ta galen genbi/tzan gu zemaitako erti-lanean: margoz egiñak ditugu ikusgarienak, bai eta ariz, ezuzer ta adarez e\$ku-tramankuiuetan moldaturiko antz-irudiak

ere ba-dute zer ikusia. Ala ere. ezerk baiño geiago gure nagusirasuna dirdaitsu jartzen duana, euskal-aditz zoragafia noski; ez. euskera ez dugu nainork asmatua. Gaiñera, guztiz egokia biita eder-lanetarako; ta gaitasun berdiñez ageri zaigu, bai orduan bai gaur. Begira, ezpaere, edesti aurretik datorkigun aoz-aozko elertiar. Gure bertso zarak nun dute sorf oe? Edeskiaren len atal itun ixillan, aurki; aoz-ao el zaizkigu, ordutikoak izan aren. Ta nola sortu? Or gaur ere gure bertsolariak. Olaxe du asiera gure eri olerkiak.

Gaur, idazte ia irartze gabe, ezin diteke elertirik, zen bailen ustez. Ez da ziur, ordea, idazleak ainbat garantzi duanik: eri-elertia zer oso antzetsuz gaiñezka daukagu, ta guzti au aoz ao el zaigu, batere idatzi beafik gabe. Ez zan gure aurretiko euskalduna, bere gogai ta biorz-zarastak agertzen atzekiana; trebe ta an/ze/ari zan, gu heste edo geiago; idatzia ez zuan ezagun, ra aoz-ao iraun-erazi bear asma ta kantuz erauntsia. Euskaldunari beti izan zaio atsegin aotik aora eman elertia, baita irarkola asmatu ondoan ere. Órela gure ipui zarik asko. Juan Kurutz Zapirain bertsolariak etzekian idazten ez irakurtzen; ala ere. zenbat bertso dituan, Brabante'ko Genobeba'rena esaterako. Poema onek 163 ahapaldi ditu zortzi bertsodunak, eta guztiak buruz egiñak; bear gaiak negu otzez sutondoan emazteak irakufitakotik artu la lo bitartean ahapaldiak eio. Ogei ta amar urte geroago ere. entzun nai zion edozeñi osorik bir esateko ez zukean iñoiz nagirik. Au eia bost, onelakoxeak dituzu gure bertsolari aipatuak.

Ta noiz-koa ote dugu guk olerki zarena, idatzita? Jakin ez, ziur beintzat[^] XIV ta XV'garen gizaldietan ba-ditugu eresi batzuk, bertsoz egiñak; eri kanta zar asko ere ordukoak direan/k ezin ukatu. Euskaleiian, noiz eta garai aretan ere, naste biuriak izan ziran, baitik-bat oiñaz ta ganboaren artekoa, ta gudu naste auek bide ainiz eratako epikar olerkitxoak sortu. Ta taiu oretan tobera, olentzero, maia ta eska/e-kan/arik asko ta asko.

Antziña gaur baiño bertso-zaleago zan euskalduna. Lekuona jaunak dionez. edonork zerbait ikasia ba'zan, ber' fso-gintzan jardun omen zun; ta bertso oiek geienez, eresi ta negar-kamak zenituan. Esj'erako. XV'garen gizaldiz Alos'ko Usaa andre aundikiak Deba'n eta Lastur andera ñoak Arasate'n abesturikoak. Arlo oneri lotu oi diranak, ala

ere, ez ditugu nolanaikoak. gizon prestu, trebe ta landu-
xeak baizik. Gure eriak badu sen berezi bat bertso jasotzeko,
ta bertsolari ez uste beretzat nornai danik; ez dauka arta-
kotzat ahapaldi batzuk buruz ikasi ta abesten dakiana;
beste zerbait bear du: asmamen zorotz, berezko et ori. esaera
txingartsu. Olakoaren aurean bai, oro begi ta belari, giza
taldeak dio: Au iñundik ere bertsolari dugu! Ta órela sortuak
gure kanta zar geienak. Jakin ez damurik nortzuk diran
egite, euskaldunok lotsor gera-ta; idaz-lanen bat argitara-
tzekoan. ez dugu bosfe/ik bein geure izenez agertzen, or-
dezkoz baiño, ta auek sari bi ta iru dira. Ta gero nork antz
eman norena dan? Ta zabarkeri origatik. zenbat gauza eder
gure edesti auts artean! XVTgaren mende aufetikoak dira
ziurki gure Pastoralak ere. Baiña, zein urtetakoak gutxi
gorabera ?

Irarkintza asma ondoan argitara emandako euskal-
olerkirik zarena. Perutxo'ren kanta noski, La Tercera Celestina
(Toledo, 1536) deritzan liburuan Menendez Pelayo'k
estalgetua ta gure Urkixo jaunak ederki adierazia. Andik
bederatzi urtera, beste euskal-liburu bikain bat agertu zan:
Beñat Etxepare apez jaunaren Linguae Vasconum primiiue
(Bordele, 1545), euskal-izkuntzaren leen-zifuak. Etzan au,
egia esan, gizon epela, argi ta entzute aundikoa baizik.
Liburu ortan ba-ditu jainkozko zenbait poesi, baita maite-
kantak ere; batzuk bear bada godintxoegiak apaiz batentzat;
gero, Bearne'ko presontegian, zio gabe antza, giltzape sar
zutenen kontrako bertsu minkorak; ta azkenez, dantzarako
bi abesti euskal ele zara mundua zear jauzkari ikus nairik.
Liburu onek ba-ditu bere akatsak, baita zenbait obari ere;
akatsak: izkera baldan ta uria, luze-zale ta garatu gabea;
obariak: neurgintzan ereza, barnea agertzen zintzo, eri-
maitale ta bide beriz doana.

Ona emen XVII'garen mendearen asieran Noiakoa gure
euskera zararentzat? Ona esan bearko; garai onetan asi zan
beintzat mende juzeen lo-zofotik zerbait esnafzen. O/erki-
saíla etzan gaizki landua izan. Naparu datorkigu aurenen,
an baiditugu bost neurtizlari orduko aski baliotsuak: Pedro
Ezkura, Migel Aldatz, Joan Eliza/de, Martin Portal ta Ofeaga
ko Andre Mari'ren kanta egjin zuana. Iruña'ko Gotzain jau-
nak jai aundi bat antola zuan, 1609'an, Aldareko Gorputz
Saindua goratzeko asmuz, baita olerki-norgeiagoka eratu

ere. erderaz ta euskeraz. Lenengo irurak saria jaso zuten; laugarrenak etzuen noski eskularurik nai. Egiaz omengari d. gu batza/di ura.

Geroxeago, Laburdi'n. Joanes Etxeberi ziburutarak iru eleiz-liburu atera zituan bertsoz: Manuel debozionezkoa (1627). Noelak (1631) ta Elizara) erabillizeko (1636). Danak izan ez aren eleiz-abestiak, asmu txalogaria berak erabilia: Jainkoa on eta eder danez, guk ere Arekiko oroitx Jardunean ederki ekin bear. Bs-ditu banaka-banaka bertso gogor samarak, baiña mamiz aberats, gartsu ta sakon zaigu beti. Ta Xubero aldean, aldi onetan erpiñeraño igoa. A jlende Oihenart legegizon argia dugu; mauletar onek etzun askorik idatzi. olerkiz beñik-bein, baiña garbi ta gizonki bai Bere euskaf-liburu aitatuena zati bi ditu: 1) Atsotitzak edo refrauak. ta 2) O'ten Gaztaroa neurtitzetan (Paris, 1657); danak ez dira bere-bereak, Katul, Tibul. Marot eta beste batzuen negar eresiak euskerara irzu/iz, gure izkuntzaren ezez-ugaritasuna ager erazten saiatu zaigun-eta. Olerkari yaukal zuberotar au, ala ere. edera jaso ta eskeintzen zekiana; naras antzo ibili aren iñoizka. Argia poematxoan Joana bere emaztearen il-eresia, lau karbariena ta abar, ez dira nolanaikoak.

Bi eguzki oien biran dabilta beste auek ere: Migel Sueskun jakituna (1625), S- Pouvreau, Doktrina kristiana (Paris, 1656) idatzi zuana; K. Harizmendi, Ama Birjiñaren Ofiziori (1658) bertsoz euskeratu zuana; Argaiñaratz, Deboten Brebiarioa'ren (Baiona, 1665) egilea. Baiña XVII'garen mende azkeneruntz olerkari goi-arnasez betea, Aita Beñat Gazteluzar dugu. Bere liburu oso ezaguna. Egia Katolikak (1686). guztia bertso arin gozoz egiña. Etxeberi apezak eta josulagun onek, eguneroko gauzarik afuntenak, lan, jolas, antze ta abar, otoitz lufunez kutsutu nai zituzten. Ba'iteke olerkari sakona ez izatea, baiña bai txukun, garbi, zernaitako ta ongi neurtua. Ego-ukaJdi bat Iruña'ra ta an aurkituko olerkari bi zokora eziñak: Aita F. Aleson ta J. Agiré (1665). IV Felipe il zanean, aren gorapenezko poesi-egileak.

Itxasoaren antzera egin oi dute elerriak ere, gora ta bera, gaur jaiki aldi azkar, biar etzanaldi alper. Aureko mendean, ikus dugunez, esnatze edera izan zuan euskal-olertiak; baiña laster etzana ere, negu-eguzki gisan. XVIII'garen mendea oso erkiña dugu, olerki arloan beintzat; urte luze aietan barna ez zaigun batere goragaririk jaiki neurfizlarietan.

A. Th. *Abbadie lapurditar jakintsuaren taguntasurez, asi ziranean, mordoka ditugu olerkari jagiak: Agustin Etxeberi, Lafafde Bordaxuri. Arosagarai <Borde/*j. fñriart, Laralde sendagilea, G- Haroztegi, Borda apeza, Gilbo, Oibert, A Mendibil, Darupetiarluxi, Dabid mirikua, Elizalde Tipi. Betero Olhondo, Duvoisin kapidaina, Xalbador, M. Egiategi, Berjes. tiarispe, Dukos sendagilea; fa auek baiño bikaiñago: J. M. Hiribafen apeza, l. Otxalde Beskoiize'ko zapataria Dibafart Jatsutara, Elizanburu gudu-gizona ta Adema-Za id ubi kalonjea. Ta azken biok bikain-bikaiñen. Nork ez itu abestu, ta gogotik. Nere etxea, edo Iragan beste biharamunean, edo Aingeru bali, edo Xori beriketaria? Aren esanaren gozotasunak samurki laziantzen gaitu; zintzo ta bakuna aldi berean, ez du iñundik ere alozik; biotzez ¿Iguin, goga/z jaiki, auxe dugu Elizanburu kapitaina. Zein goxo senti zuen euskera* fa Eu&kalefiko gauzak? Za/dubi" k ere aren gazfe-lagunak, bere kanta ta ipuiak, bere eleiz ta en-abestiak gizonki landu' zituan' irakur) bere edo-zein olerki, ta guztietan aurkituko) duzu alako- indar berezi ba?, olerki-ma min et ik jaiki fa ezti-gari zaigsm zerbait. Onexek dira, nire ustez, mugaz andik orain arfe sortutako olerkaririk a andienak, gero ei zaizkigun! Barbier. Oxobi ta l/uralde bikain izaki.*

Poesi-gara tze lerdena, dakusgunez. Baiña erra gauza/ bat:, asko edo gñtixi guztiok gara eder-zah. ia olerkari, ortarako azia danok daramagu barneam; gaitasunak. osfera, ixilaz'r oi ditugu sari, argitan azaldu nai ez kirikio temaii antzo. Labor: norbaitek aizatu bear ezer egiteko, ta aizatzaille oriek, jainkoari milesker, etziran palta XIX'garen gizaldian An emenka begirari zeuden euskaltzale porokatw ta zuzpenzate bipitak: Bonaparte. Vimson, Abbadie, flariet^ Duvoisin, IthuH, trabre, Intxauspe, fa abar. Abbadie jaunak^ endrgauzetan bezin ikasia euskarazko gaietan ere, zenbat nai euskai-jai, sariketa ta nor geiagoka eratu zituan, geien bat bere sakelez ta urgaziz: Wruña^nñ (1860-62-63 6S.)_v Sara'n(18.66-67-68),Donapaleu'n(1877). Elizonde n(1879),. Maule n (1.880), Markiña'n (1885), Durango'n (1886), Gernika'n (1888), Uztaritze'n (1.892)-, Donibane Loitzun'en-(1894), Nazparne'n (1895), Maule'n (1896), Kanbo n(1896),. Azpefi'n (1893), Sara'n (1897), Oartzun en (1897), Zes-úa'n (1898), AramaioTn (1-899), ta aba/r. Giptxzkoa'n ere baziran, egia esan, euskera maite zuten gizon ta. eúi-seme

leialak, J. Manterola apaiz argia ta Euskal-Efia amabostero-
 rokoa sort zutenak batez ere; gaiñera, andik laster. 188Tan
 Euskal Lorejokuen Bazkuna eratu zutenean, alkarte onek
 bere lepo ar zuan ia urtero euskal jolas ta sarikefak egitea.
 Batera samar Bizkaia aldean berebat loa astinduz zioazen.
 Bilbao'n euskahalkartasun bat sortu ta olerki batza/diak
 antolaturik. Azkue jaunak berekiko Euskalzale (1897-1899)
 argitara eman zuan, ta ondoren Ibaizabal, Bustintza'tar
 Ebaista ^Kirikiño* idazle trebeak lagunduta. Makiña bat
 neurtitz agertu zan biotan. Napafu'n ere, naizta gure iz-
 kuntza gaxoa /urak jota euki urteetan, Aranzadi, O/oriz,
 ituralde. Kanpion eta beste euskaltzale zindo batzuen ar-
 tean, Euskal-Alkartasuna zeritzaion bazkuna osotu zulen,
 baita bertso-jaiak egin ere, Elizondo'n lenena, 1879'an.
 Afese-Beitia gartsuak an egin zuan bere agerpen zoragafia;
 Ama euskerari azken-agufak lensariz omendua.

XX'garen mendea. 1882'an asia dugu aurki euskerari
 aukerapen galanta eman zion piztu-beafa. Ta indar ezan-
 ze au nundik norakoa dan jakin nai izan ezkerero. Abando' ra jo
 bear, an dugu gizon bat zaintsu ta bizia. Arana Ooiri tar
 Sabin zeri/zana. Onen al ta eskuarteari mila esker, goiz-
 eguzkiaren eraiñu antzera, Euskalefiko zokorik ezkutuene-
 iara elduko da arako bero ixil biguna. Etzuen asko idatzi
 idazle bezela, baiña ark idatzia ez dezagun narda. Entzun
 Orixen jaunari: <Noizbait ari izan aren, ez da euskal-idazlarí
 izan; utzi zigunfoxa, ofegatik, ez da galtzeko. Jeau-Krislo'
 ren Nekaustea Mateo Deunaren araura. Lenengo Egutegi
 bizkaitaía, ta poesi batzuk daduzkagu burutan. Ez polilikaz
 ba ka rik, bai idaz- tankeraz ere i jdoxa ufa tu digu Euskera
 garbitzea ez-ezen, euskeraz burutapen sendoak agertzea
 izan zuen xeede ta asmo, ta garai artarako iñork ardietsi
 zezakena ardietsi zizun... Andik onata euskera aufera doa,
 arek eman ziztua geitzen dularik. Ez dakigu jlen ote den,
 agian ez, baiño biziko ba'da, geroak esanen du Arana'ren
 bultzavaz noraiño diteken gure mintzo ta literatura*. EuskaJ-
 Esnalea, 1927, 151 of.

Berein gauza zebiltzan esku tarte ta gaitz orotan gaiñe-
 ko ir/etea. Euskerari buruz ba-zuan gar berezi bat: zeuzkan
 lizun, erdoi ta apakiñak xautu ta soiñeko dirdaitsuz jantzi.
 Iritxi ote? Osorik ez-ta ere, naikoa bai Itz lauz ta olerkiz
 sala zan ortarako. Bere neurtitzak asmo ta arnasa aundiko

ditugu. Eleizalde euakaftzaindikoak argitaldu ziruan. 4 ereserki, 8 i/ots etñ IS abestían banandurik; aren itzaurean onela mintzo da: *Goitar dabil beti, aranoa egaz bezela. olerkari bikain aunen oldozkuna Lureko z<rtzilkerietan ez dozu iñoiz idoroko. Bere askua ore/akoxea izan zan. eta asku ori egikunetan jgari bear, nai ala ez... Euskel ertiai?. oraindaño, aunelako gutxi txo sortu da. Årese ta Beitia'k olerki geiago egin ebazan, ez baña obeak; gozoagoak, samuragoak agian; ez baña kementsuagoak, ezta gizonezkoa-goak. Lenago il irakurzu. aren* Olerkijdk, (Bilbao, 1919).

Onek ezar/tako suak piztuta, zenbat jaiki zirean gerol' Zingira baketsuara zotz naiz ari bat jaurtzen baldin ba' duzu, ango urak oro nasi ta ikara dagi te bai-batez. Olatsu gure elertían ere; igi bizkortze bizi bat sortu zan, oneranaia, leia zuzpergari bat; ta argia eguzkiari bezela, abandonar ari zor diogu obero-bear oren as tapen eragiiea. Orduan azaldu zazkigun or emen ka gure ele zarari adore berezia arerazi ziotenak; eta, jakiña, olerki-sailekoak etziran atzenengo; beti ere, esan dugunez, oek bai-dira izkuntza berpi./-tun dutenak, geienetan beintzat.

Aldi berean ager zazkigun, lenak itzali aren, aldizkari beri indardunak: Bizkaitafa, Euzkadi, Euzko Deya, Jesus'en Bioizaren Deya, jdungoiko-Zale. euzkerea. Ekin. Krirren'go Argia, Afaii'ko Deya. Bizkaia'n bakarik Eta guzti oietan —egia aitor dezagun- idazle bikaiñak ziran bai iiz lauz bai olerkiz ziardutenak. Olerki-sailekoak baiño ez aitatzeko. J. M. Etxeita, ainbat ele-ederen jaube; Zamaripa apaiza, geroago euskaltzaindikoa, ainitz bidar sarizatua. ber/00-batzaldietan; AizkibeldarBingen'ek bere Ureixindora (Bilbao, 1918) olerki sorta polita damagu, garai arfaktorik onena, apika; Dabid erregearen eresi mordoia euskeraldu zizun Aita Ariandiaga'kij. Aregi'k, Heine'ren olerkiak; Etxebari, Altuna, Arue, Gallastegi. Eraz ti ta abar, eri kan ta ta seaskazkoetan jardunak dira; Bustintza', gure ^Kirikiño* jatorak ere ba-dauzka bereak; ezin kon-ala Enbeita anaiak egin zituztenak; Gabirel Manterola idñzle azkarak bere Goi-izpiak (Zornotza, 1924) argitara eman zizkizun; baita Maruri abak ere bi liburu oso txanbeliñak: Biotza abeslari ta Lilitxingar (Tolosa, 1928). Ta gero. Euskaltzaleak bazkv nak bultz eraginda geien bat, jzarak bezin ugari ditugu olerkariak, eta askotxo bikain-bikaiñak: Urkiaga, Lontzi Aba,

Erkiaga, Onaindia, Zidofa, Erletxue, Batiz, Atutxa, Muniategi, Goiria, J. Manterola, Gefika-Etxebafia, Aufaitz, Arteaga, Mañariko, t. a.

Gipuzkoafak beren aldetik etzebiltzan inölaz ere zabar ta nagi. E. Árese olerkari jatofakgizaldiaren asiera-izpiakin baten atera zuan bere len-olerki-liburu Nei e bidean (Tolosa, 1912); aurkezpenean onela dio: 'Udazkeneko txori-negafak orbel tartean banatzen diran bezela goitiz-osfo zurbil oietan mintsu dijoaz —ez dakit nora— nere biotzeko eresirik geienak*. Aldizkarietan bikainki idazten zutenak ba-ziran: Intzagarai apaiza, Efenderi Aba, Eltzo, Aita Aruti, Aita Altzo-Azpi, ta Iraola bereziki. Garai artan, gaiñera, aldizkari befi bat agertu zaigun, Euskalefiaren alde (1911), laster aituko zan Euskal-EfiaVe/7 orde. Kanpion, K. Etxegarai, Txomin Agiré ta G. Muxika tarteko zirala. Onek ere, antziñako oiturari jafaiki, poesi sariketak jai edefez osotu zituan. Ondáfabi'n lenena (1914), naiz-ta zoztor latzak goi'u bear; Eroman .Intzagarai apaiz jaunaren Afantzale baten ufumak sarizfua. Orduan faikitako olerkari bikain Eltzo ta Efenderi ditugu, noski. Ta ondoren aldiz aldi, J. Elizondo, Irure, L. E/iza/de, Beroa, Aita Bera, Garmendia, J. M. Mokoroa, 'Teñe*', Sagartzazu, Oñatz-mendi, Ezenafo, R. Azkarate, Iruzubi, Argarafe, jmaz, Luistar, Liligofiaga; Urtsuia, 'Zubigar', Sabiaga; ta goien maiiako, 'Lizardi*', Jauregi, Lekuona, 'Orixe*', Jaka-Kortajarena, 'Loramendi*', Tapiaperurena, Zaitegi, Lo/di, Gaztelu; ta azken orduko auek: Aita Iraizoz, Markiegi, Urkidi, Zugasti, Aita Arin, Kerexeta, Etxaniz, Aita Mitxelena, J. M. Lekuona, Monzon-Olaso, 'Basafi*', F. Arto/a, Aita Alus/itza, Agefe, Efezola, Basurko, Irigoien, t. a. Ba-zuten nun idatzi ere: Basefilafa, Argia, Euskal-Esnalea, Zeruko Argia, Yakintza, ta gaurko Euzkogogoa, Gernika, Egan, /. a. Oien ofia/deetan ari izan dira geienok, bizi ta gartsu. Amaika bertso eder argitara zan, Euskallzaleak olerki-egunak ospatzen asi-ta gero! 192H'an sortua dugu alkarte au, Euskalefi osoa zutik /ari zuena. Zenbat lan eder euskera alde! Berak eratu zuan lendabizikoz Efenderi'ko euskal-poesi-eguna, gero ere sei urtez beintzat jafaiturik or-emenka, ta beti indar geiagoz. Ara bidalitako olerkiz liburu txukuna osotu zuten, baita ufengo urteetan ere; onela Aitzol jaunak itzaufean: 'Eusko-elertia, ordea, guztion laguntz leial beafean dagoala-ta, 'Euskaltzaleak*

bazkunak ere, urte oro olerti-batzaldia egitea erabaki du, zilarrezko aritz abarlxoa saritzat ordainduaz». Eusko-olerkiak (Donostia, 1930), 12 or. Ordukoa duzu Lizardi, olerkarietan nagusi, nere ustez; ordukoak geien bat Orixe, poemaetan punterengo, Jauregi, Loramendi, Zaitegi, Etxebefia, Tapiaperurena, Gaztelu... eusko-e/erti-pjzkunde egunetan sotil bezin zoragari agertu zaizkigunak.

Mugaz bestetik gure anai lapurditar, zuberotar ta baxenapartar maiteak ere ez zeuden lo; an zan Eskualduna asteroko pinpiriña, irakurgai sakon atsegiñez bitxitu oi zutena. Baita Gure Hefia ere, J. Barbier Sanpereko ere/ore jaunak, 1921'an, sortua. Biak dituzte bertso samurak beren onetan. Aipa ditzagun noizka agertzen diran olerkari izen batzuek: Bekas idazle zorotza, Jean eta Leon Barbier anai biozti ta bakunak, Zerbitzari, Eramuzpe, Etxamendi, Saldunbide, Bidart. Leon ta Ithufalde apezak, aras eztiak biok, Has to', Hegiapal, Ohitx, Oxobi alegigile zalua, L. Jauregi, MáTin bertsolaria; Etxahun, Iratzeder Beloke'ko lekaide a./for-se-mea, Ligeix, Babak', Pei/en, Sa la ber' apeza, Kruwing, Mirande, ta abar. Guztion olerki edefak dauzkagu antoloji ontan.

Izenak aiatu besterik ez dugu egin itzaure erkin ta erage au barna; ala ere, argi ta garbi dakusgu gure o/erki-sai/a noiakoa dan. Ba-dira gazte ta zar, bai buruz bai biotzez, goitar indar meetan jori ager diranak. Eta nai-ta ezko ditugu aukeratu euskera Jasotzeako, gure elertian mendu gazteak txertatuaz sendotzeko. Oiek, beraz, sutatu ta gar goritan jari bear. Orain ere garai egokia dugunik ezin ukatu. Entzun Aitzol jaunari: <Gure sorterian —dio— olerkoriak, eta ugaritsu, ale mardulak bezela, sortzen ez ba'dira, euskera loretsu, kemen biziz indartua eta euskaldunen ezpaitan irribar antzera ikusi bearean, oraindik argal eta beartsu luzaroan aurkituko degu. Olerki oparo ugaritsu gabe euskera ez da ernaituko, iñungo izkerarik poesi-neurtitzik gabe garatu eta sendotu ez dan bezela. Ele apain, bigun, biur', irudiz erez, adiz sakona, idazle jumentatik arin, aizetsu eta jeun ixurlzeko euskerari beste biderik ez dagokio. Izkera-langile bearenekoak, olerkariak dira. Oiek ele gogor eta gordiña, o/aefan burni gorria meetzen duten eran, bizkortu eta gozofzen dute; oiek irudi biziz, asmaketa zorotzaz, eta amets-ereduz aberas.'utzen dute; oiek itz joskera beri-arigariak sumatzen dituzte. Idazleak aisago eta erezago ibili ditezun, olerkariak,

erdikaldi nekeak igarota, buru-auste goriak ikusita, izkeraren bide zabalak idikitzen dituzte, izkera guzien laraldeetan sasi eta Zarak garbitu dituztenak, soroeфан azia lendabizierain dutenak, olerkariak izan dira. Rapsodak zeritzaioten bertsolariak, aspaldiko greziera edertu zuten, tiomero olerkari ospetsuenari argi eginaz. Onen Odisea latinera Livio Andronimo'k biurtuta gero, Erowa'n lenengo olerkaria Kinto Ennio sortu zan, beste edozein idazleen aure zala. Sizilia eta Toskana'ko bertsolariak italiara iñork baño len oraztu zuten, Dante'ri bidea ereztuaz. Prantzi eta Probentza aldeetan, batez ere, trobadore bertsolariak gerozko olerkarien ^u^rj bezela ezagutu bear lirake. Españeraz asi^rali^agertutako erYffõñ'éria FJ Mio Cid, eresj dakusgu, h'émani'n Martman von Auek egiriddko zaldun olerkia antzin-antziñako doixtar idazkitzat aitortzen dute, eta lendabiziko idazle bikaiñentzat Klopstck olerkaria. Zeintzuk inglandera apaindu eta ugaritu ote zuten minatrele zeritzaioten koplakarlak ez jzanik? Shakespeare eta Milton, antziñako il-idazle áurenetakoenak, ez ote ziran olerkariak? Esko/zera baztertu eta ezetzia, Burns olerkariak bezin egoki nork goratu ote du? Nork Eskandinabia'ko izkera, antziñan, der Vondel'ek aña landu, eta oraingoan íbsen olerkariak bezela Europa guziaren aurean, ain sotil eta zoragafi azaldu?... Ez, ora or bide bakara. Euskera piztu/zea nai izanik, eusko-olerfia zabaldu. Olerkariak goratu, txalotu eta indartu bear, euskera eder-sendoa nai ba' degu». Eusko-olerkiak, (Donostia, 1930), 4 or.

Aitazte luzeegia bear bada, baiña egi utsa.

Nundik-nora ibili naizen, olerki-mordoska au biltzeko? Gai asko/an ditugu oindiño sasiz ta lafez bideak, uratu ta nasai gabe; ezta olerkj-saílean ere, ez dugu izerdi-patsik atera, esatekorik beintzat. Amaika bertso eder bada or liburutegi edo arasa bazterefan sitsak janda, lizunak urdinduta, batez ere azken igaro gizaldian zein-geiagokoak sortu ezkerro! Oietatik batzuk, bai, argitara zituzten-, eta beste guztiak? Ez ote ziran aintzagari? Exkasak. -rtnbait, eta zarara? Entzuna danez, ba omen dira Paris'en, New-York'en eta Madrid'en olako pilo gizenak, au: jartean noski, esku maitakor baten zal. Gure artean ere badira antzeko mordoa, eskuz

idatzia; bi/tze au egitean, neronek ere asko erabili ditut bai Gipuzkoa'n bai mugaz andik. Guzti oiekin, nork olerki-liburua osotu? Eder bikain zoragaria litzake. Eroapen aundiz babestu bear ziurki, danak banan-banan irakuri ta oberenak aukera/zeko.

Bidea uratu gabe ta sasiz dagola diot, eta egia. Eskuratu ditzakegu bilduma bat edo beste, euskal-sortaldekoak geien; baiña txit uri tamalez. Ona maizenik, zeintzuk erabili ditudan esku artean.

Prantzi-aldekoak: *F. Michel*, Le Pays Basque (1857); *P. Arnáiz*, *Quarante Chants Pyrénéens* (1869); *J. D. Sallaberry*, *Chants populaires du Pays Basque* (1870); *Kantika Ezpiritualak (Baiona, 1829)*; *Vinson*, Le Polk-Lore du Pays Basque (1883); *Charles Blizé*, *Uskal Noel'en Lilia (Paris, 1897)*; *Dix cantiques populaires basques en dialecte souletin (Paris)*, *ta Doule Chînsons Amoureuses du Pays Basque-Francaia (Paris, 1898)*; *J. Jaurgain*, *Quelques légendes Poéliques du Pays de Soule*; *Eliza-Kantuak, (Tours, 1913)*; *R. Gallop*, *Vingt-cinq Chansons populaires d'Euskal-Hefia (Baiona, 1928)*, *fa A Book of the Basques (London, 1930)*; *Dr. A. Goienetxe*, *Eskualdun Kantaria (Baiona)*; *Misionetako ela efelrelako Kantikak (Baiona, 1922)*; *Eskualdun Kantariak (Baiona, 1922)*; *P. Aradoi*, *Xaramela (Baiona, 1951)*; *Nehor-Dufan-Donosti*, «Gure Herria»'n (Baiona, 1923-1931); *P. Lafitte*, *Kantuz eta Errepikan (Baiona, 1944)*; *Aita Lertxundi*, *Kantak Mariya (Bordele)*. *Baita aldizkari oek ere: Eskualduna, Gure Herria, Aintziña, Euzko-Enda, Herria, Euiko-Deya, Alderdi, Gure Almanaka.*

Napafuakoak: 5¿vista Euskaiia, Naparlafa, Zeruko Argia, Amayur. •

Gipuzkoafak: *I. Manterola*, *Cancionero Basco (Donostia, 1877-1880)*; *Aita Donosti*, *Euskal-eres-sorta (Madrid, 1921)*, *Eleiz-Abesti sorta (Zornotza, 1924)*. *J. K. Gera*, *Los Cantares antiguos del Euskera <Euskaleriaren Alde> (Donostia, 1921-1923)*; *Eliz-Abestiak (Zornotza, 1925)*; *N. Ormaetxea (Orixe)*, *Euskal-literaturaren atze edo edesti laburra, • Euskal-Esnalea» (Donostia, 1927)*; *Berisolariya (Erederi, 1931-1932)*; *Nere Atsegina (Erederi)*; *Euskal-Eriko Kanta zarak (Erederi)*; *Eusko-01e1...ak, 5 ale (Donostia, 1930-1935)*; *M. Lekuona*, *Literatura orai euskérica (Zarautz, 1936)*.

Aldizkariak: Euskal-Efio, Basefitafa, Euskal Esnalea, Argia, yakintza. Aranzazu, Egan.

Bizkaikoak: I?. M. Azkue. Cancionero Popular Vasco, XI ate (Barcelona), ta Euskale fiaren Yakintza (Madrid 1944); Euskal-Abcstijak, 3 ingurazti (Zornotza, 1916): Ereserkiak... (Bilbao); Aita Jose Domingo, Catorce Canciones Vascas (Bilbao, 1953); Frantzisko Bengoa, 5 Canciones Vascas (Bilbao, 1953). *Aldizkariak:* Euskalzale, Ibaizabal, Euzkadi, (aldizkari ta egunerokoa), EuzkOTDeya, Aben, Mendigoxale, Hermes, Jesus'en Biotzaren Deya, Euzkerea, Jaungoiko-zale, Ekin, Karmen'go Argia, Karmeldar Eguiegia.

Arabarak: Anuario de Eusko-Folklore.

Amerikakoak: La Baskonia. Pairia Vasca, Euskal-Efia. Gernika, Euzko Gogoa ta abar.

Euskaleriko beste aldizkari, eguneroko la olerkari ba-koitzak argitara emandako poesi liburuak ez dira emen aitazen; gero, bakoitzaren atarian, bai ditut ezariko xeetasun oiek.

Eta bikain oberenak ole mordoska ontako bertsu ok? Ba/iteke ezetz. Ora zergatik diodan mila eder, ta ez obere-nak. Zer dala-ta, gauza bat eder? Edo ikusiz ta entzunez atsegin zaigu/ako, edo-ta zerez ta taiuz poz ematen digu la-ko. Ba-dira, gorago ikusi dagunez, beste zio askorik ere, bai-ña guretzat aski. Emen aukera ditugun neurtitz ok ba-dute ederik, bai barne-ikaraz, bai adimen-suz, baita zaritzalez. Irakur itzazu zerorek, euskaltzale maite, ta baietz esango didazu, ore/axe dala, aotik ezin utzia bai-duzu ematen dizu-dan jakia.

Ala ere, norbaitek yarki dezaket: gure euskal-olerki-alo-rean ba-dira oriek baiño obeak ere. Ez diot nik ukatzen. Ba-koitzak du bere ao, bere ole; ta, jakiña, oneri eder ta gozo zalona, ari geza ta motel. Au ere sariegi gerta oi dana. Bai-ña, oian sasitsu zear gabiltzala, norbaitek bidea askatu bear; ona nik egin dudana, ta txalogari ez naizenik ez dit iñork esango, naiz-ta utsak izan ugari. Betor atzetik obeto dagi-ana. Ez naiz, gaiñera, eder bila bakorik ibili; nere lenbiziko saioa ori zan aren, iñoren esanari ekin diot gerora, ta eus-kal-elertiaren edesti antzera egiteko esan didate, gure oler-kari guzti, edo bientzaf geienen, bertsoak aldiz uren aukera ta sarturik; òrela egiten alegindu naiz. Ezta, dakuskezunez,

sail exkasa. Baldan samar egiña bada, ezta sai/arena erua, nerea baizik.

Darabiltan idazkeraz (ortografi) ere iiz-erditxoa. Bata-sun-miñak eraginda dagi! onela. Auzi au bai zara! Aita Kardaberatz agurgaria, Euskeraren Befi Onak idaztean, luze jarduna dugu gai onetzaz. Ez gara, haiña, oraindik batasun ortara eldu, ta geure eruz aurki. Euskaldunok ba-ditugu onoinenak, bai akatsak ere, ta auelan bat, guzti-zaleak bearean, norbere iritzi-zale porokatu izatea. Gai oneri buruz naikoa zarata atera zan orain ogeta amar bat urte. Ta azkenik, Euskaltzaindia osotzen zuten aiek, aburu ta iritziak oro balean bildurik, euskal-orlografí berezia eskeiñi ziguten. 1920 ko urtarilaren 8'an, Donostia'n, Gipuzkoa'ko Aldundiaren jauregian, alkietan batzarkide Azkue, Broussain, Kanpion, Eguzkitza, Eleizalde, Intzagarai, Landerelxe, Lbande. Olabide, Urkixo, ta Zinkunegi euskaltzain jaunak zirala, berentzat euskalabeze au artu zuten: a, e, i, o, u, ii, (sudur-aboskienlzat, euskalkiren baten bear ba'lira, izki orien gainean mara txiki bat jari); b, d, d, f, g, h, j, k, l, i, m, n, ñ, p, r, f, s, x, 1, f, ts, ix, iz, y, z. Ta ondoren agindueskari au: <Euskaltzaindia'k gure i/.kerazko idazle guztiei eskatzen die, aren, ahal dalarik beintzat, idazkera auxe, ta besterik ez, erabili dagiela». Ikus <Euskera» agerkaria (1919-1920), 64 or. Gerozkoan, luzaro samar ariek ontzat emanen jarai-ki ibiliak gara; gaur, ostera, auzi bera maiera ezari ta nahas-mahas. Nik ez nai auzi ortan sartu, baiña bai edozer-tan ere euskal-batasunari lagundu. Beraz, askoren iritzia jaso ta gero, liburu ontan sar ditudan olerkari guztiak era berdiñean idaztera jarten azartu naiz. Barkatu, batez ere, zuek lapurditar, zuberotar eta be-napartar maiteak. ET. dut ezer egin zuek samurtzearen, euskeraren onerako baizik.

Ta azkenez, mí/esker biotzetik. Esker onak mesede berriak sor oi ditun ezkeru, eskerak oparo lagundu didatenei. Zuk aolkuz, ark gai ta txeraz arnasa berezia eman didazute: guztiok zaituet Upar ontan nere barne-muin beroan. Jakizute: lan au zuena ere bai-da. Ar-zazute, beraz, ta jan asetzerano berak darion ezti joria.

Larrea'ko Karmeldar Lekaidetxean,
1954'ko epailak 25.

I. EGI-OLERKIAK

Hertso-gaietan ere, beste ainbat arlori buruz bezela, bi olerki-mueta ezagutzen ditugu: jakitunen olerkiak eta criarenak. Ona aitorten gogoangari bat: Lenengoak, «oraindainokoa, argalegi eta kaskaregiak izan zaizkigu; erdel kutsuak ikutuak; eusko gogoari dagokion edertasun gutxi sortu digute. Ez diot, noski, gaurko olerkari yaiogatik, desadana» (J. Aitzol, *Yakintza*, 193-1, 3H or.) Carazt. voa bearbada, baiña, naita osoan ez, egia. Olerkari jantziak azken-urtcotara arte, iru edo lau atera ezker, mugaz andikoak Prantzi'ko clertiar¹ Ta eder goak Gaztela'koari lotuegi ari izan dira, ta ortik datorkite erdel-kutsu gogaikari ori.

Eri-olerkiak bestera dira, ez dute olako akatsik. Efla eder-zale da, nor bakoitza lez. Gaiña au ez izan naikoa: edera dan giñoan ikusi, entzun eta adierazi cdo erakutsi bear Ta gure criak gof-arnas zindo ta eder sen meez. oída dagi geienetan: eder-gaia, irudi ta oldozkun bikaiñez, bertso sotiletan borobilduta, adierazi ta opatu. Ikus eza zu gure edozein eikoi olerki. Euskaldun begiz ikusi ta efi-biotzez maiiatutako gaiak, zein jori ia aberats erakutsi dizkigun¹ Ta eder ikuste ta erakuste oiek bai ditula borc-bercak, euskal olerki-kera berezia dagitenak, noski!

Nun datza tankera ori? Irudi ala asmoan? Bietan, nai-ta-ez. Irudi ta amets-ereduak izadikoak ditu, geienez, eri-olcrkariak. Ta ez doa ntunca igesi gai oricn bila; etxe baruan, bizi dan lur-zntal aratzean dauzka naibeste,- ez du iñoiz erablii arteko etzaion gauzarik; arnntzaleak itxas zabal urdiñean, nekazariak soro-belardietan, artzaiak niendi-zclaietan badu irudi ta eder-gairik aski, jainkoak emanda. Adi czaiozu beriz ere Aitzol jaunari, «Euzkelduna —dio— izadizale purukatua zaigu. Berez dioazkiote guretarei, ez uritaiei noski bai mendikoci ordea, buru belan begiak izadi gaien ondoren Inguruko txori, abere, mendi, zelaiaik dituzte maite. Coiz-txintako egaztien kanta guziak ezagunak zaizkate; zugatzen itzal, lerlentasan, gogortasan eu sotiltasunez begiak aserik bizi dira, abere eta piztien aztaroa. uratsak eta mantak nekerik gabe nabaitzen dituzte. Oien oroen margo bizitasunekin, otzen leuntasunakin, izate tinkotasunakin, ibiltze-arintasunakin, ikutze-gozotasunakin naiko badute, beroiek gogoz maitatzeko... Onela, usterik gabe, olerkari crikoiei aurretik bizikiro so egiñik bereganatu dituzten makiña bat edergaiez, aberastutzen zaiote irudipena. Bartiak agintzen diotenean olermena arotzcn zaiote, bat-bateau, irudipen- labea goriturik bertso eder mordoak, ápaldietan borobilduta, an dioazkiote oartu gabe» (Loe. cit., 351 or)

Eta oldozkuna[^] Ba-du irudiakin zer ikusirik¹ Alkar artzen ote? Cure eri-olerkiak lenen irudi ertzak damazkigu, oldozkuna gero. Ikus ahapaldi au

«Zeruan eder izara,
 efekaldian lizafa;
 etxe ontako nagusi jaunak
 ufe goñizko bizafa».

Lenengo bi bertsoak irudi bezela, ta azken bietan bertsolariak esan gogo duana; irudia eguzki-eraiñu antzo, oldozpena ondoren eguzki osoa bezela. Ta au, irudi-oldozpen-bikotasun au, edozein bertsoan daurkigu, erikoia bada beintzat, maite-lelo, dantza-abesti, eskale-kanta, t.a.

Oietakorik milaka dira gure olerti zarean. Eta, jakiña, zeinbati leku eman bear antoloji ontan, eusko gogoa dan bezin aratz agertzen diguten ezkerero. Ezta, izan ere, sail makala beroiekin egiña. Zenbat irudi sotil ta esakun antziñako! Eder-zaleok badugu non ase geure len-olerti-gosea; baita non ikasi ere, eusko ederkera bereziz oldoztu ta idazteko.

Sei zatitan banatu ditut:

- 1) **Gerta-olerkiak:** zar ta bikaiñak, rzan ere.
- 2) **Maitc-leloak:** maite-minduen antzia gozoak.
- 3) **\\ ta negar:** baren-muin ifikoidun zoñotzak.
- 4) **Ardo-kanlak:** «euskalolertiaren bikaiñenak», antza.
- 5) **jainkofiak:** Jainkoa kanta-gai duten eder-jaiikiak.
- 6) **Pastoralak:** Oicri dagozkiten xeetasunak gero aitatuko.

1) GERTA-OLERKI ZARAK

I. LELO'REN KANTA

Noiz jllalli (le? 1539) gafeoeruntz Egitea hizkaitara, ta Aratl aldekoa alan bc, ango izkclgiz dago-ta; *Tratado de las cosas de Vizcaya* idatzi eban Anton Bedia aratiar zaldun argi V Karlos eregearcn jauregi otsein izanarena, ete dan diño Gera jaunak. Len-aizez egiña dala iluntxu yakun aren, ba-dau olerki-gara. Antxiñako gudu-nasteak, eromatarak gure luraz jabetu naita eukitakoak, dakaz gogora. Kanta au be, ainbat bertso eder lez, galdua gendun, baiña Humboldt doixtafak, Markiña'n P. B. Mugartegi zanaren liburutegian egozan lbarguen cta Kntxupiu launen paper zafetatik artu ta, 1817'an, argitara emon eban Afezkero, asko onetzaz idatzi dabenak: Mogel, Manterola, J. Urkixo, L. Iezama-Legizamon. Cera; ta azken urteotan, J. Garate, *ñolelin de Ia ?*. 5 *de los Amigos dei País* (Donostia, 1950), ta |. Corostiaga, *Épica y Lírica vizcaína antigua* (Bilbao, 1952). Aitu.erezago daiten, itz batztk aldatu egin ditugu pizkat, Gera (a Gorostiaga jaun argien lofotzak jaraituaz.

Lelo il Lelo, Lelo il Lelo,
Leloa, Zarak il Leloa.
Roma'ko armak alegin eta
lir-k.ii.t'k daro zantsoa.

Bildurik gitxi arma bardiñaz,
—Oramaia, zu gexoa—
Saiak gogorak ba'dituez,
Na fu bífoxa surboa³.

Oktabiano munduko jauna,
Lekobidi Bizkaikoa.
Itxasotati eta lofez
Imiñi deusku moltsua.

Bost urtetako egun-gabean,
Geldi bagarik potxoa⁴.
Cureko bata il ba'dagian,
Bost eromafen galdoa.

Leor zelaiaik bereak dira,
Mendi-tantaiak leusoa¹.
Leku ironian⁵ gagozancan,
Nok-bera sendo gogoa.

Aek anitz ta guk gitxi ta ia
Azken in dugu lá-alboa⁶.
Ceure lurean ta aen erian
Birotx⁶ ain baten zamoat.

Tiber lekua geldiko zabal,
Utxin⁸ ta .iiii.ini grandoa.
Andiar istak" geizto zindoaz,
Betiko naiaz nar doa¹⁰.

1) leza, caverna; 2) favorable;; 3) *sur ba- doa*, ágil; 4) trinchera; 5) *lá*, neke; 6) *birotx*. doble; 7) *zamu*. bandera, 3) *ufxin*, dejar, 9) *andiar istak*, infatuados; 10) naraz joan.

2. QANSOARENA

Au be, Iburguen'en paper zaretan daukagu. Ta gaitzat, jakiña, anai arteko liskara izan bear. 1448'an, batetik Guraia of nazca ra ta bestetik Bañetz ganboara Afasate'ko eri-agintari bjak sumindu ziran uskeriz, ta bakoitzak bere alderdi-koari dei egiñik, abere antzo eraso eutsen alkarj. An zan Gomiz Gonzalez oiñaz-tafa bere seme Juani kote ta Presebal'ekin,-an ziran Belaz Gebara, Peru Aben dan o, Abendañuxe *Motela*, ta abar, ganboarak. Gomiz ta bereak gogor eutsi aren, San Juan bezperan, oiko sa ta dantza bitartean, ganboarak etiar su emon eutsoen; an il ziran Jnanikote ta Presebal ereta. Ozaeta'ko jaun gazteak iges, ta efekaz andik, Maiña donearen eleizan eskerka.

Gomiz'ek asko lagunik:
zabal arabaarik,
giputz ondo ederik,
bizkaitar urduri-gogorik.

Ez diazo bakarik,
ze an dok PresebaTik
Juanikote'gaz lagundurik,
txibuluen' ospe bagerik,
ez ufun Maala'ganík*.

Argi-izarak urten dau
zeruan goian ostantzean³.

Bergarañak asi dira
traizioe baten asmatzean,
euroen artean dioela:

—«Ere dezagun Mundragoej
lastefean joan gaitetz».
Kantoeke sartzaikeran
aen bizafak ikara zirean,
armakaz ezin ezer egin legez.

Ganboarak su emaitean
asi dira, ta onegaz
urten daude berealan
oñeztar bafunangoak,
zein ere ez zitezcan.

Gomiz Gonzalez bertan zan,
beragaz Presebal'en kaltean,
Juaniko'k eta beste askok
eudela parte bertan.

Oin-oía2jan luma,
Ozaeta'ko jaun gazteak,
bazter baten igaro zan
uraz-alde bestean.

Ama bereak esaku zan:
—Semea, zer dok orelañ
—Zaurietan zura dot-eta,
ama, nagozu oera.

—Egun bein or jarita?
Ganboa'k seme lastefa,
ara beste lasterago
Abendañuxe Motela.

«Esker asko emoten deusat
Andra Santa Maina'i,
bere elexan sartu, ta
etxera bidaldu nau ni».

)) pifano,- 2) Arasate ondoko ola; 3) ekaitz ostein,

3. BEOTIBAR'KO GUDUA

Alkar maizte au txit zara ei dogu, 1311'koa gitxienez. Beotibar zelaian ñapar cla giputzen arteko buruka. Antxiñakoa izan aren, Gipuzko erietan, gizaldiz-gizaldl. gaur arte kanta oi dabe ango gudubafla. Caribal jaunak bere kondairan onela dakar -Mila urte igarota, - ura bere bidean. - Gipuzkoarak tartu dira - Caztelu'ko etxean - Nafafa'kin batu dira - Beotibar'en pelean...» Zaldibia'k *Suma de l.i.s cosas cantábricas y guipuzcoanas* (1564), Lope tsarti'k *Compendio Historial de Guipúzcoa* (1635), Argote Molina'k *Discurso sobre la poesía castellana...* (1575) diralako liburuetan dakare. Imen jarten doguna, K. Otaegi (1836-1890) olerkariak umetan efiko mutikoen aotik ikasia dozu, Ikusi J. K. Cera, *Euskalerraren Alde* (1932), 5 of.

Beotibar'ko zelaiak
len ilunak, gaur alaiak!
Beotibar'ko arkaitzetan
frantzesak gure onetan.

Lafean emaztetxuak,
begian negar-malkuak.
Atoz len-bai-len etxera,
bestela oso galdu zera!

Aro asko sartu ziran,
umil asko irten ziran,-
Oñaz, agintari aundia,
zuzetzat gure bizia!

«Alífera, mutil maiteak,
etxera doilorkumiak,
il emen edo garaitu»
- Oñaz jaunak esaten du —.

Nora zuaz, Oñaz jauna,
Frantzes jendearengana?
Edur maluta ugaría,
ugariago etsaia.

Zein gelditzen da atzian
Oñaz ikusita aufian?
Zu zera nere nagusi,
zurekin il edo bizi.

Jun dira emendik betiko,
ez dira iñoiz etoñiko;
beti euskaldun mendiak,
ez besterentzat gaziak.

4. MILIA LASTUR'EN ERESIA

Garibai euskaltzaleak (15331599) damosku au be, onetariko eresi ta gauza eder askoren antzera. IE)milia Lacrar, Dcba'koa, Peru Garzia'kin ezkonduik, Arasate'ra joan zan bizi lzatera; ta an. gazterik scin egitean j.l. Alargunak bigarrenez ezkondu gura ebalako esamesa zan, Marina Afazola'ko len maite izanakin. lleta egun batean, bazkaritan zirala, ilaren aizteak ona barena ustu,- balta alargunaren arebak egoki erantzun be. Ederto egiña da, oso aitu ereza.

Aizpak.   «Zer ete da andra erdiáen zauria?
 Sagar erea eta ardao gona.
 Alabaia, kontrario da Milia,
 Azpian lur otza ta gañean aria.
       Lastur'era bear dozu. Milia:
 Aita-jaunak eresten dau elia,
 Ama-andreak apainketan obia;
 Ara bear dozu, andra Milia!
       Jausi da zerurean aria,
 Aurkitu dau Lastur'en tofe bana,
 Edegi dio almenean erdia:
 Lastur'era bear dozu, Milia!
       ArenI ene andra Milia Lastur'ko,
 Peru Garzia'k egin deusku laburto,
 Egin dau andra Marina Afazola'ko,-
 Ezkon bekio, bere idea dauko».

Eikon-aixpak.   «Ez dauko Peru Garzia'k beafik
 Ain gatx andia apukaduagaitik,
 Zeruetakoa mandatua izanik
 Andrari ok, ala kunpli, jasorik.
       Gizon txipi sotil baten andra zan,
 Ate-arte zabalean oi zan,
 Giltza-pora andiaren jabe zan,
 Onía andi asko kunplitu yakan».

Aizpak.   «Aren, ene andra Milia Lastur'ko,
 Mandatariak egin deust gaixtoto.
       Zerurean jausi da abea,
 Ju dau Lastur'ko tofe gorea,
 Eroan ditu ango jauna ta andrea,
 Bara leen, gero bestea.
       Bidaldu dogu zeruetara karteá,
 Aren, diguela geure andrea!
       Mondragoe'ri artu deusat goroto,
 Giputz androk artu ditu gaixtoto:
 Ituriotz-kalean andra Maria Balda'ko,
 Artekalean andra Otxanda Gabiola'ko,
 Eribalean andra Milia Lastur'ko».

6. PERUTXO'RENA

Gaspar Gomez'k, *Tercera Parte de la Celestina* (Toledo, 1536) deritxonean argitaratu. Menendez y Pelayo'k aurkitu ta gure Urkixo jaunak azaldua. Ikusi RIEV, 1910, 578 of. Perutxo, jaiotzez bizkaitara, Fclidcs'en zaldizaña dogu. Uíun ataD be, erdera mordolloz mintzatu afen, lan bitartean, euskel-kanta zafez murmuzi. Obeto aituteko, J. M. Leizaola jaunak bere liburu *Estudios sobre la Poesía* Pasca'n (Buenos Aires, 1951) dakafentxo ezarten dot.

Lelo lirelo, zar ai leroba.
laz zoezia nintzan,
aurten erua.
Ai, joat gabiraia
astor usua.

Abesti, abesti, ator abesti.
lgaz zuregia nintzan,
aurten erua.
Ai, jun zak gabiraia
basa-usuetara.

Lelo lirelo, zar ai leroba.
Ai, joat gabiraia
Astorbizara'.

Abesti, abesti, ator abesti.
Ai, jun zait gabiraia
Astobiza'ra.

Etx. o ai ii oi, ui
gaxo nazala,
penaz nazala,
jatorkedala.

Esaioik ainorari
gaxo naizela,
penaz naizela,
datorkidala.

Lelo lirelo, zar ai leroba.

Abesti, abesti, ator abesti.

1) Lezama Araba efitxoko auzunea, Altube mendi bizkarean.

6. ALTABIZKAR'KO KANTUA

Oreaga'ko garai pena dakargu gofora Antxiñatik zabal ibilia ta oso ezaguna zalako, luzaro bestera uste izan afen bc, ezta ezpan-belafi gizaldietan bizi izana. Garai Monglave jaunak pranizeraz egin *li Journal de rInstitui hIstori-que* beiak sortu ta zuzenduan argitara emon eban, 1845'an. L Duhalde ezelc- tafak euskeraldua, antza Olerkiz ezta txara, badau gni-arnasa; euskal-kutsu gitxi, alan be. itzulia ta neuri barik egiña dalako. Idaz lan bat naita elertiz kaskar izan, jator-zunda ta zar-italia ba'dau, atsegin yaku geienez. Kantu oneik, euskal elertiaren aizeari so ezkeru, ba-dabe gafantzi ta zer ikusi berezia.

Oiu bat aditua izan da
Eskualdunen mendien artetik,
lita etxeko jauna, bere atearen aintzinean zutik,
Idekítu beafiak eta eran du: — «Nor da hor? Zer nahi dautek?»
bta xakufa, bere nausiaren oiñetan lo zaguena,
Altxatu da, eta kai'asiz Altabizkar'en inguruak bete ditu.

Ibañeta'ren lepoan hafabots bat agertzen da,
Urbiltzen da, arokak ezker eta eskuin jotzen dit delarik.
Hori da uruntik heldu den armada baten buruma.
Mendien kapetaterik¹, guziek erepuesta eman diote,
Berek duten seinua adierazi dute,
Eta etxeko jaunak bere dardak zofozten tu.
«Heldu dira, heldu dira. Zer lanzazko sasia!
Nola zer-nahi kolorezko banderak heien erdian agertzen diren!
Zer ximistak ateratzen diren heien armetarik!
Zenbat dira? Haura, kondatzak ongi».
— «Bat, biga, hirur, laur, bortz, ser, zazpi,
Zortzi, bederatzi, hamar, hameka, hamabi,
Hamahirur, hamalaur, hamabortz, hamasei,
Hamazazpi, hemezortzi, hemeretzi, hogoi».

— «Ogoi eta milaka oraino;
Heien kondatzea denboraren galtzea liteke.
Urbilt ditzagun gure beso zailak, efotik atera ditzagun aroka horiek.
Bota ditzagun mendiaren patara' behera,
Heien buruen gaineraino,-
Leher ditzagun, herioaz jo ditzagun.

Zer nahi zuten gure mendietarik Norte'ko gizon horiek?
Zertako jin dira gure bakearen nahastera?
Jaungoikoak mendiak in dituenean nahi izan du hel< gizonek ez
Bainan arokak biribil-kolika erortzen dira; [pasatzea".
Tropak lehertzen dituzte.
Odola xufutan ba-doa; haragi-puskak dardaran daude.
O, zenbat hezur karaskatuak! Zer odolezko itsasoa!

Eskapa, eskapa indar eta zaldi dituzuenak.
Eskapa hadi, Karlomano erege,
Hire luma beltzekin eta hire kapa gofiarekin.
Hire jloba maitea, Eroian zangara, hantxet hila dago.
Bere zangartasuna beretako ez du izan.

Eta orai. Eskualdunak, utz ditzagun gure dardak
eskapatzen direnen kontra.
Ba-doazi, badoazi. Non da, bada, lanzazko sasi hura?
Non dira heien erdian ageri ziren zer nahi kolorezko bandera hek?
Ez da gehiago ximistarik ateratzen heien arma odolez betelarik?

Zenbat dira? Haufa, kondatzak ongi».
- «Hogoi, hemeretzi, hemezortzi, hamazazpi,

Hamasei, hamabortz, hamalau, hamahirnr,
 Hamabi, hameka, hamar, bederatzi, zortzi,
 Zazpi, sei, bortz, laur, hiiur, biga, bat».
 — «Bat; ez da bizirik agertzen gehiago».

Akabo da. Etxeko jauna, joaiten ahal zira zure xakuñekin,
 Zure emaztearen eta zure hauren besarkatzera,
 Zure darden garbitzera eta altxatzera zure tutekin",
 Eta gero heien gaiñean etzatera eta lo itera.

Cabaz aranoak joanen dira haragi-puska lehertu lioriek jatera.
 Eta hezur honek oro xurituko dira eternitatean.

1) tontor; 2) aldapa; 3) adafa, turuta.

7. ALOS-TOREA

Deba'n. Beltran Alos-tofeko nagusiak, lenen ezkontzmtik alaba bat izan
 cuan: Usoa, txit lirain ta zintzoa. Bigafenez, Azpeiti'ko Basozabat jauregiko uga-
 zabaren alaba Otxantla'gaz buztartu zan, onegandik alaba bi Milia ta Ximene
 izanik Liskar ta asarcaldiak maiz samar. Beltran gudura doa Gaztela aldera.
 Orxanda'k izorkeriz seme, ta Usoa'ri erua egotzi. Naste bluriak Aita kezkaz ta
 samíñez il. Usoak il-gaeuz, bere bertsotarako sena erakutsiz, aita liaren zeraldo
 alboan, ta aide-adiskideen aurean, Otxanda'ren likiskeri ta doilorkeria azaltzen
 ditu lkusi Etxaide'tar Yon, *Alos-lofea*, (Zarautz, 1950).

Alos-tofea bai, Alos torea;
 Alos toreko zurubi luzea!
 Alos-torcan nengoanean
 goruetan, bela beltzak
 Kua! kua! kua! kua! leioetan.

Etxe eder leio bage onetan
 enaiz sartu zazpi urte auetan;
 eta zortzigafenean,
 neretzat zorigaitzean,
 Aita Beltran'en iltzean.
 Amandrea nerea nitzaz
 bi erdi egin zanean
 mila "ilo il ziran
 ezkaratzean,
 zazpi zezen kontu ere
 enparantzean.

Ni ere ba-nengoen
 lumatxo artean,
 eta nere ama andrea
 ure-gortiña artean.
 Gero Bidania guzian
 bat zan erorik
 eta zororik;
 Aita Jauna nereak aura
 senartzat eman dit;
 baiña ez nuke trukatuko
 obeagoagatik.
 Aita Jauna nereak
 niri eman zidan
 ¡minian dotea;
 amandreak ere ixilik
 bere partea.
 Lenen ganean
 begiak, biotzak, loen mendean,
 baita befiz ere bigarrean,-
 irugarrena igaro baño len
 ondo poztu ziñan, Alos-torea,
 eldu zalako neregan semea.

Alos-torea, bai, Alos-torea,
 Alos-toreko zurubi-luzea!
 Alos-torean nengoanean
 goruetan, bela beltzak
 kua! kua! kua! kua! leioetan.

Andik jaiki eta
 ure-goruaz jo nuan,-
 baiñan andik laister
 befi gaiztoak jo ninduan.
 Zaldunak esan zion:
 —«Ixo, ixo!, ama-doiforkumea,
 ez da bada ori zure esaterea».
 —«Ixo, ixo!, zaldun
 odol txafeko gaztea,
 ala ere gutxiago zan
 zure eginpidea».

Aizpa edefak or daude
 cdcfik eta galantik,

atz ederak eraztunez beterik,
 ez daukatela mantuetan zulorik;
 ala ere gutxiago begian negank,
 Amandreari ere bai
 poza dario.
 Nere biotzan bakafik
 mindura jario!
 Aita Jauna nerea
 Gaztela'n zanean,
 ixil askorik jaio zan
 Alos-torean semea;
 eta alare ixilagorik dago bakean,
 azitzen Zarautz aldean,
 gure jatonaren loitukerian.
 Ai, au mindura beltza!
 Au nere lotsa!
 Alabak negara ta
 Aitak lur otza!

Zeñek loitu zaitu,
 Alos-tofea!
 Ai, nere Aita maite,
 Aita maitea!
 Iltzea ondo egin dezu,
 Aita Jaun maitea!

8. BERETERETXEN KANTORIA

Agramunt eta Beamimt arteko buruka; XV'gn. mendean oso etsai ziran alderdi biok; gaur be, Etxebar'tik Ezpeldo'i'rako bidean, bost gizaldi dirala an ipiñitako ari bedegar bat aurkitzen da, odol-ixurtze a nun gerta zan diñoskuna. Nor ete dogu, *jaun kumii* ain indartsua? Luis Beamunt, noski, Lerin'go len-kuntia, Napafu'ko Juana Karlos Zintzoaren ixil-alabakin, 1425'an, ezkondua, lkusi Salabefi, *Chants*, 150 of; Jaugain, *Traditlon Basque*, 368 or.; Azkue, *Cancionero*, 393; Cera, *Canciones, E. A.*, 1921, 295 of.; A. Riezu, *Flor*, 262 of., H. Cave!, *Beretefetxen Khantoria* (Baiona, 1924).

Altzak eztu bihotzik,
 ez gaztanberak ezufik...
 Enian uste eraiten ziela aitunen semek gezurik.
 Andoze'ko ibaia,
 ala zer ibar luzea!
 Hiruretan ebaki zaitan armarik gabe bihotza.

Bereteretxe'k oheti
neskatuari eztiki:

—Abil, eta so egin ezan gizonik denez ageri.

Neskatuak berhala,
ikusi zian bezala:

hirur dozena ba-zabiltzala leio bateti besteala.

Beretefetxe'k leioti
jaun kuntiari goraintzi:

chun behi ba-zereitzola beren zezena ondoti.

Jaun kuntiak berhala,
traidore batek bezala:

—Bercteretx, aigü bortala; ützuliren hiz berhala.

—Ama, indazüt atora,
menturaz sekulakua!

Bizi denak orit ukenen' du Bazko-gaiherdi-ondua.

Mari-Santz'en lastefa
Bostmendietan behera!

Bi belaiñez' ef están sartu Lakafi-Buztanobi'ra.

—Buztanobi gaztia,
ene anaie maitia:

hitzaz hunik ezpalin bada, ene semia juan da.

—Areba, ago ixilik!
Ez, otoi, egin nigarik!

Hire semia bizi bada, Mauli'ala dun juanik.

Mari-Santz'en lastera
jaun kuntiaren bortala!

«Ai! eil eta, jauna, nun duzie ene seme galanta?»

—Hik bahiena semerik
Bereteretxe'z besterik?

Ezpeldoi altian" dun hilik; abil, eraikan bizirik!

Ezpeldoi'ko jentiak,
ala sendimentu gabiak!

Hila ain bailan' uken eta deusere etzakienak!

Czpeldoi'ko alaba,
Margarita deitzen dena,

Beretefetxe'n odoletik ahürkaz⁵ biltzen ari da.

Ezpeldoi'ko bukata,"
ala bukata edera!

Beretef'etxe'n atore (arik hirur dozena ümen' da.

1) gogoan izan; 2) belauñ; 3) aldean; 4) cerca; 5) a manos llenas; 6) colada; 7) el

9. URUTIA'KO ANPHPIA

Zubero'n, 1423^{garen} inguruan, Alzuruku'ko Menanton, Urutia jauregiko zalduo jauna, ta Ahetze'ko Domenja, ezkondu ziran. Senara, susinoti, biur, bekaizkor ta aiuri gaiztokoa, 1453^{tik} 1-16^{4a} Zubero'ko epaikari izana; ta emaztea, zintzo ta biotZ^{Samura} baizen etorki argikoa. fslotzka izan oi ebezan, alkarekin, olako arдай! ta zalapartak, lkusi Jllirgam, *Quelquea legéendes poétiques du pnyis deSoule*.

Ahetze'ko anderia
Urutia'n korpitzez;
or dizu bere buria,
kanpoan da biotzez.

—Nur du bere maitia?
Nai nuke egia.
Jinkoak nai ba'du,
iltzia ukenen du.

—Gure Jaon Urutia,
ketxian beti zira;
eradzut zertako,
ni enuzu kanpoko.

—Urunt zite ni ganik,
eztit zure bearik;
bazoaza kanpora
en] adar biltzera,

—Jaona, olako gaizak,
Ahetze'ko anderiak
eztitizu ikasi;
ez doazu ihesi.

tile oiek aotik
jaikitzen zielarik,
Ufutia'k bilotik¹
teresta du ebili.

—Jinkoa, zer bizia!
oi, Jaon Urutia,
ni Ahetz'ko etxian
nunduzun, bai, bakian!

Unat jin bear nizun,
ene zortia zuzun,
biotz-min ukeiteko,
zure kctxarazteko;
ogen gabe zu beti
mintzo zitzaist gogorki,
otoi, zure begiak
utz ditzala ketxiak.

Coizian goizik jeikirik,
ogi-opilak egiñik,
Ahetze'ko anderia,
lehia dun andia
zareta bat burian
kanpoi at jalkitzián,
Musde Uiutia'k zian
baratu, bai, bidian.

—Nun zabilta ain goizik,
jauregia usturik?
galdatzen do Uruti'k,
begiak oldarturik².

—Jaona, ikusiren duzu,
nai balio ba'duzu,
nurat orain nabilan,
zareta au burian.

Jente eskeliari
emaiteko sokot'i,
Madama Ufutja'k
artu zutian bidiak.

Opilez zaria beitzen
beterik jente prauben^a,
Urutia'k zarian
eskia⁴ ezari zian.

1) uletik; 2) asare, 3) pobre; 4) eskua; 5) ovjillo, 6) tramar.

Opilak, ordu artan,
jtn ziren aifikit⁵,
Urutia'k berala
uste trunpatu zela.

—Euliaren etxera
zoaza bilberaztera?³
—Jaona, ikusten duzu...
Orai, zuk badakizu...

—Parka izadazut, aren,
bekaitz enuzu izanen:
emazte un zirela
orai badit nik proba.

10. EGUN BEREKO ALAROUNTSA

Zubero aldekoa au be, eri-kanca bikaiñenak lez. Peru Irigarai, Altzai ta Mendikota etxeetako jauna, Cabirele Loitegi, Aintzile ta (partze jauregietriko zaldunaren alabeagaz ezkondu zan, 1633'ico gara garifare o 8'ao. Eta eztegu-jai dir-daicsuan bertan, il ta zeraldo jausi zan gaixoa. Andere erukariak, emazte ca alar-gun egun berean, eriotz atan ezin etsirik, etxean euki nai gorpua alik eta luza-roen, mosu ta igurtziz ezkou-maite-sua erakutsiaz.

Goizian goizik jeiki ninduzun, ezkuntu nintzan goizian;
bai eta ere zetaz beztitu ekia¹ jeiki zenian.
Etxek'andere zabal ninduzun eguerdi erditan,
bai eta ere alarguntsa gazte ekia sartu zenian.

Musde Irigara; ene jauna, a(txa izadazut buria,-
ala dolutzen ote zaizu enekila² ezkuntzia?
—«Éz, ez, etzitadazu dolutzen zure espusatzia,
ez eta ere doluturen bizi nizano, maitia.

Nik ba-nizun maiteto bat mundu ororen ixilik,
mundu ororen ixilik eta Jinko Jaunari ageririk,-
buket bat igon ditadazut lili a'aroz egiñik,
lili araroz egiñik eta erdia pozuaturik>.

—«Zazpi urtez etxeki⁸ dizut gizon hila kanberan,
egunaz lur hotzian eta gaiaz⁴ bi besuen artian;
zitru hurez ukuzten⁵ nizun astian egun bacian,
astian egun batian, eta ostirale goizian».

1) eguzkia; 2) nigaz; 3) gorde; 4) gabaz,- 5) garbitu.

11. UN DURAIN ANDER IAREN KANTA

Kantari au, Peru Undurain aitor-semearen alaba, Haux ea (S) jaió zan, 1701 ko azilak 6'an. Ondorez aberatsa zalako, izan eban nogaz ezkondu,- baiña guztieri artean Mikel Reyau-Laruos eskutari ta legegizon argiari ezkon-icza emon eutsan. Etzan au aitaren begiko, ta alabea asmu ortatik atdentzeko, lekaime-komeotü baten sarazo eban. Alan be lortu ezin nai ebana; ta aikenik, 5727'an, maitale biak ezkondu ziran, ta aitak bere alabeari parkatu eutsan. Ikus Jaurgaio, RIEV, 1909, 456 of. Olerki samur polita.

«Maitia, nun zira?
 Nik etzutut ikusten,
 ez beririk jakiten;
 nurat galdu zira?
 Ala, kanbiatu da zure deseña"?
 Hitz eman zenereitan,
 ez behin, bai herirán,
 enia zinela.
 —Oikna nüzü,
 enu2u kanbiatu,
 bihotzian beinin hartu,
 eta zei maitatu.
 Aita jeloskor batek dizu kausatu,
 zure ikustetik,
 geiago mintzatzetik
 hark nizü pribatu.
 —Aita jeloskoral
 Zuk alaba igon,
 arauz ene ihesi,
 komentu hartara!
 Ar'eta ez ahal da sarturen serora;
 fede bedera dugu,
 alkari eman tugu,
 gauza segura da.
 —Zamariz jganik,
 jin¹ zazkit ikustera,
 ene kontsolatzera,
 aitaren ixilik.
 Hogeí eta lau urte batizít beterik:
 urte baten burian,
 nik ezतिक ordian
 aitaren axolik,

Alaba diener
 eranen* dit orori:
 so'gidaziet eni,
 beha en'eraner:
 «Gazteto direlarik untsa³ diziplina,-
 handitu direnian,
 berant date ordian,
 nik ba-dakit untsa».

1) ctofi; 3) esan; 3) ondo.

12. ATARATZE JAUREGIKO ANDEREARENA

Lukuze, Ataratze U inguruetako zaldun ospetsuak, alargun bost seme-ala-bakiu ta berogcta amar urte gain. Mari Jaurgain amazazpi urteko neskatx liraña emaztetz.it artu eban. 1554an czkon-jaiak aundikiro egin ta Maule'ko bere jauregira bizi izaten aldaturik; baina erlejñonasteak zirala-ta. toki areik itxi ta mugaz onuntz Otxagabi'ra iges egin bear 1593an, oraitiño, atzera biurtu ziran eureu jauregi maitera. Orduko asi-oraziak dakarskuz gogora kanta onek lkusi jaurgain, *Tradition Basque*, 383 or., J. K. Cera, *Cantares, E. A.*, 1932, 370 of; A Irigarai -RIEV-, 1928. 230 or, A. Riezu, *Flor.* 126 of.

Ozaze jaurgaiñian bi ; itroin doratu,
 Ataíatzte'ko jaunak bç:a du galdata¹,
 uken du arapostu eztnrela kuntu',
 kunturik direnian bato uknen du.

— Portaliata juan zite, aizpa maitia,
 ;ngoiti* hora duzu Ataratze'ko jauna;
 otoi, eran izozu ni eri nizala,-
 zazpi egun hoietan ohian nizala.

— Bai, bena enukezu hortan sinetsia:
 hari eraiten badot zu eri zirela,
 zazpi egun hoietan ohian zirela,
 bera nahi dukezu ;in zu ziren lekila'.

Aizpa, jaunts ezazu araubaxuria,
 nik ete jauntsiren dit ene zaia berdia;
 ingoiti hora duzu zure senar geia;
 botzik lei ta ezazu zure sor-etxia.

— Klara, zuaza orai salako leihora,
 ipar ala hegua denez jakitera:
 ;para balin bada, goraintzi Sala'ri
 ene korpitzaren xerka ;in dadila sari⁵.

Ama juanen gira oro alkareki;
 etxerat jinen zira xangri handireki,
 bihotza kargaturik, begiak bustirik,
 eta zure alaba timban ehortzirik.

Ozaze'ko zeñiak du afapikatzen,
 Jaurgaiñek'andera heritik partitzen,-
 liaren peko zaldia urhez da zelatzen,
 banko txipi-handiak beltzez dira bestitzen.

Ataratze'ko hiria hiri ordoki:⁶
 Ivur handi bat badizu alde bateti,
 erege-bidia erdi erditi,
 Maria-Maidalena beste aldeti.

—Ama, saldu naizu biga bat bezala,
 bai eta desteratu, oi!, Españiala;
 aita bizi uken banu, ama, zu bezala,
 enunduzun ezkunturen Ataratze'ko sálala.

1) eskatu, 1) madurar,- 3) ya- 4) lekura! 5) bizkor; 6) laua.

15. MUSDE SARI

Janpiera Sari zalduna, Iruri'ko jaunaren seme mía dozu,- Iruri'n eta Petiri-
 ña'n luzaro apaiz egona. 1777an. Maule'n il, eta Barkoxe'ko eliza sartzean eortzia
 datza. Badau gatz-ozpiña olerkitxo onek, luralde areitako geienen antzera.

Urzo luma gris gaxua,
 ore bidajin¹ bahua;
 gertalzen bazaik Musde Sari, jaun apetitü hun hura,
 begiz ikusten balin bahai, Petiriña'lat bahua.

Llizo gaxualc ümilki
 diozu Musde Sari'ri:
 egundaiño eztereiola ogenik egin jaun hari,
 utzi dezan igaraitera usatu dian bideti.

— «Auher¹ duk, auher, urzua!
 Juratu diat fedia
 aurten, aurten jin behar diala eneki Petiriña'la,-
 han nik emanen dereiat artoz eta ziz^B asia».

— «Artoz asia hun duzu,
libertatia ba'gumi;

Orhiko bago ezkurto hurak guri hobexe zizkützu,-
Anglesa Franzia'n sartzen ba'da, España'lat baguatzu».

— «Urzua, ago ixilik,
Prantzia'n eztük Ángelesk;

Baiuna'ra jiten ba'dira Agramuntek hilen tik,
Petiriña'lat eztuk hclturcn -/.aragoila' luze hetarik»

— «Fida niz zure efaner,
fi'dago ene hegaler;

goraintzi eran behar derezü jiten ba'dira Angleser,
nik ere ber gisan eranen diet Español papo gorier».

— «Go'aintzi efaile **Angleser**
nik naik ezarten mezuler?

Orai diat, orai, ikusten nitzaz hizala trufatzen⁵;
bena enaik beste urte batez bortian hotzeraziren».

— «Jauna, zuaza etxerat,
Maule'tik Petiriña'lar,

xori eta bilagafo gizen zünbaiten jatera,-
urzo hegal azkarío hoiek eztira zure bianda».

1) vas de viaje; 7) alperik; 3) ezkufa; 4) calzón; 5) burla egin.

14 ANDFRE LOKARTUA

Andero bat eloripean lokartua iru kapitainck aurkitu dabe, ta zamarian ezaririk Paris'era daroe; ez bere oldez, noski, indarean eta atzipetuta baiño. Ostatuan aparirik nai ez, ta ilda jausi yake. Non lura emongo? Aitaren baratzean, Uño-liliz estalirik. Irugafen egunerako señera da, ta aitak gizkarbi irautearen ila-ri diru-mordo damotsa, gazte aberats batekin ezkondu daiten.

Elori xuriaren azpian anderea lokartu,
afosa bezen eder, elura bezen xuririk,
hirur kapitainek hor deramate goitez enganaturik.

Hirur kapitainak jin ziren anderearen xerka¹;
zamarian ezafi dute mantoaz trozaturik,
Paris'erat eraman dute ait'amek jakin gabarik.

Paris'en ostalertsan² batek ederki saiutatu,
ederki saiutatu, beriak ere galdetu:

— «Bortxaz³ ala amodiozjina ziren, anderea, erazu?»

Anderea zen orduian eztiki deklaratu:
—«Ez, ez, ene bihotza aras bortxaz jiña duzu,
hirur kapitainek galerintik ebatsirik jiña nuzu».

Kapitainek bitz hori entzunik jiri ziren andereaganat:
—«Anderea, afal zaite ezirik eta irankilik,
hirur kapitain ba-dituzketzu gaur zure zerbitzari».

Anderea hitz hori entzunik hil hotza zen erori;
kapitainak ere partitu bere trbpak harturik,
ongi nigar egiten zutela andeari dolu emanik.

—«Anderea hila da, nun ehortziren dugu?
Aitaren baratzean ezpelaren azpian,
liho liliz estalirik eta tonba eder batian».

Handik hirurgaren egunean, hilak aitari oihu:
—«Aita, entzun nezazu, ni orai hemen nuzu,
birjinitatea behatu nahiz hila egona nuzu».

—«Hori hola egin ba'duzu, bear bezalakoa zira zu.
Moltsan* sartzen tut* eskuak zure eskonarazteko,
jaun gazte aberats batekilan zure kalitaleko»

D) bila; 2) oslatari; 3) indafez,- 4) sakelcan; 3) ditut.

16. ARBOTTKO PRIMA EIJERA

Zuberotar koblakari batek ondutako beitu oneik, XVIII^{gn}. mende erdi tsuan, Uñarte Amikuze'ko jaun gaztea Arboti'ko jaunaren alabarekin ezkondu zanean, egiñak ditugu. Azkeneko iru ahapaldiak, Aita Donosti'k bilduak, ez dabe antza lenengo irurakaz zer ikusirik, Ikusi A. Donosti, «RIEV i, 1927, 699 of., Cera. *Can/ares, E.A* , 1923, 19 of.

Jaun hai nak' aspaldin
Xedcrak' hedatu zütin,
Xori eijer bat hatzaman dizu Paube'ko seroren komentin;
Orai harekin biziren duzu, aspaldian gogun beitzin,

Jaun barua, orain zu,
Felizitatzten zütügü,
Zeren beitzu Musde La Plaza'ren prima eijera esposatu;
Andere hori irus duzu: zuri ezteizügü dolu.

Xedera balitz halako
Merkatietan saltzeko,
Ziberu'ko aitunen semek eros litzazkie oro,
Halako xori eijerfo zunbaiten hatzamaiteko!

—Igaran apirilaren burian,
 Armadaren erdian,
 Züntüdan bihotzian, armak oro eskian:
 Present espiritian, manka³ besuen artian.

—Jauna, maite ba'naizü,
 Eraiten duzun bezala,
 rOta¹¹ ezazu, kita ezazu Efegearen zerbutxia⁵
 Eta maita herfa, uken dezadan plazera.

—Eztiot kĳta, maitia,
 Eregeren zerbutxia;
 Sortu nüzü uhurezko⁶ Eregeren zerbutxuko:
 Maite dit uhuria zugatĳ, xannagarĳa.

1) baTÓD; 2) lazo, 3) faltar,- 4) dejar; 5) servicio; 6) honor.

16. NESKATX ONTZIRATUA

Neskatx bat, oso polita, iruten itxas-ertzeko etxe zurian. Kulunka gozoz ontzi bat ureratu, kanta kantari. Amak esanik, neskatxa leiorea; jaun kapitainak atzipetu ta ontzira daroa, zitalbedarez lotan murgildurik. Itxartzean, ariskuan ta amagandik urin, ezpata dau sartzen biotzetik, ta ila hirera doa; iixas-ondoa areD ifobi. Ama damu2 leiotik begira, uñak bai-darabie alaba gaxua.

Brodatzen ari nintzen ene salan jafirik;
 aire bat entzun nuen itsasoko aldetik;
 itsasoko aldetik untzian kantaturik.

Brodatzeá utzirik, gan nintzen amagana:
 thean jaliko¹ ninczen gibelesko leiorea,
 gibelesko leiorea, itsasoko aldera?»

— «Baĳ, hábil, haufa, hábil, eron kapitainari
 jin dadin afaitera, hemen deskantsatzera,
 hemen deskantsatzera, salaren ikustera».

— «Jaun kapitaina, amak igortzen nau zugana,
 jin zaiten afaitera, hantxet deskantsatzera,
 hantxet deskantsatzera, salaren ikustera».

— «Andre gazte xarmanta, oĳ, ezin ditekena!
 Ipar haizea dugu, gan bear dut aitzina!
 Ezin ukia² baitut, haxe da ene pena.

Andre gazte xarmanta, zu sar zaite untzira,
gurekin afaitera, eta deskantsatzera,
hortxet deskantsatzera, salaren ikustera».

Andre gazte xarmanta igaiten da untzira,-
han emaiten diote *lo-be/ara* papora,
eta untzi handian lo dago gaixo haufa».

—«Jaun kapitaina, nora deramazu zuk haufa?
Zaluxko itzulazu hartu duzun lekura,
hartu duzun lekura, aita-amen gortera!»

—«Nere mariñel ona, hedazak heda bela!
Beti nahi nuena jiña zaitak aldera!
Ez duk hain usu jiten zoriona eskura!»

—«Jaun kapitaina, nora ekafi nauzu huna?
Zalu^s itzul nezazu hartu nauzun lekura,
hartu nauzun lekura, aita-amen gortera».

—«Andre gazte xarmanta, hori ezin egiña.
Hiru ehun lekutan juanak gira aitzina...
Ene meneko zira, orai duzu orena...»

Andre gazte xarmantak, hor hartzen du ezpata,
bihotzetik sartzen ta, hila doa lufera...!
Aldiz harén arima hegaldaka zerura!

—«Nere kapitain jauna, hauxe duzu malura!
—«Nere mariñel ona, norat aurtiki* haufa?
—«Norat aurtiki haufa? Hortxet itsas-zolara!»

Hiru ehun lekutan dago itsas-leiofa:
oi, Ama Anderea, so egizu leiora...
Zur'alaba gaixoa, uhinak derabila.

1) salir, 3) urten; 3) bereala; 4) lanzar,

17. PERU GUREA

Ipuin oso zabala, ta saritan jazo oí. Ba-zan osagile bat iñoren emazteagaz
ixiíean bizi zana, ta bien arteko biziera nabarmena ederto estaltzen eben; emaz-
teak Uri egin oi eban ga'xoarena, gizona senda-bedafetan hialdur.k Iruña'ra,
Gazteiz'era, ia iñoiz Londres'craño. Etxeko moroitxoaren bitartez, jakin eban
senafak zer jazoten zan. Ikus Azkue, *Euaha/eriaren Yakintza* (Madrid, 1947),
IV, 183 or.; A Riezu, *Flor*, 290 or.

—Peru gurea Londres'en
zirin-bedafak ekarten,
bera andik dan artean,
gu emen dantza gaitezen.
—Oi, au egia!
daigun jira bi, Maria.

—Kapoiak dagoz ereten,
oiñaskotxuak mutiltzen;
oiek ondo efe artean,
gu emen dantza gaitezen.
—Oi, au egia!
daigun jira bi, Maria.

—Neure oiñanda nabaía,
txikara, baina zabala,
zetan oa i auzora,
etxean oilara dónala?
—Oi, au egia!
daigun jira bi, Maria.

—Neuk ugazaba nekusan
Izurdia'ko zubian;
neugaz atzera ekafi neban
sardin-saskitxo banan.
—Oi, au egia!
orain dok ire aldia.

—Neure mutiltxu txoria,
ik esan eustan egia:
gaur gabeen dantzauko zala
nire emazte Maria.
- Oi, au egia!
iretzat mando zuria.

18. URTSUA'N ILA

Baztan'go ipuin zar baten ondafalc Lantaina'ko alaba aundiki bai Urtsua Arizkun eta Azpilkueta bitartean datzan jauregiko semeagaz ezkondu zan; izor antza. Scnafak au jakiñik, an bertan, Ana donearen eliz-ondoan, eriotza emon eutsan, ta ixilean mugaz aruntz igesi. Ikus Azkue, *Euskalerraren yakintza*. IV U6 of.; A. Riezu, *Flor*, 274 or.

Goiti zazu burua,
ene areba Juana.
—Eztezaket goratu,
anai Batista jauna.

—Izora¹ omen zara,
ene areba Juana.
—Zertan zagutzen nauzu,
ene anaia jauna?

Zazpi eiota beri,
zortzi jauregi xuri:
orien guzien gatik
nik ez Urtsu'ra nari.⁵

—Zaldia zelarekin*
zuretzat jafia da.
—Nik iten dudan aura
zure besokoa izain da.

Urtsuan zazpi leio,
zazpiak lero-lero,-
Lantaina'ko alaba
Urtsuan defuntu dago.

Urtsuan, defuntua
Santa-Anan kausitua⁴;
adiós eran gabe
etxetik partitua.

1) preñada; 2) ir; 3) silla; 4) encontrar.

2) MAITA-LELOAK

18. MUNDIAN DEN EDERENA

Ziberutarez. A la ra tze'n batua, diño Azkue'k (C. 64); baña iru ahapaldi dakaz bakarik, Aita Ricxirk lau (*Flor de Canciones Populares Vascas* 83^{gn.} or.), ta Rodiicy Gallop jaunak zortzi, bere *Six Basque Folksong* liburuan.

Mundian den ederena zelian¹ ekia⁸/
lufeko anderetan, oi! ene maitia;
begia duzu ñabara, xuri-gofi lana³,
ene begietako xarmagaña.

Erak, amodioa, niganik nuiz hua?
Ilarazi gabetanik, otoi, abilua;
ez dezadala galdu osoki gogua,
xurit eztakidan gazterik bilhua*.

Ra-dakizu aspald ba-nabiñala
urzo baten ondoan oianiala;
orai etsitzen dizut ezin dirodala,
ezin ikusten beitut, oi! baten egala.

—Ihizlari fidela balin bazira,
nulaz eraiten duzu ezin naikezula?
Jinen duzu denbora, ez uken antsia⁵;
benturaz izanen gira biak algarekila.

1) zerua; 2) eguzkia; 3) larua; 4) pelo; 5) cuidado.

19. ARGIZAGI EDEPA

Laburderaz. Ikus Charles Bordes, *Douze Chdnaons Amoureuses du Pays Basque Fr.* 3, (Paris, 1898); A. Ritzu, *Flor*, 112^{gn.} or. Kanta onek, musika guztiz biozkora dau, u bai Guridi, bai Donosti ta Elduayen Aiuk, iñoiz crabili dabe eres-eredutzat.

Argizagi edera, argi egidazu!
oraino bide luzean joan behafa inizii:
gau huntan nahi nuke maitea kausitu;
liaren bortaraino¹ argi egidazu.

—Lotara ziradea, lozale polita?
 Lotara ez bazira, so'giri dazu leiora,
 eta egiaz mintza, oi izar edefa!
 zur'ama ote denez oraino lotara.

Etxeak eder du, bai, saihetsean labe;
 zer ala zu ez zauzke goardiarik gabe"?
 Maitea, ni ez nauke egia eian gabe:
 noiztenka holakoak tronpatzen dirade.

Kanpotik sartu eta barnera ondoan,
 maitearekin nindagon, oi! gustu onean;
 amak bautemanikan, oi! uste gabean,
 gaiñetik jautsi² zaukun kolera handitan,

—Zu zinela ez nuen gogoan pasatzen
 niri beben⁶ berean afrontu egiten;
 jenden efaneez ez niz ez oraino estonaízen⁴,
 etsenplu dudanean nihaurek ikusten.

—Orai ba-noako, adiós efanik,
 bertz jiteko ere ez esperantzarik,-
 kitatzen ez ba'nuzu aras⁵ bihotzetztk,
 zureganako bidea hautseko⁸ dut nik,

Jendek efaíten dute hai* ez dena franko,
 izar xarmagaíia, zur' et' enetakok:
 gu ez gírela gisan elgarekilako;
 bihok akort ba'gira, nori zer dohako?

I) atea; 7) bajar; 3) emen,- 4) asombrar; 5) guztiz; 6) violar.

20. MAITIAK BILHOA HOLI

ZiberutaíeT.. Ch. Bordes: 11 *Chansons Amoureuses*; A. Riezu, *Flor, 6Y*
 gn. or. Au ta *Nik ba-dut maiteño bat* antz aundikoak dira, ta biak oso politak.

Maitiak bilhoa hoTi
 eta koloria gori,
 eskuko lana xuri, zilar fina iduri,
 eta bera xarmagafi best¹ orenen gaineti.

«Etxefo bat ba-dizut nik
jauregi baten parerik;
artan barnen egonen zira zilhar kaideran' jaririk,
ihurk ezpeiteizu eranen nahi eztuzun elerik,

Nik ba-ditut mila ardi
bortian artzañeki;
Kataluña'n ehun mando bere zilhar kargekii
hurak oro ba-ditukeizu, jiten ba'zira eneki»,

—«Ba-duzia mila ardi
bortian artzañeki?
Kataluña'n ehun mando zilhar diharureki?
Hurak oro ukenik ere, eniz jinen zureki».

—«Maitenaren etxekoak,
kexu umen ziradeie:
alaba ene emaztetako sobera umen zaizie,
Ez emazte, bai amore: sofritu behar duke,

Senartako emozie
Frantzia'ko erege;
Frantzia'n ezpada ere, España'koa bedere:
bada erege, enperadore, pintsela⁵ja ez tuke»,

i) silla; 7) doncella.

21. AITARIK EZ DUT

Ikusi Sallaberry, *Chants*, 192^{gn}. or.

Aitarik ez dut eta ama ere zahartu,
norbeiten beafa ere etxian ba-dugu;
zuk hala plazer ba'zindu, nahi zinduzket zu;
ene desira zer den orai ba-dakizu.

Etxeko andarla, zure niz ahalge¹,
zure alaba prima³ gald'egiteko ene,
ukan dut adiskide bai eta efaile,
jarikiten zaiola bertze zonbeit ere.

—Neguaren ondotik jiten duzu uda:
zertako egiten duzu horenbeste duda?
Zer uste duzu? ala hateu* dela beti
gortiarene egitia prima gaztiari?

—Etxeko anderia, jiten⁴ niz zugana
entzunik ba-duzula lili bat xarmanta,
entzunik ba-duzula lili bat xarmanta,
lili bat xarmanta eta bihotz bat net ona.

1) timidei; 2) heredera; 3) Wcïto; -1) etoi'i.

22. ANDEREÑO BAT

Sallaberry, *Chanta*, 222^{gn.} or.

Andereño bat ikusi nuen igande goizño batez;
bista berian agradatu nintzan harén begiez;
ez dut uste ba-duela parerik ez-titasunez,-
ene bihotza tristerik dago harekin izan beafez.

—Anitz maite ba-duzula fama hedatu' zauzu;
egun guziez maite befi bat egiten omen duzu;
horiek hola balin badira, nor fidaturen zauzu?
Kanbiatu bear duzu, ni nahi balin banuzu.

—Ba-duzuia dudarik zu enetuz geroztik,
nahi ere ba-nukeela zutaz bertze maiterik?
Ez dut uste balaitekela mundu huntan gizonik
kontent bizi laitckeenik zu kitatuz* geroztik.

—Minian dutzun ele ederak bihotzian ba'zintu,
menturaz zure maitatzia efesoli³ niokezu,-
bainan gero desplazefik eman gogo ba'duzu,
otoizten zaitut hemen berian lurez estal nezazu!

1) difundir; 2) abandonar; 3) decidirle.

23. LILI EDER BAT

Ikusi Umazou, *Chanta Pyrénéens*; Sallaberry, *Chants*, 230^{gn.} or.

Lili eder bat ba-dut nik
aspaldi begixtaturik;
bainan ez nainle mentura harén eskura hartzera,

banaki zer den lanjefa,
 juan nindaiteke aldera.

Lili edera, so'idazu,
 maite nauzunez efazu.
 Zure begiak bihotza barnarik deraut kolpatu;
 kolpe huntarik ba-dizu
 granganatzeko herixku.

—Ez nuke nahi malufik
 balin bazindu nigatik;
 ez dut uste ene begiek eman dautzuten koiperik;
 ez duzu beraz lanjefik¹,
 etzira hilen hortarik.

—Mintzo zirade poñiki,
 poliki eta tendreki.
 Bisitaño bat nahi nuke egin nik zure ganat Iaburzki
 desira ba-dut segurki
 bazinezadat permeti.

—Permeti niro, maitia,
 ez dut hain bihotz dorpia;
 bainan lehenik nahi dut jakin zure desira guzia:
 zu ene ganat jitiiaz
 estona² laite mundia,

—Ez ahal nuzu dukia,
 ez eta Aitor'en semia!
 Hola nehoren estonatzeko ez da sujet bat handia;
 zuhaur zirade sinplia,
 opinionez⁸ betia.

—Badakit simple nizela;
 hori segurki hala da;
 iduritzen zaut atsolutoki ezagutzetan zirela;
 orai nik badut fortuna;
 bainan ez dut zuk emana.

1) peligro; 2) sorprender; 3) prejuicio.

24 AHAIRE ZAHAR HUNTAN

J. Sallaberi, Maule'ko legegizon argia, *Chanfs Populaires du Pays Basque* (Bayona, 1870), bigareuez (Paris, 1930), euskeraz, 244 or.; *Gure Herria*, 1925, II ta (928, 2; A. Riezu, *Flor*, 220^{gn}. or.

Ahaire zahar huntan bi berset beririk
alagrantiareki kantatu nahi út>
bihotza libratu rik pena orotarik,
desir nian maitia beitut gogaturik¹.

Enukian sinhetsi, ezpeitzin iduri,
goga turen niala maitia jagoiti;
mintzatzen nintzirozun ahalaz eijerki,
ene erana gatik hura ezin kunberti.

—Zazpi urte ba-dizu, ene kariua,
zutan ezañ nila ene amodioa;
gerozti nabilazu tristerik gogua,
beldurez etzizadan zu goga, gaxua.

—Zazpi urtez zitzaitzat ebili ondoti,
ene trunpatu nahiz malezian beti.
Orai egiña gatik aisa² eni eri,
begiraizu Jinkuak zu etzítzan puni³.

—Zeluko Jinko Jaunak ba-du pietate,
bere denbora dizu erota egile;
urgulutsiaren bortxaz um i lie razie;
feit⁴ horez orhit zite, maitia, zu ere.

—Uhaiña ihizlari arain hurin deno,
gizon gaztiak tendré amoros direno;
neskatiler ordian doloruski mintzo:
desira kunplit eta haientzat adió.

—Pikanti mintzo zira gizoner, maitia,
ez, sunja⁵ ba'zeneza duzun estatia;
ez palinbanu maite fidelitatia,
elitzeikezu kunbeni hola mintzatzia.

—Zaldi xuri bat ba-dit zure zerbutxuko,
zuk plazer duzunian biak juaiteko.
Etxekuer efezu dolorez adió,
itzuliren etzira menturaz haboro⁶.

1) halagar; 2) efez; 3) castigar; 4) juicio; 5) pensar; 6) más,

25. NIK BA-DUT MAITEÑO BAT

Be-napaferaz. Ikus Bordes, *La Tradi/lon au Pays Basque*, (Paris,)899), 333'gn. or.; baica 12 *Chansons Amoureuses'eav*, ta A. Riezu, *Flor*, 145'gn. orialdean.

Nik ba-dut maiteno bat, oi bena nolako?
Ez da. tipi, ez handi, bai bien arteko;
begia polita du, dena amorio:
bihotzian sartu zaut, ezbaitzaut jalgiko¹.

Zuri nuzu hersatzen², arosa edera,
pena gaitz hoietarik nezazun atera;
balin badut hortatik hiltzeko malura,
bazindukea bada bihotzian pena?

Amodioaren pena, oi! pena kiratsa!
Orai dut ezagutzen harek daukan pena.
Amodioa ezpaliz den bezain krudela,
Ez nezakezu eran maite zaitudala.

Munduan zenbat urhats, oi! ez tzt egiten!
Ez ahal dira ere alferak jzanen.
Jendek eranagatik guretako ele,
Orotaz trufa³ neinte, zu ba'zindut neure.

Zeruan zenbat jzar, maitea, ahal da?
Zure parerik ene begietan ez da.
Neke da partitzia, maitia, enetzat;
Adió nik derautzut denbora batentzat.

Zuri efanik ere, maitia, adió,
Ez nezazula, otoi, ni ukan hastio':
Bainan bai bibotzetik izan amodio,
Etzaitut kitaturen tonban sar artio.

1) salir; 2) confiarise; 3) burlar, 4) euojo.

26. MAITALE GIBELATUA

Ikus Fr Mictiel, *Le Pays Basque, sa populaion, sa langue, ses moeurs, Sa Hltéralure el sa musique* (Paris, 1857), 313'fiii. or.; batez be, XI atal osoa euskal eri-olerkjaczaz.

Gabaz ¡Ifiun euria denian,
 Bai eta iihun euria denian,-
 Mhun izanagatik euria denian,
 Gogua alegera dut zureganat ¡ítian¹.

Izar xarmagafia, oherat joan zireia?
 Oherat ez ba'zira joan, so egizu leihora.
 Zure mintzatzeko nik dizit desira,
 Aspaldi handian emen bai nabila.

—Ez dizit idokitzen gabaz nilc leihorik,
 Zeren eta baitut anhitz interbegi²,-
 Eta zu ere bertziak iduri:
 Ni ez naiz fidatzen nehor,

—Izar xarmagafia, fida zite niri:
 Ez derauzt egin nahi nik oboeik zuri;
 Otoitz egin nezake belaunikaturik,
 Amodioa zuk enetako hartziagatik,

—Ez dizit idokitzen³ gabaz nik leihorik.
 Otoit² eginen duzu zuk, plazer ba'duzu;
 Bainan ene perilik sekulan e2 duzu.
 Bertze zenbeitendako otoitzak eginzkitzu.

1) etofi; 0) enemigo; 3) kendu.

27. MAITALE KONT SOLATIA

Fr. Michel, *Li Pays Basque*, 321^ogo. orialdean,

Gaztetasunak bai-nevabila	—Amodioak nik ba-dudala
Airean ainhara ¹ bezala;	Ez zeratzuia bada iduri?
Gauak pasatzen ditut ardura	Itsasoan pasa niro
Eguna ba'hre bezala;	Zuregatik igeri.
Oi!	Oi!
Ardura nabila maitia gana.	Zeren zaren xarmagari!

—Maite nauzula zuk eraiteaz,	—Xarmagari ba'niza ere,
Ni ez naiz alegeratzen,-	Ez naiteke izan zure.
Baizikan ere nere bihotza	Ba-da munduan berczerik
Aras duzu tristetzen.	Nitaz agradatzen denik:
Oi!	Oi!
Zeren ez nauzun kitatzen? ²	Ufun zaite niganik.

Kantu hoiien emaileak
 Ez zuen eskripularik;
 Kaderan⁸ dago jaririk,
 Segur alegerarik,

Oi!

Penarik gabe bat galduagatik.

!) golondrina; 2) dejar. 3) lilia.

28. ENE MAITEA

Laburtk'raz Musika bai, baña olerkia ez ei da onen zara, arako C. H. batek,
 Oraintsu egiña baño *Oum HcNa*, 1929, I; A. Riezu, 49'gn. ostaldean.

Ene maitea, xarmegaria,
 dohain ederez zirela betea.
 Zuk egin afrontua sartu zait bihoczera,
 heldu baitzait gogora, ardura.
 Nik orai pena,- zure malura
 denborak emanen du agertzera.

Xoratu nau/u, tronpatu¹ nauzu,
 ene bihotza eri tu dautazu.
 Denborak beharko du ene pena kasatu*,
 bihotz' alegeratu, sendatu.
 Hube bat ustez nauzu kitatu,
 zure malura³ Kortan egin duzu.

Zuk kitaturik, xangrinaturik,
 bi urte egotu naiz pasaturik.
 Ene bihotz tendrea, nihor maite gaberik,
 etzagoken bakafik, tristerik.
 Maite beri bat du hautaturik⁴,
 hark ezari nau alegeraturik.

Adió, enea, lehen maitea,
 desir onez dut bihotza betea.
 Zuk egin afrontua aspaldi barkatua,
 desir dautzut, gaixoa, zerua,-
 munduan ere bizi luzea,
 egiñik zure gostuko maitea.

1) engañar; 7) disipar; 3) infortunio; 4) elegir.

29. ZAZPI EIHERA BA-DITUT

Fr. Michel, *Le Bays Basque*, 268'gu. of.; *Oure Heria*, 1932, 1; A. Riezu 131'gn. of. Kanta zar bikaña.

Zazpi eihera¹ ba-ditut efeka batean,
zortzigarena aldiz etxe saihetsean;
hiru uso doazi karosa batean,
hetarik erdikua ene bihotzean.

Etxea omen duzu ongi teilaztatu,
ganbera befi bat ere bai pintatu;
erdiko uso noren perilik ez duzu:
noren enplegua hauzuan ba-duzu.

—Ene aitak eta amak zutenean jakin
amodiotan ginela biak elgafekin,
enganioz ninduten plazarat ekari
eta lagun batekin komentuan ezari.

—Zure aita deia hoin gizon krudela,
komentuan baitzerauzka krimine! bat bezala?
Zure eta ene amodioa hoztu nahia da;
bainan ez du eginen: tronpaturen da.

Airera ba'nindadi ainhera² bezala,
ardura³ joan nindaite komentuko leihora
eta maitiarekin han pasa denbora,
bien pena dotorez elgar kontsola.

Komentuko paretak, oi pareta finak!
ofiziale onek dirade egiñak;
doblezka ba-dituzte leihoetan burdinak...
Maitiaren ikustera ni ezin sar hará!

1) molino,- 2) golondrina; 3) frecuentemente.

50. A G O T A

Ziberutafez. Sallaberry, *Chanis Popula/res.* 118'gn. of.; A. Riezu, *Flor*, 21'gn. of. Zer, nortzuk eta zelakoak ziran Agotak, ta gaur zelan bizi diran batez be Bozate'n, Arizkun-Baztan'go auzotegian, ikus J. K. Baroja: *La Vida Rural en Vera de Bidasoa* (Madrid, 1944); Ph. Veyrin: *Les Basques*, 70'gn. of.; R. Gallop: *A Book of the Basques*, 58 gn. of., Nogaret; *Pelile Hlsloire du Pays Basque Francais*, 64'gn. of.; ta abar.

Argi-azkorian jinik ene afesekila',
beti bea entzun nahiz nunbaitik zure botza,-
ardiak nun utzi tuzu? zerentako erada"
nigaféz ikusten deizut zure begi edefa?

— «Ene aitaren ixilik jin nuzu zure gana
bihotza erdiraturik, zihauri efaitera
kanbiatu deitadala ardien alhagia',
sekulakoz defendatu zureki mintzatzia»

— «Gor niza, ala entzun dut? eian deitadazia
sekulakoz jin zaiztala adío eraitera?
Etziradia orhitzen guk hitz eman dugula
lurian bizi gireno alkaren maitatzia?»

— «Atzo nurbait įzan duzu ene ait'ametara,
guk alkar maite dugula naien abertitzera;
huruntaaztez alkar ganik lite⁴ ditin lehia
eta ezttian junta kasta Agotarekila».

— «Agotak ba-diadila ba-dizut entzutia;
zuk efaiten deitadazut ni ere ba-nizala,-
egundano uken ba'nu demendren* leinliuria,
eninduzun ausarturen begila so'gitera».

— «Jenletan den ederena uraen duzu Agota:
bilho holi, laru xuri eta begi nabat'a.
Nik ikusi artzaiñetan zu zira ederena;
eder izateko aments⁶ Agot izan behar da?»

— «So'izu nuntik ezagutzen dien zuin den Agota:
lehen sua egiten zaio hari behariala,
bata handiago dizu eta aldiz bestia
biribil et'orotarik bilhoz inguratia».

— «Hori hala balinbada, haietarik etzira,
ezi zure behanak alkar įduru dira,-
Agot denak xipiago ba'du behari bata,
aitari eranen biot biak bardin tuzula».

I) rebaño, 3) colmado, 3) pastizal. A) pronto: 5) ztrbait, 6) tal vez.

31. GOIZEAN GOIZ JEIKIRIK

Latmideraz. *Oure Hería*, 1933, 4; R. Callop, 23 *Chants*, ta Azkue. C 4?; A. Riezu, *Flor*, 157'an; P. Afadoi, *Xaramela*, 47 of.

Goizean goiz jeikirik, argia gaberik,
urera joan ninduzun pegara harturik.

Jaun txapeldun gazte bat jin zautan ondotik,
beia nahi nuenez urera lagunik.

Nik ez nueña nahi urera lagunik,
aita beha zagola salako leihotik.

Aita beha zagola, ezetz eian gatik,
pegara joan zerautan besotik harturik.

Urera ginenian, biak musuz-musu,
galdegin zautan ere: —«Zonbat urte tutzu?»

—«Hamasei... hamazazpi orain'ez konplitu:
zurekin ezkontzeko gazteegi nuzu».

Ettxerat itzultzeko nik dutan beldufa,
ez jakin nola pentsa amari gezura!

—«Neska, nahi duzuia nik erakuts zuri,
ettxerat etortzean zer eran amari?»

Urxo xuri polit bat, gabaz dabilana,
hark ura zikindurik, egotu naiz, ama».

—«Dakigunaz geroztiz zer eran amari,
dugun pegara pausa, gaitezen liberti».

52. EGUN ON

Bizkaieraz Azkue, *R/*, IV, 181'an; Afazola'n entzuna.

Egun on Jainkoak dizula
andratxo gaztea.
—Baita zeurori bere,
galaitxo maitea.

Senarik eta ba-aldozu,
andratxo gaztea?
—Bi seme-alaba,
jauna, or dira.

Umeok nundik dabiltzuz,
andratxo gaztea?
—Eskolak ikastera,
galaitxo maitea.

Zanko edefa dozu,
andratxo gaztea.
—Nik alan ofaztuta,
galaitxo maitea.

Surtan efeko al zara,	Urak eroango al zaitu,
andratxo gaztea.	andratxo gaztea.
—Zeu ilinti zareala,	—Zeu aufetik zareala,
galaitxo maitea.	galaitxo maitea.

53. AGUR. OI IZAR MAITIA!

Laburderaz ikus *Gure Hería*, 1923, 4; A. Riezu, *Flor*, 184'an

«Agur, oi izar maitia, iduzki eder-begia!
Zure gantikan nik utzi niro bizi naizen hería,
eta aldcrat zure ganat jin, izar xarmagaria».

—«Mintzo zira, bai, ederki, ederki eta oneski;
Zure ganikan nahi nuke nik jakindu bereziki
noiz jzanen zuretzat izar edo iduzki».

—«Zazpi urte ba-du orai uda hunetan konplitu
amodio perfeta batez zintudala maitatu,-
bainan orai ni beldur nuzu zaizkidan kanbiatu.

Eri nuzu bihotzetik, eraiten dautzut bi hitzez:
su kar ma lina k baiturik nago, zu ez izan belduiez,-
otoi, otoi, zuk senda nezazu, liii ez nadin xagrinez».

—«Gaitz ooren kontra ere eremedioak ba-dire:
sukar-malina balin ba'duzu, zerbitza hor barberez,
eta ez etor zu ene ganat, ni miriku beharez».

—«Urh'ereztun bat ba-dut nik, bere ederez harturik;
hura ikusi arteraino zuk zur'erian sarturik,
ene bihotzak ez du izanen oren bat deskantsurik.

—«Urh' ereztuna ba'duzu, bertze norbeiti emozu:
nere erian sarturik segur ikusiren ez duzu,-
bertze zenbeit ahal duzurtez cntseia hobe duzu».

—«Oi, eper zango gofia, airean joailia propia!
Ez duzua bada pena ene hola ikustia?
Otoi, otoi, har nezazu, utzirikan bertziak!

Norat nahi joan nadin, ene bihotza zurekin;
plazerikan ez dut hartzen ene gazte lagunekin,
nun ez zaitudan zu ikusten, zure begi ederekin!»

— «Afosak eder botia, ederoxago du loria...
Lehen bertzetan ibili eta orai niri gorria?
Zoazkit begien bixtatik, parabolaz betia!»

54. XORI KANTATZALE EIJERA

Zjberuwrez. Ch. Bordes, 12 *Chansons Amoureuses*, Labayru, *ti. de Viz-Cdye*; 660^{aa}; A. Riezu, 212^{an}.

Xori kantatzale eijefa, nun ote hiz kantatzen?
Aspaldian nik eztiat hire botzik entzuten;
ez orenik, ez arterik eztiat eroaiten
nun chitzaitan oritzen.

Itxasoan umen duzu kantazale eijer bat,
tronpatzen ezpalin-baniz, *zirena* deitzen det bat;
liark inganerazten tizu itxasoan gainti joailiak,
hala nula ni maitenak.

55. ARGIZAGIAK ZELUTIK

ikusi Sallaberi, *Chants*, 99^{gn}. orialdean

Argizagiak zelütik
argitzen dizu eijerki;
ene maite polita eztüzü ageri.
Zeluko Jinko Jauna! zer eginen dut nik?
Zer eginen dut nik?

Fiatik batere eztuzu,
inundia eriz¹ ari zaizü;
batu orotzaz agrada zira zu,
bat har ezazu, hura aski dükezü,
hoiez segur nüzü.

Urzo apalaren malura
galduz geroztik laguna!
Triste da beti bere bihotzetik,
zeren ezpeitü maitatu bat baizik,
maitatu bat baizik

Amodio beriak
 sendotzen tizü eriak²;
 zure begiak ain dira eztiak,
 zeren beitira eniak zuriak,
 zuriak eniak,

1) reir; 7) geixoa

56. PLAÑU NIZ BIHOTZETIK

Ikusi Sallaberi, *Chants*, 114^{gn}. orialdean.

Pianu niz bihotzetik,
 gaitza zer dudan eztakit,
 tristezia batek harturik;
 enuke axolarik
 ba'liz eremediorik
 ene gaitza sendo ahal lironik;
 ezta mundian barberik¹, bat baizik
 ene gaitza zertarik den ezagutzen dianik,
 eta hura berantetsirik
 ba-niagozu, gaxua, tristerik!

—Berantetsi ninduzun,
 segur beldara ba-nizun;
 bena ene kointak² bear tuzu entzun:
 Zuk uste gabetarik
 zutzaz ohart³ ninduzun;
 zure mina parte eneki zuzun;
 zure ganat jiteko heraberik enizun;
 bena beste manerarik arte hortan ba-zuzun;
 aspaldian gure etxian
 kasu horez asara gintuzun.

—Jin ba'zira, jin zira,
 segur hunki jin zirela!
 Efaiten deizut berantetsi zintudala;
 nun egon zira hola
 horenbeste denbora
 jin gabetarik ene ikustera?
 Eztuzula axolik balikezu zunbait marka,

Orai artiño etzirenia jin ene kotsolatzero!

Jin zite ardura, ardura,⁴

penaerazi gabe ni hola.

I) médico; 2) cuita; 3) acordarse; 4) sari.

57. GOIZETAN JELKITZEN DA

Ikus Salaberi, *Chants Populaires*, 175'an.

Goizetan jelkitzen¹ da izar bat ederik,
hura dela diote zelian ederenik.

Luiian ikusten dit bat ederagorik,
zelietan ere ezpeitu harek bere parerik.

Aspaldiko denboretan, gaiaz eta beti,
ihizen nabilazü txori eijer bati;
azkenekoz atzaman dit, oi! pena tristeki!
Lümarik eijerena beitzao erori!

Txori kantazale, eijer, xarmagaria,
aspaldian eztit entzun zure botz eztia;
aren kotsola zite, tristeziaz betia,
etzirade jzanen gaizki tratatia.

—Eijerki mintzo zira, üsatü bezala,
trunpatu nahi naizüla ba-dizüt beldura.
Zu ziradila kausa galdu dit libertatia,
enezazula kita, fidela ba'zira.

—Zuk ezlakizia jaun galant bat nizala,
sekula trunpatzia pentsatu eztiana,-
ezpazira fidatzen gizon galant bati,
etzitjala fida jagoiti' besteri.

—Arosa buketo bat, uztarilan sorturik,
igofi niriozün jaun hari goraintzi;
lantaria niala liaren baratzeti,
untsa⁸ begira lezan nitzaz oriturik.

Uste uken niikian plazer zükiala
bere lantaretik ukcitez buketa;
igofi ditadazüt nahi eztiala,
lanlarerik emanik oritzen eztcla.

Ene lili eijefa, hunki jin⁴ hizala!
 Eztat, ez, nil< eginen jaun harek bezala,-
 freskorik hait etxekiren* ene bularían,
 deitoratzen haidalarik jaun harén izenian.

Ene gazte lagunak libertitzen plazan,
 eta ni, malerusa, tristerik kanberan!
 Jaun gazte eijer bati eman neron konfidantza:
 hura eni baliatu⁶ traidore bezala.

I) levantar, 2) ya: 3) bien; 4) etofi: 5) conservan 6) recompensar.

58. OI, PENARIK EZ BA'NU!

Ikus *Gure HcHa*, 1925. 176^{gn}. of.

Oi, penarik ez ba'nu, ez nindake mintia!
 Maitia, nik ez dakit zertan dudan hutsa.
 Fidel izan ba'nizu niri eman hitza,
 zuria izanzen zen, oi! ene bihotza.

—Xarmankí mintzo zira, oi ene maitia!
 Zurekilako nintzan deliberatuia.
 Handizki gertatu zait niri flakezia:
 Fieportak¹ sinhetsiz naiz gibelatuia.

—Ez da ereportarik, ez arartekorik'
 amodio perfeta gibelatzen³ duenik;
 bi urte ba-ditugu biek hitz emanik...
 Ez nuen esperantza nolako xangrinik!

—Hitzño bat ba-dizut nik zuri eraiteko:
 Ostibartara zira, ni ere Baigori'ko;
 zure eta nere amodioa ez zen sekulako...
 Bihotzian liar zazu, nitaz oroitzcko.

—Bihotzez eri¹ nuzu, kanpoz alegera;
 ni ere ez nidauen gauza hofen begira;
 fidel izan ba'zine hitzeman bezala,
 laster joanen ginen biak elizara.

I) referencias, 3) mediador; 3) iirundu, -O geixorik.

59. IZAR EDEÉAK

Bizkaieraz. Ikus Azkue, *Euskaleriaren Yakintza*, IV, 187^{gn.} of.; Gabj-ka'o batua.

Izar edefak argi egiten dau
zeru altuan bakarik;
ezta bakarik, lagunak ditu
Jaun zerukoak emonik.

Zazpi aingeru aldean ditu,
zortzigafena gaixorik;
zazpi mediku ekafi dautsez
India Madril'etatik.

Arek igari, arek igari
nundik dagoan gaixorik:
—Amore-miñak ba-dituz onek
efai-artean sarturik.

—Guzufa diño mediku onek;
nik eztot amore-miñik.

Gaur aratsean ilgo naz
eta etofi gorpu-ondora,
efosario zuri eder bat
esku-artean dozula.

Neu enteretan naroenean
igongo dozu korura,
andixik bera salto egingozu
Birjiña Amaren ortura.

Lafosea ta krabelinea
artungo dozuz eskura,
jente guztiak esan daiela
neure lutua dozula.

Aingerutxoak esaten dabe
Salbean Abe Maria,
gero guztiok gozadu daigun
zeru altuan gloria.

40. EIJERA ZIRA, MAITIA

Ziberutafez. Agustin Chaho'k Baionan atera oi eban «Ariel» egunerokoan, 1845-3-yan; Fr. Michel, *Le Pays Basque*, 16O'go. orrialdean; A. Riezu, *Flor*, 86¹gn. or.

Eijera zira, maitia,
eraiten deizut egia;
nurk eraman ote deizu lehen florra?

— Eztizu egin izotzik,
ez eta ere kafunik'
ene lehen floriari kalte egin dientk.

— Landan eder iratze²,
belai edefak aretxe;
zu bezalako politetarik desir nuke bi seme.

— Horen maite ba'naizu,
obrak irakats itzatzu:
Elizala eraman eta han espusa nezazu.

— Apezak dira España'n,
beretefak Efuma'n;
hurak hanti jin artiño, gitian txosta kanberan.

— Aita dizut hi!-beri,
amak eztizu urt'erdí;
zurekilan libertitzeko dolua dizut barnegi,

— Oihaneko otsua,
dolu dereiat, gaxua,
antxuekin³ lo'gin eta zeren barurik beihua.

— Enun ez ni otsua,
gutiago gaxua,
/ antxuekin lo'ginik ere kument gabez beinua.

— Bortu goretan lanhape*,
hur-bazteretan abate⁵;
zu bezaíako falsietarik eztizut nahi deusere.

1) helada; 2) helécho; 3) borrego; 4) niebla,- 5) ánade.

41. XARMAGARI BAT

Ikusi Sa,Uabefi, *C/ianfs*, 94^{go}. of

Xarmagari¹ bat ba-dit maite bihotzeti,
amodioetan gira biak alkareki;
harén aire xarrnantaz agrada niz beti,
parerik badiala ezpeitzeit iduri.

—Nulaz eraiten duzu maite naizüla ni?
Korte egiten zaude zu beste orori.
Enezazüla tronpa, mintza zite klarki,
esparantxa falsurik ez eman nihuri.

—Xori papogoriak ederki kantatzen,
gaiazko² alojia kanpuan xerkatzen;
ni ere gisa berian nüzü edireiten,
riiatiak ezpadereit borta idekiten.

—Orai zireia jtten, gaiherdi onduan?
Iratzaririk nintzan eta zu goguan;
zure botza entzuten dudanin kanpuan,
ohetik jeiki eta jarten niz leuan.

—Oi, ene bihotzeko lili haitatia⁸,
ene botza entzunik leuan zaudia?
Aspaldin enereizün ikusi begia;
barnerat sar nadin indazüt eskia¹.

—Borturik⁵ gorenetan etorten elura:
tronpaturen naizüla ba-dizüt beldura;
hargatik nahi zintüket ikusi ardura,
eginen ba'düt ere, oi! ene malura!

Lumarik ederena pabuak buztanin;
maitia, etzintüdan ikusi aspaldin,-
gaiaz eta egunaz ba'zintüt enekin,
ni enarnte debeia⁶, maita, zurekin.

Ai! ei! ai! ei! eia! hau da doloria!
Bi maite uken eta ezjakin zuin haita;
batak dizu xapela, besuak boneta:
xapeldunfo hura da, oi! ene bihotza.

I) encantadora; 2) gauazko; 3) escogido; 4) eskua; 5) montaña; 6) fastidiar,

42. BORTIAN AHUZKI

Ikusi Sallaberi, *Chanta*, 36'gn. ofialdean. EtxahuD'ena ete?

Bortian Ahuzki¹, hur hünak osoki;
neskatila eijefak han dira ageri;
hirur ba-dirade, oi! bena xarmantak!
Basa-Nabar orotan ez dute parerik.

Neskatila eijera, oi begi ñabaía,
nuntik jin izan zira bortu gain huntara?
Garazi'ko aldetik, desir nian bezala,
Ahuzki'k, iturila hur fresken hartzera?

Goizetan eder dizu ekiak leiñuru²,
mundi' argitzen dizu inguru-inguru;
ni ere zur' unduan hala nabilazü:
eia maite naizünez, otoi, eradazu!

—Maitatu zintüdala ba-dizu aspaldi,
ezpenereizün eran orano zühauri³:
biotzian eduki pena handireki,
zühauri eraitera, oi! ezin atrebi!

—Disimula ezazü ahalaz^{*1} Iuzazki,
maite ukenen zütüt nik hargatik beti,
maite ukenen zütüt nik hargatik beti;
gero izanen gira biak alkareki.

Adió, Ahuzki eta Nabolegi,
dolu egiten deiziet Lakasororeki;
goraintzi eran izozie Ziprian Pino'ri,
mil' eskar derogüla harén karesari.

1) mendi bat; 7) resplandor; 3) zuri; 4) en lo posible.

43. INTXAUSPEKO ALABA

[ku6; Sallaberi, *Chants*, 261'gn. orialdean; P. Aradoi, *Xaramela*, 58 or.

Intxauspe'ko alaba dendaria,
goizian goizik jostera joailia,
nigaíetan pasatzen du bidia.
, Aprestiza kontsolatzailia.

Zelian den [zafik edefena
jit] ba'lekit argi egitera,
juan naite maitiaren ikustera,
ene penen hari eraitera.

Mundu huntan penarik gabetarik
bizitzeko nik eztut perilik;
maitatu dut ukanen eztudana,
hoiek baitereit bihotzian pena.

—Maitatu duzia ukanen eztuzuna,
hoiek dereizia bihotzian pena?
Maite ezazu ukan diokezuna
ela juanen da zure bihotz-mina.

—Mentikaren loriaren edeía!
Barnian dizu hexufa gogora;
gaztia niz, bai eta lodosa,
eztizut galtzen zure esperantza.

—Adiós, beraz, ene maitia, adiós!
Adiós dereizut orai sekulakoz;
ezkunt zite plazer duzunareki,
eta begira ene afakuntruti¹.

—Zer [zanen da zure afakuntria?
Zer ahal da zure egin ahala?
Zerbait kasu³ nitan gertatzen bada,
sujet beri bat zutan [zanen da.

1) encuentro; 3) altuna cosa.

44. NERE MAITE POÛTA

Uburdcraz. A. CoicneUe, *Eskualdu/i Kantaria*. 41'gn. of. Oto edefa.

Nere maite polita, ez nauzu maitatzen!
Bihotz erdira-gari, zer duzu pentsatzen?
Hanbat denbora huntan nauzu abusatzen,-
zertako ari zare ni hola faltatzen?

Primaderaren koro, oi, [i(tz egiña!
Goizeko txoriaren, oi, kantu ariña!
Ez duzue eztitzen nere bihotz-mina,
zeren sobera baitut amodio fina.

Maiz eraiten dautazu zuk maite nauzula,
eta jendek erasten' bertzerikan dela;
mutil gazte propitan mudakor zarela,
gizonen abusatzen zuk laket duzula.

— Sinesten ba'ditutzu jendien eranak
eta guti prezatzen² nere solas onak,
deus ez dira izanen zure ontasanak;
segur sinetsiren nau ni maite nauenak.

—Lilitan poíifena elofj xuna;
lilia joan ondoan, zein bihi³ goría!
Bihi barnean dauka, oi, hezur gogora:
barnez gor, kanpoz eder ta bihotz elkora.

—Zelaiak buluz⁴, triste, dirade neguan;
Hegaztinek ez dute kantatzen orduan.
Ez da amodiorik zure bihotzean;
kita nezazu beraz nahi duzunean.

— Etzitezela ufunt hola samurturik*!
Gau-egunak naukazu nigafez urturik;
nik ez dakit zer eran, zeren maitaturik
ez baitezaket izan nik zutaz bertzerik.

—Nahi eta beldur naiz! beldur eta nahi!...
Gizon gaztea baita, oi, enganagari!
Ez naite behin ere jar deskantsuari;
zure beldur, zu maite, ni naiz urikari!

1) hablar; 2) apreciar; 3) grano; 4) desnado; 5) asaracu.

45. EQUUNTO BATEZ NINDAGUELARIK

Zíberutarez. Salaberi, *Chanls Popula/res*, 55'gn. or.; Azkue, C. 43t.- A.
Riezu, *Flor*, 308'gn. of; P. Aradoi, *Xaramela*, 36 or,

EgunEo batez nindaguelarik maitenareki leiuán,
eran uken niriozun hura niala goguan,-
ene pena doloretzaz pietate har lezan.

— Zure pena doloretzaz pietate ba-dit nik;
ene korpitz tristiareki eztirok eman plazerik:
zelin promes emanik nago Jinkoari lehenik.

—Oro eijer, oro polit zu zira, ene maitia;
zure eskutik nahi nikezü bizi nízano ogia,
eta gero ni nūkezü zure zerbüttxaria.

—Eraz, ez, ni hain eijera; nulaz eraiten deitazü?
Mundu huntako eijefena bertutia lūkezü;
hari ogenik egin gabe, otoi, maita nezazü.

—Baratzian zuinen eijer jirofteia loratu!
Aspaldian desir nia[^] orai dizut gogatu¹;
hura gogatu eztudano gauk eztizüt mankatu².

—Baratzian eijer deia jirofleia loratu?
Aspaldian desir zūniana orai auzia gogatu?
Zerbüttxatu zirenian, beria, kunta ezazü.

—Ene maite bihotz gogor, ezpiritu zorotza,
orai dizüc orai ikusten etzitzakedala goga;
amodiua utzi eta indarez dugun boroga⁸.

—Jaun gaztia, otoi, parka, haur gazte bat ni nüzü;
zuri afapostu emaitzez bebeiatirik^{1*} nuzu;
efan delako indarto hura, bestetan enpleg' ezazu.

1) ganar; 2) faltar; 3) probar; 4) enojar.

46. LILI BAT IKUSI DUT

Ikus *Eskua/dun Kantaria*, 37^{gn.} oi; P. Afadoi, *Xarame/a*, 73 oi\

Lili bat ikusi dut baratze batean,
desiratzen bai'nuke nere sahetsean:
lorea ez du galtzen, udan ez neguan,
harén parerik ez da bertze bat munduan!

Deliberatu nuen gau batez joaitera
lili araro harén eskurat hartzera.
Ez bainuen pensatzen beiratzen zutela!...
Gau hartan uste nuen, han galtzen nintzela!

Etsenplu bat nahi dut eman guzien,
eta partJkuJarzkt jende gazteari:
Gauaz ibiltzen dena ez da zuhür ari;
ni begiraturen naiz, eskerak Jaunaril

47. TREBOLA BARATZEKOA

Azkue, *E. Y.*, 122'an Zumaia'n baiia

Trebola baratzekoa,	Lezok ufe du <i>tria</i> ,
lafosa maiatzeoaj	Pasaia'k Efenteria,
zuri begira ementxe gaude,	erostunean' pasa diteke,
damatxo biotzekoa.	damea, zure geria.

Zapata txuri paperez,	Erostunean geria,
euriak jo ta ezer ez;	mardula bularteria,
efian damak ba-dira,	neure ustean ezta faltako
baña zure parekorik ez.	zuretzat merkataria.

i) anillo.

48. JINKOAK DIZULA EGUN ON

Coi-oapafraz. Azcu-, *EuskaltNaren yakintza*, IV, IHS'ga. or.- *Kantutegian*, bariz, 992'an.

- Jinkoak dizula egun on, andere aufena¹.
- Bai eta zuri ere, galaia zalduna.
- Bokata* Utsari ari zira, andere aufena?
- Ekusi ba-dukezu, galaia zalduna.
- Eskuak gofi tuzu, andere aufena?
- Lirain barnean tinki, galaia zalduna.
- Orai non duzu senara, andere aufena?
- Efegeren serbitzuan, galaia zalduna.
- Zonbat denbora ian* zela, andere aufena?
- Orai zortzi urte, galaia zalduna.
- Eztuzuie familiarik, andere aufena?
- Bi alabatxo tit, galaia zalduna.
- Aufak non tuzu goizean, andere aufena?
- Eskolan tit biak, galaia zalduna.
- Senara fan zenean, zer eman zinakon?
- Seta-mokanes' bat nik eman niozun.
- So egizu ean au denez, andere aufena.
- Iduria dukezu hura bera dela.
- Hura ta bera duzu'au, o Margarita!

1) principal; 2) colada; 3) joan,- 4) pañuelo de seda.

49. LURAREN PEAN

Ikus A. Goienetxe, *Eskualdan Kantaria*, 37¹gn. or.

Luraren pean sar nindaiteke,
maitea, zure ahaigez;
bortz pentsamendu egiñik nago
zurekin egon bearez:
borta¹ barnetik zeratu eta
ganberan beti nigarez...
Pentsamenduak airean eta
bihotzetikan dolorez!
Ene xangrinez hūarazteko
sortua zinen arabez⁵.

Oren⁸ onean sortua zira,
izar orenen izara,
zure parerjk ez zait agertzen
ene begien bixtara;
espos-laguntzat nahi zintudan
eran neraitzun bezala:
ordean zuri ez iduritzen
zuretzat aski nintzala,-
ni baino Jagun hobe batekin
Jainkoak gerta zaitzala.

1) puerta; 1) probablemente,- 3) ordu; 4) desechar.

Mariñelak joaicen dira
itsasorat untziko:
zuretzat dudan amodioa
ez dut sekulan utziko,
Xarmegaria, nahiz ez giren
elgafekilan biziko,
behin maitatu zaitut eta
ez zaitut hastiatuko⁴:
ene gogoan sartua zira
eternitate guziko.

Primaderan zoinen den eder
xoria kantuz kanpoan!
Amodioak bainerabilka,
maitea, zure ondoan;
Xarmegaria, ez zaitut nahi
bortxatu amodioan.
Ni xangrin huntan hilikan ere
satisfa zaitte gogoan:
bai maluruski aski ba'nuzu
bakank niaur munduan.

50. AMODIOA

Mariya, 117^{gn}. onbidean; *Kantuz*, 87^{gn}. or.

Amodioa zoin den zoroa
mundu guziak ba-daki.
Nik maiteño bat izaki
eta beste batek eramaki...
Jainko maiteak gerta dezala
enekin baino hobeki...
Azken pestetan egin nituen
izafaren ezagutzak,-
denen artean ageri ziren
harén begi urdin-beltzak;
in polit bat egin baitzautan,
piztu zauztan esperantzak.

1) ladrón.

Geroztik ere mintzatu gira,
eia nahi ninduenez...
Harek bietan baietz eranik,
pentsa kontentu nintzanez!
Ez nuen uste harén agintza
betea zela gezuéz.
Orai bihotza urtua daukat
gatza urean bezala:
izar onaren argien ordain,
izigariko itzala!
Ohoin¹ tzar batek befiki joanik,
nola naiteke kontsolal

51. ARGIZARI EDERA

Mariya, 126'gn. or,

Argizari edera, argi egidazu
bide luze batean joan beafa nuzu!
Gau human nahi nuke maitia mintzatu,
harén ganatu arte, argi egidazu!

—Nekaturik heldu naiz bide luze huntan,
urats pausu guzian beti pentsaketan;
atora bustia dut bular-erainetan,
idortu¹ nahi nuke su ondoño hortan!

—Atora busti hori gafeia ezazu,
nik hola manaturik bustia ez duzu!...
Bidean eman gabe, kontu zuk egizu,
bidearen buruan nahi zaituzten zu?

—Ez deia bada pena eta dolorea,
nihauren maitetia hola suntsitzea²
Amets bat egin nuen zuk ni maitatze],...
Zonbat deitoragafi³ hol' enganatzea!

i) secar; 2) arruinar; 3) deplorable.

52. TXORI ERESIÑULA

Ziberutafez. Salabefi. *Chanls Populaires*, 23'gn. of.; A. Riezu, *Flor*, 296'gn. of.; Chaho, «Ariel», 1845-3-2'an; Manterola, *Cancionero Vasco*, I saña, II geja 39'gn. of.

Xori eresiñula udan da kantari,
zeren ordian beitu kanpuan janari;
negian ezt' ageri; balinban ezta eri!

Udan jin ba'ledi,
konsola nainte ni.

Xori eresiñula ooren geien,
bestek beno hobeki hark beitu kantatzen;
harek du inganatzen mundia bai tronpatzen;
bera eztut ikusten,
bai botza entzuten,

Botz harén entzun nahiz hefaturik¹ nago;
 ni hari hulant² eta hura úfunago;
 jaraiki ninkiro bizia gal artiño:
     aspaldi handian
     desir hori nian.

Xoria zuñen eijer kantuz ofanian!
 Nihaurek entzun dizut jgaran³ gaian.
 Eia! guazen, maitia, bj-biak ikustera:
     entzuten ba'duzu,
     xarmaturen zaitu.

Amak utzi nindizun bedatsⁿ¹ azkenian;
 geroztik nabüazu hegalez airian.
 Gaiak urtuki* nindizun sasiño batetara,
     han zizun xedera^s,
     oi! ene malura!

—Xoria, zaude ixilik, ez egin kanturik;
 xoria, zaude ixilik, ez egin kanturik;
 eztuzu profeiturík ni hoJa penaturik,
     ez eta plazerik
     ni tunban sarturik.

—Bortiak xuri dira elur dienenian,
 sasiak ere ilun osto dienenian.
 Ala ni majerusa! zeren han sartu nintzan?
     Jun ba'nintz aítfina,
     eskatzen nintzan.

—Xoria, 2aude ixilik, ez egin uigarik;
 zer profeitu dukezu hola aflijiturik'?
 Nik eramanen zutut, xedera laxaturik,
     ohíko bortucik,
     ororen ganetik.

1) vagar; 1) cerca; 3) pasar; 4) primavera; 5) arroj; \$) lazo.

&5. AI, NEURE BALTZERANA

Bizkaieraz. Ikus Azkue, *Euskaletaren Yakintza*, IV, 126^{gn.} of.; *kantu tegian*, 170^{gn.} oi. Forua'n batua.

Ai, neure baltzerana, aiperik galdua,
mandazaiña zenduan zuk lagun artua.
Itxarongo neuskezu pare bat urtean,
gazte zoroa nai ta galdu zenaitean.

Txio, txio, txoria,
poztu daiten abia.

Alargun naizelako, eztegu-gauean
aran-oska mutilik ager zedaitean,-
kale-mustur bietan suak ingo doguz,
Donianeko suak, otz dana berotuz.

Txio, txio, txoria,
poztu daiten abia.

64. MENDIAN ZOIN DEN EDER

Be-naparerez. Salaberi, *Chants Pópulaires*, 104gp. or.; A. Coienetxe, *Es-kualdum Kan/aria*, 37ga. or.; *Kantuz*, 167gn. or.

Mendian zoin den eder eper zango gofi!
Iiz da bear fidatu itxur'eder hori.
Ene maiteak ere bertzeak iduri:
niri hitzeman eta gibelaz itzuli.

Gaztena, ontu-eta, lurean ihaufi':
ene bihotza duzu zu ganat erori,
eta zurea aldiz hafia iduri:
ene begi gaixoak nigarez ituri.

Airea zahar eta kantorea² befi:
ene maite polita, zira xarmagari:
kolore xuri-gofi, arosa iduri,
mundurat jiña zira ene ihargar/i³.

Heldu naiz zure ganat, arosa edefa,
ezin-bertze huntarik nezazun atera.
Xangrin huntan hiltzeko jin balait malura/
begian ba-zinuke betiko nigara.

1) eti abundancia; 2) canto; 3) extenuar,- 4) desgracia.

55. XORI EReSIÑULA

Ikus Sallabefi, *Chants*. 253'gn. oi'.

Xori eresinula, hots, emak eneki
maícenaren bortalat biak alkarekt;
botz ezti batez izok deklara sekretki
harén adixkide bat ba-dela hireki.

Heldü gtnenian maitenaren bortala,¹
horak² asi zeizkün xanpaz behala,
laster egin giñian bertan gordatzera;
eresinula igain zühaín" batetara.

—Nor da edo zer da? —maitenak leioti.
—Adixkideak gira, ziaude beheiti;
eta borta ideki eineki emeki,
nintza ahal zitzadan ahalaz sekretki.

—Nor da edo zer da? Nunko zirade zu?
—Etxe ondorik eztit, parka izadazü;
egari handi batek harturik niagozü:
itun hun bat nun den, otoi, efadazü.

—Zure egafiaz ezta mirakulu,
egunko egunian bero egiten du.
Itun hun bat hortxe batuten⁴ beitzü,
zuk galtatzen* düzüna gure bear dugu.

I) puerta; 1) perro,- 3) árbol; 4) encontrar; 5) eskatu.

56. SALBATORÉ GORA DA

Ikus A. Riezu, *Flor*, 240'gn. or.

Salbatore gora da, Garazi aldian:
ni ere han ninduzun ;garan astian,
debozione gabe sentoralian¹,
ene gazte lagunak han beitziradian.

Borrietan artzain, eta ez jaizten- ardirik;
untsa jan, edan eta egin lo zabalik:
mundian ez ahal da ni bezain irusik⁸;
enuke segur nahi bizitze hoberik.

Izar bat jeikiten da Goizefi aldeti,
argi eder batetan, (eñuru bateki...
erien sendotzeko boteriareki;
hunki jin egin diat nik hari segurki.

Izar hura jiten da boztarioreki*,
zelialat emanen naiala bereki;
hitzaman diriozut nik hari segurki
harén zerbutxari nizatila beti.

— Amorio zahara, bear bait kitatu,-
hanitx pena dereitak hik eni kausatu;
maite befi bat zitak ezpiritian sartu,
hari bear deroat biotza libratu.

— Amorio zaharak zutia jenatzen⁵,
befi baten jttiak hanitx agradatzen?
Zu ere gazteforik hasi zinen maitatzen,-
hoberik duzunian, orai naizu kitatzen.

Zunbat aldiz nik eztut egin nigarez itufi,
zu zinadiala kausa amak eragiñak!
Afazu ere ba-ziala sobera ba-dakit,
zeren zutzaz benintzan xarmaturík beti.

Kítatzeko sujeta" ote zer ahal den,
ahal bezain etsatoki⁷ ari nuzu pensatzen,-
ene buria deusetzaz ere eztit akusarzen,
tnozent nuzu; eta joan zite, aren,

1) peregrinación; 1) ordeñar; 3) feliz; 4) alegrfa; 5) pesar,-6) motivo, 7) diligencia.

57. URZO XUPJA

Ziberutarez. Ikus Ch. Bordes, *La Traditlon Basque*, 337gn. orialdeao,- A. Donosti, *Oïre Hería** 1928, 6; A. Riezu, *Flor*, 204gti. or.

Urzo xuria jin izan zaikü
Arantsus'eko bortun gaiñean;
eran geneion kortereski
gaur bara ladin gureki.

«Urzo xuria, urzo xuria,
eran jzadak, otoi, egia:
norat buruz hündüen bidajez,
aldatu gabe pasajez.

—«Ene heritik partitu nintzan
España'lako deseñian,-
heltu ninduzun Arantsus'era
ene plazeren han galtzera.

Artzain gaztia bortu goretan
oiuz ari da doloretan:
antxu bat diala erosi,
bera dereiela ebatsi.

«Ene antxu, antxu karioa,
biotzez hunki maitatia,
nik etzütüt, ez, kitaturen,
lehen dit bizia galduren».

58. MAITEAK ERAN ZERAUTAN

Be-napaferaz. Azkue, *Euskalerrriaren Yakintza*, IV, 189^{gn.} or.; *Kantutegian*, 997^{an.}

Maiteak eran zerautan
polit nintzanez.
Poli-polit nintzala, bainan
lafua beltz, lar/ua beltz.

Maiteak eran zerautan
primu nintzanez.
Primu, primu nintzala, bainan
etxerik ez, etxerik ez.

Maiteak eran zerautan
moltsa ba'nuenez.
Moltsa, moltsa ba-nuela, bainan
dirurik ez, dirurik ez.

Maiteak eran zerautan
lanean nakianez.
Lanean, lanean nakiala, bainan
gogorik ez, gogorik ez.

59. KAILA KANTUZ

Be-napareraz. Ch. Bordes, 12 *Chanaons Amoureuuses*, 326^{gn.} of.; Riezu 207^{gn.} of.

Kaila¹ kantuz ogi petik uztaril agoriletan;
maitea ganik etxerakoan entzun izan dut bortzetan,
amodioak bainerabilkan liaren ate-leioetan.

Amodioa, amodio nahi duenak har diro;
nik batentzat hartu dut, eta sekula ez utziko,
ez sekula, tonbaren barnen sartu artiño.

Kukuiak umeak xilo tipian haritz gaiñean,
ama, ni ere nahi niz ezkondu adinak ditudanian;
ene lagunak egiñak dire jua den aspaldi handian.

Primaderan zoinen eder brioletaren loria!
Aspaldian nik eztut ikusi neure maitiaren begia;
balinba gaixoak eztu ahantze niri eman fedia.

—Oroitzen nuzu, oroitzen, ez zatazu ahanzten;
Madalena batek bezanbat munduian dut sofritzen;
jaten dudan ogia ere nigarez dut trenpatzen².

—Gaua ilun, bidia luze, ez dea pena handia?
Zure ikustera jiten gira, izar xarmagafia;
borta irek aguzu, zuk, tendreziaz betia.

Gaua luze izanagatik, argi mentsik⁵ ez dugu:
izar xarmagafi hura leioan omen dagozu;
gu etxian sartu artiño harek argituren derauku.

1) codorniz; 2) rociar,-3) falta.

60. TXORIÑOAK KAIOLAN

Ziberutaíez. Ikuz Saiabefi, *Chanls Populaires*, 48'gn. of.; P. Lamaiou, *Chanta, Pyrénéens*, 1869; Labayru, *Historia de Vizcaya*, (Bilbao, 1895), 677'gn. of.; «RIEV», 1935, 739'go. of.; A. Riezu, *Flor*, 254'an; J. M. de Leizaola, *Estudios sobre la Poesia Vasca*, (Buenos Aires, 1951), 29'an.

Txoriñoak kaiolan	Ik, kanpoko txoria,
itunik du kantatzen;	so'giok kaiolan;
duelarikan zer jan, zer edan,	ahal balin ba'hedi,
kanpoa du desiratzen.	artarik begir' adi.
Zeren? zeren?	Zeren? zeren?
Libertatia zeñen eder den!	Libertatia zeñen eder den!

Bart nik nigar egin det
ikusirikan maitia;
ikusi eta ezin mintza,
ezta samin andia,
eta ezin bestia?
Ai, naiago det iltzia!

61. ENE MAITEA, BARDA NUN ZINEN?

Ikus *Kontuz*, 121'an; *Mariya*, 97'an.

Ene maitea, barda nun zinen	Bard' aratsian, ametsetarrik,
nik bortaiñoa joitian?	boz bat entzun dut xarmantik;
Buruian ere min nüien, eta	eztitasunez betia beitzen,
dударik gabe ohian.	harén parerik ez beitzen.

Eztitasuna gauza edera!
Nork nezake ni kondena!
Gauaz lóale, egunaz ere
erepausurik batere.

Xarmagarria, lo ziradia,
eztitasunez betia?
Lo ba'zirade iratarz zite,
etziradia loz ase.

Arboletan den edefena da
oihan beltzian pagoaj
hitzak edefak ditutzu, bainan
bertzetan duzu gogoa,

Nik zureganik despegitzia
iduritzen zaut hiltzia,-
hiltzen ez ba'niz, bihurtuko niz:
indaitzüt bi pot, maitia.

62. EREGEK GIZON EDERIK

Be-napaferaz. Ikus *Oure Heria*, 1923, 6.

Eregék gizon ederik guardetan ba-du segurik;
Lekunberi'ko brigadan baEo orenen gaiñetik,
neskatxén engañatzen ez baitu parerik,

— Ene maitia, zer duzu? zerk holakotzen zaitu zu?
Ez du denbora luzia zirela penetan sartu...
Plazeraren ondotik desplazera duzu...

—Mendiak bete belafez, begitartiak nigarez...
Lan eginaz uíki dut, bainan probetxurik ez...
Orai hemen nagozu tronpaturik miñez,,

—Mendian eder arbola luze lerdena...
Zu zirade mundu huntan nik maitatzen zaitudana...
Bisitaturen zaitut ahalik maizena...

— Lekunberi'ko neskatzak, Zuberoa'ra ba-noa,-
Zuberoa'ko kolonbak deitzen bainau bere gana;
hautatu bear dela zuzenez lehena.

65. ÉREZTUNA

[kus *Kantuz*, 109^{gn}. or.; *Mariya*, 138^{an}.

Partitu nintzen hefitik zuri promesa emanik,
enetzat fidel egon ziñien ongi gomendaturik,
ez duzu egian kasurik!

—Fidelik ez egoiteko ez dut, ez, nik arazoinik,
ene bihotza zuk daukazu aras enganaturik,
hortaz ez izan dudarik!

— Partitzean eman zauzun seiñaleño bat nik zuri;
seiñaleño hura nik orai nahi nuke ikusi,
ez bauzu eman nehor.

—Zuk eman sinale hura ez dut eman, ez, nehor,
begiratuko ere nuen, ez balitzeraut hautsi,
bainan egin zaut bi zati]

—Nik eman eíeztun' hura ez zuzun bada kobria,
ez zen eta ere zilara, bainan zuzun uria,
diamantezko begia!

—Amodiorik ba'nizu zuk batere enetako,
poxiak² bildurik zintuen niri erakusteko,
satisfos ni egiteko!...

i) sortija;! pedazo.

64. BURUILAREN ONDARA...

Ikus *Kantuz*, K 7^{gjj}. ofialdean.

Buruilaren ondara... Jondoni Mikele...
Maitia, ikustera heldu naiz ni ere.
Baldin plazer ba'duzu, otoi, jeiki zaite!
Zure hor ikustia desiratzen nuke...

—Ez, ez, ez naiz jeikiko, seguratu bainiz
adixkide tutzula neskatila ainitz...
Eskerak Jainkoari, hola libro bainitz!
Malunrs behar nintzen ni fidatu ba'nintz.

—Federjk ez duzula diozu ni baitan?
Entseiatu bearko bertze, zenbaitetan...
Pena handiagorik zer da mundo huntan?
Jaraiki baitzitzautzut beti alferetan...

—Ez dut bada ibiltzen sakelan limarjk,
Ta are gutiago kontrako giltzarik...
Maitatzen ez ba'nuzu, ez ideki bortarik;
etxera joanen nuzu jin nizan bidetikl

Lersunak' lero-lero bidian ba-doazi,
beruaren lekurat, hotzaren ihesi...
Ni ere beti penaz beharko naiz biz?;
zonbait aho-ktrets² nik beharko iretsi!⁸

1) grulla) 2) herdor; 3) tragar.

65. ALARGUNTSA

Ikusi *¡Izaldigk* (Donostia, 1923), 2'garea saia, *Euskalduna, abestari*,
Donostiar j, A.'ren itzaldia.

— Ene ama, otoi, efazu
mutil oriek zer duten.

— Ene alaba, deuserik ez,
zamari beltza galduriken.

— Ene ama, otoi, efazu
neskato orrek zer duten.

— Ene alaba, deuserik ez,
zilar untzi bat autsi duten.

— Ene ama, ez, otoi,
ez, otoi, egin nigarik;
efege jaunak ekariko du
ure eta zilar armaderik.

— Ene ama, otoi, erazu
kantur oriek ain gora zer diren.

— Ene alaba, deuserik ez,
prozesionia dajuaiten.

— Ene ama, otoi, efazu
zer saia ezar bear duden.

— Saia xuri edo gona?
Ederkiago da beltza,

— Ene ama, otoi, erazu,
tonba ori zer da ain gora?

— Ene-rena, ezin deit gorda
efege jauna eortzia.

— Ene ama, ori ure,
ufe eta zilafen giltza.

— Ene semea, ontsa azazie
eztitasun ekila.

— Lur santia erdira bedi,
ni ere sar nadin,

Lur santia zen erdiratu,
ni ere barnen sartu,-

espuz jauna besarkatu.
Jinko Jauna dela laudatu.

66. ADIÓS, IZAR EDERA

Ikusi Salaberi, *Chants, ¡Al oi: ¡ Sfyplkan*, 8 or.

Adiós, izar edefa, adiós izara!
Zu zare Aingerua munduan bakafa!
Aingeruekin zaitut konparatzen,-
Zenbat maite zaitudan ez duzu pensatzen!

Adiós, izar edefa, eta kariua,
 Meure begietako lili afarua!
 Bihotzez zurekin eta gorputzez ba-nua,
 Jarikiren' zautazut zur' amodiua.

Izan naiz Araguan eta Kaslióan,
 Hitz batez efaiteko, España guzian;
 Ez dut ikusi zu bezalakorik;
 Nafafoa guzian zaude famaturik.

Jarikitzen ninduzun izar eder hari,
 Nola mariñel ona bere ofatzari⁹.
 Jende onak atenzione ene arazoin huni:
 Etzieztela fída amodioari!

Amodioa duzu afosaren pare:
 Usaiña badu eta ondoan arhantze.
 Maitia, ni enainte egon zu gana jin^B gabe,
 Hil behar banu ere hirur egun gabe!

] seguir; 1) brújula,- 3) llegar.

67. ZAZPI-ZORTZI

Ikusi *Ef-eplkan*. 10 or.

Zazpi-zortzi bertsu ben
 Nahi nituzke ezari,
 Gauzak diren bezala esplikatzuz guzien:
 Pena-xangrin handietan orai sartzera noa ni!

Aitak dio semeari:
 «Utzak, utzak neska hori!
 «Zendako duk etxen hori? Zeren baita beti eri!
 «Utzak, utzak neska hori, gostarik ere zer-nahi!»

Semeak arapostua,
 Ai! bainan ezti-eztta:
 «Eria bada gaixoa, ez duke bere nahia,
 «Nik han dut neure fedia: imposible zait uztia!»

68. URZOA

Ikasi *Efeplkan*, 18 of.

—Urzo luma gris xuria,
Jakintzak hire bidia.

Ziloka horiek utzirik, barazak' hemen juaitia;
Mendi pareta polit huntan, ba-duk niretzat lekia.

—Nahi dut juan erditik,
Ez duket hor nik lanjefik².

Nahi baduzu zuk igofi etxerat zure befirik,
Airian pasatuko niz laster Donazahafetik.

—Ez duk ikusten, urzua,
Oxxak handiko lepua?

Hango saretan utziko duk, segur hik heure burua;
Nahi baduk eskapatu, jozak hegalez zerua...

—Hanitz esker zuri, jauna:
Hartzen dut zure erana.

Oxxak'eko makil zuriak, Duprat nausiaren lana,
Utziko ditut erorterat, eta juanen niz aintziña.

—Urzuetan edefena,
Jinko Jaunak hak egiña,

Mendi gorak iragan gabe pasazak hemen eguna;
Irati'ko oihanak ez dik emanen ezkur huna.

—Ezkufak ez du parerik,
Hartarikan maite dut nik.

Bainan zure ezkufa zer den goguan dut iraganik,
Botigetean saltzen den draya harman duzula emanik..

—Urzo txar mehe perdela,
Bistatikhail berehala!

Indar handirik ez ukanez juaiten hiz apal-apala:
Agian ez duk pasatuko bizirik Oxxak hegala.

—Oraixtian³ nintzun eder,
Kanbiatu nuzu laster.

Adiós, beraz, jaun Bidarte, bi milaka zuri esker;
Nahi baduzu gaur apaldu, habilkiago joka bester.

I) quédate; 2) peligro; 3) hace poco.

69. MUTIL GAZTIA

Salabeñ, *Chanls, 14<yno*; Duian, *Oure Hef-la*. 1906, 8; A. Riezu, *Flor*, 336'an

— Mutil gaztia, bilo horia,
burian duka banitatia?
Uste duk bai naski haizu dela beti
gortearen egitia andre orori.

—Eni haizu da galdegitia,
zure konbeni begiratzia;
hirur mutil gazte, zu nahiz emazte,
beren artian disputa ba-dute.

—Ukan bezate, nahi ba'dute;
ene perilik haiek ez dute;
ez nahiz ezkondu, ez disputan sartu,
komentu baterat orai ba-niazu.

—Andre gaztia, gomazu¹ tronpa;
zure gogua kanbiakor da.
Komentu guziak beitira betiak;
jin² zaite niganat, untsa³ izanen gira.

f) cuídate; 1) venir 3) ondo.

70. GOAZIN, LAGUN

Ikus *Gure Hefia*, 1931, 1; Mahn, *DenkmSler der Baaklachen Sprache*
(Berlio, 1857); A. Riezu, *Flor*, 347'an.

Goazin lagun, goazin biok, goazin AtiaaneVat
uso xuri batjalgitzen¹ da Atizane'ko plazarat;
usono hura nahi nuke bildu sarietarat,
bildu sarietarat.

Hegalak ditu ariñak eta begi ere ernea,
eta bera, heiekila², izpirituz betea.
Beldur nitek ez den eíex harén atzemajtea,
harén atzemaitea.

Atizane'ko plazan ba-duk ihiztari abilik;
bat edo bia jareiko ziazkok uso hari ondotik,
bainan ezin idoki³ ziotek batere lumarik,
batere lumarik.

Xaflaxa¹ bezain ariña ba'nintz joaiteko airean,
usoño hura harapa nrro airean edo lurean,
edo bertzela sar nindake harén usotegian,
harén usotegian.

Maiatzean zoin den eder julufraia⁵ xuria!
Zenbait aldiz eran zerautan usoño harek egia:
gabaz ungi zefatzen zela harén usotegia,
harén usotegia,

1) salir; 2) con ellos; 3) quitar; 4) cernícalo; 5) alheli.

71. IZARA

Ikusi *Efepikan*, 89 or.

Ene maiteak gaur igon daut segeretuan mila goraintzi, Gorputzez urun izana gatik, bihotzez dela beti eneki; Laster bisitaz jinen zaitala, bizi nadien alegeraki.	—Tristerik nago, o bai tristerik bainan ba-dakit ontsa zergatik: Izar eder bat maitatuz geroz, oi! bihotzaren erdi-erditik, Hura handikan jalgiz geroztik, ai! ei! gaixoa, zer inen dut nik?
---	---

—Ene maitea, gauza xume bat nik nahi nuke jakin zu ganik: Zerk zerauzkan zu hola tristerik, zure so ezti ona galdurik, Ala baduzun beldurkunderik nikmaitedudanzutazbertzerik?	—Galdu duzuia zure aldetik izar dixtira pare gaberik? Gauaz ez daite izar eskasrk, ez balin bada biltzen heyoyik: Bat hauta zazu hekietarik, ez izaiteko gero dolurik.
---	---

—Ez da zeruan izar bihirik
nik maite dudan harén parerik.
Zeruan sortu izana-gatik,
distiratzen du nola zerutik:
Izarño hori oroz gaiñetik
ez otoi hafi maite badut nik!

72. AZKEN-HASPERENA

Ikusi *Efepikan*, 79 or

Zeruko izaren bidea nik ba'naki, han niro ene maite gaztea , xuxen kausi; bainan gaur jagoiti' nik hura ez ikusi.	Ahal balitz ene begia zefaturik, ene maite gaztearena argiturik, ezar niro ene odola ixuririkl
Haritz gazte bat nik aihotzaz ¹ trenkaturik, iduri zait ene bihotza kolpaturik: eioak eroriko zaitzola eihaturik.	Zeren baitzen lili orenen edefena, bai eta ene bihotzeko maitenena, harén izanen da ene azken hasperena ³ .

D) ya; 2) machete; 3) suspiro.

3) \U\ TA NEGAR

75. AMA, EZKONDU

Ikus Azkue, *Euskalef/aren Yakintza*, IV, 172'gn. ofialdean. Baralbar'en i kasia.

—Ama, ezkondu; ama, ezkondu,
gaztea naizen artean,

—Neska, ago ixilikan,
etzion ogirik etxean.

—Galburutxo bi gorde nituen
garia genduenean;
eun anega atera nizkon
ifi-ara batean.

Ura-labiru-labiru-lena,
garia genduenean.

—Ama, ezkondu,- ama, ezkondu,
gaztea naizen artean.

—Neska, ago ixilikan,
etzion ardorik etxean,

— Masmordotxo bi gorde nituen
matsa genduenean,
eun karga atera nizkon
estutu-aldi batean.

Ura-labiru-labiru-lena,
matsa genduenean.

—Ama, ezkondu; ama, ezkondu,
denpora denean.

—Ene alaba, zer diraustazu?
ardorik eztago etxean.

—Masmordotxo bat aurkitu neban
bidean ostikopean;
zortzi kantara atera nizkon
aufeko lakaiña batean.

Ufa-labiru-labiru-lena,
aureko lakaiña batean.

-Ama, ezkondu,- ama, ezkondu,
gaztea naizen artean.

—Neska, ago ixilikan,
aragirik ez etxean.

-Bein batean jari nintzan
josten laba gaiñean,
txantxangori bat etofi ta
eseri aldamenean'.

Ufa-labiru-labiru-lena,
josten laba gaiñean.

74. IKUSI NUANEAN

Azkue, *E.J.*, IV, 43'8n. of.; Orixe, *Euskaldunak*, 75'gafeaeen,

Ikusi nuanean
zure ile latza,
iruditu zitzaidan
sorgiñen efatza¹.

Ikusi nuanean
zure bekokia,
iruditu zitzaidan
zartagi-ipurdia.

Ikusi nuanean
nik zure bekaina,
iruditu zitzaidan
gauaren kamaina*.

Ikusi nuanean
nik zure sudura,
iruditu zitzaidan
lukainka-mutura.

Ikusi nuanean
nik zure bulara,
iruditu zitzaidan
basoan txondora.

Ikusi nuanean
nik zure begia,
iruditu zitzaidan
anpolai gofia.

Ikusi nuanean
nik zure agoa,
iruditu zitzaidan
karobi-zuloa.

Ikusi nuanean
nik zure mokora,
iruditu zitzaidan
Azpiroz malkora'.

Ikusi nuanean
zure helarfa,
iruditu zitzaidan
azaren oria.

Ikusi nuanean
nik zure okotza,
iruditu zitzaidan
gaztaina-morkotsa"

Ikusi nuanean
nik zure zangoa,
iruditu zitzaidan
auntzadarmakoa.

1) escoba,- ?) cania, 3) erizo; 4) peñasco

75. ORAIKO NESKATXAK

Ikusi *Eskualdun Kantaria*. 106 or.

-Ai! ai! ai! ama, burua min!
arto jorarat gan' ezin!

Josteko batzu nere gelan orai ba'nituzke behin;
bertzenaz ez dakit zer egin.

—Bai, nere haura, ba huake,
nahi ba'dun izan bake:

hire aitak ama-sabelaz ez din batere sineste,-
zertako hartu du emazte?

—Mankan', ama, ote da kafe?
Xortato bat nahi nuke.

Kurukaka nere sabela nihon ere ez dagokc,
laguntza zerbait bear luke.

—Bai, nere haura, jzanen dun,
kausi ba'dezaket nihun,-
agorient tanta bat ere xixari³ hiltzeko on dun:
beafa ba-dut nik ere egun.

—Heriko besta emen dugu,
bearko naiz ahalketu'!

Soin beriaren egiteko aitak ez omen du diru;
bearko dugu enganatu.

—Zein ilun zauden, Piafes;
 zeren duzu kopeta beltz?
 —Ai, Maria! Diru galdea eta nik moltsan baterez;
 etxea bete dugu zofez!

1) ir; 2) alacena; 3) lombriz; 4) avergonzarse.

76. GAN NINTZEN BARATZERA

Azkue, *E. Y.*, IV, 61'an; /ian/ute^/a/", 309'aD. Lekarotz'en kanta oi da.

Gan¹ nintzen baratzera tipula-jofara,
 oiña iristatuta erori lufera.
 Tárala larala lai, tárala larala lai,
 oiña iristatuta erori lufera.

Etori zan barbera* nerau ikustera,-
 barberak eran zuen: «Oiña du minbera».
 Tárala Jarala lai, tárala larala lai,
 barberak eran zuen: «Oiña du minbera».

Etori zen maitea nigar egitera,
 bereala senda nintzen ikusirik bera.
 Tárala larala lai, tárala larala lai,
 bereala senda nintzen ikusirik bera.

Au ikusi zuenean mintzo zan barbera:
 «Gazteak sendatzeko deusik ezker».
 Tárala larala lai, tárala larala lai,
 «Gazteak sendatzeko deusik ezker».

1) joan; 1) médico.

77. NIGAREZ SORTU

Nigafez sortu nintzan, nigafez hiltzeko;
 ez ordean munduan luzaz bizitzeko:
 jendek izanen dute efaiteko frango,
 aita-ama maiteak zuen biendako.

Aita-ama maiteak, mundura zertako
 eman izan nauzue zorigaitz huntako?
 Nik ez nuen hobenik hola tratatzeko:
 Federik eman gabe abandonatzeko,

Sortu nintzen ordutik hiru oren gabe,
bero-xoko batean gaixoa eman naute,-
nihaur bakafik bizi, txoriak haurhide
ene kontsolatzerat kantuz heldu dire.

Ni goizeko aroan hementxe paratu;
geroztik iguzkia gaiñetik pasatu;
aita gorde da eta amak nau ukatu:
ez ote naute bear norbaitek altxatu?

Zorfe trixte huntan naiz... mundura etofi,
oi, hemen niagozu, bildotx bat iduri:
lura seaska eta zerua estalgi,
norena ote naizen Jainkoak ba-daki,

Zeruan iguzkia zelarik apaldu,
andre gazte bat zaitan aldetik pasatu;
aingeru bat nintzela zenean onartu¹
amultsuki³ ninduen besoetan artu.

—Zato enekin, zato, aingeru maitea!
Dolugafi leiteke zu hemen uztea...
Bozkario⁸ enetzat zutaz jabetzea;
erakutsiko dautzut zeruko bidea...

Bataiatu ondoko goiz alba gofian
Jainkoak bildu zuen agur ederean:
haufa ez da galduko munduko bizian:
aingeruekin dago zeruko lorian,

1) advertir; 2) cariñosamente,- 3) alegría.

78. EZKONT GAJTEN

Ikusi *Kantuz*, 137gn. oñaldean.

Intxauspe'ko alaba dendaria
ezkont-miñez abantxu¹ eria.
Zahar bati egin zion galdea,
gaizki zenetz espos bat hartzea.

Xaharñoa pertsulari hauta zen,
ezin mintza koblakatuz baizen.
Hiru kobla hor diozka moldatzen:
bildu ditut ahantz ez ditezen.

— «Huntz-ostoa goiti doa perderik;
herbailtzen² da, ez badu zurkaitzik³;
izaitekotz zainetan kaüpurik⁴*,
bego hura haitzari loturik.

Laiñoz dagon egunaren tmtea,
iguzkia delarik gordea!
Berdin trixte, gau ilargi gabea!
Izar gabe deus ez da zerua...

Ez, mertxika ez da polit neguan,
makildua agertzen denean.
Primaderan zoin eder lore-pean!
Joriago, fruituz beterikan!»

Hortan zuen xahafak bururatu,
eta nexkak ontsa konprenitu:
zurkaitz, izar, lore bai eta fruitu,
ezkontzeak emaiten baititu.

Ezkontzari aihertzen⁶ zaizkionak
higuin ditu zeruko Jaun onak:
Ezkont gaiten beldurik gabe denak,
donadoak eta mutxurdinak.

1) casi.O) debilitarse; 3) euskai; 4) energia; 5) aborrecer.

n. GURE GELARIAK

Azkue, *E. y.*, IV, 40^ogo. or. Amikuze'n (B N) entzuna.

Gure gelariak¹ galde egin deraut
soinu-gidariak zoin ginen.
—Ahalge gabea, moko-perdea,
zertaz hiz hi enbrasatzen?*

Heri guzia dun nahasten,-
zaharak eta gazteak
oro gitun dantzaturen,-
arno unik ba-dugü, edanen;
eta hitaz kasu guci eginen.

Bertsu beriak moldaturik,
sujet* edefez egiñik,

bai eta ere aspaldian
 sujetak aribaturik,
 nehon ere ez izanen
 bertsu hoién huntzalerik⁴.
 Orái ba-dugu bat hunik,
 igofi deraizkot egiñik.

Sujetak dire xarmagafi,
 bai eta iri-egingari.
 Eztenez hala dezagun galda
 Aihere'ko barberari;
 harek ba-daki hobeki,
 tratatu du zonbeit aldiz,-
 hurbil beitziren algari,
 marketatik du ageri.

Orái hasten niz deklaritzen
 sujetak zer diren efaiten,
 bai eta ere neska gazte
 orori etsenplu emaiten,
 inútil gazten ebertitzen⁶,
 zeren eta uste gabez
 orái bat hala gertatzen;
 harcaz gerade mintzatzen,

Eniza bada dolugari,
 bai eta iri-egingafi?
 Damua damu desohorea,
 elizalat ezin jalgi;
 zeren eta flakezian
 erori beiniz handizki,
 eta orain ezin jaiki,
 estekatua⁶ bortizki.

1) camareña,- 2) apurar; 3) materia; 4) corrector,- 5) advertir; 6) impedido

80. GORA, GORA

Azkae, E. Y., IV, 62'ari; Ipiñabturu'n batua.

Gora, gora begitu, lañoak ageri,
 ofexek mutil oiek, tontoa dirudi.

Txapel azula eta baradunak frakak,
 Afatia'n ei dagoz mutilak galantak.

Orain etori yaku efira modea,
txapel azulak eta merino-jakea.

Urkfola ganeko lilio lorea,
andixe gora dago zerura bidea.

Lapatza goi-ariña, Undufa bekoa,
bien erdien dago Undufa goikoa.

Undufa goikoan dagoz iru neskatila:
kalabazea janda lodituten dira.

Itufira joanda, laster da etofi,
bafegafiren bat topau ezpalegi.

Afo-afok dira azukariloak,
olakoxeak dira Zeanuri'koak.

A mutil anka-luze, pipa-artzailea,
txingararak efe deutso sufaren puntea.

Ikatza zabaltzeko ona da lariña:
saltzeako ei dauko alaba zafena.

Oraingo mutiltxoak bana-banakoak,
lapiko-tapatzeko alagalakoak.

O mutil anka-luze, txotxo armario,
kantzontzilo-kordela bernati dario.

Oraingo neskatilak dauken gogoagaz
ezkonduko litzakez ota-moltsoagaz.

Ama neurea beti agiraka neuri,
iluntzean goizegi etofiagaiti.

Ufengo agiraka eiten daustanean,
enazela etofiko gaberdirartean.

Araba'ko landea ba'lego Gorbeia'n,
antxe egingo geunke zirikin zakian.

Negar ta negar dago Efosa gurea,
katuak jan deusala bai labadurea.

Ez egizu, Efosa, katua mankatu;
saguak uxetako katua beogu.

Azkenengoa da ta ibili kontuan,
amaitutera noa ufengo puntúan.

E ^ I - O L E R K I A K

81. OILAR KOLPEKARIA

Ikusi *Efepikan*, 79^ogaftn orialdean.

Oilar kruel, oilar bortitz, o oilar fanfafuna, gure oiloak bi aldiz alargundu tuana: goregi kantatzen ba'duk ereman bitoria, promes dauat, galduko duk laster hire bizia!	Hire kolpe itsusiak jakin zituztenean, hefrko oilar guziak bildu behar zituan, bere lagunen odolaz arazoin galdetzeko ¹ , biri bizi kriminelaz harén mendekatzeko.
Bakea egin deneko ez bahaiz eskolatzen, ez badituk hauzotako oilarak menaiatzen, Angletefan hautaturik erakafiko diat, gustatzen dena gostarik, ojiar mendekari bat!	Gure oilar defuntuen kukuruku eztiak jaiki-arazten zituen bere mukan sehjak ² : ez dire aski nigarak oilar hain maiteentzat. Hek bezelako oilarak ez ziren eltzekotzat*.

D) pedir; 2) compañoero; 3) olla.

82. URAK ERAMANA

Ikus) Azkue, *Eu\$kafe/aren Yakintza*, IV, 159^ogarenean.

Itxas-gizonEo bat zidan senartzat nere amak eman. Zeren ez legor-aldera joan beste bat artzera? Orain zoria nuen nik, zuri ta goriz jantzirik!	Gaixoa urak eraman zuan San Markos goizean. Oi, egun andi argia, neretzat iün tristia! Ai'aiñen jaki izateko sortu al ziñan, senarko?
---	--

83, ANDERE MUSTATX

Ikusi *ESepikan*, 82^ogarenean.

Konseilu on bat nahi dut eman
mutiko gazten onetan:

Otoi, ez izan konfiantzarik
 emazte mustatx' dunetan...
 Nihaurk neurea hola dut eta...
 pitxafaz jo nau kopetan!
 Eta ez uste gabetan!

Ezkondu nintzen gaztefodanik,
 gogoak hala emanik
 Ezpain xuria andre-geiari
 nion beti ikusten nik:
 Ez bainakien sudur azpian
 emaiten zela irinik!
 Hortaz nago dolaturik...

Andre artzean ez hanbat beha
 ean den sudur-tnakufa,
 Ez eta ere ekartzen duen
 bizkar gaiñean konkora⁵...
 Bainan, oi! kasu ean ba'duen
 ezpain gaiñean bizara.
 Hura baita, hura, tzaía⁸!

bigote, 2) joroba, 3) malo.

84. BEHIN BATEZ

Azkue. *E. y.*, IV, 178^{ao}; luuritz'en batua.

Behin batez joan ninduzun
 Isturitze'ko plazalat,
 andre eder bat ikusi nuen
 dantza-buruan zuhala¹.

Atsoño bati galdegin nion:
 —Nongoa da andre eder hori?
 —Murde Beizuntz, hori duzu
 Agefe"ko alaba.

—Agere'ko anderea,
 liitz batez adi' nezazu;
 zure alaba Kalaliñaño
 emaztetako indazu.

—Ene alaba Kataliñaño
 hitz emanikan dagozu;
 liaren ondoko pupuñañoa³,
 jauna, plazer ba'duzu.

— Ai! ei! ai! ci! penaz eta
 ai! ei! ai! ei! ai! dolorez:
 eiherala' joan bear eta
 Murde Belzuncze'n beldufez.

—Hábil hortik, ergel xara!
 ez dun Belzuntze'n perilik;
 ihizira⁵ joana ziagon,
 goizean goizío jeikirik;

goizean goiz jeikirik eta
bere orak^e harturik,

Lagunak nik ukaitekotz,
neure aitamek emanik.

—Kataliñaño, norat xoaxi
xuhaur hola bakarik?

—Kataliñaño, baldin ba'naki
nor duxun eskolatzailia,
paga ere nezakezu
xure eskola-saria.

—Eiherala, Murde Belzuntze,
nihaur honela bakarik.

—Ene eskolatzailia da
heriko jaun bikaria,
ene aitamek pagatuia da
ene eskola-saria.

—Kataliñaño, nai duxuia
nik emanikanlagunik?

—Nik eztut lagun bearik.

1) que iba,- 2) óyeme; 3) joyita; 4) niolino; 5) caza; 6) perro.

85. ETXOLA

Ikusi *Eñepikan*, 74'gareoeao.

Mendi gaiñean bi pago!

Zeru polita gorago!

Ene etxola' xuri-goria han edefik dago!

Zola* oro arto-zango^

biper goriak dilingo!

Hefi guzian, mundu guzian, nor da urusago?³

Ardiak ditut ehunka,

hamabi ahuntz jauzika,

sei betroin* azkar, seiak esnedun, lapinez hameka!

Ogiz betea dut arka,

sotoak³ arno ba-dauka,

ene biotzak Jainko Jaunari eskefak diozka!

Kafikan bada gorderik,

Izar urbe bat ederik:

balio ditu ene gostuko bertze lau segurik:

nahi balu kariketrik

hunat bildu ene gatik,

orduan hemen ez lizateke deuseren eskasik!

i) choza; 7) sucio; 3) (*c'izj*) 4) ternera; 5) bodega.

86. EZKONTZEKO KONSULTA

Ikusi «Aintziña» iiferokoa, 1934, azaroan,

Ezkondiak, erazue ezkunduren nizanez?
Baztefetan ikusten tut ezkondiak nigafez...
Hutsik eginen ote daut hola hola egonez?

—Hartzen ba'duk edefa,
Hura dukek alfefa,-
Hartzen ba'duk gofia,
Hura dukek ordia;
Hartzen ba'duk xuria,
Hura beraz eria...

Ezkondiak, ezkundurik egon zaizte nigafez:
Eskerak ditut Jaunari, hola hola egonez.

Ezkondiak, erazue espos onik ba'denez?
Baztefetan aditzen tut dolaturik auhenez...
Eskas handia duketa hola hola egonez?

—Hartzen ba'duk ferdea,
Oi! zein zori trixtea;
Hartzen ba'duk oria,
Hilen zeraik xoria,-
Hartzen ba'duk bel-beltza,
Adió hire bikotia...

Ezkondiak, ezkundurik egon zaizte auhenez:
Eskerak ditut Jaunari, hola hola egonez!

Ezkondiak, erazue kontent zaizten bai al'ez?
Baztefetan orhoit dira beren gazte denborez...
Ez dute miletan hobe hola hola egonez?

—Hartzen ba'duk ariña,
Bertzen dukek eгина;
Hartzen ba'duk tontoa,
Galduko duk gogoa,-
Hartzen ba'duk habila,
Harek dikek makiJa...

Ezkondiak, ezkundurik egon zaizte mil urtez:
Eskerak ditut Jaunari, hola hola egonez!...

87, MADALEN ETA BARNETXE

Orlxe jaunak Baxenabare'n bildu ta olerki-bildunja ontarako bialdu»; jru-garen ahapaldia, berak asmaua. Musika be ba-dau, oso bikaiña.

Madalen. —Zoazi eta erozu
 ene partez goraintzi
 neure adiskide Musde Barnetx'i,
 ez dudaia nelior hura baizik utzi
 karesatu gabe osoki;
 kausa zer den berak ba-daki.
 Neskatala gaztekin
 ardura dela bizi,
 libertituz ederki,
 ez ditu kitaturen oraino naski,
 ez da satifatu oraino aski;
 denboraz balia bedi.

Ba ro etxe. —Bmakozu afapostu
 andere Madalen'i
 ez dezadaia, otoi, gezufik eran eni,
 hitz eman zautan buruz gajneti
 enfa zela orai eta beti.
 Harén hitzez nor fida ladi?
 Hura zer den Barnetxe'k daki.
 Ba tu bi begi,
 baitere xarmagari,
 izara dirudi;
 kolorea gori,
 ehun oscotako afosa iduri.
 Neskatala gazte enganagan!
 Karesatzen daki ederki;
 denboraz balia bedi.

88. O PELO,' PELO!

Azkue, *E Y*, IV, 19^tgarenean.

O Pelo, Pelo!
 lógale nik eta
 jineo niza oherat?
 —Irun¹ ezan eta
 gero, gero, gero,
 irun ezan eta
 gero, gero bai.

O Pelo, Peío!
 irun diat eta
 jinen niza. oherat?
 —Astalka² zan eta
 gero, gero, gero,
 astalka zan eta
 gero, gero bai,

O Pelo, Pelo!
 astalkatu diat eta
 jinen niza oherat?
 —Harilka³ zan eta
 gero, gero, gero,
 harilka zan eta
 gero, gero bai.

O Pelo, Pelo!	O Pelo, Pelo!	O Pelo, Pelo!
harilkatu diat eta	irazki diat eta	josi diat eta
jinen niza oherat?	jinen niza oherat?	jinen niza oherat?
"Irazki ^{<} zan eta	—Jos ezan eta	—Argia dun eta
gero, gero, gero,	gero, gero, gero,	bihar, bihar, bihar,
irazki zan eta	jos ezan eta	argia dun eta
gero, gero bai.	gero, gero bai.	jinen hiz bihar.

1) hilar; 2) enmadejar; 3) ovillar; 4) devanar,

89. BARATZEKO PIKOA

Ikusi *EFepikan*, 76'gn. ofialdean.

Baratzeko pikoak hiru zurkaitz¹ ditu;
dantzan dabilan hoiek oiñak arin ditu;
oiñak ariñak eta burua ariñago;
dantzan hobeki daki arto-joran baino.

«Arto-jorara noa lur befi-benra!»
Belafa joratu-ta, artoa sasira!
Bainan zoin eder harén dantzarako planta!
Zein airoski dabilan ezkefeko anka?

Neskatxek begi gutxi langile onari;
dantzariari aldiz eun mila iii;
ondotik ba-doazko itzul ta inguru;
nahiz mutil hofekin egon buruz-buru!

—Ba-dakit baituzula bat eta bi ere:
esperantza galdurik ez nago ni ere...
—Ene tiki polita, hainitz maite zaitut;
zato, ene zaldian eremanen zaitut.

Erdirik ez duenak lau ezin xahutu²;
mutil andrekarria nekez aberastu;
huntan akabatzen dut egungo erana-
jendek efanen dute nik gorde dutana.

1) puntal; 2) gastar.

90. IRUTEN ARI NUZU

Salabefi, *Chanls Populaires*, 88'gn. or; *Gure Heria*, 1925, 240'gn. of.; A. Goienetxe, *Eskua/dun Kan/ar/a*, •iO'gn. of.

ÉÁ1-OLERIUAK

Iruten ari nuzu, kilua¹ gefian,
ardura dudalarik nigafa begian.

—Nígar egiten duzu, oi suspirarekin?
Kontsolaturen zira/ oi denborárekin...

Ezkontzen balin ba'zira mariñelarekiri;
xardina janen duzu makailuafekin;

Ezkontzen balin ba'zira mando-zinarekin>
araina janen duzu oliuarekin.

—Ofiziale seme, kolore gona,
Baigori'ko neskatxen karesatzailea.

—Nik ez dut karesarik, bertzek ez duteoik;
berak dabilza ondotik, zer eginen dut nik?

—Ezkon-mina dutala, zuk omen diozu...
Nik ez dut ezkon-minik,- gezura diozu.

Ezkon-mina dutenak seinale dirade:
Matel-hezurak² idor, koloriak berde,

Jendek eraiten dute: ezkondu, ezkondu...
Niri ez zait oraino gogorik berotu.

Beltxarana naizela, zuk omen diozu...
Ez naiz xuri-goria, egia diozu,

—Xuriak eta beítxak, mendian ardiak...
Ez dituzu zuk ere mentaja guziak.

—Xuriak xuri dire, ni naiz beltxarana;
ongi kontentik dago ni bear nuena,

1) rueca; 2) mejilla.

91. SENAR ZENA

Ikusi *Ef-epikan*, 86^ogaren oñaldean.

Jaz hil ziczaitan senara,
nik nahi nuen bezala!

Itsutu zen,
matngutu zen,
elgortu¹ zen,

konkortu zen:
zahafa zen, hil bedi!
Etzuen balio lau ziri²!

Aurten hartu dut senara,
 nik nahi nuen bezala!
 Ez da itsu,
 ez da lausu,
 badu zentzu,
 badu diru;
 diru deno, bizi bedi;
 gero hil dadila noiz nahi!

1) hacerse sordo; 1) ochavo.

92. EZKONDU NINTZANEAN

Azkue, E. K. IV, 37'an. Gnbika'n ikasia

Ezkondu nintzanean bost gona nituen;
 bi baituran¹ jan ta bi saldu nituen,-
 soiñean daukadana txito daukat zara,
 bariak egiteko esperantza txara.

Bizi oi nintzanean ugazabanean
 txokolatea neukan gorderik koprean;
 txokolatea eta alan beste asko,
 gorderik oi nituen bear nebaneko.

Azak eta borajak orioz beterik
 ezin jan oi nituen nintzala bakafik.
 Ezkondu eta gero, urtebete bage,
 porusaldea neukan oi'iorik gabe.

Au da bizimodua dodana neuretzat,
 ezin dot oriorik pofusaldarentzat.

Seintxu⁵ bat sabelean, besce bat besoan,
 gizona tabernan ta artoa auzoan,
 iru ilinti³ ketsu suaren ondoan;
 arik datorenean, irurak lepoan.

Orako gizon ori doe neure senara,
 saritan ekarten deust begira negara.
 Jazo⁴ al ba'litzake jazo al eztana,
 laster salduko neuke nik neure senara,

Ezkondu nintzala ia dira urte bi,
 eztiot konsejurik emoten iñori.
 Gazteak, entzun dozu neure kontsejua:
 laster garbatu⁵ yatan niri ezkondua;

1) prendar,- 1) criatura; 3) tizóo,- 4) suceder; 5) pesar.

95. BESTEK ETXERATUA

Azkue, *B. Y.*, IV, 34^{ar}; Erenderi'koa.

<p>Bestek etxeratua det nik emaztea, alpefa ta itsusia, zafa ta dongea, ortzak ere joanak, juizio gabea,- bestetik, nere gisa, arlote pobrea.</p>	<p>Gau artan etzuen argirikan piztu, aizeak ira2eki¹ zion lau txekortari su, —Txantxaz² ala zinetan etori zera zu? Jakin nai nuke eta esan bear didazu.</p>
<p>Ekusten izandu naiz lengo afatsean,- aritzen zala, zion, noizbait ardatzean. Lanikan etzeukala orduan etxean, etzanda egondu zan denbora luzean.</p>	<p>Artzaia, dagonean ardien kontuan, orlaxen egoiten da etzana soroan. —Emakumea, zaude kristauen moduan, bat ere juiziorjk ba'dezu buruan.</p>

Abe Maria bezela
 dira auek egiak;
 arautza ainbat ba-dira
 dama oren begiak,
 ¡lea urdiña ta
 kolore oriak,
 atzaparak^a motelak,
 zangoak zoliak.

1) encender,- 1) de bromos; 3) dedo.

94. HAIKA, MUTIL

ikusi -Gure Herria», 1925, 9; A. Riezu, *Flor*, 313^{an}.

Haika', mutil, jeiki adi, argia den mira adi. — Bai, nausia, argia da,- gur'oilara kanpoan da.	Haika, mutil, jeiki adi, hortxet zer den mira adi. —Bai, nausia, hafzea da,- gur'leioa ideki da.
Haika, mutil, jeiki adi, uria ² den mira adi. —Bai, nausia, uria da,- gure ora ⁸ bustia da.	Haika, mutil, jeiki adi, kanpoan zer den mira adi —Bai, nausia, elufa da; lufa xuriz estali da.
Haika, mutij, jeiki adi, surik badén mira adi. —Bai, nausia, sua ba-da,- gur'gatua beroa da.	Haika, mutil, jeiki adi, urean zer den mira adi. —Bai, nausia, ardia da; aspaldian itoa da.
Haika, mutil, jeiki adi, zer oinon" den mira adi. — Bai, nausia, egia da,- mutilFo hau unhatu ⁵ da.	

1) arribí, 2) euria,- 3) oveja; 4) todavía; 5) cansar.

95. ENE MAITE BITXIA

Il nisi *Ereplkan*, 71'garcn ofialdcan.

Ene maite gixena, ez duzu parerik,-
Ene barne guzia zutaz da goserik,
Lai-lai lai, tra la la Ia, la lai.

Bisai zabal batean, oi begi tipiak!
Sudur-poxirik gabe, bardin gare biakí

Ez da beti usaindun lili ederena:
Zuk itxura baduzu eta usain ona!

Behafik ez baituzu ile bat buruan!
jende bilo hafoak ez ditut gostuan!

Andre baten mihiak zer ez du inakurtzen'?
Zuk ez duzu, gaixoa, bitzik ateratzen.

Mundu huntanzarela mendeak baditu;
Bainan gazte.-gaztea gatzak pizten zaitu!

Nola maite zaitudan baitautet galdegin,
Ihardetsi diotet: «Ogi hamitzekin!»

Jendek eraiten dautet «Zer maite bitxia»!
Bainan hortako zaitut hola berecia!

Zure izen maitea segur edera da:
Eskuaraz deitzen zare: «Baratxuri-salda».

96. TOBERAK

xe, *Euskaldunak*, 488'gafenean.

Oles, ezkonberiak,-
Jaungoikoak gabon!
Toberaketan gatz
bost edo sei lagun,-
zuen baimenarekin
kantatu dezagun.

Kopla dezagun lenik
emazte beria;
etxeak dion eran
«eder» du «gefia»;
artazuriketan du
izena jana.

Lelo, ezfaiak, lelo
Birjin Amarekin,
toberak jo detzagun
ordu onarekin;
ordu onarekin ta
Birjiña Amarekin.

Lore-baratzan eder
arosa gofia;
gari-meta gaiñean
eder da txoria,-
bil dezake eratzunak
gaur zure gefia.

Lerden atal ondoan
;rastor-zugatza;
gaztain lardenak goien
gaztaiña-morkotsa...
ez du nornaik arkitzen
olako bikotza,

Etxe onek goien du
goien sapailoa;
aren alde banetan
gorago leioa;
bekokia, begia,
zuk orelakoa.

Sei gazta ben daude
erdiko leioan,
2uriz eta berdiñez
ederki leioan,-
zurigo, berdiñago
zuk ortzak agoan.

Beste leio batean
tomate gona,
Gendulain'go Kokoak
atzo ekafia;
of ezpain-kolorea
zuk ainbat goria!

Be-saferan bi atal,
afi-uztai mako:
bat ardi safera ta
beste beiendako;
egoki iduri zure
bi bekaiñendako.

Etxe onek ba-digu,
andreak bezala,
aurpegi zuri eta
bekoki zabala;
elkarentzat egiñak
dirudi dirala.

Oiturak ala baitu
ematen kirtena,
Gizona kopla zagun
Andreen urena.-
egun aicortu dira
bata besterena.

Aurten pagoak ba-du
ausarkt ezkuila;
Nagusi beri onek
baitu buru zura,
etxe ontan ba-daite
neguan egura,

Olako etxe onak
onelako Jauna;
olako Emazteak
olako Gizona:
ba-dirudi zeruak
eman-ondasuna.

*Lelo, ezfaiak, lelo
Birjin Amarekin,
toberak jo de/zagun
ordu onarekin;
ordu onarekin fa
Birjina Amarekin.*

97. PETIR! DANBOLIN

Ikusi Orixe, *Euskaldunak*, 495^gareueaD.

Ni naiz Petiri Danbolin.
Gosea dakart nerekin.
Nik jotzen diet goserik ere
denari soñua berdin,

Nik ba-dut estamu-miña,
ezjan-edanak egiña;
ala dirudi nere gorputzak
gazitutako sardina.

Nik ez dut ortzean miñik,
ez dut ere eskas agiñik;
oraindik urak austeko dauzkat
osorik eta zorotzik.

Ikusi nere sudufa,
(arua doi dun ezura;
bean okotza okozpe bage
iduriz golde-mutura.

Ikusi nere esku-gaiña
pagopearean lur-gaiña;
azal-tartean kabitzen ezta,
gaiñera atera da zaina.

Izkutu daukat sabela
gorputza bezain zimela;
il naizelarik afak kabjrik
ez didate egin bela.

Olentzaro'ren zoroa
denbora bezelakoa,-
nerean ez du dunbarik txotxak,
soil-soilik kosketakoa,

Ez dut atzean ipurdi
eseritzeko bururdi,
okela-apur bat beafenean,
laru guzia zimurdi.

Koskarik gabe gefia
galtzarik ezin geldia;
jantzita ere gefikatzeke
bi eskuz ezin balia,

Ortakoz iztafak estu
bar bestez gurutzeratu;
alare lafi, gaitzik ez diten
ipurdiraño beratu.

Gosari, bazkari, aula,
baratzuri ta títula,-
oriek janez kutsu-gaitzik ez,
Jainkoak indar digula.

Ni naiz Petiri Santz Arin
etzai orotan danbolin;
etzaietako bete-aldiak
ez dit onik beiñere egin.

98. EGUBERI

Ikusi Orixe, *Euskaldunak*, 189'garenean.

Oles! ta Oles! etxekotxoak!
nik jotzen ditut ateak;
nik jotzen ditut ateak eta
ongi erantzun jendeak.

Erekaldean izotza,
goiko ganbaran agotza...
bion artean kanta dezagun
Jesukristo'ren Jaiotza.

Zorioneko Eguberia,
argi baiño len asia,-
argi baiño len asia eta
dirdai obegoz jantzia.

Zeruetan gu sartzeagatik
gizon egin da Jainkoa:
esna zaitzete lo zaudetenok,
au da gauza antzekoa!

Etxe ondoan eder duzute
intxaura lerden-lerdena...
Nagusí Jauna koplá dezagun
etxeko denen aurená.

An goien-<-oien izara,
erekonduan lizaía...
etxe ontako Nagusi Jaunak
ufe-gorizko bizara.

Ure-gorizko bizara eta
ziar zurizko bizkaía...
Efeal txikiz egiña dauka
Elizarako galtzera.

Napafoan da Bardena
Kapafoso'ren ufena...
Etxeko andrea koplá dezagun
Nagusiaren ufena,

Etxeko Andre zabala,
coki oneko alaba:
bidean nato* ondo jakiñik
eskuzabala zerala.

An goien-goien elori,
ondoan jota erori...
etxe oncako Etxeko Andreak
Ama Birjiña dirudi.

Gaiñean gona sedazkoa ta
azpian gona Olanda,-
egun ta eguzki ez dira sartzen
limosna on bat emanda.

Sentitzen zaitut sentitzen
ari zaraía jekitzen,-
zure geriko giltza-soiña
emendixe dut aditzen.

O r a m a i e a n. sag ua,
aren begira katua...
etxe ontako okelarekin
ez da beteko zakua,

Atso zar oni ziczi dario
okotz eta mokorettek;
odol-ustu bat komeni zaio
gibel-aldeko zaiñetik.

An goien-goien lainoa,
aren azpian otsoa...
arkakusoak itoko al dik
etxe ontako atsoa.

Usoak egal gofizu,
moko-aldea lumazu...
oren aingeru txukun polita,
nondik agertu zara zu?

Atea jotzen ez dugu lanik,
dena-den dago zabala.
Etxe ontako jende noblea
Jaunak bedeinka dezala.

Etxeko alaba Andretakoa:
norbaitek ba-zaitu maite,
datofen urtez garai ontako
etxeko-andretu zaite.

Askan eder da garia,
—aren gaiñean txoria—...
eraztun batek bildu lezake,
neskatxa, zure geria.

Kakotik ziztor, askatik urdai
kabitikan afoltzea...
Bizi-bizirik zeruan zegok
etxe ontako jendea.

99. SANTI BATEK, ANDERE

Ikusi P. Aradoi, *Xaramela*, 104 or. Santibat eta iñauteri bardin dira Zube-
ro-aldean

(tzskaleak, etxe aintzinean)

Santi batek, andere,
Aurten bezala, gerore,
Santi batek igortzen gaitu xingarketa gu ere.

Ez gabilta ederez,
Ez eta ere beharez,
Kostuma zahafaren uztez ereprotxa beldurez.

Tolos'eta Baiona...
Jainkoak dautzul'egun ona!
Guri xingafaren emaitera, jeiki ba'zinte huna!

Ez dugu nahi urdia,
Ez et'ere erdia,
Usaia gatik, kostuma gatik, liberako zatia,
Liberako zatia eta gerenaren' betia.

Ez dugu nahi tripotik,
Bertzian izan ez denik,
Beldurez eta tronpa gaitzazten... urdekeriaz beterik.

(Etxeko anderiari)

Etxian eder geiena...

Etxek'andere lerdena,

Zur"erhiko erhaztun hortaz eros niro Baiona!

Etxian eder kortzeiru",

Dabiltzarian inguru...

Etxe huntako etxek'anderaia, Parabisuan aingeru!

Etxian eder ohako,

Haura sortzen deneko...

Etxe huntako etxek'anderaia zaldiz elizarako,

/.aldiz elizarako, eta zilar kadiran³ jariko!

Landan eder ¡lara,

Harén pean belara...

Etxe huntako etxek'anderaia, zer emazte xilara!

Etxian eder fefeta,

Harén gaiñean kaneta...

Etxe huntako etxek'anderaia, zer emazte plaxenta!

(Nausian, erdi lausengu, erdi mehatxu)

Etxian eder aitzura...

Nausi bilo izufa.

Kolputo bat eman ezaguzu busti dezagun zintzura!

Kadiran zaude jaririk,

Koloriak gofirik;

Guri xingarcn¹ emaitera jeiki ba'ziute hortik!

(Eskeren bihurtzea)

Eman duzu nobleki,

Konpainiak ere ba-daki;

Parabisuan sar zaitetzela, hamabi aingeruekin,

Hamabi aingeruekin, eta zure familiarekin!

(Deus ukaiten ez duielarik)

Goazen, goazen hemendik,

Hemen ez duk xingafik;

Etxe huntako gazitei⁸ xafian sagiak umiak ilazten tik!

Etxian eder aihotza...

Etxek'andere hortz motza,

Su-burdinaz hauts ditzatzula sudur eta kokotza!

1) a»»doi-i 2) devanadera; 3) silla; 4) cántaro; 5) tocino; 6) saladero.

4) ARDO-KANTAK

100. AUNO ON ON...

Ikusi *Hteplkan*, 78 or

Arno on on on huntarik
edan dezagun gogotik!
Mozkor-orditzearen beldura-gatík,
pasa ba'nindadi
beriz hemen gaindi,
Ifi egin nezoke barika hori!
Diskursak egiñez,
tragoño zonbait edanez:
arinoa edan, basoa bete,
iri egiñez, botoila luitsez,
ustez hola hobe den
zonbait. afatsaldez!

Igandefats batean,
lau lagun onen artean,
Botoila bana arno edan giñian!
Lau lagun baginen,
lanak gazte ginen,
Gauaz aranzatzerat joaiten ginen.
Hetarik batño zen
Ezin hobeki jostatzen!
Itzulipurdi, bai ihurtzuri,
Nehun ez zauken Pedro maitia!
Ikara bailezake
turko handia!

101. ARDAOTXO BALTZA

Azkue, *E. K.*, 78'an; *Kanlutegia*, H7'an Yufeta'n batua.

Ardaotxo baltza, zer dakak ik?	Ur zikin orek, zer diraustak?
Laregi edanak ez gauza onik.	Cizonak ito daroazak.
Gizonak iminten ba-dakik ik	Balbca'k arabil lankidetzat,
zutunik ibili eziñik.	ur-sapaburuak edaritzat,

Gaberdi-ostean beranduan,   Andrea onak erantzen,
 etxea neke andiz jo genduan;   berbako amar erantzuten,-
 eskaratz-aldean, sutondoan,   gizonak deadar andreari:
 panpaíeria ba-genduan.   «Jagi zaitetz edo jagi adi».

Gizona aratuten² inguruak,
 nun ete direan akuluak;
 «Amatxo» deadarez aingeruak,
 aitak jo eztaian, koitaduak.

1) muerte; 2) registrar.

102. AU EGUNAREN ANDIA!

Azkue, *E. Y.*, 8t'au; *Kanfategia*, 160'an. Asteasu'ko kanta zafa.

<p>Au egunaren andia! Au poza ta gogo argia! txir-txir jartzeko begia maian naiko edaria: <i>glin, g/an bonbi/etik,</i> <i>naiz gor i ta naiz txuri/ik.</i></p> <p>Ago oneko kafea; au da lenengo alde, bigaíena edatea katalin gori maitea: <i>gun, g/an bonbiletik,</i> <i>naiz gori ta naiz txuri/ik.</i></p>	<p>Ondoren dira besteak edari nai-lakoxeak, pozik jartzeko trtsteak bustiaz ongi esteak: <i>glin, g/an bonbi/etik,</i> <i>naiz gori fa naiz txuri/ik.</i></p> <p>Gure nagusi jaunari, ez inñortxorj besten, zor zaio mesede ori; edan zagun bada ongi: <i>g/in, g/an bonbiletik,</i> <i>naiz gori ta naiz txuritik.</i></p>
--	---

103. GIZONA, GOAZEN IXILIK

Ikusi Azkue, *E. Y.*, 38 or. Orio'n batua.

Gizona, goazen ixilik pakean oiera;
 eguna argitutzean Iconponduko gera;
 kreditu edeíen bat ba-zoaz artzera.

Betor matsaren kasta bere adarakin,
 enazu ikaratuko zure indarakin,
 gizona geldi dedin kredituarekin.

Cizonak galdetzen *du*-. «Non da ardo ona?»
 Ardoak erantzuten du: «Emen nago, jauna».

Neuk artu nai zinuzlcet betiko laguna,
beldur gabe pasatzeko gaua ta eguna.

Eztago filosoforik, ez teologorik
ardoari neuria artuko dionik;
gizon andiak ere ikusten ditut nik
beren mozkofa ezin disimulaturik.

Preso para ninduten úpela batean,
geroztik emen nago sei ilabetean.
Nik lagunduko dizut amodio onean.
Begira, izan eztedin zuretzat kaltean,

104. ARDOA ETA GIZONA

Ikusi Azkue, *Euska/efiaren yakintza*, 79 or. Getari'n batua.

Ardoa eta gizona dijoaz kantatzera,
ardan-andere gizena entzule dutela.
Gizonak galdetzen dio: —«Ona ote zera?»
—«Bonbilean nago eta, asi zaiz edatera».

Ardoak erantzuten du, pozak zoratürrik:
— «Ezta nigana etori zu bezelakorik;
baituran¹ izan naute kortxoz estalirik.
Zuk askatu nuzu ta ez utzi tantorik»,

Ardoa: Klin klin kfin zatoz bonbiletik pozez,
puxkaz naiago zaitut, ez guztia kolpez;
usaiz ona zera ta obea kolorez,
agoan muxtatze² bamratu zaitez.

Agoan sartu ezkeru ba-nuan esperantza,
eztafia dezulako elkora ta latza;
ondotxo ar nazazu, gozatu al ba'neza;
negara eldutakoan, ori dezu poza!

1) preso; 2) paladear.

105. EZKONDU NINTZANEAN

Ikusi Azkue, *E. Y.*, [V, 85 of; *Kantutegian*, 170'an. Eraso-lmotz'eu ikasia.

Ezkondu nintzanean, biotza berorik,
andretzat artu nuan ohea uste izanik.
Etxean, daukat orain goiz ta arats alferik,
lan bat eragiteko zer ezan ez dakit;
bost iragoten¹ diot nerea dalarik,-
or nabil zarpazarka argal biotzetik.

Josten eta ardatzean etzaku asitzen,
untzi ta sukaidetik ezttgu garbitzen.
Eskurik ez darabil atora txuritzen,
aitzurak zokoetan dirade gelditzen.
Beartzen geranean auzoa laguntzen,
or det nunbait andrea kukusoak² ;Itzen.

Ardorikan edaten etzuan lenago,
ni txurikatu³ arte zebifela nago.
Orai edango luke, tanto bat ba'lego,
egunean pitxar bat baiño anitz geiago;
kaEalin-gori* ba'litz, are ta naiago:
andre ordirik ba'da, nere etxean dago.

1) sufrir; 2) pulga; 3) engañar; 4) aguardiente.

106. URA TA ARDOA

Azkue, E. y., 91'ari; *Kanlutepla*, 194'an. AHzuruku'n ikasia.

—Noe, Lege Zafeko gizon famatia,
zuk landatu zinuen lehen mahastia.

Aihen balios hura,
nork eman zaitzun burura
lurean, ai! landatzea?

Gizona i)un beltzean
kausitzen dan tenorean,
hark dauka pozez betea.

—Ardoa nizen bezala ni naie onfätzen,
kunpañña guzietan ni naie maitatzen:

Prantzia'n, España'n,
bai eta ere Italia'n
nik oro xarmatzen.
Eregeren kortean
beti mahain-buruan
ni naie ezarten.

MILA EUSKAL-OLERKI EDER

—Hire banitatia hanitz duk handia,
ehiz bada funtsean¹ hain maitagaría.

Gizona tristezia
ezarten duk mundian,
flakutzen osagaría⁰.
Hik egin txaxen xaharzera,
bai eta kasatzera
ni nuk obligatua.

—Gizon bat dagoanean pentsamentukaturik,
zoinbait pena-doloreak bihotza tristeturik,
edan beza nitarik
basoa efadarik⁸,
lotsa gabetarik,-
harén pena-doloreak
xangrin-pasioneak
paraturen tiat nik.

—Hire xarmek ehaie hanbat ohoratzen,
ardoan den gizona untsa eztuk oritzen.
Hire ordikeriak
eta auherkeriak⁴
¡zpiritua die galtzen.
Grazia, konstantzía,
gutiago bertutia,
hik eztuk imitatzen.

—Bekaiztia hizala zitadak iduritzen,
arazoin gabetarik behitzait mintzatzen.
Hik eztuk enetako,
horen beste efaiteko,
ene etsaik ihur ere ikusten,
Apez ala erege,
gizon ala emazte,
ni naie galtatzen,

—Arnorioak emaiten dik anitz tristezia,
gizonaren bihotz hila ardura⁵ nahi-gabea,
inbidia, jelsosia,
hain eta malizia,
aldiz zuhur egoitea;
ene nihauren maitatzea,
eneki egoitea:
hori duk egia, hori duk egia.

—Amorioak urari: «Ago, aren, ixilik!»
 nork gure termainetan⁵ deus ere esan gabetarik,
 egon gure heinean
 ni beiniz laidaturik,
 mundu ororen ahoan,
 beti (aidorioan⁷
 harek nuk ezaririk,
 harek nuk ezaririk.

—Egiazko laidoriuak nik diriat merezitzen,
 munduko gaiza guziak ilik baititut freskatzen;
 untxiak itxasuan,
 beti komertziuan,
 nik diat ebil-arazten,
 Bateiu saintiaren,
 Mezako sakrifiziu
 ni beiniz kausit^{2en}⁸.

—Ni ere kausitzen nuk bai Meza santuan,
 hi beno lehenago sakrifiziu;
 eztuk hoitarik abantailik⁶
 bat ere ezarten munduan.
 Hik bihotza tristetzen
 eta nik alegerarzen
 gizonen aitean.

—Hire alegrentziak fite^{L0} tuk juaiten,
 familetan deskantsitrik hik eztuk emaiten.
 Gizonak estatúan"
 disputara bidean
 hik dituk ebil-arazten,-
 haietarik naigabeak,
 ardura heriotzeak
 hik dituk egin-arazten.

—Eztuk ahal emaiten eraposturik.
 Ago, aren ixilik konfonditurik.
 Gizonak hi utzirik
 eta ni majtaturik
 hobeki eginen dik;
 beti bake hunean,
 osagari hobean,
 denbora igaranen dik.

1) fondo; 2) salud; 3) apurar; 4) flojedad; 5) sari; 6) situación; 7) loor; 8) halar; 9) ventaja; 10) pronto; 11) posada.

107. JOAN BEAR

Azkue, *e. y.*, 88^aan. *Kanfutegia*, 179'an.

Joan bear eta ezin elki, ¹ erori eta ezin jeiki...	Goizean argi etxaldean, txoriak txintaz oihanean,- abere goseak belarketan, marumaz beitian eleketan.
Xakurak iau, gatuak ñau, ardoak hontara ekafi nau,	Emaztea lanean, ni zurunkaz ohean: gelan agertuta, ni ikusita,
Gauak kantuz emaiten, ni ardoak xoratzen.	leioa zabalduz, makiña bat artuz, litaña beria asten du:
Etxean sartzean andrea ohean, asafe gorian, zapia lurrean, lataña mjhi-gainean;	—«Alfera, nagia, gorotza, zer aiz egur?» —«Xo, xo, biziki' lógale nun!...
—«O! txirtxiña, ordia, galdua, non ago gaur?» —«Xo, xo, edana niagon, aur».	1) partir; 2) en gran manera.

108. M6RTX1KAREN

Azkue, *B. Y.*, IV, 89'an.

MertxiKaren¹ lorearen edefa!
barenean du ezura gogora.
Nik ez dut maiterik
besterik
alerik:
arnoak naduka ni
lifuraturik.
Ni ilten naizenean,
ez egin negarik,
ez artu dolurik;
bi bonbilkada arno
eman buruketan,
edan ditzadan
gogoz biak zeruetan.

Txoriño bat mertxika eder ofetan
txintaz⁴ ari da umetxoak pozketan.

Nik aldiz txintarik

ez dut nik

aterik;

amo goriak xoillk

txintarazten dit.

Ni ilten naizenean,

zagiak osorik,

tabernak ilunik

izango dirade

nere orapenetan,

ni zoriz nagolarik

goiko mástietan.

1) melocotonero; 0) arrullo.

109. ANDRE MADALEN

Ikusi *Eaerkan*, % or.

Egun batean ni ari ninzen

andrea ezin ikusirik;

Eran zautaten: «Edana dago,

ez egin hari kasurik!»

Andre Madalen, andre Madalen,

íaurden erdi bat olio!

Andreak zora in¹ eta gero/

jaunak pagatuko dio!

Ene andreak ba-daki josten

eta lisatzen² taula⁸ gaiñean;

Arno xuria saldan emanik

maite du oroz gaiñetik!

Bere gizona utzik etxean,

Hantxe da bera patar batean:

Indafik gabe, mozkofarekin,

Lurerat joaiten da behin!

Musu emanik lur zikiñari,

Etsaien kontra badu zer efan!

Auzo guziak partida ditu,

Debru zahafa mihñan!

Q

Gaixtakeriaz jo omen dute

Eta aurdiki⁴ ereka zolan!

Arno-xorta bat edanez geroz,

Xuti laiteke abian!

1) egin; 2) planchar; 3) tabla; 4) arrojjar.

5) JAINKOTIAR

110. O EOUBERI GAUAI

Ikusi *Kantika Ezpirilualak* (Baiona, 1829), 62'an; A. Riezu, *Flor de Canciones Populares Vascas*, 277'an; A. G. Lertxundi, *Kantikak* (Baiona, 1946) 287'an.

O Eguberi gaua, bozkariozko gaua!
alegeratzen duzu bihotzean kristaua.

Mundu guzia duzu zorionez betetzen,
zeren zuk baidiozu Mesias dela sortzen.

Gau ¡lunean ez da ageri iguzkirik;
hunetan dakusagu mirakuiluz ilkirik.

O gau desiratua! argia duzu piztu,
harén mundu guzia bear baitu argitu.

Argizagiak dire bozkarioz dantzatzen,
ohi baino dutela geiago argitzen.

Aingeru onak beriz hasi dire kantatzen,
bozterat dituztela tristeak gonbidatzen.

Efepikatzen dute maniuretez' artzainek,
adarari diote ihardesten larainek.

Afainak hari dire jauzika ur barnean,
abreak² mendietan, hegaztinak airean.

Gauza guziak dire orai alegeratzen,
orobat egiterat gaituzte erakartzen.

Ifernuko ostea ordean ikaratzen,
harén zentzatzaila⁸ delakotz orai sortzen.

Idolak aldaretan betan dire mututu;
aztiak afazoina laster dute galdetu.

Bertzerik ez diote deusere ihardetsi,
haur batek dituela baizik ixil-arazi.

Ixildu bear zuten, guk ordaiñez kantatu,
zorionean dela Jainko Semea sortu.

1) harpa; 2) abere; 3) castigador.

111. JOSEPE TA MARIA

Ikusi A. Donosti, *Zeruko Argia*, 1919; *Anuario de la Sociedad de Eusko-Folklore*, 1972, 81'an; *Euskal-Esnalea*, 1928,135'an; A. Riezu, *Flor*, 1980an.

Josepe ta Maria, beren Jesus'ekin,
joan ziran Belen'era gaurko gabarekin,

Aor goian etxea: jo daigun atea.
Gizonak ieioara nekez irtetzeal

Bi eta iru bider jo tuzte atepak:
erantzun baliere beren niaitatjak!

Gizonak ieioatik die erantzuten:
Gabaren ordu onetan zer dabilta emen?

—Dontzela eder bat dakart nerekin aldean,
seme dakafela bere sabelean.

—Seme ta dontzeia, au nola diteke"?
Gezurti eder ori, ortikan ken zaite!

Bioztun izan zaite, bioztun, Josepe!
Gaur gure Jesus onak jaio bear luke.

Gabeko amabiak jo duten orduan
gare Jesus Aurtxoa jaio da munduan.

112. KANTA ZAGUN GUZIEK

Ikusi *Kantka Bzpiritualak*, 67'an; A. Lertxundi, *Kantkak*, 284'an, A. Riezu, *Flor*, 135'au. Aita Gaziéluzar'ena izan bear du, nunbait.

Kanta zagun guziek ahalik gorena,
lauda zagun Maria, andre handiena.
Jakin zuen zerutik zer zen gertaturen:
birjiña gelditurik zela amaturen.

—Gure salbamenduaz efazu, Maria,
nork ekari zarotzun zerutik beria?

—Gabriel aingeruak etxean sarturik,
jainkoari zeruan gu urikaldurik.

—Zer, Aita Eternalak zuen gaztiatu?'
Gabriel aingerua nola zen mintzatu?

—Salutatzen zaitugu, Birjiña Maria,
grazia da zurekin eta Jaun handia.

—Zein lekutan zinauden hitz hauk aditzean,
Gabriel aingeruak zu salutatzean?

—Galilea'n nindagon, heri ederean,
ene gelan bakarik debozioanean.

—Gabriel aingeruak zu salutatuturik,
eman izan zarotzun deus bertze befirik?

—Kontzebituko duzu, ziocn, sailduki;
seme jzanen duzu Jainko bat segurki.

—Maria, ote zinen zure baitan laztu
hitz horiez zenean Gabriel mintzatu?

—Bai, ez bainuen nahi sekulan ezkondu,
ez eta birjiñaren ohorea galdu.

—Aingeruak zer eran zarotzun, Maria,
ikusirik zinela trublatu* guzia?

—Izpiritu Saindua da seinalatuko;
mirakuilu hori du berak obratuko.

—Maria, aingerua zinducn sinhetsi?
eta nola zinioen hari ihardetsi?

—Zeruetako Jauna dela adoratu,
liaren nahi saindua osoki konplitu.

—Erditzeko denbora zenean etofi,
eman izan zinioen Jesus munduari?

—Bai, sortu zen ordutik fruitu dibinoa,
guzien salbatzeko zeruko Jainkoa.

—Efaguzu, Maria, harén sorlekua,
ala zen palazio, ala gartzelua?

—Oi! ez zen, ez horela mundurat agertu,
heia^s autsi bat zuen sorickulzat hartu.

—Nor etori zitzaion agur egitera'?
 hurbildu zen handirik besten emaitera'?
 — Gizon eta amazte guti zen agertu;
 esklabo batzu gisa gintuzten largatu.

— Ez zen bada, Maria, bederen artzainak
 Jesus adoratzera leihatu" zenik?
 ~ Bai, artzainak zituen lehenik ikusi;
 hekien bihotz onak zituen onhetsi.

— Eraguzu, Maria, bazen efegerik
 zure Seme Jainkoa ikusi zuenik?
 .—Hirur efege ziren ufundik hedatu,
 eta beren presentez zuten ohoratu,

—Eraguzu, Maria, handitu zenean,
 ea zuten guziek maitatu lurean?
 —Bai, maite izan zuten, bainan czjuduek,
 ' koleraz, inbidiaz, heraz itsutuek.

— Hitz gutiz laburtzeko, erazu, Maria,
 gurutzean itzatu zuten Jaun handia?
 —Ai! bai, nzatu zuten Jainkoa habean,
 gaizki akusaturik ohoinen⁴ artean.

—Eraguzu, Maria, ea urun zinen,
 ala hurbil Semea ikusi zinduen?
 —Harén aldean nintzen ongi flakatua,
 nigar kafatsenetan guzia urtua.

O Birjiña Saindua! otoizten zaitugu,
 Semearen tionuain lagun zakizkigu;
 jufatzean mundua azken egunean,
 egizu eman gaitzan bere eskuinean.

1) avisar,- 2) turbar; 3) pocilga; 4) apresurarse; 5) ladrón.

113. GURUTZE SANTUA

Ikusi Orixe, *Urte guzko Meza bezperak*, 382 or.

Kanta dezagun, Jesus'en
jatorki garaitzea,
Bera ilik, gu pizteko
jasan zun Gurutzea,-
etsaiarj kendu zion
galdu gaixo-taldea.

Erio-sagara janda
len-aitaren ozka min,
bigarenak sendatu du
beste Zugatz onekin.
Zugatz onek igalia
Kristo digu berekin.

Zugatz batek galdu gindun
an egiñez pekatu;
Gurutze dan Zugatz onek
Osasun ematen du;
Jainkoa, gu sendatzeko
bestera da jokatu.

Noizbait, erabakitako
epeak igarorik,
Aitak jetxi-arazi du
Seme ori zerutik,
aragiz jantzi zedtla
Ama Neskatzagandik.

Idiaren askan Aura,
dardar negarez ari.
Aren gorputza biltzeko,
Amak du oial txuri,
Jainkoaren esku-oiñak
an dute len-lokari.

Bete ditu gizartean
ogeï ta amairu urte,-
Bere gogoz artu ditu
ainbat oñaze, neke.
Bildots au Gurutz abean,
azkenean il dute,

Ozpiña miaztatu du
Jaun onek gure egariz.
Gorputza zulatua du
iltzez, lantzaz, elofiz:
zeru, lur, itxaso, oro,
garbitu ditu izerdiz.

Biguin zaite, Zugatz aundi,
lasatu Gorputz Ori,
uko iozu, zerezko
zurun izateari;
oge goxo egiozu
Eregen Eregeri.

Gurutze! Zuk bestek ez du
Gorputz ori merezi;
mundu galdu au kaiera
ontzi ortan betorki,
ori baitu Bildotsaren
odol gorik igurtzi.

Aita, Seme, Gogo Guren,
Jainko bakar Irutan,
Iru Nortzuen, mundu,
ospe berbera eman,
len bezala orain eta
sekulen sekuletan.

114. O JESUS GURUTZERA NIGATIK

Hantika Ezpiritualak, OH'ati; A. Lertxundi, *Kgn/ikak*, 4%'an, A. Riezu,
Flor, 320'an.

O Jesus gurutzer a nigatik igan zarena, ,
ene gaztigatzera maiz beartzen zaitudana!
Orai zure aldera bihurtzen naiz, Jainko ona,
A, oroit zaite odola enetzat eman duzula!

Zure amodioak ez banau, Jauna, salbatzen,
ene bihotz gaixtoak sutara nau kondenatzen;
zure juiamenduak bortizki nau ikaratzen.
A, oroit zaite odola enetzat eman duzula!

Bear nuen bizia eman Kreatzaileari,
eman diot guzia gaixtokeriari.
[tsumendu handia, ifernua dut merezi.
A, oroit zaite odola enetzat eman duzula!

Dejcu nauzu eztiki zure grazia sainduaz;
egocu naiz lazoki, enganatua munduaz,-
orai joanen naiz beti ongian aitzinatuzV
A, oroit zaite odola enetzat eman duzula!

Sobera tut maitatu munduko erokeriak;
berant tut ezagutu harén traidorekeriak.
Nahi naiz konbertitu, indazu zure graziak.
A, oroit zaite odola enetzat eman duzula!

Hanbat duzu paira tu² enegatik gurtzean!
Nola tuzket maitatu atsegiñak mundu pean?
Nahi naiz kanbíatu, urik) dut bihotzean.
A, oroit zaite odola enetzat eman duzula!

1) adelantar; 2) padecer.

115. ZEREN BILMA ZABILTZA?

Ikusi *Zeruko Argia*, 1930; *Crónica dei Congreso de Música Sagrada*
(Gazteiz, 1930), 559^{ar}; A. Riezu, *Flor*, 257^{an}.

—Zeren bilha zabilta, andre Madalena?
Zerk hola zaramatza desertuan barna?

—Jauna galduz geroztik eztut gogorikan;
gauza guziak ditut higuin mundu huntan,

—Zer iduokoa da zuk diozun Jauna?
Indazu zenbait markan, ene andre ona,

— Hura da xurj-gori, aita amen bakoitza,
Jainko gizon egiña, eta ene bihotza.

— Gurutzera josirik, eztuzu aditu
Juduek nola zuten hil-Kobian sartu?

— Neronek ikusi dut amaren aldean,
enegatikan Hila gurutze batean.

— Zer igurimen¹ duzu beraz liarenganik,
gaiztagin baten gisa hi! denaz geroztik?

— Oi ene jaungoikoa, zeru-luren Jauna,
mundutik beira² nazu, ez nazan engaña.

— Oi andre Madalena, ez izan erhoa;
oraino har ezazu jeheneko ospea.

— Hire ospe⁸ lizunak aski jarraiturik,
ongi niagok orai urikiz beterik.

— Gurutzeko miñetan ganbiatzen nauzu?
Ene gozoak hola gutiesten tutzu?

— Gurtitzean tut orai ene atsegiñak,
Jaunak hartuz geroztik han nigatik miñak.

— Utzazu gurutzean, zato enekien;
desertuan eztuzu Jauna kausituren*.

— Nigar eginen diat nik eragin hutzaz;
agian kausituren Jauna bide huntaz.

— Zeruetara joan zen, ez zare oroitzen?
Aitaren eskuinetik ez dela uíuntzen?

— Zein haizen gezurtia hor duk erakusten,
orai huen gaiztagin bat zela efaiten.

— Nigarak bear dire, ba-dakit, horentzat;
ordean askiko da hiltzean ihintz⁵ bat.

— Denbora sobra diat hirekien galtzen;
ba-nioak mortura; ez duk mintza zeren.

— Oi andre Madalena, hitz bat adi zazu:
bakarikan ba'zoaz, ni galduko nauzu.

— Agur, beti betikotz, mundu gezurtia;
tiitan agertuko duk liire bezkzeria.

Non zarete, mortuko abere ihiziak?
Otoi, emandatzue zuen intziriak.

Nahi dut orai bertan has ditene niganak,
garbi detzadan ongi egin tudan hutsak.

Zn, ene xuri-gorj, aita-amen bakoitza⁶,
Zu ikus arteraino hemen dut egoitza.

)) esperanza; 1) cuidar; 3) pompa; 4) hallar,- 5) lágrima; 6) ¿mico.

116. PIZTU DA...

Ikusi *Kanfikak*, 510^{gn}. orialdeac

Piztu da Iorios
Jesus hilen artetik,
igan bitorios
zerura gure ganik.
Eta ni munduan
bila bekatuan:
oi heriotze tristea
bekatuan bizitzea!

Nik ere nahi dut,
Jauna, zurekin piztu,-
beti nahi zaitut
oraidanfk maitatu.
Uzten dut mundua,
aras bekatua,-
ez, ez dut nahi bizirik
zu zerbitzatzeko baizik.

Bekatoros nintzen,
ondikozko -zorrea!
Orai naiz aurkitzen
zurekin, Jaun maitea:
zu zaitut bilhatzen,
bakarik maitatzen;
biziaz zait gabetzea
zureganik ufuntzea.

Zein naizen flakoa
miletan dut frogatu;
baiki, Jaungoikoa,
maiz zaitut ofentsatu.
Betikotz naiz galtzen,
ez bazaizkit heltzen;
mundua zait nausituren,
laster nau eskuraturen.

On bada munduan
zuri jafaikitzea,
legez da zeruan
hobe zu goratzea.
Han sarturen dena
da dohatsuena.
Oi! noiz naiz harat helduko,
noiz naiz zutaz gozatuko?

Usoa bezala
noiz naiz hegaldaturen,
noiz naiz berehala
zuganat hedaturen?
Gaizkia uzteko,
zurekin pizteko,
o Jesus, ene guzia,
otoi, indazu grazia.

117. LAUDA, SION

Ikusi Orixe, *Urte guziko Meza-bezperak*, 513 or.

Sion, goretsazu Jauna,
Salbatzaile ta artzaia,
eresi ta lelotan.

Al aiña gora ezazu:
motx geldituko baitzera
Aren gorespenetan.

Ogi bizi pizgafia,
eresi-gaj berezia
egun gertzatzen zaigu.

Azken apari santuan
amaberi emana
sendo siñesten dugu.

Ago betez, gogo betez,
barneko pozetan gañez
goretsi dezagula.

Urte betetzea baita
mai santu au lenbizikoz
Kristok asmatu zula.

Lege beriko mai ontan
Pazko janari beriak
Pazko zara du galtzen.

Egunak gaua bezala,
argik itzala bezala,
beriak zafa aizatzen.

Kristok azken aparian
Ark egiña befitzeko
esan zun, Aren oroiz.

Erakutsi onen bidez
ogi-ardo, gorputz-odol
biurtzen dugu bakoitz.

Kristauak siñetsi beza
ogia gorputz, odola
ardo dala biurtzen.

Ez ikusiz, ez ulertuz
baña beroki siñestuz,
zalantza dugu gaintzen.

Ogi ardo itxuretan,
ez ogi ardo benetan,
ba-dugu zertaz ari.

Gorputz odol banaetan
osorik dago bietan,
Kristo gure janari.

Artzen dunak ez puskatzen,
ebakitzen, ez bereizten;
osorikan jaten du.

Batek artu, roilek artu,
milek aiña batek jan du;
jan ta jan ezin aitu.

Onak, gaiztoak, bat artzen:
biek protxu banarekin,
ari gozo, oni min.

Bat il ta bestea bizi,
janari bera jan-eta,
zer azken banarekin!

Otamena puskatzean
osoan aiña zatian
dagola, siñetsazu.

Itxura, zati egiñez,
Kistorik ez da zatitzen,
kaizu berean duzu.

Aingeruen janaria
bidekoen jan egiña,
semeen egizko jana,
ez zakufei emana.

Isaak'en oparian,
Pazkoazko bildotsean,
mana gurasoenean
zaigu adierazten.

Artzai on, egizko ogi,	Lurean bizi geraño,
Jesus, eruki zakigu.	gu Zuk inñutzen gaituzu;
Jan ontaz bizkor gaitzazu,	guziz altsu ta jakintsu
ta betiko atsedena	zeruan, ango erkide
zeruan emauguzu.	ta mai-lagun egin gu.

118. NESKATXA TA AMA BIRJIÑA

Azkue, *B. y.*, IV, 108'an; *Kanrutegla*, 1023'an. Zoragafizko alkar-izketa, Lenitz-aldean batua.

Oriak aidez-aidez ifartxu dulzea,
Landa-mintz ederean doian erekea...
Antxe aurkitu neban Birjiña Maria,
Ofaztuten ebalá buruko ulia,
Etzan a ulea, ez, ezpada urea,
Ulondo bako txeko zerion perlea.

— Ureratu zakidaz, arima maitea,
Benetan maitatzen dot nik zure fedea,-
Eskintza oregaitik zeuk, neure alabea,
Artu izango dozu zeruko koroea.

— Nun dago, Amandrea, zeroren Semea,
Zerutik jatsiriko gure mesedea?
Berak argitu daidan neure arimea,
Ikusi daidan gero zeruko bidea?

— Or goiko munatxuan, oiñak ortotzean,
Keriz emoten deutsan ganeko arantzean.
An dago bada neure arantz-lafosea:
Zuri ta goría da neure amorea.

Begiak ditu baltzak, urezko ulia,
Aoa txit edera ta zoragaría.
A maite ez dabenak bere biotzean,
Zer maitatu daike damurik bagean?

Bere ondoren dabilta: zeruko aingeruak,
Ibaiak apainduten lora usaintsuan
Txoriak bere pozez soiñu alegrean,
Kantau daroakez guztiak batean.

Iri-barez diardutso landako loriak,
Jantzirik bere ondran soiñeko bariak;
Lureko abereak, bere mesedean,
Jaio ta afezkero dagoz ardurean.

Zeuekaitik bakafik zerutik lurera
Jatsi da nire Jesus gizon izatera.
Agaitik, neure alaba, kantau daigun, kanta,
Berari emoteko betiko alabantza.

119. KOMUNIONE ONDOKO SANTA TERESA'REN
ESKER BOZKARIOZKOAK

Ikusi *Kantlka Ezprltualak*, 46aD; P. Lafitte, *Eskua/dun Lorategia*.

Bizirik naiz, baiñan ez, Jainkoan naiz bizia:
Orai Hark hazirikan, Hartan natza guzia.
Hura zeruan beharez,
Hiltzen naiz ezin hilez.

Amodio puru bat sartu zait bihotzean,
Ene Jainkoa enekin bat egin zaitanean;
Abitua¹ harén miñez,
Hiltzen naiz ezin hilez.

Ni libro naizelarik, hura dut esklabotzat,
Cne manu orotarat bera jari enetzat.
Jainko bat ene esklabo? Ez,
Hiltzen naiz ezin hilez.

Ikusirik luzatuz dohatala bizia,
Destefu gordin batez legafari josia,
Ezin pairatu dolorez,
Hiltzen naiz ezin hilez.

Harén gate pisuez, herestan' nabíñala,
Herioari eskua beti galdez naukola,
A! ez dukedan beldurez,
Hiltzen naiz ezin hilez,

Huía bizi, huía iraun, o dolore tristea!
 Bizitzea da, Jauría, zu gabe bizitzea?
 Beti hunela egonez,
 Hiltzen naiz ezin hilez.

HiJtzeaz plazer bezain, idurikiz dolore!
 Bizia ezin jasanez, oi zenbat hefagune!
 Maitearentzat huíenez,
 Hiltzen naiz ezin hilez.

O arasta maitea, hi! nadinfzat emanal
 Betiko zoriona berekin dakartena!
 Ukitua harén kolpez,
 Hiltzen naiz ezin hilez.

Amodio zoroa, bizi dolorezkoa,
 Ziakusat bertze bat, hi ez bezalakoa!
 Orai hark eman indarez,
 Hiltzen naiz ezin hilez.

Hobeki bizi hadin hiltzerat nihakarte:
 Ezen hi galdurik baizen, ezin bizi naiteke;
 Bizi hark ezin egⁱ 'l',
 Hiltzen naiz ezin* :z

Lurean den bizia herio bat daiteke,
 Zenen herioak baizen ezin ken baítezake:
 Orai ere hark iraunez,
 Hiltzen naiz ezin hilez.

Zeruan da bakafjk ediretzen⁸ bizia.
 Herioa, atorkit, akaba zak hasia.
 Bizitzeko hil beharez,
 Hiltzen naiz ezin hilez.

Bizitze humanoa, hoakit ene ganik,
 Ene baitan Jainkoa; Jainkoan naiz bizirik.
 A! hatan atsegiñez,
 Hiltzen naiz ezin hilez.

Herioak ez duke enetzat htrarikan:
 Ene zoriona da laster etor dakidan,-
 Ezen luzatuaz joanez,
 Hiltzen naiz ezin hilez.

Maite bat izan eta, begiz ezin kontenpla,
 Fedeaz ikus eta, eskuaz ezin besarka)
     [ioren hiraz eta miñez,
     Hiltzen naiz ezin hilez.

Heriotze triste bat orai ene bizia,
 Gau bat ene eguna, itzal bat ene argia;
     Hark niri befitu gaitzez,
     Hiltzen naiz ezin hilez

Legarean¹ araiñek hilik bere pausua,
 Gudu eta bofoken aurkitzen sosegua.
     A! ni bizirik izanez,
     Hiltzen naiz ezin hilez.

Bizirik bil, hilik bizi, o bizi hilgaria!
 Hagorandua⁵ dolorez, ene hiragafia!
     Ezin konplitu desirez,
     Hiltzen naiz ezin hilez.

Hilikan estaliaz natza doloratua;
 Herioa, he) hakit; bertzela hiratua,
     Maitea u 7,edirenez,
     Hiltzen. z ezin hilez.

Ba-dakizu, ene Jauna, zu zaitudan meinetik,
 Plazerari beldura daraiola ondotik;
     A! zohazkidan beldufez,
     Hiltzen naiz ezin hilez.

Hiltzeraino nakare zu segurkt beharak,
 Herioari oihuz herts detzan ene orenak;
     Orai ere deihacbfez,
     Hiltzen naiz ezin hilez.

Akaba zazu, Jauna, hagonia luze hau,-
 Ezen zu gabe biziz, bihotzak ezin dirau;
     Azkenekotz zure miñez,
     Hiltzen naiz ezin hilez,

Ura, poroska zatzu ene gate bortitzak,
 Zeruak idekirik, hanbat ene desirak.
     Gate hek ezin jasanez,
     Hiltzen naiz ezin hilez,

ERI -OLERKIAK

Baiñan ez, ene Jauna, hek jasan behar ditut,
Ezin hilik bizi az iraunik behar ditu,
Bizitzekotz sofri. Non ez? •
Hiltzen naiz ezin hilez.

O ez! ene arimak ez dakusa orena,
Beraturik guziaz diokena:
«A! plazer eta dotorez,
Hiltzen naiz ezin hilez!»

1) acabarse, 2) arrastrando, 3) encontrar; 4) grava; 5) afligir,

120. MARIA MAGDALEINA SA1NTIAREN DESERTUKO KANTIKA

Ikusi *Gure He ti a* 1925; P. Lafitte, *Eskua/dun Lnrrelegia*.

Magdaleina deserlian nigarez ari da.
Ainguriak ba-duazko kotsolatzeraz:

— Kotsola zite, Magdaleina,
Jesus eresunitatu da.
Zoin edefago beita ezi ez ikarikatia.
Zuazia Olibat'eko baratziala,
Han edirenen duzu benturaz.

— O Jardiner edera,
Zure faza niañifiko da,
Zure begiak ene Jinkuarenak dira,
Eta ahua ene Salbatzailiarena.

— Jardiner deitzen naizunez geroztik,
Hala nuzu bai segurki;
Ene nigarez aíosatu dit lura,
Eta ene hauren ara erosteko,
Ixuri dizut ene odola.

Magdaleina mementian
Jesus'i huilantu¹, besarkatu nahi beizian;
Jesus'ek eran dirozu apaltik:

— Magdaleina, retira zite hebetik";
Adoratzen ahal naizu,
Berta honki" behar enaizu.

Magdaleina efetiratu zen
 Eta desertilat juan zen.
 Zazpi urtez han
 Penitentzian egon zen.
 Kristi hunak, hará duatza
 Bere konbersionen egitera.

Publika ditzagun mirakuliak,
 Jesus gure Salbatzailiak
 Desertian operatiak:
 Eziñago karitatus dira.
 Egizie emoina leku orotan,
 Jinkuaren amurio saintia beitan,

1) acercarse; 2) emendik,- 3) tocar.

121. GAZTE-DANIK PRESTU

Ikusi *Kanllka Bzpirtualak*, 30'an.

Kristau gazte maitea, zuretzat naiz mintzo,
 Adi zazu gogotik zenbeit solas¹ gozo:
 Zerurako bidea zaitzu irakasten;
 Eman zaite gogotik zu harén ikasten.

Goiz danik behar duzu maitatu Jainkoa,
 Nahi ba'duzu izan betiko gozoa.
 Gazte gaixtoak dire gehienak galtzen,
 Aldiz² gazte prestuak zeruaz,gozatzen.

Denbora egilea bide da Jainkoa,
 Adin guzien ere jabe egiazkoa:
 Hala gare harenak gaztetasunean
 Nola ezindu eta zahar garenean.

Hortik ba-daukagu gure eginbidea,
 Iduki behar dugun bizitze moldea:
 Jainkoa behar dugu orok zerbitzatu,
 Harén lege saildua beti begiratu.

Nola bada, gaztea, haiz efebelatzen,
 Jaunaren zerbitzutik zerk hau aldaratzen?⁸
 Debrua duk hautatzen nausizat, zoroa,
 Ahantzirik hire jabe zuzenbidezkoa!

Ezagut ezak ongi hire esker gaixtoá,
Zein minki damuztatzen dukan Jaungoikoa:
Harén emaitza berez hi haitz baliatzen.
Hari gerla egite batzuen laguntzen:

Biziaren lorea da gaztetasuna,
Adin guzietan den prezatzekoena:
Gaizkira makur bedi, ez daki non bara;
Ongira itzul bedi, a! zein den suhafa!

Gazteak dire zalu, bizi, eta kartsuj
Zaharak bef-iz gogor, uzkur, nagí, pisu:
Hek uda didurite befe-egun luzetan;
Hauk aldiz negu latza ¡zotz hormatetan⁴.

Etsaiarentzat bada ¡zanen ote duk
Hire adin hautua, gaztea, eraguk?
Jainkoarentzat daukak, a!, bihotz gogofal
Bekatutan iragan egunen hondafa.

Kain'en zorigaitza duk bada ahantzi,
Zikoitztasunak nola zuen galarazi?
Lufak eman ontasun bikainak gorderik,
Jaunarentzat berezi zian txafetarik.

O zu gazte zuhúfa, Abel'i zaraizko,
Jaunaren arazien⁵ zure ganatzeko;
Hark bezala emotzu bildox gurienenak,
Zure biziko egun diren edefenak,

Behin ba-du itsutzen mundu zoratuak;
Gogorki amafatzen jaidura⁶ galduak,
Gafazki pagatuko ditu atsegiñak,
Hek artuko dituen gazte zoro-arinak.

Zer gudu, zer bofoka, zer gerla gogora,
Funtski utziko bada aztura zahara!
Bizitzez aldatzeak eziña diduri,
Estira behar zaio eman bihotzari.

Mairu beltza nekez da xuri bilakatzen;
Gaizkian ohitua hain gaitz da zenzatzen.
Gaztea hari bedi, Jauna baita mintzo,
Ohitza gaixtoari begira biozo.

Usantza, a! garhaiczen ba'lute, bortxatuz;
 Gudu eta borokaz, azkarki bermatuz!
 Osoki ba'letzake utz bere gaizkiak,
 Jaunak ahantz letzake iragan guziak.

Bainan ez bekatutik ez dire hastantzen,
 Ondoan gehienak hartan bai linkatzen.
 I lisi bezala dute osatzen bizia.
 Dohakabe hek galtzen betiko loria.

Mirakuiluz bizia nahi ba'du aldatu;
 Zenbat kanpoko traba, zenbat neke gudu?
 Usantzaren gateak ezin poroskatuz,
 Jaidura nausituak beti mutirituz.

Bekatoreak noizbait haux betza gateak,
 Halere harén griñak ez dire xumeak;
 Ezin jakin dezake eia bekatuak
 Jaunaren aitzinean zaizkon barkatuak.

Oi zer erokeria, ikusak, gaztea,
 Zenbait urte bakarez atsegin hartzea!
 Bertze egunak bada nahi tuk iragan
 Bihotz hersiura, eta nigar, auhenetan⁷.

Bainan prestutasunak, Jauna maitatzeak,
 Bere arima beti garbi idukitzeak,
 Egiten dik Kristaua, bake egiazkoa,
 Munduko atsegiñak ez bezalakoa.

Gazterik Jainkoari zaiोजना lotzen
 Harén bihotz sa mu ra du bereganatzen:
 Adin lefakor hartan zeren beita prestu,
 Jaunaren atsegiñak hartaz egiten du.

Hala zeruko dohain berez-bereziak
 Gazte prestuarentzat ditezke guziak:
 Harén urten lorea Jainkoak izan du,
 Aldiz Jainko bezala saristatuko du.

Mundu guziaz ere xoil da onhetsia,
 Gaixtagin burlariez maiz ederetsia:
 Bere ariman dute gu.ziek prezatten,
 Bai eta geienak handizki alxatzen.

Bizian ba-dukegu hainitz ikusteko;
Ondiko, nahigabe frango jasaiteko;
Arin ditu prestuak guziak aurkitzen,
Zeren Jaun onak baidu handizki laguntzen.

Hiltzéa zaiá **gogor gazte** galduari,-
Aitzitik gozo, ezti, préstua denari:
Iragan biziak du Hura ikaratzten,
Griña gabe prestua bakean da hiltzen.

Gaztea, ibil hadi oraitik prestuki,
Mugarik ez denean ez dukan ufiki;
Ufun lagun airatu mundutafetarik,
Nahi ez ba'duk harcu hekien kutsurik.

Onhes ezak- etxea, bizitze gordea;
Ixiltasuna, lana, hire eginbidea:
Hafaiko otoitzari, irakurtzeari,
Irakufiak gogoan erabiltzeari.

Sakramenduetara, hurbilduz artoski⁸,
Hire xede onetan egonen haiz tinki:
Hetan zaizkik emanen dohain bereziak,
Erexki garaitzeko hire etsai guziak.

Bekatua delakotz gaitz guzien gaitzD,
Harentzat izan ezak higuintzen higuintza:
Hartarik beti era begirauk artoski,
Bizi haizeno, hortan berma hadi tinki.

Zuk, o jesus maitea, gure jabe ona,
Jende gazte prestuak hain maite tuzuna,
Egiatzko prestuak beti zatzu lagun,
Bere xede onetarik ez daitezen urun.

Gazte erebelak ere cuzu urikari,
Hekientzat ere duzu odola ixuri,
Suntsi etzatzu, Jauna, hakien ilunbeak.
Bai poíoska lotuak dauzkaten gateak.

1) itz; 2) por el contrario; 3) alejarse; 4) hielo; 5) amabilidad; 6) inclinación;
7) lameDIO; 8) con cuidado.

122. A! GIZONA

Ikusi *Kantika Ezpiri/uafak*, 18'a.n.

A! gizona, bizi haiz itsutua.
 Uruntzen haiz Jaunaren legetikj
 Azken finak, uztekoztz bekatua,
 Galdu behar ez dituk gogotik.

Hil behar haiz: zer duk segurágorik?
 Hori diok zor herioari;
 Etofiko zaik, hik ustekaberik:
 Emok hori hire buruari,

Izanen haiz, hil eta juiatua
 Jainko Jaunaz,- ordean justuki.
 Zer zorigaitz, ez baduk bekatua,
 Higuindurik¹, largatu osoki.

Berehala juie mendekariak
 Zabalduren dik suzko lezea:
 Han beharko tuk tormenta guziak
 Beti jasan, o zorte dorpea!

Hala hala, sailduki bizitzerat,
 Jaungoikoak hau saristatuko;
 Helduren haiz eskuin alderat:
 Zeruaz haiz beti gozatuko.

Hil, juiatu, galdu edo salbatu
 Beharko haiz. Egia tristea!
 Hire ona nahi ba'duk aurkitu,
 Bila zak hire Jaun maitea.

Bere besoak darozkik zabaltzen:
 Aita bat duk, nork eran zein ona?
 Has hadi, bihotzez, harén maitatzen;
 Hori duk hark galdetzen² duena.

1) detesar; 2) pedir.

125. JAINKOAREN AMAR AGINDUAK

Ikusi *Kantika Ezpirilualak*, 14'an.

I

Jainko Jauna behar duzu bakafik adoratu,
 Gauza guzien gaiñetik hura bera maitatu;
 Hura gure Jabea, Gure Kreatzailea,
 Salbatzeko behar diren grazien emailea.

II

Jaunaren izen saindua dedi ohoratua,
Erespetu handirekin ikaran aipatua;
Bortizki tu gastigatzen saindutasuna denak
Arinki juraintentuak egiten dituztenak.

III

Igandeák behar dire artoskl begiratu,
Beretzat ditu Jainkoak, betitik aldaratu;
Egun hék iragan beitez harén lorjnkatzén,
Sainduki gure bihotzak harén ganat altxatzen.

IV

Jainkoaren nahia da burasoak detzagun
Ekar eíespeturekin; behar orduetan lagun.
Oi! Zer bihotz gogortasun hek ez ohoratzea,
Hanbat zor diotegunak ez zinez maitatzea!

V

Ez duzun nihoiz herarik¹ lagunaren alderat,
Beti zaren ekaria etsaien onesterat.
Gaizki guziak, zin ziñez, behar tuzu barkatu,
Elkar, hauride bezala, behai dugu maitatu.

VI

Atsegin lohi guziak urun zatzu zu ganik;
Maita zazu modestia, bihotzez, orai danik.
Oi! zenbat arima gaxo diren betikotz galtzen
Bertute maitagari hau zeren duten kolpatzen.

VII

Lagunaren ontasanaz etzare jabetuko,
Nori berea diozu zuzenki bihurtuko;
Bertzela, etsi zazu arima salbatzeaz,
Mundu huntarik lekora, zeruaz gozatzeaz,

VIII

Behar zare leiatu egiaz mintzatzera,
Lekukotasun faltsutan nihoiz ez erortzera;
Egia bera den Jaunak horela du aditzen,
Egun batez, jakinen du gezuraren punitzen.

IX

Amodio kontrakoak ez duzun bihotzean,
Ez duzu behar maitatu baizik Jainko legean;

Ohora eta begira zazu garbitasuna.
Bertute, bake gozo bat emanen datzuna.

X

Ez zaizko behar bekaiztu bertzeren ontasanari,
Ez ekar inbidiarik lagunaren onari;
Guti ba'duzu, gutiaz zare kontentaturen,
Eta diotzu Jaunari eskerak bihurturen.

I) rencor.

124. GORA BIHOTZAK

Ikusi *Kanllka Espiritualak*, 36^{gn}. ofialdean, baita *Crónica del Congreso de Música Sagrada* (Caxteiz, 1930), Wgafcnean be

Xoriak, zuen oianetan,
lauda ezazue Jauna,-
aipa harén ontasuna
inguru guzietan.

Ez bedi entzun baztefetan
zuen musikarik baizik:
Jaun onaren ohoretan
ez bara¹ kantatzetik.

Arditxoak, bazka" zaitzte,-
ez dut zuen zoriona:
goiz-arax ari zarete
laudatzen Artzain ona.

Zuek, haize maitagariak,
harabotsik⁸ eztienez,
munduan egin ahalez,
emotzue graziak.

Pausurík gabe', itsasoa
ofoaz bortizki dago,-
bainan ez du gutiago
ohoratzen Jainkoa.

Ni baino leialago zare,
urzo tortoila gaixoa:
laudatzen duzu Jainkoa
egun oroz zuk ere.

Nik behar nuen geihenik
Jainko Jauna ohoratu,-
eta ni naiz gutienik
hartarat lehiatu.

Ez naiz oraino abiatu
Jaun-Coikoaren maitatzen,-
eta liaren ofensatzen
urteak tut pasatu.

Ordu dut, ordu ilkitzeko⁶
etsaiaren gatetarik;
bide onean sartzeko,
bekatuak utzirik.

Huna beraz non Leidu naizen,
Jauna, urikiriz beterik;
sekulan ez dut zu baizen
maitaturen bertzerik.

Ba-dakit hobenduii naizela:
merexi dut hanitz pena,-
orhoit zaite Zu zarella
Aitarik hoberena

1) cesar; I) pacer; 3) murmullo, 4) sin descanso,- 5) libertar

125. JESUS'EN AMODIO TA IKUS-MINEZ

Ncirtiz (jartsu au *Kanllka Ezplrilualak'en* 33^{gn} ofialdean aurkituko dozu.

Azkenekotz zure gana, Jesus, ene bizia,
Amodioak dakarke ene bihotz guzia,-
Ez dut nihon sosegurik, zu gozatu behafez;
Ene baitarik ba-noha, Zu maitatu plazerez.

*Otoi, bada, ez hi/Izeco,
Jesus, ene bizia;
Zu beli maita zaitzadan
egidazu grazia.*

Ez dakusat oren hura, ene ganit ¡kirik
Zurekin bat-nazakena, gorputza gabeturik:
Ene desierek balute zure besoen ahala,
Hegaldaka¹ nindohake zu gana berehala.

Hil-beldufak geienak hiltzeraino dakarke,
Eta ni naihak ere ezin hil-araz nezake;
Hekien beldur guzia da gal dezaten bizia,
Eta ni, bizi behafez, nabila hil nahia.

Hilik baizen ezin bizi, hau da bada zortea!
Eta oraino bizi behar, bortxaz, o dolorea!
Ezin-hilak ene baitan ala baidu luzatzen!
O herioize maitea, zerk hau horla berantzen?

Amodioak ez badu ene baitan indafik,
Doloreari emozu egin dezan bakafik;
Ene ganik Zure gana natoíentzat zuzenki,
Ene hatsaz gabeturik, zurekin nadin bizi.

Ene arima gorputz liunck gatibu dadukala!
Zurekin bal izaitetik ni gíbela nezalal
Ez, ez da zeren, nolazpait, nik zurekin behar dut;
Hunekin, edo bertzela, nik Zu beharko zaitut.

Bere urhatsa² ez darama erbi persegituak,
Hain laster xiripetarat orkaitz" egarituak,
Nola orai sustaturik zeruko kar biziak,
Bai-narama mundu petik, Zu ganako lehiak.

*Otoi, bada, ez hi ¡Izeco,
Jesus, ene bizia;
Zu beli maita zailzadan,
egidazu grazia.*

1) volando,- 5) paso; 3) ciervo.

126 HÉRIOTZA

Ikusi *Kdntika EzpIHtualak*, 22^{gn} orialdean.

Zer dire gure egunak? Zer da gure bizia?
Itzalaren pare dire: non dugu zuhurtzia?
Atsegin iragankofei bihotza largatzeaz',
Akabo da laster gutaz; orhoit gaiten hiltzeaz.

Hobira gare hurbiltzen, sortzen garen ordutik;
Herioak, gure bortxa, garamatza mundutik.
Baratzetako loreak histen³ diren bezala,
Hola da gure bizia suntsitzen berehala.

Oi! ez dugu zeren eran gazte, sendo garela,
Herioa gure ganik oraino urun dela.
Sari lur barnean daite bizi uste duena,-
Nork daki noiz ¡zanen den gure azken orena?

Herioak nihork ez du munduan ufikari;
Bakotxari nahi dio, bere mugan, yazari;
Xumeak eta handiak ditu bere ganatzen,
Guziak, arte laburez, liefautsetan ezartzen.

Zerentzat gintuzke, beraz, munduko fagoreak?
Laster utzi behar diren ontasun-ohoreak?
Arbuia" dezagun lura, ela bila zerua,-
lian du bakarik aurkitzen bihotzak deskantsua.

Sainduki hil nahi duenak loriarat eltzeko,
Utzi behar du gaizkia ongiari lotzeko,-
Hori bera du manatzen Jaun onaren legeak,
Lureko printze, monarka, guzien Eregeak.

Jainkotiafak ez ditu hil-beldurak lotsatzen,
Ba-dakite, lüü orduko, direla zeruratzen;
Zenbat ere herioak begia bai du lari,
Ongi bizi direnentzat ez da ikaragari.

Zer zorte erdiragafi¹ bekatuan hiltzea!
 Zer zorigaitz! zer kalte min arimaren galtzea!
 Begira gaitzatzu, Jauna, heriotze gaxtotik,
 Eternitate guzian efetzen egoitetik.

Jainko adoragaria, Aitarik hoberena,
 Entzun zazu zure Seme gure gatik hil dena;
 Grazia eske dagotzu geretzat gurutzean,
 Aren, fagore gaitzatzu gure heriotzean.

Ondikoz! merezi tugu gastigu garatzenak,
 Otoi, ahantz bekizkitzu, Jauna, gure hobenak.
 El zakizkigu, Biryina, gure behar-orduetan,
 Guziz, o Ama maitea, hiltzeko orenetan.

1) dejar; 1) desvanecer; 3) despreciar; 4) desgarrador,

127. MUNDUKO LANYERAK

Ikusi *Kantika Ezpirituelak*, 52'gn. orialdean.

[tsasoaren pareko (Mundu hau salbamenduko,	Hel, Jesus, hel zakizkigu: Zure behafa ba-dugu.
Xume-handiak	Hau da zoria,
Garen guziak	Oi zer furia!
Etsaiarekin guduka	Galtzeko trazak ditugu:
Hari beldufik boroka.	Hel, Jesus, hel zakizkigu.
Untziak tenpestak nola	—Ez zaitetzela ez lotsa
Satan'ek arimak hala	Ene ganat zuen boza;
Ditu tentatzen,	Zuen nigarak,
Ditu behartzen,-	Oihu suhafak ²
Nahiz ikusi galduak,	Aditzen ditut zerutik.
Zerurat gure oihuak.	Aren, beira Iotsatzetik.
Nork ikusi hulakorik	Nik ixuri safaskiak
Etsai nabarben gaxtorik?	Ene laguntzen bahiak,
Nihoiz bakerik,	Aragi, mundu,
Nihoiz pausurik ¹ ,	Satán, ifernu,
Beti behartzen gaituzte:	Guzien dire garaiak,
Zato, Jesus, altxa zait.	Safaski nik ixuriák.

Sinhets azue egia	Tratantek aberasteko,
Ene aotik Ukia;	Gerlariek bentzuteko,
Uko beldurik	Lazeriafi
Ez har nitarik,	Herioari
Ez ba'nauzue ukatzen:	Desafioak ematen.
Sinesten dugu sinesten.	Hots, kristauak, erna gaiten!
Egon zaitezte enekin,	Osoki dire handiak
Nagon ni ere zuekin,-	Guretzat dauden sariak;
Enekin juntki	Daude hautarik,
Dagona finki	Aiazurik.
Deite gozoki hazia,	Zeruko gozo guziak,
Zerurakotz berezia—.	Jesus onak mereziak.
Zeru-lureko gozoak	Guduka, berak, guduka,
Ez berdin gozatzekoak;	Herioraino guduka:
Hauk zein galkorak,	Balentriosen,
Hek iraunkorak!	Bitoriosen
Orai zer dio gogoak,	Prest-presta dauzka koroak
Hauta, hauta zerukoak.	Jaungoiko soberanoak.

Mihia ao-gangari^a
 Josia hezur-gainari,
 Geldi betikotz
 Zu ahaztekotz!
 Goiko Jaunaren egoitza,
 Zutan da ene bihotza!

1) descanso; 3) fogoso; 3) paladar.

128. BEKATOREA JAINKOA GANAT ITZULTZEN

Begira egizu, nai izan ezketiño, *Kantika Ezpiritualak*, 55^{gn}. oñaldean.

A, mundu enganagafia,	Zerura dudan arima!
Jakin ba'rverauk beria!	Huna non dudan galdua,
Hire agintza falsoak	Bekatutan ondatua!
Zein diren ondikoakoak ¹ ;	Nor darotzudan prezatu,
A! orai diat ikusten,	Nor dudan nausitzat hartu,
Ikusteaz nauk hiratzen".	Uko egiñikan Zuri,
Hire lausengu edefei,	Oi, Jauna, zer ikusgari!
Hire atsegin galkorez,	Ene zongaitz handietan
Oi, hau da bada lastima,	Nago Satan'en gatetan.

Hain xuri nola elufa,
Hain eder nola izara
Nuen arima gaxoa.
Helas! hau da ganbioa!
Keldefa³ baino beltzago
Bekatuak egiña nago.

Zeruan gehiagorik,
Enetzat ez da zuzenik,
Non ez ditudan higuintzen,
Hoben guziak bofatzen,
Penitentzia egiñez
Heiagoretan* nigafez,

Alki sailduko óihuez,
Predikarien efanetz,
Zu ganat, Jauna, deitua,
Amulsuki herxatua,
Heda besoa zerutik,
Heldu natzaitzu gogotik.

Ni naizen bezelakorik
Nork ikusi prodigorik^
Hark primantza⁵ lafekoia,
Nik primantza zerukoia.
Biek ditugu xahutu,
Zenbatez dudan garhaitu!⁶

A! prodigoa behafez
Huren hila zen gosetez:
Ordu onean etxerat,
Aitaren besoetarar,
Itzuli baitzen suharki,
Aitak hartu zein afaiki!

Nork egundaino bestarik
Ikusi hunelakorik!
Besoz-beso besarketan
Egonikan nigaretan, '
Aita semea aldean
Emana mahain onean.

Bihotz on, bekatoreak,
Zeruko Aita gureak,
Osoki konbertiturik,
Bekatuak barkaturik,
Gaitu haur majten balsarat
Hartuko bere alderat.

1) nefasto; 2) gastarse; 3) holi/n; 4) quejido; 5) herencia; 6) sobreparar.

129. MUNDUA ZER DAN

ikusi *Kantikak*, 22'gn. oñaldean.

Ez da mundu huntan,
ez hunen agintzetan
behin ere aurkitzen
zorian faltsorik baizen.
Beti ta gezurti/ atxematzen,
halere bethi/ edireiten'
ditu gizonak
fidatu nahi zaizkonak.

Lore ta liliak
nola tu iguzkiak
goiz-aldean zabaltzen,
arats berean ÷hartzen:
hala da gizona/ kanbiatzen,
harén adina da/ suntsitzen:
sortu deneko
han da afasta hiltzeko.

Mundatar arinek
 ez gazte libertinek
 ez darotet agintzen
 atsegin gozorik baizen;
 bainan pulunpatu/ bainaiz heta
 ez dut aurkitu/ guzietan
 deus funtsezkorik,
 deus, atsegabez bertzerik.

Hi! behar gizonak
 alfer tu ontasunak,
 diru nekez bilduak,
 urhe ta zilhar multzoak.
 Mundu guziaren/ balitz jabe
 eta nihoren/ behar gabe,
 hil-eta zaio
 kutxa xo4l bat geldituko.

Gizon aipatuak,
 handi ohorátuak,
 zuen titulu gorek
 ez eta zuen ohorek
 ez dute hiltzetik/ begiratzen,
 nihor hobitik/ gibelatzen,-²

Jaun ala mutil
 behar duzue denek hil.

Gaur doatsu dena,
 urhea dariona,
 inguratua pobrez
 harén amoina³ behafez,
 bi arkotz daiteke/ eroria
 hai eta este/ etofia
 bertzen aterat
 amoinaren galdetzerat.

Atzo gaixtagina
 ikusi dut jgana
 zedro berez gorago
 hufen hedoietaraino;
 ordean iragan/ naizeneko
 nihor ez zen han/ gehiago;
 izan zen ere
 ez zen seinale batere.

Gizon jakintsuhak
 ta eskolatuena
 zer du bada probetxu
 duelakótz izpiritu?
 Ez badu justuen/ sinhestea
 eta sainduen/ bertutea,
 deusik ez zaio
 zerukotz baliatuko.

Gizonen zortea
 eta heien epea
 Jaunak bakarik ditu
 bere eskutan gelditu:-
 Berak du ozpiña/ pitz.arazten
 eta gizona/du erhausten,
 har bat bezala,
 guti gogoan duela.

Ez du ez pobrerik,
 ez aitoren semerik
 herioak berexten,
 urikariz gupidesten,-⁴
 laster da lufera/ jautsi bear;
 harén baltsara⁵ gaurtik bihar
 dire guziak
 xumeak eta handiak.

Ez du beraz zeren
 gazteak gorputzaren
 ari mainaz ekartzen
 eta ederki apaintzen:
 noiz ere baidoha/ ilkitzera,
 atsegin bilha/ mundu-pera,
 duke betea
 bere egunen epea...

Gure funts-gabea,
 gure doakabea
 uste badugu izan
 doatsu behere huntan!
 Zeruan da baizen/ zoriona
 deusek gutitzen/ ez duena,
 Jainkoa deno
 beti jzain dena oso.

1) hallar; 2) apartar; 3) limosna; 4) compadecer; 5) compañía.

150. GURE AZKENA

Ikusi *Kantika Ezpiritualak*, 19'garénean.

Gizona, non duk zuhurtzia?' Zer, ez dakik ez dela deus ere bizia, ke bat baizik?	Tratulari, intres gosea, deusek ere mundu huntan ezin asean behinere,
Higuin zak bihotzez mundua orai-danik)	sari ¹ putzu bat zaik emanen ego/.tzatzat,
nenoa duk tiuiL..^jd" hire ganik.	bi ¹ —a JurVHfck (zanen ' "' on>< infasuntzat. i,
Mundutar, plazer zoratutan ondatua, gauza bat bedi hire baitan (ínkatua; orhoit hadi hil behar dela azkenean, biar beretik haitekela lur barnean.	Laboraría, alfei, haiz nekau ' , maiz henoa duk, bet ¹ etan, gu ganatzen. Hazilian egiteko lanak tuk niretzat, eta fruitu heldu direnak primuentzat ⁵ .
Aberatsa, hire diruak hau itsutzen, ?-gintZu faltsoez munduak hau zoratzen. A! has hadi enganioaz ahalkatzen ² , bai eta funski herioaz beldur hartzen.	Mariñel, hanbat hersturetan habilana, laster haiteke uhinetan hatzemana: ur pean edo leihorean haiz galduko; bizia zaik, muga denean, eskastuko.
Gazte zoro, arduratua apainduraz, ardura zak izpiritua sepulturaz: herioa arokeriaz duk trufatzen, urguilusen hatz-emateaz duk dostatzen ³ .	Bat etzaio herioari itzuliko, zofozki dio baktoxari yazafiko; ba-daramatza eregeak tronuetarik, hain efexki nola pobreak zokoe tarik.

1) prudencia; 2) avergonzarse; 3) divertir; 4) pronto; 5) hereúlTo.

131. JAUNA. ZER ARI NAIZ?

Ikusi *Kant/kak*, 26^{gn}. ofialdean.

Jauna, zer ari naiz, ni zertan naiz mundu trixte huntan?	Lura, zertaz nankak? Hik plazefak daroztak hitz-eman
Jauna, zer ari naiz, ni zertan naiz, nola bizi naiz?	Lufa, zertaz naukak? Hik plazerak agindu dautzak.
'"rY^Caa fta.'en^r'.eetan, herstua harén gateetar. Jauna, heríora. Zureganr ni nola noa"	<i>Gn.Kü</i> tó £??SYSun orotan hi haut nik atxeman... Lufa, gal-bidean, bekatuan zertaz naukaian?
Betj herioa, bai nobia, Jauna, bistan ditut: beti herioa, bai hobia ja idekia. Horier begiak hertsi tut, horier goraren egin dut, beti, oi zoroa! Oi Jainkoa! ni norat noa?	Jauna, aitor dautzut, merezi dut gaztiga nezazun. Jauna, aitor dautzut, merezi dut huts bera in dut. Eskefak zeren utzi nauzun handiak, oi! galdu ez nauzun: Jauna, hitz darotZL't. ziñez dautzut: damu handi dut.

Lura, atsegiñak
bai plazefak
ditiat hastandu¹;
lufa, atsegiñak
bai plazefak
hi re eskaintzat.
Zerura nahi diat heldu,
bide hartarakotz hartu:
lufa, gurutzea
bai nekea:
hofa nerea!

¹) desechar.

152. BIURTZEA

Ikusi *Kantikak*, IH'gn. ofialdcan.

<p>Oi Jauna, zure graziak ez zaizkit baliatu, zure fagore guziak battkut arbuiatu¹. Niri ongi egitetik, ez etzare baratu"; ordaiñez ene partetik nola zaitut maitatu?</p> <p>Laguntza bercezienez orai inguratua, egia entzun dutanez guzia hunkitua, osoki naiz alialgetzen bizitze iraganaz, ene bihotza da zaurtzen urikirik minenaz.</p> <p>Hari gogoraren pare zuretzat naiz agertu; bizkitartean ez zare, Jaun ona, mendekatu. A! egun doatsu hautan graziak nau garhaitzen,- santia naiz ene-baitan, funski zaitut maitatzen.</p>	<p>Urun liadi, bekatua, urun ene bixtatik: iduki nauk tronpatua, galtzer nauk hire gatik. Ifernurat erortzera maiz diat ifiskalu, su-lamerán eretzea zeren haudan maitatu.</p> <p>Bekatutik naiz uruntzen zuri jaraikitzeke, ongia dut besarkatzen, Jauna, zuganatzeko. Oi! zureganik ez nago sekulan ufundurik: amaitu da, gehiago batere bekatu-rik!</p> <p>Zaharak eta gazteak, eman gaíten kantatzen, kar saindu batez beteak Jaun ona ohoratzen. Bai, kanta zagun gogotik zerua goratzeko, gure bozak baltsaturrk eskefen bihurtzeko.</p>
---	--

1) despreciar; 2) cesar,

153. AZKEN BPAIA

ikusi *Kantikak*, 36'gn orialdcan.

Aditzen da turuta lazgafia:
etori da Jaunaren eguna.
Egun itun, egun lotsagafia,
egunetan egun andiena.

Ihurtzuri¹ eta ximista pean
 lehenago Jauna mintzatu zen,
 bainan egun bere aintz gurenean
 andiago zerauku agertzen,

Aspaldi lur biurtu aragiak
 eraustuak ziren «zutetan,
 osaturik, lipar batez, guziak
 pizten dire, xutituz batean.

Orduraino gordeak egon diren
 ifunpeko lan gaixto guziak
 agertzen tu guzien bistan emen,
 o Jesus, xuíe argi biziak.

Aingeru onek ematen dituzte,
 merezitu duten arabera,
 gaixtaginak eta onak bi parte,
 Jesu-Kristoren bi aldetara,

Obendunak ezkercko aldetik
 ikusten du Epaila asafea,
 eta onak Jaunaren eskuinetik
 altxagafi den begicartea.

—«Zoazkidate, madarikatuak,
 zoazkidate ufun ni-ganik!
 Sekulako surat kondenatuak,
 zoazte efetzerat orai-danik!»

Itzultzen da eskuineko alderat
 afaiturik Jaunaren bisaia;
 íxurtzejí du zintzoen biotzerat,
 oi, zer bozkariozko ibaia!

Oi, zer gozo aditzean: —«Zatozte,
 ene Aitaz benedikatuak!

Ar zazue ene lorian parte:
 an dire zuen koro, tronuak».

Bat-batean zerua da zabaltzen
 ta zintzoak, arima ta gorputz,
 kantuz dire zerurat altxatzen,
 izaiteko an betikotz urus.

Oi, egun ziur bezain lazgañia,
 zeivi aldetara ikusi beav nauk?

Bekatari ain lastirnagaría,
oren ura ixilka eldu zauk.

1) trueno

154. EGUN OORIA

Ikusi Orixe, *Uri? guiiko Meza bezpera/t*, 1350 of.

Egun gori egun ura,
Jainkoaren asareak
auts biurtuko du luía.

Zer ikara gizartean
auzi-Maisu zorotz ua
auzira datorenean!

Turutak otsa lazgariz
ilak esnatuko ditu
ta auzitegira ekaíi.

Bai bildufez izaturik
bizia, naiz erioa,
zer erantzun ez jakiñik.

Oben aundi eta txiki
oro dauzkan liburua,
ara Jesus'ek idiki.

Auzi-Jaun ofek Alkian,
obenik izkutuenak
ipiñiko agerian.

Zintzoa bildur ba'dago,
ni bezalako gaiztoak
nor arkitu bitarteko?

Jaun bildurgafi, zerura
ururik baiteramazu,
ni ere eraman nazu.

Oroi zakit, Jesus samur,
nigatik gizon egiña:
egun artan ez ni galdu.

Nekaturik nere bila
jasan zenun eriotza:
lan au alper ez dedila.

Jaun zuzen eta zofotza,
Zuk neri barkatu gabe
ez betorkit eriotza.

Lotsaz gor! nago, aren,
barkatu nere obenak
kontu-eguna baño len.

Jun ziran zerura bide
Madalen eta lapura:
ba-dut nik itxaropide.

Otoitzez ez dut merezi,
bañan egizu, Jaun ona,
sutan ere ez nadin beti.

Bezat toki ardietan
akeretatik ufuti,
jar nazazu eskuiñetan.

Gaiztoak oiuz sutara
bialtzen dituzunean,
dei nazu zeruetara.

Belauniko nago, Jauna,
biotzez damu dutala,
eman neri azken ona.

Zer egun negargaria!
Ilda pizturik, auzira
dijoa pekataria.

Jesus, erukiz betea,
idazti barkamena
ta animeri pakea.

6) PASTORALAK

Ona emen, cuskal-antzerki enda berezia, ta antxiñakoa noski, batzuk diñonez, X VI garen gizaldi aurretikoa dogu ta Bai cte? Jakin ez, ziur, noiz asi ziran Bidaso'z andik gaur be antzeztu oi dabezan *Pastoralak*. Onela Orixe jaunak: «Xubero'ko Pastoralak edo atarian istiatzen dituten komeriak cztakigu noiz asi ziran, baino XV g'areu mendean, beintzat asi bide ziren frantzia'ko misterioctoiik aukeratuak edo dire...» *E Alde*, 1937, 168 or. Aro erdiko autzerkiakaz ba cte dabe antzik? Webster jaunak dirauskunez, gerkar antzezkilariak, ots.Eskil, Sopokel, Euripide, Aristopan eta abarek taiu ortan idatzi eben. Atari edo zelaian gertatzen dira; musika, dantza ta kantu ugari; asitik amaira, ara ta ona dabilta antzezlariak, iñoiz bere ez geldi. Emakume ta gizonik nastean ezta sartzeo, edo gizonak edo emakumak, baiña soilki naste barik. On eu gaizto gai, «urdiñak» eta «goriak»; baita aingeru ta deabruak be. Olerki cdo poesiz ez dira gauza aundirik, gatza ta ozpiña ba daben aren. Erdelitzez jori, ta oso luzeak; gibel ta iraupen aundia bear, areik osorik antzeztu arte begira egoteko. Ez dakigu nok egiñak diran, ta gaiñera len-zatiak erdizka ta mozturik el yakuz. C. Hérelle jaunak liburu ederik asko atara ebezan *Pastoralok* dirala-ta, gaiak oro onela banatu ebazan.- I. Antziña aroa (gei bi); II. Itun Zar aroa (8 gei); III. Itun Bafi aroa (9 gei); IV. Santuen Bizitzak (18 gei); V. Gudu-abestiak (5 gei), VI. Adur-elebefiak (II gei); VII. Ipuin-edesti aroa (1i gei); VIII. Aratuzte-antzerkiak (gei bi), ta IX. Zintsafots (1Ggei). Guztiok ziberutarez idatziak; gaur be, Bordcl'cko cri-liburutegian daukaguz geienak, eskuz idatzita. Ikusi: G. Hiirelle 1) *Une Pastora/e de l'an 1500:1*) *Repertoire da Théatre basque*; 3) *Eludes sur le fheatre basque*: 4) *Nolles sur quelques Pastorales basques*, RIEV, V, VI, VII, W, Webster. *El Teatro Popular Vasco*; Or. Jauregibcri, *Las Pastorales*; RIEV IX, 80 or.

135. KLOBIS Irajedi (Zathxon)

Klotilde efegearen emaztegiaik. Jesus'i ta Andra Maria'ri egindako otoitz sentikofa.

Adoratzen zutut, Jauna,
zeluko Eregia.
Zeliaren, turaren eta
gaiza ororen Kreatzalia.

Guk zer behar dugun,
Jauna, Zuk ba-dakizu.
Zure grazia handiaz,
otoi, gida gitzazu.

Jauna, otoi, erakats dazu
zer egin behar dudan,-
Klobis siñetsi ala
refusatu behar dudan.

Zu adoratzten zutielarik
hitza dit abantzatu;
bena, Jauna, bestela,
otoi, Zuk libra nezazu.

O birjina María saintia!
Balia zakitzat arestuosa,
Jesus Seme Jaunaren
kretzian, otoi, ontsa.

Gidatia izan nadin
hutsik batere egin gabe,
ene Salbatzale justua
Jesus ofentsatu gabe!

136. SAN ROKE PASTORALA
(Zatitxo)

XVIII'gafen mendeko jiaper zafetatik artua; 471'tik 487'gafenerainoko aha-
patdfak, 23'garen orialdean asita.

RoJce. Jauna, besarkatzen zútutj
bihotz oroz, segurkij
otoi, begira nazazu
ifemuko sutik.

Ene Jainko Jauna,
handia eta ezta,
zuren susmetitzen dit
ene korpitz tristia.

Oro zuria nuzu,
Jauna, salba nazazu,-
zure graziaz arima,
Jauna, xaba¹ izadazu.

Elas! enauken
piañurik egin gabe;
Jesus eta Maria,
otoi, hel zakiztadie,

Orai da enen ordia,
ba-nua hiltzera;
otoi, gin² zakiztadie
enen faboritzera.

Enen Aingeru begiradia,
Jainkuak haitatia,
hiltze triste huntan
zakizat balia.

(*Etzan; Gabirel aingerua sar ta mintza*)

Gabirel. Roke, koraje adi,
ehadila lotsa,
ehua ez orano
segurki hiltzera.

Zelutik huna nuk
hiren minaren herstera^d:
sendoturik behar duk
orano tzuli etxera.

Enen hersliak diek
hiren mina sendoren,
eta liiren bihotza
oro establituren.

Ager ezak plaga
hers dezagun berhala,
urano osagarria
ukenen duk hartzara.

Roke. Reniestiatzen zutut,
zelietako ainguria,
merexi gabe uken dit
zure sokofia.

Gabirel. Jinkuaren grazia duk
zihautan ezagutzen,
bai eta tentazioniak
aisa goituren.

Ba duk orano
kurutze sofritzeko,
bera behar duk
zeliaren irabazteko.

Gloriazko kaidera*bat
nahi derat adelatu⁶,
zuintan eternitatian
izanen behiz plazatu.

Adi6 efaiten deriat,,
uken koraje beti;
munduko penak
sofri itzak gogoti.

(Ba-doa aingerua)

Roke. Remestiatzen zutut
zuk egin hungia,-
otoi, emadazut "L"
zeuren argi saintia.

1) inundar, 1) venir,- 3) cerrar; 4) silla.- 5) preparar.

137. JENOBEBA **DONEAREN** TRAJÉD)
(Zatf $\dot{x}$ oa)

Gutziz, 1.155 ahapaldi lautiako ditu; ta 23 antzez-lagun sartzen dira.

Jenobeba. (*Presondegi-atetik*) Elas! eta, enejaínkua,
sofrutiren duzla
izan nadin heben^J
hain gaizki trataüa?

Duzunaz geroz Zuk
beti ezagutu
inozenian nizala,
hain gaizki tratatu?

Zeren enaizu Zuk
hebertik idokitzen,
eta ene inozentzia
ezagut-erazten?

Ene pazentzia
nahi ba'zunian borogatu*¹,
zeren beste punizionerik
eztuzu xerkatu?⁸

Nihauren gaitziaz
eunkian axolik,
beno ene ohoria da
orai tefestaturik.

Noiz artiño, Jauna,
diferjturen duzu
inozentzia izan dadin
gisa huntan tratatu?

(*Oaío presondeglra sartu ta Jenobeba'gana doa*)

Galo,
B Madama, otian⁴ nula
denbora iragaiten duzu
presontegi zola hortan?
Otoi, eran izadazu.

Jenobeba. Ene penarik handiena
hire ikustia;
ken akit hortik,
animal lotsagafia.

Oafo.   Posible deia
otian, madama,
presontegiaren zoían
hola mintzatzen zirela?

Eztuzia otian nahi
zure bihotza umiliatu
eta urguilu handi hori
orai apazeatu?

Hitz emaiten ba'deitadazu
zure amortara,
segurutzen zutut
horti libratzera.

lenobeba,   Efekiritzen ait,
ken adin horti,
ezi-ezin ikusten **ait**
bortxa handiz baizi.

Hiri obedi beno lehen
ilcusrren duk heben
tonba baten zolan
xixariiek **jaten**.

(Oafo ba-doa)

Otian, ene ji'nkua,
sofrituren duzia
izan nadin huía
heti turmentatia?

Ene otoitza xipiez
ba-nizun experantxa
fortuna irusago bat
obtenituren niela.

Arauz merexi tit,
ene Jainko maitia;
konplitu dela beti
zure borontate saintia.

Ezpadut merexi
pena baizi deusere,
ene sabeleko frutiaz
ukazu pietate.

Gaizki egin ba'dut,
harek ez tien ogenik;
hil behar ba'dut,
harek ez tu merexirik.

Agian egun batez
ezaguteren dizie,
ama inozentaren haufa
deituren beitie.

Ama aflightu zerola,
beno ogenik gabe,-
kondenatu ziela
krimorik uken gabe.

Ene arima gaxuak
ukenen du ordian
kontentamentu handi bat
Jinkuaren aitzinian.

Zuri efemetitzen dit,
ene Kreatzalia,-
Zuk gida nazazu
zeluko gloriala.

1) aquí; 2) probar; 3) buscar; 4) ¡conque!

158. MOISA'REN PASTORALA
(Zal/txoa)

1.019 ahapaldi ditu onek; ondoren doazanak, 56'tik 82'ra bitartekoak dira,

Moisa.   Elas! Ene Jinkua!
hanitx zutut remestiatzen,
zeren zure haur bezala
mundian naizun ikusten.

Zure haur nuzu, bai,
hobeki ikus nezazu;
moien harez zelian
nahi zutut adoratu.

Zure grazia saintia
nitara egoitz' ezazu,

eta ene zahartarizona,
otoi, ikus ezazu,

Amorekatik ahal zitzaidan
gero han adora
eta merexi duzun bezala
beti remestia².

Mundian kitatzeko
jin³ zitadazut denbora,
ikusiren ene zahartarizona
untsa handi dela.

Hanitz dangeraturik/ Jauna,
naizu konserbatu,
hala nula Faraon'en eskutik
bei-nunduzun libratu.

Maniak hartu nituzun
Tabor'ako montaiñan,
hari batetan Zuk emanik
letera gorietan.

Izkiribatu zitizut
libru handian
eta zure maniak
hedatu mundian.

Deitu behar naizu, Jauna,
otoi, Zuregana,
amorekatik goza dezadan
zure tronua.

(Aingerua agertu ta onduan jan)

Gabriel. Moisa abilua,
ore⁵ kasernala,
eta ore jentia
zer ari den jakitera.

Jainkuaren manuz⁹nuk
jiten hiregana,
eta Harén ordren
hiri emaitera.

Balan ari duk
perediku egiten

eta Jinkuaren kontra
manu emaiten.

Benga-erazi behar duk
ore jentia oro
eta madinadita guziak
odoletan ezar-erazi oro.

Hamabi mila gizon
prestatu behar duk
eta Fine Jeneral
egin behar duk.

Moisa abilua,
orai bñhala
eta Jaunaren ordriak etxekuta,
nik eran bezala.

(Aingerua ba-doa)

Moisa. O, zelieta zirena,
egidazut miserikordia,
eta nitan etxerka
zure grazia saintia.

Adoratzen zutut, Jesu,
zelieta zirena,
ene Kreatzalia eta
buruzagi gehiena.

Esperantxa dit hebe
konserbaturen naizula
eta zure haur bezala
nitzaz oharturen⁷ ziela.

Ba-nuazu kantika baten
orai Zuri kantatzera,-
Ainguriak, zirausteie,
otoi, ene laguntzera.

(.Gabrielaingerua sartzen da)

(Kantuz) Zure suiaz era nezazu,
zeliko Jainko handia,
eta beti lagunt nezazu,
Izpiritu dibinoa.

Aingerua. *(Kantuz)* Zelutik gu jaitsi gutuzu,
Moisa, zure laguntzera,

zeluko Aitak igofirik
zure faboritzera.

Muisa. (*Kantuz*) Emaidazut, aren, grazia
etsaien defendatzeko,
bai eta ere betiere
tentazionen goitzeko.

Aingerua. (*Kantuz*) Lauda eta dugun adora
zeluko Jinko handia,
zeren Harek oro bei-zutian
kreiatu miindiala.

Moisa. (*Kantuz*) Gure aita Adan lehenak
oro kokatu⁶ gutu,
bena Natura dibinoak
oro xahaturen gutu.

Aingerua. (*Kantuz*) Hanitz arima tristerik duzu,
Jauna, aifageratzen,
eta SatanVn ponpatik
oro gutuzu libratzen.

Moisa. (*Kantu gdbe*) Izpiritu dibinoa,
bcliar duzu juan berhala
Fine jeneralaren
bere *Tantán* edireitera⁰.

Jainkuaren ordre bat ba-dudala
eta luma jín dadila,
Jaunaren manía fidelki
etxekutatu behar dugula.

Aingeru. Profeta justua, ba-nuazu
zure ordren etxekutatzer,-
otoi, zuaza zu ere
apur bat repousatzera.

{Biak doaz}

1] lanzar; 1) dar gracias; 3) llegar; 4) peligro; 5) tu, 6) orden, 7) acordarse,
8) cootaminar; 9) encontrar,

159. UOLAN'EN TRAJEDI

(Zntl/xoti)

linda ontako antzez-Ianctan, euskeraz beintzat, ederena <logu au, Soral
handi ta Leizaola jaunen eritxiz; ta euskal-antzcrklcuko zarena nunbait; XVI"

garen gizaldiaren len-zatikoa? Ba-ditu itzik ugari erderatik artuta, baiña, alan be, bikaiña. Kalderon aundiaren «El Principe Constante» ta onek, ba ei dabe al-karen antza. 17 antzezlagun ditu; ez dau ekitaldirik ez agefaldirik; alan be ixto-riko antzez-une bereziak, ikusle ta entzuleak obeto aitu dagiezan, antzezlarjak eurak banatu oi dabez, sartu-urtenka. 1796'tik gaur arte, zazpi bidar antzeztua, or emen. 1200 bat inguru biñako ahapaldi ditu; baiña azken-urteotan Saroihandi jaunak 343'ekin argitara emon dau. Ikusi *LaPastorale de Qoland*: Texte basque établi a d'aide de plusieurs manuscrits, avant-propos, traduction française; commentaire, par J. Saro'thandy, professeur suppléant au Collège de France (Bayon-oe, 1917).

Roían

(Karlemain eta Ganefon Jokoan)

Eskefak nahi deritzut, ene Jinkua, eman,
Zeren konfesatu nizan, ¡garan egunetan.
O, ene Jinko Jauna, eta Salbatzalia!
Birjina ganik sortu zira, o ene kuntsolia!
Zure pasioniaren meretxiez, nahi zutut otoitu,
Egin dutudan bekatiak, plazer deriztazun parkatu.
Etzitian orit haietzaz suplikatzen zitut,
Bena bai ene dolumenaz: orai hit behar beitut.
Pietatus izan zira, egundanoz geroz,
Eta misericordius otoitzen ziren aldi oroz.
Madalena bat ere zuk salbatu uken duzu,
Erhi' sakratiaz hunk² eta bekatiak parkatu.
Zure begi pietatusaz so egin ezadazu,
Ohoín⁸ hunari bezala, otoi, eran ezadazu.

(Trunpeta eragin eta pot ezpafari)

O ezpata baliusa, hire parerik eztuk;
Hanitz arnés azkar hik trenkatu⁴ duk.
Infidelen odolak hik iradoki dutuk,
Etsaiak hanitzetan susprenitu dutuk.
Hanitz paganuen menbriak hik trenkatu dutuk,
Hire ahuan sakorik⁶ ezin izan ahal duk.
Eskietarik utzi eta, egiten deriat,
Kiristiek ediren heien Jinkua otoituren diat.
Elas! ene Jinko huna, edefa eta emia,
Otoi, eman ezadazu egun zure argia.

(fie/Vz trunpeta eragin)

{Balduena sartu}

Balduena, ene anaie maitia, eniak egin duzu;
Hur-xorta baten gabez, egarik hiltzen nizu,

Ba /duena

Koraje, ene anaie maitia; xerka ba-nuazu bertan;
Zamari igain-eta, partitzen nuzu galopan,
{(Inguru bat eman)}

Rolan

Nitarik hufunt ezazu, Jesus, zure kolera,
Eta nttan etxerka zure miserikordia.
Ene bekatu itxusiak ahaztera utzi itzatzu;
Deus hunik egin ba'dut, hurak kontsidera itzatzu,

Ba/duena

Anaie, hurik ihunere nik ezin ediren⁸ dit;
Behar dizugu pentsatu beste efemediorik.
Zure ezpatak grazia ba-diala, orok ba-dakizagu;
Benturaz Jinkuak ere egin dizu mirakuilu,
Anaie, emozu txixta bat hafi-peña hori;
Ikusiren duzu hur bat jalkiten abundanti.
{(Rolan'ek eman txixta hafiari)}

Rolan

Jinkuaren graziaz, hura, jaiki hadi peña hortarik,
Ene Durandalak balin badu poterik.
*{(Hura jalkiatxelik; Rolan'ek edaten.
Tieri dukea sartzen da ondoren)}*

Zer so duk, Tiefi? Ezagutzen naika?
Aments⁷ ezagutzen ezpa-naik ere, so egin ezadak untsa.

Tieri

Elas! Zer ikusten dut, ene kapitain maitia"?
Elas! eradazu, aments! Hiltzen ari zinatekia?

Rolan

O Tiefi, Tiefi! Eta, zer duk pentsatzen?
Hire kapitain maitia ikusten duk finitzen.
Ez teia hau, efak, infideien etsai handia,
Eta Jesus-Knsten legen, beti sustengatzalia?
Ene egunak finitzen dutuk, elas! dolore handitan,
Oiheneko animal salbajen artian,
Ez tireia hoiek besuak, lantza handirik ekarriak?
Ez tireia hoiek eskiak, kolpu handirik emajjiak?
Ez takiziela nigafik: oro sortu gira hiltzeko.

Orai be'tta ene orena, eraiten deiziet adi6.

Adi6, Xarlemaina,- adi6, enperadore ilustria!

Adi6, aren, jeaeralki, zure korte noblia,

A, miserabilia Canel6n! Hi hitzala kausa nuk huia,
Are-ta enenian egin sekula demendren ogena.

Oliberos eta ni, hik gal-erazj gutuk.

Bena Jinkuak miseriordia, balin ba, eginen dikuk.

A, Oliberos, Oliberos, zu hilik zirade!

Are-ta abantsu⁸ nuzu, segurki, ni ere.

Jiten nitzaizu ikustera, bena ez nahi beno lehen;
Esparantxa dit Jinkuak derizkula parkaturen.

Jinkuaren gloria saintian, biek algareki,
Plazer harturen dizugu saintu eta sainteki.

(*Trumpeta eragin*)

T i e r i

Eias, Rolan, Rolan! Biotza erdiratzen³ deritazu.
O, zeruko Jinko huna, Zuk argi gitzatzu!

Zu zira ororen Aita huna, arima ororen bakia,
Bekatore eta heratien argi eta gidatzalia.

Rolan, koraje har ezazu, etzitiala lotsa,
Ez eta munduko egitekuetan zure bihotza okupa.

Desertuko anirnalaren artian, salbaczen ahal zira;
Solamente Jinkuareki etxeka^{2u}¹⁰ bihotza.

Rolan

(*Ezpateari pol egiñik*)

Adi6, Durandal! Adi6, ene ezpata maitia!
Jinkuak kontserba dezala hi re bertute handia.

O, ene Jinko maitia! Otoi, entzun nezazu.
Gaizki mintzatu baniz, otoi, parka ezadazu.

Hel zakitat, otoi, o Birjina Maria!
Zure gomendatzen derizut ene ezpiritia.

(*Hilik eror*)

1) dedo; 2) tocar,- 3) ladr6n; 4) quebrantar; 5) mella; 6) hallar; 7) a lo menos; cerca; 9) desgarrar; 10) adherir.

II'GAREN SAILA

LAU GIZALDI

- 1) XVI: Gizaldi edo eun-urte ontan ernea dogu euskera idatzia; ordurarte ez genduan ao-izkera baiño. Afezkero, zelai baria, mardul ta bizigafi, jarten yaku begi-aure. Ken albora jakin-lanabasez burua orazten dabentzat, erdel-liburuetan or-emen agiri diran euskal-itz banakak, trar-gintza asmatua zan aufetik be, baiña euskal-idaztirik etzan argitaratu, Etxepare'k berea (Bordel, 1545) atera arte. Geroago, mende artan, beste bi gitxienez agertu ziran: Beraskoitze'ko Joanes Leizaraga'ren *Testamentu Befia* (1571) ta Baigon'ko Bertrán Etxauz'ek bere anaiari egiñi-ko eskutitza (1584).
- 2) XVII: Mende bikaiña ete, euskerarentzat? Txara ez beintzat, ezta erdi-merdikoa be, on samara baiño; idazle-sail yaioa bai-dagerkigu: Etxeberi Ziburukoa, Oihenart, Gazteluzar, olerkari goi-mafara igonak; Aita Matere (1617), Haranburu (1635), Argaiñaratz (1641), Axular (1556-1644), Pouvreau (1656), Harizmendi (1658), Aranbilaga (1684), Belapeire (1696), idazkera askatuan ederto mintzatu ta gure ele zafa, ezkontide lerdan antzera, bizi ta adoretzu jan ebenak.
- 3) XVIII: Len ta orain, batasun gitxi erakusten dogu euskal-literaturan; idazle bakotxak bere bidea artzen dau, ta andik ibili oi da bere buruz, iñori jaramonik egin gabe. Epai-eritxi au K. Etxegarai jaunarena dogu; ta badau, tamalez, bere egi-aldea. Lapurdi'ko literaturan, ostera, etzan órela jazo, osoan beintzat. Axular ta Etxeberi saratara buruzagitzat arturik, arein inguru ibiliak ditugu ango idazlerik geienak; baita Gipuzkoa'n be Aita Laramendi'ren uratsez. Sareran esan dodanez, mende onetan aufekoan asitako olerki-kate edefa ausia dogu nunbait, edo beintzat zabar-erdoiz dirudi. Ezta bat be, mende osoan, ganorazkorik. Osterantzékoak, bat, ba-ditugu, ta ez ozkÛ-epelak: Lafamendi (1690-1766), Kardaberatz (1703-1770), Mendiburu (1708-1781); ta mugaz andik, Joanes Etxebefi (J668-1749), Mikel Xurjo askaindara (1720), Joanes Haraneder (1749), Mihura (1757), Beñat Lafegi (1775), Martin Maister (1757), Lopez benapartara (1782), Baratziart (1784).
- 4) XIX: Ez yaku mende au pirtxila. Ta, gauza angaria, euskera askatuan baiño olerkiz joriago dagerkigu, noski. Mintzo zarari aintza-bideak uratzen saio ziranak askotxo doguz Bizkaia'n, Gipuzkoa'n ta Laburdi'n; izkeldi guztietan txairo ta lerdan, iñoiz baiño erdel-kedats gitxiago erielan, erabiTi eben idaz-lumea; izkuntzaren eragozpen eta oztopo aurean etziran kikiltzen, ezta itzul-inguruka ibili be, bekoz-beko begiratu ta gaitz-lubanak garaitu baiño. Elizanburu'k, esaterako, zelako atsegiña ixuri eban bere olerkietan! Alan be, urrezko gizaldia urengoari deitu bear.

BEÑAT ETXEPARE

Saraskete'n (BN) jaioa nunbait. Ez dakigu noiz. Lenengoz, 1545'an, iraria dogu bere *Linguae Vasconum Primitiee* (euskal-leen-zituak) liburua; ta arezkeroko be, sei bidar bai: 1847, 1874, 1888, 1887-1893, 1893 ta atzenez 1933'an, Urkixo jaunaren arduraz, RIEV aldizkingian; baita banaka, urte berean, Tolosa'ko Lopez-Mendizabal'en irarkolan, len-irarkaldiarea antzera. Geroago, 1950'an, R. Lafon jaunak *Boletín de la R. S. de los A. dei País'en*, 1847'an bigarenez argitaratzean Artxu alegi-giieak lez, prantzeraz atera ditu, oso egoki. XVI olerki dira guztiz: 3 uzkurtz-aldeko, 10 maita-lelo (gordintxoak banaka batzuk), giltzape egou zanekoa, ta 2 euskeraren gorapenez. Batzuen eritxiz ezta olerkari gailena,-Lafon¹ ek, ostera, baietz diño, ta nire ustez egi-bidetik dabil. Idazkera gogor-zabartxoa, baña biotzondo bizia.

140. KONTRAPAS

Heuskara,
jalgi adi kanpora.

Garazi'ko heria
benedika dadila;
Heuskarari eman dio
behar duien tornuia¹.

Heuskara,
jalgi adi plazara.

Bertze jendek uste zuten
ezin skriba zajteien;
orai dute porogatu²
enganatu zirela.

Heuskara,
jalgi adi mundura.

Lengoajetan ohi intzan
estimatze gutitan;
orai, aldiz, hik behar duk
ohoria orotan.

Heuskara,
hábil mundu guzira.

Bertzeak orok izan dira
bere goihen gradora;
orai hura jganen da
bertze ororen gaiñera.

Heuskara,
Baskoak orok preziazten,
Heuskara ez jakin aren;
orok ikasiren dute
orai zer den heuskara.

Heuskara,
Orai dañu egon bahiz
inprimitu bagerik,
hi engoitik³ ebilliren
mundu guzietarik.

Heuskara,
Ezein ere lengoajerik
ez frantzesa ez bertzerik,
orai ezta erideiten⁴
heuskararen parerik.

Heuskara,
jalgi adi dantzara.

D) honor; 2) probar; 3) ya; 4) hallar,

141. SAUTRELA

Heuskara da kanpora,
eta goazen oro dantzara.

O Heuskara, lauda ezak Garazi'ko hería,
Zeren hantik uken baituk behar duian tornua;
Lehenago hi baicintzan lengoajetan azkena,
Orai aldiz ¿zanen iz orotako lehena.

Heuskaldunak mundu orotan preziatu ziraden,
Bana haien lengoajiaz bertze oro burlatzen,
Zeren ezein skriptuian erideiten ezpaitzen,
Orai dute ikasiren nola gauza hona zen.

Heuskaldun den gizon orok altxa beza buruia,
Ezi huien lengoajia ¿zanen da floria,
Prinize eta jaun handiek, orok harén galdia,
Skribatuz ai balute ikasteko desira.

Desir hura konplitu du Garazi'ko naturak¹,
Eta harén adiskide orai Bordel'en denak,-
•Lehen inprimitzalia Heuskararen hura da;
Basko oro obligatu jagoitiko² hargana.

Etai, lelori, bai lelo leloa, zarai leloa.
Heuskara da kanpora, eta goazen oro dantzara.

1) BeDe; 2) por siempre.

142. KRISTAU HONA

Munduiian den gizon orok bear luke pensatu
Jangoikoak nola duien bat-bedera¹ formatu,
Bere irudi propiara gure arima kreatu,
Memoriaz, borondatez, endelguiaz goarnitu.

Ezein⁸ jaunek eztu nahi mutil gajxto eduki,
Ez pagatu soldatarik zerbitzatu gaberik,-
Jangoikoa ari duzu hala-hala gureki:
Gloriarik ez emanen hongí egin gaberik.

Mutilek gure zerbitzutan deratnate urtia,
Soldata apur bategatik hartzen pena handia,-

Jangoikoak bear luke guk bezanbat baüa:
Zerbitzatu bear dugu emaiteko gloria.

Ogirik eztakusat biltzen hazi erein gaberik;
Nork zer hazi erein, biltzen dizi komuniki.
Obra honak ukenen du goaldona frángoki;
Bai eta-re pekatuiak punizione segurkj.

Zeren Jeinkoa egun oroz ongi ari bai^aiguj
Guk ere hala bear dugu Hartzaz untsa oritu;
Gure haste eta fina Hura dela pensatu,
Goiz eta afats orituki Harén izena laudatu.

A f a i 3 i a n

Aratsian, etzitian, gomendadi Jeinkoari,
Eta otoi begirezan peril guzietarik.
Gero, iratzar adinian, orit¹ adi botarik,
Zenbait ere orazione eraitera debotki.

O o i z i a n

AI badagik, joan adi elizara goizian,-
Jeinkoari han gomenda bere etxe sailduian;
Han sartzian, pensa ezak aitzinian nor duian,
Norekila mintzo izan han agoen artian.

//-heria/}

Hez untsa orit adi il-herian sartzian;
Hi nolako ziradela bizi ziren artian.
Hek bezala hil bear duk, eta ez jakin orduia;
Otoi egik Jeinkoari deien barkamenduia.

Batei-aria

Elizara izanian so egik batei-aria,
Pensa ezak han duiala rezebitu fedia,
Jeinkoaren grazia eta salbatzeko bidia.
Hari egin al baiteza lehen ezagutzia!

Gorputz sailduia

Bertan gero so albaitegi non den Gorputz Sainduia;
Pensa ezak Hura dela hire Salbatzalia.
Adorezak debozinez eta galde³ grazia,
Azken finfan, eman diatzan rezebitze diñia,

Kurutzea

Kruzifika ikus-eta, orit adi orduian
 Nola izan redemttu Harén odol sailduiaz.
 Hark erio haritu dik hirj leian bizia,
 Pensa ezak nola eman Hari bere ordia.

Andre Dona Maria

Andere liona den lekura ailtxa izak begiak;
 Mundu oro eztakidik hura bezain balja:
 Jeinkoaren huranena hura diagok glorian,
 Graziak oro bere eskuian nahi duien orduian,

O Andere gloriosa eta Ama eztia!
 Zutan dago bekatoren esperantza guzia.
 Ni zugana niatorkezu bekatore handia,
 Arimaren salbatzera zu zakiztan balia.

Sa in du jer

Sainduier ere egin ezak neure czagutfia,
 Singularki nortan baituk heure debozionia.
 Zein sailduren besta daten orit egun berian,
 Eta noren izenetan fundatu den eliza,-
 Orituki[&] otoi egin, dakizkian balia.

1) cada uno; 2) Diogun; 3) acordarse,- 4) demandar; 5) con conciencia.

143. AMOROSEN GAZTIGUIA

Bertzek bertzerik gogoan, eta nik Andre Dona Maria;
 Andre hona dakigula, guzior, otoi, balia!

Amorosak nahi nuke honat beha balite:
 Hon litzaken gatzigurik¹, agian, entzun liroite;
 Amore bat hautatzeko konseilu bat nekeie.
 Balinetao sekulakoz gogoan sar balekie!

Nihaurk ere uken dizit zeinbaitera amore;
 Bana hantik eztut uken probetxurik batere:
 Anitz pena, arima gal, harena eta neuri ere.
 Amoretan, plazer baten mila dira dolore.

Amoretan, ote date leial denik batere,
 Hitz ederez, ezpa ioiaz, muta eztadin hura ere?

Hoben uste duien ori, anitzetan traidore;
Hobena date gahzenik, arimaren beierc.

Bekatuzko amoria beti date traidore;
Erioa dauginian* egia sogeri date;
Hartu duten plazer oro orduian iragan date.
Bekatuía gelditzen da penatzeko gero ere;
Anitz plazer uken badu, anitz behar dolore.

Amore bat nahi nuke liadutanik egia,
Bizi eta hilez gero, hain lakidan bálfa.
Zerbitzatu nahi nuke halakoa bizian,-
Heben labur bizia da, jagoitikoz bertzia.

Mundu oro iraganik^a ez eriden bertzerik.
Jeinkoaren Ama hona grazia oroz beterik.
Harén amore izateko ezta ehor diñerik;
Untsa zerbitza dazngun, maite gitu bertarik.

Amoriak baño dira hartzaz bertze guziak;
Behar handien denian faltaturen bertziak.
Liste baño lehen gira hiltzen bekatorfak;
Hark aiuta ezpagitza, nola giren galduiak!

Andre hona bar dazagun orok gure amore;
Bertze oro utzi eta egin hari ohore.
Hala egin badazagu, ohoratu girate;
Bertze gatik, hura gabe, oro galdu girade.

Jeinkoaz landan¹, mundu orok eztu hanbat balia;
Zerua, lura, itxasoa harén peko guzia;
Orotara edatzen du behar bada eskuia,-
Bera handi izan aren, preziatzen xtpia.
Halakoa utzi-eta, non dukegu bertzia"?

Bertze amoreak baten-bezi eztirade perestu⁵,
Nork beria bertziari eztu nahi partitu;
Ama Birjin gloriosa hanbat bada konplitu,
Ororentzat bera baita leial dela abastu.

Amorosek ba'dagite bein bere nahia,
Handiago giten zaie bertze nahikaria;
Ezin uken beiñere bere konplimentuia;
Beti peitu deramate bere mende guzia.
Emazte eta gizon orok, bar amore Maria,
Eta orori bajtekegu berak konplimentuia.

MILA EÜSKAL-OLERKÍ EDÉÜ

Andre honak uken dizi ederetan grazia,
Ehork hura gaizteriaz ezin lezan inbia,
Bana btstaz hiltzen zuien nahikari satsua.
Figuraren ekustiaz, dakikezu egia.

Itxasoan hur guzia, zeruietan ¡zafa,
Oihanetan itzal ori, tur guzian belhara,
Egunari iguzkia, gau beltzari ilhuna,
Lehen fakaturen, ezi hura gugana,
Balinetan egiazki gu ba'gaude hargana.

Zeren bada ero gira, gaixo bekatariak?
Andre leial honegana goazen, oroi, guziak.
Elas! oroi, aribira⁶ bertze amore falsuiak,-
Harekila segur dugu behar dugun guzia.

Eiasf amoros gaixoa, hire enganatuia!
Erogoatan ba'daramak eure mende guzia!
Ene Andere grazíosa ezpa dakik balia,
Bai bizian, bai hilian beti oha galduta.

Denbora duian artian, egik ahal hongia;
Erioa dauginían, miraz dukek orduia.
Orduian ere nahi baduk ontsa jalgi-dagia,
Ontsa hari gornendadi; nik diotsat egia:
Finían ere, ezтик uzten hark galtzera beria;
Orduian ere, bere eskuian dik grazia guzia.

Mundu honek anitzjende enganatu darama;
Jagoitikoz bizi ustez harén sehi⁷ dabilta;
Guti uste duienian, ehor utzi darama;
Ero jokatuia date hartan fida dadina.

Mihaur ere ebili niz anitzetan erorik,
Gaoaz eta egunaz ere, hot2ik eta berorik;
Loa galdu, pena aski, bana ez arimagatik;
Orai oro nahi nuke liren Jeinkoagatik.

Ni bezala anitz duzu halakorik munduian,
Mende oro dohatenik beti banaglorian,
Ohart gitan buruiari denbora den artian.
Andre honak har gitzake gomendutan, agian;
Hanbat bada grazíosa ama ororen gainían!
Jin dadinik eztu uzten hartu gabe grazian.

Kulpa gabe ehor ezta baur, da segur egia;
 Bekatuiaz damnatzen du Jaingoikoak munduia.
 Bekaturik ezta izan zutan, Andre handia;
 Ararteko zakizkula digun barkamendua.

Bekatoren salbatzeko Jeinkoak egin zinduzen
 — Bere buria egin dizi juje justiziaren—
 Zu miserikordiaren igesleku zinaden;
 Nola Berak justizian ezin salba lizake,
 Zure miserikordiaz remedía litezen,
 Balinefan egiazki zugana gin ba'lite.

Egundano ezta izan, ez izanen jagoitik,
 Bekatore hain handirik ez eta-re satsurik,⁹
 Bere bidian jaugin bada zuri gomendaturik,
 Uken eztuien barkamendu zure amorekatik.
 Ez galdu da, ez galduren zure gomendukorik.
 Zuri gomendaczen gira, hilik eta bizirik.

Bertze emaztiak ama dira zenbait haurto xipiren,
 Eta gero obororik⁶ puntzela¹⁰ ezin dirate.
 Zu, Anderia, Ama zira, Birjinarik, Jeinkoaren,
 Eta geroz Efegiña zeru eta luraren,

Jeinkoa Jaun den gauza ororen, zu zirade Andere,
 Arazoin da mundu orok dagien zuri ohore,
 Ezi hala ari zauku Jesu-Kristo bera ere;
 Zuk bezanbat diñitate mundu orok eztuke.

O Anderia, ezin date ehor zure bardiñik;
 Gainekorik zuk eztuzu Jeinko beraz bertzerik;
 Jeinko ezten bertze oro dago zure azpitik;
 Jeinkoaren Ama, zira mundu oroz gaiñetik.

Mundu opok eztu egin zuk bezanbat Hargatik,-
 Orogatik baño oboro Hark ere daidi zugatik;
 Bere Ama ezin utzi obeditu gaberik.
 Otoi, grazia egtguzu giren zuientarik.

Untsa zuk har ba'nentzazu, gomendutan gogotik,
 Ezin damna naindeuela, ziñesten dut segurkj.
 Anitz begiratu duzu galduren zenetarik;
 Niri ere hai zakizat, otoi, galdu gaberik.

Ehonere gaitzik ezta zuk ken eztirozunik,
 Ez eta-re hontasunik zure eskulan eztenik;

Denbora eta leku orotan, ezin duda gaberik,
Graziak oro zure eskuian Jangoikoak emanik.

Nahi duiena hala duke amak semiagatik;
Seme honak anitz daidi amaren amorekatik;
Gure natura haritu du, zutan, amatorurik,-
Jangoikoa ezafi duzu gure anaieturik.

Harén eta gure ooren Ama zira diñerik.
Amak eztu sofrkzeko semen artian gerlarik.
Samurturik¹¹ ba'dakusu gure gaizkiegatik,
Ororen Ama zira-eta, bake gitzazu bertarik.

Orai egiten diraden gaizki handiegatik
Jeirtkoak ondatu zukeien lur guzia engoitik,
Balinetan zu ezpazina ararteko gugatik.
Oro sostengatzen gicu zure otoiegatik.
Gu gaixtoak izan aren, ezten zutan faltarik;
Fin lionera hel gitzazu, giren salbuietarik.

Ama ezcia, nik ba'dagie zure kontra faltarik,
Zuk gaztiga eta dreza nazazu, otoi, bertatik.
Elas! norat ihes naidi zu, neure Ama, utzirik?
Neuretako eztzagut zu nolako Amarik.

t) aviso; 3) próximo; 3) pasar; 4) excepto; 5) activo; 6) fuera; 7) servidor; 8) inmundo; 9) ya más; 10) doncella; ti) airado.

44. AMOROS JELOStA

Beti penaz izatia gaitz da, ene amore;
Beti ere behar duta nik zugatik dolore?

Amore bat uken dizit miragart jentilik;
Harekila nintzanian, enuien nik faltarik.
Nik jagoitik¹ ezin nuke hura bezain maiterik:
Harén miñez orai nago, ezin hilez, bizirik,

Nork baítere amorta nire daraut mutatii;
Nik eztakit zer den, bana estamendu² beri du.
Ohi nola aspaldian nahi etzait mintzatu,-
Zerk, andere, haritu⁸ duien behar dizit galdatu.

Sekretuki behar dizit harekila mintzatu,
Ordu hartan, jagoitiko, etsai ezpa baketu!

Niri untsa ezpadagit behar dizit pintatu,-
Ene buruia ziaidazu harendako aboutü⁴.

Amoria, nor izan da gure bion artian?
Mutaturik bazabiltza ia aspaldi handian.
Nik zugana dakidala faltatu ez tut bizian;
Biok bein sekretuki nonbait mintza gitian.

Ehonere eztakusat nihaur bezain erorik:
Nik norgatik pena baitut, hark ene ez tu axolik.
Zuhur banintz, banintzande ni ere hura gaberik;
Alabaña, ezin utzi bein ere gogotik.

Jende honak, bihotza daut betiere nigarez,
Neure amore xotiltua galdu dudan beldurez.
Gaoaz, lorik ezin daidit harén gogoan behafez;
Gogoan behar handi dizit bete nuien adarez.

Jangoikoa, edetazu amoria gogotik<
Eta harén irudia ene begjetarik.
Hark nigana eztaduka untsa lefaldatorik;
Ni ere elikaturen⁵ niz orai, hura gaberik.
Sarioia⁶ da loitu, eta ez tut harén behafik;
Nahi badut, ukenen dut orai ere beririk.

D) jamás; 1) actitud; 3) inflar; 4) ser suficiente; 5) alimentar; 6) granja.

145. AMOROSÉN PARTITZIA

Partí al ba'nengidio, hark ez luke parerik;
Alabaña nik eztizit hain hon deritzadanik.

Amore bat onetsi dut guztz soberatukij
Ene arima eta bihotza josi dira hareki;
Harén irudi eder ori begietan ehoki¹;
Hartzaz orit nadinian, bihotza doat ebaki.

Nik hargana hanbat dizit amorio handia!
Harekila egoitiaz ezpaneinde enoia;
Harganiko partitzia ene eihargaria*,-
Befiz ikus dirodano beti malenkonkia.

Elas! ene amoria, nola nuzun penatzen!
Zurekila ezin batuz, bihotzian eratzen!

Ene gaizki penatzeko, segur, sortu zinaden;
Penak oro hon lirate, zu bazina oritzen.

Mintzatzeko zurekila gau bat nahi nikezi,
Hilabete konpliturik hura luza baledi,
Araguren⁸ kondatzeko asti nuien frangoki,
Ezein-ere beldur gabe egoiteko zureki.

Orai porogutzen dizit dakitenen efana;
«Ehork utzi eztazala eskuietan duiena».
Elas! itzul al baneza iragan den denbora!
Segur orai enikezi dudan gogoan behara.

Denbora hartan ohi nizin nik zagatik dolore,-
Orai aldiz, zure faltaz, mutatu niz ni ere.
Malenkonía ezitela, badukezu amore;
Bana ordu bazinduke zentzatzeko* zuk ere!

Ba-dakizu, dolorian partaide niz ni ere,
Eta zure mutatzeko ez ogenik batere;
Neure gaizki penatzeko liar zintzadan amore,
Jagoitikozen ukenen dut nik zugatik dolore.

D) tener; 2) que seca; 3) tormento; 4) formalizarse

146. POTAREN GALDATZIA

Andria, Jeinkoak drugatzula; orai berdin girade:
Ni erege balin ba'nintz, eregina zinate.
Poe' bat, otoi, egidazu, ezaizula herabe!²
Nik zugatik dudan penek hura merexi dute.

—Eia, hofat apart adi; nor uste duk nizala?
Horlako bat eztuk uste nik ikusi dúdala,
Horelako hitz gaixtorik niri eztaradala;
Bertzer eran al baititza; enuk uste duiana.

—Andre gaixtoa ba'zinade, nik ez nahi kondurik;
Ziren zirena bai zira, zutzaz pena dizit nik;
Ene ustian, eztut eran desonesta den gauzarik:
Pot bat niri eginagatik, ezinduke laidorik.

—Hire potak ba'ziakuiak, bertze gauza nahi dik,
—Anderia, azti zira, nihausk eran gaberik.

—Bada, utzi al bainentzak ni holakoz ixilik.
—Orein gaitz ziraden gero, eginen dut bertzerik.

Bizi nizan egunetan, bada, ezitut utziren,
Nik zer orai nahi baitut heben duzu eginen.
—Uste diat eskuiarki^a ezttzala burlatzen,
Gizon hunek, orai, nuia heben laidoz beteren;
Ejagora\ nik zer daidit? —Zauden ixilik hanbaten¹.

Etai, lelori, bai (eio! Pota franko! bertzia bego!
Andria, mintza al baizinde, bertze aldián, emiago.

1) beso; 2) repugnancia,- 3) verdaderamente; ^ ñen)icIQ; 5) ua instante,

147. EMAZTEN FABORE

Emaztiak ez gaitz eran, ene amorekatik;
Gizonek utzi ba'Jitzate, e'laidite fakarik.

Aniñz gizon ari bada andrez gaizki eñaiten,
Arizki¹ eta desoneski baitituzte aipatzen,
Ixilika egoitia edefago litzake;
Andrek grzoneki bezi hutsik ezin daidite,

Zuhur gutik andregatik gaizki eran diroite;
Halez ongi eraitea onestago litzate.
Emazteak zerengatik gaitz efanen dirate?
Handi eta xipi, oro baietarik girade.

Balentia sinplea da andren gaitz eraitea,
Bat gaitz eran nahi ba'du, oro bardin sartzea!
[xii ladin nahi nuke halako den guzia;
Damu-gaitzik emazteak hari eman ditia.

Andren gaitz-efaile orok bear luke pentsatu,
Bera eta bertze oro nondik ginaden sortu,-
Ama emazte luten ala ez, nahi nuke galdatu.
Ama gatik, andre oro behar luke goratu.

Gizonaren probetxuko emaztia beti da,
Oro, bein, haietarik sortzen gira mundura;
Sortu-eta, MI ginete, hark haz ezpaginja;
Haziz gero, egun oroz, behar harén ajuta.

Harén eskuz osoan behar soinera eta jatera;
Eri denian, andre gabe, galdu gizon egura;

Hil ba'dadi hura, nola? nor doake gaiñera?
Ordu oroz behar tugu, ezta heben² zer duda.

Emazterik ezten lekuan eztakusat plazerik;
Ez gizona, ez etxia beiñere xahurik³,
Etxian den gauza oro gaizki eieglaturik.
Parabisiuan nahi enuke, emazterik ezipaliz.

Emaztiak eztut entzun lehen gizona jaukirtk⁴;
Bana gizonek emaztra betiere lehenik.
Gaizteria jalgiten⁵ da beti gizonetarik.
Zeren, bada, daraukate emaztiari ogenik?

Bertuteak behar luke gizonetan handiago;
Emaztetan, nik dakusat hongiz ere gehiago.
Mila gizon gaixtorik da emazte batendako,-
Gizon baten mila andre bere fidean dago.

Hek gizoner beha balite, elitzate bat honik;
Eztiroite deuskai denik utzi jauki gaberik;
Bana anitz emazte da eskapatzen zaienik,
Anderetan zeren baita bertutea hobenik⁶.

Nik eztantzut emaztiak bortxaturik gizona,
Bana bera, zoratüririk andriari daraika.
Zenbat andre hel ba'ledi oneriztez hargana,
Zein gizonen andriari emaiten du ogena?

Jeinkoak emaztea maite mundu oroz gaiñetik;
Zerutik jaitsi zedin, hartzaz amatoraturik;
Emaztiak ezafi du gure anaieturik,
Andre oro laulatzeke harén amorekatik,

Irudi zait emaztia dela gauza ezta,
Donario guzietan guziz gauza emia.
Gaoaz eta egunaz ere ba-du plazer handia:
Hartzaz gaizki eraitia bilania handia.

Nor da gizon modoroa⁷ hartzaz orhit eztena,
Eta gero halakoa gaitz eraiten duie'na?
Ezta gizon naturazko egiten duiena.
Zeren eztu ezagutzen hala ongi egiña?

1) ligeramente; 2) emen; 3) limpio,-4) atacar; 5) proceder; 6) excelente;
7) rústico.

148. AMOREZ EREKERITZIA

Benedika fortuna! ala enkontru bona!
Orai begietan dizit desiratzen nuiena.

Ene maite-maitena, egidazu zuzena:
Joan duzuna ekardazu, ezpa eman ordaiña.

—Nik dakidan gauzarik eztadukat zurerik;
Lotsaturik jan nuzu, ezpaitakit zegatik.

—Eztuzula beldurik, eztukezu perilik;
Gure auzian ezta jzanen zuhaur bezi jujerik.

—Eztut egin gaizkirik ukaiteko perilik;
Ez eta-re zerengatik behar dudan auzirik.

—Bada, neure maitia, nik diotsut egia:
Arobatu¹ nuzu eta balia bekit neuria.

—Ni enuzu ohoina² arobatzen nizana,-
Orai, otoi, enadila ogen gabe difama.

—Enetako ohoin zira, ohoin ere handi zira:
Nik behafen nuien gauza daramazu zurekila.

—Ni enuzu jakintsu,- klarki eran ezazu,
Ehork untsa adi zizan nahi balin ba'duzu.

—Gizonak duien maitena, bai eta-re hobena,
Bihotzeko pausua⁸ du eta bere lo huna.

Orai lorik ezin daidit, bihotzian ez pausurik;
Haielc biak galdu ditut, amoria, nik zugatik.

Llntsa pensa ba'dezazu, gaizki arobatu nuzu,-
Zor handian zaude eta, otoi, untsa egidazu.

—Galdu balin ba'dituzu, zeren ogen derautazu?
Nik dakidan lekutarik ni baitara eztituzu.

—Orai egun batetan zenaudela pentsetan,
Hanbat zutzaz amonatu geroz nuzu penetan.

—Horla eraitia efax duzu, ero bozen' ba-dakizu;
Zure pena diozunok nonbait handj bide ituzu!

—Hanbatere handi tuzu ezin eran nizakezu.
Egiara ba'ziniakj, urfkarj nangfdizu.

—Penak handi ba'dituzu, atxeterik⁵ aski duzu;
Sari sendoturen zira; lafui ori oso duzu.

—Zauri ba'nintz laruian, ba-da atxeter berian;
Ene mina sendo ez liro, zuk bai ezik bizian.

Zure irudi edefak eta maiña jentilak
Gaizkiago zauri nizi, ezi dardo zorotzak.

Bihotzian zauri nuzu eta gatibatu⁶ nuzu.
Amoretan har nazazti; nik dudana, zure duzu.

Ametsetan, agentan, ni zugatik doloretan;
Hitz bat honik efadazu hil ez nadin, otoi, bertan,

—Zer nahi duzu dafadan gauza hofen gaiñian?
Ni nolakorik aski duzu, bertzerik ere herfan.

—Bertze oroz gaiñetik hanbat maite zitut nik;
Mundu oro utzi niro zure amorekatik.

AI ba'nera egia! Nik dut pena handia.
Sekretuki mintza giten biok, otoi, maitia.

)) robar; 2) Jndrona,- 3) calma; 4) disimular,- 5) médico; 6) cautivar.

149. JUDIZIO JENERALA

Judizio jeneralaz nola orit eztira?
Bekatutan bizi dira beti bere aisira¹.
Egun hartan gal ezkiten aizinetik begira,-
Han orduian eztukegu ehork ere aizina².
Hartzan untsa oritzia, zuhurtzra handi da.

Arma! arena!⁸ mundu oro, judizio handira!
Zeru eta lur ooren Kreadore handia
Munduiaren jujatzera rigoroski heldu da,
Nola gauden apaundurik bat-bederak begira!

Manamendu igorten du, mundu guzietarik,
Jende oro bat dakion, Josafat'en bildurik,
Ehonere ehorere eskapatu gaberik.
Zeru eta lur guzia daude ikaraturik.

Erioa manatzen du, ezein falta gaberik,
Hilak oro dakazela aitzinera, bizirik;

Hantile harat eztukela botererik jagoitik.
Mundu oro jafiren da bi lekutan hersirik;
Glorian ezpa ifernuian; ezta eskapatzerik.

Manatzen du ifernua, handi ela bortizki,
Han direnak igor-izan luzamendu gaberik:
Arima eta gorputzetan nahi tuiela ikusi,
Eta emanen dara i ela zer baitute merezi,

Jende honak, ontsa pensa juje lumen gaiñian;
Nola duien guzietan potestate handia,
Erioan, ifernuian, zeru eta (urian.
Zeren dabil harén kontra, bada, bekatoria?

Gure artian, haur dakusat: itsutarzun handia,-
Nola dugun zerbitzitzen hanbat gure etsaia,
jangoikoa deskonozi gure Salbatzalja!
Eta orok ezagutzen dela bide gabia.

Harén bier einanen du sententzia pizua,
Elgareki pena diten ifernuko garian,
Sekulako suian eta ezein pausu* gabian.
Orok, otoi, ontsa pensa zer deu irabazia!

Egundano ezta izan, ez izanen jagoitik,
Judizio hain handirik ez eta-re bortizik.
Sortu eta sortzekoak, híez gero pizturik,
Orok hará bear dute eskusatu gaberik.

Anitz gauza bear dira judizio handian:
Jujeak duien potestate parte orenen gaiñian,
Demandaotak eran dezan bere kausa egiaz,
Bai eta-re defendentak bere defensionia,
Porogatu datenian nork dukeien zuzena,
Sententziaz eman dezan jujiak nori beria.

Egun hartan juje date rrjundu orenen Jabia,
Baitu orenen gaiñian potestate handia,-
Akusari bera date eta konzienzia.
Bekatu oro publikoki ageriko orduian.

Bekatoien kontra date ordujan mundu guzia,
Zeren duten ofenditu haien Kreatzalia.
Ordu hartan ixil dauke, triste, bekatoria;
Orotarik zeraturik daude pausu guziak.

Juje Jauna iraturik egonen da, gaiñetik;
 Irestera apaindurik ifernuaia, azpitik;
 Etsai gaitza akusatzen, ezkefeko aldetik;
 Bekatuiak eskuinetik mtntzaturen publiko:
 — «Hire kontra heben gituk, ihaurofék egiñik!»
 Gaizkienik kontra date konzienza, barnetik,

Estaltzeko ez jzanen ehonera lekurik.
 Agertzera nork eginen ordu hartan batirik?⁵
 Mundu oro egonen da haien kontra jaririk.
 Sainduak ere ordu hartan oro egonen ixilik;
 Jujeak ere ez entzunen ezein ere otoik.
 Egun hartaz orit giten, otoi, hará gaberik,

Non dirate egun hartan hebengo jaun-efegiak,
 Duke, konde, markes, zaldun eta bertze jaun nobüak?
 Eta haien arnadako gizon sendoen balentziak?
 Ordu hartan, baliako guti haien potenziak.

Jurista eta teologo, poeta eta doktoriak,
 Prokurador, adbokatu, juje eta notariak?
 Ordu hartan ageriko kíarki haien maliziak,
 Eta guti baliako kautela eta parleriak.

Aita Saindu, kardenale, apez eta prelatuiak
 Berez eta ardi oroz eman bear han konduia.
 Egun hartan handiena izanen da eratuia⁶,
 Eta bardin jujaturen handia eta xipía.

Alfer date egun artan hari apeJatzia:
 Ehonere eztazagu jaunik bere gaiñian.
 Malizia gaizki zaika eta maite egia,
 Elas, otoi, orok egin orai penitentzia,
 Egun hartan gero eztugun egiteko handia!

Seinaliak ginen dira aitzinetik, tristerik-
 Elementak ebiliren oro tribulaturik,
 Iguzkia, ¡(argia odoletan etzinik,
 Itxasoa samurturik goiti eta beheiti;
 Hango afainak iziturik ebiliren jalgírík.

Eta lura izigafi, oro ikaraturik!
 Zuhamuiek⁷ dakartela odolezkoizerdi;
 Tenpestatez, igorziriz⁸ aire oro samufik;
 Mendi eta hari, oro elgar zatikaturik.
 Mundu oro jañiren da suiak arasaturik.

Juje Jaunak manaturen, bera jaugin⁹ gaberik,
 Gauza oro xabu dezan bein suiak lehenik,
 Satsu eta kirats oro doen mundu guzitik;
 Eta hala jariren da lur guzia ererik.

Tronpeta da mintzaturen, mundu guzietarik;
 —«Hilak oro, jaiki huna, zuien hobietarik!»
 Arima eta gorputzetan, oro bertan pizturik,
 Orok hará bear dugu, eskusatu gaberik.

Justu oro jganen da bertan goiti airian,
 Eta egonen eskoinetik Jujearen aldean;
 Bekacoreak dolorezki su-garjan, lurian,
 Harik-eta dantzuteno sententzia gainian,

Dagoenian jende oro aitzinian bildurik,
 Jauginen da rigoroski sailduieki zerutik;
 Josafat'en egonen da, airian, gora jaririk.
 Bekatorer eginen du afangura¹⁰ handirik;
 Harén hitzak ezariren oro erdiraturik.

Hartu nahi zuenian pasione saildua,
 Harén kontra gin zenian armaturik jendia,
 Hitz huts batez iziturik egozitu lurian...
 Jtriatzera dauginian, majestate handian,
 Nola eztu lotsaturen ordu hartan munduian

Eranen du bekatorer, dolorezki, orduian:
 —«NJitzaz etzineten orit bizi zinetenian;
 Hanbat ongi nik egiñik zuier zuien mendian,
 Esker hon bat uken ez tut zuieganik bizian.

«Zer-ere hon baituzuie, oro dira eniak,
 Gorputz eta hon guziak, bai eta-re arimak;
 Zuiendako egin ditut lura eta zeruiak,
 [guzkia, ilargia eta frutu guziak.

«Suiak bero, urak xahu, hats hartzeko airia,-
 Ainguruiak zuien goarda, ararteko sailduiak.
 Zuiegatik ezari dut gero neure bizia.
 Hoiegatik orogatik zer da zuten paguia?

«Ikusirik anitzetan bearian pobria,
 Eri, gose, egafia eta buluzkoria,-
 Ene izenian anitzetan galdeginik limosna,-
 Zufek uken baituzuie hetzaz guti ansia".

«Bai eroki konplazitu ene kontra etsaia,
 Demonio, aragia, bai eta-re munduia.
 Orai dela zuiendako maradizionia,
 Ifernuko suia eta jagoitiko nekia,
 Eta zuien konpainia demonio guzia!»

Ezta anitz luzaturen etxekuzionia;
 Bertan date irekiren lura oren berian)
 Su hareki iretsiren oro bere barnian:
 Haur ¡zanen bekatoren undar irabazia.

Elas! nola ¡zanen den heben damu handia,
 Damu handi izigari remedio gabia,
 Hanbat jende sekulakoz damnaturen denian!
 O Jaun huna! Zuk gitzazu, otoi, hantik begira.

Beretara itzuliren ditu gero begiak:
 — «Goazen oro elgareki, ene adiskidiak;
 Beti eta sekulakoz gauden ene glorian,
 Desir oro konpliturik alegría handian».

Hantik harat ezta ¡zanen bi efetatu¹² baiezi:
 Damnatuak ifernuian, beti dolorereki,
 Salbatuiai Jeinkoareki, beti alegeraki.
 Jangoikuak dagiela gure partía hoieki!

Zerua ezta eabilren hantik harat jagoitik;
 Iguzkia egonen da orienten, geldirik,
 Ilargia sarkaldian, begiz-begi jaririk;
 Egun honek iraunen du heben, eta jagoitik;
 Alabaña ez ¡zanen heben gauza bizirik.

O Jaun hona! Zu zirade gure Kreatzalia.
 Bekatore ba'gire-re, oro gira zuriak;
 Gure faltaz gal eztadin, otoi, zure egiña,
 Bekaturik garbi zazu, otoi, gure arimak.

Baldin erideiten ba'da gutan falta handia,
 Are duzu handiago Zutan pietatia.
 Zuretarik giren, otoi, egiguzu grazia,
 Zure Ama Anderia dakigula balia!

1) a placer; 2) tiempo; 3) alerta; 4) sin descanso; 5) encuentro; 6) desamparado; 7) arbol; 8) trueno; 9) venir; 10) tormento; 11) cuidado; 12) reino.

150. OTOITZA

Abe Maria Anderia, grazia oroz betia,
Jeinkoaren Ama Birjin berak ordenatuia,
Zeru eta lur ororen Eregina diña,
Bekatoren adbokata eta konfortaria,

Ni zugana niatorkezu, bekatore handia,
Karioki otoitzera zu zakiztan balia.
Diñe ezpanintz aipatzera zure izen sailduia,
Ez gitera aizinera, zeren bai-niz satsuia.

Miserikordiaz bete ziren Andere handia,
Enazázula, otoi, ir aiz¹ eta ez menosprezia:
Zuk gíbela ba'didazu, elas! Ama ez²ia,
Ordu hartan díakusatzut galdu neure buruia,

Hanbat nuzu gauza orotan ni bertute gabia,
Oren oroz bekatutan nabilena galdula,
Eta beti efatuia nola ardi itsuia,
Mundu hunek, haragiak beti enganatuial

Zu bai-zira grazia ororen Ama eta iturburuia,
Bertute eta hon guzien tesorerera handia,
Egundano bekatutan makulatu gabia:
Bertutetan segitzeko egidazu grazia.

Zutan dago bekatoren remedio guzia,
Esperantza, osagafi eta salbamenduia.
Zuk gíbela demazuna nola baita galduia,
Zure gomenduan² dena halaber da salbuia.

Jeinkoak zuri eman dlzi potestate handia;
Harén Ama ziren gero, Ama ere maitia,
Zeru eta lur orotan duzun hanbat balia
Zer zuk galde baitagizu den konplitu guzia,

Eta zure eskutik duten bertze orok grazia,
Eta salba zuk dezazun zuri gomendatuia.
O Andere exelente, ezein pare gabia,
Salbatuietarik nizan egidazu grazia.

Zuri gomendatzen nuzu, hila eta bizia,
Neure gorputz eta arima, eta dudan guzia.
Otoi, behar ordrietan zu zakitzat balia;
Eta, otoi, zuk goberna ene bizi guzia.

Eta irabaz Jeinkoaganik indar eta grazia
 Bekatuiez egiteko untsa penitenzia,
 Eta gero bertutetan deramadan bizia
 Eta egin gauza orotan Harén borondatia.

Begira, otoi, meskabutik" ene gorputz pobria;
 Bekatutan hil ez nadin egidazu grazia,
 Sekulakoz damnaturik enoian galduia,
 Bana zure eskutik salbatzeko bidia,

Eta gero, dauginian⁴ ene eriotzía,
 Arimaren partltzeko oren ¡zigana,
 Ordu hartan behar baitut eman kondu hersia,
 Egin oroz rezebitu neure merexituia:

Eta ez jakin lehen gaoian non date ostatuia,
 Ez eta-re, zu ezpa-zira, nor dakidan balia,
 Ordu hartan hel zakitzat, otoi, Ama eztia,
 Ararteko leial eta neure aiutaria.

Otoi, zure gomenduian har arima tristia,
 Ordu hartan jo eztezan ifernuko bidia;
 Zure Seme Jaunareki egidazu bakia,
 Bekatuia barkaturik didan parabizuia.

Eta nik han dakusadan zure begitartia,
 Eta sailduieki lauda Harén majestatia.
 Zeren untsa orit ziten nitzaz, Ama eztia,
 Gogo honez efanen dut zuri Abe Maria.

Orazione haur derana, Andre Dona Maria,
 Otoi, gomendatu duzun, hila eta bizia!

1) arrojat; 7) recomendación; 3) infortunio; 4) cuando venga.

PEDRO EZKURA

Au etzan urean olerkari onen egiazko izena, Venegas de Figueroa baiño; ta 1609'an beintzat Iruña'ko Cotzain zan, ta olerkiz be sari idatzi oi eban. Ta urte aretan, iruñarak, Kristo'ren Sona eritxon jaia ospatzeko, olerki ta itz-lauz norgeiagoka bat antolatu eben, bai euskeraz bai erderaz. Egitarauak onela ziñoan: •Eta Naparu'ko erenu ontan, onelako jaiak goraltzen dirala, emengo izkuntza atzera gelditzea egoki ez dalako, sariketa ontan amabi koplako eformantze bat, Irutik iruna ondapetxo bat daroana, eskatzen da». Ezkuia jaunak jaso eban lensarja: *Iru kana tapetan*. Ondorengo olerki au saritua.

151. ALDAREKO GORPUTZ SANDUARI

Jakitea izan ba'nu
borondatea bezala,
ene anaia, efanen nizu
nor daukagun maiean:
zeruetako Jauna dugu
gogoz jausten' zaiguna:
zeruan bezain oso dago
guretako ogian.
Zeru eta lur betetzen du
aren gorputz sanduak,
badarik ematen zaigu
osorik amen² batean.

*Ongi ohartuz jan-egazu,
il etzaizan begirauzu.*

Eri ziran amen⁸ batez
munduan gizon guztiak,
eta egun eman drauk
bertze batek bizia.
Ezin jan zindukean zuk
anbateko amena,
alabera xipituz
zure aguaren neufira.
Baia nai du jan dezazun
garbiturik anima;
ala ezpada, guretako
bizia ez, baia erio da.

*Ongi ohartuz jan-egazu,
il etzaizan begirauzu.*

Gure anaia egiñez gero
maite ditu gizonak,
anbat eze barkatzen du
paradisuko jatea.
Eta bakeak egiteko
bere gogo sandura,
gure artean geldituz
ala nola zeruan.
Egun⁴ Jainkoa Jainkoagatik
gizonari ematen da-
baina Jainkoa, Jainkoa gabe,
jaten duena iltzen da.

*Ongi ohartuz jan-egazu,
il etzaizan begirauzu.*

Ain gozaro apaindu digu
orai digun jatean,
eze gizonak nai ba'du
ilkul daite jatean.
Ongi janturik nigafez
biotzean damu duzula,
bekatuen ufikirekin
zarezkio guztiak.
Jende guziei ongi egizu,
fedean oso zaudela;
Jainkoa baitan etxidezu,⁶
ala zaizun bakean.

*Ongi ohartuz jan-egazu,
il etzaizan begirauzu.*

1) descender; 2) porcioncita; 3) inotneato; 4) gaur; 5) abandonar.

MIKEL ALDATZ

Olerkari au dogu, lea esandako norgeiagokan, bigaren saria —*Olandako kana bi* - jaso ebana. Ez dauSKU biotzondo nabarmenik erakusten; alan be, ordurako zerbait. Be-napar usañekoa da bere izketa. Olerki au, orduko beste biok tez, Iruña'ko «Revista Euskara»n agertu zan, 1879'an,

152. GORPUTZ SANDUARI

Egun gizona deitzen du   Betidanik ba-daki
 Jainkoak bere maiera,   jale dela gizona,
 eta dakar zerutik   ala jatean il ba'zen,
 ematen dion ogia,   jatean dauko bizia.

Ikusazu gozo daten   Baia gaizki jaten duenik
 ogi bedeikatu au;   ezin doake zerura;
 eta xauro¹jaten dela,   zeren onen jatean dago
 ba-demaken bizia?   aren irabaztea.

Alaber eman diroke   Gizonak bozik jan diro,
 damureki iltzea,   zeren baitio fedeak:
 jaten dela bidegabe   bide dela jaten ba'du
 aren ogi sandua.   graziaz Jainkoa dátela.

Jainkoa dugu jatean;
jan ezazu grazian.   *Jainkoa dugu jatean;*
jan ezazu grazian.

Emen dago estalirik   Jan baño len orit⁰ zaite
 zeru guzien argia,   nola bertze Ortzegunean,
 guztian bezain oso dela   onen artean eman zuen
 den xipienen zatian.   gaizto bati ogian.

Gure begi bekatorek   Emen dago gerturik
 eztakuske jguzkian;   erioa eta bizia,-
 ala orai estalirik   elizak eraten digu
 datorkigu jatean.   bata nota bertzea.

Nai du jan dezazun zuk   Otoi egiozu, ongi,
 lege sanduen arora²,   jatean eman dizula,
 zure arima eramateko   eta gero bereki
 sandu guzien artera.   zeruan bizi luzea.

Jainkoa dugu jatean;
jan ezazu grazian.   *Jainkoa dugu jatean;*
jan ezazu grazian.

1) garbi; 2) según; 3) recordar.

JOAN ELIZALDE

Ona, Iruña'ko jai aipaga/i areitan, irugafen saria —*esku-nafuzkú irubf-*
ko - irabazi eban neurtitza. Ez da erez. bere euskera nongoa dan asmecca,- baiñ.,
 esaera geieoai so ezkeru, Goi-napar ipar-aJdekoa dala esan gengike.

153. GORPUTZ SANDUARI

Ola goazen Igitafa:
ari gaitezen lanean;
zeren garian, zoriturik,
dago Jainkoa lurean.

Mantena ezpa-gaizki ere
ogi utsak mundu onetan,
Jainkoaren itzak dezake
gizon guztiei bizi eman.

Ala nai du jan dezagun
aragi ere onetan;
eta bizi gaiten-gatik
dabil beti gure atzean.

«Zatozte, zatozte,
nai ba'dozue jan
Jaungoikoaren itza,
ogi eta aragian».

Doan guztiari emanen zaio
nekearen alokairuan,¹
igita dezanareki
aragi-jate otorontzuan.

Mundu onetako aragia
agotik sar dadinean,
egiten da gure aragi
estomakaren suan.

Baña onek biurtzen gaitu
bere sustantzian berean,
eta jainko egin gaitezen
dagogu onla otoitzetan:

<cZatozte, zatozte,
nai ba'duzue jan
Jaungoikoaren itza,
ogi eta aragian».

Jaietan ezin gabilzke
bertze garien igitan;
baña au igitu daiteke
Korpus Krjsti egun berean.

Trabaja ezkindezen-gatik
gari onen berezitzean,
ultziturik² eman zigu
gurutzeko larañean.

Gari lindo au saltzea gatik
dabiña kariketan;
eta eros drakogun gatik
pregonatzan du onlatan:

«Zatozte, zatozte,
nai ba'duzue jan
Jaungoikoaren itza,
ogi eta aragian».

Asara ezkindezen-gatik
ogi au efepartitzean,
bati anbat ematen dio
milarí nola milatan.

Eta zati ba'dezazu ere
zati nai duzunetan,
beti osorik gelditzen da
len zedukan guztian.

Ogi beti dirauena
ekarten da mai ontan,
eta ontan Jainkoa jatera
Jainkoa dagogu dettzean:

«Zatozte, zatozte,
nai ba'duzue jan -
Jaungoikoaren itza,
ogi eta aragian».

1) salario; 2) trillar.

JOANES ETXEBE&1

Zuberotar idazle azkar ta olerkari bikaña. Bere idaztiak; *Manual debozinezkoa* (1627), /Voe/fi/r(1631)ita *Elizara erabiltzeko* (1636). Guztiotan olerki asko dakaz, sakon, biozti ta gozoak. Zernaitarako euskera darabil. Zenbat ikasi daikegun bera irakun'z! Len ta frugareuak Axular'en izena daroe baimenekoan.

154. KANTA ARIN

Kanta arin, mundutarak, suntsi beitez bet-betan sendimendu kaltekofak, hil beitez bihotzetan. Abia gaiten goratzen efegen Efegea; baltzan ¹ lehiatzen kantatzen eman duen legea.	Bake maite bat dafaio Jaunaren legeari; zer eskasten ote zaio hartan bizi denari? Izpirituak askatzen ditu ilunbetarik, bihotzak ere sendatzen zauri guzietarik.
Ala baita, Jaungoikoa, Zure Lege saindua, guziz nahikarazkoa, gozo eta zindua. Orotarat tu hedatzen plazefik bizienak, oiñaz gabe tu ezartzen saminduak direnak.	Zure legeak, Jaun ona, behar gaitu salbatu; ez da zeren zoriona bertze nihon bilhatu. Gidaririk zuhurena ba-dakit hura dela: hari jafaikia dena ez daite efebela.
Oi zuek, urguileriak, itsutzen zaituztenak, munduko ezdeuskeriak bilhatzen tutzuenak! Ontasunak, ohoreak ditutzue prezatzen: ² nik batzu nola bertzeak bozik tut arbuiatzen.	Lege harén uztaria efex da jasaitea; ez, ez da nekagafia harén karga maitea. Jartzen naiz harén azpian, hartaz naiz gidaturen. Hura dut bizi guzian bakafik maitaturen.

i) en común; 2) estimar.

155. HERIOA

Gizonari da ra i o

Gizonaren ihizian¹ gau eta egun dabila,

Eta sosegurik eztu, non eztakusan hila,
 Ezen amaganik haufa denaz gero mundura,
 Pausu gaberik dafaio oin-hatzetik ardura.
 Gu non gare, hura han da, gizonen nigarera,
 Den uratsik fipiena galdu gabe tristera;
 Bañan ondotik dafaio hala nola itzala,
 Bi ahotako eskuan dakafela nauala.²

A tze ma ten du

Sari³ edo berant ditu atzematen guztiak,
 Ezen ¡tzurtzeko* dire bide guztiak hertsiaik;
 Mortu zaraturik ezta, non eztezan idoki,
 Ez aintzirarik iragan, non eztezan ideki;
 Leku guztietara du artikitzen⁵ tragatza,⁶
 Eta uruititik ere tzarkatzen bihotza,-
 Harén gana darauntsagu nola uhiñak kostara,
 Berak erakartzen gaitu nai duen kozkara.

Hi l tzen tu guztiak

Hurbiltzen aiz, Herioa, odolez egafirrik,
 Bekokia zimur, eta begia bihuririk.
 Biztaz ikaratzen dituk buruzagi gogorak,
 Eta ematen daroztek transiniendu agorak.
 Gutienik noiz baikare geure hitzaz arhoitzen,
 Alabañan orenaren ez guk jakin beria,
 Eta paradazkoa hik hautatzen duk astia.

1) a la caza; 2) navaja; 3) pronto; 4) huir; 5) arrojjar; 6) cuchilla.

156. BALEA ZALEEN OTOITZAK

O Jaun, Tobías gaztea ungi begiratua,
 Guardaritzat bidaldurik Arkanjelu Saindua,
 Eta kostara araña erakar-arazia,
 Aren hiltzeko egiten ziñoela grazia,-
 Guri ere ekarguzu hurbilera balea,
 Segurkiago armaren Iandatzeko¹ koipea.
 Biziazen gatik dugu hifiskatzen bizia:
 Aren egiguzu harén gelditzeko grazia.

Balea kolpatu-eta

Jauna, geure arte² baño gehiago zureaz
 Balea zauritu dugu arponaren kolpeaz.
 Aren, bada, egiguzu, Jaun Puxanta, grazia
 Sari gelditzeko arain itsasoko handia.
 Gutarik garabik³ zatirtu gabe bere indaraz,
 Segadetan dabilala buztan edo bulafaz,
 Edo xalupa irauli gabe gilaz gañera,
 Edo berekin eraman gabe urtan behera.
 Aren, begira gaitzatzu gaitz hauk guztietarik
 Eskefak dieczazugun, itzul lehorerarik.
 Irabazia da handi, perifa ere handia,.
 Begira diezazugu printzipalki bizia.

Balea bil ondoko eskefak

Jauna, ditutzula esker, eta laudarioak,
 Millón eta milion baño gehiagoak,
 Zeren egin darokuzun liberalki grazia
 Idekctzeko* liandien arañan bizia.
 Gure indarak etziren deus hunenen aldean,
 Zure fagorea dugu senditu konbatean.
 Ezen zure baitan Eufoin batek etsaia
 Urutik izi³ dezan, nahiz dela hangaia;
 Hala guri ere egin darokuzu dohaña
 Bentzuteko itsasoan den sendoen araña.
 Lehorera dakarkegu egiñik safaskia,
 Bizi zela aztapafez⁰ zebilan ihizia.
 Hala dugu naturaren mirakuluz baztera
 Ohoratzen, Jaun-Goi koa, zuk duzula ezker.

l) meter; 2) destreza; 3) ninguno,-4) quitar; 5) cazar; (S) garra.

157. HAUR TIPIENTZAT

Haura eri denean

Jesus Kristo, karitatez araitziña¹ efana:
 Haur tipiak utz-kitzue datozen ene gana,
 Afen, bada, edari emozu osasuna,
 Eskefaren bihurtzeko ikus dezan eguna.
 O Jaungoiko, Eliseaz haur tipia biztua,

Eta ama tristeari sendorik bihurtua,
 (ndafera itzul-azu haur gazte hil-hufena,
 Noizbait diezazun itzul esker ungi hunena.

Sendatu denean

Ana desolatuari Samuel aitortua
 Eta ordain mila esker Tenpluan izátua,
 Mila eta gehiago ditutzula eskerak,
 Zeren haufari itzuli diotzozun indarak.
 Berak ere lauda egun batean zaitzakela,
 Zeren guardatu zinduen hikzetik haurtxo z

Hil denean

Jauna, zuk hautetsi² duzu haur tipia muí
 Nigar eta miseria baizen ezten lekutik.
 Eta sar-arazi duzu Sainduen Jauregira,
 Hekin baltsan emateko ufeztatu kadira³.
 Maleziak gatx-arazi etziozan bizia,
 Zure gana deitu duzu hain laburki tipia.
 Orain bada sentitzen tu plazer sekulakoak,
 Agian ba'tzitukeen pena ifernukoak.
 Hala bada, láudano duzula neuri gabe,
 Zeren erakutsi zaren hain arduradun jabe.
 Sinesteaz segur gare, batre gabe agerú,
 Tronuaren aitzinean dagoela Aingeru,
 Baita dohatsuen baltsan⁴ eresten kantari
 Eta zure fin gabeko ontasunen koplari.
 Garazia egiguzu salbatuen artean,
 Gure amoreak-gatik dagoen otoitzean,
 Fin gabeko nola baitu ardietsi⁰ gloria,
 Han gu ere hel gaitezen faltatzean bizia.

poco; 2) elegir; 3) silla; 4) compañía; 5) obtener.

158. AMEN BIHOTZ-MINA

(nozenten ama onak	Iziodura ¹ zitzaian
guziz ziren hafitu,	etori bihotzera,
soldaduak zirenean	nigafa begietara,
Betlehem'erat hedatu;	ikara gorputzera.

— O haurtxoak, —zuten eran—
 zuek bada hain sari
 behar zaituztegu galdu,
 bihotzean hiragarí.
 Madarika dadila
 Herodes barbaroa!
 Zeinak hanbat asaldatzen²
 baidu gure gogoa.

Batzu ziren abiatu
 haurtxoekin ihesi;
 laster ordean zituzten
 bufeuak ardietsi:
 berehala bere hannak
 ateratu zituzten;
 eta haurtxoei lehoinak
 legez, jautsi³ zitzaizten.

Besoak zaduzkatela
 airean altxatuak,
 amek ekarten zituzten
 aitzinerat eskuak.
 O buíeu kruelak! ama
 nigartsuek diote:
 —«Helas, gure haur gaixoeak
 zer gaizki egin dute?»

Baldin hutsik bada, dituk
 oro gure aldetik,
 eta ez ezagutzarjk
 ez duten haufetarik.
 Guri iguzki-gutzue
 Heriozko kolpeak,
 eta utz bizirik gure
 Jaio-befi umeak».

Bainan etziren hargatik
 batere gibeJatu⁴,
 aitzitik zuten eskua
 haufetarat hedatu.
 Hortik tira, handik tira
 hari ziren guduan;
 bureuek tuzte garaitzen
 amak azken buruan.

Bere hannak tuzte sartzen
 krudelki gorputzean,
 eta haur gaixoak uzten
 hedatuak lurrean.
 •Zaurietarik, zurutan,
 zarioten odola,
 ituritik ur garbia
 etortzen den bezela.

Ama gaixoak zitzaizkon
 eman deihadarari,
 eta, bihotzak zaurturik,
 osoki nigafari.
 «O haur maiteak, —zioten
 bere damu minean—;
 oxala! híí ba'zinet
 zuen sor-egunean.

Jaio bezain sari, bufeu
 pietate gabeak
 eman zaituzte lufera,
 nola brumak loreak.
 Ala gu baigare ama
 ongi ondikozkoak⁵
 ikusteaz safaskitan
 helas! gure haurtxoak».

)) espanto; 2) tumbar; 3) cierj 4) retirar 5) desgraciado.

189. JESU-KRISTOREN PIZTUERA

Ea, girixtiñoak, Bazko-egunean pizt gaiten!
 Egun hunek betan gaitu hartara gonbidatzen,

Argi-zagiek orobat gonbidatzen gaituzte,
 Zergatik bere dolua egun utzi baitute.
 Eguzkia nahi bezain goizik ezta agertu;
 Alba gona ere ez nahi bezain sari uratu.
 Lehor tristea ere da pagutu' miragari,
 Zergatik baitzaio bere artizara goiz ilkt².
 O zuzi handia! zure adatsaren izpiak
 Tonbatik ilkitzen dire, nola ufe-izpiak.
 Xukatzen datozkigute bere arazez begiak,
 Iguzkiak hala nola erepira^{v1} bustiak.
 Zure hiltzeak tristetu zuen mundu guztia;
 Argi-zagi berek zuten hartu dolu handia.
 Egun befiz dakuskigu direla alegeratzen,
 Ezen doiu beltza dute argitara mudatzen.
 O Iguzki klara! nihoiz etzare goibelduren',
 Aitzitik beti araki zaizkigu agerturen.
 Zuretzat ezta izanen negurik nihoiz ere:
 Aitzitik denbora eder eta uda betiere.
 O fénix saindua! egun biztu zare gazterik,
 Zeruetan bizitzeko beti gloriosorik.
 Han beti izanen duzu gaztetasun gordiña,
 Han beti aJegeraki eramenen adiña.
 Guri ere egikeguzu, aren, otoi, grazia
 Han berean pasatzeko bozki bertze bizia.

1) regocijar; 3) salir; 3) ribera;-) obscurecer,

AILANDE. OIHENART

Legegizon jakitun ta euskaltzale pofokatu au, Lizara-Maule'n (S), jαιο zan 1592ko Dagonilaicn 7'an; 1675'an il. Gazicitatik euskeran lotua, eundaka esakun, súpita ta atsoitiz batu ebazan or-emen. Bero idaz-lanen bigafen írarkaldiak onela dino, *euskarazko zu/ur hi/zak, Aitande O/henart'ek bildiak. Uskara2egjin zituen neuri hiltzak*, Bordeaux, Propper Fayc 1847 M. Francisque de Michel'ek itzaura». Lenengoz 1 W a n argitara ziran zuhur ta neuritzok. Maite-olerkiak ditu geienak, gero jainkotiak, ta garai artako gizon jatoren gorapenez egiñak. Zuhuritzak, 537 guztiz, Artxu'k prantzerara itzulita. Ruskera garbi ta txukuna; bertso ebagi, arin ta berezkoa; era bilduan darabil aditua geinez, oso zaloi. Edesti saican, *Notitia urfusque Vasconiae* (1638) berea dau Lan edera, noski.

160. ERANEN DUTA?

Eranen duta? Ahal dezaket egia dena bezala; zu begistatuz geroz, laket zu bezi ehor ez zautala.	Non ere, noreki ere bai niz pena dut zutan pentsatzez; halere, hanbat neure etsai niz, laket ² niz hortan penatzez.
--	---

Baña zer hobe, zuk gofeti ba'dagidazu zur' aldeti? Baña zer hobe, zuk gofeti ba'dagidazu horla beti?	Noiz ere batzen baizitzautzat bidean iragaitean, miñak zatiz arintzen zautzat zuri bi hitz efaitean.
---	---

Geroz oihana lilitu da, baitare orstatu ¹ lauretan; uda ere negu, negua uda gertatu da hainbertzetan.	Ur-xortak, ardurara arduratuz, haría xila zirozu; ni zuri, beti-beti, eskatuz, zintzur arhetsik ³ niagozu.
---	--

Arte hartan, zer ez dut egin zureki adiskidetzeko? Zuk nizaz, nik zuzaz atsegin biek oroz bat hartzeko?	Niri <i>bai</i> baten eraitera ez zentozke ehoiz ere? Orai, zure miñez hiltzera nohela ikusiz berere?
--	--

Zeren berhetuz⁴ zuk goreti
baitagidazu zur' aldeti?
Zeren berhetuz zuk goreti
baitagidazu hola beti?

1) florecer; 2) placer; 3)rouco; 4) aumentar.

161. MARGARITA

Margarita, ba'daidita ote huts zin egitez, begiz urdin bezain gordin zarela zure egitez?	Bertze lanik ba-duta nik diela hanbat denbora, zur' artatzez, ² zerbitzatzez, et' onhestez kanpora?
---	---

Nik, zupertuz, ba-dut gertuz maitasare zugana; zer profoitu, balin peitu' ba'zara zu nigana?	Alabaña, enegana, orano eia zurerik heldu denez deus, ogenez eta gaitzez bertzerik?
---	--

Hanbat beti
gotofeti
egiten derautazu,
ba'nintz bezain
zenbat belzain¹
edo ilhagin zarpara.

Haur hai' ez den?
Ardiresten
bailzituket batzutan
ez ageri,
ez entzueri
ez dateien lekutan.

Han erasten⁴
zerik hasten
bainaiz ene gaizkiaz,
eta, nure
bezain zure
nola nizan egiaz.

Zu bertarik
artetarik
ez trostaz⁵, ez urliatsez,
bana zoaz
latir hefoaz
ene eranak pustatzez,

Horiegatik
orogatik,
ez zintzuket ehula,
ba'nintz fida
zuk gupida
noizbait nindukezula.

Bana bertze
ez ikertze
gaurgoitik ukeiteko,
oradrano
duzun baño
ongi niri egiteko,-
ez nendaue,
ez elauke
bertze bat hunla oboro,

net bilaizi,
ba'litz baizi
zentzuz edo bur-zoro.

Egia ba-da,
ordua da,
zutetan has ziteen
ene hartzen,
et' onartzen
zeren zordun zaudeen.

Nola nizaz,
motil gisaz,
ziren iragainean
zerbitzatu,
et' ohatu
neska ororen gaiñean.

Zenbat nizan
zutan izan
beti tink eta ekuru,-
zein, manura
eri, ardura
erne beti eta aiduru.

Gero zuzaz
zeiñen luzaz
ukaturik nagoan;
eta halaz
hanbat alaz!
efekeitu gaixtoan.

Horik, aren,
oro baren
galkatuz⁰ bihotzera,
bertz' atunik',
bana hunik,
gogo egizu hartzera.

Eta uztazu.
gutuziazu
nizan hori berere
anierstera,
pot-egitera,
dudan zuri boterc

Gero azkenik,	Margarita,
behañenik	Jin-konjita
emadazu dudana:	gauan behin zugana.

1) faltar; 3) cuidar; 3) pastor de ganado vacuno; -l) hablar; 5) trote; 6) apelmazar; 7) costumbre.

162. ARGIA DARITZANARI

Gauik, egunik,	Kadran-oratzak,
ez dinat Itunik	burdin-aitz latzak
hireki ez ba'niz, Argia,-	hunki eta buztan mehea,
hireki ez ba'niz,	xuxen, han hará,
itsu hutsa niz,	eguerditara
zeren bai hiz ene argia.	diadukan punta xehea,-

Hirekila, aldiz,	ni hala hala,
bederatzi aldiz,	tiraz bezala,
bazter lekutan baturik	bik joz geroz bihotzean,
nonbait ba'nago,	hiri gorpitzez
nun bozenago	beti, edo orhitzez
ezen Efege gertaturik?	narain, baitare lotzean.

Lagun artean	Bana herabe,
bel nadinean,	atakuru gabe
elhaketan, erhogoan,	dinat, Argia, jitera
ez nun dostatzen	hire etxe-irira,
ez nun mintzatzen;	leku agerira,
hi beti, beti, aut gogoan.	jenden mintzeraziiera.

Nik dudan lana,	Beraz higanik
ezin erana,	egin, jadanik,
zer koeinta dudan higati.	noiz nakidina dakidan
Ene ixil, eta	jin eta nura,
maiz pentsaketa	gorde-lekura,
egonak ziotsan higati.	eta bi han bat akidan.

165. ZUZAZ BERTZERIK

Zuzaz bertzerik	zu bezain gorik,
nehor maiterik	ez hain gogorik
ez dudalarik herfan,	ez dúdala da agerian.

Zu gabetarik
dohatararik
aspaldi hontan denbora,
ba'naiz ja'kiten,
ba'naiz etzken,
zu zatozt beti gogora,

Bana, nabaski¹,
zuretako aski
ez naizela sinetsirik,
zuk ni zureti
—aiher naiz³— beti
nadukazu berezirik.

Atsegin ustez
Kar, zure ikustez,
beti, zu zaren lekura
so xuxen ari
naiz, zenalkari
okeraren eredura.

Zuk zenbat usu
haur bait-dakusu
begi baztefaz laztana,
alabadere
soz behin ere
ez zindezke jar nigana.

Zu nahiz batu
eta mintzatu,
hora nola erbiratzean,
bazterez bazter,
beti ere laster
ari naiz zure batzean;

bana jagoiti
beheiti, goiti,
zenbat ere bai nabila,
zure oldez egun
bat ez nainte ehun
urtez behin zurekila:

aldiz naiz latzen,
būhatuz batzen,
bana ez ber zaitudanean;
zer gaitz jasaiten
dudan eraiten
ezin derauzudanean.

Edo zoriak
nonbait, bi-biak,
noiz ere heltzen baikitu,
han, ni nigartsu
ikusiz, hark zu
gogo-eritzen ez ba'zicu.

Ni honen bero
nakusun gero
zure gogoz maitatzera;
zu zerk hain haitu^a
egiten zaitu
nizaz ez gogoratzera?

Hel daite, asturuz^{*},
bertze anitz buruz
norbait ontsa eginagorik;
bana ni baño
ez egundano
nehor zuretafagorik.

1) tal vez; 1) suponer; 3) fatigado; 4) por ventura.

164. NIK EZ DUT EHOR MAITE

Nik ez dut ehor maite zu beizj,
zuk zeren nahi nuzu ireizi?
Engoitik ordu zinuke kontu,
eta nizaz enuki kontu,
nai ez ba'nuzu net hil-urhentu,

nola bai-nuzu ia hurentu;
 ezi bihotza, zu beti hala
 inkusiz' gibel zauztadala,
 hotz-ariturik orai liil-hila,
 hoboro aitan ez dabila.
 fla(ja zuk nahi ba'duzu sari
 liartzara piztu eta iratzafi,
 iionbait egizu, Jainkoaren partez,
 inkus zitzattan zenbait artez:
 bana zureki nahi nikezi
 ez zizan nehor zuhaur bezi,
 eta ikuslerik ageri ez zi/.an
 lekutara zindiaurizan.

Batzutan, luzez luzez otoituz,
 zure bihotz gogora goituz,
 norabait jitez hitz ba'didazu,
 hura ere gero ez dadukazu.
 Nonoait bi-biak heltzen ba'gira,
 zu beti lehiatu zira,-
 orduan, bi hitz zuri eraiteko,
 zure eskuari ba'naxeko,
bertaïk nola, samur-samufa,
 belar hori ziniur-zimufa,
 utzi zitzadan manuz baitzausat,
 exekiterago ez niz auzat.

Gauaz, epaizkaz², zure etxen sartuz,
 eme ibiliz, eme hatsartuz,
 eta hastatzez¹, ganbara-bilan
 iraganik, beldur handitan,
 net hat sfsarcurific, zure olie ondora
 ba'natora, ni hautsenianik;
 eta ordu hartan, gaixoa nik,
 leihoti jausiz, ohoin-iduri,
 hil-penan behar dut itzuri.

Noiz ere bai-naiz hauzaz orhitzen,
 zin-zinez ba-niz hil-nahitzen;
 hiltzea gaitz da, gaitzago bana
 maite uken, eta ez maite izana.
 Harén gaurgoiti zerbaít hongoaz
 urgaz nezazu Jaungoikoaz;

ezi ez da deuskaí edertasuna
 lagun ez ba'du hontarsuna;
 aintziti, ederik gaitz dena, duzu
 berhala, nola esnea uluzu
 denean, edo sagara harzu,
 haur edera buru zakarzu,
 edo anderauren begitartea
 pikot orbainez net betea.
 Beraz, zirentzat xahu estakuruz
 hel zazkio, sobera aiduruz,
 zugatik hiltzen ari denari
 eta hura, otoi, Jurikari;
 ezpere, hura hilen da, eta zu
 hartaz huts zirate hospazu,
 gizon bat galdu dukezulakotz.
 Zergatik? maite zintielakotz.

1) ikusi; 2) a hurtadillas; 3) a tientas.

165. EZKONTIOEAREN HIL-KEXUA MUSEEN KONTRA

Andreak, luzez zerbítzatu
 Zaituztet, eta nik ospatu
 Dut heri hautan zuen izena,
 Lehen gutí ezagutu zena.
 Nik zuen azturat et'atunak,
 Gu baitan oraino ez entzunak
 Argiratu tut ilhunbeti
 Et' aterarik heratzeti
 Guretu, et' eman bek Euskara
 Kobla-hontzalen eskuetara.

Aspaldi nola zuen nofhave
 Izan bai-naiz, zuek ene jabe,
 Uste nuen nihaurk er'elkaitzak
 Jo ba'nenza, neure zurkajtzak
 Zintuzkedal'eta habeak
 Neur' aizolbe, neur' aterbeak;
 Uste nuen hala, ban' eskierki,
 Enganatu izan naiz elgerki;
 Ezi behar- be harén ear
 Hel-helez egon naizenean,

Etzitzauzte hurbiltu, ez lieltu,
 Aitzitik zitzauzte gibeltii:
 Utzi derautazue hiltzera
 Joana, *ene* bizi-erazitera
 Berainik lurer'etoria,
 Edo zerutik igoñ'a.

Joan'en emazte karioa,
 Ene bihotz, ene gogoa!
 O ser hiltze latz enetako!
 Hura galduz gero, zertako
Hemen, ata gaitz-beha nago?
 Egonago eta sordexago
 Oukedala dakusat, ezi
 Orai alderdi ezpainiz bezi
 Aitzinara naiz hebainduko,
 Gnbaldituko et'ezdeustuko,-
 Zeren bainaiz hartaz gabetu
 Uste bainuen, zahartu ondoan,
 Nol'izan bainaiz gaztaroan.

Lehen neur'egitekoen haxe
 Bakoitza bai-zautan zortaxe,
 Orai bai-titut baten biga,
 Harén', enea, nol'ez biga?
 Aspaldi du, hark areukura
 Ezpal'ukau nilzaz, 2upura
 Joan nintzatela, eta xixari
 Ehunen egin han janari;
 Hura, noiz ere bainendukan
 Ohaturik miñak, dut ukan
 Neure zan, et'egon zait beti
 Igitu gabe saihetseti,
 Geldi han ern'et'iratzafi;
 Et'ebilten has bezain sari,
 Zerbitzatu zait besapeko
 Erorteti begiratzeko.
 Hark erian nol'eheinatzen,
 Sendoan er'enc geinhatzen
 Zakien, bait'arc pausu emaiten,-
 Bihotxak zautankal ehaiten,
 Hur ene soberaren doitzen

Ene samuregu'izanaren,
 Noiz ene bihotz epelaren
 Car behar gauzetan gortzen
 Et'egin bidean gogortzen.

Heriz kanpoan nenbilano
 Bertzen koeitak, neureak baino
 Hobecsiz, heier jaraikiten,
 Hark zauztan neureak egiten.
 Nangoenean noizpait udalen,
 Andreak, zuen albor zabalen,
 Nihaurenak gibel emanik,
 Et'egin gabez hetan lanik,
 Ikusten nituel'hesteialtzen,
 Hark zerauztan hutsak estaltzen;
 Egiten nik egin-behafak:
 Berak hartzen golde-nabarak,
 Bera jartzen itols emaiten,
 Ber'eraiten, ber'ogi epaiten,
 Et'oro berak lant'ahala
 Lantzen, izan ba'litz bezala
 Ez aitor-alab'et'emazte,
 Ban' ezein nekazale gazte.

Horik jakiñik zuek gertuki,
 Etzinaten hitzeraduki
 Hai tzaz bert' art' idukitera,
 Utzi gabe hala hiltzera?
 Ba-dakit eranen duzuela
 Lurean jagoitik cztela
 Izan xipirik ez gehienik,
 Zein bere mugan hil eztenik.
 Bizi hunek —aitor dut hori—
 Ezin dirauke beti ehorri.
 Baina hur' ezta hil zahartuz,
 Baizik hingatuz et' eihartuz,
 Erekeituak eman gabez
 Et' ez; hek hartzera herabez:
 Nola baratze lantzekoan
 Cirofleiak, uda beroan,
 Ur peituz lehenik ximaltzen
 Baitir'eta net gero galtzen.

Ezin ba'litu Jainko axeter
 —Zeiñen bai-tzarate bereter—
 Izenez Phebus daritzanak,
 Hartan egin ber' esku-lanak,
 Eta luen ikertu eta lotu,
 Segur da zatcla sendotu,-
 Bainan ezpei-tzauzkoi' otoitu,
 Hala hur' er' ed' ezt' orhoitu,
 Edo zauke' orobat izan
 Joana hil edo bizi lizan.

Beraz, nitzaz hain axol guti
 Duzuen gero, zuen zerbitzuli
 Naiz, oraidanik, ment' orotan
 Jalkilen, ez itzullzekotan
 Bad'ez nehor niri obororik
 — Eztudan gero egin gogorik—
 Eske jar kobl' cdo kantore,
 Baizi nigar eta deitore.
 Ezi eztuket berhain asperik,
 Joan'cnea zenbait hil-berik
 Lurpean, air'cdo zei uan
 Derakustano den lekuan.

166. ASPALDI NEURE GOGARA

Aspaldi neure gogara,
 libertatez bizi izanik,
 orai dakusat hartzara
 neure buru atzamanik,
 gotor¹ eta gor izatez
 galdu nahi naienez batez.

Eran ba' derautzat ezi
 oro harena nizala,
 nehor eie, hura bezi,
 onhetsirik eztadula;
 bana horegatik hura
 ezta nizaz afcngura.

Alabaina nik ez dakit
 zerbitzatzetz, ohoratetz,
 ote niroienez akit"

ene beti hon lakatzez,
 edo berun' ene penez
 nozpait kexa laiteenez.

Maite, otoi, ikuskizu,
 mirakulu zaukezu.
 Nitán hotzak ilazten dizu
 oren oroz gortarzuna,-
 zu niganat hoztenago,
 ni zugarat gortzen-ago.

Ufuntzun nizauzunean,
 nizaz eztuzu orhilzerik;
 ez hufentzen nizanean, _
 zein ere den ikertzerik;
 ez behin ere gogorik
 niri hunki egitekorik.

Ene dixá gaitzegieki	Zein ahal den egíati
ardura dut borogutzen;	-zuk bezi ehork ez-iakizu.
zure hontarsunareki	Baiñ' engoiti, ⁵ Jankoagati,
nítan gainen gudukatzen,	dakidan ník ere egízu,-
batak ezitukedala,	ezi ordu dut jakintsu izan,
baietz bertzeak dioztala.	hil ala bizi-gei nizan.

1) akjwO; 2) agotar,- 3) ya.

[67. XURIAR]

Befitzen ar' iz, Xuria,	Hiltzen nun,- itzur-biderik,
nítan egun guziez,	ez deus salba nezanik,
noizten begiez	eztun higanik
egin erautan zauria,-	ahal nukeenaz bertzerik.
et'ene bihotz gaxoak	Hobe duken aínitz ere,
higanik, maita-sari,	honki egite' engoiti;
herokaitu ordari,	ezi ez jagoiti
zítin tragaza'-ziloak.	hel akit, berant bad' ere.
Beti, joz-joz, darizana,	Zerbait eur' ontarzuneti,
inkudeak ² bezala,	bihotz hunen pizgari,
diraukedala.	emadan sari,
Ez, ez, ahal aint' engaña,	begiratzeko hiltzeti.
eztun altseiru, ez burdiña,	Ezpa-didan, lur orotan,
ez-eta berun hotz:a	zeren bik hil banuken,
ene bihotza,-	aipatu duken
bana aragiz dun egiña.	hire izen, izen gaixtotan,

Sendotzen ba'nun aítzitik
    zeren nukén idoki
    balaz osoki,
zartzera⁴ geroz hobtti,
hire sendagaila hunen
    beria heri orori,
    ben hon hori,
    dinac goraki erantzunen⁵.

1) cuchilla; 1) yunque; 3) por ci contrario; 4) eyari; 5) publicar.

168. BELXARANAR1

Nik hanbatetan efana nahi eztuna sinhetsi? Aizela onhesti nizaz, anhitz, Belxarana? Bada, dela hori egia prest nun erakustera, et'egitera mana ¹ nezana guzia.	Zor din maitatu izateak, ordainetan, maitatze; zer al'ahatze ³ zauzkin maiteri-legeak? Aldiz ⁴ , dun maitariaren mait'orde higuin ukena? Eder eztena hi bezalako ederaren!
Ear nezan porogutan", ordea hanbateki ez iz ireki, har den'eztela burutan. Zer proetxu edertasuna da hire gorputzean, tink bihotzean badaxen gogortarzuna?	Halaz gaizkitze hunetan nun alabain'ezari; dolu egingari, huna niagon hit miñetan; ezpa-nun hant'idokiten ⁶ , zordun izan bezala, hik hil nunala dinat hil-aitor ⁶ utziten.

I) mandar; 2) probar; 3) olvidar; 4) al contrario; 5) quitar; 6) testamento.

169. ASPALDIAN NABILA

Aspaldian nabila, hor-hebe, laztan bila; et'orai, nahi-nola, batu naiz batekila.	Gorputza duelarik luzekara, halarik xuxen du, et'ezta lodi, ez mehe soberarik.
Hur'ezagutzen duten oro harén bertuten goresten eta bertzer ari dira erantzuten.	Begi-xiloak ditu izar bigez garnitu ² , begitarte hanti zauka hanbat argitu.
Harén eder izana da hain gauza bekana, ezi eztuela kiderik baita jenden erana	Buruko bilo ⁸ hori urhea bezain hori; bana gordatzen du, eta salatze'ezta zori.
Nola arai' miratzea baitu, eme mintzatzea, gozo-gozo ere handi da hari behatzea.	Kristalez du belara ⁴ , sudur oro zilara, mazelak xuri-gofi, perla hutsez bidaia ⁰ .

Ezpainak ba-diduri	Horik nik hautemanik
dela koral-isuri;	eta gogoan emanik,
hortzak, lepo, bulara,	hanti nago orai harén
elura bezain xuri.	saretan atzemanik.

Oin tipiz, erotsduna",	Nagoen han, nahi bada,
zango aratsu, xuguna';	ezi fordex ezpada,
eskua argi, nola	harén presondegia
araultze befi eruna.	ene laketgia ⁸ da.

i) afable, 5) guarnecer,-3) pelo; 4) frente: 1) barbilla; 6) ruidoso: 7) licroo; 8) placer.

170. MAITENAREN GAL-KEXUA

Amets al'egia d'ote nik entzuna?
 Emaiten duzula zur'edertasuna,
 hon ez darizozunari,
 moien apur baten sari?

Laur urte du zuri beti jarikitez
 Higatzen naizela, bai zerbitzu egitez;
 esteiari¹ gertatzea
 da auheretan higatzea.

Eztuzu zer uka, zarela ogenduru,
 Ez zer bar ait'amcn rahia estakuru";
 ezta maitezko gauzetan
 hauren bortx ahalik hetan.

Egundan'ez ai-liz jaio gaixtana,
 Onaren edertza neskato segin³
 Edo jaio-eta berhala
 Iiii ai-liz, inhar⁴ bezala!

Onarsun-truku huts, alan ezkontzea,
 Ezta hori ezkontze, bana da saltzea
 Harén erosle senafak,
 zer merezi luke?— Adarak!

Ikus, jen de Itunak, ikus ene pena,-
 Altxaten darote nik nuen maitena.
 Huren uste nuanean,
 haur dakusat urunean,

Gau-egun, goiz afats, edate-jatean,
 Ebilte-gelditze, jaikiie-etzatean,
 zuzaz dizut pensamendu,
 neure penen luzamendu

Kexeri, deitQre, nigar-herakiak,
 Hek ene barazkaP, hek aihal⁹-jaliiak;
 zipruk' ene lo-lehenak;
 gauko orongak, liasperenak.

Behar dudán gero zuzaz net etsitu,
 Et'esteiaritzat lurrean gelditu,
 betor, betor herioa;
 bizi'ene hastioa.

1) atribulado, 1) pretexto,- 3) caprichosa, 4) chispa; 5) comida, 6) cena zizpuru.

171. LAUR KARBARIEN ERESIA

Hora, gaban, laur karbari
 karban hanxe ziren ari:
 egariz bortx egon-eta,
 nehork ez hek urikari.

Noizbait, ala dioite elgafi:
 «Aho hoién hezegari,
 nonbait zerbait ezpa-dugu,
 galdu behar gara sari!»

Hori eranik, hauk doazala,
 hetarik biga berhala
 baratzez —baratze xori —
 ihiztariak bezala.

Ezta izan ehon hesirik
 lianbat goraki hersirik,
 non eztituzten gaiiUim
 oilafasiki" jausirik.

Joanez, joanez, azkenean,
 unhe luiarán" zirenean,
 sagardoí baten barnera
 sar ziten, oren honean.

Han pikotze bat baturik,³
 frutaz oro kargaturik,
 pot eta besarkaz lotu
 zauzko, belauna!, gurturik:

—O, zuhatz orsto-zabala!
 (dioitela) luzez izala,
 hori' ukentsu/ hori' ekoizle⁵,
 orai izana bezala

Zuhatzetan hi lehena
 aiz, h'oben et' edcrena;
 dohatsu hir' orsto adarak,
 dohatsu hir' ekoizpena¹

Ezen ez deitatzekoa,
 noizfen, frutu bizizkoa
 Eba amasok jan zezana,
 bana bai, o hi, pikoa!

Zeren harturik alhatu⁶
 zclakoz, zen herioztatu
 Eba,- baita harén leiñu
 oro minberaz kosatu'.

Aldiz, pikoa, higanik,
hil-hurenean izanik,
zitikeguk guk biziak,
osagafi hik emanik—.

Hanbateki bata jausten
adaretar', eta hausten
ari da aldaken⁶, - bertzea
zuhatzaren ihafausten.

Bildu uken duten bezala
biekjasan ezin-ahala,
herenak⁹ karbategiti
hetara haur datofela.

Laurdenak ezpai zakien
bere egonik zer zaidien:
sorgin et' ohoinen lotsak
auzora laster zegien.

Hango, atea barax jorik,
moroin bat han berekorik
ager zekion, begitartez
andera uren gizakorik.

Ustez zen andera urena,
ager zezon bere pena
bai eta eska hur edo arno
apur baten ahamena¹⁰.

Hark zer zen gauza ikasirik,
barnera sar-erazirik,
esnez efegala zezan
bere suhati erautsirik.

Hanti landan ere urtzeki
zezan gogo handiareki
karbategira, bait' egin
karba-aldi bat han hareki.

Gero bertzen, urundanik,
jin-erotsa hautemanik,
berez ziten, trist' elgafi
pot eta besark emanik.

Arte hartan hauk direla,
jauziz-jauzi, nola igela,
bertze hirurak, altozak
pikoz bete dakartela.

Laurdena, puntsu" jafirik,
herenak han bera utzirik,
kexa zedin alegia
egon zela galetsirik.

Herenak: —Zinhardetzana
eztinat nik ogen; bana
hihaurk falta hirea dun
eneki jin ez izana—.

Moroina beha, aurkintzetan¹²,
baizauten aldarte hetan;
zer egin ziroen oldar bat
egon zedin pensaketan.

Gero oharturik gazt-ara
hizkatzetik¹⁸ eskutara
jin zaitezkiela joan zedin
gordailuti hek beitara.

Han jafirik ararteko,
bilakaiden^H bakatzeko,
igor zezan arno-bila
pikoekekin ezkontzeko.

Noizbait, bakeak egiñik,
arno ere orduko jinik,
uxtia zedin pikoekekin
garbaitu gabe utzikinik.

1) gallardamente; 2) a punto de desfallecer, 3) encontrar; 4) poderoso; 5) productivo; 6) alimentar; 7) coutagiar; 8) ramilla; 9) tercera; 10) bocado; 11) ofendido; 12) de lejos; 13) disputa; 14) luchador.

MIGEL SLIESKUN

Cizon jakitun onen —irakasle dedu-izena eban— olerkia, Isasti jaunak dakar lenengoz bere *Compendio historial de Guipúzcoa* (1625) liburuan. 171* garen orrialdean. Bere euskerea, antxiñakoa dala, gaurkoa ez danik nok esan? Lope de Vega'reo *Yo para qué /vac/zortzikoa* dozu, euskeralduta.

172. NI ZERTAKO

Ni zertako jaiο ninzan? Salba nedin.
 Il bear baitiket nik? Bai, gertu date.
 Jainkoa ez nezan ikus kondena al nedin?
 Gauza tristea lizake, ordea ba-date.

Ba-date, eta fara, lo, eta josta nedin?
 Ba-date, eta ikusi alaz nai al naite?
 Zer ari naiz? Zertan abil? Aritu al naiz?
 Erotu ni bidenaz, Santu ezpanaiz.

BER-BERA

(AITA J. I. ARANA'K AMAREKOAN)

*Zertako jaiο nintzan, ezpada
 Igo nadien zerura?
 Il bea fa dei.. la are geiago
 Eror nlniekc infernara.
 Eror nlniekc ..? Ela ba nabil
 Bell begira mundura?
 Eror nlniekc... ? Ela maita dei
Oauz ezer ezen itxura?
 Oso zoro naiz, g/aize ezpa-naiz
 Santuen bizi lekura.*

SILVAIN POUVREAU

Euskal idazle trebea. Bere liburuak: *DoktrinJ kristlana* (1656), *Phlloteu* (1664), *Ondu Ezpirituala* U665) ia *Imltazionea*, geroago; baita euskal iztegi bat eta Bidarte'n ta Kanbo'n egindako eleiz, itzaldi batzuk be ba daitu. Euskera ikasia darabil, sortez ezpaizau euskalduna; ugaria, alan be, baiña legartsua.

175. JAINKOAREN MANAMENDUAK

Jainko bat adoratuko
duzu zure biotzaz,
Hura duzu onetsiko
zure indar guziaz.

Eztuzu juramenturik
primiña bage eginen,
ez hain guti arnegurik
aotik ateraren.

Zaren oroit igandetan
sainduki ibiltzeaz,
lanik gabe, bai bestetan¹,
orobat egiteaz.

Lurean nai ba'duzu
bizi zaren luzeki,
burasoak ohoratzatzu²
ahal bezain umilki.

Eztuzula nihor jlen,
obraz, gozog, eranez;
etzaizkola jafiren
lagunari gaitzez.

Haragizko bekatutan
etzara lizunduko;
zure esposaz kanpoan,
bertzerik ez hartuko.

Nihork duen ontasuna
eztuzu ebatsiko³;
bai nori bere zuzena
diozu bihurtuko.

Etzara lekuko falso
sekulan gertaturen⁴;
ez eta kontrariozko
gezufez mintzaturen,

Eztezuzala desira
nihor ere lizunki;
ezkondua ezpa-zara,
ezpaitzara zilegi.

Bertzeren ontasunera
eztuzu behatuko⁵,
zuzen diren legeen kontra
bat ere jabeizeko.

1) fiesta; 7) honrar; 3) robar; 4) prestar; 5) mirar,

HARIZMENDI APEZA'

Lafitte jaunak bere *Eskualdunen Loretegia'n*, 42'ean, onela diño.- «Sara'ko jaun bikario eta predikari zen Ha'rizmendi apeza, hamazazpigaren mende erdi-tsutan». *Ama Birjiñaren Ofizioa* itxi euskun 1658'an euskerara itzuli ta argitara emona. Ele garbi ariña berea!

174. TE DEUM

Jaungoikoa, zu zaitugu
bihotz osoz laudatzen:
Zu zaitugu geure Jauntzat
ahalaz defendatzen.

Aita betierékoa,¹
zeren baitzara segur,
handik ernaiten darotzu
Iurak ohorez agur.

Zuri beti darozkitzu kantaz arkanjeluak; kerubinak, serafiñak, bai halaber tronuak.	Gizonaren libra tzeko noiz baitziren gizondu, Birjiñaren sabe, hura etzitzaitzun higundu.
Saindu, saindu, saindu zara, o armaden Jaunkoa: hala zara nitzaz ere beti laudatzekoa.	Bentzuturik herioa behar bezain trebeki, ungí fidelei zerua zenerauen ideki.
Zure Ioriaz beterik, gora daude zeruak; lurean ere baitutzu sendagailen kantuak.	Aita haste-gabearen loria bardiñean han, Jauna, jafirik zaude, Jaunaren eskunean.
Apostoluen korua zuri zaitzu mintzatzen; Profeta sailduak beti zure justez preztzen.	Etoriko zara noizpait gure jujamendura: erosi gaitutzun nola duzun gutzaz ardura.
Oraino martiren ere armade triumfantak; bozkarioz darabiltza zure lorien kantak.	Aren, golarda ¹ gaitzaitzu liberalki sariaz, zeure sailduen artean sekulako Ioriaz.
Mtriduaren bazteféra Eliza da hedatzen: zenbat ere handi baita, hark zaitu zu laudatzen.	Kaltetik defenda zazu gure galkor mendea: eta zeure primesaren benedika jendea.
Maiestate handiz Aita, beti zara betea; orobat duzu loria, Harén Seme maitea.	Zuk goberna, zuk mantena, zuk mukuru ² faborez, egun oro zuregana gatozintzat ohorez.
Hekin bien bardin zara, Espiritu Saindua; hala bardin darotzugu, geure laudamendua.	Laudatuko zara, Jauna, orai eta sekulan; aren, egun eztagigun bekatuaz nihon lan.
Loriaren Efegetzat, , Kristo, zaitut aitortzen, Aitaren betiko Seme zaizkularik etortzen.	Urikal bekizu gure, ufikal ondikoa ⁸ ; zeren baitzare guretzat pietaten Jainkoa.

Esperantza hark naduka
zure baitan josia,
zeren baitnaiz lehen ere
zuk maitez eresia.

I) recompensar; 2) colmo; 3) miseria.

175. BENEDICTUS

Israel'go Jainko Jauna, zaren benedikatu,- zeren duzun pobluori urikaldez salbatu.	Etsai heros gosearen menetik libratzeko, eta beldurtasun gabe guk zu serbitzatzeko.
Zeren ateratu duzun, beren lazeriatik; ¹ librarior bidaldurik Dabid-katen etxetik.	Onhetsirik saindutasun eta bai justizia; hemen zure aitzinean bukatzeko bizia.
Prometitu zenerokun beti danik profetez; eta Patriarka saildu zure leial tronpetez.	Fta zuk, o ene Haufa, Gurenaren Proteta, liaren bideen apaintzeko aitzindurik tronpeta.
Behin noizpail bidaltzezo gure Salbatzalea,- eta herosen artetik gure libratzalea.	Erakutsiko diozu pobluari bidea; penitentzi sailduaz salbatzeko jendea.
Gure buraso zahafen hunla kontentalzeko; eta zeure testamentaz jendeak orhoitzeko.	Jainkoaren urikaldez hau behar da gertatu ³ , zeren Jainkoak darokun gain hartarik behatu".
Gure Aita Abraham'i zin egiñik hunela: gure salbatzera zeror etoriko zinela.	Heriotze "duncan ez ilunik (izteko, baina bide dohatsuaz gu zerukoiz hazteko.

I) miseria; 2) suceder; 3) mirar.

176. MAGNÍFICAT

Jainko Jaunak ezafi nau bihotzean bozturik; zeren ñauen sekulakotz ezari salbaturik.	Ene humiltasunera ungi zuen behatu, hora nondik behar naizen dohatsutzat faniatu.
---	--

Ezen jaunak egin derot
hainbertze garazia,
nola baita saindutasun,
botere,¹ zuliurtzia.

Hala beti danik hura
ohi da bihotz-bera,
harén beldurti direnen
gizakumen aldera.

Urguluen alderakotz
eztu hala usatzen,
baina ditu bereganik
bere besoz haizutzen.¹

Erege printze handiok
egotz kadirotarik/
eta humilok han ezar
boterez altxaturik.

1) poder,- 2) espantar; 3) sillón.

Goseak betetzen ditu
dagoten ontasunez,
aberatsok bai bilusten
eztagoten moianez.

Israel bere haurtxoa
hala zuen tratatu:
bere miserikordiaz
zere baitzen orhoitu.

Promes hau egin zerauen
Abrahan'i lehenik,
eta hunen hazikoei
sekulakotz hurenik.

Aitak duela loria,
bai Seme gizonduak;
hala duela loria
Espiritu Sainduak.

177. DE PROFUNDIS

Zuri, Jauna, oihu datzu t
leku beheretatik.
Zuk, Jauna, entzun ezazu
ene oihua amulsurik.

Idekazu helaríá
zure bihotzarena,
aditzekotzat oihua
ene otoitzarena.

Caizkiei zagozkenean
beha begi samuñez¹,
nola zure aitzinean
irakuts daite beldufez?

Ezen zu ganik gizonak
behar du barkamendu,
hartakotz zure legea
ene arimak maite du.

1) asare; 5) suplicando.

Zu baitan ene arima
betikotz da fidatzen,-
zu zaitu gogo gu2iaz
bere jauntzat autatzen.

Israel ere goiz-arats,
egun edo gau ilhun,
Jaunari dagoko galdez³,
ba'litz bezala zorduri.

Alabaina, Jauna baitan
da miserikordia,-
Jauna ganik heldu zauku
gure erospen handia.

Eta hark erosiko du
Israel bekatutik,
baita argira helduko
bere beltz ilhunbetik.

AITA P. ARGAIÑARATZ

Liburu bi dazauguz idazle onenak. *Abisu eta exortazioneaprobetxosak* (!641),u *Devoren Brebiarioa* (1665). Ba-ditu na nía olerkitxoak be. Ziburu'ko eleiz ir.larí bikana.

178 ARANTZEEKO KOROA

Ene Jesus, ezin tzaket altxa gora begiak... Nola dietzaketzuket eskerezko graziak?	O odol preziatua, ixuri zinduena! Nauzun hartaz zeuretua, entzun dazu auhena'
---	--

Huna non zaren oraino odoletan, Jeinkoa! Sartuiik fuineUraino' arantzczko koroa.	Ezar dazu bihotzean arantzczko koroa, mundutikan partitzean dudan graziatzkoa.
---	---

\\) médula; 2) lamento.

ANDRE DENA MARIARI

Zeruetan ene zaren adbokatatzat jafia, jduk azu beti, aren, enegana begia.	Senti nauzan bezin laster noala iistantzera, egizu zuk ere laster ene faboratzera.
Ikusteko non nabilan, ala zeure ondotik, ala menea ¹ nabilan, hastantzeko ^T bidetik.	Bitartekotzat ugatza emozu Semeari, cta Semeak bemotza bortz zauriak Aitari.

Zeruraiño afixatu
eta ikus artean,
Aita, Seme, Espiritu,
zu hekien batean.

1) a punto de; 1) alejarse.

179. DIES IRAE DIES ILLA

Egon jkaragaria azkeneko eguna, mundu akabagaria ikusiko duguna.	Berehala líii guziak diratezke orduan hobitarilon ilkiak tronpetien soñuan.
---	--

Aitzinera trnuaren joan beharko dukete, nork bere sententziaren beriak han luzkete.	Juge justu bengantzaren orduan zaitezkena, zaizkit barkamenduz, aren, baliaizen zarena.
O ikara ordukoa, jugea ikustean, gurutzatu den Jenkoa uonuaien gaiñean.	Kriminel nai ² , eta hala, bizi naiz ikaretan, baiñan ikus, Jauna, nola nagotztm nigafelan.
Obren examinatzekotz dagoeh jaria,- o examen huntarakotz bihotz transigaria!	Barkatu Madalenarl hanitz falta diozu, gurutzean ohoinari ¹ halaber diotzatzu.
Aitzinera ekariko daiteke liburua, bat bederak aditzeko bere obren kontua.	Esperantzan beti ere nagoke hek bezala, uhkalduko ni ere agian natzaitzula.
Egin digun obretarik hala nola munduan, ahantz edo estalirik ez daiteke orduan.	Hala gaiztoetarikan apart onen artean, naitekela emanikan eskuiñeko aldean.
Zer defaket ordu hartan, nor fabore aldean? Justua bera penetan kausituko denean?	Madarikatu guziak bistetik kesaturik," naukela zure graziak benedikaturik.
Ikarazko majestate handiaren Jenkoa, duzun nitaz pietate, nadin zerurakoa.	Otoitzez, Jauna, humilki, bihotzetik nagotzu, naraitzun beti fidelki, zeork gida nazazu.
Zrcutikan enegatik jautsi zara lufera, ene salbatzeagatik gurutzean hiltzera.	O egun nigarezkoa, beharko dukcguna, guzion jujatzekoa, azkeneko eguna.
F.ztakidan alperetan beraz, Jenko maitea, gerta, baiñan faboretan zure heriolzea.	Barka, barka kreattirei, Jauna, duten zerua, emotzue defuntuei sekulako pausua ^a .

i) ladrón; 3) turbar,- 3) descanso.

AITA GAZTELUZAR. S. J.

Ziburu-Bexinean jaió 1614-III-17°, ia Paben il 1701-I V-15^{an}. 1686^{gnfnc}ean, *Egia Kalolikak* deritxon liburu atsegingarri argitara eban. Baditu bertón olerki bigun ta zaintsuak be, eiez ta ao-goxo egiñak. Laburdieraz idatzi aren, ba-dara biltza itz asko l.apurdiz beste euskalgietakoak be. Neurtizlarl jatofa, egiaz.

180. BI MUSAK

Urun hadi, Parnase'ko Musa zahar profanoa,- eta zu zato, zeruko Musa befi dibinoa.	Erazu, zeruko Musa, nola erdi den Birjiña, nola duen Jainko Haurak izatu lehen eguna.
Jesu-Kristo gure Jauna ekar bezate bihotzek; ituriek Ur saildua, fruitu bizia haritzek.	Erazu nola egin den gizon, zeruko Jainkoa; eta nola Jainko egin gizon, gu bezalakoa.
Adió Phebus! Hire etxe, dire itsaso guztia etzarete aski hiltzeko ene egari handia.	Nola Dabid'en kastatik gizon egin den munduan egun-dainotik Jaungoiko izatu zena zeruan.

181. IFEHNUTIK BEGIRATZEKO OTOITZA

Ifernua! o ifernua! Calduen suzko etxea! Hire penak ziarotatek buruan latzten ¡lea!	bainan pairatzen gehiago galdurik bere Jainkoa.
Beldur nauk gaua, kara, hará sofritu beharko tildan; cta oraino beldufago Jainkoa galduko dudan.	O Jesus, utziko tut ponpak, plazer guztiak galduko,- Zu, Jainkoa, on inmensoa, zeruan ardiasteko.'
Kruelki pairatzen' tik sutan gizonak suplizioak; bainan zerua galduz, hartzen tormenta kruelagoak.	Indaitzu sofritzeko pena nahi tutzun tenporalak; bainan ken dietzakidatzu elementa eternalak.
Espantagari penatzen duk galdurik bere koroa,-	Ezta ifernu gonraino zure odola hedatzen: eztitu hiltzen hango suak, bai gehiago befetzen.

Zure odolak tu egiten
 egun ederak zeruan,
 eta arimen garbitzeko
 ur 'l..i.l.i.u.i munduan.

Ene - !;'f'.il. hunekien
 nahasteo ditudanean,
 xaliutzen darozkit osoki
 bckatuak bihotzean.

1) sufrir; 3) conseguir.

Pulunpa zazu kar handiar,
 arima dohakabea!
 Eginen tu beti nigarak
 liii gabe kar harén kea.

Bainan asko tugu munduan
 gure nigaren bi xorta,
 liautsiko dute ifernuko
 kar handiaren tormenta.

182. BIRJIÑA AMA MARIA JESUS AURAREKIN ERETAULA BATEAN PINTAUTA

Ikusten duken Haurtxo hau duk
 Gizona eta Jainkoa;
 Eta Haurtxo hunen Ama hau
 Eregi ña zerukoa.
 Posible da beraz munduan
 Ikustea pintaturik,
 Pintura handi hau den baño
 Handiago daitekenik?

liiegaña Birjiña hau duk
 Munduaren ilargia;
 Eta Jainko gizon Haur hau duk
 Munduaren iguzkia.
 Posible da beraz munduan
 Ikustea figuraturik,
 Figura argi hau den baño
 Argiago daitekenik?

Birjiña Amak ziadukak
 Afosa bezain edera,-
 Haufak lilia bezain xuri
 Iduritzen dik izara.
 Munduan beraz posible da
 Ediretea gauzarik,
 Gauza dohatsu hau den baño
Doh.ati.uago daitenik?

Birjiña Amak ziadukak
 Besoetan bere Haura:
 Elhura zidurik Birjiñak
 Haufak zidurik elhura.
 Posible da beraz munduan
 Ikustea pintaturik,
 Pintura xuri hau den baño
 Xuriago daiteketik?

Haur hunek tik ihortziriak¹
 Erabiltzen hedoietan:
 Dostetan* hau bera ari duk
 Ama baten bulafetan.
 Munduan beraz posible da
 Ikustea espanturik,
 Espantu eder hau den baño
 Ederago daitekenik?

Ama umil bat dut Birjiña,
 Jainkoaren gidaria.
 Amari Jainkoak ekartzen
 Ziok obedientzia.
 Posible da beraz munduan
 Ahal daiten pinturarik,
 Pintura eme hau den baño
 Emeago daitekenik?

Esnerik baizen ez duk Haura,	Haur hau ber-bera izatu duk
Guztia ezti-ertzia.	Guztien Salbatzalea:
Ama ere Hauraren gisa	Birjiña Haurtxo hunen Ama
Ezti-ertzia guztia.	Gure Ungi-egilea,
O Jainko ona! posible da	Jendeak, posible da beraz
Pentsatzea iigurarik,	Ediretea molderik.
Figura ezti hau den baño	Molde glorios hau den baño
Eztiago daitekenik?	Gloriosago daitenik?

t) truenoj /) jugar

183. IZAKI GAIZTETSIA

—Izaki gaitzetsia, zerk hauen oinazetzen; zer dan hire su bizia, hire miñak zer diren eraguk, eraguk: argitu nahi gaituk?	—Hire pena zertan datza, zerk darozkik zilatzen arima eta gorputza? Has adi ba agertzen: eraguk, eraguk: argitu nahi gaituk?
—Ezin eran dirot hitzez zenbat dudan jasatzen, ene oiñaze bortitzez basten ba'nintz mintzatzen, deusezak, deusezak litezke hitz guziak.	—Gorputzak eta arimak ditu beti efetzen su mirakuiluzkoenak, bainan ez du higitzen: ¹ sua dugu hemen jaten eta edaten...
—Ez ba'dezakek esplika zenbat ilukan pairatzen, senditzen dukan bezala, erdizkaxe bederen eraguk, eraguk: argitu nahi gaituk?	—Su lazgafi horen karak zenbat iraun behar du? Su-Ieze horen indafak noiz behar du jabaldu? ⁷ eraguk, eraguk: argitu nahi gaituk?
—Ene zorigaitzak ez du, ez du bertze neuririk Jainko guziz boteretsu baten samiña baizik, betikotz doatsu izan nintekelarikt..	—Ez diro deusek iraungo behin piztu denean; iraun beharko du beti, beti indar berean, Jaunaren sumiñak buhatzen* duen suak.

—Hire pena guzietan
zein den lazgafiena,
gehienik hire baitan
erdiratzen liauena?
eraguk, eraguk:
argitu nahi gaituk?

-Oroitzean ene faltaz
gabetua naizela
betikotz ene Jainkoaz,
erotu bat bezala
oiñazez, xangrinez
jartzten naiz liaren miñez.

—Zertako haiz hi oroitzen
galdu dukan Jainkoaz?
Zergacik ez duk etsitzen
liaren amodioaz?
eraguk, eraguk:
argitu nahi gaituk.

—Higuintzerat bortxatua
naizen Jainkoagana,
Ez dakit zerk hertxatua⁵
une oroz narama,
beti bereganik
kasatzen⁸ nauelarik.

—Nola dukan merezitu
Jainkoaren kolera?
Zerengatik kondenatu
hauen min hoietara?
eraguk, eraguk:
argitu nahi gaituk.

-Dela madarikatua
sortu nintzen eguna,
eta lehen pekatua
egin izan nuena!...
Hoben hark, ondikotz
galdu nau sekulakotz!...

—Bekatu astun bakar bat
aski ba'da galtzeko,
milaka ein tuztenentzat
zer pena ote dago?
eraguk, eraguk:
argitu nahi gaituk.

—Caztiguen hedadura'
gaixtoek Icze human
bere krimen arabera
behar dituzte jasan
azken bako penak,
ez ordean berdiñak.

1) cousumirse; 2) debilitarse,- 3) apaRar; <) soplar, 5) apretar, 6) expulsar;
7) extensión.

184. IHIZTARIA

O Salbatzale dibinoa,
indazu zure grazia;
ene xarea bete zazu,
bete nere ihizia.

Ez utz munduko sareetan,
sartzera ene bihotza,
eta ez harén plazeretan
galtzera ene gorputza.

Ez nazazula abandona
mundu hunen oihanean.
hemen nabila ihizian,
animalien ondoan,

Eztut antzia zer atzeman,
otsoa edo orkatza;
asko dut, Zuk hartzen ba'duzu
linean ene bihotza.

185. ARANTZALEA

Amu hunek mila herio	Tropa bat diat atzematen
beti egiten tuenak,	ene sareen erdian,-
hemen hartzen tik egun oroz	hautan dostetan dabiltzala
jende huretari daudenak.	itxasoaren negian*.

Laster egiñik apastara ¹ ,	A, Piores aiantzalea!
herioak tik hesitzen.	har nazak hire sarean,-
Elas! hora ni ere nola	zeruetara altxa nazak
munduak ñauen trunpatzen.	hire araiñen artean.

i) cebo, 7 borde.

186. LEKU SAINDUAK

«Salutatzen zaitut, Olibes,	Jesus Jaunak bere ufatsez ⁹
mendi saildu, aberatsa,-	sakratu leku sailduak,
zure baitan zuen finkatu	adoratu tut, eta egin
Jesus'ek azken-uratsa.	guztiei ene musuak.

Herioaren Efegea	Bakea guri eman nahiz
bere tronua ederean,	han gerla zuen hautatu ³ ;
zure puntatik zen altxatu	heriotzea sofnturik,
hedoi Aingeruz betean.	han herioa garaitu.

Zu ikusiz geroztik nago	Bisitaiu zaituztet Lurak.
bozturik noiz hilen naizen:	lur miletan doatsuak,
etzaitut sekulan utziko,	aroka, eribera, liaran,
zerura joatekoz baizen.	landa, mendi, cremuak.

Ez, eztitut ikusi nahi	Bethleem! Ikusi zauk sartzen
eregen jauregiak,	hire leze ilunean-
ez eta bertze palazio,	ikusit nauk, Jordan'go ura,
begien trunpagariak ¹ .	eñberaren aldean.

Argitzen hari dire hetan	Jesus! Zu segituz geroztik
zeiñek obeki argiak;	leku saildu hautaraiño,
ufe, zilar, perla, diamant,	zer behar dut, Begitu baizen
elefant-hezur xuriak.	zeruko gloriaraiño?

Hemen behin ikusiz geroz	Mendian egin tut nigarak
leku adoragariak,	non erostekotz gizona,
zeruak baizen ez tet^ake	Semeak pagaturik Aita
kontenta ene begiak.	galdu baitzuen eguna.

Elas! ez nintzen Iiii dotorez Kalbariaren gaiñean; hilen nintzela amudioz Olibes'ko baratzean.	Jainkoak sakratu leku I.auk nekez nituzke utziko, kikatu behar ezpa-nitu zeruetara joateko.
Ez nazakela ken hemendik, o amodio saindual Eman nahi ezpa-darotak lumen ondoan zerua.	Beraz asko nigar egin duk, ene arima, munduan: hoa; hire beira ziagok hire Jainkoa zeruan.
Amodio sa ind uak, beraz, ene otoitzak entzun tu; aroka limitan barna darot ene tonba preparatu.	Jesus, Jainko eta Gizona, on guztien ituna, zure maitatzeaz plazer dut; aren, indazu gloria».
Jadanik estaltzen darozkit ene bi begi-argiak; ez tu nahi ikusi detzadan hain leku miragariak.	Hauk hunela eran ondoan, begiak ditu zaratu, eta arima Jainkoari amudioz efendatu. ⁴

1) engañador; 3) paso; 3) escoger; *) rendir.

187. SAN FRANTZES XABIER

(Sanzion'go ugartean iltzer)

Sanzian deitzen den Isla da eremu urun batean, leku afoka biluziez eta hareaz betean.	Bagadek oraino burua ebaki ba'lerotzate, edo Fiirandeko jendek sutan efe ba'nindute!
Kanton'go hiri famatua dakusa alde batetik; halaber itxaso zabala dakusa bertze aldetik.	Idukak, iduk, herioa, hire ezpata zorotza; egozten dik Txinak'lufera, bere muraríá bortitza!
Saint Xabier apostolua harat etofi zenean, huna zer eran izan zuen hiltzerako orenean:	Bañan non naiz? edo zer diot? Zer kutalez bifuzia? Zer diot, gate, presondegi? Zer bufeu? Zer su bizia?
«Fiñean bizi izatu naiz! ahalkearen handia! Deusik egin gabe joan bait zail ene bizitze guztia.	Hunelako heriotzea eztuk jende guztientzat; bañan geraur, fama handi, eta mártir nobleentzat.

Laxo bati ezpaitarozkit ofrítuko herioak, sainduak merezi dituzten zeptroak eta koroak.	Jadanik higuindu ¹ zitzaion bere xarmekin mundua. Jainkoa ardietsi runtz, desira zuen zerua.
Bañan kutalesak ezpadu ene odola ixurtzen, eta ezpadu su handiak ene gorputza efetzen- ezperen barbaroen islek túfik naute ikusiko. pauretiak eta elurak mártir naute kausituko.	«Ikus-agu ene eskuiña, o ene Kreatzailca! Zure Gurutze sáindua dut guztien salbatzaiíea.
Jainkoa banu predikatzen presondegian sarturik, libra nezake zenbait gizon deabruen gateetarík.	Faltak garbi deitzadazu zure odol-zurutetan*. Dolu dut; Jesus, har nazazu zure izar ederetan.
O diamanten Maitasuna! o perlen distiadura! Zeri gagozka hunen bertze galtzen dugula denbora?	Elas, Birjina! Elas, Ama! Ama Birjina handia! Hiltzen diren gaxo guztien, o esperantza guztia!
Jaiki behar dut; kikatu nau jadanik ene sukafak. HutUt Txina! Idckitzen tu bere pórtale cdefak.	Otoi, ufun diezadazu deabru tropela gosea; begitarte on egidazu, erakus zure Semea.
Bañan ago, Frantzes Xabier,- lufik asko duk kuritu: geldi adi, gargoro geldí; urik asko duk pasatu.	Erakus dazu zer botere, zer esku duzun lurean; hauts-kitzu Japón eta Txina, honda muruak urean.
Hire begira zíaudezak Sainduak biri sainduan- ire begira Jainko Jauna Aingeruekin zeruan».	Leku hautarik kasta-tatzuz idolen intsentsu hatsak; eta emaitzu zure Seme Jesu-Kristo'ren apezak»».
	Hora, nola ilki ⁸ zitzaion gorputz eritik arima,- eta nola ediren zuen Jainkoaren eresuma*.

D) aborrecer; 2) fuente; 3) salir,- 4) reino.

AITA FRANTZISKO ALESON

Jesus'en Lagundiko seme argia, Bíana'n Jaioa. 1635'tik aurera, Iruña'ko josulagunen Ikastetxean, edozenbat gaietan irakasle. Napa ru'ko edettiegile Moret Aitaren lana onek jarraitu eban Neurtitz au, Pilipe Aundia edo IV'garena il zanean (1669), aren ilobirako egiña da.

188. GURE EREGE FILIPE ANDIAREN ERIOTZAN

Emen lur guti onetan
dago Efegea sarturik,
baña ez mundu guztian
aren fama estalirik.

Dagian negar gizonak
Filipe'ren eriotzean,
aren obrak dirade onak
itsasoan ta lurrean.

Urtu beitez biotzak
negarez faltagatik,
eta gure begiak
beude itunak egiñik.

Auts, Efege, biurtu zara,-
yustentaria zeruen,
nora —ai nizaz!—joanen gara?
Zeruak daude erortzen.

O Nafaroa léala!
Orai bear du akabatu;
onekin bizi izan da,
onekin ere Iiii bear du.

Ilunbetan dago emen,
orai mundu guztia,
zergatik itundu den
aren iguzki andia.

O Kometa gizonen
lotzazale bortitza!
Joan ai ziñan Turkoaren
buró' kruela gertzera...⁵

Filipe'ri zertako,
biotz amoltsu zuenak,
bertzek baño geiago
bizi merezi zuenak?

Dolore andi eta damu
daukana biotzean,
Nafafoa'k ezafi du
Efegearen obian.

I) maldición; I) quitar.

JOAKIN L1ZA&AGA

Apaiz napartar onek badau bertso-üburuío bat, *Koplak (Londres'cn, 1868)* deritxona, ta L. Luziano Bonaparte jakitunak argitara emona, batez bc goi-napar aldeko izkera ikasteko egokia. Guztiz 729 kopla ditu, launakoctan. Bereak ditu beste bi oneik be: /*esukristo'ren Ebanlelio Sandua Juan'ek dakaten gisara*, Bonaparte berak argitaratua, ta *Urteko Igande guztietarako Plalikak edo Itzaldiak* (Dono«tia, 184b).

189. JESUS ORI

Jesus ori, enegatik,
ain andia ta ain xipi!
Ba-dakusat zergatik,
amorostea-gatik ni.

Jesus onak maite ni,
nik ere maite Jesus,-
ere ta il ba'nindedi,
ojala, amorezko suz.

Ainorezko su andia
Jesus or ixekirik;
encgana su-xindia"
sar ba'lcldi bizirik!

Nola nola eguzkia
ala dago altxaturik?
Ala ere ni guzia
aia nauka suturik,

Orgo suak, orgo garak
ene craiak erotzen;
aiotsak eta negarak
orek, orék atraizen*.

Gloriako Erege bera
emen ala aldaturik;
jautsi da zeri/rik bera,
gutaz amorosturik.

Nola dauka apaldurik
ain apal majestadea?
Ain gora goraturik
gure zamara' pobrea!

Beira Erege zerukoa
gure l uferaturik;
heira Gizon Jangoikoa
zamaz ez jantzirik.

Antxume laruareki
beira gero axuria*,
gu gaiztoen kargareki
gure gisa ta iduria.

Bcira preso gure amorez
asko gisaz loturik;
beira penaz ca dolorez
azkeneko galdurik.

Bere amaren sabelean
beira lenik bildurik;
ganbelaren agotzean
xipitio paraturik.

Beira preso baratzean,
geroxago pilarean,
andik beria gurutzean,
ta betikoz aldarean.

Naiz iganik zeruraño,
ta jafirik gofenean,
emen dago preso oraño.
Beira preso aldarean!

1) chispa, 2) ateratzen) 3) came,- 4) cordero.

i

190. JESUS ETA NI

Ez gara, bada, bardin
ori, Jesus, cta ni;
deusez ni, ta deus ezin;
on guzia berori.

Bizi bear dut guziz
bertze gisaz jadanik,
kondizio zarak urriz,
gizon beria izanik.

Ikatza, goriturik,
iñar eder itzultzen da-
or arima suturik
senda eder egiten da.

Ez naiela bizi ni
ni baitan, ori baizik,
eztaien emen aurki
oren kontra den gaitzik.

Ori biz ene sukar
ere nazana guzia;
maite gaiten beti elkar,
ori biz ene bizia.

Nere Jaunak nai duena
nautela nik ere bai,
Reroíek nai cztuena
nik ere eztutela nai.

Galtzeaz etsiturik
nago ni neregatik;
negó kondenaturik,
ezpalitz ofengatik.

O Jauna, emen ezpada,
nion ez salbaziorik,
zeren noin ere ezta
ori bezalakorik.

Ezta glorian dagonik
ezpada oren amorez;
ori gabe, gauza onik
ezta nion, nion ez.

Bitartaño den lekuan
ori, nik emen umil
utzirik oren eskuan,
nai dut bizi, nai dut il.

i

RAFAEL MIKOLETA, APAIZA

Bilbao'ko semea, ia idazle acko-ikasia 1655'gorenean, *Método breve de aprender ja lengua vizcaino* .. argitara emon eban. Azkue jaunak bere *Morfología Vasca'a*, sari aitatu oi dau onen izena.

191. AMOREN KONTENTUAK

Amoren kontentuak eztaude irauten,
kanpoan lorak legez dira galtzaiten.

Lar adi ba'zagozaz fabore bateri,
etoriko yatsu gatxa bertati.
Ta aztuten ba'dozu, ezcau ondo eiten,-
kanpoan lorak legez dira galtzaiten.

Alkar on ba'deretxe, bertan zeloak
penaz betetan ditu bien gogoak.
Onegaz amoreak dau gogaituten;
kanpoan lorak legez dira galtzaiten.

Atzerengogiño kontentu izanik,
ezta iñor joango amoreaganik.
Uretan bitsa legez dira joaten;
kanpoan lorak legez dira galtzaiten.

192. DENPORA BATEN

Denpora baten on oi neretxun',
baia mudatu nindia,

*zeren penatan bior ekidan
emon zengidan zoria.*

Alper-alperik iminikozu
zeure inaara ta izana,
zeren eztozu b^hortuko
lengo biotza zeugana.

Zeren eia guztiz ain gogora
zein diamantezko aria,
zeren penatan bior ekida
emon zengidan zoria,

Nire gogoa biorturik
berba iabanez zuritu,
esan zengida bestegaitik
ez neidizula trukatu.

Baia besteren¹ aztu zengian
nigazko on-eretxia,
zeren penatan bior ekida
emon zengidan zoria.

Besten biotza neugaz darabilt,
bestek darabil enea.
Nik nola, beri, sufru ezazu
zeuk bere zeure penea.

Alper-alperik izango dozu
nigaz daukazun temia:
zeren penatan bior ekida
emon zengidan zoria.

I) te amaba, I) besteagaitik.

J. ▷. LA&EGI

Basusari ta Uztaritzcn beñola crotore. *Royaiimonl'en* Bibli edo Liburu Santua cuskeraldu eban; baita Santu batzuen bizitzak eta zenbait kantika bc bereak ditu.

195. ESTAING JAUN KONTEAREN LAUDORIOAK

Gure solasak bailez d'Estaing jaun konteaz,
Eskadren aintzindari parerik gabeaz;

Eresuma guzian bedi aipatua,
Ez bedi gutienik gutaz laudatua.

Zuk gerta gizonetan, o d'Estaing noblea,
Daramazu, segur da, zuzenki lorea;
Elorkiz zare jausten puruenetarik
Franzia"! diren etxe zaharenetarik.

Maiz zure arbasoak dire seinalatu,
Franzia'ko koroa dute sustengatu.
Zenbat ere odolak baitzatzu goratzen,
Zure bihotzak zaitu hobeki biztatzan¹.

Behafik zaituela Luis'ek hautatu,
Aintzindaritasunaz, jauna, fagoratu.
Zer ez du irabazi zutaz kondatzeaz
Bere intres miñenak zuri fidatzeaz?

Zenbat angles-untzi duzun eskuratu,
Eman tiroka, sutan ere ondoratu?
Kar handirekin zare urez gudukatzen,
Frantzes bandera duzu ohorez betetzen.

Itxasoan bezala zare leihofean
Supean seina!atzea premia denean,-
Guzietan guzia zare guzizkoa.
Oi, nun kausi' bertze bat zu bezalakoa?

Gure bazter ufunak tutzu indarztatu,
Etsaien eskuetarik ongi begiratu;
Ez da hortan guzia: konkesta beriak
Egin izan dituzu progotxugariak.

Granada duzu hartu gabaren minean,
Zeroni zinelarik tropen aintzinean:
Zu behar zinen hola agertzeko,
Hanbac alimurekin hartaz jabetzeko.

Ez uzteko Granada Frantzes'i hartzerat,
Biron da lehiatu harén laguntzerat.
Angles suhar¹ huni zer zaio gertatu?
Bereak harturik da ihes abiatu.

Biron'ek eman dio usain Granada'n;
Ausikirik ez dio eman frutu hofi,

Karatxegia zaio naski iduritu,
Hala ezta baitu d'Estaing'ck aurkitu.

Anglesak dituzu ikaran sartuak,
Ikusteaz Prantzesak liortaz nausituak.
Itxasoko erege zioten zirela;
Egun⁴ ikas bezate mintzatzen bertzela.

Gerlata huntaz dire minki oroituko,
Bere isla maiteak dituzte galduko;
Angleteíaz beraz ez dut ihardesten,
Prantzesak, Españolak, han ba'dire jausten,

O d'Estaing! eresuma izan da tristatu,
Entzunik zintuztela bi tirox kolpatu.
Orai zu sendatzeak gaitu kontsolatzen,
Fagore huntaz dugu zerua laudatzen.

Zure behaía ba-du oraino Prantziak,
Ni gisa mintzo dire Frantzes on guziak;
De profundis'tn ordez gure elizetan,
Te Deum da eranen leku guzietan.

Nazionc supera, etsai mutiria,
Ez duk zeren kantatzen aurten biktoria,
Frantzia'ko eregek hau eskolatuko,
Eskola-saria duk ongi pagatuko.

reanimar; 1) hallar; 3) bravo; 4) hoy.

194. BELTZUNTZE BIZKUNDIA

Nafartafen arazá
hila ala lo datza?
Ez dut endelgatzen!
Beltzuntze Bizkundia,
hain kapitain handia,
ez baitzait mintzatzen:
hori zait gaitzitzen.

Hauretik zerbitzura,
ela ardurán' sura,
gogotik joaten zen;
hanitzetan kolpatu,

eta beti sendatu.
Hala behar baitzen:
hiltzeko domu zen.

Hanovre'ko aldetik,
gudarozte erditik
Eregek deitu du;
itsasoz bertzaldeko,
undafén beiratzeko,
hura hautatu du
eta inglesa izitu.

Heien bolbora piñak
eta libera escerlinak
ez ziren askiko
Beltzuntzen garaitzeko.
Cutiago saldu(zeko:
zintzo Efegeren,
orai eta lehen.

Hura joanez geroztik
ez du ha ral inglesik
batere hurendu;
egin dute espantu,
bai eta abiatu,
nahiz atakatu;
bainan ez menturatu.

Bere egitekoak, naski,
egin dituzte hobeki
ondoan Habana'n.
Zenbait tiro tira eta
sartu dira jauzteka
hirian triunfan:
Beltzuntze ezpa'uzen han.

Gotingo'ko aldean
entzuten zutenean:
Beltzuntze heldu da!
elgargana bil cta:
Nun da ene baioneta?
Oiuz: armetara!
Bainan oro ikara.

Beltzuntze'ren izena
eta harén omena
ufun da hedatzen*.
Eregeren gortetan,

1) coa frecuencia; 2) zabaldu; 3) lamento; 4) dominar.

hiri ta kaupañetan
nork ez du entzuten
Beltzuntzez mintzatzen?

Zuhauren heritarek,
bai eta Lapurtarek,
goraki diote:
Eskualdun lilia,
eta ohoragailia,
zu zira, Beltzuntze!
Luzaz bizi zitec.

Prantziak gero ere
hanitz denbora gabe,
etsaik baituzke,-
zure odoletikako
aintzindari ongizko
Exegek on duke:
Otoi, ezkont zite.

* * •

Etori da beria,
bihotzen hausgaria.
Kantak ixil beitez'.
Caudezen auhenetan*,
oiñaze minenetan,
gaudezen nigarez:
Egin da Beltzuntzez!

Nehork ez garaitua,
garaitzen ohitua,
izan da garaitua.
Oi, herio garaia,
hi haiz harén etsaia!
Hik duk gudukatu,
bakarik zebatu*.

BEÑAT MARDO

MaryLañon'ek, bere *Tablead hlslorícut el ltlérralre de Ia Largue par-tee deus le midi de Ia r'rance* liburuan diñoskunez, auxe dogu Zubero'ko bertolaririk urtenena, XVIII'garen mende bafuan. Agustín Chaho'k be bardin diño

bere *Haritz entre les Pyrénées et l'Océan'n*, ego aldeko Euskalerian izenik aundiena berak dabela. Onen olerkilan guzciak batean bildu ezkeru, 20 ak lodi er'ez egin ci daikez. Zoritxarez, iru emen jariai ezik, ez doguz ezagun.

195. XIPA ETA BATEZ

Adiskide eli batek ba-ziela junta,
Ixilik egireko algareki besta,-
Alde guzietan da hedatu beria,
Goiehenetxia zela haitatu etxia.

Han etzaitze (aitatu aragi hon freskak,
Oiofo eta pulardak', arain eta xipak²;
Ardo xuriak ere, behar tzu pentsatu,
Burutik-buru dila besta ohoratu.

Hazepi pitxer ardo, zazpientako
Etzen sobera, bena bai aski iranko,
Gero zutuzun lanak etxerat juiteko,
Zamarik hezkatx* heltü makiñuentako.

Gibelaz aitzinila bat zaie igaiten,
Bestaldi bat buruz-piko beste bat erorten;
Zerbait ere gisatan dira afanjatzen,
Gaiaz gai eta ez barur, etxerat partitzeñ.

Partitu ondun tite xenda zien galdu,
Etxerat jun lekutan oihanian sartu,
Begiek ez ikusten, berak burura-guru,
Beharko ote zaie bidian baratu.

Bestaliarer zaie otsoa huilantu*,
Gai honaren emanez dutu ohoratu;
Bena baratzan hoiek zamarik lotsatu*,
Laurhazka zuin lehenka oro abiatu.

Ezpeiziren egari gure makiñuak,
Luak cgaixten zeitzen gaikuer buriak:
Betik iña ziren pare, galtzen zamariak,
Pilota bezain biribil dira ur tokiak.

Lurila crorteko ihafaus-aldiak
Segurki iratzari zutian guziak;
Gustuki atzamaiten beren buriak
Bide bandín hedaifo⁶ lohin nahasiak.

Etixerat zamariak zinkaz' zaitze heltzen,-
 Etxakuk keheilala berala agertzen,-
 Nausiak falta ikusiz, dira desolatzen,
 Eta hen xerkatzera laster abiatzen.

Nonbait argi hasteko, franko preskaturik,
 Etxetarat liuilantzen dira nUntipaitik;
 Segurki hunak ziren untsa markaturik,
 Oro sako, hur, lohi, bonetak galdurik.

Otoi, eran zallar hau untsa han ezazu
 Ohorez biziteko maienak ba'tuzu,
 Orotako hobena segurki hau duzu,
 Ardura beti doin erabil ezazu.

1) pavos,- 2) bermejuela; 3) indómito; 4) acercarse; 5) asustarse; 6) de bruces;
 7)rebuznando

196. BESTALIAUAK

Etxebarne, Etxegoien,
 Elixalt eta Alandc
 Barkoxe'rat bestaliar
 Laurak kimit dirade.
 Heltzian plazer egiten
 Eta juitin haboroixe¹.

Bestaliarak nahi dinat
 Jaun her adresa bite,
 Kimitia bezain laster,
 Laurak jausiz han dirade.
 Heltzian plazer egiten
 Eta juitin haboroixe.

Laur gizon eta laur zamari
 Horik zortzi aho dirade,
 Maiatzian sabaietan
 Belar guti denian...
 Aratoak paseiuko
 Aitzina franko ordian.

Aho auher hen jitian
 Nor da ez lotsatzen?
 Eta naien partitizan,
 Nor ez elegeratzen?
 Heltzian plazer egiten
 Eta juitin haboroixe.

Laur egun Barkoxe'n, janak,
 Ditiñak igaraiten,
 Entzun gabe merexiak
 Segur ezta partitzen,-
 Harén konpañña edefak
 hori du merexitzen.

1) nias, 1) ocioso.

197. NI DEITZEN NUK

—Ni deitzen nuk Beñat Mardo, Barkoxe Baxabilako:
Otoitzen hait eztizadala kantorerik' hunt haboro,
Hztakika ni nizala buruzagi baitako?

—Kantore huntzaia hizalako² dūka hartzen banitate?
Aprendízik etzaik ez jinen Gain'etarrk batere;
Baxabilako laurentako nihaur enuk ahalke*.

—Kobla hofen eniailia ezta laboraría;
Zunbait markis edo kunte edo kardínalia!
Burduñarik dianían, zintzafi egilia.

—Zintzari cgüe nizala ehadila ez duda:
Ar' eta ehait imerunpitü izigari ardura
Burduñaren xerkara jinik hire magasiala*.

— Hitzaz gütük estunutzen, Museña'ko kuntia,
Zerentako hartzen dian Gaiñetaren altia⁴:
Ar' eta nik ere eztiat hiretako antsia⁶.

—Kunte, markis, kardinale ezin izan gintake;
Hobe diagu bai egonik hartu gabe banitate,
Hi talur⁶ hizan beza/a, ni zintzari egile.

1) canción; 2) tener vergüenza; 3) almac[^]P; 4) a favor de; 5) cuidado; 6) guadañero.

AITA BERNARDO RECIO, S. J.

Etzan sortzez euskalduna, Alaejos Valladolid'eko eritxoan iaioa baño 1711' eaa. Bizi, ostera, Oñati'n luzaro; emen ikasi eban euskeraz, ta gero eriz-eri mi-xiolari ibili. 1743'gn. urtean, Felipe V'garena ¡i zala-ta, Salamanka'ko Ikastetxe nagusiak, zaratatsu egin ebazan efege-iefetak Bernardo Recio Aitak, eregea andietsi ta euskera jasoteafen. neurtitz au antola ebah.

198. JL OTF, DA?...

Il ote da Felipe?
Baietz esaten da;
bai, bada eregtfak ere
biurtu bear dute bcriro Jurera.
Aurten il da —diote—
gure erece ona;
esan bear da, alere,
bera if zela ez aurten, baize aintxina.

Eregen iltzea zer
 da? Koroia utzitzeaj
 a zenbait urte da, ze
 utzi zuen gure Pelipe'k koroia?
 Ez negar oregatik,
 españarak, ez negar,
 baldin ain aintxinatik
 ba'dator gure eregearen eriotza.

Ordu batean, diotenez,
 eroan zion eriotzak;
 baño berak urte asko
 pozik egin zituan eriotz-oroitzean:
 odolka su sartu
 zan Pelipe España'ra;
 bere eriotzak oregatik
 kentzen eztigu daukagun bakea.
 Ain ondo bizirik
 ez bildur bere animar,
 baize itxain dizakegu
 sartuko dala bakean zerura.

Igo dedin lurretik
 ganbara urdin artara,
 beti zenean da egongo
 Jaungoiko danezen betiko ereñuan.
 Iru seme efegekin
 L • La-
 bera erege bintan,
 izentatzen da oegatik
 Pelipe au bi bider bostgarena.
 Bizi dedila Fernando,
 ir l f • J l-J
 Karlos bizi dedila.-
 bada Luis aintxina dago
 aingerua legez, aingeruen artean.

AITA A. KARDABERATZ, S. J.

1703 1770 Prnanitara. Amazortzi urteko zala, Villagarci'a'n josulagun Meza emon ondoren (-739). Bilbao'ra dator, Ander Deunaren Ikastetxean, irakasle Emen asi zan sermogiñan, ta geienez Jesus'en Biotz Curgaria eban gai. Loiola'n egoala, emeretzi urtez bai, mixiolari ibilia dogu Cipuzko, Bizkai, Araba ta Napa-fu barna 1767'an, Karlos III eregearen aginduz, Itali'ra jo bear, ta ari il zan, er

bestetuu, Boloni ondoan, 177U-X-18'an. Bere azurak Loiola'n datzaz. Asko idatzi eban: *Euskeraren Beri Onak* (1761), *Ondo /Itzen Ikusteko eta ondo ¡Itzen la-guntzeko exerzizlonak* (1746), *Alta S. Ignazlo Lo/olakoaren Exerzizloak* (1816), *Esku liburua* (1646), t. a. Bredu blkaña edonontzat; goabiozan ondotik.

199. OO'RPUTZ ILARI

Ari batek
sekulako estaltzen du
izenik den andiena,
mundu eruak, emen ainbeste
estmiatu oi duena.

Aberatsa,
zeure diruak non dira?
Zer daramazu mundutik?
Estalgi zar bat, ez geiago,
zeure ondasunak utzirik.

Gero egin
izan nai zenukeana,
bereala egin zazu,-
zeren ¡lez geroko negarak
ezer balioko eztizu.

Zertako da
orain egitea, gero
damutu bearko zatzuna?
Rztakizula, artzeko damu
emango zaitzun denbora...

Lagunen bat
ondo zenduke, gizona,
eternidaderako bidean;
bada obra onak egin itzazu
bizi ziraden artean.

O betiko
bizi bearen luzea
glorian, edo penetan!
Bai, ta suerte biok daudela
instante baten mendea.

u

AITA S. MENDIBURU, S. J.

1708-1782. Oiartzun'go semea. Edozenbat idaz-lao itxi euskuzan josulaguogari onek: *Jesus'en Bioizaren debozioa* (1747), *Jesus'en Amore nekeeldagozten zenbait Otoitz gai* (17*0), *Euskaldun onaren biziera* (1763). Idazle sakon, bizkor ta garbia; Axular aundiaren antzera, bizitasunez jantzia. Gaur be, ari begira ba-dogu zer ikasi, idaztankaera erez ariña lortu nai ezkeru alan be Olerkiz ez eban askorik idatzi; baña i.lain cbaneun ez dogu solas utsik idoroko. Ikusi *Revista Euskara* (Irufla).

200. JESUSEN BIOTZARI

Gure poza, gure atsegin
gure Jesus maitea!
Zere Biotzeko suari,
ere zazu gurea I

Gure obenak, gure loiak
lenik kendu bear dira,-
ura zara: ken itzatzu,
galdu gara bestela.
Ba-dakigu zaudela Zu
gure amores betea.

Zere Biotzeko, eta abar...

Etzeuden bakarik loiak
gure biotz gaiztoan;
busti ta ur egiña dago,
pekatuen kutsuan.
Garbia da, idor dago,
Jesus ona, zurea.

Zere Biotzeko, eu abar...

Argiaz dago beterik,
Jesus, zure Biotza;
ilunbean gurea ta
elura bezain otza.
Emen gatoz, ager zazu
zukanako bidea.

Zere Biotzeko, eta abar...

Noizbait, noizbait arkitu det
bular ori idikia!
Sartuko naiz, ar nazazu
Biotzean guzia.
Egon bear ez ote det
nik or beti gordea?

Zere Biotzeko, eu abar...

Zure suak, zure gafak
auts egiten naute ni?
Geroztik egoin nintzake
amorez urtzen beti.
Jesus, zu zaran ezkerro
gure animen labea,

Zere Biotzeko, eta abar...

Au zer da? Zer pena dira
dituzunak barendik?
Zure Biotza utzi dute
dena nekez beterik!
Zein aundi ta gogora dan
daramazun nekea!

Zere biotzeko, eta abar...

Zure Biotza arkitzen da
lantzaz erdiratua:
nere kulpen burdiña da
lantz erdiratzailea.
Damuz ausi al ba'ledi
nere baren tristea!

Zere Biotzeko, eu abar...

Arantza zorotzak baizik
ez dezu nere eskutik:
nere kulpen arantzakin
dena zaude odoldurik.
A! ni baldin ba'negoke
negar-damuz ase!

Zere Biotzeko, eta abar...

Gure kulpak egin dute
gurutze sendor¹ ori;
ezartzen diote kulpak
zure Biotz onari.
Kulpa gaizto, oben gogor,
oben-kulpa nerea!

Zere Biotzeko, eta abar...

Zer nai dezu? Zertan zaude,
Jesus ona, aldarean?
Txarkeriak artzen dago
amorezko lekuan.
Txarkerien pena nai du;
nai du gure amorea.

Zere Biotzeko, eta abar...

Eztul bearko maiutu,
Jesus, zure Biotza?

Artu bear ez nuke nik
 zure nekeen damua?
 Eske nator, zabal zazu
 sar-bideko atea:
*Zere Biotzeko suan
 ere zazu gurea.*

1) pesado.

MARIA LUISA LEKAIMEA

Cure artean antxiña. Gabonetan batez be, olerki ta irx-neurtuak abestu oi ziran, elizkizunak ziranean. Azkoiti'ko Efuki-etxean bizi zan monjatxo au, oso ezaguna çan koplakari lez 1767'an, kanta-txorta bat argitara eban, Azkoiti'ko elizan abestuteko. Andik artuak dituzu koplá jostalu oneik, gatz-ozpinez ixikorturik azal ta mamin

20!. KOPLA JOSTALUAK

Ezagun du munduak Jesus jaio dena:
 Ain dago mudatua, ez dirudi lena.
 Len guzia zan pena, negar, naigabeak,
 Ta orain atsegin, gusto, algara, íareak.

Goroto, erierta, auziak ta gera,
 Gaitzak, gose, «ezur, ta intenzio okera,
 Juanik: ia ez dago ezeren bildurik,
 Ta ala dago mundua zero bat egiñik.

Abogadu, eskrioau, eta merikoak,
 Mediku, barbero ta botikarioak
 Ez dra bear; ta argatik izango da safi,
 Ipokrates gaxoa saguen janari.

Ezpatak eta lantzak eta beste arma guziak
 Erositzen dituzte eremeiiLariak;
 Ta aléfikan ez dedin galdu burni ura,
 Enpleatzen diaz gure probetxura.

Atxur, burdiñara ta golde biurturik,
 Nekazari langiñak ongi giaturik,
 Emango digu lufak garia ta artoa,
 Gaztaña, sagardoa ta ardo naikoa.

Garia eta artoa merke ta ugariro,
Gaztaña ta saga/a, bariz, urte oro;
Ta ardoak galdurikan lengo malizia,
Ez gaitu mozkortuko,- edan, zia-zia!

Ez d« onezkero esango gezurik batere,
Egia esango dute dendariak ere;
Juan da emendik tranpa, ta fede gaiztoa,-
Ia ur bage saltzen da tabernan ardoa.

Bas-arteko pistiak, malso-malso egiñik,
Ez dute ia alkar jaten, ta ain gitxi gizonik.
Bat egiñik guziak, alkafen artean,
Bizi dira etsai gabe, kontentuz bakean.

Otsoa eta ardia zelai zabalean
Safi ekusten dira biak jolasean.
Alberdanian¹ txita azariarekin,
Portugesas laztanga Kastalauarekin.

Auxen bai dala egiaz denbora urezkoa!
Ta ez len Koplari zarak erausitakoa².
Orain aien amesak egia sorturik,
Ekusten ari gera pozez zoratüririk.

Baña kanta befi au geitxo luzatu da,
Nere eztan tristea ia ufatu da.
Naiago det ixildu kataratu baño.
Agur, nere jenteak, ufengo urteraño!

1) bromeando; 2) decir.

AITA DOMINGO MEAGHER

17)3-1772. Jatofiz **Irlandar**, jaiotzez Donostikoa. 14 urtedun zala, Jesus'en Lagundiko jantzia artu eban. Galizia'ko Santiago'n jakintza-irakasle, baita Salamanca'n ta Valladolid'en Urtziztia luzaro erakutsi be. Bai itz-lauz bal olerkiz, asko idatzi eban erderaz. Bere izena ospetsu egin ebenak, oraitiño, etziran erderazko lan oreik, **euskal-olerki batzuk baño**; batez be *Ardao* izena daroenak. Gai-xo-aldi baten egiñak dira eurok, osalariaren aginduz artutako ardao balta ongafi bai yakon izan. Gizon argia, toles bakoa ta maitatia.

202. NI NAIZ

Ni naiz txit gauza.gozoa,	iluna eta argia,
eta pozkida osoa;	indafa det eta garboa,
beltza naiz eta zuria,	eta izena det ardoa.

Noe, gizon aditua,
zedofen pentsamentua
izan zan gauza andia
ipintzen mastia,
Zu zaitugu ardoaren autore,
O zorioneko Noe!

Edari maitagafia,
tristearen alegría,-
alaitzen dezu begia,
kentzen melankonia;
mutua ipintzen kantari,
eta efena dantzari.

Ausi, atera, ebakia,
miña dala, edo zauria
kuratzeko belara,
klareta edo naiara,
moskatela edo Malaga,
edozein ardo, ona da.

Pasatzen du aste osoan
aitzurtzen batek soroan,
nekaturikan guztia,
dariola izerdia;
laster legoke au galdurik
ezpala jaiean ardorik.

Jateko ez bada gogorik
eta ezin egin lorik,
eritasun obena
edo beste edozeñen
kuratzeko balsamoa,
da, mats onaren zumoa.

Ardo gabe ez da funziorik,
ez mezarik eta ez festarik;
bada au faltatu ezkerok,
ez da arkitzen gero,
baizik naigabeko tristura,
iluntasuna ta malura.

Galeno'ren medezinak
ta farmazia guztiak
du botikik onena
ardoaren taberna;
todo lo sana, guztia,
ardo ona daukan zagia.

Barbero, mediku guztiak
efemedio aundiak
dituzte besteentzat;
baña ba-da berentzat
efemediorik oberena:
ardo zafik dan onena.

Ardoa eranik neuriz,
bein ita, pizten du befiz;
baña ba'da asitzen
belaunak limuritzen
eta irakiten buruan,
ez da gauza onik orduan.

205. MATSAREN ZUMUA

Efoma'n eta Paris'en,	monjak eta frailiak,
Jerez'en dagoan	baita ere abadiak,
ardoaren usaia	guzti-guztiak dira
dáukate gogoan; '	ardoaren zaliak,

Ez da teologorik,
ez filosoforik,
ardoari neuria
artutzen dionik.

Gizon aundiak ere
ikusit ditut nik
eren mozkofo ezin
disimulaturik.

Gizon bat, ardo bage,
dago erdi-ila;
marmar dabilta tripak
ardoaren bila,-

baña edan ezker
ardoa txit ongi,
gizonik txatafenak
balio ditu bi.

Edari guscosoa
matsaren zumua,
onek daduka orain
galdurik mundua.

Na pa rak zer lirake
ardorik ez ba'litz?
Beste indafik bage,
guztiz dira bortitz.

AITA AGUSTIN BASTE&ETXEA

Jaiotzez Lekeitiara. Liburu bal dau guztiz entzute aundikoa *Jesu-Kristo gure Jaunaren Pasioa*, bertsoan, 1750 alderuntz egiña. Gaur bc, Gipuzko, Bizkai ta Naparuan, sari abestu oi da, batez be A-ir gurenez- Ikusi Txomin Agiré apaizaren *Kresala*, 4^{gn}. aula, -il'tlk 43^{raño}. Gipuzkera-z ipiñi ta argitara emon eban Aita Kardaberaz'ek, eu izkelgi ontan ia ezagunago dogu. Ogei bidar gutxienez argitaldua izan da; lenengoz, Bilbao'n, 1760^{gaferia} baño lenago, Aita Uriarte josulagunak diñoskunetz. Azkenengoz, Galdos'tar Eromal Abak, aztertu ta, bizkaieraz ta gipuzkeraz. Donostia'n, 1928^{gn} urteko Asteazken Doñean.

20-1. JESU-KRISTO GURE JAUNAREN PASIOA

(Zetitxo)

Safera

Jesu-Kristo'ri kendu ezker
bekatuakin bizitza,
Baldin ezpadet negar egiten
arizkoa det biotza:
guziok lagun,
kanta dezagun
bere penazko eriotza.

Mundua baño lenagoïkan
señalaturiko eguna
Alderatu zan obratzekotzat
gizonaren osasuna,-
argia bera
alde batera,
besterik egun Hufía.

Getsemani'ko ortuan

Ostegun Santu afal ondoan bere lagun zituela Jesus'ek iru dizipuluak, itz egin zien onela: —«Triste nago, ta lo ori bota, egizute emen gaubela».	Getsemani'ko ortu santuan auspaz lurrean jafirik, Eskatzen zion, libra zezala, Aitari, Kaliza artatik: Jesus penatzen, odolez usten, eu ez det nik negarik?
--	---

Izerdi otza arpegian, ta
biotza penen artean,
Triste anima, gorputza lari
agoniako tranzean;
baña ala ere
zegoan firme
Aitaren borondatean...

III

...

Ka I barí- mendiruntz

Bide onetan zijoanean Kalbarioko mendira, Bere Semea kontenplatzeko Ama zegoan begira; an dira penak, an tormentuak, martirioak an dira!	datoz argatik begietatik biotzak itz egitera. Semearenak esaten dio: —«Ba-dakizu, Ama maitea, Asko sentitzen ba'dezu ere onela ni ikustea, bestela ezin zeruarekin egingo dala bakea.
«Ama Birjiña atlijitua, itxi itzazu begiak; Estali zaitte; aingabe ere asko darama Semeak tormenturikan... Bat ere itzikan ez dizu utziko negarak».	«Nere Aitaren borondatean zeurea beti daukazu,- Aren esanak narama: Agur! bendizioa indazu; nere ordeaz bekatariaz kontua zeuk idukazu».
Bidaltzen ditu Amak begiak Semearen ikustera: Bañan biotzak, "arrita ezin-ta, biurtzen ditu atzera,-	

—«Zoaz, nere Seme maitea—Amak—
iltzera ordu onean;
Bañan nola ni utzi nai nazu
bakardade ain tristean?
O, nola bai nik,
eta ondo pozik
jaraituko nizukean»,

JOAN BATISTA GAMIZ

Urteetan Iruña'n bizi aren, etzan angón a raba ra baño, Sabando'n jaioa, ta txikitatik euskeraz ekiana. Ederto jaso ebazan neurtitzez cdozenbat napartar gertaera. Bein, ostera, zirika mindu eben, erderaz ainbat olerki idatzirik, euskera aiztu-edo egin yakola ta< Aiezkerokoa dogu bere euskai olerkitxorta Erdal-sunda pizkat ba-dario, baña tira,,.

205. DABILTZENTXOAK

Erderaz eztuzu nai, ene biotza,
Euskeraz koplá egiten eztut nik lotsa.
Ikusko degu
AI ba daigun egin zerbait,
Nola bear degu.

Gaizki ba'doaz ere, oía euskeraz,-
Ifin naiz au egiten nere bilduraz:
Egizu fafe,
Gaizki mintzatzen ba'dut,
Lotsarik bage.

Txoriak arboletan dirade pozik
Euren libertadeaz kantatzeagatik:
Alan nai nuke
Egon ni ere, baña
ezta posible.

Ai, ene txori ariñak, egatzen duzu;
Jaulako kartzel бага fortuna duzu:
Nik ezin ala,
Zeren loturik nago
Prisione бага.

Lenago ezaun da; baño uste duei guziak
Nerone bat zela; bai zera eztiak,

- eder ta gozo!

Zugatik gauza guztiak
Izten dut oso.

Ene zuertea da gogora; zu gogorago;
Ezpazaizte bigundu, galdurik nago.

Bigundu zaizte;

Orekin gure gauzak
Dirade naste.

Bare egiten ba'duzu, dirudi aingeru,
Ta ¡fin ba'-zadiz seria, guzia da ilundu,

Ene iguzkia!

Odei бага ikusko dut
Zure aurpegia.

Zure urezko uleak nauko galdurik,
Kateia ofekin nauko ondo loturik.

Ene maitea!

Askatu ta emadazu
Libertadea.

Ai, ene begi beltzak! Ilik naukazu;
Euki egizu erukia, (a piztu naizu.

Ai, ene mina!

Enetzat gauza guziak
Dirade ozpiña.

Zure begietan dago ene zuertea;
Nai ba'duzu bizia edo eriotzea.

Ene laztana,

Zugatik egingo dut
Nik al daidana.

Duzu begitxo batzuk ta arpegitxo bat!
Aegaz joateko dut tentazio bat!

Gaode geldi;

Obeki da ondo egon
Ta ez gaizki ibili.

Jazmiña eta karmiña daode nasturik
Zure mate) bietan ondo íffñirik.

Gutziz da edera;

Anparatu nauzute,
 Ai, ene perla!

Eskuak duzu leun, lepoa txuri,
 Elurezko bulara, zureak dirudi;
 Or bildu duzu
 Munduko perfezioak,
 ¡Mola bear duzu.

Bekoki duzu zabal eta ortzak txuri,
 Sudufa edet ta txuzen, ezpanak gori;
 Guztiz kunplitua,
 Zure amodioetan nomai
 Daude galdua.

Cet'ia duzu mea ta ona txiki,
 Gorputz duzu galanta, nornaik ba-daki.
 Onek il nau ni:
 Nai duenak bizi onekin,
 Ezpedi ifini.

Ain laster zein da eza un du josita biotzen
 Iltzeakin zure amodioa, ta ezta ataratzen,
 Dago n'xorik:
 Beiñere eztut artuko
 Ta eztut damurik,

Aski da esan dudanak disparteak:
 Barkatu bearko duzu eroaren itzak.
 Juizia galdu dut,-
 Zuk eraman dustazu,
 Ta itzul bear dust.

JOSE JOAKIN ORMAETXEA

Deba'ko seinen? An bizia bai, beintzat; jakituna ta biorz-zabnla; eusko-lit-raturan Os.naa lecua. Bere olerkirik ez clogu ezagun, gitxi batzuk baiño. Ondorengo au Sapho, Lcsbos'ko einfiUume okrkariarena da, Paon'en deduz egiña, euskeraz. Ezta itzulpen osoa, ta XVIIJc-garen mendekoa izan aren, Oraiiitsukoa dirudigu izkeraz. Ikusi Materola, C. V., 1 zlea, 31 or.

206. ZUGATIK

Zuoatik zure ondoan zispiratzen duena
 Mila eta mila bider zorionekoa da;

Ezin izan diteke ditxa andiagoak
 Zugatik zure ondoan zispiratzia baizik.
 Berotasun gozo bat, zaiñetik zaiñera,
 Nere gorputz baruan, orduan pasatzen da;
 Gustuaren pasioz jartzen naiz ikarak,
 Kasik itziikan ezin asmatu dedala.

Frantzisko Xabier M. MUNIBE ETA IDIAKEZ

(Peñafiorita'ko j(ondea)

Azkoiti'n, 1729'an jaioa. Gizon argi ta ikasia, Euskalerin biotzez maite ebana, *Real Sociedad de los Amigos del País* deritxou bazkuna, berak irasi eban 1763'garenean. Naita bere antzekoak Sari erbestera begira bizi, ooeek gure lur maite ontara begi-biotzak makurtu, ta ele zara zerbait jasotcaicn, «Cl Borracho burlado» Opera irigarria, euskefaz ta erderaz, eskintzen dausku, euskerari sarera emon eutsan lenengo antzerkia. Lenen Azkoiti'n antzeztu zan 1764'ari, ureñ0 urtean Bergara'n San Martin Agiré donetu ebenerko jaiak zirala-ta, Murua sendiaren jauregian. Nortzuk antzeztar Epigale berbera, Pelj Maria Sanvaniegn Yureamendi, Pedro Baleütio Mugartegi ta beste Zalduntxo aidrakoak. Bada artzain operado bat be «Gabon-sari a- izenez, jaun leial oneri egozten yakona. Ensko-antzerkian lea-saio bi ditugu, lkusi *Eludes Busques* (1907), 383 or.

207. AI, NIRI ZER?

Ai, niri zer egin ote zat?	Edari eztsitu gozoa
Onez ibilten aztu zat.	zerutik jatsitakoa,
Burua jaso ezin det,	zenbait eta ondorago
Jura ediro ¹ ezin det,	ainbat aiz gozoago.
triste dut biotza guztiz,	Jainkoak bed'mka azala,
Edan dezadan, ea! bariz.	nik bedinkatzen audan bezala.

Jaro onetan i ikustean,
 poz artzen det biotzean;
 emen begiraturik
 ba'naikak txoraturik,
 zer egingo ez dek barunen?
 Sar akit bada, aren, lenbailen.

1) hallar.

J. ANTONIO ABOITIZ, APAIZA

1751 -1824. Lekeitio'n jaioa Noznai ifipara ezpan ea D ia zorun ñirñ er kolkoa, ainbat olerki alai itxi euskuzan; geienak, oraitiño, bariaka batzuk izan ezik, aatoz-orbelpetan dirae, eskua nok emongo.

208. TXANTON PIPIPJ

Txanton Pipiri emen dago,
 limosna on bat ba'lego.
 Kanta bear dot, baldin al ba'dot,
 neure sabelean gosea,
 eruki dedin jentea.

Iru lagunak Ispaster'en
 apostua egin eben,
 jango ebela goizik gauera
 amar efaldeko txala,
 nerau laugaren nintzala.

Pozez nengoan zoratürrik
 jateko lauren bat osorik.
 Neure kontuak beti alanguak;
 joan da poza potzura,
 amesak diran modura.

Lekeitio'ko kalean
 besigu-denpora danean,
 ogei txitxaro eta geiago,
 eta guztiak gauean,
 sartu dodaz sabelean.

Orduan kontentu nago
 gauerd i osteradamo.
 Andik goizera neure sabela
 beti dago gur, gur, gur, gur:
 bartko aparia, agur!

Gutziz zab:da dot sabela,
 bardin-bardin dot gibela;
 este bakotxak kabiuko leuke
 ganbela bete okela;
 baña noz izango ete da?

Ez da erotan aririk
 neure agina langorik.
 Neure agiñak zatiuko leuke
 ogi andi bat osorik,
 ba'lego bigun-bigunik.

209. PERU DUBAKO

Peru Dubakok uste eban ze
 etzala diru-bearik,
 makalau ona ekariteko
 Bilbo'ko Barenkaletik.

Gutziz dotore makií bategaz
 sartu zan Bafenkalean,
 txakur gofi bac oin zuriakaz
 ebala aldamenean.

Sartu zanean Barenkalean,
 makalau asko ikusirik,
 eskatu eban emon eiuela
 lepoa bete dubarik.

—O gizon tonto, zer esaten dok,
 asto salbaje andia?
 Euk bere ez euke duban emongo
 eure kortako idia.

—Makala u of ek ilda dagoz-ta
 nire idia bizirik.
 Usteldu ete botau ez daizun
 gura nituke dubarik

—Ene gizona: gura ba-dozu
 zeure lepoko kargea,
 amalau lauko kostako yatzu
 mak.lau onen librea.

—Toto pintotxo, goazen etxera
ainbat lasteren emendik.
Ez gai aukazak beingo-beingoan
Barenkaleak arturik.

JUAN A. MOGEL APAIZA

Mogel'darak iru dira: J'ñai Antonio, Juan jose Ca Bizenta; Juno jose ia Bizenta neba-arebak, ca Juan Antonio bien osaba. An etzan jaiotzez niarkifiara, —Eibar'en jaio bait-zan 1745X11 6'an—, baila bai egoitzez ta maitasunez; ango eretorc emon eban, ba, ia bizitz osoa; an bertan il zan 1804-V I l'an, 59 urtegaz Bere idaztiak: *Kristinaubaren jakinbidea* (Cazteiz, 1805), *Konfesio ta Komunio* (*Sakramentuen gañean ifrñkyisienk* (Iruña, 1800), *Peru Abarka* (Durango, 188)), ta abar euskeraz, ta erderaz beste asko. Amaika bat ipoin edo alegi be neurtu ebazan; alegiak, A. Zabalaren ipniñen arteaa argitara oi ziran iñoizka; baña itzaurean eta aurkibidean garbi esaten zan zciutzuk ziran A. Zabaia'renak eta zeintzuk Mogel apaizarenn lkusi *6/fideS Basques* (1907), 8S or.

210. ATSO EZAIÑA

Atso azal tximur begi gofia,
bizartsu baltza eta sur andia,
argal, makur, ere», larogei urtekoa
eta aoan agin bakoa.

Bestetik, bariz, zan pitzaz betea
ta zuri eukana ulea;
betseiñetan¹ zirudian katua,
bizaretan sagua.

Ezin zantar ezaiñago izanik,
eztau entzun nai alan danik.
Diño: «Zer da au? Betor espilua
ikusteko neure burua».

Ikusten dau, bada, zuzen egia.
Espilu guzurti!»!
Diño: «Emon yat bare egiteko
eta ez neu nazana esateko;
dago espilu au txarto egiñik.

Guzur uts! Ene matraila zuria
non dok? Non azal lean-garbia?

Ik gau baltz egiten deustak eguna,
 eguzki argia, ÷luna:
 bela baltz, epera;
 ezainduten² dok edera.

Neskatx! gazteak dozak zartuten,
 gorputz liranak makurtuten;
 ausiko aut ausi, ostikopean:
 ez aut eukiko, ez, etxean».

Bakotxa bizi dau bere zoroak,
 orixe dirausku atsoak.
 Ez dogu ezautu gura burua,
 ez entzun egia diñonik,
 ez siñistu berba onik:
 eta ausi nai da espilua.

l) pupila, 1) afenr.

211. ANDRA ALARGUNA TA OILO ARAUTZAGILEA

Andra alargunak eban	emonik jan-a!di bi:
zorionez etxean	egingo bere nork ni
oilo arautzaria;	andi tzar biren jabe.
ta zan ikusgaria	Zelan, bada, ez yauek
egunoro ifintea,	asmatu onangorik?»
utsik бага, arautzea,	Aian ero-erorik
Diño bere artean:	gizendu zan oiloa,
«Emon yeutxadanean	ta arautza batekoa
aldi batez artoa,	alpertu zan guztia.
arautz egunekoa	
beti yeustak egiten.	
Zer, bada, eroaten	Beti izan da egia:
ba'yeutsat nik bi bider?	geiegi bilatzea,
Aiautz bat ez dok ezer	utsean geratzea.

212. OILO SOÑULARIA TA LAPURAK

Etxe baten lapurak dira «artu,
 gura dituez baztefak aratu¹

LAU GIZALDI: XIX

goi-goicik eta bera.
Cero bere ez dabe e2er atera;
oilar zar bat bai, ze izakaria!²
baia lapufentzat ona guztia.

— «Artu yaiagu au geure ede
gangargori, panpar, buru aroa,
lumaci, ailatsu³, lodj, mardoa,
guretzat izango dok, gaur epera.
Gaur bat gure ezteguak!»
Alan diño e lapur txantxa-gurak.

Ba-eroen Ollar zara ¡ltera,
lapikoan egosten imintera;
emon eutsan oilarak negarari
biotza biguntzeko ¡apuran.
— «Zetako nozue ni, o gizonak!
e2pa-dodaz aragi samur onak?»

Guztia da alperian,
lapufak ez dau erukirik arean,
Oilarak ekin ta ekin berbera:
— «Zetako naroazue neu iltera?
Artu ba'ninduzue oilaskotan,
samur izango nintzan jatekotan.

li bedi oilasko bigun gozoa:
oilar zara, ze jateko zozoa!
Nakutzue zarturik,
gogor, gauza-eza eta zaijdurik.
Ez naz bizi neu iñoren kaltean;
orduak tragartuten gabeen.

Bizi nazala ba-naz zerbaitako;
ilten ba'nozue, ez ezetako.
Neure soñua da tx.ito artua,
ca iratzartzeko loak artua».
— *Egiñaren bizara!
gangar andiagaz az gangafa.

Emon dok ilteko erabagia,
idun⁴ ori izateko ebagia,
Dozala gizonak iratzartuten,
jagi yitezan gabaz soñututen?
Ori, bariz, lapuren aurean?

Galdua az gaur geure batzarean,-
onetantxe yagok gure kaltea,
ta iretzat, eioa, orain iltea».

*
+   †

GaiztogUeak ez dau nai argirik,
ezta bete izatea ezauna,-
okererako gura dau iluna,
ta ez eukitea ekuslaririk.

I) registrar; J) objeto; 3) rabudo; A) cuello.

215. OTSO GAIXOTUA TA ARDÍA

Otsoa dabil basoetan
baztefak guzciak galduten;
emen ostu, bestean il,
jausi da txakufen ortzetan,
Eta aginka ebagirik
itziten dabee gaiztoak,
galdurik bere Jau zangoak,
baia onegaitik bizirik.

Egun ta egun zerbait da ondu,
ra estuturen dau goseak:
ez deutso emoten eizeak
ta beraragaz¹ ez atondu.

Ardi bat dabil antxe jaten.
— «Ator ona, dirautso otsoak,
eruki bear dok gaixoak.
Ekardak ura ontzi baten» —.
— «Ura nai dok nik ekartea?
dirautso urtento" ardiak,
ez arabil eu egariak;
gosea dok, luki, gosea.
Gura eunke, malmutz, garbitu
polito-polito zintzufa,
ta atarako neure azufa
ire aginetan apurtu.
Arinik ezin doanean
asmatu dok ire egaria

eta azala efukaria:
 guzur utsa daukat minean.
 Ilgo al az, il, ortxe bertan,
 asko-jakin, txar, artosoa³,
 ez natxak ni oren zoroa,
 jausteko eure aginetan».

*

Bai: bakotzak gorde burua
 gaizto deunga guztietatik,
 fa euren berba leunetatik,
 izan ez dedintzat galdua.

t) hierba, 7) osado, 3) mañoso.

214. KATAMOTZ KAIOLATUA TA TXAKUR AZKEA

Kaiola burdintfuan
 katamotz uzua' dago sarturik,
 dakusala txakur bat poztmik,
 kate bagarik, parlantzuan².
 Gora-bera au ikusi ebanean
 sartu zan katamotza asefean;
 zerua besoz nai dau arapatu,
 eta eukazan burdiñak uratu.
 Diño, bada, deadafez,
 biraoz ta araoz ta asafez:
 — «Zelan, ain itzal-ariña ni izanik,
 naiaukek emen estu ta katigu?
 Niretzat az, txakur, gauzez, katibu,
 ez doana ez erparik ez zanik.
 Alan bere, ire alegerea!
 Ara t'onako eure bizitzea!
 Ni, bafiz, atsekabez,
 burdiña artean emen naigabez...»

- «Ondo dok, diño rxakufák (parkatu)
 egotea eu orian, ni askatu.
 Az erpatscia, ta odol-zalea.-
 neu gizon-etxeen jagontzailea.
 Ta ezpa-intz alangoa,

ez natxak ni eu baizen mistoa³.
 Euk sartzen deutsek guztiai bildura:
 egia dok au eta ez guzura>.

*

Zetakotra indar-putzak lurean,
 izango baira norbeien kaltean?
 Zeinbat obe biguntxu izatea,
 ta biotz efukioia agertzea?
 Ez dozu nai kaferik?
 Ez bada zuk iñoz egin kalterik.

1) iodóraitto; 2) jugueteaudo; 3) bravo.

215. ARANTZALEA TA TXIBI BAKARA

Afantzaleak bot eban sarea,
 biar dan-dana arañez betea
 egongo zalakoan:
 lorik bere ein eziñik egoan.
 Jagi zan goizean goizetik
 nagi andi bagarik oetik,
 ta doa jasotera,
 zenbat artu eban ikustera.
 Dakus baia amuz beterik
 ez yakola jausi besterik,
 ezpada txibia¹ bakafa.
 An zan ernegua ta an deadara!
 eta an esatea:

—Onetako ezafi yoat sarea?
 Txibia batgaitik gaba galdu,
 ta pozen zoro ez ez afaldu?
 Noan guzti au naiaroiala loak;
 ta sabela ilten jan bakoak?

Semearen galdua!
 Nekatuen artean nekatua!

Onelan egoala emegetan,
 biraoz bazterak betetan,
 esaten deutso ikaraz txibiak:
 —Gizon ona, ken niri anak.

Itxaso-bidea emon'gidazu:
 nozbait-noz darntituko ez yatzu.
 Egingo naz txibi eskergca²:
 botako dozu bafiro sarea
 itxaso bazterrera:
 etofiko naiatzu sarera
 andi, mardo, gizendurik,
 ez deutzut sartuko guzifik.
 Txibia bat, ze izakaria!
 Zelan zuk nigaz aitaria
 egingo dozu gaur gabean?
 Ez dozu obe datofen urtean
 neure jabe izatea,
 ta apari galant bat egitea?
 Etor/iko natzatzu lagunakaz:
 zeuk orduan afañakaz
 aterako dozu diru andia,
 ta esangozu: Ai txibia,
 egia zale ta berbakoa!
 Siñist ez deutzuna da eroa.
 Siñistu neuntzun ordu onean:
 imiñi nozu gaur egun obean.
 —Bai, euri siñistu nik?
 Ez dok ikusiko beste egunik

Obe dot afaín txiki bat eskuan
 balea baño, au askatuan
 bai-abi) e batera bestera.
 Noz geroko ogiak, noz gosea
 kenduko dok? Eta noz aseá
 itzi sabel argal makajdua?
 8urdunczira, zital galdua— .

*

Asko ta asko izangoak
 ezer бага itzi dituz:
 eskukoari eutsi zuk,
 ba-dau zerbait oraingoak.

D jibia; 9) grande.

BIZENTA A. MOGEL

Idazle yaioa an, 17S2-VI-6'an, Azkoni'n jaio ZSD, andik laster, bere aia osalaria il zalako, Markiña'ra eroan eben aurki. Elcuterio Basozabal'ekin ezkondu zan emcn; alargimduñ gero, Abando'n il zan, 1854 VI-29'no. Bere liburu sdefa' *Ipui onak, zeñ/itzucrati ürkituko dituzten euskaldun nekazari eta gazte uu-z'tik, erakaste ederrik beren bizitza zuzentzeko* (Donostian, 1804). Mordoska ontan 50 ipai» saii(ebazan bereak, baita azkenik bere osabak itz neurtuetan egindako 8 be. Gai)era, pizeatnk herak egin eban ondorengo i puna neurtitzetan, A. Zabñla'reunkaz batera argitara zana. Osaba-lobok bai euskaltzale piriaki K. Etxegarai jaunak diñoskunez, E(rsk<ilizainrñia sortu baño leuagogoko etrskaltzãV ditugu.

216. PERU ALPER TA JOANE ZINTZO

— «Ez daukat gogo onik aurtengo urtean
 pozagaz kantetako suaren aurean:
 koltzan arlorik ez, ta gelia auzoan,
 koipe asko ez dago gure lapikoan.
 Ibili bearko dau, bai, gure atsoak
 uritik ekarteko tremes ta artoak.

Baia, dirua non da? (or dago untzea).
 Saldu bearko dogu daukagun guztia.
 Gajizia'tik dator sardina gazia,
 gure lauko¹ apuren eroan-garia.
 Urak ez deusku ilgo aren egaria;
 zegaz erosikogu txakolin baria?

Ondo otza nik daukat utxa kisketea,
 ez asko beroago ziskuko pokzea:
 idi makar bi dagoz geure okuluan,
 saldu bearko ditut aurtengo neguan,
 Beti yagot alboan Maria geurea
 negarraren soñuan joten iletea:
 ardaoa ta pipea itzi daidazata;
 lenago itxiko dot daukadan azala.

Ugazaba jaunari neuk esango deusat
 igazko erentea itzi parkatutzat;
 aurten jausi yatana abustu ostean
 pagauko deusadala diru ederean*.

— «Ai Peni, Peni! zara zu beti alpera-
 sari izango dozu alkondara zara;
 belauna agirian prakaen zulotik,
 adufa ta mokoak okotz ingurutik
 Sistiriña² dariozu ukondoetatik,
 txapelaren atala belan ondotik:
 alkondara baririk ez yatzu ikusten,
 gorurik zeure etxean ez dabe egiten,

Nik etxean daukadaz zezin ta urdaia,
 artorik ezpa-dago jango dot ogia.
 Ene troxak³ daukadaz gariz beteturik,
 urte baru onetan ez daukat goserik
 Etxean azi beti bigae mardoak,
 gero euki daiezan beterik eroak.
 Esnetxu gozoagaz, ai ze edera!
 esan leiteke bada, zerutik jatsia.
 Etxean aziriko zekortxu ederak
 egin oi daroadez soloko beafak.

Ez deutset Montañafai dirurik emoten;
 mer!<aturik merkatu ez naz neu ¡bilten.
 Zuk bere ba'zenduke egingo bea^{TM},
 eta ondo nekatu gari ko azuía,
 ez eldu iñoz bere ardan tokietan:
 dirua ba-zunkake esturasunetau».

— «Ai, Joane, eraz da kontuok esaten;
 baia nik eztot efez diñozuna'giten.

Zelan euki giñaike ainbeste ganada,
biri zer jaten emon ozta ba'daukagu?

Udaberian artu, negurako saldu:
bitartean bidetan etenten ditugu;
irabazten doguna, lenaz dago janik;
ez dogu guk urtengo bizi onetatik».

—«Euki ezkerro, Peru, daukazun bazlera,
zuk bere artu ztñai labore edeña:
naboa ta berara ganaduentxako,
esnea ta aragi?, jat-orduemko.
Itxi ibilteari beci karioan;
beara egin zoli etxeko soloan.
Ez dau lufale onocen berez ondasunik,
atxur til laieagaz eragin bagarik.
Pipa motxa aotzean*, txapela okerik,
zeure zopita zarak arasiau eziñik,
beti zabiltz bidetan gelditu bagaiik:
alan izan ezingo arto ez garirik.

Aldatu bear dozu bizi-modu ori,
benetan gura bozu ondasunak euki;
seme-alabei bere lanen erakutsi,
eca bildur onean familia azi.
Ez daiela ikasi iapurkeriarik,
ezta bere esaten iñoz berba txaiik.
Ez jaietan egoten tabernan sarturik,
jokoan, edanean, ta gero moskorik.
Kendu alde batera biotz-gorotoak,
gogotik maite izan lagun ca auzoak.
Jaunaren egindua da parkatntea,
gorotoak ei dakar an-emen kaltea.
Gazte-gaztetxuratik beti eleizara,
zuen abadearen berbak entzutera;
íean bein konresau ta arimak garbitu:
biziera on-on bat osoro jarairu.

Zuzen gabiltzan beti jaunaren bidean,
ta ez berbalekurik imiñi erian.
Alan egin ezkerro erbeste onet?n,
orain ondo, ta gero, ondo zeruetan,

Agur, Peru neurea, ufengo artean,
 alkar daigula ikusi dacoren urrean:
 ganbarea becerik, upea ganezka,
 txaltxu jaio-bariak atetan saltólo.
 Jesus'en izenean eroan nekeak,
 alan irabazteko atsegin beteak.
 Itzi gaurtik aufera tabernazuloak,
 eta ondo atondu baso ta soloak».

D) moneda de cuatro maravedises; 2) colgajo; 3) rtranero, A) labio.

SALABE&I

J. Urkixo euskaltzain argiak, bere RIEV (1907) aldizkarian, A. Zabalo'k itxitako ipuiñak azaldu ebazanean, onein artean, esan dogunez, J. A. Mogel'en amaika, B. A. Mogel'en bat, eta Salabeei'ren beste bat sartu ebazan. Nor cte dogu Salaberi au? Dana dala, ba-eban ozpiña ipuin edesten.

217. EZKONGEIA TA EMAXTEGEI BIAK

Ez zar ta ez gazte,
 bere ule erdia
 zuritzen asia,
 ta nonbait bere
 gogoeta asko igaro ondoan,
 gizon zikotzto¹ bati jan yakon buruan
 bebaña noz-edo-noz ezkoiuzeko ordua.
 Gure ezkongeiak beban dirua,
 bai zea, bai azia,
 ta, egiegia,
 ondo kostank
 baldara² batua.
 Berak, azkenik,
 beban emaztegei naikoa:
 guztiak nai zirean azaz,
 edo obeto aren poltsaz.
 Geure gizona agaitik
 etzan lantzen:
 ariñegi gauza onik
 ezta egiten.

Neskatila biri zirudian
 itzi eutsela biotza artuten,
 ez agaitik guztiz jabetuten.
 Bata oraindo adin onean zan,
 bestea ia
 galtzen asia,
 baia apaiñez eukezana estalduak
 denporeak ostu eutsazan urteak.
 ¡Neskatila aek zoratürrik
 euken gizon au guztizko,
 bakotxak izateagaitik
 altzoan,- ta biak ule-ustuteko,
 jolastaka legez, efotik
 gaztenak zuri guztiak
 ta zara|< ule baltzak
 eufez¹ ideki eutsezan,
 oren ondo eze kafboturik
 gerora imin eben.

Amodioak ez eban guztiz itsutu
 zekeoto tzar ori,- zanean kontutu
 esan eutsen andrageiai berak:
 —«Esker mila, neskato ederak;
 benetan danau nozue mutildu,
 baia oregaz eztot ezer galdu».

Ondo da, irakurle maitea,
 zer direan neskak jakitea:
 Askotan ba'zabiltz
 aekaz txantxetan¹,
 gorputz-arímako ondasunak
 kenduko deutzuez danak.

1) avaro, 2)aDaquel; 3) en abundancia; -i) bromeando.

AITA MATEO ZABALA

1-77-IMO. Bilbao'tara, San Anton'go eleizan bateatua. Luzaroan Zarautz'ko koubeniu iñila bizi-lcku izan aren, Bizkai'ko criak batez be inixio-zelai; ernea ibili yakun sutsu siñijmena sendotu ta susiiajizen. Itzaldietan izkera gozo ta yaion erabili egian, sakoukiro ikasi eban euskera, batez be aduza; baita eriz-eri

ebifela, itz erikoi asko jaso be, geroago iztegia egiteko ustez. Jolas antzean, ogei-ta lau alegi be eskiñi euskuzao, beste lan askoren artean. Eta ez edozelakoak; onela Aitzol jaunak: «Etzaigu alegi gaietan Zabñla baño olerkari jaiogorikjαιο Bere añckorik ez degu eduki. Idazle bezela gure izkera sokonkiro ezoguezin zuan. Ba-ditu bere aiotsak, baña olerkiok darioten irakaskuntza biltañentakoa degtj>. Ikusi *Eusko-A/eg jak* (Donostia, 1934), I/or.

218. KARDANTX1LOA TA MifflUA

Kardantxiloa, ernea abian
egokanean berotzen
arautzatxoak, bera gauan
aureko zugazto baten
kanta ta kanta
dago, eztanda¹
egin bearez soñutzen.

Ain zan edera luma nabafez
ta ori-gori guztikoz,
ze ama-alabak ao zabalez
ari begira dagokoz;
euren zentzunak,
agan etxunak,
dituez pozaren gozoz.

Amak neskari: -Potxo maitea,
eztantzun aren soñua?
Zoragarria aren samea,
zoragarria kantua.
Ai, ze polita
geujc ikusi ta
ia intzunagun txoritxua!

--Ai ze polita! —dara un tso amari
neskatxi orek urturik.
—Ai ze edera! Ezin geuk ari
eskti ezañi, ta arturik
eron gurera
an eukitera
kaiola baten sarturik!—

Egozan aian ama-alabak
ero-ero txoriagaz,-
bariz onetan miin itzalak,
zerutik jatsirik egaz,

zart txoriari
 erpak ezari
 ta dau igesten beragaz.

Ez dituz ainbat gauzak baiztuten
 gau ;tunaren iluntzak,
 zein da miruak dituz iluntzen
 ama-alaben biotzak,
     kendurik ari
     txoritxuari
 edefa, sama, bizitzak.

Beren-berengi² neskak damuaz
 ez euan, ez, asko bear
 antxe egiteko txorienagaz
 taska-taska, negar-negar,
     begi bereak
     urez beteak
 damuz biotza samur lar,

Amak orduan ondo esanezka
 dirautsa bete-betean:
 —Ail<on^a ementxe garbiro, neska,
 emengo poza zer donan:
     orain bizirik,
     puntuco ilik.
 Gozoak aia parean.

1) reveatar; 1) por su pacte; 3) he aquit

219, ZALDI AROA TA ASTO APALA

Zaldi aroa bitxiz ia zirafez
 tint' apaindua, jabea ganean
 eukala, joian ibilte galantez
     bere bidean,-

onen betea daroa burua,
 baita an dago buru-erexia,
 ze, zabal dala, ...datorko estua
     bide gutzia.

Astoa bariz azuruts, goseti,
 buruz berarik, araiñen azpian
 etoren geldi aureko bideti
     bere andiran.

Zaldjto putzak, buru jagiagaz
 ;rintz egiñik, zearka begira,
 bete-betean ta abrigu txafagaz
 dirautsa: —Cira!

Asto ikuski² ta lotsa bakoa
niri bidean ez egin aldera?
Bada ostikoz... Ken laster; ken; oa
bide-munera!

Zan andik ara bularez idigi³
zaldia; eta jaunak satz-lorean
gaJdu zalako, apaiñak edeki
ta agindu euan.

Asto gaixoak bilduraien nekez
daki ez nor dan, ta konort guztiak
joanik daukaz, jo ba'leuan legez
oiñaztafiak.

Cerora astoak zaldia zamari
eginiñ dakus ta aroa zimaurdun
eta dirautsa gaiztoz inakalari:
—Agur, o lagun!

Ea, gizona, egiten ba'dozu
geriz apur bat/ ez, aren, arotu;
nornairi berba gozo egiozu,
ez ostikotu.

!) muy; 11 trasto; 3) abrir,

220. UGAZABANDRA TA NESKATILA

Etxe bateko andrea
zan bada guztiz kirmena¹,
begiratua ta mena,-
berba baten: egilea.
Erabilen ak etxea
lar'egiz ondo aitua;
beafean zan urtua,-
eta otseñai lanerako,
oiñafak jo ordurako,
egiten eutsen oiua.
Neskatoak, gogaiturik
oren goiz jagi beafez,
diñoer erdi asarez:
—Zer? ta loa erditurik,
ta bein ez bein osoturik,
beti geuk jagi bearko?
Au ta, nok aturateko?
Ez bada,- guzuía, abafa;
ilgo ionagu oilaía,
bai, bai, geure bakerako.
Esan ta egin; ilten daue,-
ta iñok ez igarteko,
luki² gaiztoa jateko

egingo iakale jabe
zabaldua, oilar gabe
andra ori da gelditu.

Neskak pozak artu ditu
lo ta lo egitekoan.
Alpefik neskak: sasoañ
andrea oi don igitu.
Llgazabandreak, bada,
zelan eztaukau oifafik,
amajketan bagarik,
ta goizago bear bada:
—Mari, —diño— ta txagada
ordu da; ea ta jagi.
Nagi zagoze, ta nagi
al zagoze izerditan?
Dei eginda, lau ofitan
jagi bearko don, Mari.

Ator bada, otseinrxuak:
on ekafi beafean
buruari, kaltepean
parau dituez buruak.

Zeinbati onrak, diruak, guztiak deutsez (ortuak!
 osasuna izateko Zuk gazatxu arazuak
 egiñak, ai! okereko munduan ondo egoteko.

l) Bel; 1) zorro

221. ASTOA TA IRU JABEAK

Astoak euan jabetzat
 atxurlari esku eutsia,
 t'eguneko janaria
 uri da astoarentzat;
 nai leuke onek beretzat
 jango dauena ugari;
 baia geure atxurlari
 orek ez: deutso emoten,
 t'oregaitik eroaten
 dau gosea ondo sari.

—Ai, au —diño—, ugazabak
 naiiakak beti ni gosez,
 niri noz elduko iadak?

Ai, ta ene gosekadak!
 Nik jan-ez au ba'yaroat,
 laster egin bear yoat
 emengo egotaldja.
 Jabe esku-ugaria
 nik bein izango ez yoat?

Gero jabeak, salduten
 deutso lapikogiñari.
 Au bariz zan emolan
 txara, eta ez da urten
 lazeritik¹, ez kenduten
 astoak go«e bizia.
 Bestetik ortuaria
 iñoz ostu eroiana

ez dauko; ez orain jana,
 ezta aza baten oria.
 Ofegaitik astotxua
 ebilen beti ta beti
 noz onen agindupeti
 aterako'uan burua
 ta ez bizi ain artua.

Salduten dau zorionez,
 edo obeto, adionez,
 ta, zelango jabean?

Narugin atsituari
 nor ilgo ez dan emonez.
 Naru gordiñen azpian,
 edo ondurikoen pean,
 egunean-egunean,
 dabil joan-etofian,
 gosez edo jan gitxian,-
 ta bildufez dagoala
 noz berari bete azala
 kenduko deutsan bizirik;
 oregaitik erdi-ilik
 ta ikaraz bizi dala.

Gerora: —Au —esan euan
 kontu onak aterarik—,
 ez beste ugazabarik;
 ze, ba'naioak onelan,
 txar bat itxi ba'naieuan,
 bestekaz nok deungago. .

6

Bakotxa txit ondo dago
 Jaunak jariko tokian,-
 Agan burua itxian
 Izango dau obeago.

l) penuria

222. AZERI MATS-GUREA

Lukia, baten, joan zan mastuira,
 egozanean dingiizka mordak.
 Aitu-ezkero¹, diño: —Ai! begira,
 eta ze onak!

Oraingo onetan beintzat, bear yoat
 ase ta bete nik sabe] gosea.
 O ze eguna! ene mats-mordoak!
 gaur bai neurea!

Abiadu da, Gero nondik nora
 ekingo deutsan mats aek jateko,-
 oraingo saltuka egiten dau gora
 aoz artzeko.

Gero atzeko oin bien ganean
 zutunik jari, ta agaitik atxina²
 igo nai leuke. Zer da azkenean
 ak ez egiña?

Bein egiñari gitxi eretxirik,
 beste askotan abantetan yako,
 indafak, putzak bariro usturik
 arrapetako.

Gutziz alperik izan zan,- ofenbat
 eze egin-alak ta ezin-eginak
 emon-ezkero, ez dau ez lakain³ bat
 ostu agiñak.

Ostean gero gure lukitsuak
 matsai begira epe doilorean:
 —Ez dozak gauza, ez dozak efdiak—
 esaten euan.

♣ Berein⁴ onango gizonen artean!
 Zerbaitegaitik buruak uratu,
 al dana egin, t'ezin dauenean,
 atxakiatu.

1) al mirari /) adelaotc; 3) graoo; ♣) mucho.

223. MADRIL'GO ITSU BARI-ZABALTZAILAK

Zan une baten gera tint itzal bat
 españarakaz frantzesen artean;
 ta ilten euen gizon makiña bat
 alkartutean.

Izan zan bada, geure malpekadu,
 Irun aldean atake eskergea/
 biok il asko, baita asko galdu,
 batak bestea.

Madril'go kale, plaza, bazteretan
 ebiltzan gero bertako itsuak
 paperak saltzen eta zabaletan
 geuk eginduak.

Dedarez bada eta turunt zarai
 ots eragiñik, ziñoen itsuak:
 —Bai, españarak deutsez frantziarai
 eio buruak.

Bagilearen ogeigafenean,
 or Irun'etik zertxubait arago
 bitzuok ekin eutsen; geu giñean
 ;zan geiago.

Lau mila gizon lurrean etxunik
 gelditu yakez,- eta bost milan
 oratu deutse gureak, eta artunik,
 onantz ekafj.

Bertan egoan gizon azartuak
 dirautso: —Itsu, eta guretatik
 zeinbat il dozak? ta zeinbat artuak?
 aren, esa'gtk.

Erantzun eutsan geure itsu orek
 —Ori MadriPen ez dok esan bear,-
 Paris'ko itsuak ebatziko² yoek
 artez, nai zear.

Zerbait egiten gaituezan berbak
 or darabilgu? beti gorabera;
 bariz txikitzen gaituen besteak
 ez bein atera.

1) enorme, 2) resolver,

224. LEOIA, APTZA TA LUKIA

Leoiak eta antzak bein aurkitu eben
 Mendian baruan arditxu galdu bat
 Deslai' ebjlēna,- baita gura leuken
 Biak, bakotzak beretzat.
 Artza nonbaít egon lekuz uíerago;
 Ta leoi jaunari (otsa jagon bagan,
 Ardi gaixoari esetsj² lenago
 Deutso, il ta bota bertan.
 Leoi usuari ori dakusala
 Su goritan sartu ta oroi egiñik,
 Bazterak guztiak bera dakazala,
 Gara dario danetik.
 Ez dau onen arin oññaztari batek
 batetik bestera bidea egiten,
 Ta il jo dauena, zeinda leoi orek
 Deutsan artzari ekiten.
 Arez bildurgafiak lazturik uifeak,
 Aoa zabal ta erpak luzaturik,
 Arpegi emoten deutso, zelan aitzak
 Olatuai gogorturik.

Batak gogor-gogor, ta gogor besteak;
 Erpaka bat onek, besteak erpaka;
 Biak ortz-aginka; indar-putzak biak,
 Alkar apurtu guraka.
 Ai, ango oroiak ta desgarioaí
 Ango buruka-auskak, ta apurtzea alkarl
 Ez, ez zirudian ez-bada trumoia,
 Edo lura zala dar-dar,
 Onelan luzaro ibili zirean,
 Arik eta danok ebai, indar-ustu,
 Ta nekeen nekez etzunik lurean
 Biok zirean geratu.

Gelditu ezker, arik puska baten,
 Azeri jakiña dator ara laster,
 Ta bien aurean ardía dau jaten,-
 Eurak bariz ezin ezer.

Oi, ta zeinbat bider auzilari txara!
 Au jazoten yaken! Diruak utsitu;
 Enkon nastariari eta letraduai,
 Ezer-ezean gelditu.

)) descarriada; 1) acometer.

225. BASAUNTZ MATSORJ-JALEA

Eiztariak basauntza
 artuterakotz,
 txakufakaz atzean
 arin daraikoz.
 An zan lastera;
 ta txakurak lau-oinka,
 basauntzak ega.

Geure berna ariñak
 aufe-bidea
 artu deutse txakurai;
 baita luzea.
 Eta azkenean,
 ostendu yake ederto
 mats-on pean.

Bildurak eraginda,
 an geldi-geldi
 dago eskutatua,
 or ordu erdi;
 baita ain ixilik,
 ze, ez ots bat egin dau,
 ezta zirkiñik.

Bildura joan eta
 dakus oria;
 kili egiten deutso,
 kili bizia.

Andik sabelak
 dirautso: —Ei! ekazak
 ofako orbelak.

Kili ta kili gero
 deutso ekiten
 matsoriai zein; baiñan
 ez da gelditzen.
 Ta geroago
 dator bina jatera
 edo geiago.

— Arerioak —diño—
 jun dozak ortik;
 ez dok aen usaiñik,
 eta ez otsik.
 Jan ta jan, bada:
 bildurak dok aldía,
 dok bere janak—.

Onen ibil tetik
 gizon argiak
 goideari igarten
 deutse tokia.
 Arin bai arin
 antxe dira guztiak
 txakur ta annakin.

Txakur-zaunkak tnats-tara daue uxatu,- eiztariak su egin ta lureratu. Agur basauntza! Emengoa eginda, plaust, besterantza!	Au da esker txar batek oi dakarena; kaltea kalte gane, noizbait atzeoa. Il az, patari? Ez euntsan ik parkatu mats ongifari.
--	---

226. GURASOA TA UMEAK

Ilteko etsita ¹ ia egoan guraso batek, urneak aurera ekari, ta ondoan dirautsez olango berbak: —Ene semeak, guztiz maiteak, nik laster il bear yoat.	Andik, guraso au i! ezkeru, aren esan ganera semeak (ana bero bai bero egiten abiau dira: mastuia atxurtu, zoiak ² apurtu, ta azpiko lurak ganera.
Ia niretzat ez dozak ezer mundu onetako guazak; zuentzat ortxe, bai eta laster itxiko yoadaz danak: ortxe bazteía, etxe edera, eta mastui galantak.	Katanarua ez zan agertu,- ez eta beste dirurik. Baia mastuiak alan atxurtu, eta mats-mordoz beterik, euren saria irabazia gonburu ⁰ deutse ekafirik.
Baia, ez neukek nik joan gura zeuei au esan bagarik, onen mastuitan zaintsu atxura erabilia sakondurík, katanarua, bean sartua, topauko'zue beterik —.	Ganezka, bada, upakerea ⁴ bete daue txakoliñez; ta batzuk edan, saldu bestea, kontuak jota, azkenez, seme bakotxak dituzan poltzak bete dituz ufe onez.

Dirautsa, bada, bat-besteari:
 —Ze katanafu oberik?
 Nunbait aiteak au iragari
 nai yeuskuan, ez besterik —.
 Ea, gizonak!
 lan on sakonak;
 onexegaz aberatsik.

1) convencerse; 7) gleba; 3) colmadamente; 4) tonel.

AITA J. A. URIARTE

Arigofiaga'n jaio (1812) ta Zarautz'en il (1869). Lekaideak, Mendizabal'en aginduz, euren etxeetatik bota-erazi ta sakabanatuak izan ziranean, A. Uriarte Markiña'n ostendu zan, Bonaparte jaunaren adiskide ta lagun egiñik; onek esana betetearen, *Itun biak* euskeraldu ebazan. Garbia noski bere idazkera, ta geienez Markiña'ko izkelgia darabil. Bere idaztiak: *Maria'ren Ilo* (1850), *Jesus Sakramentaduari ela Ama Dontzela Maria'ri Bixi'ak* (1856), *Doktrina kristiana* (1862), *Alegi ba/zuk bizkaieraz* (1878), ta abar,

227. NESKATIIA ESNE SALTZAILIA

Neskatila bat uri batera joian
esnia eroiala bere pitxafian,
ondotxu saldu ta aberastuteko,
eta egun onak gero igaroteko.

—«Salduko dot diño— esnia,
egingo dot irabazi ezin obia,
eun bat arautza ditut erosiko
eta onek laster iminiko
oiloen lumapian,
eun bat txitatxu egin dagizan.
Salduko ditut gero oilaskuak,
oifandak biurtuko dira oiluak,
arautzak oneetatik,
ta askora igongo dot gitxitatik,
Au poza! Urte biren epian¹
diru asko izango dot aldian.

Zori onekua onelan ni!
Erosiko ditut bei eder bi
jaioko yataz gero txalak²,
egingo dira bigak ta zekorak,
bigaiakaz beiak
eta zekorak azita idiak.
Esnia, bariz, izango dot ugari;
esango deusat otsein neskatiari
karutxo saldu dagiala
ta gona bari bat egingo deusadala
Idiak ditudaz lodituko,
zezin-geitzat gero salduko;
eta, azkenian,
diru gofi asko nere etxian».

Asmo onekaz zororik joian,
 aberastutia ebalá gogoan;
     onelan itxuturik,
 ba'lego legez diruz josirik.
 Gogorazino oneetan aztu
 nun eban bere esnia sartu:
 labandu ta joten dau beia.
 Agur, pitxar! ta agur, esnia!
     Negafak dafaiko pozari,
     ezerezak aberats ustiari,
     eta neskátíla efukafia
     gelditzen da galdurik guztia.

Ipuin onek zer deusku esaten?
 Neskátíla eruak zer erakusten?
     Ondo jakin nai dozu?
 Belari biakaz entzun egizu:
 «Darabiltenak ondasun makala
 pitxar auskor ta argaletan,
 ezer baga, esku utsetan,
 geldituko dira beriala».

1) al cabo, 1) becerro.

EUSEBIO MARIA AZKUE

Lekeitio'n jaio 1813-1 V-13'an- il be bertan, *WS-WWzn*. Ume-ikasketak Zamudio'n egin ebazan; gefo, mutil azitx.o, Bilbora aldaturik, Frantziskotar semeakin latin-izkuntz eta pilosopi-gaiak. Karlatar guda ostean, Ferrol'era doia, itxasgizon izan nairik. Bermeo'n itxas-ezaupideak erakutsi, gero Mundaka'n ta azkenik Lekeitio'n, batez be 1861'tik aufera. Kobla-doaiz ornidu eban Goikoak, eta asko idatzi eban eta beti gizonkiro. Ikus zer diñoan Manterola jaunak bere *Cancionero Basco* deritxon liburuan. Geienak Mundaka'n egiñak dira, irakasle egoala. Ba-dau Bilintx'en antza, ta eztoгу txori antzo abesten dauana; ondo dazau euskera ta euskal-olerkía, ta ba-dixuri gatz-ozpiña, batez ziri-bertsoetan eta eriekanduak margoztean. Bere seme R. M. Azkue apaiz jaunak argitara emon ebazan aren olerkiak, *Parnasorako Bidea* izenez (Bilbao 18%).

228. ASTOAK... ARANTZEA

Asko dira gaur, eta len bere zirean,
 Antzak ez diñotsenak zer ete direan.

Iruditxu bategaz sartu yat gogoan
Argitutea egi au zortziko bertsoan.

Asto bat dotorea, cria batean,
Salduteko imiñi zan zaldien artean:
Guzur-ule baltzakaz kokota apaindurik,
Eta zaldi-buztana atzean loturik.

Neurian ebagi ta beren belañak,
Zaldia ta ona zala uste eben guztiak:
Oraztu ta garbirik anketako ulea,
Azkor¹ eukan lepoan naruzko txalmea².

Beren jaubeak eukan kolkoan bildura
Noiz ezagutuko zan astoan guzura.
Eldu zan erosteko baseriko jaun bat,
Eta agindu ebazan irurogei dukat.

Atsegiñez beterik basefitar ona
Asi zan bilatuten auzoko gizona,-
Bialduteko laster pisti au etxera,
Beste bere kortako zaldien artera

Ataraten ebala ziskuti dirua,
Jaso eban astoak zerurantz burua,
Egiteko arantza bat miragarizkoa,
Ikaratuko ebana Balan'en astoa.

Ariturik egozan baseritar biak
Eta euren inguruko gizonak guztiak:
An zirean santzoak, bare ta gedafak!
An ikusten zirean egunaz izafak!

Orduan esan eben basoko gizonak:
«Zeinbat dagoz munduan, a lango... lagunak!
Isilik, dirudie kadera" bikoak;
Berbaz asten ba'dira, lau kaderakoak.

1) airoso, 2) albarda. 3) pierna.

229. AINTXINARIKONAÜ...

Biztuko balitzete orain Jaun Zuria,
Ezaguteko eleuke gure gizaldia.

Oreturik ona egin dau mundu zarak bira,
Len goian egon zana etofi da azpira.

Erakusten zirean lenago arpegiak,
Orain baiña gabiltzaz maskaraz erdiak,
Aiztuta bizi gara Euskera gozoa;
Eztogu ezagututen lengo Jaun-Goikoa.

Efoma'ko gudari zar eta gazteak
Ona etori yakuzan ezarten kateak:
I.uganakaz' egozan gogor Gaztilburun
Baiña bota zituzan euskaldunak ufun.

Ia mila urte gero, Leon'go Infantea
Etori zan Bizkai'ra botarik plantea
Etzala geldituko lebre Bizkaitank
Ezpata eta dardakaz azpiratu barik.

Orduan Jaun Zuria eta Iñigo Estigez,
Agurak ta gizonak ta mutifak aurez,
Urten eben batera biotz sendoakaz,
Neurtuten Leondarak makila puntakaz.

Uribe ta Markiña, Orduña ta Orozko,
Ralmaseda ta Auna, mutil ta morosko,
Santzoka eldu zirean Padura-ganera,
Burdña-makilakaz godoen aurera.

An izan zan orduan Titan'en gudea...
Goitu eben Euskaldunak; nok dauko etca?"
Leondarak galduta euren nagosia,
Mendirik-mendi igeska gorde eben bizia.

Arek bai zireala mutil ta gizonak,
Egun pare bakoia Bizkaia'n emonak!
Finaren izena, aldakuntza бага,
Guda au gomutatuko da Afigofiaga.

Ordukoak zirean zintzo Bizkaitarak,
Iñok goitu ez ebazan munduan bakarak.
Bizkaia'n jaio ta azi Euskaldunak danak,
Euren legeakaitik ilgo zireanak.

Nun dira orduko gizon geure Patriarkak?
Nun txapel punta zorotz txartez eta abarkak?
Etzan mando-burdirik gizaldi aretan;
Nagosiak ebiltzan zaldien ganetan.

LAU GIZALDI: XIX

Bizkaia'n egin dira bide laun-zabalak
Bertora sartuteko ekandu zitalak;
Orain gagoz egiten burdiña-bidea,
Fueroak igesteko bear dan atea.

Len bizi zireanak pozik baserian,
Orain zorak egiten bizi dira urian:
Lengo asaba-etxeak dagoz utsik ta otzak,
Iñor eztala bizi ezpada gabontzak*.

Nun dira Bizkaitaren jaketxu laburak?
Nora basoetako iges dabe egurak?
Areitz ta egurak saldu, ta erosi gabanak;
Onetan dagoz gaurko gizonai! joranak.

Gaur dabiltz Bizkaitarak mando-burdietan,-
Zetarako da indara euki belaunetan?
Preso gabiltz burdian zarak ta gazteak,
Aintxiñako Bizkai'ko gizonen semeak.

Paris'en erneten da moda bat astean,
Sustraiak dituzana laster geure artean:
Zeinbat diru daroian urtean kabuan,
Gure artetik modeak, ez daukat buruan.

A Ia Pranzesa berba, *a Ia Franzesa* jan,
A Ia Pranzesa jantzi, *a Ia Pranzesa* edan,-
Euskalduna gorputza, prantzesarimea-
Au da len esan dodan geure maskarea.

Gutziz azpiratuta Ingelesak gaukaz,
Geuri egiten dauskuzan zitalkeriakaz;
Ogeta sei urtean dogu adiskidea,
Beli emoten dauskuna galtzeko bidea.

Au da bizi-modua orain daukaguna,
Lengo gizaldietan etzana ezaguna;
Ezta gurasoak lez oraingo gizona:
Munduak bira egin dau aintxiñarik ona.

I) crinchera, 3)cquiúu duda?; 3) lechuza.

250. EMAKUMEEN SENDOTASUNA

Salomón eregea, gizon jakintsua,
Andrakaitik aurkitu zan galdurik burua,-

MILA EUSKALOLERKI EDER

Gazteak eta ederak ebazan laztanak,
Zuri, baltz, eta gori, ta asko baltzeranak.

Salomón zan gizona besteak langoa,
Baiña izan eban maisu geure Jaun-Goikoa;
Alan esan ebazan gauza jakintsuak,
Jaun-Goikoak berari buruan «artuak

Eztau emakumeak —Salomon'ek diño—
Guztiz maite gizonik izan oraindiño.
Salomón egon zala uste dot zororik,
Edo egia esateko ez eukan gogorik.

Emakumeak dagoz mundu zabalean
Edeak legez zalak¹ maitetasunean.
Alango bat egoan aintxiña eri baten,
Ta aren biz-modua orain noa esaten.

* *

Joaniko'k ta Teresa'k, diñodan erian,
Ez euken galduteko alkar urte bian:
Gurasoai esanda ezkondu zirean,
Ibili barik beti alkaren atzean.

Urte bat igaro eben memento bat legez,
Alkari begira pozik eta bafez;
Baiña gaiso txar batek artu eban Joaniko,
Ta uste eban medikuak etzala biziko.

Asi zan emaztea burua apurtuten,
Iñoren esanik ez ebalatzen;
Matraketan eukazan negar-arpuluak,
Eta ezin kontau leikez beren zizpuruak,

Amaitu da —ziñoan— neure bizitza ona.
Zegaitik artu neban maitea gizona?
Ai! laster-lasterka ¡Raro da nitzat mundua!
Zer naiz aldendu ezkeretxeko burua?

Betor eriotzea, betor neure bila;
Bizi bedi Joaniko, ta neu il nadiia,
Eztot nai osasunik, ezta bizitarik.
Zetako dot bizia, neure Joane barik?

An agertu zan laster negardunagana,
Abel il zanik ona, aseten eztana:

Aragi bako agura sega andidun tzara,
Ereiten dabilena munduan negara.

—Nor kentzen dot mundutik? —diño eriotzeak-
Gizona? Edo gura dau etori emazteak?—
Arimta Teresa muturik egoan;
Baiña asmorik ilteko ez eukan gogoan.

AI ¡zan ebanean eragin miñarí,
Bizkor erantzun eutsan eriotzeari:
—Baldin nai ez ba'dozu joan lagun barik,
Neure senar maitea dago or il gurarik.

l) correoso.

231. ENBASUKO NESKATILrZN KANTAK

Aro ona dago; kairantz goazan,-
kanpoan dabil ipara...
Gaurkoa da bai itxasaldia;
eztago taiua txara.
Otzaratxu bat,
otzaratxu bi,
araiña dator
portura beti:
besigu, lebatz, sardina ta atun,
eta beste asko ganeti.

Palu ta eremu, bela ta korde!,
masia ta ura bere bai,
sartu daiguzan txalupan laster
itxaron barik gizonai.

Afantzaleak barua ausi ta
kanpora doaz zintzorik,-
betoz guztiak osasunagaz
eta iñor bere ez gaisorik,

Efira datoz ipar aldetik
belak betean ontziak:
ondo dirudi egun argitan
belan dabiñen ontziak.

Berogei aratz' besigu dakaz
txalupa andiak egiñak,
ogeta amar bat txikerak, eta
larogei lebatz potiñak.

Ogerleko bat egin dau bertan
besigu aroiak guztiak;
eta amar lauko ta erdi libreak
lebatz amuan josiak.

Erbaixeruak or goian dagoz
araiña iminten naretan⁴,-
garbitu arin, lagundu daigun
asto ta mando zametan.

l) cesto,- 2) trineo.

252. MOGEL ETA TXARAKA

Markiña-Etxebari'ko senar-emazte bik
Alaba eder bat euken zeruak emonik;
Eta amar mila dukat lurpean geldirik,
Ikusten ez ebela egunen argirik

Maiterik gurasoak azi eben alaba au;
Parerik bakoia zan basoko lafosa au:
Magalpean ebalá amak estalduten,
Aizeak usain ona ez eutsan kenduten.

Sartu zanean dama au amazortzi urtean,
Aiztu¹ bat topau eban etxerik ufean;
Au asi yakan berbaz eraso gurarik,
Ete eukan ezkontzako emonda berbarik.

Baíeka erantzun eutsan bere bizaíetan,
Zelan ez eban ígari berak kariatetan?
Alper aitzua izan zan ígesten ariña,
Eldu yakan zankora txakuran agina.

Markiña'ko zaldun bat, etxagun andia,
Gazte dirutsua ta kristiñau garbia,
Bizi zan bere etxean umezurtz ta bakar,
Laguna nai ebalá maite izateko alkar.

Gomuta eban bere aítak esaten eutsala
Zaldun bat mundurako gizon erdi zala;
Au ondo siñistuta zan bere gogoa,
Lenbailen izateko bera bere osoa.

Ez yakan ondo egiten geure zaldunari
Íñok ez esatea aítatxu berari,
Eta Markiña'n íñor, orain ez lenago,
Ezta izaten bere aita baño gitxiago.

Apainduta gorputza, egun goiz batean
Joan zan erdi-bila zaldien ganean;
Arteztu eban zaldia damean etxera,
Izateko beretzat mandatari bera.

Zaldunari entzun eutsan aítak bere eskea,
Ta luzapen baga egin zan egiunea²;
Irakuri ebazan abadeak deiak,
Eta ezkondu zirean pozik gazte biak,

Alkafentzako baño ez euken begirik,
Bata besteantzako egozan bizirik;
Eta laster seme bat agertu zanean,
Ez egozan munduan, ezpada ganean...

Andiena zanean euren zoriona,
Oera gaitz andi batek bota eban gizona:
Alperik eragin yaken botikako drogai,
Gaitxak gizon gaisoa ez eban itxi nai.

Medrkuen aginduz egoan gogoketan
Etorkizuneko ta oraingo gauzetan,-
Ta eskatu ebazan, kristiñau modura,
Mogel abadea ta Txaraka eskribaua.

Biak joan zirean aureko salara,
Banan-banan sartzeko gaizdunan gelara;
Au egoan Jaunari eskaria egiten,
Aren, itxi eiola geiago biziten.

—Esan barik dakizu, Jauna! neure barí,
Eta ilteko bildufak zelan naukan lafi;
Emazte edera daukat, zeuri Jauna eskerak,
Bai ta seme bi bere bera lango edefak.

Daukat urdaia ugari, zezin-troko andiak,
Eta zotz emon barik barika guztiak.
Ni naiz gorako zara, berako gaztea;
Eta ez yat gogoratuten erdiko nastea.

On bat bear ba'dozu, Santua lako...
Or dago Mogel Jauna, bana-banakoa;
Txar bat gura ba'dozu, eroan bultzaka,
Ez iñon bila ibiñi: or dago Txaraka,

Baldin izango bada bien bitartean,
Or daukazuz ugari atso-agura artean.
Oraindiño ezta galdu nire adorea:
Iau urtean biri tan emon dot semea—.

Mogel eta Txaraka egozan entzuten,
Zer egoan gaizduna Jaunari eskatuten;
Ta Mogel'ek edura baño zuriago,
Esan eban: «Gizon au zoratuta dago».

iges eben etxetik, jantzita kapelak,
Bilduragaz nastuta buru ta sabelak.

Mediku Jauna eurakaz joan zan betiko:
Etzan bere bitartez gaisoa biziko.

Entzun eutsan lez baiña Jaunak eskaria,
Sendotu ta gorde eban luzaro bizia.
Au zan gizon arteza, búfik bakoa;
Bizkaitar euskalduna, ta Markiña'koa,

1) adivino; 2) contrato.

235. GABON-AFARIA

Gabon-eguna da, egun labura, erlojuetan bakarrik;
Eztot eukiten iluntzerako belaun bietan indarik.

Neure Maria dabil goizerik intxaut-saltzea gietan:
Inor eztau nai subil ondoan egun guztiau berbetan.

Zazpi ta erdiak emoten dituz etxeko erloju txikerak:
Jezarten gara guztiok maian Jaunari emoten eskefak.

Zatituten dot ogi biguna eta lenengo kuskura
Sendotuteko da amunifurik dagoan txakur adufa...

Lenengo dator orio-azea ondo egosi ta bigunikj
Eztago zeian aza ta lora bere ideko lagunik.

Izan dogun lez, Jaunari eskefak, etxean ugari rnatsa,
Betor txakolin pitxarkadea, ta aren ufengo lebatza.

Ekazu, Txomin, goiko baldad txetxu bateko edontzia;
Gabon dogu gaur, etxeko andrea, eutsi Jenengo zufuta.

Lebatza dago gozoa, baiña eztot ikusten ardaorik;
Ezta euskalduna egin deusnik Enojan biraorik.

Edan, gazteak, txolindu artean,- ez itxi ardaorik basuan,-
Gaur edozeiñek itxi bear dau garbi basua bafuan,

Ekazu, Kontze, subil ondoti maira makaíao-saltzea;
Jan sendo, neure maiteak; efukia da galtzea.

Eztogu edaten gaur aparitan; edan, maiteak, ugari.
Gabon-gaubean egon bear da, apaldu ezkerok, kantari.

Jesus! Maritxu, ze besigua orain dakazun, eferjk!
Naiago neuke ia onezkero maira ezpaletor besterik.

Ardoa gitxi gaur emen edan da, lau pitxarkada bakarik;
Eztogu egingo dantzarik gero, baruak lagundu barik.

Ura, Maria! Ura, guztiok! Au da intxaur-saltza gozoa!
Urte guztian eztot nik euki gaur baizen pozik gogoaa...

Ea tragu bat, bai ta bi bere edan, maitea, zia lez.
Balitz safitan Gabon-eguna, bein baiño urtean eztalez!

Baita egin deusku geure Maria'k kafea lapiko baten;
Au da edari gogora barik eztana gogoz edaten.

Betor kopea bete-beterik: kafetara botateko bat,
Beste bat gero neuk edateko, kafea artuta ostekotzat.

Nundi ekafi da neure eskatzera, orain bigafen argia?
Eztogu bear argia geiago, lengoa baiño, Maria.

Dantzan asi yat orain eskatza, eztogu bear besterik;
Eztot ikusten, ai, ze bafea! gazteak, oera biderik.

Zer da, Maria? Eztakit zelan gaur aurkituten nazan ni;
Senar bakar bat len euki dozu, eta daukazuz orain bi.

Eskatu daigun, neure maiteak, oera goiazan baiño len,
Batu gaizala Jaungoiko Jaunak betiko zeruan. Amen,

*Eta bi, eta iru, eta lau, eta bost,
Ardaoak moskora emon dost.*

254. ANDRA ORDIA

Emakumea bada mats-salda zalea,
Aldean daukaz beti buruko alea,
Ta esteak koroka, eta ordu armiñak¹
Emoten deutsez gabaz atso sorgiñak.

Ur sutsua oi bada bere edaria,
Sabelak safiago deutso eskaria;
Bada baruan dabil, orduan,
Urdaiña zaunk-zaunka, txakur moduan.

Sua baiño deungago² bizitza baten
Da andrea neuri barik ba'daki edaten;
Betiko sua cla aren barua,
Ur sutsu eta ardaoan traganarua.

Andra diru bakoak bakoitzean bat
Etxeko gauzak dittz edarientzat,-
Erdiak saldu, besteak galdu,
Ta bere ekandu txara ezin estaldu.

Jan ta ausnar bakarean matsen oria,
Amuruturik sari dago andra ordia;
Ba'dira atsoak ardaozoroak,
Miazketan dituez liga moltsoak.

Jazcekotxu bategaz dabützaz beti
Sekula kendu barik gorputz ganeti;
Ba'dauko loirik etxean oirik,
Garbituteko eztauke iñoiz jaboirik,

Andreak dabengan moskor aldia
Laskiturik³ darabil ule guztia;
Gorputza astunik, begia ¡lunik,
Eta egon ezinda, sari zutunik.

Andrea da barautan berba-gurea,
baiña ordirik ba'dago, ¡tuxurea,-
Bare gangarak daukez zantarak,
ta noizik beiñean zoro-negafak.

Atso bat moskaragaz ituri ondoan
Egon zan makurturik gau bat osoan;
Egun sentfan moskor ostean,
Afadea ekusan zala iturian.

Alkaregaz atso bi taberna baten
Egozan ate ostean ardaoa edaten;
Bien artean, aratsaldean,
Txopinka edan eben oiñen ganean.

Ezta bazkalduteko maira agertuten,
Oera bidea baiña erxako aaztuten;
An amesetan dago, ilunetan,
asko edaten dabela at'atsaldetan.

Eskutetan dau gero gelan pitxara,
Eta bere bafuan matsen negara,-
Safi izaten da oean egari
Ta eukiten dau mosuan pitxafa sari.

Amaitu dein baiño len bere egafia,
Siku geldituten da pitxar guztia;

Ames zoroak, pena bakoak,
Gero goizerartean daukaz atsoak.

Puzkor begiak eta bekoki iluna,
Dirudi bost gizonen andra alarguna;
Daukaz begiak itzal-argiak
Eta laster ilteko marka guztiak.

1) apurado; 2) malvado; 3) desgreañar.

255. ALPERAK

Askotu direanik munduan alpefak,
Bardin askotu dira, ai! gizon okefak.
Gudea dabil orain, isil ugaria,
Zabaldu danik ona alperen azia.

Ondo jan, bardin edan, eta gauza edefak
Bearik egin barik dituez alperak;
Zintzoak jaten dabe bedar ta lastoa;
Zintzoa beti izan da alpeien astoa.

Erlea dabil zintzo egiten eztia,
Ezta baiña ain gozua bere janaria:
Oraingo gizaldian bakarrik alpefak
Eztia jaten dabe, erleai eskerak.

[zanaren ardia patari maitea,
Iñok kenduten deutso esne ta ulea;
Ardi otzana legez dira gaur zintzoak,
Bada lepoan daukez biloiztutekoak.

Ezta idien beafa beretzat izaten;
Berak bear egin ta iñok deutso jaten;
Eztau bere jaubeak gozetan erdia,
Oi dalako zintzoa alperen idia.

Txoriak gizonakaz daukez antz-uneak,
Bada ez oi dabez azten eurentzat umeak;
Txoriai kentzen deutsez umeak alpefak,
Eta gizon zintzoai kintak eta gefak.

Ondo bizi dira alper sasi-jakintsuak,
Baiña ez ondo onek legez koko bafitsuak.

Sasi-letraduentzat eztago legerik,
Eurak daukez saltzeko sakelak beterik.

Txoriari begira dagoan mirua
Alpefa da, ezpa-dauko ziskuan dirua:
Sari egon bearko dau kartzelan loturik,
Juezentzat ezpa-dau topetan dirurik.

Baiña libre edo lotuta, dagoan lekuan,
Zintzoa baiño obeto bizi da munduan:
Gaur alpera izateko eztago lotsarik;
Gizaldiak eztauko bizi-modu obarik.

Asko dagoz alperak eztirudiela,
Gizon onen izena osturik daukela,-
Asko dagoz geldirik bearik bakoak,-
Onek eztira alperak, ezpada zintzoak.

Bai ta ba-dagoz alper eskekoak,
Batzen yatorkuzanak uzkur etxeakoak:
Onek basaurdak legez eri guztietan,
Arto-gariak daukaz iñon soloetan.

256. ELISA

Eztaikit zer, neure maitea, neure aspaldiko bizia;
Koipea sutan urtuten danez, urtu yat gorputz gutzia.

Ai, lengo egunak odai bakoak zituzan neure biotzak,
Eta oraingoak dituz dunak, odaiz beteak ta motzak.

Aingeru batek dama jantzita nauko gaur atsegin barik,
Bere gomuta gozo-mindunak eztettst emoten bakerik.

Bere irudia beti egiten dot nagoanean bakarik,
Bestetarako neure arimeak eukiten eztau indarik.

Gorputz zuzena, gabi-ardatza (ez, dauko, ta bere garia
Ereztun batek artuko leuke, oratz batek lez aria.

Bere ule edefa, seda biguna, da baltza, eroja lakoa;
Ta bekokia zuri ta launa, izur-unerik' bakoia.

Bekan-uleak dira ostarkuak, eta aren bien azpian
Dagoz eíeten zaldun gazteak, mitxeletak lez argitan.

Arpegi baten bizi daitezán matraila bialc bakean,
Sur *baña bako* eder bat dago aizta bien bitartean.

Ago txikiko ate-ofi biak dira ezpan gori koralak,
Zaldun gazteak bioztuteko badira eurenaz argalak.

Agin zuriak eta bardiñak, Cuzarateko periak lez,
Daukaz agoan, neure biotza beti daukenak negaiez,

Iduna dauko dama eder onek tornuan legez egiñik:
Siñistuten dot eztagoala mundu guztian bardiñik-

Bere atzaroafak luze ca meiak, azal argi gofiakaz,
Iges eztaien zerura, dagoz loturik ereztunakaz.

Oin txikitxuak dituz politikak, estuak eta labufak,
Eta sedatan dagoz gorderik euren aragi ta azufak.

Bakizu nor dan, Elisa edefa, dama bardiñik bako au?
Itandu-iozu ispiluari, ta ak artez erantzungo dau,

Zagozanean, neure guztia, ispiluaren aurean,
Orduan dauko neure maiteak bera lango bat urean.

Irakufizu maitetasuna neure arimako libruan,
Ikasi daizun eztagoala bera langorik munduan.

Baldin ba'neki gura dozula Ingletefa'ko koroia,
Botako neukez Printzipe Alberto ta bere emazte baroia.

Euren lekuan, sultana edefa, iminteko zu bertati;
Nai ez dabenik Londres'en bada, jen eskegita samati.

Gura ba'dozu zartuta gero, luzacuteta bizia,
Ekanko dot Paradisuti onetarako jakia.

Eta, osagilak, euki daizuen orain ta beti lotsea,
Eurakaz naste dakarenean, ilgo dot eriotzea.

Ugarte² baten zeuk nai ba'dozu atsegin utsen tokia,
Zeru-zaci bat ekafiko dot, eta biontzat gloria.

Ezin neinte ni zu barik bizi, eta au da egia ziufa:
Zu zara, Elisa, neure arimea, ta zu barik ni... lufa.

Eztot nik ezer munduan gura, ez bear bere, zu barik:
Neure biotza betetuteko ezta gaur bizi damarik.

Batu gaitezán beti-betiko, Elisa neure kutuna,-
Neure atsekabak amaituteko, lastertu daigun eguna.

I) dobladillo; 7) isla.

PEUPE ÁRESE BEITIA

Otxandio'n jaio ta i!; 1841-V-26,1906-1-16. Gaztetan ikasi eban Gazteiz'en santugintza, eta bere bizian irudi askoak, bai zurez bai ariz, egin ebazan; baita altara ederak be. Txikitatik olerki-zale be, /<\ urteko zala argitara ebazan lenengoak, karlatar gndacaz. Sorr-lura ca euskera ditu maite, ra ezta antzekoa, oraindik bere egunetan Gernika'ko Zugatz-pean Batzafak egiten ikus zituan-eta. Kliz-Ojidoi», Maule'n, Iruña'n, Gernika'n, Durango'n, Araniaio'u, ta abar, amalau aldiz gitxienez, sarituak izan ziran bere olerki eder argidunak. Bein, Iruña'n, Kanpion jaunak itandu entsan: "Zelan eta nondik atera olerki oren edera?» Ta Afese zintzoak: «Biotzetik urten daust, jauna». Bere neurtitz geienak *Ama Euskeriaren Liburu kanloria'o* batuta argitara ziran, 1900'garenean, Bilbao'n J Astui'ren moldetegian. 125 dira guztiz, ta Kanpion jaunaren itzaurea dakar. 1930^l ko irialiaren. 21'an, jai ederak egin ziran Otxandio'n bere opaz. Mezako itzaldia Eguzkitza jaunak, eta ostean, efiko zeian, Ufeta, Aristimuño, Lauaxeta ta Otxo-lua izlari. Orixe'ren olerki saritua be anexe irakuri zan.

237. AMA EUSKERIARI AZKEN-AGURAK

Neure biotzeko Amatxo zara,
 Antxiñako Ama Euskera,
 Seme leial bat orain datortzu
 Azken agura emotera;
 Ainbeste gera goitu ezinda
 Danori atsotu zara,
 Zaurien zauriz galdu-galduta,
 Amatxo, zoaz ¡Itera.

Zorigaiztoan negargarri ta
 Dot sentimentu andia,
 Geure lur maite dakustalako
 Gaztelatuta jaria,
 Bestela erdu, erdu ikustera,
 Tubal euskeralaria,
 Baña ez dozu ezagutuko
 Orain zure jatoria,

Nun dira, bada, zure semiak,
 Foru ta euskera zaliak?
 Nun dira, bada, Tubal, gure aita,
 Zure ondorengo garbiak?
 Nun dira, bada, zure ume zintzo
 Eta leialen legiak?
 Nun dira orain, orain negarak,
 Nun dira nire begiak?

Agur ilun bat egin deuskue
 Guraso zaien legiak,
 Umezurtz batzuk gelditu gara
 Biloxik Foru bagiak;
 Izan ba'giña eurak legetxe
 Euskeriaren zaliak,
 Oso ta garbi gordeko ziran
 Oitura ain miragariak.

Erazoiagaz esango dabe
 Gure urengo umiak,
 Izan giñala, duda bagarik,
 Ero ta zoro garbiak;
 Jakingo dabez eu^keriagaz
 Genduzan eskubidiak,
 Erdera-zale giñalako egin
 Galdu zirala guztiak.

Zorioneko arkaitzak eta
 Zorioneko mendiak,
 Orain artian zuek zare izan
 Foruen gordelariak;
 Zuek goietan beti euskaldun,
 Ez alan beian efiak,
 Ora zer gero ekaii deuskun
 Azkenian erderiak.

Beiatan ia ez dot ikusten
 Tubal'en ume zintzorik;
 Ez dalako gaur emen entzuten
 Erderaz baño besterik;
 Onexek dauka nire biotza
 Naigabez erdibiturik,
 Ez dodalako gure Euskera
 Osatuko dan usterik,

Euskeriari goroto eta
 Gozau nai bere Foruak,
 Dirala uste dot bafu-barutik
 Auterestia' zoiuak;
 Izan leiteke ori alan, baño
 Niri ezetz diñost goguak:
 Baldin Euskera bizten ezpada,
 lltzat daukadaz Foruak.

Geure efuz, bada, ekafi dogu
 Eriotzako uñera,-
 Berbeta eder gozo ta leun au
 Beste munduko atera;
 Norbait ezpada laster minduten
 Osasuna emotera,
 Mundutik laster juañ biar dau
 Ama Euskerak bestera.

Ainbeste seme emon zituzan
 Itsasorako zoliak,
 Liorerako ez gitxiago
 Gudari bildurgariak;
 Liburuetan ta izkuntzetan
 Ugari miragariak,
 Il ziran danak, ta orain il biar
 Euskera maitegariak,

Or Gernika'ko Arbojiaren
 Oñian dago etziñik,
 Eztu ta lar i, ia iiañ,
 Arnasaz bete eziñik;
 Au ikusita, ez ete deutsa
 Iñok artuko erukirik?
 Ez ete datoz bere semiak
 Osagafiak arturik?

Ai! neure Ama, gauñko semiak
 Deritxat dagoz aztuta,
 Eztura onetan lagundutera
 Iñor ez da agertu-ta;
 Il zaite, bada, bakar ta soilik,
 Paradisu'ko izketa,
 Sei mila urtian ainbeste damu
 Garata mingotz iruntsita.

Zer al dalketzut, Ama, bakarik
 Agonia estu oietan?
 Zotin, zizpuru, negarez urtu
 Etziñik zure onetan;
 Parka eskatu seme danentzat
 Biotzez bene benetan,
 Zure arimia lagun ipinten
 Jainkoaren eskuetan.

Zuaz mundutik orban bagarik,
 Zuaz mundutik garbia
 Zuaz mundutik adorau бага
 Ez idi ta ez beia,-
 Beti gofotau, beli zapaldu
 Zenduan idolatría,
 Ta orain zagoz Jaunari emoten
 Fedian zintzo bizia.

Il da Euskera! il da Euskeral
 Betiko itxi dauz begiak!
 Negar Araba'k! negar Cipuzkoa'k!
 Negar egin bei Bizkaia'k!
 Negar arkaitzak! negar mendiak!
 Agortu arte itunak,
 Ainbeste geixo, ainbeste gatxen
 Osasun emongariak.

Negar Napara'k, geure anaiak,
 Ta euskaldun Frantzia'kuak¹
 Neugaz batera danok uratu
 Sentimentuz soñekuak!
 Aztu istoria edo kondairak
 Emengo antxiñakuak.
 Ta euren lekuan asi bariak,
 Aurera erderazkuak.

Eta nun dozuz, zeruko arbola,
 Zuk bere jantzi berdiak?
 Zure efamok bilox dakustaz
 Igar ta ezkur bagiak.
 Ai mingafia! Gaztela'ko afak
 Jan deutzuz sustrai guztiak,
 Baita biotza, baita baruak,
 Azala itxita bestiak.

Zagoze oraindik zutik, artkaitzak?
 Doilortu* бага, mendiak?
 Samur emoten Somoíostro'gaz
 Zeuen ondasuntegiak?
 Erotak klan-klan, taun-taunka olak,
 Eta pil-pil itunak,
 Biziro erekak, baita itxasoak
 Opaka araintza ugariak?

Geiegi da-ta, ausi, arkaitzak,	Geure Eria, gizaldi danak
Onegi ez izan, mendiak,-	Zugaz dira gomutauko.
Lurpetuteko Euskera ila ta	Ez dabelako beste eri bat
Bere ondasun biziak.	Zu duin garbi aurkituko;
Bera, tontorak, bete aruak,	Etsai batzuek alper-alpefik
Erdue Gazteí-lau igarak,-	Zure izena zikinduko,
Agortu erekak, lurtu itxasuak,	Zeure Jaungoiko egi bakarak
Agur, euskeldun ibaiak!	Dau oso garbi gordeko.

1) pretensión; 2) derrumbarse.

238. BIZI DA AMA EUSKERA

Iru gaubela Amari egiñaz	Irugaíengo gau erdirako
Neugan arbolapian,	Eztari au zafatu zan,
Neure begiak liortu ezinda	Begiak agor, pultsuak geldí,
Bere buruko zapian;	Ozta-ozta bizi nintzan,-
Jaunak ez ba leust gorde bizia	Gizon argitsu bizi eder bat
Ainbeste miñen erdian,	Nun dakustan zeruetan,
Bakezko lotan arimiau ta	Zuriz jantzita, odei gain baten,
Gorputza neukan obian.	Lauburu'gaz eskuetan.
Eguzki ederak ikuste ezafen	Ule luze ta bizar urdiñez
Negargari au lurlan,	Agura itzaltsu bat zan,
Odei ífun bat ipiñi eban	Odei ganian puzkaten geldí,
Arpegiaren aufian;	Ikusi neian, egon zan;
Baltzez jantzirik agertu oi zan	Asi zanian, baña, beruntza,
Damuz gojzian-goizian,	Ez dakit nola, ez zelan,
Gorde iTargia, lotsaz izafak	Oñaztafi bat baño lenago
Gabaz azaltzen etziran.	Jausten yat albuán bertan.
Ni gixajo au, Amari munka	Justuri batek alako otsik
Bekoki ca begietan	Ez dau, ez, íñoz atera;
Sur, ezpan, okotz, matrala bai,	Mendiak dar-dar, aitzak lokaka,
Esku eta oin otzetan,-	Euskeleria ikara;
Erdeldun askok ikusi aren	Ari bat legez, ni otz ta legor,
Estura samin oietan,	la zentzun asko baga,
Ezer-ez utsa ba'zan legetxe	Ots gozo batek bertatik diñost:
Auferá euren bidietan.	- «¿Jaunak gorde zagizala.

Balda zugaz, baita anaiakaz
Natortzu iragartzera,
Tubal aita naz, zerutik nator
Amatxo osatutera,-
Atsegin eta pozez beterik
Zerutar danak batera,
Kantetan dabe: «Izketa artian
Carbiena da Euskera».

Omen artian, baña, nituzan
Entzun nik zure negarak,
Aitu nituzan zerurañoko
Zure dei eta tleadarak;
Beian itxirik itargia ta
Eguzkia, zein çzarak,
Oraindik gora igoten eben
Amodio oren su-garak.

Baña nasaitu, atsedean zaite,
Seme maitea, ez da i! Ama;
Ume gaiztuen atsekabiak
Geixotu dabe órela,-
Orain guztiak negar dabe egin
Ezagaturik okefa,
Il dalakuan beti betiko
Euskera Ama laztana.

Negar dabe egin Bizkaia'k eta
Araba ta Gipuzkua'k,
Negar dabe egin Napafa'k eta
Euskeldun Frantzia'kuak;
Orain arteko uts egitiak
Daukazuez parkatuak,
Baldin ba'zare aurera izaten,
Anaiok, alkar artuak».

Auxe esanda, putz egin eutsan
Ama geixuari aotik,
Eta bertatik, gazte bat legez,
Onen ganera zan zutik;
Eta dirautsa: —«Ama, jatsi naz
zeruetatik zugaitik;
Seme leial au il ziñala-ta
Neukalako otsez lurretik.

Biziko zara, baña, zu emen
Munduak diraun arte,
Lur onetara etori ziñan
Neugaz, orain lau mila urte;
Etsai gaiztuak gera min asko
Ta zauri egin dautzue,
Baña oraindik, Ama, bizkorik
Ikusi biar zaitue.

Agur, zerura ba-nua». Eta
Ceiago etzan ikusi;
Ama bakafik neuri begira
Eta ni, bariz, berari;
Zabalzabalik bere besuak
Eustazan laster ezafi,
Sotil ta umil entzun neutsazan
Berba samufok berari:

— «Pasiño latza irago dot, ai!
Juan diran egunetan;
Neure arimiau neukan ala ez,
Ez dakit gorputz onetan;
Indar bari ta bizi-bizi bat
Biotzian dot sometan,
Odol gaztia darabilidan
Uste dot neure zanetan.

Seme guztiak esan eiezu
Bizirik nazala emen,
Ta datozela txar eta onak,
Danak ikusi nagien;
Mundua mundu, arbolapian
Bizirik euki naizuen,
Berbeta gozo eder onetan
Saiatu danok egiten.

Egia da, bai, ume-zurtz gagoz
Foru baga lotsarian,
Baña emongo Arbola onek dauz
Oriak udabarian;
Negu gogor ta ekatx andiak
Artu gaitue erdian,
Ainbeste gatxez ez gara egon
Lenago Euskal-erian.

Zuaz, bariro dirautzut eta,	(rakatsiok entzun neutsazan
Neure bedeinkaziñuaz,	Malkuak gorde eziñik;
Zuaz anaiak argiturera	Aldendu nintzan esku-oñetan
Emen ikusi dozunaz;	Laztan gozoz mun egiñik,
Baña ez, aren, geiago nastu	Neure eriarri iragartera
Erdeldunen oiturakaz,	Ez dala, ez, il Amarik,
Neugaz bakarik biziko zare	Eta anaiok gaitiala izan
Munduan acsegiñakaz>.	Euskeldun garbi bakarik.

Neure anaiak, bat izan beti
Euskeldun siñiskeretan,
Bat izan geure uste, eretxi,
Gogo eta asmuetan;
Fede bizi bat baldin ba'dogu
Biotz eta arimetan,
Bakez oraindik biziko gara
Mendi, atx eta j̄baretan.

259. ARBOLA BAT

Arbola bat zan Paradisuan
Jaunak apropos jana,
Mundu guztiak artu egion
Lotsa ta itzal andia;
Bere azpian bizitea zan
Aita Adan'en gloria;
Andik kanpora, zer topau eban,
Ezpada negargafia?

Arbola santu aren azpian
Bizi zan.; Zeruan legez,
Eukazalako atsegin danak
Eta nekerik baperez:
Ai, begiratu baleutsa beti
Lotsa on eta itzalez!
Mundua etzan gaur aurkituko
Onenbeste atsekabez.

Arbola bat zan Bizkaia'n bere,
Neure anaia laztanak,
Zeiñen azpian, pozez beterik,
Egoten ziran asabak;

Kerizpe zabal artan jaririk
 Eginda euren Batzarak,
 BuzLafi baga, nasai ta libre,
 Bizi ziran bizkaitarak.

Bere azpian umildu ziran
 Efege Gaztelakuak;
 Eta lekurik ez eben izan
 Sekula, bariz, moruak;
 Atzera gura ba'dogu izan
 Libre, len giñan (akuak,
 Itxi daiguzan erdeldunentzat
 Erdaldun diran kontuak.

Aztu daiguzan geure artian
 Izan diran asafiak,
 Izan gaitez anai eta
 Euskaldun zintzo garbiak:
 Betor guraso zaren fedia,
 Betoz asaben legiak,
 Bere negarak legortu datzan
 Ni jaio nintzan Eñjak.

O neure Eri maite-maitea!
 Zakustaz triste negarez,
 Zeure alabak euren buruak
 Baltzez estaldu dituez;
 Trentza mardoak tiraka atera
 Ta sutara bota dabez,
 Gaur euskaldunak dirala ofek
 Ezin ezagutu leikez.

Ixildu ziran neskatxen kantak,
 Mututu artzaintxistuak,
 Zelai zabal ta jolas-lekuak:
 Afoak-bera, itxasoruntza,
 Doiazan erekatxuak,
 Gau eta egun txilioz dagoz:
 «Ai, gara Gaztela'kuak!»

Bakafik dakust pozgaritxo bat,
 Euskaldun amen fedia,-
 Benturaz onek bigundu leike
 Jaungoikozko asarí,

Eta zerutik jatsi bariro
 Galdu zan libertádia,
 Mundua mundu, bizi dakigun
 Gernika'ko Arbolia,

240. AGUR, UME

(Bere alaba PJJar/xoren eriotzan)

Ez al nozue gogortzat, aren, iñok eukiko;
 Ez nagizue atx-arizkotzat iñok bota;
 Ez nagiala zentzun bagakaz iñok bardindu,
 Nire biotz au erdibiturik gaur dago-ta,

Ez deustazue ausaz¹ malkorjk gaur ikusiko,
 Begiok malkoz dodazalako goriturik,
 Ain luzaroan nire biotzak eukan patina,
 Dalako oso ia gelditu agorturik.

Nok esan daike baña beraren kordeJ meietan
 Amaitu dala soñututeko indar dana,
 Jtufkxo bat mututu oi dan eran bardin
 Agofilean sikatutean urik baga?

Nok esan daike berau aurkitzen dala galduta,
 Basamortuan galtzen dan legez bidaztia,
 Laño artean dabifenean topau ezinda
 Berak atsedean gura leukean baseria?

Bidetik alde daben bat legez orain bizi naz;
 Ezin dot topau.atzo nekusan goiz-izara,
 Ezin dot jaíai zeren erendu bere egin nazan,
 Eta aldatzok iragoteko nago zafa.

Oregattiño agurtzen zaitut, Probidentzia,
 Luferatzen naz ezkutapenok adoretan,
 Nire asmoak ba'dira bere oker atera,
 Zureak beintzat zearo dira gertaketan.

Parkatu, Jauna, parkatu, Jauna, baldin geiegi
 Maite ba'neban eta ametan alabea,
 Zeren eskiñi neutzun azkenez biotz guztiaz
 Artu zengion zeuk besoetan arimea.,

Zergaitik oren gazterik baña nai ete eban
Nire loratxo guri-guriak amaitzea,
Galtzen ebela bere matralak guritasuna,
Ta bere begi ízarezkoak ikustea?

Lafien lafiz, zergaitik aren estu jart zan,
Goregi igoten danean legez txoritxua,
Bere biotza gelditzen zala taupada бага,
izten eustala neure au baña taupatsua?

Oraindik zortzi urte bagarik, o mingaríá!
Gorputza itxi arimak eutsan deslaturik,
Aita ta ama onen ondoan aurkitu giñan
Zer jazoten zan ezin ezelan bafuntaurik.

Marmola bera zirudiala geratu yakun
Len biziduna izan zan nire alabea;
Ez dakit zelan geratu nintzan neu biziagaz,
Zalako bera aitarentzako bizitzea.

Emon neutsazan laztanak asko berari, baña,
Larosatuten etxakon mosu zurbildua;
Ez eben bere ezpan politak zabaldu gura,
Deitu egidan «ene aitatxo gogokua».

Egazti batek goiz jagitean bere abia
Beti izten dau otzitu бага, epeltxorik;
Modu berean gelditu aren aren aoa
Geratu yakon laster gerora otziturik.

Zeren etofi etxakon ari urten eutsana,
Egaztitxoa datofen legez bere etxera;
Ezpada nire umeak eukan uso zuriak
Egatu eban ez biurtzeko ona atzera.

Ordurik ona agaitik nabil beti artega,
Damuz ezin dot iñon bilatu atsedunik,
Biotz oneri eukan biotza il yakolako,
Aitaren biotz onek nor eukan biozturik.

Itxas-azalez dabilan ontzi polita zelan
Baga² eskerga batek oi daben ondoratu,
Baletzar batek ao zabalaz ene umea
Niri ostuta sabeleraño eban sartu,

Lora eder bat atzo zan eta gaur da zimela;
 Atzo zan nire poza ta gaur yat naibagea,-
 Atzo zan nire etxean agaz udabaria,
 Gaur bera бага au yat negu baltz ilunpea.

Uste bagako aldakuntze au ikusitean,
 Zer egin daiket? noruntz zuzendu nik begiak?
 Zerueraruncz eregitean biotzak diñost
 Araxe egan ebala nire alabeak.

Bizi obea aitu ebala fedea diñost,
 Bizi obea artuteafen egin yat il;
 Bizi obea goian gozetan dagokit, eta
 Ni, bariz, beian onen negarti zelan nabil?

Arbola batek, baña, adar bat galdu ezkerro
 Agertzen ba'dau sentimentua dabela artu,
 Aitaren biotz onek biotza galdurikoan,
 Zelan clamurik egingo ez dau gaur agertu?

Ez da mirari, neure umea, zu gomutauta,
 Aita au negafez oraindak bere asitea,-
 Ez da mirari entzun neutzuzan berba andiak
 Neure burutik oraindak ezin kendutea.

Zuri, zuri bai, alabatxoa, entzun neutzun bai,
 «Osatu baño zerura joan dot naiago»-.
 Ez dakit nundik asmau zenduzan itz ofek, baña
 Niretzat gauza ezkuturen bat or ba-dago.

Gauz ixüen bat sentietan dot or ba-dagola,
 Gauz ixilen bat, batek bakafik dakiena,-
 Ezin erantzun bestela alan zinaidan, Pilar,
 Zafiago batek dalako ori al dakiena.

Osatu baño joan naiago zenduan legez,
 Ontzat artua izan zan goian zure naia;
 Osatu baño joan naiago zenduan legez,
 Egiatzu 2aii euki zendun erabaia.

Ofexegaitik urten eutzuen bidera, Pilar,
 Zeure nebatxo aingerutxoak laguntzera,
 Euren erdian igo zinaian izafez gora,
 Eurakaz nasi, kantu artean bizitera.

Eurakaz naste erubageen artean zagoz,
 Iñoz orb^ndu etzendulako arimeak;

Edufezkoak zure jantziak dirudie ta
Eguzkia duin argia dozu arpegia.

Ortxe gozetan bizi zaitez bai, alabatxua,
Orban bagako Bildots otzana adoretan,
Efeguturik egunen baten zure aitamok
Igo daigula oraxe bera alabetan.

Ofexegaitik zuk ez daukazu damurik orain,
Aita ta ama balcarik emen itxiteaz,
Eriotzea irago^a eta zagozalako
Atsegiñetan emendik ora igoteaz.

Zure gorputza ba'dago bere lurperatuta,
Egunen baten aterako da ain edefik,
Azuzena ta lirio zuri-zuriak baño
Zuriago ta iñon orbantxo bat bagerik.

Agur, umetxo, ikusi arte ortxe zeruan;
Agur, agur bai, gelditzen gara gu lurean,-
Agur, biotzak zeren eroan zeuk deuskuzuzan,
Agur, ume, guk pozik ez dogu emen bean.

1) por ventura'; 1) ola; 3) pasar.

241. ANJELA

Ez dot tintarik edo ur baltzik bapere bear,
Begietatik odola darit gaur naikoa;
Utsik bear dot paper Mun ta baita luma bat,
Labañearen aldean ondo zoroztua.

Gutziz biziro gaur eskribidu dagistan berak
Garbiro nire baruan dana iragoten';
Nire damu au zelakoa dan mundu guztian
Malko goriaz ipiñi eta leidu daiten.

Sabel au daukat laba bat legez gori-goritan,
Garak kanpora urten nai eta ezin urten;
Ok egiten deust eztafian ta lafiak legez
Suzko boladak asi bearko dot botaten.

Urten zaiteze nire agotik, suzko efekak,
Urten zaiteze estuen-estuz enadín il;

Urten zaitetze, kolkoan zuek zaituedata,
Ito gura ta ito eziñik, ai! gaur nabil.

Urten zaitetze, zuen beroak zergaitik naukan
Topin bat legez gar gar-gar oso irakiten;
Alan basoan, zelan etxean, ain gitxi oian,
Atsedean pixkat gozetan bere ez deust isten.

Asteak doaz, asteak datoz,- baña su onek
Garen indaïik apurik bere ez deust galtzen;
la mamiñok ezer-eztu ta unetaraño
Asirik daukat kiskaltzen nabean gar au sartzen.

O Amodio benetakoa! ze desbardiñak
Direan zure ain egitada zurgariak!
Len poztu eta orain tristetu egiten nozu.
Zelan al dozu nigan kontrako gauza biak?

Gauza bi oneik eragin deustaz amodioak,
Azur usturik jarírjk nauka igartua,
Jaririk nauka anka bakar bat oi dan erara,
Nai eta nai ez bear dodala makulua,

Jaririk nauka soldau eridu baten antzera,
Iñor bagarik leku uriñean non topauko
Ongifaren bat; eta dei triste oneik entzunda
Nortxobsit etxat erukiturik azalduko?

Iñondik bere ez da izango nire zauri au
Kurauko deustan biotz onen bat agertua?
Ai! ez ete yat norbait onuntza uferatuko,
Jagiko ba'naz, luzatutera bere eskua?

Sorura zelai adore бага jausia nago,
Nire lagunak bakarrik dira naibageak;
Nire etxeko zorkuluetan ez da besterik
Lenago berau zer izaten zan señaileak.

Non da an argi egiten eban izar bizia?
Gaurko argi-gei danen aldean eguzkia?
Ogei eta bat urtean pasan amatau бага
Bere garagaz ni argitzeko zan zuzia?

Non da beraren arpegi eder erañtusia?
Non da ak niri egiten eustan abegia?
Non aren txera, ongi-etori ta ago gQzoa,
Eztia baño jausten etxakon itufia?

MILA EUSKAL-OLERKI EDER

Non da gureko egazti zuri ego-zabala?
Txitatxu biak euren bafuan gordetako?
Non ama samur eta apatza bere aingeru
Biak altzoan beso artean estutzeko?

Zer da gaur gure ezkaratz edo su-ingurua?
Kantu bafiak egiten ziran tokitxua?
Nora biurtu yaku kaiola euskerazko au?
Zelan jari da ain basamortu mututua?

Non da bertako arbola eder besangatsua²?
Kerizpetuten ebana bere etxadia?
Zeñek girotu egingo gaitu uda efean,
Gaietan jagi egiten ba'da eguzkia?

Non da arako karidadedun andra andia?
Gazte, pobre ta bilox tristeak jantziteko?
Zelan itxi dauz gaur emen bere zatiak deslai³,
Len besterenak izaten zanak jasoteko?

O! zenbat umezurtzek beragan euken ama bat!
Orain bereak aurkitutean ama baga,
Zer diñozue, zeru gogofok, zer diñozue?
Alan saritu nai gaituzue, alan bada?

Au da ordaña, au da eskera, au alogera
Aingeru baten antzera bizi zanarentzat?
Nor izango da bere lekuan beste aingeru
Gordetzaía bat bere umezurtz gaixoentzat?

Bakit, Anjela, zeruak naita, zelan egin zan
Jaio Aingeru Goardakoaren egunean;
Bakit Abade Jaunak eutsala Aingeruaren
Izenaz deitu ura burura botatean.

Bakit izen au loitu bagarik ebalá gorde,
Egitadakaz ebalako ak erakusten;
Alan ezpada, itandu bedi auzo guztian
Ea zer daben Anjela'gaitik erantzuten.

Bera izan zan ume-denporan pitxi-lora bat,
Lirio zuri niri eskua emotean,-
Gero izan zan Aingeru-Goarda gure etxean,
Eriotzeak korañeagaz jo artean,

O! zein ederto ak bete eban Aingeru lan au!
Niretzako zan bere betiko ardurea;

Nik ezingo dot lumaz ipiñi norañoko zan
Bere biotzak niretzat eukan amorea.

Bera izan zan gure etxeko ondragaria,
Bera izan zan ni gordetako gaztelua,
Bera izan zan ekatx. mueta guztien kontra
Buru gañean jariten yatan eskudua,

Bera izan zan neu legez arte eder zalea,
Bera liburu asko ebana irakurten,-
Nire lumeak eskribietan ebazan letrak
Berak zituzan borau ta asko obeluten,

Bera izan zan, egia garbi kantau nai ba'dot,
Gauza askotan ni zuzentzeko irakasla;
Bera izan zan, tantai bat legez aretx motzetan,
Anjela, andra askotan buruz jaso zana.

Agaitik zeñek osatu leiket bere faite"?"
Zeñek ornidu alboan itxi eustan utsa?
Ze garatza dan edan beara kalizatxo au!
Alako lagun bagarik, ze min alarguntza!

Nok lagun egin leiket urteten troka ain sakon
Sastraka baño besterik ez dan onetatik?
Zegaitik alan largau ninduan neure usoak,
Iges egiñik moldau genduan abiatik?

O ez-beara! odeiak kontra jagi yatazan,
Oñaztafi bat gure gelara jaurtigirik;
Negu otzeko gaberdi baten itxi ninduen,
Neure bizitza erdia zana ebagirik.

Itxi ninduen mendi zorotzez inguraturik,
Itxi ninduen atx-arte baten txito preso;
itxi ninduen bide guztiak zañatu eta,
Txarago dana, begietatik itsu oso.

Itxi ninduen ontzia ausi ta oratz bagarik
Itxas asare amofatuan ilunpetan;
Farof bat bere ezin begiztau iñon nebala
Ezelan bere Euskal-efiko portuetan.

Itxi ninduen nafu-gorian lotsaz bilosik,
Itxi ninduen biotz bikotx au bakartua;
Nafas, lurean, loñinka, lan, gafasi baten,
Eztari danau jari artean zaratua.

Ooiai laguntza eskatutera beartu nintzan;
 Baña len bigun yatazan atxok gogorturik,
 Sortu, leortu, gortu, dolortu danak egiñik,
 Ai! batek bere ez eustan egin kaúsiñorik.

Izarai gero poza eskatzen bildurtu nintzan,
 Bat jausi eta bertan zapaldu enengian;
 Bildurtu nintzan lufak uts einda bear nebala
 Ondatu bere eraietako sutegian.

Jauna, eiiintzan neure Anjelaz betiko batu?
 Jauna, eneutsan beretzat emon nik biotza?
 Jauna, beragaz bat-bat nintzan ta batera ilik
 Zelan ez dogu bardin guk igo Zuganuntza?

Ausaz enintzan, Jauna, ni jaio Anjela legez
 Zu gozetako beti-betiko urtietan?
 Jausiko naz ni agiñ-kuríxken lekuetara?...
 Ez, ene Jauna, artu naizu zeuk besoetan.

Gorde naizu Zeuk, Jauna, betseiña oi dan erara,
 Ezkutau naizu Zuk zeure beso zabalagaz;
 Jan naizu Zuk, Zeuk dozun orduren baten,
 Goiko erian gozau zaidazan Anjelagaz.

Ai! bitartean, baña, ba'neki baso ixil bat,
 Bertan egiñik txabola txiki bari baten
 Neure emazte, neure zatia len zanagaitik
 Negar inalkoak utsik edanaz bizi naiten.

Antxe bai pozik emongo neukez ordu osoak
 Gogoratuten nik Anjela'ren birtuteak;
 An bai egunak emongo neukez irakufiaz
 Itxi eustazan gomutagafi ain luzeak!

An bai beraren espirituak ninduke poztu
 Egingo gabaz, lotan nagola amesetan;
 Agertuagaz edufa baño zuriagorik,
 Kontauko leuskit zelan bizi dan zeruetan!

242. ANTXIÑAKO DENPORETAN

*(Urkiola'ko berran eka/x andiko gau
baten batu zirean sei bertsolariak),*

Lenengoa, O/e/a'ko bidari bat '

Gaur eldu yaku gau bat, ain otz eta tristea,
Odei-pifo afeak dabilatz batuten;
Gorde dau llargiak arpegi zurbildua,
Zeruan izartxo bat ez da agertuten.

Len erdí-entzuten zan aizeen durundua
Oiz aldetik ora, ora nun datoren,-
Troketan jausten diran ur minduak ez dira
«Ai ene!» ta «ai ene!» txilioz ixiltzen.

lien zelaiko zugatz oriak ikaraka
Aizerik bere baga daukazanagana
Ontz bat uluka joian, zeren bere azpian
Gizonen bat lurpetu ei eben bein bada.

Gañera ikusi dot Anboto'runtza egan
Joiala azufuts bat koraña bategaz,
Eta desagertu yat oñeztu bat legetxe,
Norbaiti ekitera, uste dot, goguz.

Beintzat txakur-auziak Atxin baño gorago
Txabola baten ziran estu ta lanak;
Duda bagarik esan nai ebela uste dot
Nausia il yakola aren intziriak.

Aize-putzak txistuka pago erarnatzarak
Baibenka darabilen ausi agiñean,-
Soñu ofeek entzunaz otso bat topau neban
Lotan ta koiozaka baten adarpean.

Gidariak ezin fei biderik bilatu gaur,
Zeren zeru ta lurrik etxakon agiri,-
Bildur ikaraz dabil lokatz ta aritzan
Egingo ete daben ankea ipiñi.

Bardin sartzen da nartzan, bidetik aIdendurik,
Bardin zelaian bere tabandurík jausi;
Ereken murmuloa entzun gura (eukela
Nun doian jakitearen dabil baregari.

Tope egin ez daian mugaritzafen baten
 Eta bertan ez dedin ilotzik geratu,
 Gura leuke odeiak, burukan egiñagaz,
 Oñeztñak ba'leiez sari-sari sortu.

Mamu bildurgarriak ara-ona dabiltzaz,
 Areak, zurbilak ta zuri eta baltzak.
 Gaba gabekoentzat, gizonentzat eguna,
 Niretzako ez dira ilunezko gauzak.

Orain ulu triste bat, orain ixiltasuna,
 Orain sunbil bategaz bildurtuten nintzan;
 ilak obietatik urtenik dabiltzala
 Gabetan uste dot nik deslaituen gisan,

Nekez emen eldu naz benta onetara gaur,
 Gaba au edola bere bertan egitera;
 Erukitu zakidaz, zeren galdurik nator,
 Ostatu onetako ugazaba jauna.

Bigafena, Atxarle'ko eizari bat

Goietan aizeak indartsu ebiltzan,
 Euria jausten zan geratu бага;
 Mendi-megopea Atxarte'n eбилan
 Batetik bestera eganjiraka.

Bere ots eskergak, trumoien antzera,
 Bildur ta ikaraz bat eben jarten,-
 Atx-afien batzuk jausiko ete ziran
 Neu beiñik-bein asko nintzan izutzen.

Urankan gogorak mendi goietatik
 Beor eta beiak bota dauz beera;
 Eurien euriaz, otzak kiküdurik,
 Gaizoak joiazan atxpefetara.

Erekak sendaro bitza dariela,
 Doaz zezenduta, amofaturik,
 Ez da azartuko saltoz iragoten
 Arfskurik бага ni lako zafik.

Atxarte'n dagoan txabolatxo atan
 Eizariak gara sustoz esnatu,

Aize-putz zofotzak zeren ifizkitu
Guztiak zituzan laster askatu.

Danok asi aren bedar ta orbelez
Zaratu gurarik arapataka,
Txarko bat sarturik uste-uste baga
Bear izan dogu urten kaíaka,

Ilinti igarak eukiafen surtan,
Bat-batean zeatz deuskuz amatau;
Biar izango dau ara eltzen danak
Eurakaz su-gafik samur bafistau.

Artzain gizajoak atxera igo dau,
Berak an dakian koben batera,
Gabau joan arte beraren baruan
AI daben modura atsedetera.

Nire lagunuoak artzaiñari deutse
Jaraitu atzetik toki atara,-
Ez nebalako nai arei jaraitzerik,
Bentaria, nator Urkiola'ra.

/rugarena, Zaibegi'ko ikazkiñ bat

Mendietatik aizeak beeraturik sakonera
Ikazkiñai loak artzen ez euskuen itxite»;
Alako baten tantai bat ondotik ausi dabe ta
Gure txaboiea joaz ondoan yaku jausten.

Ordu erdi tertzioan txabolatik ni urtenik
Pago zugatz aro baten gorde bear izan naz;
Gau guztia iragoko bertantxe poz-pozik neban
Galduko nintzan bildura euki ezpaneu otzaz.

Zaibegi'ko tontoíean lañoz erdi-estaldurik
Ilargia agertzean arpegi motelagaz,
Gauza txarik uste baga, bideari ekitera,
Damutuagaitik gero, gizajo au asi naz.

Ekatxen iragarlea zala laster ezautu dot;
Oñeztu, trumoi, trujuak, laster dira abiau;
Arnasaz bete eziñik ito bear ninduala
Aldi baten erabüi bisutsak dongaro nau.

Zeru goian eralgiten ziran odeizko armadak,
Or-emen zituezala bitarteak jareiten;
Euretatik begi oneei pozgaritzat nozian bein
Izartxo bat edo beste eutsen erakutsiten.

Espiritu ekatxgiña ikusi dot ain asare,
Belea baño baltzago, ain ¡lun, ain itzaltsu,
Ilargi motela zelan mendi ostetik agertu,
Ikatzelzco kapeagaz bereala dau batu.

Onagiño igotea, bizia salbeta aren,
Gura neban, bentazaña, gaur al neban moduan;
Emen nozu efukafi, il ez nadin otzen otzaz,
Efezki artuko nozu zure benta bañuan.

Laugarena, mandazain bat

Amaitu ziran ekatxak danak,	Gautafak eta sorgin guztiak
Ez datoz atzera geiago;	Ostendu ziran zuloetan.
Garbitu zeru-aldea da-ta,	Zerua, ara zein edefa dan,
Indriskak zirean irago.	Mendiak ofa ¡jargitan;
Izafak argi dira ikusten,	Zutunik ofa atxak dotore,
Ez dira len lako erdi-ilak;	Soldadu zaintzafeen gisan.
Zeruak ondo bizirik daukaz	Zeintzuek ixilik egonafen,
Beraren begi biribilak.	*Are* nik ba'dot egiten,
Odeiak, eurakaz bat aizeak,	Mandazain ba'lira legez eurak
Emendik ba-doaz igeska;	Bertatik: «afe!» dabe esaten.
An goian orain Iratargiak	Ai! baña neu eta bai manduok
Bareka arpegia dauka.	Aurkitu baten txarto gara,
Erekak asi dira makaltzen,	Ez neban bizirik urtetea
Arbolak dagoz ain geldirik,	Sinisten Garaitofe'n bada.
Bakean zerua eta lufa	Gefeak baña zelan atzetik
Dakustaz adiskideturik.	Seguru dakafen bakea,
Gaba len ezaiña ba'zan bere,	Denporak modu berean dakar
Ai, orain guztiz da edera!	Txafetik onaren txandea.
Askotan mandazañentzako au	Bildufak iñoz baño geiago
Eguna bera baño obe da.	Irago zelan gaur ni naben,
Mamurik ez da iñon agiri,	Lo puskat egitea nai neuke,
Ontz danak jafi dira lotan;	Ostatu-zaña, orain emen.

Boskarena, Alt un'go artzain bat

Egia da, bai, gaba puska bat dala argitu,
 Baña alan bere ez da zerua oso garbitu;
 Odeizko belak Iratargiak daukaz oinpean,
 Keiak legetxe igo dabeenak Gorbeia aldean.
 Baita izarak apurkaapurka doaz estaltzen,
 Zeru zabala geldi-geldiro ezkutatutzen;
 Mendi, atxak ta ibaiak dagoz orain itxusi,
 liuntasunak ia guztiak dituz iruntsi.
 Ófarak zelan ots egin daben «ba-doa gaba»,
 Iratzari naz lo nengoana bere kantua,
 Eta txabolan ilda egoan sua dot biztu,
 Autsen azpian obipeturik zana aurkitu.
 Eizari batzuk an itxi dodaz jana prestatan,
 Egunerako gelitiontzuak surtan eíetan,-
 Txakurak bere gelditu dira an jolasean,-
 Estu egozan urten gurarik eizen atzean,
 Baña oraindik nire ustean luze da gaba,
 Ez dot sinisten urtenik dala izar goietara.
 Bada-ezpada agaitik nator Urkiola'ra,
 Kamañan egon gura ez neban goiz arte ala;
 Ekatzak baldin asten ba'dira lengo ganoran,
 Ezin leiteke busti bagarik egon txabolan.

Seigarena, osta/aría

Zer deusku guri eguraldia
 Bildurgaria
 Izanagaitik kanpuan,
 Ona ba'dogu bainan?
 Zer deusku guri gura ba'dabe,
 Naiz ezpadabe
 Jausi cdurtza andiak,
 Bardin edafaz euriak?
 Zer deusku bariz orain aizeak
 Txistu tristeak
 .loaren, eta landarak
 Triskauagaitik dan-danak?

Zer deuskun diñot baldin ba gagoz

Ogi-ardaoz

Gertaurik urdai ta babaz,

Zezin, arto ta gaztañaz?...

Jausi beitekez ekatx indriskak,

Edur zurizkak

Andi naiz pixkak;

Mamuak bebiltz aidean,

Cura ba'dabe lurean,

Eurak nai daben aldean.

Dantzau begie atso-sorgiñak,

Tximur, ziztriñak

Akelafe'ko zelaian,

Gau lenean zein amaian,

Eurak nai daben garaian.

Dantzau guk bere ba'gendu gura,

Aren modura,

Etxean ba-da txistua,

Edera txilibitua,

Obea danbolintxua;

Baita alboka éntzungaria

Zoli-zolia,

Polit-txikia

Adartxo bigaz egiña,

Joten nebana antxiña,

Nintzan sasoian artzaiña.

Mari, zuk egin bizkor taluak,

Ez mordoluak,

Ta bai meetxuak,

Ostriaren antzekoak,

Arintxo efetakoak,

Esetan ondo itorik

Jan dagiezan gozorik

Afotzok pozez beterik.

Ik bitartian jo tuntuntxua,

Txomin gaixua,

Peru'k txistua,

Praisko'k alboka zolia,

Juana'k atanbor baria,

Txilibitu txikia nik.

Jolas-aldi bat egiñik,

Emendik puska batera
Goazen guztiok oera
Lo apur bat egitera.

245. ZOAZ ONDO, AMA!

Onelan zuk, Ama, largauko gaituzu?
Onelan ainbeste seme-alaba?
Zergaitik ez gozuz, zergaitik ez gozuz
Zeugaz eroaten zcruetara"?

Gure zizpuruai ez entzun eginda,
Añiturik nago zelan zoazan.
Ete zoaz, Ama, ete zoaz, Ama,
Pozik baga emen bizi gaitzezan?

Zugan ipiñirik daukana biotza,
Zure besoetan nai dabena lo,
Ama, zu ba'zoaz, Ama, zu ba'zoaz
Zelan aurera da bizi ¿zango?

Zugaz nasi egan egin gura neuke,
Zure mantuari nik oratuta;
Baña ezin igo, baña ezin igo,
Nagoalako, ai! luraz lotuta.

Zoaz ondo-ondo, zoaz, Ama maite,
Zeru gurenean jezañitera,
Eregiña antxe, Efeñiña antxe
Falta dabe-eta, agindutera.

Begira dagotzuz zerutar guztiak,
Noz igoko dozun euren Er ira;
Ongi-etofiak, ongi-etofiak
Egiten bidera urtenak dira.

Naiz ta gu gelditu, Ama, zu bagarik,
Ume zurtzak legez emen lurean,
Ez gagizuz aztu, ez gagizuz aztu,
Jañagaitik zu zeru ganean.

E&ENTERIA 'TAR GORGONI, «EREBIDO»

Elantxobetara. Olerkitxo edernk argitara ebazan Pilipinas'en bizi zan euskaldun onek. Egia esan, euskal-biotza edonun kanta-zale, baiña atzeriai» ba'dago, azkor-miotsuago kanta oi dau

244. LORA BATERI

Ede/a ziñan atzo goizean
lora guztien artian,
usain gozoa jartzen zenduan
zeure inguru guztian,-
beste loratxu danen ganetik
buru erakutsi naian,
margo askoko ofiz beterik
aro ikusten ziñian.

Naikoa ez-ta, atzo goizeko
zeure izate guztia,
arratsaldean agertu ziñan
asko gorago jaría;
ostuten zeutsan beste lorarj
eurena zan eguzkia,
biotz zeurean betiko itxirik
erukiaren atia.

Ta gaur goizean ikusten zaitut
bien ganera jausita,
arotasunen astuntasunak
sustaretik apurtuta;
zure inargodun (ora ederak
iñuritxuak artunda,
guztiak dabiltz or eta emen
banaturik zabaldua.

Beste loratxu guzti-guztiak
zu olanik ikusirik,
geratu dira azi nai ezta
sustaretik loditurik;
zure kaltea ikusi dabe
geienak pozez beterik;
eta zelan ez, ez ba'zenduan
zeuk be eurentzat erukirik?

Edertasunak ta arotasunak
ezpa-dabez sustrai onak,
bi-biak dabez euren buruen
areriorik txarenak.

245. URUNTASUNA

Jakitun batek esan ei eban,
—ez dakit nungo lekuan—
uruncasunak maitetasuna

kentzen ebala beineuan¹.

Jakitun onek, nire eritxian,
ez eban euki goguan
beste guztiak ez zireanik
bera lakuak munduan.

Urun daukat nik Euskalefia
joan dan aspaldi onetan:

asko ba'neban lenago maite,
geiago dot gaur maitetan.

Uau eta egun, lo ta itzarturik,

beragaz naz gomutetan:
Jakitun onen esaera
ez da euskal-biotzetan!

Munduko toki deuntu² edera,
besfe bardiñilf bagia:
noz ikusiko ete zaitut nik,
neure jaio-lur maitia?

Zure semien ufuntasuna,
erbestetasun-nea,
beti negafez zeuri opaurik³
biotz eta gomutia.

Ufuntasuna deritxat dala
maite diranen artian,
zauri andi bat beti negafez,
arik uratu artian.

1) al instante; 2) santificado; 3) ofrecer.

Ortik dabiltzan euskal-semiak
Euskera entzun naiezik,
urren daiela, gure antzera,
euskal-lur maite-tnaitetik.

Maite ezpa-dabe euren izketa,
Euskalefian bizirik,
egongo dira gau eta egun
negafez entzun gurarik,

ARZUBIAGA

Ikusi «*Euskalzale*.» alclizkiugia (1897), 387 or.

246. SORKUNDE GARBIAK!

Amaitu da gaua ta Febo'k
buztatu ditu zaldiak...
Abtetan da bere burdian,
ia igo ditu mendiak,-
aro panpafoi a ikustean
zabaltzen txinpart argiak,
dakust benetan gaur dakazala
bari on ta pozgafiak.

Amaitu ziran Eba gangafak
ekafi euskuzan penak;
ufundu dira gau baltz ifunen
berunezko odei astunak;
gaur sortuten dan eguzkitxuak
uxatu ditu dan-danak
Pozez beteak izango dira
aurerantzean egunak.

Aingerutxuen talda andiak,
jira-biraka zeruan,
dabiltz kantetan eta olgetan
Maria'n tronu albuana.
Euren eguak ega-beraka
astintzen dauen lañuan
eskiñiagaz eres bigunak,
kantaurik arpa gozuan.

Dontzeia gazte guri-guria,
txukun lirañik jant-zia,
lirio lora polita legez
guztia zuri-zuria:
Lora sorta bat dua eskintzera
neguak ezerik itxia,
ta lora artean biotz biguna
opatu dautzu, Maria.

Koblakariak alde batera
itxirik kantu tristeak,
ipinten danez euren Uretan
gaur kordel alegereak;
bazter danetan zabaldu daizan
kanta gozuak aizeak,
kantau daruez Ana'n alaban
birtute guztiz nobleak.

Ni bere nator, Ama maitea,
zure altara eder aurera;
Ez dakart baña kanta bigunik,
ain gitxi loraik Zugana;
bakar-bakañik daukat (ira bat
beti negafez dagoana,
eta biotza armin-armiñik
minberatua dan-dana.

<p>Kantau nai dautzut orelan bere zeure Sorkunde Garbian; kantau nai dautzut, baña itoten da kantua nire ezterian; kantau bear da pozezko kanta gaur dogun egun andian, eta ez dago kanta gozorik nire lira negartian.</p> <p>Zuk egin zeiket, Mari edefa, Aingeruagaz bialdu lira baria, zoli-zolia; edo bestela zolitu kaden negarti daukan neurea; Ama, zuk ori egizu, eta bertatik kanta samuñak arek gaur kantauko ditu.</p> <p>Kantauko dautzu Zu zareala beti-betitik autua, izan zaitez an uiol andian kutxa santuan usua, Zuk ekartean zure pikuan kimatxu eze-dontsua, bildura kendu ta poztu daiten Noe aitalen gaurkua.</p>	<p>Kantauko dautzu Zu zareala izar diziatzailea, gure aurretik beti doiana erakusteko bidea; Zuri begira ondo doiala mariñel gizon trebea, beti seguru, joko ez duala atx gogor ta eskergea.</p> <p>Lirio lora-sorta batean zara Zu berarizkua, beste guztien gaiñetik gora dozuna agertzen burua; zeure kolkuan gaiñezka dozun iñontza eta garúa osasungari da, egon daiten sortu guztia ezitia.</p> <p>Zara Zu, Andra zoragaria, orban bagako andrea, deabruaren arerioa ta buru-apurtzailea: orexegaitik kantetan dogu dala zure Sorkundeá, garbi-garbia ta pozgafia, bape obenik bagea.</p>
---	---

BALBINO OARITA-ONANDIA, APAIZA

Eleiz-gizon on eta langiia; Duraugo'ko Ana Donearen eleizan, luzaro egon zan arima-zain. Ba-ditu garai artan idatzitako euskal-liburuak. Itz-neurtuetan be, nozik-bein, ustu eban bere biotz-azpia.

247. JESUKRISTO GURE JAUNARI

<p>Zerura dua, zerura dua, Jesus gure txit maitia, Lur giro txar ta elkor-elkor¹ au Itxirik onez betia. Zakustaz, Jauna, inguraturik Aingeru ederez guztia. Ta zeru goian Zu artuteko Dakust, nor?... Aita zuria.</p>	<p>Zerua dago urdin-urdiña, Muru-garaiak² pozturik, Mendi-zelaiak, padura³ danak Lora politez jantzirik; Apostoluak ta Ama Birjiña Dagoz bakarrik tristerik, Euren Maisua dakuselako Bere Aitagana goiturik.</p>
--	--

Aingeru batzuk agertzen yakez, Gora begira?... Jesus berbera
 An, supituan⁴, aurian, Etofiko da airian,
 Eta dirautse; «Zeren, gizonak, Itzaltasunez, mundu guztia
 Zauze emen, mendi-ganian, Juzgetan datorenian».

1) estéril,- 7) collado; 3) cacpiña,- 4) de improviso.

248. ZAZPI EZPATAK

O, ze oñazak, Jesus'en Ama, Nok esan, Ama, zeure naigabe
 Zeuen Biotzen erdian, Gogorak, ikusitzean
 Simeon zafak bioi ezpatak Zure Semea kurutze-kargaz
 Aitatuteaz batian!... Samintasungo kalean?

O, zein mindua, Ama, Jose'gaz Ama zelan irauin, ainbeste miñez
 Jesus zenduan gordeko, Kalbarioan jaigita,
 Ijito alderuntz gabaz ígasi Zeure Jainkoa zekusazula
 Erodes'ek ez ilteko!... Kurutze baten josita?.

O, zein iluna Biotza eukazun, O, ze negarak, Ama gozua!
 Ama, minduraz betea, O, ze anpulu malkoak,
 Iru eguntan uri guztian Kurutzepean Gorputz ilotza
 Ezin biñaurik Semea!... Artzean zeure altoak!..

O, ze samiña, Gorputz santua
 Obi barian itxirik!
 Ama Dontzela, gorde gagizuz
 Beti grazian bizirik.

MELTXOR ANDONEGI, APAIZA

Begiz ikusi ta eskuz ikutzen dogun zerbaitek eskeñi oi dausku sari-askotan olerki-gai bikaiña; gero, geure antze ta barne-suz jantzi oi dogu kanpotik artuta-ko gai ori; ta or, etxegileak ari landuz etxe lerdena lez, eder-zalcak ittez oierki joria neurtu. Órela dagi gure apaizak Begoña'ko muña ixilean. meadi-zugatzarmaifak begipe izanik.

249. ANDRA MARIA ZERURA

Andra Maria, Zerura zoaz Ai, ene Ama! Nok al eikean
 Seme Jesus'en besuan; Zure jantzitik oratu,
 Antxe bai ondo artzen zaitue Mendi santura gaur igon eta
 Atsegiñezko kantuan. Aingeruakaz gozatu.

Atsegiñeko soñu gozuak
Zedron aldetik dantzudaz.
Ama laztana! zerutar danak
Poztuten dira gaur Zugaz.

Urezko jantzi edefa dozu
Apaingaritzat soñean,
Ilargi zuri zilafetua
Sapingotzako oñean.

Sion santuko gain buru baten
Eder ik dozu jargoia,
Zeure burua izan edefez
Apaunduriko koroia.

Eba'ren seme erbestetuok
Begira gagoz Zuganuntz.
Ama samurai Biur egizuz
Begi bigunok guganuntz.

Egun-sentiko izara legez
Eguzkiaren aufetik,
Ilezkofezko argi dontsua
Emon oi dozu zerutik.

Biotza dozu samura eta
Eskuak guztiz zabalak:
Jaunak Zugaitik artu daizala
Adan'en seme-alabak.

250. GARBITEGIKO ARIMAREN DEADARAK

Ortu santuan nenguanca
Gaberdi baten bakarrik,
Arigarizko dedar itzalak
Urteten eben lurpetik.

Garbitegiko arimak ziran
Ainbeste neken artean,
Su-lokariak eten ezin ta
Laba goriko garpean.

Baleitez bigun gure biotzak
Eskatuteko Jaunari;
Ainbat lasteren igon dagien
Zerura Garbitegiti!

Aita ta ama, neba, areba,
Senide eta lagunak,
Sugar biziak ereten ditu
Garbitu arte orbanak.

Guraso batek laririk diño,
Suzko izerdi bitsetan:
«Esker gaiztozko seme alabak,
Aztu nozue benetan...»

Guraso-dedar lanetara
Gortuten dana munduan,
Beste ainbeste igaro gabe
Ezta sartuko zeruan.

Gaztetxuterik guraso kutun
Beti zan alaba onak,
Suzko gelatik negarez diño:
«Ze laster aztu nau amak!»

Adiskideak, edola bere,
Eruki zaite gugaitik,
Ainbat lasteren igon dagigun
Zerura Garbitegitik.

Jesus, gizonen Salbagilea,
Ba'gunzke presontegian,
Alegin dana egingo geunke
Aterateko ustian.

Garbitegiko arimakaitik
Jesus'ek diño samurik:
«Aien onean egiten dana
Neuretzakotzat daukat nik».

Gau eta egun eskatu daigun
Arima onen pakea,
Ainbat lastefen igaro daien
Sion santuko atea.

EUSTAKIO MADINA

Ez eban askorik idatzi, baiña ba-ditu bertso politak: eta banakaren bat izan ezik, guztiak Jainko-leiazkoak. Ikusi *Euskalel-ia* (1886), XV^ogaren alea, 270 or.

251. AMA BIRJINARI

Birjiña maitia! ots-edeíeko	Tore-sugiak artu-eziña,
JaunarenAma garbia,	Ontzi galduen izara,
Zeruetako «jauregi-acea»;	Cuzur-bidetik gaizuz gorde gu,
euren poz, geure ustea.	Guri argi zuk eginda.
Naaren arteko lirio zuzen,	Kgi-auste baltzak astindu egizuz,
Uso guztizko edefa,	Laban-afiak aldendu,
Gure zaurien osagaria	Bidez galdurik dabiltzazanak
Oindik dakafen, Maria!	Egizuz zear-bidetu.

Jesus, zuretzat gorantzak beti,
Dontzeliaren Semia,
Aitagaz beti bedeinka dila
Megope dontsu maitia.

AZKUE TA ABERASTURI'lar PIZKUNDE APAIZA

Lekeitio'n jaino 1864'an; Bilbao'n ii, 195^oan. Euskaltzaindiko buruzagi, bere lanik aipagarrienak: 1) *Euskal izkindea*; 2) *Bein da betiko*; 3) *Vizcaytik Bizkaira*; 4) *Iztegia*; 5) *Cancionero Vasco*; 6) *Txiristadak*-, 7) *Morfología Vasca*; 8) *Ardi galdua*; 9) *Oipuzkera osotua*; 10) *Euskalerraren Yakintza*; 11) *Urfo, Ortzuri*, ta abar. Orixe'k diño: «Euskeraz ari geranok Azkue jaunari zor diogu geienik, eta euskerak ere bai. Gizon mardula gorputzez, apaiz eredua, biotz oneko gizona... Gure oroimenetik ez da beñiere galduko aren izena, euskera bizi daño. Ark atera du gaixoa bere zarpaifetatik, eta soiñeko apañez jantzirik ikusi», Ikusi *Euzko Gogoa*, 1951, azila, 16 or. Noizka olerkiak be idatzi ebezan. Azken-ataiek© euskaltzale oneik geure roendeokoa diran aren, euren olerki-lanik geienak igaro-mende azkenean egin ebezelako,jarten doguz ementxe.

252. ERIMIÑA

Dardaia baizen bizkor ta lerden	LJru ta ufu sar adi bertan;
egaz abilan usoa,	bildura aizetan utzirik:
Lea ¹ ondoko etxeno baten	Iñortxok ere ezтик ikusten
egazperagiño oa.	an pisti erpe-zorotzik.

Eztakusk dena zein garbi, txukun, egazpe ortan dagoen?	Orko etxandere ure-biozdun gibel-min gabe orixe
Bete-beteen esan dezakak: «Euskaldun bat bizi da emen».	Det lur gaiñeko ondasun bakar, ni maite ñauen amaxe.
Atal-ondoan kukuruku-ka ari dan oilar putz ori	Maite diat nik, o egazti ixil, ik or dakuskan txokoa,
Auzo-munetan dabil edatzen toki ortako, o ze zori!	Txoko ori baño txit maiteago or bizi dan gurasoa.
Su-baztefeko egur arteko pipizulodun seaskak	«Ura ufatxua» entzutorduan ta artoa ikusi ugari,
Amets gozoak, nere aur-ametsak, oso gorderik zeauzkak.	Ego-zuri laztantxo, i ere oilasko artean sar adi.
Igon ote da batxo munduan ametsak baño gorago"?	O zein gozo ta zein mamitsu amak emandako artoa!
Or ur-aria baizen be-bean dituen bat emen dago.	Agokoaren oroipen utsa arimaraño dijoa.
Galde uda naiz negu-usaiñez goi-be dabiltzan lertxunai,	Aur nintzanean nuen bezela, gabero Jotarakoan
Seaskefítik zein goi ta uruti bizi naizen ni. Bizi? Ai!	Oraiño ere amets gozotan ama det nere gogoan.
Aizeak ere nekatzen dituk ortik onera urbiltzen,	Aur nintzanean nuen bezela, seaskondoan gabero,
Ta iñork etzekik, neronez landan, zein asnas-bear nagoen.	Ama maiteak oi u egin bezait: «U-au-atxoa lo ta lo»,

i) rto de Lekeitio.

253. ILLARGIA

Atafatze'ko Paradisutik odei-seaskara urbil	Arain lotiak, esnatu eta ziáfarturik apafetan,
Bi nere eritar bidaiderekin ninjoala orain bi il,	Zebilzanean zure masailan musu artu-emanetan.
Auñemendi'ren tuntur gaiñetik agertu zenidan ixil:	Nere lagunak txoraturikan biak zira oiuz ari:
Ezpura-sagar bat baizen txuri, ziza bezela biribil.	«Txoriñoa» ta «Urzo txuria», «Agota» ta «Oi laboran».
Ura zan afats ta gau-giroa, OTOmengari benetan!	Ibai-ondoko arkaitz bafuttk norbait zan atzerakari.
Zure irudia gekusenean Onize-ibaiko uretan,	Lamiña ote zan, sorgiña ote zan zerantzuna gure otsari?

«Nola gau itzal goibel antzuak
 erne dezake argia?
 Eguna gautu orduan, nola
 gaua eguntzen ari da?»
 Galdetzen zuen bidezti bata
 itxadonik gure epaia.
 Nola litekenargi iletik
 zu sortzea, ilargia.

Aita nuen nik ereslaria,
 ama det argizalea.
 Ez ote dit biotzak nun gorde
 —gordailutxo bat txumea—
 Ereslarien ostargi-txinar,
 argidun ulerpidea:
 Zuri gaur oiuz zorarazteko
 ta antz-arazteko bidea?

Zure argitan baratze-oianak,
 sorozak zerua diruri,-
 Laborarien etxol apalak
 jauregi txukun ta txuri.
 Zure begiak, biregin aren
 giza ta eme maiz beltzuri,
 Eztigu ikusten musu goibelik
 ta erfo-jantzirik guri.

Su epelezko bil oren afez
 odeiak aiena bediz,
 Lorik datzazten efitar auek
 esna ditezten zu ikusiz,
 Argi oietan jakin dezaten
 nor diran beron jatoriz
 Ta aitor dezaten biotz bakafez:
 «Bat izateko jaio naiz».

Ez al zinuzten, iifargi eder,
 lengo Euskaldunak loisintzen¹
 Ta orbelezko oge biguñetatik
 ez al ziran ateratzen,

Ifadaz, oiuz zure izen ona
 eki gainean goratzen;
 Sakon ta egien² bafi ixilak
 oiartzun gozoz ozentzen?
 Xuberotafak egodun zanko
 zaintsuak sorik al dauzka?
 Gipuzko-seme ezpain-biguña
 nola ez dantzugu oiuka?
 Kantai-altxordun ñaparr mazalak
 atera bediz elika³,
 Euskaldun zafen eresi txauex
 al zezakezten elika.

Ezkontz-egunez emaztegain
 baizen apain eta lerdan,
 Argi gautafa dabiñean
 itzalik-itzal afaitzen,
 Zaude, eguzki, lozko lerdetan,
 nagiz gaua luzatutzen;
 Zaude, ta gogoz iretsi itzatu
 suzko estai⁴ oiek bafenen.

Edefa zera, maite zaitugu,
 gereka⁵ ta aldakor argia;
 Eresi belaz gozatzen dezu
 maitalarien bizia.

Zu baizen eder, zu baizen gozo,
 zu baizen maitagafia
 Degu EHskaldun banakatuok
 gure ama Euskal-Efia.

Mendi auetan bein ere ez dezu
 entzun euskal-itza baizik.
 Erdal ubelde⁶ afe-indafez
 ba'zekus iñoiz itorik,
 O gure asaben lagun zar ori!
 zoaz ospurura⁷ emendik,
 Izargiñaren bizi-tokia
 jafi dezazun apaiñik.

1) acariciari; 2) colina; 3) en tropel; 4) rayo; 5) inquieto; 6) diluvio,- 7) firmameato.

TXOMIN AGIRÉ APAIZA

1865'an jaio. Ondarora'ko seme argi ta azkara, tole* bako ta bioztin. Oñati'ko Batzaretik (1919), Euskaltzaindikoa Axnlar ta Txomin Agiré doguz, noski, euskal idazlerik bikain-jatofenak. Bere lan ederak: t) *Añemendiko lorea*, «Euskalzale» albistariak 1897Bafeo urtean eragiñiko Batzaldian sariztatua; j) *Kresala* (Durango, 1906); j) *OorCa* (Dtraugo, 1912); l) *Ni Ia Ni, Lafeldeko lorea, Joan-elofi bal Eroma'ra*, ta beste artikulua ta olerki asko. 1930'ko urtafiareu M'an Jaunak betiko atsedena emon utsan. Il zao urtean bertan, jofailaren 25'an *Euskal Esnalea'rLn* arduraz deduzko batzar bat eratu eben Donosti'n; eta batzar aietan, bai K Etxegarai iztunak, bai Azkue jaunak, guztiz ederto itz egin eben aretzaz.

254. SEASKATXOA

Ara emen aur bat, jaio-beria,
Jaungoiko izanik lufez jantzia...
Begira bago, Aur pozgaria,
Nola daekazun, zer miraria!
Esna biotza, lotan begia.

Lotan zaude Zu lasto gañean,
Esna ta deiez alai gurean,
Intzez beterik gau ilunean,
Afenez eske, dei samuiean,
Ar zaitzagula guk, biotzean.

Ai, nere Jesus, atoz nigana!
Zorioneko Zu zaukazana!
Zuretzat det nik biotz dana,
Ta naiz Zuk eman samin ta lana,
Zaude nerekin, Jesus laztana!

Gizon lurtarak, esna ta jaiki,
Jaiki ta zabal biotza ideki.
Jauna da eskale! Zein ezta eruki?
Egin animan, epel ta garbi,
Seaskatxo bat Jesus Aurari!

256. SARA'KO LOREA

Madalenatxo Lafaldekoa,	gefa-denpora bildurgafian?
Sara'n sortu dan lorea,	Nora bakarik, maitea?
noraiño zoaz ain goiz t'apaiña,	—Bera'rontz noa bilatu naian
ain eder eta gaztea,	arimarentzat pakea.

—Baiñan etzera, Malen, bildurtzen

Bakañik gazte eder ori?

—Nere bidean ni bildurtzeko

zer egin diot iñori?

—Zer egin dezun? Zer egin dio

arkumeak otsoari?

Zer egin dio txori gaixoak

mirotz erpe sendoari?

Ai! bildur zaite, Madalenatxo,

SaraYen edergaria!

Mirotz guztiak t'otsoak baiño

txarago da geraria:

bere legea da gofotoa

t'amesa odol-egafia,

laguntzat dauka bandera bettzdun

eriotz negargafta.

Pinet gogora da Sara-afdean

prantzes martitzen burua,

betosko Mun, begirada txar

t'itz garatzean maisua.

Gudari askok egin bear du

martitz oren agindua.

O, Jaun-Goikoak egin dezala

biotz samur t'onekua!

* * *

Or dator Malen... Arpegia du

gozo, biribil, leuna;

maitasunezko begiak dauzka,

begirada txit atguna,

gorputz lirain ta ondo betea,

sasoiko azkartasuna.

O, zein eder ta zoragarria

dan Madalena txukuna!

*

^—Nondikan zatoz? —galdetzen dio
gerari batek, zoñotzjk—.

—Bera'tik, jauna, —erantzuten du

Malen gureak—, Bera'tik.
 —Zer egin dezu gaur Bera'n? —Jauna,
 autortzea bakarik.
 —Eztet siñisten; salari¹ zera:
 lotua zaude bertatilik.

Ai! Ba-darame gaizkiie gisan
 euskal mendiko usua.
 Gezur txiki bat ezan nai ezik
 galtzen du bere burua.
 Gazte zera ta bizitzagatik!
 gezur bat, Malen gajua!
 —*Salbe fiejina*. Gaztea ba'naiz,
 gazterik nai det zerua.

O mingarla! Men egin zaio
 Pinet'en aginduari.
 Zer egin dio txori gaixoak
 mirotz erpe sendoari?.,
 Zer egin dio arkumetxoak
 otsoko amoruari?...

1) espía.

256. ZERGATIK NI KOBLAKARI?

*Neure emazte
 Manu Mari,
 zeñek ein nau ni
 koblakari?*

Zugaz bizi nintzanean
 basefi zar txukunean,
 gorpuz sendoa neukan, ta
 maitasuna biotzean!

Maite neban emaztea,
 zar zanean naiz gaztea.
 Maite neban! eta nintzan
 era berean maitea.

Gorputzean odolak otz,
 buru zuri ta zofotz,
 gaur... bakafik bizi naz ni
 neure efian bertan afotz!

*bl eure emazte,
 Manu Mari,
 zugaitik naz ni
 koblakari.*

Baiña zu baizen obeto
 maite dot neure mendia,
 euskaldunen jaio-leku
 ta aitona zaien obia.

Arotza emen ikustean
zaunkaz oi da zakurdia,
peril-ordu estuetan
crestun koplakaria.

Ta eresiak berotzen dau
euskal baso gudaria,
ta zaunkatik ez dago urin
zakuraren ainkadia...

Zenbat bidar uraiu dot
oiuka neure eztaria!...
Ozinbeltzek zenbat bidar
entzun dau nire ifintzia!

Zenbat aldiz berotu dot
euskal gizonen biotza!
Zenbat bidar ikusi dot
nire ondoren eriotza!

Zenbat aldiz odoldu dot,
neure aizkora zorotza!
Zenbat aldiz amaitu dot
bizar gendun arotza!

Zenbat bidar ikusi dot
gure mutil menditara,
besoetan ipiñiaz
ekaitz guztien indaia!

Begietan tximistea,
ta infernuko su ta gara...
Ta aren auretik igesi
mendiz beera prankotara.

Gaur naz zafa, ta atzo gazte!
Zein arin doian guztia!
Bitartean idoro dot
urtien erakutsia.

Gaur ba-dakit eztala ondo
sentzun baga zaunka eitea
ta bakean doianari
ortz-azurak ezartea.

Geldi orain, menditarak,
bakotxa geure lekuan:
elduko da ereti ona,
ta aupa, mutiiak, orduan!

*Neure emazte,
Manu Mari,
Jaunak ein nau ni
koblakari.*

Ilargi ta eguzki eder,
zeru goietako izarak;
baso, txara, zugaztiak;
be-aldeetako ibaiak.

Mendi tantai, efekondo,
ibai zabal ta itxasoak,
gizonentzat sortu ditu
gure Egile Jaun-Goikoak.

Beragaitik bizi naz ni,
Beragaitik gaia euskaldun..
Gauza guztien gaiñetik
euskaldunok maite daigun.

Maite dot nik sorteria!
Maite neban emaztea!
Baiña bien gain-gaiñetik
maite dot neure Egilea!

*Neure emazte,
Manu Mari,
Jaunak ein nau ni
koblakari*

JUAN I. IZTUETA

1767-1845. Zaldibi'ko semea. Liburu bi beñik-bein, guztiz edefak, bereak ditugu: *Qipuzkoa'ko dantza gogoangarien kondaira* (Donosti, 1824), ta *Gipuzkoa'ko kondaira* (Donosti, 1847). Dantzari, ta eri-musikan oso aitua. Euskal-soloan, ostera, langlle gartsu agertu zan beti; gure gauzen onerako zeitekean edozetan jarduteko beti zintzo ta gertu. Zenbat oitura, zar ta ernegafi, berari mila esker, gaurkuok dazauguzau! Naita iñoiz baldau ta zabartxo, nasai ta jori darabil geienez euskera. Gizonki landuak doguz bere neurtitzak. Ogibidez kapagina, gizon apala ta gogo giro eztikoa.

257. KONTXEXI'RI

Maite bat maitatzen det maitagarria;
 Begi edefa du ta guztiz argia;
     Daukat ufuti,
 Bañan ezin kendu det burutik
     Aren itxura.
 Saldu al ba'liteke pisura
     Uriaren truke,
 Nork erosi faltako ez luke.

Ogei ta lau leguaz nago aparte,
 Bitartean ba-dauzkat miloi bat ate,
     Guztiak itxirik.
 Nai afen, ezin egon ixilik;
     Beti negarez,
 Nere maite-maitearen galdez:
     Ote dan bizi,
 Biotz-biotz nereko Kontxexi!

Egunaz argi gutxi, gauean ¡Jun,
 Kotsuelorik ez da neretzat iñun
     Maitea gabe.
 Egin ote nadin aren jabe
     Oroitutzean,
 Zenbait pena nere biotzean
     Dirut igaro!
 Maite det, eta ez da milagro!

Ai! au bakardadea eta tristura!
 Nere biotz gaixoa ezin piztu da;
     Ain dago ¡la!

LAU ÜIZALDÍ: XIX

Beti dabil kontsuelo bila
Bere artean.
Ba'nengo maitearen aldean,
Ordutxo biko...
Pena guztiak lirake ilko!

Nere maitea, zutzaz ni oroitzen naiz,
Egunaz, baita ere gauetan txit maiz,
Lotan ere bai.
Zu ikusitzera ni joan naiz;
Libre ba'nengo,
Or nitzake egun bigarengo;
Naiz orduan il,
Ez nuke izango batere min.

Leengo gau batean egin det amets
Bañan pentsamentuak beti aldrebes
Irtetzen dira:
Ustez nengoen zuri begira;
Maite polita,
Rorrearen gañean jafita,
Kontu kontari...
Nai nuen, bañan ez nintzan ari.

Maite nerea daukat beti gogoan:
Ai, orain ba'nengo ni aren alboan
Iñoiz bezala!
Jaunak amets au kunpli dezala,
Ba'litz konbeni;
Kontsueloz ilko nintzake ni,
Nere ustean,
Maitetxoren biotza ikustean.

Nere maite polita, ez da zer etsi;
Bigar ez ba'da ere, or nauzu etzi
Lengo lekuan,
Alegatutzen naizen orduan,
Ai, ura poza!
Nere maite-maitetxo biotza,
Zuri begira
Pena guztiak aitzuko dira.

Zure gauza polit bat oi det nerekin,
[zkribaturik dago letra birekim

K ta B dira;
Askotan nago oiei begira;
Ain dira piñak!
Maitetxo polita, zuk egiñak
Sedaz ederki;
Kolkuan gorderik dauzkat beti.

Esperantzetan bizi, maite gozoa;
Noizbait kunplituko da gure plazoa;
Eta orduan...
Gauza txafik ez artu buruan,
Lengoai utzi;
Ez degu pasatzen pena gutxi
Preso sei urtez
Onduko gaituzte nere ustez.

258. GURE EUSKARA MAITE

Gure Euskara maite jakintsun eztia,
Aienatu nai zuten arotzak guztia.
Iguin ba'dute ere bera ikustea,
Urteak joan aren, txit dago gaztea.

Erdaldun mingain latzak, orain zenbait urte,
Euskara gaztetzetik ez baitzuten uste.
Alegiñan aundiak txit egin dituzte,
Galduko dutelako: bañan ezin dute.

Bere Seme prestuak ongi apaindurik,
Agertu da Euskara aitz zuloetatik.
Sasoikoa dago ta pizkora oraindak,
Ez da izkuntza bat au berdintzen duanik.

Gozoa dalarik da guzizko zintzoa;
Inkera guzietan lendabizikoa.
Beraren egile zan gure Jaungoikoa;
Argatik da Euskara ain gain-gañekoa.

Nagusi eta buru dala egiazki,
Egin izan diote ixukarik aski;
Erabií ere bai etsaiak txit gaizki.
Bañan orain guziak azpian daukazki.

Euskararen etsaiak dirade argiro,
Mavans'ekin Llórente eta Osorio.
Asmatu aren zenbait gezur ta sesio,
Aien esker gaiztoan gañera da igo.

Beste anitzek ere txarkeria asko
Esan izan dituzte Euskararentzako,-
Batzuetan inki ta besteetan inako,
Izulurik txokoan egondu dalako.

Mavans eta Armesto, gorputz bat egiñik,
Ari ziran Euskara puskatu eziñik:
Jo ezak andik, eta jo ezak emendik,
Moldatu bai-tzituen Aita Lafamendi'k.

Uste etzuten gauza zitzaien gertatu,
Etzekilen lanean ziralako sartu:
Asi ba-ziran eta bai aiei damutu,
Astin aldia txarak etzituzten artu.

Maitaro naiko zuten Euskara ikusi,
Baldin bear bezala ba'lute ikasi.
Ezagutzen ez ta mendekalzen asi,
Nola nai zuten, bada, ba;a irabazi?

Ondoren agertu zan Don Joakin Trajia,
Naspilatu naiean Euskara garbia,
Aotan artzen zuela Ñaparen eña;
Ustez etzuelako izen berekia.

Gutziz gauza aunditzat Trajia'k esanak,
Desegindu zituen Astarloa jaunak.
Ain ziraden traketzak eta txit baldanak,
Ezagutu ditzake eroa ez danak.

Astarloa'ren obrak dira agiriko,-
Alakorikan iñon ezta nerekiko:
Mingain latz aro zenbait astotzar lapiko
Ixilduko dituzte sekula betiko.

Mundu guzi-guzia jakiñean bego;
Biziko da Euskara orain eta gero.
Beraren aundizkatzen gogaltsu ta bero,
Izkribatzen ari da aspaldian Ero.

Atera ditu onek bi obra beriak,
Esaten dituela beretau egiak.

Aiek irakurtean etsaien erdiak,
Ezur uts egin ditu sabel afabiak.

Txori buru puztu bat egiñik txit aundi,
Etsai irten zitzaioren gure Euskarari;
Apez jantzian zuen izena estali,
Aditu bai-tzituaren bereak eta bi.

v Luma lodi zatar bat zorozturik gaizki,
Asi zan izkribatzen afoturik lazki,
Euskara jxiltzeko asmoetan naski.
Efonkak botatzea ez! ordea aski.

Kakoa ortik eta emendik makoa,
Esaten zuen zala Montuenga'koa.
Uste ba-zuen ere zala goapoa,
Astin bat artu zuen, a! zer noiakoa!

Maiz joan batera ta naiz joan bestera,
Non-nai arkitutzen da argiro Euskara.
Eman bear diogu zor zaion eskera,
Bestela gu beraren semeak ez gera.

Euskara piztea da erdaldunen miña;
Ez dakit nondik duten ofelako griña.
Mundu guzian dago sustraiak egiña,
Itz egin oi zalako bera txit antziña.

AGUSTIN P. ITUPJAGA, APAIZA

Ernani'n jaio zan, 1778-J-3J'an; 1851-MI-30'an il. Apaiztu ta laster, bere erian bertan, gaztedia buruz apaindu ta gogoz indartzearen, ikastetxe bat irasi ta antola eban, gerora oso entzute aundikoa. Irakasle argi, ekian baño geiago erakusten ebalan esan oi eben efitarak. Euskaldun oro jpuin-zale gare'a jakiñik, karlatar gudu ostein Laburdi aldean igaro zituan urte (1839-1840) bietan, neurtu ta egiñak doguz, antza, bere alegiak: antzez, bakun, era berezian noski; iñoiz mordolo agiri bada be, ezta aintzat artzeko. Onela Aitzol'ek: «Aldizka bertso kaskar samafak, efezegi neurtuak ba'dirudizkizu ere, neurtitz yaiioak, esakera jatorak, auraldi zorotzak eta alako eder-erakusketa apañak arkituko dituzulakoan naukazu». Ikus *Ituriaga 'ren Ipuiak* (Tolosa, 1932), itzaurean. Birjili'ren *égloga* batzuk be euskeratu ebaxan. Ipuiak eta beste moldaera batzuek (Tolosa, 1884). Ikusi onezaz gañera' G. Muxika'ren *Ernaniar ospetsuak: Itur/aga, Kardaberaz, ürbieta* (1910).

259. ESNE-SALTZAIEA

Neskatx bat zijoan bein eskuan txantxila ta
plazara neguan, kaikua buruan,

Gorputz liraña zuen,
 gerra txit mea,
 ilea orporaoño,
 ure-kolorea,-
 ortzak periak bezela,
 aoa txikia,
 begiak beltz, aundiak,
 ezpana goría,-
 ibilian iñori
 ezer zor etzion;
 itz batean, jendeak
 begiratzén zion.

Lasterka bere-buru
 zijoan izketan,
 itz egiten zuela
 izkera onetan:
 —Esne au nerea det,
 aítak ala nairik;
 au salduz diru asko
 artu bear det nik-
 Gero bearko ditut
 arautzak erosi...
 saski bat bete-bete
 izango det noski?
 Laister udabefian
 nik nere burua
 txitoz ikusiko det
 dana inguratua.
 Egiten diranean
 oíanda, oíasko,
 artuko det aiekin
 dirurikan asko,

erosteko perian
 aufera txefía,
 berexitzen dedala
 albait umazia;
 ugari izan baít-da aurten
 mendian ezkufa,
 joaraziko diot
 laister tripaz lufa.
 Ta izango duelako
 urdaia lodia,
 artuko det onekin
 nik diru aundia,
 eta erosiko det
 txaltxo bat urixa,
 umeak egin ditzan
 etxekoen gixa.
 Ta urte asko baño len
 ba-det nik ustea,
 arkituko naizela
 ganaduz betea.
 Ta ozta izango al da
 efian neskatxik
 ezkontz-sari nik aña
 izango duenik"?

Baña asmo oiek egiten
 ari dan artean,
 ifixtatzen zaiozka
 bi onak lurean...
 Agur aren esne ta
 araultz ta txitoak,
 agur txefi, txal eta
 sari guztizkoak!

Maiz oi dirade berdin
 gure uste utsak,
 ta txakur gosearen
 gaberdi -ametsak;

260. ASTOA TA TXERIA

Asto zar bat bizi zan
 ukulu batean,
 eta txeri bat beriz
 aren bazterrean.

Txerfiari astoa
 zitzaion bekaizti
 ikusten bait-zun ura
 lasai zala bizi.

—Ori —zion— or dago
 guziz ugurturik¹;
 ez dezake ezertxo jan
 iriñik gaberik;
 ni befiz emen nago
 gosez idikirik:
 jan-tokian ez daukat
 lastoaren pixkik.
 Noizik bein baldin ba'det
 inilizkatzen zaia,
 ba-nago jai ote dan
 edo ta eztaia.
 Goizetik aratsera
 auxen da aren lana:
 Tripa ezin jasoan,
 ezer ezin jana,-
 ni beriz ortxe nabil
 beti zamaturik,
 indarak galdu eta
 ezin igiturik.
 Atz egiten diote
 ari bizkarean,
 «maitetxoau» esanaz,
 jana ematean;
 ni zamaren azpian
 inork ez uriki,-
 austeituzte egunean
 nerekin makil bi.
 Zenbat eta daukadan

indar gutxiago,
 ainbat eta gañean
 det makil geiago—.

Au oi zan astoaren
 goizeroko izkuntza
 Jainkoari esanaz:
 —Indazu laguntza!

Ostegun-gizen egun
 deritzan goizean
 dan-dan-dan asten dira
 etxeko atean.

Esnatzen da astoa ta
 eietik du ikusten
 arakiña batena
 deadarka sartzen,
 esanaz: —Goazen, goazen;
 non dago txeria?

Neskameak arturik
 eskuan pazia²
 gaxoari idikitzen
 dio azkar eia³.

Irtetzen da txeria
 doi-doi itegitik,
 ta artzen du arakiñak
 belarrietatik
 eta sartutzen dio
 labaintzar zorotza
 eta ematen antxe
 gogor eriotza.

Nork esan astoaren
 bildur labofia,
 noiz elduko beretzat
 eraso gona!

Burutik onetara
 izerdiz bustirik,

an zegoan gaxoa	espa ⁴ pixkat nion,
txokoan ixilik,	ez bait-nek/an, ba, zer
Baña alde egin zuan	iltze zegokion.
noizpajt arakiñak	Bañan gaurtik aurera
eta bukatu ziran	ez det nai iriñik,
astoaren miñak.	baldin i! bear ba'da
Orduan esan zuen	órela gazterik.
bere barenean:	Betoz nere gañera
—Jainkoari eskefak	amar mila makil;
bizi naizenean!	askoz naiago det nik
Nik nere lagunari	onela zafik il—,

Berdin ikusia da
ez daia atsegiñik
mundu onetan iñon
zerbait gabetanik,

D) harto; 2) caldero; 3) pocilga; 4) eavidieja.

261. AUNTZAK ETA AKERAK

Munduan espa txara	dan gutzaz egitea
batak besteari	abereak jri,
maiz izaten diogu,	kokotzean ez omen
edo obeto, beti.	degu-ta bizarik
Auntzak ikusirikan	akefen motakoak
zirala akerak	gu ere izanik.
jendeen arabera	Jauna, gure kokotza
gutzizko ederak	bizarez betea
eta berak eragin	gelditzeko asko da
oi zutela para	zuk nai izatea;
berak etzutelako	ta ustea ata degu
zintzilik bizara,	etxera emendik
jun omen ziran beren	biurtuko gerala
Jaungoikoagana,	bizarez jantzirik—.
esanaz: —Jauna, gatoz	Jaungoikoa onetan
gaur berorengana	zegoan glorian
adierazotzera	auntzak entzunaz, jfiz
zeñen Jotsagari	lertzeko zorian;

MILA EUSKAL-OLERKI EDER

eta esaten die: —Ora, —esan zioten —
 —Zoazte einendikan bertatik bizafa,-
 ez esan orelako danak egingo dute
 txorakeririkan—. orain zuez para—,

Baña negafez auntzak r> . , ,
 5 Bestela gertatzen da
 omen ziran asi, <
 - ' gaurko egunean,
 arat onat ibiliz akerak' auntz nai dute
 beeka sasiz-sasi.

Kupiturik orduan izan geienean,-
 Jainkoa guztia, gizonak andrezkoen
 eta artzen zuela itxurak arturik
 izkera ezia: ikusten dira maiz,
 tximu biurturik.

Auntzak auntz bear du, ta
 akerak, akera,
 gizonak indartsua,
 andreak edera;
 bestela buruz bera
 jungo da mundua,
 eta geldituko da
 betiko galdua,
 ematen zaiolarik
 efu Jainkoari,
 nork eman bearean
 bere buruari.

262. SUGEA ETA NEKAZARIA

Gizon bat zijoan bein Etxera jun zaneko
 zelaitik etxera, sugea asi zan
 goiz guztian lan egin kolkotikan kanpora
 eta bazkalrera. atera nairikan.

Ikusten du bidean Ganetik botatzeko
 etziñik sugea, gizonak artzen du
 otzak erdi ifean ta eta suge gaiztoak
 korderik gabea. orzka pozoitzen du.

Kupiturik sartzen du Ora esker ederak!
 gaxoak kolkoan, Zitalen eskutik
 ango bero gozoaz ez du izango inork
 pizteko asmoan. beñere gauz onik.

Íabete baño len
suge ura bera
otzak ikaraturik
dator sukaldera.

Oiuka asten dira
etxeko guziak,-
jaraitutzen diote
moroi-nagusiak.

Sartzen da ukuñuan,
ba-dabiltza bila;
arkitzen dute eta
uzten dute ía.

Zicalkeriak ez du
beñere gauz onik,
eta iñork ez du nai
ikusi zitalik.

263. ITUÜIKO ORINA

Nekez, baño arkitu
zuen ituria
orín batek, il nairik
zeukan egafia.

Ta edan zuanean,
gaxoa zan ari
urean begiratzen
bere buruari.

Ez da zeri par egin,
irakurtzaleak,
ba'zerate iñolaz
neskatxa gazteak;
jakin bear dezute
jaio ezkerozcik
ez duala oríñak
beste ispilurik.

Gutziz edefa dala
zaio iduritzen,
batez ere adarak
dute txit txoratzen;
baña ditu arkitzen
aren mesedeak
txit itxusiak bere
zanko luze meak.
-^Zanko laburagoak
baldin ba'nifcuke,

nere berdiñik —zion —
iñon nik ez nuke,

A! eman ba'zizkidan
gure Jaungoikoak
egokixegoak
nere bi zankóak! —

Onela dagoala
mar-mar itufian,
zaunkak aditzen ditu
ez txit urutian.

Laxlerka asitzen da
mendira igotzen,
zakurak ondotikan
diote jaraitzen.

iges egin duela
uste diranean,
gelditzen da loturik
otadi batean,
nastu zizkiolako
bere bi adafak
otetikan-otera
an zegoan larsk.

Zakurak ganeratzten
zaizka gaxoari,
il eta bertan uzten
die nausian.

Ora, adar ederak,	Txoroa txoratutzen
ca zanko itsusiak:	dik itxura onak;
oiek txit onak eta	bañan iñolaz ere ez
aiek galgariak,	zentzudun gizonak,

261 ÚRDALA ETA GORPUTZAREN BESTE ZATIAK

Ao eta begiak,
oin eta eskuak,
urdalarekin zeuden
txit asaretuak;
begiak esan zuten:
—Gu gau eta egun
or gabiltza jana nun
ikusiko degun —.

Aoak zjon beriz:
—Nere ort2-agiñak
kamusturik daukatzi
lan asko egiñak —.

Onak esaten zuten:
—Naiz ez izan gura,
joan bear degu beti
jana dan lekura—.

Azkenean eskuak
zeuzkan neketuak
beti-betiko ezin
jan ala bilduak.

Danak asare ziran,
úrdala bakarik
zegoala lanikan
egin gabetanik.

Egiten dute, bada,
danok batzarea
guzcizko bizi eta
guztiz asarea,-
eta bukatzen dute
esatearekin:

—Ez degu guk geiago
bear Janik egin!
Batak jan, besteak lan,
da erokeria;
urdalak eramaten
digu lan guzia —.
Esan zuten bezela
ba-daude geldirik,
bi egunean lanik
egin gabetanik.

Asten zaie orduan
aitutzen indara,
urdalak barendik.in
egiten du para.
—Zer da au? —esaten dute-
Zer zaigu gertatzen?
Indara pixka bana
ari zaigu juten.

Orduantxe esaten
diote urdalak:
—Lengo antzik ez ditek
gaur gure masalak.

Nola nai dezute izan
ni gabe indarik,
zuek bildutakoa
urtutzen ba-det nik!

Ez dezute ikusten
ortz eta agiñak
erot-ari antzera
daudela egiñak?

Oiek txetzen dutena
nik dedala urtzen,
eta gero danontzat
odol biurtutzen"?

Ta ez ba'det nik artzen
egunero jana,
zuen neke guzia
alper-lana dana?

Ora nola egun bi
ozta igarorik,
zaudezten indar gabe
eta erdi-iiik -,

Afazoi au aditu
eta ondorean
guztiak sartu ziran
beriz batzaream
deiczen duce urdaía,
antxen da lasterka,-

artzen dute erdian
emanaz besarka,
eta esanaz: - Orain
diagu aitortu,
i bezin mutil latzik
ez dek iñon sortu—.

Nork esan zezakean
ezkutuko lana
zala gorputzarentzac
beafena zana!

Askotan gutxiena
uste dan gizonak
egiten bait-dituzte
lanik bearenak.

Ta ontaz nai ba'dezu
ikusi egia,
irakuri ezazu
ufengo ipuia.

265. TXANGURLIAK

Txanguruak¹ itz egin
zuten batzafean
aufeka ibili obe
ez ote-zutean.

Atzeraka ibiltzea
ez da egokia;
paragafia baizik
ta lotsagaría,

—Nork bere umeari—
danak esan zuten—
erakutsi bezaio
aurerontz ibiltzen;
eman danoi oitura au
jaiotzen danetik,
utzi gabe egiten
atzerantz oinkadik —.

Biaramon goizetik
omen dira asten
umetxoai aurerontz
ibili-erazten,
atzaparak bigunak
zituzten artean
aurerontz eraginaz
atzerontz ordean.

Ari dira, ba, onela
ziñez gurasoak
egunoro zuzentzen
umeen pausoak;
baña alpefik egiten
dute alegiña;
ezin garaitu dute
semetxoen griña.

Atzerontz ikustean
aita eta ama,
ikusteak umea
atzetik darama.

Argatik txangurak
gaur ere dabilta

I) cangrejo.

beti atzerontz are!
soka-gile-gisa;
esaten digutela:
— Ez esan ez, egin
nai ba'diot besteri
edozer eragin—.

266. LEOIA A ASTOA

Leoi andi bat zar» bein
goizetik atera
asto bat bere lagun
arturik, eizera.

Artzai txabol batean
uzten du astoa,
bidetxigor batera
bera ba-dijoa.

Astoak bear zuen
andik arantz egin,
leoiaganontz eiza
guztia jan zedin;
gogoz egiten bait-du
astoak arantza,
ba-du leoi beraren
ofoaren antza.

Abereak an dabiltz
batetik bestera;
ta gero an dijoaz
bidetxigofera.

Astoak sartu zien
ikara-bildufa!
Ez bait-zuten ikusten
begiz ere lura,

Leoiak jaten ditu
ca utzi ezurak,
usaiez ase ditzan
astoak sudurak.

Ezurak ikustean
esan omen zuen:
— Pizka bat lentxeago
egon ba'nintz emen,
ez nuen, ez, utziko
bakar bat bizirik,
ez zezen, ez katamotz,
ez otso, ez artzik—.

Aditu zuanean
bere arokera
leoiak egin zuen
algara aundia.

Onen sabela betea
gelditu zan eizez,
astoarena beriz
len bezela aizez.

Para eragiten du
gizon bildurriak,
esaten asten ba'da
bere ausartiak.

JOSE BIXENTE ETXEGARAI

Eri-olerkari, ta eresilari be ez makala. Berogei (1813;853) urtez, beintzat, kale-jira, lag-to arteko jan-edate, batzoki zabaltze, edo beste taiu ontako jairen bat zaneao, bera aukeratu oi eben egun oreik gatzozpindu ta etleregiteko. Geienez, Donosti'ko jai erikoi ta antxiiiakoak kanta gozoz goratzea atsegin yakon,

267. EGUBERI-KANTAK

Asierako jolasa

Zelebra dezagun,

nere kristauak,
gure Jesus'en jaiotza;
zeruetako obra onakin

alegra bedi bakoitza:

eman zaiogun
edecarekin.

biotz onean,

Onetarako

adora zagun
pozez, kontentuz lurrean,
bere graziak ipiñi gaitzan
zeruetako bidean:

sinisturikan
biotz osotik
beti beraren
legean.

Uriki zaite
pekatariaz,
zeru-luraren Jaubea,
Eredentore gizonarena,
Jaungoikoaren Semea;

barka gaitzazu
ofenditua
zure ontasun aundia.

Artzaiak

Guazen lasterka,

guazen Beien a;

Esulegubear,

jaioterria,

gelditu arte

arkitu:

zeru argia
lagun degula,
galtzen utziko
ez gaitu.

Adora zagun
biotz guztitik,
aingeruekin

batean:
bere grazia eta pakea
digula beti lurrean,
^zeruetako bere gloria
eman dizaigun artean.

Adora zagun Trinidadeko
bere bigaen persona:
alaba zagun Jesus gurea,
gaur egin dana gizona,
obra zeruko miragafia,
zoriean egiña.

Eska zaiogun iduki gaitzan
 bere grazian, munduan,-
 libra gaitzala eCsaitatikan
 eriotza-orduan,
 eta ondoren artu gaitzala
 bere glorian, zeruan.

1. BIZKAftONDO, «BILINTX»

Donostia'n jaio zan, 183MV-30¹an; il, bariz, 1876-VI-21'an, Karlatarek Ara-
 tsain menditife jaurretako granada batek zaurituta. Donosti'ko kale batek bere
 izcoa daroa, 18\$4'garenetjk, Etzan gizon ikasia, baña alan be bertso efiez ta bigu-
 oak egin ebazan, geienez mnitatiak; bere ziribertsuak be zabal dabiltzanak dira.
 Bai itz-lauz bai olerkiz, idatzi eban oro, *Euskal-Esnaleakargitara* eban ale ba-
 ten, 19l Pgn. urteao

268. JA-JAI!

Bein batian Loiola'n eromeria zan,
 Antxen ikusi nuen neskatxa bat plazan;
 Txoria baño ere arñiägo dantzan,
 Uraxen bai polita, an polítik ba'zan!

Esan nion desio senti nuen gisan,
 Arekin izketa bat nai nuela izan.
 Erantzun zidan ezik atseñik ar nezan,
 Adituko zidala zer nai nion esan.

Arkitu giñanian iñor gabe jiran,
 Koloriak gofitu-arazi zizkidan.
 Kontatuko dizutet guztia segiran,
 Zer esan nion eta nola erantzun zidan.

—Dama polita zera, polita guztiz, ai!
 Bañan alare zaude oraindik ezkongai;
 Ezkon gaitezen biok. Esan zadazu: bai.
 —Ni zurekin ezkondu? Ni zurekin? JA-JAI!

269. KONTXESI'RENTZAT

Kantatutzero indar aundiko	Gure probintzi Gipuzkoa'koan
desio batek narama;	berdiñik gabeko dama,
Kontxesi, zuri nai dizut eman	Bedeinkatua izan dedila
merezia dezun fama:	zu eman zinduen ama!

Zedoiek uste ez zenuela egon nintzaizun begira, Lendabiziko onetara, ta ufena beriz gefira; Onak dituzu txtki-politak, gustagafiak txit dira; Geriai, beriz, eman litzazke kana bat zintak bi jira.	Atentziua begietara paratu nizun segiram Ez dakit ziur begiak edo eguzki ben bi ziran; Ondo ikusi ez nizkitzun-ta, nola esango det zer diran? Begiratutzen nizun guzian bista kendutzen zenidan.
Andik ufena ipiñi nizun efeparua petxura,- Orduantxen bai eman nizula aingeru baten itxura. Jaungoikoak berak deitu izan bali igon nedila zerura, Zure ondotik ara juan bearak emango zidan tristura.	Ue beltz eder dizdizaria oparo dezu buruan: Konparatzeko balio duen sedarik ez da munduan; Trentzak egiñik zenezkan dana eregin baten moduan,- Diamantezko koroe eder bat palta 2Ítzaizun orduan.
Ondoren jafi nintzan denboran begiratuaz lepora: Biotzak salto egiten zidan irten naiean kanpora. Irtten ta zuzen, ba-dakit ziur, juango zan zure kolkora; Nik jakitera nai zenuela, utziko nion gustora.	Ointxo politik, gefia mia, grazia mila petxuan, lepo biribil, dirudiena egin befia tornuan, Berdin gabeko begi argiak, ile edefa buruan: Zu baño aingeru politagorik ez da izango zeruan.

Beti ariko naiz Jaunari eskaka
ondo izan zaitzela:
Etzazula uste, nere bizian
zutzaz aitzuko naizela.
Esku-muñak maiz biga! nazkitzu,
orain artean bezela,-
Ainbeste egin bear didazu,
penaz ilko naiz bestela.

270. LORIAK UDAN

Loriak udan intza bezela maite det dama gazte bat;
Ari ainbeste nai diotenik ez da mundan beste bat,
Iñoiz edo bein pasatzen ba'det ikusi gabe aste bat,
Biotz guztira banatutzen zait alako gauza triste bat.

Neskatxa gazte, paregabia, apiriéko afosa,
 Izara bezin dizdizaria, txoria bezin airoa:
 Oraintxe baño gusto geiago nik ezin nezake goza;
 Zori onian ikustea zaitut. Nere biotzak au poza!

Ez al didazu antzik ematen nik zaitudala naiago,
 Ai! mariñelak gau ilunian izafa baño geiago?
 Nere ondua» zauzkatalako pozez zoratürik nago,-
 Zu ikusteak alegratu nau, triste nenguan lenago.

Nik ainbat iñork nai dizunikan, aren, ez zazula uste;
 Nere begiak beren aufian beti desio zaituzte.
 Eguzkirikan ikusi gabe txoria egoten da triste:
 Ni ez nau ezerk alegratutzen zu ikusteak ainbeste.

Arpegi fina, gorputza, befiz, ez dago zer esanikan;
 Izketan ere grazi edefa, ezer ez dezu txarikan.
 Mundu guzia miratuta're zu bezelako daroikan,
 Agian izan leiteke, baño ez det sinesten danikan.

Nere betiko pensamentua, nere konsolagaria,
 Zu gabetanik ezin bizi naiz, esaten dizut egia.
 Zu ba'ziñake arbola eta ni ba'nitzake txoria,
 Nik 2U zjñaden arbola artantxe, egingo nuke kabia.

Amodiua nere biotza zureganuntza darama,-
 Eri guzian zeren daukazun neskatxa finaren fama.
 Beste fortunik mundu onetan ez det desiatzen, dama:
 Aur batek berak izan gaitzala ni aita eta zu ama.

Falta duenak logratutzeko itz egitia txit on du,
 Eta nik ere saiatu bear ote gintezken konpondu,
 Gaur nagon bezein atrebitua sekulan ez naiz egondu;
 Argatik gotpez galdetzen dizut nerekin naizun ezkondu,

Ezkonduziak izan bear du preziso gauza txafen bat.
 Ala esaten ari zait beti nere konsejatzale bat.
 Alaxen ere aren esanak, oso utzirik alde bat,
 Ongi pozikan artuko nuke zu bezelako andre bat.

Zerorek ere ongi dakizu aspaldi ontan nagola
 Zuregatikan penak sufritzen, baño ordean au nola!
 Alaxen ere nigana ezin bigundu zaitut iñola,-
 Ni zuretzako argizaria, zu neretzako marmola.

Nere biotza urtzen dijua, eta ezta mixterio:
 Penaren kargak estutu eta zumua kendutzen dio,

Begiak dauzkat gau eta egun egiñikan bi erio;
Beti negara dariotela zu zeralako medio.

Zu zeralako medio, baldin juten ba'naiz lur azpira,
Gero damua eta malkuak alfezik izango dira.
Bein jua ezker, oien birtutez beriz ez naiteke jira.
Ori gertatu baño lenago, izazu nitzaz kupira!

271. ZALDI BATEN BIZITZA

Ora sei bertso kale-garbitzafeari,
Zena, bere izenez, dan Joxe Mari:
Efeza lezazkike iru ABE-MARI,
Indara etorrzeko zaldi zuriari.

Animali ori
Efuki zait neri,-
Falta da ugari
Egoteko guri:

Kartoiakin egiña diruri,

Goizero biar dio eraso lanari,
Zikiñak bildu arte efi danari:
Beriz ere obeto bizi ez danari
Nabarmenduko zaizka ezufak ugari;

Ez naiz txantxaz ari;
Eta, Joxe Mari,
Zaldi gaixoari
Nai aña janari

Eman zaiozu, ea jartzen dan lodi.

Dago eskeletuen itxurak arturik,
Diña jan ezak dauka ofela galdurik.
Nola ez da egongo oso argaidurik,
Irukitzen ba'dute askotan barurik"?

Zaldi ori nik
Ez det esperorik
Ezer ikusterik
Ezurak besterik;

Ez du, beintzat, izango odol golperik.

Lana sobra du, bañan janaria falta;
Urikigafia da dakañen planta:

Gaixoak ez lezake luzaro aguanta,
 Flakiarekin ezin mugitu du anka;
     Pentzu gutxi jan ta
     Kalean jiraka,-
     Gaizki bizi da-ta
     Indaïik ez dauka;

Ezin kariatu du karo bat kaka.

Munduan ez liteke zaldirik arkitu,
 Duenik ofen aña pena sufritu:
 Biotzik gogorena lezake kupitu.
 Ez du zartzaro txara gaixoak atxitu:
     Pausua nagitu,
     Ezin da mugitu,
     Zaldi ofek ditu
     Zazpi espiritu,
 Bestela bizirikan ezin gelditu.

Gizagaixoaz danak pena artzazute,
 Baldin biotz biguiñak ba'dituzute;
 Asi zan egunetik eta orain arte,
 Zerbitzua egin du efian bastante;
     Igande ta aste,
     Jaiarekin naste,
     Makiña bat urte
     Pasa dizkizute;
 Orain efetiru merezi luke.

Indafa zeukan arte zikiña kano,
 Eragiten zioten makiña bat saio.
 Banan, miñez jafi da! indafa juan zaio!
 Nekearen pagua balaz eman zaio!

Azkenak emen daude zaldi argal baten,
 Zeñak ez zuen ñoiz pentzu on bat jaten.
 Gelditu zaizkan mami-puskak eramaten
 Beleak lan askorik ez uste daukaten.

272. POTAJIAPENA

Egunaren izena ez dakit nola zan,
 Bañan seña lagafi partidu bat ba-zan,

Pilotan jokatzeko Oiartzun'go plazan.
 Nai det nere orduko gertaera esan,
 Urengoan beste bat eskarmenta dezan.

Partidua jokatzan bukatu zanian,
 Ostatura juan nintzan zuzen-zuzeniao;
 Maiera jana ekartzen asi ziranian,
 Apaiz batzerbitzen zan auren-aurenian,
 Sartu zan makina bat aren bafenian!

Nere ditxa guztiak ba-dute ajia,
 Noski naiz Jaungoikoak aztuta lajia,
 Gosiak egin nuen ango biajia;
 Kulpa zuen arentzat daukat korajia,
 Apaiz batek jan zuen nere potajia!

Zintzur ona zuela ondo sinialiak
 Eman zituen apaiz baberun-zaliak;
 Dozenaka tragatzen zituen aliak,
 Maskatu ere gabe tripazai jaliak;
 Alako aisa nola antxoa baliak.

Tragatutzen -zituen igar ta ezeak;
 Ez ziran aren diña zetozen klaseak;
 Agertu orduko zeuzkan tripara paseak,
 Kortesia gabeko'txapela luzeak.
 Arek naikua jan ta ni beriz goseak!..

Geroztik ostatuan sartu ordurako,
 Galdea egin gabe ez det nik faltako,
 Egun artako apaiza ote dan arako;
 Ez apaiz jaun guztiak berdin diralako,
 Baizik batek bildura sartu ziralako.

275. GAZTETAN DAMA BATI

Argitasun aundiko perla garestia,
 Nere osasuna ta nere eguzkin,
 Baita ere zu zera, maitetxo ezitia,
 Mundu ontako nere desio guztia.

Ezin fiñago dala da txit segurua,
 Zuganako daukatan naitasun purua;

Beti dauzkat zugatik, nere aingerua,
Sentitzen biotza ta pentsatzen burua.

Ixilik gorde aren, asko dira penak
Nere biotz gaxuan zugatik daudenak;
Beazuna baño-re minkatzago denak;
Bañan zuk nai ezkerro goza litezkenak.

Dauzkatan pena oiek ixilik gordeta,
Uts biurtuko dira zuk naizazu-eta,-
Bertatik jariko naiz kontentuz beteta,
Neria izatera konforma zaite-ta.

Ez naiz mutil edefa, au lana! au lana!
Ez naiz aberats ere, maitetxo laztana!
Bañan biotz bat ba-det oberik ez dana,
Betia zukanako amorioz dana.

Auxen eskeintzen dizut guztizko suabe,
Afen, egin nazazu zuriaren jabe!
Bestela, penaz ii-ta, laster naiz lura be,
Bada, ni ezin bizi niteke zu gabe.

ANTONIO ARZAK ALBERDI

Donosti'ko semea. Jaio. 1855-VN-26'an,- il, 1901 X-IJ'au. Olerkari goxo, ap^l, lastera; geienetan bulkoz ta itzez be motza, Doizpeinka goi urdiñeruDtz egada jaso areri. Bere bost poema bertsoz- *Jose Marltxo*, *Amona*, *Zerura*, *Sufriten*. Euskal jaiak antola ta eratzea oso azkara. *Euskalcf-la* aldizkariarco zuzendari urteetan.

274. MENDIKO ALABA

Mendian bizi zan, txabolan, bildotsen ondoan.	Bildotsak goseak ifeak, geldi zan bakafik.	A!... Il zan goiz eder batian, bordarxo zafian!
Zer pozez udaran, garotan, saltoka soroan!	Ta etzan geiago izandu beretzat pozarik.	* * *
Zer itun neguan, el ufa datofen orduan!	Ta uda-befia, gozoro, etor! zanean...	Onela pasa zan mundutik... bildotsak maiterik.

275. BI KABIAK

Ilunabartzen zuen	musika bezelako
pasarik bidia;	marmariz txikia:
ta nere inguruan	ta zan gurutzia
dena zan pakia!	untzetan gordia,
Ontan, bazter batian,	umez bete-betia
untzek estalia,	txorien kabia.
begitaratu nuen	*
afi-gurutzia,	
entzuten nueJarik	Nere biotzak ere
ixiltxo, eztia,	an dauka beria!

276. AMA MARIAI

Ama guztien Ama, gure maitia!
 Amorioz betia, mantxik gabía!
 Zugana gatoz, grazien ituna!
 lkusi zazu zurea dala Euskal-Eria!
 Zurea, bai, guk degun biotz guztia,
 Zurea lotearen usai eztia,
 Zurea txoriaren kabi txikia,
 Zurea gure auren eregu txia!

Ta Zu zein zera?... Gaitz da nik esatia!
 Ufikaldu gaixoen izar argia,
 Oen alargunaren lagunuaía,
 Beren alabatxoek gordetzafia,
 Zenbat negar tristeren txukatzalia,
 Eriotzako orduan txit pozgafia!

O zenbat dezun maite pekataria!
 Zerura daramazu! Nola ordia?
 Esanaz: —Atoz, atoz, nere semia! —
 O Amatxo, Amatxo! Ama maitia!
 Zugandik etori zan Jesus guria!
 Ezagun da nor zeran: Abe Maria!...

277. OSTO BATI

Kabi baten ondoan bizi ziñan,	Ega ziran, geldi ziñan bakarrik,
Txoriñuen jolasak entzunik;	Bereala igartzen asirik,

Zenbat biotz ote dira munduan   A!... baña zu laster zera lurrean
 Zure antza aundia dutenak,   Jiran-biran betiko galduko;
 Arkiturrr bakardade tristetean   Ta gu, befiz, gera, obiratzean,
 Zu bezela igartzen daudenak!   Amorioz Zeruan bilduko!

278, iLAK GERA'

Zer ikusten det ufuti artan biotza puslcetan joanik?
 Zer ekaitz ilun ikaragari dator, Euskaldunak, andik?
 Ai!... esatea libre ba'nuke, esango nuke, bai, pozik;
 Baña penetan bizi gaitean, supri dezagun ixilik!..

Ixilik atzo, ixilikan gaur, ixilik bigar eta etzi,
 Ixilik beti! kantatutzea ez degulako zifegi,
 Ordu txafean, gure artean, giñalako, ai! berezi,
 Anaiak bear genduelarik len, orain, gero, ta... beti!

Naigabe pisu, leor-leor bat, doakabe ark dakarkit,
 Negar egin nai, baña malkorik bat bakafik ez datorkit,
 Len ixurjak ditut guztiak. Dar-dar gorputza dabilkit,
 Eraso beltza ba-dator eta Euskal-Efia!... Zabilzkite!

Lengo oitura miragafiak, zar eta maitagafiak,
 Gure aitonen akonetatik Jaunak guri bidafiak,
 Denbora joanik beti beriak, beti txit afigariak,
 Nora dijoaz? Nola t3 noizko? Au lotsa!... ana maitiak!

Gure semetxo eta aitonen erdian gaude jefiak;
 Aek seaskan, oek zerutik, guri begira guztiak;
 Eta guk norontz geren begiak daukazkigu ipiñiak?
 Zorigaitozko lotarki batek dauzkigu oso itxiak!

Gauza triste!.., Paregabea da gaur nere dolorea;
 Semeak aita ikusten du ta aitak ez, befiz, semea!..,
 AI balitz aitak, gaurko egunean, seaskara begiratzea,
 Izango luke bere biotza su bizi baten labea!

Baña!... Itzali zuen su bizi ura etsaigo negargafiak,
 Miñak izanik, esan ditzagun, garbi ta soilik egiak;
 Éuskal-biotzak sentitzen ditu eriotzaren su-garak,
 Odol-ustu zan... au nere miña! nere eritar laztanak!

Euskal-Efiko semeak: esna! altxa gaitean gaur bertan;
 Ara aurtxoak, guri begira, seaskatxo otz-otzean!

Ama non degu, Ama Euskera? Ara an txokoan, penetan!
flitzen ba'zaigu, ilak gera ta... ¡lak aurak seaskan!

Bai, gure Jauna! Il bitez orain ama ez ezagutzekotz,
Gu bezelako esker-gaizcozko seme txarak izatekotz,
Cure Legea, paregabea, oirtperafczera jartzekotz,
Berak galdurik, beren Amari, bizia galtzen uztekotz!

Guk; gurasoak eta semeak, gaurko Euskaldun erbalalc
Zer erakusten drotegu? Ai! Non dira Euskal-oiturak?
Eraso beltza ba-datorkigu, aziczen datoz aurtxoak,
Oitura on aek ba-daramatzL berekin ama gaixoak!

Gu: gurasoak eta semeak, zentzu apurik gabeak,
Euskal-izkuntza eta oituren galtzale locsagafiak:
Bereak ditu gure animak, sekulako, lotarkiak?
Etzaituzte gaur esnatu bear amaren azken-antziak?

Ezta batere! Ezta batere! Il bedi triste beingoan,
Ez gerade gu bere semeak, ez gaude Euskal-lufean!...
Au esan eta, odei lodiak, agertzen dira zeruan,
Eta aurtxoak joan nai luteke amon onaren kolkuan!

Ama joan zaigu!... Baña umeak emen gelditzen zaizkigu.
Ai, dira anditzen, eta eraso aldera datorkigu,
Odei lodiak, beltz-beltz egiñik, argia digute kendu,
Eta dunbotsa turmoiarena nunbaitik aditzen degu.

Kantauriako kosta guztiko itsasoaren orua,
Dator ondoren iretsi naian Euskal-Eri izandua,
Goraintzi nairik mundu danari Jaunaren Lege santua,
Zenak danari esaten dion: —«Onra zazu gurasua».

Aur txiki aek gizon egiñik biurtzen zaizka aitari;
«Aita gaiztoa! —esan diote—, utzi zenion Amari!
Saldu gaituzu, zu galdu zera,- orain nagafak... ugari?
Ba-zenekizun, aita gaiztoa! etziñala ondo ari».

Bai, atzo il zan ta gaur emen dator eraso beltza ganera;
Bein damutu ta piztu zenduan, joan ziñan befiz atzera;
Urte oetan ibili zera bein batera, bein bestera,
Baña, azkenik, il zaigu! eta... goazen guztiok... lurpera!

Aizea ere usteldu da-ta, ezin arnasarik artu;
Aitasemeak lura jo dute,- nai, baña, ezin altxatu.
Estutzen dira, aitak, orduan! Nai du semeak salbatu;
Eta semeak, madarikatzen, aita nai dute uratu.

Odeiak ontan lertzen dira-ta, negafez dago zeru!
 Eiiskal-Ena izandu zana, beltzez jantzia, galdua!...
 Esker gaiztozko bere semea, len gozoro biziua,
 il nai ta ezin il zofotz batekin, damuak arantzatua!

Ai, lufak berak du Ama il ura! Guk baña geiago maite,
 Ama ark onía eman ziola beste Lurak ba-dakite,
 Joan nai du bada aren atzetik, urak estaldu lezake;
 Sar bedi bada Done Joanetik Santander jotzera arte.

Dizdiz txumistak, mafu turmoiak, ofu itsaso edefak,
 Estal diczazu Euskaldun lurak, etsaigo gaiztok galduak,-
 Adfo orain, agur betiko atsekabe emengoak;
 Barkaturikan, berarengana, gora gaitzala Jainkoak!

JOSE MANTEROLA

1849-1 JI23'nr\ jaio zan, ta 1834 JIOO'an il. Donosti'ko kale batek beie izena daroa, 1902'cik. Oso ikasia gendualako, ainbat gauza txalogari itxi euskuzau bere bizitz tahurean; etisko-jakinizari iñok ez lakoxe bultzada emon eutsan, or-emen-ka enskaltzalctasuu bizia sorturik. Bere le i>-lo na, guztiz ja kin garia: *On ia manual geográfico descriptivo de Ia Provincia de Guipúzcoa* (1871). Cero, 1877-80, *Cancionero Basco*, 9 zenbaki 3 sailetan, azaldu eban; saji bikaña orduko. Eteski-orpen eta beste argibide asko dakaz, olerkari ba kor izar i dagokiona polito jafiaz. dmahosteroko aldirkari *Eushal-Eria* sortu eban, 1880'an,- baita beste zenbaitek lagunduta, eusko Lore-jokuak be. Idazle trebe, olerkari ez makal. Euskera ta lege zar su txiupartez gaztedia pizuceko egin eban Pos' *tvnebras spero lucem* deritxon poema luza.

279. AITA MENDIBURU'»]

(bere eriotzaren I ° euntean)

Zure izen ona gaur befitzen da Euskal-Efian
 Koroi galantaz agerturikan gure aurian,
 Ta Euskaldun leial guztiak daude gaur zoratürik
 Zure birtute eta doaiak ezaguturik.
 Danak diote txit zeradela prestu ta azkafa,
 Zure lanakin goitu dezula Euskera zafa,
 Mila itz edefez gozo ta eztiro apaindurikan
 Eta liburu oso bikaiñez orniturikan.
 Euskaldun ona, kristau fin eta fedez betea,
 Izdun edefa, izkribalari berdingabea,
 Zure semeak gaurko egunean zaituzte agurtzen
 Eta efamu-lorez zure burua dute koroitzen.

Mundura danak ekartzen degu lege gogof.i,
 Eriotzan ordain zenion zuk zere zora,
 Zure anima zeru alatra joan zan beriro
 Bere Egilea ikusi nairik aurkez garbiro,
 Baña emen bean gelditu zaigu zure oroipena
 Eta eriotzak judarik ez du iltzeko aomena.
 Kunki bat joan da, ez dio ajolik! gerore aurera
 Euskera bizi dedin artean biziko zera,
 Izanik beti izar galant ta dizdizaria
 Nai ditunentzat ikasi gure izkuntz ezitia,
 Ain aberatsa, ain otseztia eta gozoa,
 Dirudiela Zeruan bertan sortutakoa.
 Ikus ditzazu, o Mendiburu! zure semeak
 Oiartzun artan nola dabiltzan pozez beteak,
 Zeru goiraño jaso nairikan gaur zure izena,
 Mundu guzian zabaldu naiez zure aomena;
 Ikusi zazu zure lur maite Euskal-Efia,
 Biotz-biotzean penak izanik, festaz jantzia.
 Zure eunteko imigaldi auxe otseztitzeko
 Eta merezia dezun fama zuri emateko.
 Biur zazkigu, bada, begiak gure artera,
 Lagun gaitzazu jira gaitean Lege Zarera,
 Sendoturikan beara degun gure fedean
 Ta Euskaldun denak elkarganako naitasunean.

280. POST TENEBRAS SPERO LUCEM

izaUtxoa)

Ongi, mutifak; maitatu zagusun	Oroi gaitean Euskera gozo
beti gure Euskal-Eria,	Munduan paregabeaz,
Ipiñirikan odeiaz goiti	Ta auferontz ere izango gera
Gure odol ta izen garbia;	Mirestuak erbestez.
Munduan ez da, seguru nago,	Ja ^ m u á h k o s p a t u t z e k o
Au baño eri bat obia,-	Anaj , b ; i e r a
Corde dezagusun, bada, osorikan	Koro ; t u „ e f a m u , < o r o i z
Ama Euskeraren lecia.	.- . # a j . r i
6	Gure Ama Santa Euskera.
Oroi gaitean Jaungoikoagaz,	Arbol oixek eskeintzen dute
Euskal-Eriko Jabeaz;	Eratuu adaren aukera;
Oroi gaitean guraso zarak	Berealaxe, gazte ta zarak,
Guri utzitako Legeaz;	Guazen, bada, orain lanera.

Bizi bedi beti Ama Euskera,
 Jaungoikoak gorde dezala,
 Ta arekin baita ere Euskal Eña
 Eta Euskaldun beti leiala.
 Jaungoikoak gure Lege Zarak
 Noizbait biur dizaizkigula,
 Euskalduna izan dedin doatsu
 Orain arte izan dan bezela.

Pakea nai degu Euskaldunak,
 Pakea eta anaitasuna,-
 Ta Jainkoa eta Fuegoakin
 Doatsu izango da Euskalduna.

JOXE MARI IPARAGIRE

Jaio 1870-VIII-13'an; il 1881-IV-6'an, Ixaso'ko Zozabaro baserian, jaio zan efitil' ur ur; bere gorpuzkiñak Uretxua'n datzaz. 1890ko iraliaren 38'an, eritar guztiak ordainduta, ororiga'u edera jaso zan i-riko enparantzan. Donosti'n, Bilbo'n ia abar be, badira bere izena daroien kaleak. Euskal-Eri ta bere oitura zafen maitale sutsu, berea dau *Oernika'ko Arbola*, euskal abesti maitc-samura, ta beste zenbait kanta eder. Euskaldun zintzo onek ba-ditu bere akatsak, baiña nok ez? Areik estali ta bere egite argitsuak begiratu bear ditugu Gaitezan, bera lez euskaldun zintzo.

281. GERNIKA'KO ARBOLA

Gernika'ko arbola da bedeinkatua,
 Euskaldunen artian guztiz maitatua.
 Eman ta zabal zazu munduan frutua,
 Adorutzen zaitugu, arbola santua.

Mila urte inguru da esaten dutela,
 Jainkoak jari zuela Gernika'ko arbola.
 Zaude, bada, zutikan orain ta denbora,
 Eroritzen ba'zera eras galdu Rera. ||

Ez zera eroriko, arbola maitea,
 Baldin portatzcn ba'da Bizkai'ko Junlea.
 Laurok artuko degu zurekin partea,
 Pakean bizi dedin euskaldun jentea.

Betiko bizi dedin Jaunari eskatzeko
 Jari gaitezen danok laster belauniko;

Eta biotzetikan eskatu ezkeru,
Arbola biziko da orain eta gero.

Arbola botatzea dutela pentsatu,
Euskal-eri guztian denak ba-dakigu.
Ea, bada, jendea, denbora orain degu;
Erori gabetanik iduki biagu.

Beti egongo zera uda-berikua,
Lore aintziñetako mantxa gabekua.
Eruki zaitez, bada, biotz gurekua,
Denbora galdu gabe emanik frutua.

Arbolak erantzun du kontuz bizitzeko,
Eta biotzetikan Jaunari eskatzeko.
Geñarik nai ez degu, pakea betiko,
Gure Lege zuzenak emen maitatzeko.

Efegutu diogun Jaungoiko Jaunari
Pakea emateko orain eta beti:
Bai eta indafa ere zedofen lurari,
Eta bendizioa Euskal-eriari.

282. UME EDER BAT

Ume eder bat ikusi nuen	Aingeru zuri, pare gabea,
Donostia'ko kalean.	Euskal-eriko alaba,
Itz-erditxo bat ari esan gabe,	Usterik gabe zugana beti
Nola pasatu parean?	Nere biotzak narama:
Gorputza zuen liraña eta	Ikusi naian beti or nabil,
Onak zebiltzan aidean.	Nere maitea, au lana!...
Politagorik ez det ikusi	Zoraturikan emen naukazu
Nere begien aurean.	Beti pentsatzen zugana.

Galai gazteak galdetzen dute,
Aingeru ori nun dago?
Nere maitea nola deitzen dan
Ez du iñortxok jakingo.
Ez berak ere, ez luke naiko;
Konfiantza oietan nago.
Amorio dun biotz: oberik
Euskal-erian ez dago.

285. AGUR, EUSKAL-RÉIA!

Gazte-gaztetandikan éfitik kanpora,
 Estranjeri aldean pasa det denbora.
 Eii-alde guzietan toki onak ba-dira,
 Bañan biotzak dio: «Zoaz Euskal-erira»

Lur maitea emen uztea da negargaria.
 Emen gelditzen dira ama ta eria.
 Urez noa ikustera, bai, mundu beria,-
 Oraintxe, bai, naizela urikalgaria.

Agur nere biotzeko amatxo maitea!
 Laster etofiko naiz, kontsola zaitea.
 Jaungoikoak, ba, nai du ni urez joatea;
 Ama, zertarako <ia negar egitea?

284. NERE GITARA

Gitara zartxo bat det nik nere laguna,
 Órela ibiltzen da artist euskalduna,-
 Egun batian pobre, besoetan jauna,-
 Kantatzen pasatzen det nik beti eguna.

Naiz dela Italia, orobat Frantzia,
 Bietan bilam det mila malizia,-
 Koritzen ba'det ere nik mundu guztia,
 Maitatuko det beti Euskaldun eria.

Jaunak ematen ba'dit neri osasuna,
 Oraindik izango det andregai bat ona;
 Nai ba'det frantzesia interesaduna,
 Bañan nik naiago det utsik Euskalduna.

Adiós, Euskal-eria, ez bañan betiko;
 Bost-sei urte onetan ez det ikusiko!
 Jaunari eskatzen diot grazia emateko
 Lur maite ontan bizia uzteko.

285. NERE ANDREA

Ezkongaietan zerbait bnnintzan.	aspertu nintzan ederez:
ezkondu eta ezer ez,	nere gustua egin nuen ta
eder-zalia ba-nrntzan ere,	orain bizi naiz dolorez.

Nere andrea andre edefa zan,
ezkondu nintzan orduan.
Mudatuko zan esperantzarik
ere, batere ez nuan:
surik batere baldin ba'dago,
maiz dago aren onduan.

Zokoak zikin, txintak¹ jario,
auta zintzilik besoan;
adobakia⁵ desegokia
gona zararen zuloan;
iru txikiko bótela aundia
dauka berekin albuán.

Nrte andrea alpera dago,
ez da munduan bakarik;
gauza gozoen zalea da-ta,
ez du egin nai beaiik:
sekulan ere ondo izango ez
alakoaren senarik.

Larunbatetik larunbatera
garbitzen ditu zatar bi;
bere aieixek berotutzeko
egur eretan zama bi;
belaun bietan bana artuta,
ez da ixiltzen kantari.

Nere andrea goiz jeikitzen da
~~testara~~ **bea** ranean;
buruko miña egiten zaio
asi baño ~~len~~ lanean.
Zurekin ~~zer~~ gertatuko zan
nik bildurik ez nuan!

1) greña; 2) remiendo.

286. ARA, NUN DIRAN...

Ara, nun diran mendi maiteak,
ara, nun diran zelaiak,
baseri eder zurizuriak,
¡tuí eta ibaiak.
Endaia'n nago txoraturikan,
zabalzabalik begiak;
ara, España, lur obcrican
ez da Europa guztian!

Gero, pozik bai Donostia'ra,
Okendo aren lurera,
Zeru polit au utzi beafa,
nere anaiak, au pena!
Irutxulueta maitagarria,
bere tokia zu zera:
Benezia'ren grazi guziak
gaur Donostia'n ba-dira.

O! Euskal-efi, eder maitea,
ara, emen zure semea,
bere lufari mun ematera
beste gabe etoria,-
zuregatikan emango nuke
pozik bai nere bizia;
beti zuretzat, il arteraño,
gorputz ta anima guztia.

Agur, bai, agur Donostia'ko
nere anaia maiteak,
lülbao'tikan izango dira
aita zararen beriak;
eta gañera itz neurtuetan,
garbi esanaz egiak,
Su-Amerika'n zer gertatzen dan,
jakin dezaten guziak.

287. OKENDO ILEZKORARI

Zeruetan jan al banezake
 Gaur Okendo'ren izena,
 Biotz guztitik jasoko nuke
 Al dedakedan geiena,-
 Baña zer lana au neretzako!
 Ezagueraz naiz labuía,
 Bear bezela ondo neurtzeko
 Bere kondaira edera.

Ogei ta zazpi urte zicuala
 Zan Cipuzkoatar azkara,
 Etsaiak lari artzen zituana
 Eman ezkeru aupada,
 Betiko onra España'rena,
 ítxasoetan bakana,
 Eta munduan bere aomena
 Odeiaz goiti dagoana.

Zenbat: ibili eta jazara
 Kadiz'en eta Lisboa'n?
 Erendicuak zenbat gudari
 Antonio'ren menpean?
 Asko alditan Olandesakin
 Eta mairuen artean,
 Beldufa zer zan iñork ez jakin
 Okendo'taren biotzean!

Kantauriako ontzi guztien
 Agintari zan Okendo,
 Ibiltzen zana itxasoetan
 Aizea bezin agudo,-
 Ala juañ zan Brasil aldera
 Donarioz ta garboso,
 Esanez: «Goazen etsaien bila,
 Diran lekuan eraso».

«Ara nun dauden—esaten zuan—
 Eman deiegun arpegi...
 Gogor!... bakoitza bere lekuan,
 Su! su!... il arte ez etsi!

Ez oraindilcan, ez du etsaiak
 Nere bizkañk ikusi,
 Agertuko da jazar ondoren
 Emen zein geran nagusi».

Asi ziraden sutan bertatik
 Eta Anspater aundiak
 Eraso zion gogor albotik...
 Orduan ziran lanak!...
 Baña Okendo beti azkarak
 Oso suturik begiak
 An ekin zion, su eta garez,
 Zati egiñez onziak.

Olandesak an, estu artuak,
 Laritasunak an ziran!...
 Geienak txeatu, ere ta jto
 Itxasoaren erdian!

Ontziak ere su artu zuten
 Oadatutzeko zorian,
 Okendo bera zan erukitzen
 Na i gabe tasun aundian!

Ala dakite gizon bio'zdunak
 Erendituari barkatzen,-
 Egin au bera, bai, Euskaldunak,
 Gudarik ba'da izaten:
 izan gaitezen danok anaiak
 Eta alkartu gaitezen.
 O! ez ibili, Euskal leialak,
 Lufak odolez estaltzen.

izanagatik garailaria
 Aíotasunik ez zuan,
 Ala zan gure gizon aundia
 Jazar-lekuan berean.

Buruá zutik, begiak argi,
 Eta ezpata eskuan,
 Ematen zuan beti arpegi
 Argidotaren moduan.

Fededun ona beti izana,
 Eta gudari aundia,
 Jainkoak deitu zuan beregana
 Gizon ilezkor argia.
 Alabatua bere izena
 Gaur zeruetan jaria,
 Bere gloriar bete -zuana
 Betiko Euskal-efia.

PEPE ARTOLA

Krisalu-egilea. Ogibide apalekoa izan aren, euskal-gauñetan oso sonatu zalako ta bertsolari bikaiña, gaur be aren oioipena gordin daukie Dooosci'ko alderdi zorean. Olerkirik asko idatzi eban orduko aldizkingietan, *Euskal-Efta'n*, (Ooosti), *Euskatzale* (Bilbao), *La Baskonia* (Buenos Aires), t. a. Censo lau, egoki ta ereza dau. Bereak ditu: *Bixente*, *Legoreko Aran/zatia ta Xabiroya* antzerkiak, ta *Pralsku*, *Pelo Kirten* ta *Motxa eriyen* bakaiizkecak.

288, SAGARA ETA SAGARDÚA

Lore edera, mundura zera
 Osto tardan etortzen,
 Arbol-adarak zintzilik zaitu
 Gustora ongi azitzen,
 Denborarekin gorputza zaizu
 Txit borobífa gelditzen,
 Aize, eguzki eta euriak
 Zaituztelako mantentzen.

Baño gerora gerietatik
 Asitzen zera sentitzen,
 Ezin egonak dituzu eta
 Indarak zaizkitzu aitzen,
 Ala getatzeu zeran denboran
 Ama arbolak utzitzen
 Zaitu,- orduan kolpez lurpera
 Amilka zera erortzen.

Luren gañean gelditzen zera
 Neke ta penak sufritzen,
 ikusi aren trantze txar ortan
 Zutzaz ez dira kupitzen,-

Ustelczeraño etoririkan
 Munduaz dezu etsitzen;
 Orduan zutzaz oroiturikan
 Moizbait zaituzte jasotzen,

Jaso zaituzte! eta gerora
 Zer da zurekin gertatzen?
 Borero oiek, bai, sententzia
 Iltzeko dizute sortzen;
 Presondegi zar aundi batera
 Bultzaka zaituzte sartzen,
 Mazoz zanpatuz gorputz guztia
 Dizute bertan ufatzen.

Izerdi odol daukazkitzunak
 Azkar dizkitzute kentzen,
 Azal utsera biurtu arte
 Guztiak prentzan estutzen
 Aritzen dira, eta nola zu
 Txetua zeran gelditzen!
 Geiago sufri eziñik zera
 Martirizatua ¡Itzen.

Zure bertute da esatea,	Ai! zeñen gauza edefa eta
Zumoa zaizuna biltzen	Garbia zeran azaltzen!
Zulo batean, —au da kupela—	Euskaldun denok zureganuntza
Ondo zaituzte gordetzen;	Pozkidaz gerade biltzen;
Juiztoko eguna ere	Bakoitzak bere aldetik mila
Noizbait zaizu irixitzen,	Esker dizkitzu ematen;
Eta mundura bigafen txandan	Ta gero zure zumo gozoa
Piztua zera etortzen.	Gustora degu edaten.

289. BI ZOZO

Alde banatandikan zerbait bila tzera
 Zozo bi ziraden bein sasitik atera;
 Biak zijoaztela bidian gustora,
 Konpondu oi ziraden modu onetara.

Alegatzen ba'ziran zerbait bi[atzer,
 Bien artean bertan erdi-banatzer.
 Batek ikusi zuen aidean euli bat,-
 Esan zuan: - «Utzi au, afapatu diat!»

Sarera bat egiñik, zuen afapatu
 Eta esan bezela an erdi-banatu.
 Andik gero zituen bigafen zozoak
 Ikusi ufuti bi janari gozoak.

Eta zituenian iritxi mokora,
 Jan zituen bakafik, biziro gustora.
 Bestia zan aguro etofi ondora,
 Esanaz: —«Partitzeko orain dek denbora?»

Erantzun zion: —«Zertan ez aiz etofi len?
 Ire zai egotia, pentsatzen ai ukerf?»
 — «I ez aiz jtzekua», mutufer a zion,
 Eta bestiak ere barkatzen etzion.

Ontatik ziran biak bufukatzen asi,
 Elkafi mokazuak erantsirik bizi.
 Bean izugafizko putzu bat zeukaten,
 Baña zoramen artan ikusten etzuten.

Eta erorikan putzura batetan,
 Biak ziran gelditu itota an bertan.

Onek erakusten du, bein ere tratciak,
 Eztirala egin bear modu orlakuak.
 Asefatu ezkeru, daukagu esanik,
 Ez degula izaten bein ere gauz onik.

290. ASTUA

Bere anka lotuta
 zegon bein astua,
 begi bat ere zeukan
 erdi itxutua;
 lanerako gogorik
 nola ark etzuen,
 mintsu baten papera
 ark egiten zuen.

Nagusiak izanik
 kupira árgana,
 ematen zion jankai
 bear zuen dana;
 baiñan eguna joan ta
 eguna etofi,
 etzan iñoiz pizkortzen
 asto zakar ori.

Bein nagusiak janik
 eraman etzion,
 baizik txoko batean
 ipiñi baizion,
 ikusiagatikan
 ote zan mugitzen

eta zokoan zegoan
 gauzarik ikusten.

Egun osoa zuen
 pasa baraurikan
 mugitu gabetanik
 zegoen Irkutikan;
 baiñan gabaz altxarik
 alper aundi ura,
 pozez korika joan zan
 jana zan lekura,
 eta gustorenia
 jaten ari zala,
 zupatuaz an zegoan
 mami ta azala,
 nagusia zan goitik
 presaka etofi,
 eta arkitu zuen
 jaten asto ori.

Len txantxetako miñak
 baldin ba'zituen,
 beuelakuak laister
 ark izan zituen.

trenak eta itxuak
 tsit asko munduan,
 tranpian bizi dira
 astuen moduan;
 baiñan bein gezufetan
 ba'dira erortzen,
 beren larutik dute
 ederki pagatzen.

RAMON ARTOLA

Donosliara au be, Pepe ospetsuaren anaia. Eguneango gora-beraz olerki-gaiak nastu ia biotzari oiuraz. Orela ditu onek be, zenbait neurtitz, ta ez mengelak gero; egia, goi-egazkarik ez dau inoiz be, baiña bai alegi txukunak, ipuin adoretzuak eta olerkilxo eztiak euskalduna berez /zan kantari. Onek be asko idatzi eban orduko albistarietan. Bere liburu bat: *Gipuzkoa'ko Kondaira laster bat, itz neurtuzko moldáermn* (Donosti. ISK9).

291. LEGOIA ETA ASTOA

Uste gabean alkar topoz jorik biak,
Asto onari zion agindu legoia,
Jo zezala tronpeta beldur gabe lasa,
Egin zezala oiuraz aundiko arantza,
Ots-egin zekiola bere lagunari,
Ia jateko zerbait biltzen zion ari.

Eta ala tronpeta jorik segiruan,
Beriala bi asto aurkeztu ziran an,
Zeñak legoia biak itorik segiran,
Bat zuen gorde eta bestia, befiz, jan.

Eta aufera ere tranposoa ala
Bizitzen zan, astokiz mantendutzen zala.
Bañan bere astoa denboraz zan zartu,
Eta ezin zuela asnasikan artu,
Gelditu zan troupetife jotzen ez zuela,
Bere auspo zafetau min aitzen zuela.

Eta orduan legoi nagusi zuenak,
Non arinduko zizkan zeukazkien penak,
Zintzufetik sarturik bere letagiñak,
Atera zizkan auspo zafetako miñak.

Ez degu joan bearik legoiarengana,
Au da gure artean maiz gertatzen dana:
Zartuta ezin egin dau denboran lana,
Esker gaiztoz iltzea langilea zana.

» t IGELAK ETA ARBOLA OSTOAK

Igelak ur ertzean eguzkitan lasa,
Ari zutela beren kantuko jolasa,
Kolpez sorturik aizebolara aundia,
Altxatu zuen arbol ostozko mendia.

Igelak, osto aiek ikusteaz ala,
Aidean egaztiak iduri zutela,
Eta jaistean zitzaizten ustean gañera,
Denak saltatu zuten buruz-be urera.

Mugitzeko beldurez zeudela gordean,
—Ustez zeuzkatelako etsaiak gañean—
Bat asi zan esaten átiak zirala,
Edo txikiagoko gauzak etzirala:
Besteakesan zuen zirala antzarak,
Egazti lepo-luze oso aunditzarak.
Eta artan zirala, afiskaturik bat,
Irten zan ikustera zer ziran ta zenbat;
Eta ots-egin zuen: —«Ezta egaztirik,-
Putzu ontan ez gaude igelak besterik;
Ur ganeko gauz oek egaztik eztira,
Arbolaren ostoak, orbelak bai-dira».
Eta ura aitzeaz, urpean zeudenak,
Zalapartan gañera irtenikan denak,
Jardun zuten esaten, t sant xe tan zirala,
Egon izu, papera egiten ala.

Izua da denboran begitatik sartzen,
Dira ez diran gauzak begietan jartzen,-
Eta beste itxura ba-du gauzak artzen,
Orduan ezta inor izuti gertatzen.

295. NEGUA

Tristuraz zerupea maiz dala beztutzen,
Ezta bere garaiaz negua aztutzen,-
Egunak baitirade osoro moztutzen,
Egualdiak txartzen ta denborak oztutzen:
Onek eztu pobrien biotzik poztutzeu.

Loretxo bal eztala apaingari azten,
Pobrezaz da lur berde eder ura jazten;
Berengandik ostoak dituztela uzten,
Arbolak dira laru garian ikusten;
Edertasunik eztu ezerk erakusten.

Mitxeletak urezko egotxotan biltzen
Dira, ta lorez-lore eztira ibiltzen,-

Kirkir-txiririk ezta zelaietan aitzen,
Txori txikien kantak dirade ixiltzen,
Eta aundiak dira tiropean iltzen.

Berandu agertuta goiz dala gordetzen,
Eguzkiak gutxi du kanpoa gozaten;
Lufak izozten dira, putzuak jeltzen,
Alditan oparo du elufa ezartzen,
Eta ala lufak il-itxura du artzen.

Gizona ilik, baldin bada bein erortzen,
Ezta geiago aren odolik berotzen;
Bañan uda beriak lufa du pizkortzen,
Euri-tanto bakoitzak lore bat du sortzen,
Eta beriz eder da kanpoa etortzen,

ROSARIO ARTOLA

Aureko bien areba. Artolaia, agian, edcr-odola dabe zanetan ixuria, sendi osoa dogu beintzat bertsolari. Ta emakumak, onetzaz gaiñera, eder-sen bigun ta biotz eztiagoa dabe gauzak ikusi, senti ta somatzeko. Ta, zetan esanik be ez, eniaztekiek olerkiak askoz atsegiñago yakuza.'a beti

294. NAIGABEA ETA ATSEGINA

Ama gaxo bat semetxoari
begira dago riegafez,
ikusirikan gaizki dagola
gaitz aundiaren indafez.
Igafirikan semeak dio
esaten bere amari:
— «Zergatik penaz beterik dago
begiraturikan neri?
Laister, uste det, bai, nere gaitzak
duela bere azkena,
bañan batere ez ofengatik,
amatxo, iduki pena.
Orain esango diot sentitzen
duena nere biotzak,
eta egian poztuko bai-du
nere azken-eriotzak.

Bada befi bat nik izandu det
aingerutxoa re nigandik,
eta bedofi ezertxo ere
esan eztiot oraindik.
Esan didate sari deituko
didatela or goitikan,
eta betiko ondo izango
naizela ni ordutikan;
nik lagunduko diot zerutik
semetxo baten, moduan;
ez uzte izan oso bakafik
gelditzen dala munduan».

Ama-semeak, laztandurikan,
biotz bi ziran bat egin;
eta orduan aingerutxoak
gora zioten ots egin!

Zer edertasun aundiagua
 izango dan amarentzat,
 bere aurtxo beti-betiko
 izatea Jaunarentzat!

295. NERE GITARTXOARI

Nik gitartxo bat bai-det,	Triste nagoenian
maite eta lagun,-	bera det pozgari,
au joaz pasatzen det	zenbait bidertan ere
denbora txit legun.	auxen det igar i;
Nola denok grazi bat	onekin atsegiña
zerbaitetan degun,	datorkit txit sari,
berarekin pentsatzen	soñua joaz, eta
nago gau ta egun.	gañera kantari,
Denbora pasatzeko	Citara jotzez ez naiz
gauz oberik ezta,	bein ere aspertzen,
onekin non-nai jartzen	berarekin biotza
det nik naiko festa;	oso zait zabaltzen,
bakarikan bera da	eta burua ere
nora-naiko orkesta,	rxit asko argitzen;
au aitez iñortxo're	onekin det zorion
aspertutzen ezta.	guztia arkitzen.

AITA JOSE I. ARANA, S. J.

Azkoiti'n, Izaraizpeko Iraurgi deritxon ibar naroan, jaio zan Aita euskaltzale argi an, 1838'ko oriTaren 36'an, ta Onan (Burgos) il zan, 1896'ko lotazilaren 19'an. Sorteria maite eban gartsuki, ta zenbat lan eder egin bere alde! Jakitua zan, biotz oiukoa ta irudimen aberatseko Bere neurtitzak ezin esan-ala. Ta ez bakarik gure arteko aldizkingietan, *Corona Poética* (a *Semanario Calólico'u* be argitara ebazan banaka baUuk; *Liberalkeria pekatu da*. Sarda jairoak egiña euskeratdu eban. *Disertación sobre Ori .grafio euskara* (Bilbao, 18901 ta *Teoría de la Poética General* bc bereak ditu üsker onekoak garean alde, josi daiguo geugao aren euskal-zaletasun bizia.

296. MAGNÍFICAT

Nere anima ots-anditzen da,   Pozturik Jainko-Osagilean
 Ziñez goratzen du Jauna,   Ene izpiritu-bafuna. •

Zeren ezafi zituen nigan
Bere Jaungoiko-begiak;
Zorioneko esango naute
Ondoren jende guztiak.

Bada, egin dit Altsua danak
Mesede goien-goiena:
Bedeinka beza mundu guztiak
Santu dan bere Izena.

Eruki ona ondorengoai
Mundu dan arte mundua,
Banaturikan biotzetatik
Buru aroen utsafa.

Almen aundiko asko zituen
Beren acitkitik astindu,
Eta biotzez bekoi-otzanek
Altxatu eta goitindu.

Onez aseta utzi zituen
Gose-beartsu zirenak,
BialcLurikan ezertxo gabe
Aberats ondo zeudenak.

Oroitu zan bai erukimenaz,
Oso artutzen zuela
Israel'daien eri maitea
Bere seme bat bezela.

Nola leendanez esan baitzien
Gure asabak zianari,
Abraan'i ta bere semeai,
Beti-betiko dianari.

297. EUSKAL-IDAZLEAK

I

Euskaldunak erderaz

Ez al da emen ibar, mendi ta
Kanrauritarcn aitzetan,
Gudu-irintzaz burni-soñua
Besterik senti aizetan?...
Aitor'en seme argtdotarak
Beti dabilta geretan?...
Ezpataz oitu diran eskuak
Ez al dakite letretan?
bz da Euskalduna

Tx.t ezaguna
Naiz letra ta naiz armetan?...
...
Bietan dago bere izena
^ T°
Goien mailara jasua,
Geldi diteke letra-gauzetan
Edozein bezin afua,-
Euskaldun onak, [etradun ba'da,

Izanik zaldun prestua,
Efege aundien ondoan dauka
Exeritzeko lekua;
An letra onena
Euskalduneri
[ziar dala maixua.

Araba-seme Aiala'ko ta
- Gebara'tarak dijuaz
« i . < .
Gazteletaren urietara
jakinduri* osuaz;
Liburu asko ager dituzte
(tzlafi eta neurtuaz:
- T T - - i _ i • i > i i
Ta Iñigo bera Lorola kuak,
Er i dag o | a ; s u t u a z
S a n p e d r o - a m o r e z
Diardu erez
Neurtitz ederen soñuaz.

Izan ba'ditu España aundiak	Ezka, Ega ta Arga ibaiko
Egite guztiz nobleak,	Ljolge urdin garbiak
Kondairan garbi ezafi ditu	Beren uretan pinta zituzten
Arasate'ko semeak;	Izkribalarj argiak;
Garibai dute irakuriko	An edan zuten Erodrigo ta
Gaztelar zar eta gazteak.	Azpilkueta aundiak,
Ta Araukanoen gudu gogorak	An Jabier'ek, antxe Mazedak',
Ezagutzeko jendeak,	Moret eta Estefa'k an biak,
Kanta goienak	Zabalduzko
Erzila'renak;	Jakiundeko
Erderaz ezin-da obeak.	Argi-erañu biziak.

Bergara'n jaio zala dioten	Egiputzeko efieta da,
Jauregi'k egin zuena,	Baitere mendi tartian,
Neuttzaldi dezu goienekua	Ara loretan letra-zaliak
<i>Amintd</i> izen duena;	Nun arki diran batian
Juaten ba'zera Brasil'eraño,	Isasti, Gaintza, Luzuriaga,-
Urestil'daren izena	Eta Munjbeen aldian
Antxieta bat arkituko dezu	Ager dirade diztiaduraz
Latin kantari onena,	Miner ta Ero parfan,
Bertsu gozuaz	Eta Otxoa
Soñuratuaz	Goienekoa
Birjiña Amaren omena.	Neurtitzlarien ganian.

Bizkai'ko mendi-egietan da	Ba'guaz ere Prantzi alderuntz
Ibaizabalen ondoan,	Euskaldun anai artera,
Edergafifzat sortu ziraden,	Donibane'n ta Ziburu'n egin
Arbolak nola kanpoan,	Oiarzabal'en galdera;
Salazar, Poza, Tereros lenen,	Itxas-gizonak árgana datoz
Eta Itufitza geroan:	Ikasbideak artzera;
Zenbat eskribu oien ondoren	Oienart'gana MauHeon'kuak
Zamakola'k du gogoan,	Auzi-kontuak kentzera;
Guzien gala	Eta letretan
Salzedo dala,	Baiona aldetan
Nola altiste bat koroan?	Dafigol'elc du bandera.

Euskaldunak   Euskeraz

Alde aietan Euskara gozo
Aintziñakoan zein ongi
Jaun Etxepare ta Lizaraga'k

Jardun oi zuten! Ta obeki
 Oiez gain ere Axular jaunak
 Esan-jiroa ba-daki:
 Bere liburu «Geroko Gero»k
 Mintzo dalako ain galaiki,
 Du merezia
 Eza ri tz ia
 Ure-zilarez ederki.

Ango bereak agiri dira
 Euskal-jzkunde jario
 Apaiz Lafegi, Baratziate,
 Haraneder ta Txurio.
 Zenbat neurtitza ezti-goza
 Hiribaren'i dario!
 Ta Goienetxe'k ipui onetan
 Bost gauza polit ba-dio;
 Asko utzirik
 Emen ixilik
 Bizi diranak oraindio.

Baste re txe'a'k Bizkai-i-zkeran
 Neurte zaintsuen soñura,
 Jesu-Kristoren oñaze-miñak
 Azaltzen ditu mundura;
 Liburuz ta itzez erakus dute
 Kristauen lege ta oitura
 Astarloa ta Prai Bartolome'k
 Miragarizko modura,
 Dagola (oran
 Añibaro'gan
 Lora-sortaren itxura.

Markiña aldeko pozgari dira
 Iru Mogel'en izenak,
 Izketa-gjro berezienez
 Bizkaia'n diran onenak;
 Oñordekoak jafai diela
 Beste bi gizon goienak,
 Uriarte ta Azkue jauna

Euskera-zale piñenak,
 Batak itz-lafiz,
 Besteak neuriz,
 (zkribalari lenenak.

Mendiburu'ren izkunde goiak
 Zizeron gisa jaikirik,
 Afiturikan Euskal-araza
 Beragana du jafirik;
 Gero Ubifos ta Agiré'rekin
 Dago Fedean bizirik;
 Oien izpjde bikain leunenak
 Nola ez izan ezirik?
 Ta Iztueta'k
 Daukan izketak
 Nola ega du ain goirik?

Irakur zazu LardizabaTek
 Daukan leuntasun aundia,
 Itujfiaga'k neurtu zituen
 Ipui ederen grazia,
 Iparagire'n zortzikoetan
 Euskal-Eriko bizia,
 Ikus dezazun Euskera dala
 Izkunde gala nausia,
 España'n lenen
 Ziran biztanleen
 Artean Jaunak jafia,

Bañan begira guzien gañez
 Laramendi'ren kopeta:
 Arena Euskeraz, arena erderaz
 Pare gabeko izketa;
 Euskaldun gauzen etsai diranak
 Daude kiskal ta efeta,
 Aren arazoi zuzen bortitzen
 Kontra eziñik, aseta:
 Bere izenez,
 Bere aomenez
 Dazka munduak beteta,

PIO M.ª MORTARA Atia

BoloQfn (Itali) jaio, 1851-VIII-27'an, Gurasoak j «chitar, bera gaztetxotik kristau. Eroma'n ikasi ta gero Lstcrao'go Kalonjüen jantzia artu. Prantzi'ra aldaturik, ütatichéie'ko Lekfiidetxea irasi eban, beste batzuk bc lagunduta. Pranizicar marxiiada aldian, Oñari'ratu ta Anaidi ortakoak enieo dauken etxe edera irasi. Liejaii (Beljika) il zan, 89 urte ebazala, I940-III-1 i'an. Gizon argi ta bizia; Onatj'ra eldu ta laster, ango eleiz nagusian euskeraz mintzatu zan.. Bona-partre ta garai artako euskaltzale guztien adiskide ta lagunt-zaiie trebea.

298. ARATS IZUGARIA
(*ISfJ'gafen abosluaren azkeneko gabari*)

Gofiak daude goiak urutiraño,
Ageri dan guzia gofia dago,
ta lur/ak baño

Jzutzen du zeruak askoz geiago.
Argitan zabaltzen da zeru goibela
íárgi gabe,
zer doakabe!

Odoiak su-garetan balitz bezela,
Ta ¡nferntiak balira gabaren jabe.

Arats ¡zugana! Ordu tristeak!
Nora begiak jaso, penen kupiran
malkoz beteak,

Zeruak ere bada etsai ba'ziran?
Uri leial gaixoa gaietan dana!
ta zeru gorak,
agitz gogorak,

Irabiatzen ditu beriz gugana
Elementen boíadan suzko kanborak¹.

Itsasotik sortuko lanbro dokaitzak,
Burunbadan igoak turmoi tartean,
ziran ekaitzak,

Eta sarratu orduko, tximist kolpean
Odoi ganeko labe sutu artatik
jasa ta ujola
eurizko eróla,

Amiltzen zan lurera, iduriturik,
Ixurtzen ote ziran sua ta odola.

Sua ta odol gofia! Naga² ta ikara,
Sutunpadak, antsiak, ilkintza nun-nai,

tximist dardara,
 Biziak ta bizitzak gafen efekai
 Ta ixil-ixil zijoan odol efeka,
     karikan bera
     itsas aldera,
 Ituna geiturik ifak taldeka,
 Ez ba'zetoren sua eragoztera.

 Zeru-lufak asefe... Ustez anaiak
 Atzeritik ziranak gugana etofi
     ziran etsaiak.
 Nora bada begiak jaso ta egon"?
 Ez lur, ez etxe, ez esku, biotz tristea
     noraganatu?
     nun anparatu?
 Burniz edo berunez laster iltzea,
 Noralderik onena zan aukeratu!

 Gizon ordi taldeak askai likitsan
 Exerik-etxe dabiltz leian inñoren
     diru iritsan,
 Onraren zale, burniz pasatu ondoren
 Arpegi eman duen aita, semea
     edo gizona
     ¡Itzen dagona,
 Sentjturik batean agoni epea
 Ta antsi triste lan bat deitzen diona.

 Zafak, naiz egon zaíez obtko atean,
 Ez ziran barkatuak, ain gutxi eriak,
     beren oiean
 Ifak ziraden; ume jaio beriak,
 Gorde nairik, gaixoak, amen kolkoan,
     bien biotzak
     burni zofotzak
 Uratzen ditu, ta amak iitzerakoan
 Igaro bear ditu laidozko lotsak.

 Lotsa ta ilkintza... Baña nora naiz eldu?
 Ez, efitar maiteak, ez det nai zuen
     beta goibeldu.
 Gure asaben gaba gurtu nai nuen,
 Jariaz begi aurean aien kondaira,
     birtute aienak

danik onenak
 Zer diran bizia utzi ta argi joaira
 Beti ikusi zazkigun beren izenak.
 Asaba zar gureak joanak mundutikl
 Numanzitar efutsu³ aien modura
 bizia emanik,
 Igo ziñaten zuzen zeru txit altural
 Jaunak bere saria dizute ematen
 ordu ezkeru;
 bai, efauts bero,
 Martireak bezela igo ziñaten
 Sugar Donosti'kotik pasa ta gerol

1) brasa; 2) náusea- 3) valeroso.

299. SUZKO ZEZENEA

Danboliñaren jirak kalean	Damatxo gazte ta galai (iñak
Daramatzi jendeak airean,	Elkari adi bat ezin egiñak,
txistuaren	arkupetan,
ta atabalen >	kiriketana ¹ ,
doñu alaiean.	ai, zer alegiñak!
Eriko biztanle guziak	Suzko zezena bada aurean,
Plazara dirade etoriak,	Iges egin nairik asmoan,
aratseko	zeren lari
zezeneko	diran jari
suak ekariak.	elkafen ondoan.
O Donosti'ko zezen-suzkoa,	O zezen pizkor txingar jario,
Izan zaitetz zori onekoa!	Zenbat kontu zure medio!
Irtena da zezena arkupetik,	Su-kurpilak dijoaz astera,
Txingara dariola atze-aldetik,	Suzko zezena igo dute oltzera,
danbadaka,	argi-pilak,
ta jiraka,	su-bonbifak
jendeen artetik,	dijoaz airera.
Zalapart artan zenbat naspil,	Zeñen argi politak dira,
Zenbat kafasi, zer iskanbil,	Maite degunari begira,
jtsumuka,	bat-batetan,
trunbuluka,	begietan
jende dena dabil.	ikusten badira,
O zu, zezen onen sortzailea,	O, bai-dira, bai, txit txingartiak
Izan zaitetz gloriáz beteá!	Biotz suzko baten argiak!

Bejondaizula, zezen suzkoa,	Plazara joan gabe ez gelditu,
Oonoscia'ren inbenlzioa,	far asko egin,
gaztientzat	dantzatu arin
ta çarentzat	ta asko dibertiui.
test gain-gañekoa.	Suzko zezen eder, on degizula,
Ez, bada, jendeak, nagitu,	Gaur ta beti bejondaizula!

1) .I esconderse

300. AI, AU DOLOREA!

Iñoiz txikitán egin ote det	Jesus nerea! Nere imajiña
amen besuan ametsik?	gaur ikusi det kalean:
Munduan nabil, aunditu ezkeró,	nere bordoian goiberatuta
arpegi baten atzetik,	ba-netoren ni pakian,
Alperik beti! Ez det bilatzen	oiu triste bat bota det eta
pentsamentua!) besterik.	kordia juan zail golpean.
Larogei urte ba-ditut eta	Larogei urte: berak amasei!
ez dit galtzen memoriak.	Oren berandu bilatu'
begiratzen nau, far egiten dit:	Kanposantura ni nuanian
zeureak ditu begiak!	ura munduan argitu:
Iñolaz ango aingeruen bat	eta penarik audiéna del
ikusten dute neriak.	ez ditala begiratu!

MIGEL ANTONIO IÑARA Apaiza

1898'ko jorailaren 26'an il zan 33 urteko apaiz gar-erdiko au. Oiartzun'go seme, *Etxe Txiki* etxaguntzan jaioa. Umetatik erakutsi eban eleizarako mindu ona, ta Urñieta'n ikasi eban, Oñati'n pilosopi ta Gazteiz'en ikasketai amaia emonik 1891'garenean apaiztu osletxoan. Durango'n esan eban Meza baria. Cero, Pasai-Aundt'n bizi izan zan, abade lagntzafé, Jaunak beragana dei egin ertson arte Ezin esan-ala dira, or-emen, bere lumatik urteniko euskal-irakurkizunak. «Iñara — diño Azkue jaunak — biotz andikoa ta burutsua izan da: gof.amcnetan sakona, esakeretan iün samara, egikerecan biuri bakoaz. Ba-ditu neurtitz yaioak.

501. AMA GUADALUPF.'KOARI

Agur, Guadalupe'ko	Ari dira lanean
Ama Andre Maria,	Orain mendi ortan,
Itsaso ta leoreko	Baña Zu zaude berian,
Izar txil garbia.	Ez juan, ez, ortikan.

Ortik Zu irten ezkerero,	Egon, bada, beti or-
Amatxo, gu nora	Ez juan, aren, ortik,
Geren atsekabeetan	Euskaldunak umezurtz
Deika juango gera?	Utzi gabetanik.

302. AMAREN NEGARAK ETA SEME GALDUA

Masail onetatik	—«Zuk, ai, nere semea!
tanto eta tanto,	Zure pekatuak,
Aiña, zerengatika	zure bizitza gaizto
dariola dago?	pare gabekuak;
Zerengatika dago	oiek izandu dira;
dana arindurik',	t'oietaz ganera,
iñola ere ezin	. zuk negar egin bear,
iñondik pozturik?	ta far egitea».
Zer nai du egitea?	-«Aski da, Ama, aski da,
Ona emen semea,	ez geiagQ egifl:
poz aunditzat daukana	<i>bmu</i> $\overset{f}{0}$ na $^{\circ}$ z orain
amaalaitzea.	bedorena berdin.
Agian egin diot...	Ez geiago gaizkirik,
eman diot, Ama,	il ere lenago
nik, nai-ez aundiren bat	<i>beñz beste malko bat</i>
ain minkoía dana?	<i>aterazi baño_</i>
Ama! oraindik ere	Betor, Ama kutuna,
negar eta negar?...	neronen eskuak
Nork eragiten dion	txukatzeke, aterazi
esan bezait azkar.	dizkatan majkoak».

)) transido.

503. LEON XIII'RI

Ez da aterako, baña beartu
 Ezkero ateratzera,
 Etofi bedi beste juan
 Gabe Euskaldun lurera,-
 Danetacikan bereziak, gu
 Iñiortxoreñaak ez gera,

Ez Prantzia'na ta España'rena
 Ez degu gure izkera;
 Bakar-bakank
 Jainkoagandik,
 Auez-aujoa da onera.

Abendu ila berez iluna,
 Denbora negargariak,
 Ainbesteraño non Eroma'ri
 Ekin diote guztiak:
 Kristo'ri entzunda ez ba'geundeke,
 Ai, gure éukariak!
 «Zuekin nago, ez ikaratu,
 Orain ta beti, txikiak».
 Onek txukatzen,
 Poztu ca kentzen
 Dizkigu malko lanak.

Poztu zaitea, zu, Karptneto,
 Perusa ta EromaVekin,
 Poztu Euskal-Erj ta Italia,
 Poztu Oiartzun nerekin,
 Poztu mundua, danen biotzak
 Bateralu ta aikafekin,
 Poztu gaitean, pentsakai danak
 Utzirik Kristorenakin,
 Lajarik ilun
 Ta goibeltasun
 Danak onerizkoakin.

O gure Aita txitez Donea,
 Bere bizitza kantatzen
 Emateagatik lenbizi nere
 Premiziak jafi nintzeo:
 Bere poz eta naigabeetan
 Parte ote naizen izaten,
 Baita Euskaldunak bere semeak
 Gaituela ere esaten;
 Bai Euskaldunak,
 Portiz zaldunak,
 Ez gera orekin lotsatzen.

Agur, gure Aita ezti biguna,
 Ausardi auxa barkatu;

Bere semerik azkenekoena
 Da izan zaiona mintzatu:
 Baña nik nola aunditasuna
 AI izan det berdinkatu?
 Ezin diteke, eta biotzak
 Bearko itugu trukatu,-
     Baña nerta
     Ain da txikia,
 Berean gorde bear du.

304. PAKE-ZORIONAK

<p>Tximeni luze baten zulotikan kea, gizen, lodi, oparo, zuri-beltz, nekea, ateratzen dijoa; zabaltzen goietan, zer? zer bezela ere? Benetan, benetan, aize-izpi bat ere ez dabil ta... ara, kea ateratzen da bara, bara, bara, eta geratutzen da ain gozo etzana... Ikusteko gauza da ta ezin esana, Pakean onelaxe etxe ta eriak, guziak, beren artu ta eman guziak egiten ta egiten dituzte gozoro; eta asti dabilen lekua, bai, naro ariko da ematen, asko edo gutxi, aberasketak eta zoriona beti.</p>	<p>Ezer gutxi da kea, eta ori bera ez da gefateetan beratzen, bai zera! armen su, ta biotzen su gogoragoak. Aienatzen dituzte, zer ez? Aingeruak! Bzeztu, ondatua uzten dute dana; dana galdu, kiskali, eri ta baldana.</p> <p>Pakearekin kea beta zaigu ona. O pake egiazko, aren zoriona! Gerak, befiz, gauzikan onenak, galpenak ematen ditu, miñak gauzikan onenak. Bijua, bada, ordu txarian, bijua gera... Deabru gaizto gaiztoak sortua. Betor pakea, ta naiz ke utsa ekari, arlote ta atsegintsu, zerua da ori.</p>
--	---

KLAUDIO OTAEGI

Gure artean be ba'dira, atzefi-elertietan legetxe, olerkari kaskafak, itz-neurtuctan jardunagaitik, azalean utsune agiiz ta erai mamifean alako elkortasunez kutsutuak Zer edo zertan ekin nai, baiña txepetx antzera egada labur txoak soilki, Otaegi ez dogu oren arteko. Zegama'tarn jaiotzez (1836-X-30), maisu azkara ta osoro ikasia euskal-gaietan. Bonaparte PriDtze jakitunari saritan lagun egin eutson, gure Eri barna, euskal-gauza bila. Berein olerki goitar ta ipuin eder ditugu berak idatziak, baita gaztelerattk, prantzeratik eta ingeleseratik euskerara biurturiko lan asko be. Olerkietan itxaso ariia dirudi, apartsu ta irakiU'n. Gizon zintzoa, noski, euskaltzale jatofa ta antzclari bikaiña.

306. ADISKIDE BATEN OROITZA

Dena beltz ikusten det begien auran,-
Ez det arkitzen pozik nere barenean,-
Triste daukat biotza, onik ez etxean,-
Iiul.ir.ik ere naute uzten azkenean!

Otzikara gisa zait gorputza mugitzen!
Bakarik ezin egon, zer naik izututzen,-
Gau ta egun nago, ai! nega'ez urtulzeii!
Zer zaidala dezute uste gertatutzen?

Adiskide bat il zait! Zer adiskidea!
Ezpaitu iñork gaur, ez, arkituko obea!...
Zergatik joan zalzazkit, o lagun maitea!
Utzirik pena eta naigabez betea?

Zer da nitzaz izango zu gabe munduan,
Itzal uts bat ezpada baso eremuan?
Ona izan ziñan-ta, zintzoen lekuan
Atsedean zazu lasai! Atsedean Zeruan!

006. LAU ARBOLATXO

Lau aritz bigun ziran mendi lafutuan,
Jaiio izanda bata besteren onduan.

Aize txirimilo ia ekaitzak zebiltzan,
Geldi gabe burukan, laurak zati naian.

Lur guri gutxi, eta azalean zañak,
Aen gorputzak ziran meak ela argalak.

Eta, balin aurkitu ba'ziran aparte,.
Garbituak izango ziran, ezpai gabe.

Bizi naiak, ordea, erakutsi zien,
Nola ezti etsaiak eraziczen zaien.

Esan zioten, bada,alkari: Mutíak,
Gurutzatu'ditzagun irnieki adarak;

Lagundu alegiña batak besteari,
Aizearen uruñak ez ditzan ebaki.

Eta era onetan dizkigu betiko
Ekaitz setatsu oek aisa garaituko.

Alkartasunak zitun txikiak aunditzen,
Era eibaritsuak indartsu biurtzen.

Esan ta egin; euren adarak zituzten
Txirikordatu ala, non bat ziruditen.

Eta geroztik dira laurak bat egiñik,
Aritz aek doatsu alkari itsatsirik.

Zeren alpefik dira ekaitz indartsuak
Lurera botatzeko aritz anaituak.

Euskal-Eria: libre bizi nai ba'dezu,
Ispíu eder ontan begira ezazu.

507. ARBOLARI OROIPÉNA

Mila kolore dituen ibar paretsu baten erdian
Jaunak paratu zuen Aritz bat lur sendo eta gurian,
Euskaldun denok bizi gintezen doatsu bere azpian.

Murmur egiñaz aldamenen zeukazkien itunak:
Lore politez apaindurikan bide-txigor ta zelaiak;
Baso itxiaz egi, mendiska... bere inguru guziak.

Ur tartetikan agiri ziran pitxi-loreak ugari
Eskeintzen euren ezti gozoa erle beargileari,
Ufetxiñolak oian zokoan gau eta egun kantari.

Egun-sentian agertutzen zan eguzki zoragaria
Erakutsiaz bere aurpegi ufezko diztiaria,
Eta aratsean eskutatutzen zuen goisoro argia.

Ilargi eder zilarezkoa irtetzen zan sortaldetik;
Ikusten ziran goi urdinpean argi-ontziak zintzilik,
Arkitzen lore usai gozozko txuriak intzez beterik.

Zeñen garbia, ikusgaria zeru azpia zegoen
Aize biguña eta preskura zituelarik eskeintzen!
Zeñen gozoro Aritz oriak ziran pirpir mugitzen!

Izate danok Jaungoikoari ematen zion eskerak,
Ikusirikan egun eta afats ain eguraldi edefak;
Iai dm loretsu bat ziruditen ibar arteko baztefak.

Baña agertu zan zikintasan bat zeru Iuraren tartean,
Bi odei lodi, oso itunak, bata besteren aurean,
Zorigaiztoro alkaren indar gogofak neurtu naian!

Nastu ziraden, sortu zituzten ujolde izugariak,
Turmoi, tximista, aize-txistuak, poroka naian mendiak,
Euren lekutik irten nai zuten koajetsuzko ibaiak.

Itsas genasi orularia zebilan oruarekin
Zelai jgafad berdindu naian belar soro ezeakin;
Lur larutuak baso itxi ta mintegi oritsuakin.

Alper-alpeiik egin zituen alegiñik aundienak
Irago naian, txit setatsuro, arokarik bikañenak,
Muga oriek para zizkion gauza danen Jabe danak.

Aretu ziran itun garbi kristalaren gisakoak;
Oso mastrilci udaberriko lore arantz gabekoak;
Erori arte tantai lodiak zenbat gizalditakoak.

Ala ere, ai, zatitu aren Aritz zarari adarak,
Eraman aren zituen ori guziak ekaitz gogofak,
Itxeki zion, mila aingerua! portizki gefi azkarak.

Baña arkiturik bakardadean sentitu zuen ikara,
Eta aji egin, Jainko aundia! nere umeak non dira?
Bakar-bakafik utzitzen naute umezurtz baten gisara?

Nere ii/alik ez al du bear geiago Euskal-Efiak?
Ez ote ditu maite izkuntza cta oitura garbiak?
Egoki nere biotz-bafenen Jaungoikoak ipiñiak?

Ez ninduen ni, aren almenak bere antzera paratu,
 Esanaz: —Mendi onetatik inork botako etzaitu,
 Etsaiak baldin zure semeak berezitzen ezpa-ditu?—

Kartago'tarak, Eroma'tarak, Godoak eta Mairuak,
 Eztiran izan Gurutzeaz ta Nitaz beti garaituak
 Kendu izan nai zicuztenean nere adar ofitsuak?

Ez al zituzten nere aurean makurtu beren kopetak,
 Jende-xeak ta aundi-mandiak, beartsu ta dirudunak,
 Erege aundi, jaun almentsuak, eta gañera umantak?

Eta zer, ekaitz iragokofak orain izutzen zaituzte?
 Amioriorik nereganako sentitutzen ez dezute?
 Oztu al dira zuen biotzak? Siñispenik ez al dute?

Eta mendiak erantzun zuten: —Ai zer estadu tristea!
 Ekaitz gaiztoak zaitu egiaz larutu, Ama maitea!
 Non eta nola dan ori sortu ez goaz gu esatea,

Baizikan egin min-min batzuek garbi nai ditugu esan,
 Zure umeak jakin dezaten nola porta bear diran
 Tximista-gaia kemear-mugan sortzean beriroitikan,

Zure itufi garbietatik sortu ziraden Legeak
 Etsaiak ere aitortzen dute dirala ezin obeak;
 Eta ala ere auzora bila seme axolakabeak!

Amoriozko Ama nai ezik, ugazamaren mendean,
 Losinkerian dabilta zenbait, beren buruan onean,
 Ipar aldeko ibar libreak utzita, ego aldean!

Baña, o gauza miragarria oekin gertatzen dana!
 Arako dute, eztaraziaz eskatzen gure jzena,
 Esanaz: —Laster egingo degu Arbolaren zoriona—.

Eta atzapar donduleskin ari dirade kendutzen
 Geldi zaiozkan sustar gogorak,- eta ez dira lotsatzen!...
 Aundinai ero kutizi beltzak ditu oretaratutzen.

Ezkuta bitez galgiro oriek lau Probintzi oetatik,
 Ezin aserik duten gosea gure bizkar gañetatik,
 Ebro irago bezin agudo etsaiekin bat egiñik!

Aralar'eko Aingerutxoak daki ziradela bildu
 Seme zintzoak mendi artanrxe, eta zutela akordatu,
 Amari bear zizkiotela jazkai ederak ornitu.

Oiu eginaz, zoaz emendik *alkar-ezin-ikusia!*
 Zu zera Arbola zulatu duen pipi zital galgaria,
 Amaren bular eta eraiak jan dituen min bizia!

Zu nai zaituzte gure artean betiko etsai gordeak;
 Baña ez, alkar artuko dute Aitor zafaren semeak;
 Egingo dute bilkida Ñapar Euskaldun Fuero-zaleak.

Eta orduan amorio ta libertadezko argiak
 Kenduko ditu gure gañean arkitzen diran odeiak,
 Eta botako Aritz arbolak beriro muskil guriak.

Bildu gaitezen, bada, guziok Arbolaren inguruan,
 Eta maitatu, zeren berdiñik arkitzen ez da munduan,
 Landatu zuen esku santua dagoalako zeruan.

308. K. D. TXURUKA JAUNAREN OROITZARI

Eguzkia sartu da osgori tartean,
 Odeitzarak pilaka daude zerupear,
 Turmoiak isiltzen ez dira goi beltzean;
 Tximistargiak zik-zak onen bitartean
 Ez dirade gelditzen istante batean.

Urakan aundi batek ditu ateratzen
 Zuzaitzik aundienak sustraitik or ta emen;
 Itxaso genasian zer dan gertatutzen
 Bere oru gogorak dute adierazten,
 Banaka ikusten da órela asefatzen.

Mila itxas-egazti egal txuribeltzak,
 Urzelaiaik ainbeste pozten zituztenak,
 Igesi legofera datozkigu denak,
 Arestian pizkorak, orain motel ta aulak,
 Makalduak daukazki tristura ta penak.

Itxasora begira daude izutuak,
 Otzikarak jorikan, lumak aroturik:
 Zerengatikan daude, txori gizajuak,
 Sekula ez eta gaur, oren mututuak?
 A! Uste det asere dirala zeruak!

Ara!... Ontzi batzuek jira ta bira,
 Besteak inñundikan mugitzen ez dira,

Egal gabeko txori batzuen gisara;
 Uste det dijoala ura ondatzera,
 Au ezin bogarikan aroka tartera.

Níola ote dezaket nai bezela jakin
 Zer ote dan igaro ontzi onekin'?'
 Ora! Jtxas-ertzetan jendea arauakin,-
 Noan lagundutzera dezakedanakin,
 Ez da ta gauza onik gertatutzen berdin.

Ai! Gaitz gogorak dira noskiro irago!
 Ontzidi aundiaren bat galdu dala nago,
 Aroketan txetua ontzi bat an dago,
 Boia batzuen gisa besteak arago,
 Zenbat urbiáigo ta zorigaitz geiago.

Amaika amaren ume, emen datza ilik!
 Au ikusita gero, esan ote danik
 Biotza ufatuko etzaion gizonik!...
 Negar-malko tristeak ezin gelditurík,
 Galai bat zizpiratzen dago eseririk!

—O gure aita aundia! O gure Txuruka!
 Zerura begiraka, asi da oiuka;
 Arazoi zenduala iñork ezin uka:
 Aski da esatea, bira ta bufukñ,
 Bakoitzak alegiña egitea dauka?

E2 genduen guziok bear alkar artu?
 Planik gabe, zertako aingeruak altxatu?
 Lendanik jakin gabe nota burukatu?
 Ez dezaket nik beintzat iñondik somatu
 Zergatikan gakuzten lagunak lajatu!—

Ezin asperturikan urera begira
 Gazte azkar ark zion: -Auxen da tristura!
 Atzo zerbait ba-giñan, gaur ezer ez gera,
 Mundu ontako gauzak ore laxen dira,
 Batzuetan goiera, bestetan bekoera!—

Burutik onetara dena zauritua,
 Pena eta nekeak biziro auldua,
 (I zan gazte galaiia, ones-damutua,
 Itz oek esanaz: —Ai, nere Jaungoikua!
 Konta Euskal-Erian guri gertatua!...—

Ez nuke nai gaizkirik iñorentzat esan,
 Baña Kondairak dio zenbat pasartetan,
 Españolak bakarik zirala burukan
 Finister eta beste asko jazafetan:
 Auzkalo lagunaren asmoak zer ziran!

Zenbat gora-beraren ondoren Prantsesak
 Balzarera zituen bildu Españolak.
 Zoíotzak izan ziran oen rrinlzoerak,
 Alpefik ziralako beren egiñalak,
 Ezpaziran obeki portatzen lagunak,

Finister'go kalteak ondo zuzentzea
 Iruditu zitzaaien zala askoz ohea:
Ur/ben jauna zan nagusi ordea,
 Eta nai zuena zan burukan astea,
 Deitu ziotelako biotzik gabea.

Crabina, Baldes, Butrón, Alaba, Elkano,
 Zisneros, Apódalo, Alzedo, Galiano,
 Moíua, Ore, Falkon, iriarte, Kastaño,
 Zuen oroitza ez da juango egundaño,
 Giza-jende artatik azkenekoraño.

Zuen azana aundiak Trafalgar'ko gudan
 Ezin konta litezke nolakoak ziran:
 Kalmarjk aundiena suaren erdian,
 Kuraia ta ufuña bular piztuetan,
 Bildurtasuna zer zan zekienik etzan.

Uste du, bada, iñork, zirala izutzen
 Iru edo lau ontzik inguratu aren?
 Ez- ilak il seku'a etziran gelditzen
 Ezker eskubi sua etsaiari egiten:
 Onfea galdu baño il naiago zuten...

309. LAROSA ETA EREKA

Erekaren ondoan	Ur preskoak zizkion
lafos bat erne zan;	palakak egiten
edera ta galanta,	eta bizia eta
usai ona zeukan.	¡ndafa ematen.

Bat~batetan, ibaiko	Asko ondasun dirala
ura da geitutzen	cxit kaltegariak,
eta ibar kaipetsu	etzuen duda iñork,
guzia gaindutzen.	ba-dira audigiak.
Ai, erui<igari3!	Atsegiñak dirade
Larosa gaixoa	gizakumeentzat
azken itunarekin	ura dan bezelaxe
iltzen da itoa.	lafosatxoentzat:
	gutxitxo ba'da ura,
Bizia eman zion	ditu gizendutzenj
ibaitxo ark berak	baña ugari ba'da,
kendu zion, sortzean	ai, ditu itotzen!
bere ur-amilak..,	

JOSE I. URANGA

Donostiflra, or-emen ainbat idatzi ebaoa, bai itz lauz bai bertsoetan. Baita saria lortu bc iñoiz, ots, t899'an, Zumaraga'n eraturako euskal-jaietao berú «Enadaen Elkartasun moitatia» lc>-sari-z ornidu eben.

310. EUSKERA ZAR MAITEARI

Euskeraz nuen lendabiziko jtza seaskan aditu,
Bada izkuntz au nere buruan gogoz zitzaidan gelditu,-
Nere biotza euskaldun kantak zuten txit ongi ukitu;
Obeagorik ez det geroztik ezer neretzat arkitu.

O! izkuntz eder maitagaria, iñun berdiñik gabea:
Nork esango du berdiñik ez ta beste bat dala obea?
Euükal-izkuntzik ez da egongo zoko txikian gordea,
Baizikan beti arkituko du kanpoan zabal bidea.

Caurko gazteak ez degu bear Euskera galdu nola-nai,
Nere gogotik ez nuke bada ifunpe gelditzerik nai;
Lenago nai det biziera on au utzirikan joan artzai,
Eta itz egin mendiko lagun aiekin Exiskeraz lasai.

Gure oitura eta legeak zaitzeko ama bat dago,
Oso prestua biotzez dana orain, gero ta lenago,-
Nork balio du euskal-izkuntza maiteak baño geiago?
Nere iritziz beste ezerk ez, sinismen onetan nago:
Izkuntz beñirik ez degu bear, lengoa degu naiago,

511. AURA ETA KATUA

Katu beltz eder bat 2an basen batian,
ibili nai zuena beti jolasian.

Noiz-nai ezkututzen zan su-burrti atzian,
Litxarka ibil naian zarpaka eltzian.

Aurak bein deitzen dio: —«Zato, mixiñatxo,
Zu zera neretzako jaro jostalutxo».

Bañan katuak dio: —«Or dago amatxo,
Zeñak berotzen didan bizkaia ondotxo.

Gañera lapuraren zai or dago txutxo,
Segjtutzen didana atzetik askotxo.

Orengatikan nago gordea bildurtxo,
Begiak ipiñirik argi ta lantxo.

Za-zajota joango da». Dio aurak:— «Toto,
Izutu gabe egin ortik bera tato;

Irten ortikan eta neregana ato,-
Pa bat ekatzu, oren ordañez, pototo».

Su-burnian atzetik katua irtenda,
Joan zan aurtxoagana esanaz, au planta!

—«Or egon da txakura nere zai etzanda;
Ao leku danetan txakur-katu kanta».

Katu petral txar arek bi belarietan
Atzamar egin zion, bada, ordañetan.

Gero segitzen zion aurak geienetan,
Makilazjo nairikan bi anka zanetan.

Geroztik katu orek etzuen koipetan,
Ibiltzeko lanikan batere kopletan.

Len beti sukaldean noiznai jostaketan,
Ibiltzen zan katua aurakin pestetan.
Bañan geroz ibili oi zan gordeketan,

*

Gure artean ere dagonak zoretan,
bili bearko du beti aroketan.

Zor-pagatzaile txara danari benetan,
Neuriak artzen zaizka bere bi onetan,
Naiz igeska ibili bide galduetan,

' 312. AUTSA

Xinits gentzake daia guztia iduripen bat bizitza,
Zeñaz iñola ezin fiteken iñor egiazki mintza:
Lan bearian arkitzen danak ufuti oi du agintza,
Estálirikan dagon landare ark duen bezela intza.

Gure bizitzak iduritzen du dala urezko baratza,
AI litzake kendu ezkeron lan egin bear gaíatza.
Egunak nola oi du berekin lagungafitzat aratsa?
Bizitz gureak ere ala du zuzengarizko ardatza,

Bizieraren luze-labufa ezin liteke neurtu,
Bada askotan jakintsuenak ditu lan onek bigurtu,-
Gure iduri txoro guztiak oi dira amets biurtu,
Jela gogora oi dan bezela aize epelakin urtu.

Zergatik gera gure bizitza maitearekin jostatzen?
Eta zergatik jaritzen gera gauzik onena jokatzen?
Makurtzen gera asten danian indafa zerbait ukatzen,
Ikusirikan nola dijuan asnase ona bukatzen.

Gure emengo biziera da bestearekiko utsa,
Betikorasun ederarekin ote niteke ni kutsa?
Azaltzen zaigu oso ilunki eriotzaren bizutsa,
Gorputza ilik biur dedien lendik zan bezela, autsa.

513. GURE PELOTARIAK

1) *San per i o*

Pelotari au beso biufez jokatzen txit da garbia,
Zankoz ere da oso azkara, jtz batez: ibilkaria,-
Aurera xamar sartzen danian sartu nairikan ziria,
Ez da egoten leku batera begira onen begia.

Beso biufa txit ona du ta bole^ ikusgaria,
Kontrariua iduki oi dir tantua galtzez etsia.
Aufe-jokalai gogora ez da, bañan bai atzelaria;
Makurketako nagirik ez du, bigunki dauka geria.

Plaza ederki neuritutzen du, kontrariua ere bai,
Ez da ibiltzen ajol-gabian zenbait bezela nola-nai;
Baizikan zuzen jokaturzen du plazan egonikan ennai;
Pelotaria ezagutzen da onekin, dan edo ez gai.

Pelotari txit ona da, eta musikan ere azkara,
Piano jotzen ibiltzen daki azkarkiro atzapara,-
Frantsez izkera ba-daki eta nola ezjakin erdara?
Orlakorikan ez da agertzen pelotarien plazara.

Laster joango da itsasoz aruntz, utzirik ama Euskara;
Biurtuko da uda-berian jaiotzezko seaskara.
Egaztiaren gisa orain da pelotarien pasara,
Sanperio da oietatik bat doana Amerika'ra.

2) *Ganborena*

Pelotari txit buruz abila ta begiz oso zorotza,
Xiriketako ere ba-dauzka intentzio ta biotza.
Plazan korika dabilenian ba-dirudi katainotza;
Oren odola ez da zenbaiten zanetan dan bezin otza.

Intentziua diña ba'leuka oiek indafa besuan,
Iñor jariko ote litzake arbazten kontra orduan?
Ez det ikusi pelotaririk jokutzen oren moduan;
Ziri politikak sartutzen ditu plazen pareta-xokuan.

Amaika aldiz ibilia da pelotan eliz-atzian,
Eta gañera Amugileta deitzen dan etxe ertzian;
Ez du denbora alferik pasa plazan ta konsejupian,
Bada koiperik ez du egiten txjsterarekin utsian.

Gonetan jafi zutenerako zuen pelotako griña,-
Orengatikan plazan jokutzen da mutil azkar ta fina.
Batzuek diran bezela ez da plazan jokutzen etziña,
Baizikan da txit gorputzez bigun ta zankoz oso ariña.

Iñork pelota jo ordurako ba-daki nora dijuan;
Ez da ibiltzen zenbait bezela atxitzen ia jtuau.
Ez da aspertzen bi paretari ematen ere beinguan,
Kontrariarik ziririk sartzen ez leike jafi kituan.

Uts-une danak bilatzen ditu Bitoriano txikiak,
Kontrariuai ederki dizka artzen goi ta be neuriak;
Lo egoteko ez ditu ofek nabar antzeko begiak.
Aritzen gera ori begira egon oi geran guztiak.

J. KASAL OTEGI

Olerkaria ez ei da gizon arunt-sustraidima, arlote ta meogel antzo zorak-
 riz bizi dana baiño: olerkari ta ero, askorentzat bardin. Alan be, esanak esan, ez
 izan órela. Olerkaria bearczko dogu gizartean, ardura gaberik asko esnatu ta
 indartzeko, biotz-zokoak armindu ta ekintz garaiak abesteko- Begira olerWaci
 oneri, ta ikus onela dagian ala ez.

314. GUAZEN, MUTIUAK

Guazen, anai maitiak, Gernika aldera,
 Argal dagOi\ Arbola mardul-araztera,-
 Guazen arin makiak menditik artzera,
 Eta etsai guztiak berari kentzera.

Erukaria dago aspaldi onetan,
 Ostoz ezin jantzirik bere adarretan,-
 Indar guztiak galtzen asi da zanetan,
 Bañan euskal-semenk ez etsi oraindikan.

Lengo libertadiak ziraden jariak,
 Gure aiton maitiak ondo irabaziak,-
 Orain lureratuak dauzka goitakeriak,
 Ta ez ditu altxako itzontzikeriak.

Gogor! gogor! mutiak, gogor etsaiari!
 Len giñuzen legiak eman arte guri,
 Alegin egiogun Arbol gurean,
 Igarturik betiko ez dedin erori.

515. O ARITZ GUREA!

Maitagarizko Arbol gurea, etzaude oraindik igafa.	Denborajoan ta ondoren gera zutaz semeak oroitzen,
Zure zain oiek aspaldi ontan daukate indar beara,-	Ez genduen guk gaitz egiterik iñork munduan pentsatzen,-
Ustez betiko jafia ziñan, ai! au pena ta negara,	Bañan etsaiak zital izanik on-damua nola zuten,
Ikusinkan nola daukazun gaitza sartua txit txara.	Guk uste gabe egun batian gaitz ori sartu zizuten.

Bai! egun ura guretzat izan
zan gurtziz penagaria,

Ordu ezkeroz Euskal-Eriak
dauka lutua jaría;

Bañan oraindik ez degu etsi
oso zerala eroria:

Jaungoikoari eskaturlkan
ernango dezu oria.

Zer egin dezu gisa ofetan
zu órela argitzeko?

bita •zinduzen ori ederak
lurpera erazirzeko?

On besterikan ez dezu egi
euskal semearentzako,

Egin oi zuten bezela aiek
España danarentzako.

Guazen, mutilak, euskaldun danak,
etsaiak purukaczera,

Eta betiko Euskal-Erira
pake on bat ekartzera;

Iñor atzen gelditu gabe
guazen biotzez aurera:

Jainkoa lagun izango degu
zuzen ibiltzen ba'gera.

316. 1PARAGIRE ÍLEZKO^A

O Jose Mari Iparagire,
Malkuak zaizkit erortzen,
Oroiturikan len zein ederki
Zurekin giñan arkitzen;
Bañan utzirik pena guziak
Pozaz gerade betetzen,
Ikusirikan gaur koroituak
Noia ipiñi zaituzten.

Zu izan ziñan gure izkuntza
Asko maite zenduena,
Ta gure Aritz maitearentzat
Zure kanta da onena;
Presondegian kulparik gabe
Sartu izan zinduztena,
Zergatik ziñan Aritz gureak
Zuen adarik onena.

Ai! zer gustora egoten giñan
Zuri begira aditzen
Zure doafzko moldaera aiek
Zinduzenian kantatzen!

Gitafarekin asten ziñan zu
Ezin egiñak egiten,
Su ta gar ziran gure biotzak
Irten naian ipintzen.

Esan zenduen biotzetikan
—Aritza zaitu beagu,
Euskal-Eriak ez du etsiko
Igartzen uzten ba'degu—.

Gurturik orain Jaungoikoari
Egin deiogun eregu,
Gerarik gabe lengo Fueroak,
Besterik guk nai ez degu.

Sutan geiago ez iñoz jan
Gure baso ta mendiak,
Ur odoltsuak dakazkitela
Beren itun garbiak,
Erekatxuak goriturikan
Odolezko egariak,
Suzko txingafak ikusi gabe
Botatzen arkaitz aundiak.

Ote ditugu lengo gauz onak	Bai! etsipenik ez inork artu;
Guregana ekar/ko,	Dáñale dira etoriko,
Euskal-Efiak daukan lutua	Ta borkaturik, amorioan,
Kentzeko beti-betiko?	Gera oraindik biziko.

KARMELO ETXEGARAI

1865^{ai} jaio. Euskalzale bikaiña, ziñez, Azpeitiar au. II zanean (1925-XI-4'an), onela inoan R. Intzagarni jaunak: «Etz au lur axaleko uaratsa; etzan pifan doi-dofin nabaritzeko gizona; lurretik goruntz zebiién, fa pilan ezin txondortu zitekeana zan. Etzan orbel arteko arbasta, jain egi eder isateko goi-goiko agea baiño... jauregiko leio zabal ta goicrtetik, inork baiño obeto ikusi zituen Amaren luralde ta alofak: EuskalEriko lorategiak, Gviskal-Eriko gari-meta orioriak. Zugatz, aritz eta ametzak, jauregi eskaratz-uren asabak ereñiak, zeazkl ezagutzen zituen, ta e.desti akcsdunak edozein ontan tartez-martez uzten dituen alde illunak, Etxegarai'k bete zituen, edo lorez, a/o gariz edo tautaez. Ain zan gizon azkar ta jakintsua!» (*Eimkal-Esnalea*, 1955, ^1~> or.) Sari ustu eban barena olerkiz, batez be gazetetan,- baita sari gizcnak eskuratu be: Markiña'n (1883) urezko ontza ta makifa, *Zertako?* olerkingaitikj Iruña'n (188-1) sari bi: *tonkal*, urezko larosa, ta *Ama Euskerari*, ure ta zidafez aberastutako makifa. Labur: 1882'tk 1935'ra edozcnbat sari.

517. EUSKAL-ERIARI

Aitor gure aitaren eri mendicia,
Lekobide jaio zan toki gozotia,
Berdinikan ez dezun Euskaldun Eria,
Zuretzako da nere izate guztia.

Zuretzat det biotza, zuretzat gogoa;
Zugatik sentitzen det otsare suzkoa.
Nola maiteko ez zaitut, Eri txit gozoa,
Izanik zure mendi tartean jaioa?

Jainkoak piztu zidan jaio nintzanean,
Maitetasun bizia nere barunean;
Maitetasun onekin biotza jaztean,
Esanaz, maitatzeko zu, gozo betean,

Efi maitea! Beltzez zakust gaur jantzirik:
Zergatik agiri dan Aritza legorik;
Zergatik gozatzen ez dezun Lege Zarik;
Arkitzen zeralako naigabez beterik,

Ixurtzen zail ugari begitik negara,
Ikusitzean zure miñaren indara;
Ikusirik Aritza Gernika'n jgara,
Ikusirik zaudela triste ta bakara.

Baña zeruan dakust miñen pozgafia,
jaunak ipiñitako artizar, argia;
Begiratu zaiozu, nere sort-ena,
Cozatu dedin 2»re naigabe lafia.

318. EUSKALDUNAK

Ó anai maite, Bidasoa'tik	Kant'oiiek berak esnaturikan
Arontz dezuna kabia,	Emen oiartzun guztiak,
Lapurdi'ko lur gozatsuetan	Euskal mintzaten, or eta emen,
Zerana jaio ta azia!	Asitzen dira mendiak.
Egia ez da or eta emen ..	.. , , , , , , , , , ,
^a	Itsaso baten oroak dira
Bat dala Euskal-Eria?	Or noja emen entzuten
Alferik dala berezitzeko	Esan nai ba'lu bezela, nola
Gizonaren nai guztiá?	.. , , , , , , , , , ,
Or eta emen, ez da bat bera	Sustrai batetik gatozen;
Euskaldun denen Fedea?	Deividnok zuaitz bat bera degu
Ez da bat denok maitatzen degun	Biotz-biotzez maitatzen,
Maitagafizko Legea?	Agertutzeko Aitor zaran
Ez da guztien izkuntz gozoa	Nola diogun jaraitzen.
₆ ^s	.. .. A* , , •
Euskera ezti maitea?	Antza —esan zun Aitor ek—
Or eta emen, ez da esaten	^ , , ..
Euskeraz Aita gurea?	Zazute beti maitatu,
*	.. , , , , , , , , , ,
Odol bat degur denok gerade	Nai ba dezute mk erakutsi
Kabi batean sortuak,-	^ , , ^ , , , , , ,
Or eta emen berdiñak dira	Dedan bezela bizitu:
Oitura bedeinkatuak,-	Eta Uztaritz'en orko Euskaldunak
Berdiñak dira barenbañenen	Artua zuen goratu,
Ditugun sentimentuak;	Eta emengoa Gernika'n Aritz
Berdiñak gure biotzetatik	Baten aurean auspeztu.
Irtetzen diran lantauak.	-p . . , , , , .. . ^
Bai!EuskaIdunakgera,bai,denok,	txit ígeskorak dira gizonen
Den-denok gera anaiak;	Uste fa pñtsaiTienluak.
Or Euskaldunen kantuak ditu	Usterge·ditzten dira lurpea,
Aditzen Lafun aundiak;	n i - ^i „^t «i,
	Berakin obiratuak:
	Ala gizonak usteagatik
	Candela berezituak,
	Zuek eta gu gordeko gaitu
	Beti Jaunak anaituak.

519. GARÓ TARTEAN

Emen, aritz zar baten itzalpe gozuan,
Mundutik aldegin ta mendiko txokuan,
Gañean aditurik txoriak kantuan,-
Pixka bat arontzago dagon bordacxuan
Artzai-iriutil txiki bat atsegin santuan;
Bildots eta idiak zelai ta soruan...
Au bai-dala izatea, Euskaldun moduan!

Itunak, arbolak, zelai ta mendiak,
Denak dira neretzat txit maitagariak:
Garoa pizkortzen du intz dizdizariak;
Bazter guziak ditu alaitzen txoriak,
Eta betik dijoan ereka txikiak,
Geldirik daramazki bere ur garbiak.

Au da pake santua! Au da gozaera!
Emen ez det aditzen ezpada Euskera.
Eta begiratzean baseri-aldera,
Usai gozo bat dator pota ematera.

Usai orek izena dauka birtutea:
Antxen dago ixilik, ederki gordea,
Ala nola gordetzen dan umil lorea,
Naiz egon edertasun bikaiñez betea.

Euskaltasunez dago au dena beterik;
Emen ez det aditzen munduko soñurik:
Pakea, gozaera, dabil nagusirik,
Aizearen bitartez bigunki esanik:
—Maite, nai ba'dezute izan zorionik!

Maite! —dio txoriak arbola gañean—;
Maite! —ixikasunak izkuntz ederean— .
Nere biotzak ere, oiek aditzean,
Maite! maite! —dio gaur bere barenean,
Garó tartean pozez nabíen artean.

B. ETXEGARAI

Kaimeio'ren anaia. Onek be, olerkiz ixuri euskun, gaztetan beintzat, bere giza-gogo xaiio-egitia. Ta etzan aren biotz barutik ur-laiñozko tantonk jarion, nai giar ta ikara gorizkak baiño. Maite eban euskera (gaur be bai, oraindik bizi da-ta) ta euskal-oiurn ta lege zarak, ta gizonki abesten ditu guztiok; baita or-emen sariak be irabazi ebazan, esaterako, Uztaritze'n, Endaia'n, Donibaueko eusVal-jaj-etan, ra abar.

320. BETI, BETI EUSKALDUN

Euskaldun gera eta beti nai degu izan;
Zergatikan Euskaldun jaio ta azi geran.
Euskaldunak gerata beldur gabe esan,
Eta Euskara gatik gure odola eman.

Gure Euskara maitia beñere ez galtzeko,
Eta EuskaJ-Efian beti itz egiteko,
Itz egin zagun, bada, ta onla ez da galduko;
Munduen azken arte ez da ez aztuko.

Gernika'n dago Aritza Euskaldun denena,
Eta gure biotzen gauzarik maitena,-
Aritz txit santu onen aundia da omena,
Au gordetzeagatik egin zagun lana.

Cernika'n Aritz ori beti da altxako,
Zergatik ez diogun erortzen lagako;
Naiz arbola santua ba'litz erorjko,
Gure odolarekin genduke altxatuko.

Euskaldun denak, bada, elkartu gaitezen,
Ea gure efian degun guk pentsatzen;
Guk au fedearikin ba'degu egiten,
Jaun aundiak zerutik digu bai laguntzen.

Itz egin zagun denok beti, beti Euskara,
Ez laga gure izkuntza maitia atzera;
«Biotzian gurutza, eskuan bandera,
Esan lotsarik gabe: Euskaldunak gera!»

521. LORE MAITIA

Zelaiko lore txuri-txuria,
maitagafia,
Aretaz zauzkat nik txit gordia,
lore maitia!

Zuri begira ni naiz puztutzen,
Egun onaz naiz gogoratutzen,
eta pentsatzen,
Nola denbora dontsuzkoak
diran pasatzen.

Lore maitia! maitagaria!
txuri-txuria!
Negarez dago nere begia...,
malko ezcia!

Zertako dezu, lore maitia,
Intz goizUraren tanto garbia
dizdizaria,
Nere malkoak bustitzen ba'du
zure oria?

322. EUSKALDUN MINTZAIRA

Itxaso bazteretik, urunduz lufetan,
Euskalduna sortzen da mendi bi aldetati;
Bizia gacik legez bi efesumetan,
Mintzaira bato dugu maite biotzetan.

Beti dezagun maita Eskuara garbia!
Ura baita, lur untan, bardiñik gabja,
Neori ez du zorik, da bere jabia,
Ez dago idekirik arentzat obia.

Eresuma¹ bezanbat, ainbertze mintzaira,
Bainan dute geienek, sortzez ama bera:
Aide bato gabe sortu zen Eskuara;
Ama nor baitu ere, da ume bakafa.

O, zoin doatsua zen, zenbat aberatsa,
Bertzenik deusik gabe, dabilan solasa,-
Gorputz eta ariman, Eskuara da funtsa,
Jainkoak eman daukun izantza² urusal

Izandun edo bear, ez du Eskualdunak
Litziko aantzerat zaafen efanak,-
Eskuarak apaintzen du aiten solas onak,
Nola jauntzi edefek moldatzen gizonak.

Bear eta eder da, Eskualdun maitea,
Bertze mintzaira guziz jabe egitea;
Ak dute idekitzen mrjnduko atea,
Bainan Eskuara dugu nai ikastea.

Eskualdun seme batzu ditugu ikusi,
Nfardaluz, ez baitute Eskuara ikasi.
Aundi-sudurak dire olakoen nausi,
Eskuarako fedea zertaz dute autsi.

Jo batek gelditzen du ardi efebela,
Ez baitezake senda ark egin uspela⁸,
Eskualdun aantzkofa da Jura bezala,
Jinkoak, gure gatik, onerat dezala.

Ba-dira zoro batzu, iri alde ortan,
líi-gariak dire Eskualdun itzetan,-
Eskuarak ez du laket toki guzietan,
Sortzian bezain garbi dago mendietan.

Zer biotz-akxagari! gaizo m'enditara!
Zu zare Eskuararen zainczale bakara.
Etsaien uruntzelco ba-duzu indara,
Gorputzez bezain ongi arimaz azkaía!

Jinkotiafa zela ikusiz Eskuara,
Debrua etori zen aren suntsitzera;
Ez baiak, zazpi urrez, jintzen ikastera,
Ek aantzicik juañ zen, zubiz bertzaldera.

Debruak egin aal guziak egiñik
Utzi gaitu bakean, ezin garaiturik.
Sekulakotz urundu ba'da gureganik,
Jinkoa gure alde zela ikusirik.

Eskuarari idukiz ba-du Euskaldunak,
Betidanik osoki maite dituenak:
Pilota, eta koblak, gero irintzinak,
Auk dire biotzetik nik azken eranak.

Eskuara! mendiz-mendi zabilta berdiña;
Zu zare mintzáfretan, denen eregina.
Eskualdunak Eskuara il ardo laguna,-
Bizi bitez Eskuara eta Eskualdunak!

1) reino; 1) condición; 3) herida.

J. GASPAR OREGI, APAIZA

Bakoitzari berea Eleiz-gjzoiinlt geien bat euskera goi-maflan jan ta iraun-azo dabenak. Iñoiz ilgo ba'litzake bc, oraitiño, euren cruz litzake, noski. Eurak bai-dira iureko gatz iraunkor; ta oiturak ezezik, izkuntza be, uste! ez dedin, gatzicu beafa dabe. Olerki arloan, aJai ta itun abesturik, aipu edera jaritxiak ma-kiña bat dira,

323. ZERUKO GJLTZA

Iriki nairik daude zeruak: Otoitz umila da giltza!
Biotzetikan otoitz gozoak ezpanak iriki bitza.
Jaungoikoari egiteko, bai, gure ereguen eskeintza,
Aingeru ederak beren egoak astindu nairik dabilta!

Zerutik, beraz, txur dakigun grazi gozoaren intza,
Biotzetatik igo bekigu eguneroko otoitza,
Bata gora ta bestia bera, miragarizko {angintza!
Otoitza eta grazia pozik, alkaren jarai dabilta!

Ala gizonak sentitu oi du Jaungoikoaren laguntza,
Eta lurean egin ere bai aingerutxoen bizitza.
Egiak adimentua eta graziak, bertz, biotza
Zokondurik, aingeruturik ikusi oi da bakoitza!

Zeruko atiak irikitzeke, o misteriozko giltza,
Biotz urntlen eguneroko eregu eu otoitza!
Zeruratzeko, zein pozgaria, beti-betiko bizitza,
Aingeru eta santu arteko otottz-zalien eriotza!

Otoitzerako zer ein bear degun nai baldin ba'degu jakin,
Ona emen nola Jaunan graziaz ein bear degun alegin:
Bekaturako bidetik alde, zerurakoari ekin,
Gurutzepean besarkaturik gure Jesus onarekin,
Bere Pasio santuan pentsa eruki aundiarekin.

Getsemani'ko baratz santuko gure Jesus'en gisara,
Izar argitan belaunak umil, umil ditzagun lurera;
Begiak, befiz, Jesus onaren arpegi Jaungoikozkora,
Amoriozko izerdia, bai, nola darion begira,
Gure izerdizko neke-petjkan igo gaitezen zerua.

Zenbat gojzago, ainbat gozoago biotza otoitzarekin,
Egotxopean nola oi diran cxitatxoak amarekin,
Goiz-goizetikan jaiki ta goza gure Jaungoikoarekin,
Begr-begiko sena bezala zerua zabaldu dedin.

Otoitz santuak egin oi gaitu zenbat grazitxoren duin;
Santuen gisan ba'gabiltz, beriz, lo arin eta jan arin,
Jaunan graziaz egiñik beintzat nolabait ere alegin,
Egaztaturik, aingeruturik, o zenbat poz ta atsegin!
Eguzkipean ez dan bezala mundu guziko gauzakin!

Alkaren leian otoitz gozora jaiki oi geraden bezin,
Eztia baña eztiagoko biotz-minganCxo banakin,
Izarek goitik zerutar danen belarietan zer tin-tin,
Gozoa bezin miralaria zeruak aditzen ez din?

*

Pozaren pozak gañez eginta, ixildu nai, baña ezin,
Areba otoitz-zaletxo bati, anaiak zion itz egin,

324. ANIMEN EGUNERAKO OROIMENGARIA

Eriotzaren zorpettek giñan atera, eta ona emen
Biotz oneko efukarion begira nola oi gauden!
Zakusgu pozik, kristau maitea, erukiz nola zatozen.
Gu bezelaxe zu ere zera benturaz laster egonen,
Gorputz emen obiraturik, anima Jaunganatzen!
Jaungoikoaren amorioz ta penaren penaz garbitzen!

Gerez eziña, zure eskuz Jaunak ontzat ba-digu artutzen,
Eta saritzat jaungoiko dana pozik ba-zaitu eskaintzen,
Nola zeruko otoitz ederaz zu ortxen eta gu antxen
Jesus batian zoriondurik, atsedendu ez Jenbaitlen?

Garbitegitik zeruratutzen zuk ba'diguzu laguntzen,
Edo ta emen *Aita gure* bat oin ba'diguzu esaten,
Ez oin ta ez gero, aztuko gera, aren salbatu zaitezen!
Ta alkaren lagun an zeruetan doatsu izan gaitzen.

Otoitz edera gure Jaunari ainbeste zaio gustatzen!
Zuk ezpain oiek iriki bezain laster zaizkigu asitzen
Zeruetatlk aingeru ederak pena artera jetxitzen.
Ta aingeruekin gera poz-pozik zeruetara egatzen.

Guraso, ume, anai, areba eta lengusu maitien
Obi onetara begira erukiz orain arkitzen zeraden
Otoitz-zalea, emen ba'gaitu aidetasunak alkartzen,
Zeruan danok gloriarez Jaunak zorion gattzala. Amen!

Egunen baten altxatu eta epai onaren ondoren,
 Gorputz ta anima an zeruetan, o nola egongo geraden!
 Santu ta aingeru artian beti, milo-miloika alkaren
 Leian, leialka Iru Santua laudatzen eta laudatzen!

RAMON GELBENTZLJ BTA [RIBAR

Donostia ra. Guztiok ez gara bardintsu; ezta bear be. Ortik datorkigu, gero, ainitz gauzaren bestera ikustea. Olerkietan be, batzuk irudimen arodonak dira, aparen ikara legez; heste batzuk egtr ezearen kea dirudie; jrugaren baizuk, azkenez, biotz-muiña ituri garden dabe Onein saífckoa, egiaz, Gelbentzu olerkaria, gozo ta kutun, aize-jolas antzekoa- Elgoibnr'ko euskal jaietan (1907) bera txapeldun

525. AUXEN DA BURU-NASTEA!

*Alargun ta umezurtzai
 Munduan zer gauza utsa!*

Aur txikia nintzanean
 amatxoren magalean,
 besarka eta muxu ariea
 egoten nintzan pakean.
 Maite zuan biotzean,
 bai nik bera ere nerean.

Ni gabe etzeukan onik,
 ezta ere bera gabe nik;
 bakar-bakarik poztuten giñan,
 elkafi musu emanik;
 ark aiña maite nauenik,
 ez det uste iñon danik.

Batean kontu-kontari
 amak esan ziran neri:
 — «Zuk ilabete izan baiñan len
 aitak muin emanik zuri,
 joan zan itxasora (ari...
 Ta ezta oraindik etori!..»

Geroztikan nik begiak
 dauzkat uretan jariak;
 nere egunen egile ura
 ikusteko egafiak,
 etxeratzen nau lanak...
 Ta ereztatza biak!..

Cure Jaunari eregu
 biok egiten diogu;
 artu zezala bere glorian,
 ori bakarik nai degu,
 gabik utzitzen ez degu...
 Beti ereztatzen gu!.,

Txalupik bada kaiean
 sartzen, bere ondorean
 ama eta ni izaten gera,
 aita ikusi naiean...
 Eta an ez dagoenean,
 ara gure barenean!..

Oroitza oso polita
 daukat aitatxok utzita,
 bera da Aita San Antonio,
 lora fiñez estalita;
 gehn an daukat jarifa,
 oroitzen didala... aita!

Ez gaicu ezerk alaitzen;
 ta gure biotza aitzen
 dijoa penaz... a, Jaun-Goikoa!
 Dizugu bada eskatzen,
 zeruan gaituzun sartzen,
 ea aita degun topatzen!..

Ez al da gauza tristea
 semea ta emaztea,
 aita itorik itxaso ortan,
 bakardadean uztea,
 maiterik bata-beste?...!

Auxen da buru-nastea,..!

326. TXORITXUEN NAITASUNA

Txori txiki bi ikusi ditut,
 Baiñan zeñen lirain biak!
 Arbolto baten goi xainafean
 Moldatzen bere kabiak;
 Lumaz ederki apaindurikan
 Ta utzirik txit garbiak...
 Gauz eder ari begira ia
 Joan ziran nere begiak.

Lanteri ura egin bitartez
 Aiek ziran kantutxoak!
 Bestek ezin egin lezazke,
 Bakarikan txoritxoak;
 Beti kantari, noizean beinka
 Astindurik lumatxoak,
 Aditurikan mendi ta baso,
 Zelai ta erekatxoak.

Nori etzaio kantu aiekin
 Biotza pozaz urtuko?
 Nork ez du pozik, txori txiki bat
 Esku gaiñean artuko?
 Txori oiexen kantu gozoak
 Ba'lrake ixilduko...
 Baiñan ez... Zer esaten det?...
 Beci dute kantatuko?!

Umetxoari kontu egiten
 Gaxoak dira bizitzen,
 Begiratuaz zeñen poliki
 Aiek diraden azitzen!...
 Azkenerako esker edefa
 Ama gaxoak du artzen...
 Umeak iges... Ama negarez,
 Bakarikan da gelditzen!...

Ceroztik, ume itzul egiñak
 Eztu iñun zori onik;
 Oroitzen ezta, Ama trixte bat
 Penaz betea duenik!...
 Zeinbat dabilta mundu onetan
 Naigabe txarak emanik,
 Iñola ezin konta litezke,
 Ez bestek, ezta ere nik!

Ezin liteke Ama on baten
 Maitasuna galdutzea,
 Baizik, lenago opako luke
 Maitatzen beti, iltzea;
 Pena aundi bat oso dalako
 Ume gabe gelditzea,
 Zergatikan dan bear baiñan len
 Biotz dana puskatzea...

ZIRILO ERKIZIA

Ipuin bidez erria eskolatZL-\ ezta, dakigunez, oraingoa, erizale guztiak ore-
la egin bni-dabe atieralik. Kristo Jaunak, jakin-ittiri iziiniik, ui\i orcr;>u jardun
eban, gizalaldeari erakustea^. Junte xca nainun dogo ipuin ta egLzale. Baita gu
be, ta ez gitxi gero!

527. ASTUA, EULIA ETA ARMIARMA

Erotara zijoan asto bat kargakin
Mutil konkor txiki bat zuela berekin,
Mutila kontentu zan bere jorarakin,
N'on ote zan efota nai zuela jakin.

Aitaren leziuak uutilak arturik,
Alai asko zijuan astoaren atzetik;
Etzan ikaratutzen bidearengatik,
Txistua juaz lasai jari zan aurretik.

Bi ordu pasa ziran etxetik irten-ta,
Eta mutil koxkofa kejatzen asten da;
Astuaren ondora segidan joan da,
Bere artian esanaz: -Eíot'ori non da!?

Beste ordu erdi bat pasatu zanian
Astua gelditzen da eiotako atian;
Mutila sarturikan etxe barenian,
Sari¹ zuen nausia beraren aunan.

Ango lanak egin-ta zuzen zan abia,
Ero tan arturikan trukara beria;
Astua egonikan oso jgaria,
Zutik jaritzen zuen berak belafia.

Orla bide erdira ia alderatuan,
Etili-pila bat zegon bere inguruan:
Igarorik autua txit pauso mantsuan,
Eulian zimikuak² sentitu zituan.

Ukuíura zanku.ik sarturik astuak,
Berari eltzeko prest zeuden pistitxuak.
Armiarmak, beterik an zeuden txokuak,
Astuari ekiteko guztiz zaletuak.

Karga ziotenean astuari atera,
 Laster juañ zan bafena lastua jaiera;
 Euiiak berarekin ukulu aldera,
 Bai ere armiarmak orduan íanera.

Astoaren gañean joan ziran euliak
 Laster gelditu ziran presorik guztiak;
 Armiarma-sarean denak eroriak,
 An gelditu ziraden galdurik biziak.

Oregatikan beti txit zaigu komenj
 Pakean utzitzea al bada besteri:
 Euliak gaitz egin naiz asto gajxuari,
 Armiarmaren mende ziraden erori.

1) piorno,- 2) picadura.

FRANTZISKO APAOLAZA

Karlatar gudu ostein batez be, elika jagi 2)ran olerkariak, euskalpi'zkunde-bideetan zear abia naita. Cure izkun'za zara maite eben biotzetik, baita asaben sonería be; biok arnas-itoka ikusirik, barnera bil ta areik bai azaltzen bioz-keta zoragariak! Zenbat baru-intzirj minisñ ta olerki-lan eder, orduan sortuak)

328. EUSKAL-ERIARI

Begira, ikusi, zein poliki, an,
 España ederan ifar-aldean
 Itsaso gaziaren egalean,
 Txoko bat, begira, non agiri dan.

Mendiak, ibafak eta zelaiañ
 Ostoz eta loraz txit apainduak,
 Ta itsas-ifafak gozarotuak,
 Begira zer eder eta galaiak!

Mendien, ibaren eta zelaien
 Artean ta banakafuak aisa,
 Etxeak, uso ixuriaren gisa,
 Begira zein ederki dirudien!

Or-emen erekatxo beritsuak,
 Mur-mur egiñaz begira noia

Batean eiota, bestean ola
Darabiltzan, klin-klan, joaz soñuak.

Itzal otzanean ezkutatuak
Itufi garbiak begira non-nai,
Artzai lirain, galai bortitzai
Eskiñiaz señaipena-lekuak.

Begira ¡batera naiz mendira:
Argia, poza, aizetxo malsoak¹,
Berdantza, lorak, likurta² gozoak,
Alde guzcitan, ikusi... begira!..

Ainbeste mirabiñen erdian
Aras zauritua, osto gabea,
Begira zaiogun arbola ari;
Ta guztí-guztiok Euskal-Eñan
Ai! arbola ofen bertezardea
Eskatu zaiogun Jaungoikoari.

1) Suave,- 2) aroma.

MARZELINO SOROA

Idazle ugari ta bikaiña, bai euskeraz bai erderaz. *Azak eta nasie* izenez argitara emon eban liburu bat. Berak soriuma geien bat eusko antzertia; 1878'ko maiatza'ren 12'an, Donosti'ko *Tea/ro Principa/* deritxonean, *Iriarena*, oitura-laukia, atzetzutu eben. Ta onek izen emon eutsan. Ta gero, iñoiz be aspertu barik, antzertjari lotua ebjen, *Anton kaiku*, *Oabon*, *Au osta/uba*. *Abek istiuak*, *Alkate beria*, *Uf-utiko intxauf-ak*, *Lapufdk* eta abar, iri-antzera egiñik. Olerkiak be, neurtizkera eiezez osoiu ebazan, erazko abaguneari makur. 1902'ko garagarilareo 20'an il.

329, ZUREKIN NAI DET BETI

Atoz, atoz agudo, atoz, bai, lenena,
Ia, nere maitia, kentzen nazun pena,-
Zure parekoetan, zu zera ederena;
Nork izan al lezake zuk dezun omena?

Negu guztian zaude niganatu gabe,
Igaro-aziaz neri ez gutxi naigabe;
Bada zu izanik nere biotzaren jabe,
Bizi eziñik egon naiz urte bat zu gabe.

Etzaitu maitatuko bestek nik bezela;
Soroak esaten dit zu ba-zatozela,
Ta aiturikan txoriak kantatzen dutela,
Iruditzen zait zuri deitzen dizutela.

Intziar-laño, elur, ekaiztar ifarak,
Guztiak umiltzeko ba-dituzu indarak;
Zuregatik agertzen dirade zumarak
Zuriz jantzirik, eta berdiak ibaiak.

Zuk dituzu doaiak bestek ez bezela:
Denbora dago beti zurekin epela,
Ibaiak pozez mur-mur egiten dutela,
Lore ederez beteak zelaiak daudela.

Laster uruntzen dezu nere naigabea,
Ekartzen nazunian goxo-goxo aizea,-
Zurekin iñoiz ez det sentitzen nekea;
Zu zera, bai, zu zera maitetxo nerea.

Zuri zor dizkitzugu egunik onenak,
Zuri goiz oso, leun ta dizdizariak;
Zuk ekartzen dituzu gaurik edefenak,
Afats urdin garbi ta izafez beteak.

330. JUAN BATISTA

Alde bat Probintzian degu Goieria,
GoieíFn, befiz, dago eri bat txikia;
Eri ontan gañera ba-da baseria,
Baseriajǎ bizi da Juan nekazaria.

Juan edo Juan Batista indartsu, gaztia,
Sasoi oneko ogei urteren jabia,-
Lanerako osasunaz bai ere betia,
Eri artan arkaitzik etzan ain tentia.

Etzuen Juan Batista'k zintzufian traba:
Sartuko zituan an bi lakari baba,-
Lanerako gogotik izanikan taba,
Egunaz lan eginda lo betean gaba.

Orla jan-edateko etzan ez ustela,
Bañan arkitzen zuen tripa txit motela,-

Nolapaitkua ba-zan ark zuen sabela,
Sekulan betetzen etzan nai zuen bezela.

Orengatikan beti Batista'ren ustez,
Bear ziran munduan gauzak izan gañez)
Zer-nai jan-edateko beti zegoen pozez:
Apetitu galanta, bañan dirurik ez.

Diru-pila biltzeko zuen Amerika'n
Bere burua jan gogoraturikan,
Nolatan etofi zan beste bat andikan
Nekazari jua eta aberaturikan.

Eta gure Batista ara jua ezkeru,
Gogotik lan egiñaz etzan bizi ero-
Dirua gorderikan zintzo bai astero,
Pozturik izateko noizbait «Kabalero».

Bañan kupidek gabe jardunik lanian
Altsuen, diru-pila sortu bitartian,
Gaizki jan, gaizki lo ta ler egin naian,
Makaldurik jafi zan mintsuen antzian.

Kapelu aundiekin boina zaien ordez,
Apain-apain jantzita biurtu zan pozez,
Etofirik erira beterikan urez.
Zer-nai jateko; bañan apeturik ez.

Ogei urte geiago t'elbaritasuna,
Batista'k ikusirik du bere jarduna:
—«Orain zetako diat aberastasuna?
Naiago niked, ai! len nuen osasuna!»

JOSE GANBOA

Ez dogu olerkari makala euskal-oilurnk goratzen. Ondorengo ontan nekazaria dau begipe, urteko lau aro zear; 1898'an Zestua'n egiñiko euskal-itx jostaldien batzarean saritua. Gorengo maifara iñoiz bc igon ez aren, zindo ta mar-dul diardu geienez.

351. NEKAZARITZA

Munduan asko sufridu biar	nere iritiz, denetan;
ba-du gizonak lanketan,	egualdi txar-on, aize, kazkabar,
nekazaritza da gogorena	astegun eta jaietan,

eliz-kontuak egin ezker
 beti oitura onetan,
 sosegurikan ez dute artzen
 iñolaz ere ezertan:
 ez ba'dira ari, jaiki orduko,
 soto' ta ukuluetan,
 baratza, soro, malkor, sagasti,
 lare, baso ta txaretan,
 legorarekin zelaian, ekin

atxurtzan edo laiketan,
 busti-aldian, oritzen befiz
 legorpe estalietan;
 aitortu nai det erukigari
 bizi dirala neketan,
 urtiak legez jarifa dauzkan
 bere lau era oietan,
 gure Aitor'en pare gabeko
 Euskal-itx neurituetan.

Uda berian

Nabaitzerako egun-sentiak
 ekaitza estaltzen duela,
 nekazaria leiuan dago,
 erantzirik txapela,
 ermitaxoko ezquila zaitzen
 ziñatutzeko berela.
 An erezuak egin ondoren
 jaisten da lagarik gela,
 beko ukuluko ganaduari
 miatutzero ganbela,-

aldaturikan belar gozua
 ta azprietan orbela,
 pozezjuango da pipa ereaz
 edo txistuka bestela,
 joraiketara, bidian oiñak
 intz guria artzen dutela,
 gorputza atsegin ornitu nairik
 luriña ba'lu bezela,
 naendixketako lore ta mendak
 usaia dariotela.

Udaran

Canaduak goiz uztafiturik
 sailak ufutzen dijua,
 itaufian duela mutil
 koxkor, girai zintzua,
 bera atzetik goldearekin,
 aida! egiñaz oiua,
 akuíuaren dantzaz zuzentzen
 dio beiarri pausua.
 Zelaia irauli aren ufena,
 jarczen du kara-marua²;

gero sokila txikitutzeko
 pasarik sokor-mazua,
 ariarekin lura uzten du
 gainkiro maniatua,-
 ez da gelditzen, naiz gailaz egon
 eguzki kiskal gaixtua,-
 muño-zuluan itzalpez dauka
 aplakatzeko berua,
 zotalez ondo tapaturikan
 txafuan pitar preskua,

Uda, azkenian

Soruan segaz ebakitako
 beratzen dauden belai'ak,
 zelaietako pagotxak eta
 ailorbe ondu xamafak,
 eskobarian arunt bildurik

kendutzen dizka zakafak,
 etxe aurian gero jartzeko
 meta gailortsu ederak;
 leka sartzeko bai prestu ere
 estalpe eta ganbarak,

gai, baba ta artoz beterik
 kutxa ta belaki zarak;
 agaietatik trabes zintzilik
 baburun crbai³ igarak,
 lasto tartian kontuz oritzen

udare eta sagarak;
 txaretatikan gurdiz kafio
 arbazta lodi-miarak,
 orga' bikañez kargatzerano
 atari-zoko baztarak.

Neguan

Elementa txar ikaragafiz
 euri-jario lañua,
 trumoi-tximistak goitik oiuz
 burundarazko txistua...
 Nekazaria, kezkarik gabe,
 dago etxean sartua,
 alki sendoan exeririkan
 bera-antzik makurtua,
 saskira aletzen lokoixatekin¹
 eskuko arlo berua...
 Ulur-aizeak ebaki bear
 nun-nai jeletan* putzua,-
 arturik soka, itari, xarde,
 bizkar ganetik zakua,
 basotik giroz ekariko du
 ote-jornada pisua,
 ganaduari jan-arazteko
 askan trabesaz txetua,
 ijarak gogo ase zaizkaten,
 erejiloiez nastua.

Cañera, aldiz, uriz kanpoan
 egintzak izaten ditu:
 feri sonatu jakiñenetan
 sal-erostak moldatu,
 urtian beingo eromeriaz
 fest aundietan azaldu,
 oroitzeta-tamak jasota daukan
 eliza ikustaldu,
 Jaungoikoari, komen! zaion
 liskañaia', fin aitortu;
 otoitzaz gero ereguturik
 biotz barendik eskatu,
 osasun onez argi-biderik
 ez dezaiola laltatu.
 Ondoren jolas arigariak
 eñan ikusten ditu;
 bañan luzaro iraun gabe
 zalanizak azkar artzen du,
 kaleko gauza ikusgariak
 denboraz utzitzen ditu;
 osterata etxean sartu artean
 kezkarik ezin banatu:
 basefi umil arlotetsuan
 pakian nai du bizitu.

Nekazariak modu oietan
 gogoz bear du saiatu.

1) bodega; 2) arado; 3) carga,- 4) haz de leña; 5) mazorca desgranada; 6) hielo;
 7) promesa.

532. DIZDIZARI BIAK

Batak

Zure begiak dira izafak,
 zure abua, zerua,
 ezpain politxu txiki paria
 ezti gozatsuz nastua,-

oin ta gefi me, ain egoki,
 guztia antolatua,-
 gorputza ere paraisuko
 lore tartian sortua!

Besteak

Zure burua ezia burua,	lieidaru nai, ta ezin beidatu,
baizikan loretegia,	au ez da penagaria?...
baratzan dagon landare dena	Eguzki-prinizak, goitik dizdiraz,
ufe kolorez jantzia.	izten naulako begia !

FRANTZIZKO LOPEZ-ALEN

ÜODOSTfara. Margolari ta idazle, ez eban egundo gogait egin arazo biotan, cullfoictori onda rak batze ii bc, aspertu gaitza Bere itzaldi ta latiklak osotu ta edertzeko, ainbat irudi mafazit zituan Gizon jkaita zalako, Arzak jaunaren eriotz ostean, *Euskol'Erla*, orduko aldizkari bikaiña, bere Arduraz argitaratu zan luzaro. Bere lanak, erderaz: *La Iconografía biografte» dc Guipúzcoa, Estudio histórico jirishro de S. Tel/no*, ta abar; ta euskeraz, *p>Setxo* poema ta esan ezin ala olerki ta idaz-lan 1910'ko (janlaren 27'an ija dogu.

535. LO, LO. .

Zeñek egiten dizu, maitia?	Nai dezu, emen, aitaxoren,
zer dira antsi-ncgafak?	onla, belaun ganian,
Kontu gero, gure aurari	jolasian balantza egiñik
galazi algara fafak.	zaldizkoaren antzian,
Ez, ez dute gau ifunean	eta batera eta bestera
dizdizaratzen izafak,	galope bizi-bizian...?
iñoiz garbi eta geiago	
ain zure malko goiztafak.	

Ori ere ez! Ixo, maitia!
ara pi-pt kaiolian.

• * *

Oi!... begira aitag gañera
zer dizkitzun gaur ekari...;
tira... askatu fárdela ta
erenkara danak jari;
zaldi... xakur- • eta bildotxak,
loturik danak alkari...

Ixo! ixo!... etzaitezela
asi orelako lan!

Zaude ixilik, danok geldirik,
ez al dezute ikusten
lo-lo gozoak í^ure aura
nola ia artu duen?
O Jauna! zer edefa dagon!
Regirá ez naiz aspertzen
eta onela, onela, zer
gauzak dizkidan oroitzen!!

554. BI LORE-ALDI

Lore mamindu bakar jaio zan	nastutu zuen xorta batean;
obi otz baten belar gañean,	ta guztiz apaindu zuenian,
ta nekazari batek artuta	lokaii edefian bildurik,

zion hiotzez gizonak, fedez   lore guztien auen erdian,
 lore aieri begiraturik: dagola bat, jaiotakoa,
 — A! zeñek somatu, nork pentsatu   obi otz aren bakardadian!

335. EUSKALDUN LUR DOATSUARI

Nere barenak gaur sentitzen du
 Poz bat samintasunean,
 Cañera pozan samintasuna
 Ezin esan dan anean.
 Laño tartean zer agertzen da
 Nere begien auran?
 Zer ikusten det! Zer azaltzen da!
 Zer darabiltzu gogoan!

<p>Ai!...Bai!Ezautzenzaitutzeinzeran, Betiko inaitagaria, Eta zabaltzen ari zerana Munduan zure argia,- Atozkit, bada, orain nigana, Atozkit, doaigaria,- Atozkit, ama maite-maitea, Atozkit, Euskal-Eria!</p> <p>Zeñek litzaken lira batean Caur zuretzako ipiñi, Kanta gozoak, biotzekoak, Adierazteko denai, Esanaz: Ara mendi tartean, Agertzen dan eri ori, Ori Jaunak eman ziona Seaska,-. Euskalclunai!</p> <p>Euskaldun oiek, oiek dirade Doaiez betetakuak, Oiek dirade zenbait denboran Munduaren gogokuak; Beren mendiak, bere itxasoa, Ei.ikatxo ta soroak, Oiek dirade Euskaldun lurak Dituen jostalulxoak.</p>	<p>Farez bezela agertzen dira Dituzun eri txikiak, Agerturikan mendi-zañetan l'olitasunez janlziak; Bañan izanik zu ain txikia, Dituzu seme argiak, Azi txikitik diran bezela Eiten arbola aundiak.</p> <p>Eta bestela, ara itsasoa Nun dagon beti esaten, Eta lurean nola dizkigun Kondairak argitaratzen: Eriak onak diradencan, Orla diraden arkitzen; Arazak dira urien gisa Ez diranak iñoiz galtzen.</p> <p>Azaldu zaitte len-len bezela Ezer txafikan gaberik, Etzaitzela banatu, bada, Bein ere ontasunetik; Etsai zureak ikus dezaten Nola Euskaldun efitik Jaiotzen diran guzti guztiak Lcialtasuncz beterik.</p>
---	--

Artzaiak nola beirutzen dion	Euskaldun lufa! Bizitu zaitez!
Menditikan ardfan,	Bizitu zaitez oraindik!
Ama Euskera! beira zaiozu	Beste eriak ikas dezaten
Órela Euskaldunari.	Zu be^elakoagandik,-
Poztu ¿aitezen gañera befiz	Eta gañera esan dezaten
Zure alaba danari,	Cei alako jatofitik,
Ikusi zazun Euskaraz nola	Aitarengandik esan zutena
Dioten itza aufari.	Beti semiarengatik!

PIO M.ª MOPTARA AITA

Qoloni'n (Jrali) jαιο. 1851-VHL-27'an. Gurasoak judutar, bera gaztetxotik kristau. Eroma'n ikasi ta gero Lateran'go Kalonjeeu jantzia arlu, Prantzi'ra aldaturik, Bealidié rte'ko Lekajdecxea irasi eban, beste batzuk be lagunduta. Prantzi-tar matxiñada aldian, Oñati'ratu ta Anaidi ortakoak emen daviken etxe edefa irasi. Lieja'n (Belgika) il zati, 89 urte ebazala, 1940-111-1 l'aji. Gizon argi ta bizia, Oñati'ra eldu ta laster, ango eleiz nagusian euskeraz mintzatu zan. Bonaparte ta garai artako euskaltzale guztieü adiskide ta laguntzalle trebea.

336. ARANTZAZU'KO AMARI

Agur, Arantzazu'ko	Betoz aize, euriak,
Ama efegiña,	tunnoiak ofuka:
Euskaldunen Andrea,	Euskaldunak ez dira
poz eta atsegiña.	izango beldurka.
Euskaldunen artean	Baña nola, Maria,
Maria jafirik,	Arantzan zaude zu?.
Euskaldun denak daude	A! zurekin, Andrea,
Zuri eskeindurik.	arantzan gaude gu,..
Euskaldunak dirade	Jaungoikoaren etsaiak
zure jauregia,	Eleiza estuturik,
zure koroï edefa	gure ariman dago
da euren fedia,	arantza josirik!
Euskaldunak ba-daude	Arantzazu'n ba-ziran
zure inguruan,	su-gafak piztutzen,
aitz gogofak bezela	ta zure jauregia
beti-betikuan.	oso efe zuten.
Aitz gogorak bezela	Gelditu zan bakañk,
dira Euskaldunak,	gau2 miragafia!
Euren etsai guziak	zure Imajin edefa
garaitu eziñak	ez irazekia.

Arantzazu'n, Maria,
zu maite izanik,
Euskaldunak galduko
ez dute federik-

JUAN KARLOS *GE&A*

Donostia'a jaio ta Arasate'n jl. Berak diñosku: «Emcn, Irutxulneta eder zoragari ontan jaio ba'afotzaa ere, izatez basatiar jaio nintzan, eta gazterik biur-tu aintzan basora, nere gurasoen jatori zarera». Eta antse, Arasate'0, Udalaitz'eko aize ozkiria aronsturik, emon eban bizitza. Zar-zale zalako, amaika euskal-gauza zar argitara eban; bai Jeñargi-ikurdiak azaltzen, bai antxiña-olerkiak azertzen maixu dogu. Euskeraz ederto elciau, txikitan ikasita, itzaldi bikaiñak ditu, baita olerkitxo bigunak be

537. TRUEBA'REN ERIOTZAN

Zure liburuetan, o Txanton prestua!
Maitatzen ikasi det geure sort-lekua.
Zenbait gaitz miragan dituan gordetzen
Bertan bizi-bizirik diguzu agertzen.

Euskal-mendietako neskatiñak,
Gizon leial, azkarak ta andre biargiñak,
Baseritxo zuriak, landa loratsuak,
Sagasti, gaztañadi, ibar ra basuak,
Oituera garbiak, ipuñak... kondaira...
Zuregatik munduan ezagunak dira.

Euskaldun banderia, zuk dezu jasotzen,
Jainkoa eta Foruak, goraki deitutzen;
Oregatikan, bada, zure eriotzak
Naigabez bete ditu Euskaldun-btotzak.

Nun-nai zabaldurikan Bizkai'tik aiziak,
Abando'ko kanpaien deadar tristiak,
Negar egiten dabe Euskaldun-mendiak,
Negar zelai ederak, negar itunak,
Landetako loreak, saroiko txoriak...
Negarez urtu dira kristauen begiak!

358. ENBIKETA'RI

Edura bezelako arpegi zuriak,
Begi urdin-urdiñak, ca urezko Liliak,
Orelaxe ziraden zeruko aingeruak,
Bere gloriarako egiñak Jainkuak.

Bañan zuritasunez Jauna aspefturik,
Begi urdiñen argia epela iritzirik,
Zeruak poztutzeko asmau zun, au lana!
Aingeru bat sortzea polit baltzerana.

Guztia zan pakea zero zabalean,
Aingeru baltzerana agertu artean...
Iriz sortu orduko, eder, maitagar!,
Santuak zutenean aurean ikusi,

Uluz eta lekatoz bazterak beterik,
Txaloka ba-zioten, o^o zoratürrik:
«Auxe bai da Aingerua! Oiek begi argiak!
Begiratzuz dituez alaitzen geuriak!

Au da edertasuna, sua lez bizia!
Edufa bezin otza da aingeru zuria!
Gaurtik geiagoraño, zeruko laztana,
Bai! zu izango zera, polit baltzerana!»

Ozta-ozta entzun/kan Santuen uluak,
Aingeru zarak ziran negarez gaixuak;
Ezagaturik euren edertasun otza,
Euren zuritasunaz izan zuen lotsa.

Ikustean Jainkuak Santuak zoratzen,
Eta aingeru danak lotsaz dardaratzen,
Bariz paketu dedin zerutar jentea
Bear dau baltzeran mundura bialtzea.

Alaxen zeruan zan bukau joñasketa,
Etoñirik luñera zu, gure Enfiketa;
Eta ba'zituzun Santuak zoratzen,
Emen biotzak diguzu zerurontz biurtzen:
Zeren, zoragai'i, izai' didizari,
Jaiotzan legez zera aingeru bat beti.

PELO MARI OTAÑO

Zizurkil'go seniá-a; Joxe Bernardo izen aundiko bertsolariaren loba. Eri-olcrkarj goxoa, euskera ta oitura zarak zintzoro abestu ebazana, lkusi bere olerkiz osotutako *Alkar* (Donostia, 1930) liburua. Zaldi ta mando peratzailc zan arco, biotz samur ezta eban. Neurtitzcz gaiñera, *Artzai mutila* opera be idatzi eban, 1900'ko zczetlcán, Buenos Aires'ko- Victoria antzokian agerazoa. 1909'ko maiatzareu 7'an il zan Rosario de Santa Fe deritxon urian. Euskal kantari onek, biotz-intzirika opa eban, bizitz-mu^ara eltzcan, bere azurak Euskalerriko lurpcan ez-kutaizca; alan be, an urun, txit ufun, itxi bear, tamalez.

559. DONOSTIAN UXOA

Nola gizon guztiak txit aundiak diran
 Eta oso txikiak denbora berian,
 Batek asko pentsatu eta ondrian,
 Igartzen dio nola gauz asko lurian,
 Ainbeste itxasuan ala legorian,
 Egonagatik anbat gugandik urian,
 Jaungoikoak daduzkan betiko gordian.

Argatik dago txutik betiko galdeera:
 «Zergatikan da gauz au, beste ori zer da?»
 Iñolaz erantzuteko izaien da era,
 Gizona iritxi da zerbait jakitera,
 Iñunpetatik gauza asko du ateta.
 Bañan jakintsunetan geiena dan bera,
 Erortzen da maizena galde egitera:
 «Zergatikan da gauz au, beste ori zer da?»

Ixiltzen diranian gizon jakintsunak,
 Izketan asten gera gutxi dakigunak;
 Aientzat bide asko daude txit ikinak,
 Estrapozoz betiak eta trabadunak;
 Guretzat benz denak lirain ta [egunak,
 Gañera geren ustez oso ezagunak,-
 Ez bestek erakutsi izan dakigunak
 Edo ikasbidetik datorkizkigunak,
 Baizikan ametsetan sortzen zaizkigunak.
 Naiz tara egin iñoiz, aditzen digunak,
 beti izango dira guretzat lagunak

Argatik galdetzian; Donostia zer da?
 Ikusten da lenago diotan bezela,

Jakintsu aundi denak ixilik daudela,
 Edo geienaz ere mintzatzen dutela
 Lan ori erabaki ezin ditekela.
 Ametsgiliak, beriz, kolpian, berela,
 Bere erantzuera ematen dubela,
 Esanaz: —Donostia? Kantauriko peria,
 Ta beste izen asko, erezki, ofela,
 Txit ondo datozenak jartzen dituela.
 Nork ukatu doaia berez datorela?

Niaspilaturik beren pisuz eta neuriz,
 Mundu guztia bete nai dutenak egiz,
 Bete oi dutena da kopeta izerdiz,
 Gauzak ezagutzeko areta geiegiz.
 Nik agurtzen ditut begiramen aundiz,
 Naiz berak fara egin gure umekeriz;
 Or konpon ditezela beren jakinduriz.
 Neretzat Donostia, ara zer dan, bertz:

—Uso bat bidaldua Noe'ren Arkatik,
 Iñon legorik ba'zan jakitiagatik;
 Pixu leial gaxua al zuen lekutik,
 Izpi bat txintxilika zuela mokotik,
 Aditzera emanaz argiro gogotik,
 Azaltzen ari zala fura ujalpetik,
 Biurtu zan atzera urditza artatik,
 Lokabetuaz denak zeukaten dudatik.

Putzuan emanikan len ainbeste jira,
 Uso ona bidaldu zutenak urdirá,
 Noizbait iritxi ziran Ararat-mendira,
 Lenbizi egokitu zan legortegira—.
 Noe buruzariak irtenik erdira
 Ta eskefak emanaz zerura begira,
 Itza bireztu zuen bere familira,
 Esanaz: —Sem ta Jaferh, egun etori da
 Ta Jaunak aginduak egin bear dira.
 Zeron emazteakin biak urutira
 Joan bear dezute bizitza berfra;
 Ka» ta bere andrea nerekin baitira.
 Ait'amak zarak gaude, ta izan kupira,-
 Ez lotsikan bidaldu gure aurpegira.
 Orain bendizua ar zazute, tira!

Era agindu zuen beste alderdira:
— Pixti denak bijoaz al duten tokira.

Ain leial legor-bifa joan zan egazia,
Ekaririk birpiztu zituen izpia,
Pixti denak bezela izan zan utzia,
Bañan argitasunez nola zan jantzia,
Aurera eramanik bere iritzia,
Laster igaro zuen legorti *guztia*.
Oroitutzen zan leku on bat ikusia
Eta bera izanik txit egalaria,
Alderdi artara zan berela abia,
Topatzera goguan zedukan tokia.
Iritxi zuenian, beriz, Kantauria,
Ementxe autu zuen zeretzat kabia.
Etzin zan, eta ez da geroztik jaikia.
Begira, non dagan gaxua jatxia:
Len uxoa zan eta orain Donostia.

Burua ageri du gaztelu oietan;
Gorputza Donosti'ko etxe ederetan,
Ta isatsa Loiola'ko ibar politean,
Eskuiko egua Ategorietan,
Eta ezkefekua Antígua'n bertan,
Edo alde artara dauden bidietan.
Beste pixti batzuek egope onetan
Ikusten dira iñoiz uda-egunetan,
Beren lumak bustiaz Kontxa'ko bagetan,
Pozkidaz dabiltzala jostatzen uretan...
Sartu gabe kondaira Juziaguetan...
Ora nere iritziz Donostia zer dan,

540. ELIZAKUAK

lúnak nabarturik bideko tiñua
Zeukan, ca ixildu zan txorien doñua.
Odei tartetik iñoiz senti zan,
Bañan bian sortu zan lañua;
Argi baten aurretik kolpez erañua
Azaldu zan, ta laxter —eliza siñua—
gugana iritxi zan txintxari soñua,

Txilin, txilin jo zuen beriz txinlxariak,
 Aditzera emanaz gauza mirariak,
 Beti txit onak, bañan iñoiz niinganak,
 Izaten diranian gaitzak ckaruk
 Oso fristetu ziran gure aurpegiak,
 Ta beriala azaldu zuen ibrgiak
 Eskuan arturikan buru estalkiak,
 Lurlan belauniko an geuden jafiak,
 Ta parte artu zuen /i-ru-gau argiak:
 An pasa biar zuen Jaungoiko aundiak!

bukaristi Santua jaría Maisuak,
 Zijuan pasatzen, ta beraren pausuak,
 Umil agurtzen ditu kristau ledetsuak;
 Ta nola emen ala geron geieutsuak,
 Cerlatzen diranian alako kasuak,
 Buruak makur eta biotzak jasuak,
Bafendlkan egiten dira erezuak,
 Mesede? izan ditzan min duen gaxuak

I'ntsatsutzen munduko izate aulian,
 Kasikan lorik egin ez nuen gaubian,
 Ta urengo goizian zortziak aldian,
 Joan nintzan jauna artu zunaren gaklian
 Ezkaratz zar batera sartu ondorian,
 Kanta otsa senti zan etxe baiunbian,
 Guztizko doñu alai eta ederian.
 I'ozez bera aditzen nengola an bian,
 Biziro befi onak ziraden ustian,
 Gizon bat apaldu zan ate brinbalian,
 Eta nere galdeera egin nionian,
 Malko bi zerorizkan bere masnili.it),
 Ta zion: - Ortzen dago gaxua ia iilian!

Bete ama maitia zedukan oian!
 Arituiik gelditu nintzako aurian,
 Ta kanta-otsa nola senti zan artian,
 Esan nion: —Or nola daude umoiiau,
 Agonia arkitzen ba'da etxe berian?
 Ori ez da kabitzen kristauen jegan
 Eta erantzun zidan erdi negarían:
 —Ai! Or famili asko nola bizi diran,
 Anbat jakingo ere ez dute, ordian,

Desgrazi au arkitzen danikan gurian!
 Ezin biziak gauzka ain bakardadian,
 Ixil-ixilik geren baztartxo pobrian,
 Beste guztietatik kasikan gordian;
 Ez ba'giña bezela jaiuak lurlan!...
 Iltzia obe izan liteke, aldian,
 Bizi ez danarentzat itxura obian!...

Zenbat olako, oi da, mundu zabalian!)

341. AITONA GIZAGAIXOA

Ldaberiko usai gozozko
 ilunabartxo batian,
 Donostia'tik ufutj gabe
 uri ontako partian,
 baseritikan onontz datoren
 bidetxigor politian,
 sagar ta gaztain, aritz, elori,
 uritz ta lore tartian,-
 azpi aldian erekatxua
 marmariaz ostopian,
 eguzkiaren azken-dizdizak
 aruntzko mendi tentian,
 kuku ta beste txorien kantak
 baso guztiak betian,-
 kabi batian lau txorikume
 txilar tarteko otian.
 Gauz abei denai begiratuaz
 emen, gure lur maitiari,
 «iñon ez dago onelakoak»
 esanaz nere artian,
 netofen, eta alako batez
 jiratxo bat ematian,
 aitonatxo bat arkitu nuben
 eserieku arlotian,
 berekin zeukan penaren kargak
 [ufer a botian.
 Garai ta leku pozgafi artan
 gizon ura ikustian,

alaitasunez inguratua
 ain egoera tristian,
 bereganatu nintzaion zerbait
 itz egiteko ustian.

Iruditzen zait gaur oraindikan
 bera ikusten nagüela,
 ari tontortxo baten ganian
 exerita daguela;
 belaun nekatu bien tartean
 ufitz-makil bat duela,
 beraren puntan ipiñirik len
 buruan zuen txapela,
 bi eskuakin gogor elduaz,
 kontu egiñaz onela,
 eta kokotza oien ganian
 lotan ba'lego bezela.
 Kola jostatzen pil-pil zebiñen
 egoaizetxo epela,
 buruko ¡le txuri bakanak
 egara zijoazela
 esan zeikian, uste det berak
 nabaitutzen etzuela,
 Antxen nenguan, bere onduan,
 zer egin ez nekiela,
 laguntzarik nai zuen galdetu
 edo aldegin bestela;
 itz egin zuen, eta kezkatik
 atera nintzan berela.

Asnas lodi bat irten zitzaion
petxu estutik jasua,
ta lenbiziko au esan zuen:
—Nere Euskera gaxua!

Esan onetan ezaguturik,
aitonak zedukan miña,
erantzun nion; -Jauna, Euskera
ez dago ain aldegiña,-
oraindik ere lur maite ontan
ba-da zeñek itzegiña...—
Bañan nere itz motxak etziran
bera lasaitzeko diña,
ta zion: —Ondo ikusitzen det
datorkigun erasua;
ez da biziko, laster ilko da
gure Euskera gaxua.

—Jauna, ez bedi orla tristetu,
ez dago Euskera juna.
Ez du nabaitzen inguru ontan
dagan alaitasuna;
ez du ikusten ez dala gaitza,
baizik dena osasuna;
Euskal-Eriko txorien kantak
ez dago pozez entzuna?

—Bai, len bezela saiatzen dira
kukua eta zoxua,-
oiek oi' daude, bañan galdu da
gure Euskera gaxua.

—Jauna, barkatu bezait, beriro
gogor egiten ba'diot:
Euskera orain baño txarago
egon dala derizkiot;
ez du ikusten nola izkuntza
ari geran biok?
Gaur Donostia'n ez dakienik
ez du aitortu nai iñok.
—Bañan erderak betiak dauzka
efia eta basua,-
alperik zabiltz, galdua dago
gure Euskera gaxua.

—Jauna, alaitzen asi gintezke
Euskera maite degunak,
ba-datoz, ustez, ia betiko
galdutzat zeuden egunak;
lan aintzakotzat artzen etzuten
damatxo txapeladunak,
gaur erantzuten dute biotzez:
—«Gu gerade Euskaldunak».
—Bañan ainbeste jartzen diote
traba edo erazua...
Nola nai dezu indartutzia
gure Euskera gaxua!

—Jauna, ba-daki, nola lenago
ez genekien erderik,
eta guraso leial on askok
umiak argitu nairik,
aldi batean, non ikusi da
izkuntz au gabeko mairik?
Orengaitikan dago Euskera
lotsaz txokuan gorderik.
—Bukatu bedi oitura oren
epea edo plazua;
izan zazute maitexiago
gure Euskera gaxua.

—Jauna, ez beza negarik egin;
esan diotnn bezela,
ikusitzen du lenago baño
askoz obeto gaudela:
luzaz lezake, txit zaila da-ta,
oso indartzen berala...
Ontan malkuak kolpez kendurik
erantzun zidan onela:
—Nik erderarik ez dakit, eta,
nere ¡lobak... au sua!
ni bezelaxe burlatzen dute
gure Euskera gaxua.

Au mintzatxian arkitu zuen
nonbañt ain estu bafena,
non altxarikan eserJekutik
al zezaken azkarena,

esan zidan: - Ai! Denak nai dute	Eskuarekin agur egiñaz
lege zarak dakarena,	arturik makilatxua,
eta ez dute ezagututen	etxe aldera abiatu zan
izkuntz dala aufena.	ain euskaldun doatsua.
«Miru gaiztoak menderatutzen	Geldi geldika jafaitu nion
дутен bezela uxua,	neurtuaz bere pausua,
etzazuteJa iltzera utzi	ifobetara biurtu zedin
gure Euskera gaxua».	aitona gizagaxua,

342. LIMOSNATXO BAT

Mutil koxkor bat itsu-aureko
 zuela aldamenian,
 gizon buru-soil, bizar-zuri bat
 bi makuluren ganian,
 kale (i) ertzian ikusi nuen
 inora ezin joanian;
 ta bera nor 2an jakin naiean
 inguratu ninízanian,
 limosnatxo bat eskatu zidan
 Ja'mkuaren izenian.

Zerbait emanaz galdetu nion,
 al zan modu onenian,
 jaiotzetikan ai zeukan ala
 gaitzak artua mendian.
 Erantzun zidan; —Ez, semia, ez,
 nik indara nuenfan,
 ez nuen uste iritxitzerik
 onetara azkenian...
 Gaur limosna bat eskatutzen det
 Jainkuaren izenian.

Eta jaraitu zuen esanaz:
 —Lengo gerate denian,
 ni auren xamar ibiltzen nintzan
 beti edo geienian;
 nekatu gabe, aisa igesaz

aldapik luzienian:
 etzan burura asko etortzen
 gu ala gebiltzanian...
 gero limosna eskatutzerik
 Jainkuaren izenian.

Odolak bero eta burua
 afua daganian,
 edozein eran sartutzen da bat
 alako itsumenian,-
 atsekabe ta negar samiñak
 ba-datoz ondorenian;
 nola erabait batek bizia
 utzitzen ez duenian...
 limosnatxu bat eskatu biar
 Jainkuaren izenian.

Iñoiz pentsatzen nere artian
 ni jafitzen naizenian,
 gaur ere asko dirala joango
 lirakenak zuzenian,
 ez luke iñork sinrstatuko
 zer pena ematen didan.
 Ai! orla nintzan ni ere sendo
 ta gazte nenguanian...
 gaur limosna bat eskatutzen det
 Jainkuaren izenian,

<p>Ai! txorakeri asko egiten da zentzurik ez danian,- sinista zazu ur au pasia daukanaren esanian: obiago da, garai dan arte,</p>	<p>alegintzia lanian, negar egiñaz ibili gabe gero denbora joanian... Jimosnatxo bat bildu eziñik Jainkuaren izenian.</p>
---	---

545. AMERIKA'KO PANPETAN

<p>Éuskal-efiko lur maite artan jαιο nintzan baserian,- itzal aundiko intxaur arbol bat dago gure atarian: aren ondotik irtenda noiznai ntaldako gaztañadian, edo, sagafik onenak jaten luberiko sagastian, arbol tartian bizitu nintzan gazte denbora guztian.</p>	<p>Ainbesteraño tristetutzen naiz eremu zabal oietan, arbolak, mendi eta efekak falta diran zelaietan, non etofi ta eserirzean ombu zar onen zanetan, edo igo ta osto tardan bere adar bikañetan, ene, amatxo! nik nola esan zenbat gozatutzen detan?</p>
---	---

<p>Denak utzi ta etofj nintzan. Lur au ikusi nai nuan! Aritz tantaiaak, pago lerdanak, nola ez izan goguan! Orain artzaintzan Ameriketan. Arantxo baten ondua», eguna igaro lafian eta jiratzen naizen orduan, nere begiak gozatzen dira aldameneko ombuan.</p>	<p>Txabol ondoko ombu laztana, maitatzen zaitut gogotik, eta biotza erdibitzen zait joatian zure ondotik, nere burura ekartzen dezun oroimen gozuagatik. Zure itxura nai det ikusi, ez dizut eskatzen irutik: ni emen bizi naizen artian, afen, egon zaite zutik!</p>
---	---

Nere lagunik maitatuena,
ombu laztana, zu zera;
argatik nator zure kolkora
ni malkuak ixurtzera,
idurieirik naramazula
atariko intxaurpera...
Beti izango zaitut goguan;
bañan joan nai det ostera,
Euskal-lureko zuaizpe artan
nere ezufak uztera.

544. ZAZPIAK BAT

Zazpi aizpareu gai dan oñaia
 ebakirikan erditik,
 alde batera «iru» soñeko
 utzirlkan, «lau» bestetik
 goraziakin berezi aren
 bakoitza bere aldetik,
 ezagutzen da jantzi dirala
 zazptak oial batetik.

Oialtzat artu zagun Euskera)
 gorazítzat Bidasoa,
 ibai kokkor bat besterik ez da,
 utsa ba'litz itxasoa:
 elkaren urbil daude Zazpiak,
 muga deitzen da «Pausoa».
 Zergatik izan bear ez degu
 famili bakar osoa?

Arbola baten zañetatikan
 sortzen diran landariak
 bezela gera, Bidasoa'ren
 bi aldetako jendiak:
 berdiñak dira gure jatofi,
 oiturak eta legiak,
 Ama Euskerak magal berian
 azitako senidiak.

Ama Euskera! Bere semiak
 gu Ameriketan zenbat
 arkitzen geran! ta urutitik
 maitiago degu, anbat:
 emen ez dago Bidaso'rik
 ta beste trabik an ainbat;
 Ama maitia indartu dedin,
 bizi bedi «ZAZPIAK BAT».

L. LATIEGO

Ona emen beste euskaltzale zintzo bat. Cizon jakituna bertsolari-niaifan. Bere bizitzako gOJti-beitirik ez dakigu asko; gure gizonik geienak, laño ta iluopce biziak ditugu. Alan be, curen egiñak ez izan ed o ze langoa k. Ezta kaxkar, Jainkoak emondako doai ta bame-suz be.

545. PETPJKILO JAUNA TA ZAPATAGILEA

Z.— Zer moduz arkitzen da
 gaxo daukan ori?

P. — Gaizki bainan ain gaizki
 gezura diruri;
 moztu biarko diot
 bi oiñak jaun ori,
 bestela gaur gabian
 il ingo zait neri.

Z.— Baiñan esan al dio
 bedorek berari,

zer egin bear dion
 gixaraju ori?

P.— Ez daukat zer esanik,
 ez ori t'ez ari,
 gaitzak erakusten du
 eskua nun jafi;
 ne re eitekua da
 sendatzia ongi,

kontu eman baiño
 jaungoiko onari.

- Z.— Adituko al nazki
orain bi itz neri?
Laster esango diot
ementxen beon,
bestela galdua naiz;
ez naiz txantxaz ari.
- P.— Nik bialduko izkitzut
oren oiñak zuri,
Lxukun-txukun jarteko
zure zapata bi.
- P.— Zer esan bear dezun
azkar esan neri,
berandutu baiño len
tajuz nadin asi;
denbora gutxi daukat
eta etzait komeni,
emen zurekin onla
egotia neri.
- Z.— Bañan da konienia
pagatzia neri,
nola kobratuko-iot
gixaraju ori?...
- Z.— Jauna, lau egun dira
gaxo dagon ori,
neuria arturikan
bere bi oiñari,
—beorek oiñak moztu!-
ta nik zapatari
- P.— brex, gizona, eíce;
esango-izut zuri:
lendabizi zapatak
zuk jantzi oiñari,
gero mostradorian
garbi salgai jarci-
ien zapatak balio
zuten zuretzat bi,
orain bere oiñakin
eskatu amabi.

JOSE ZAPIRA1N

Zapiraindarak bertsolari ditugu, geienak beintzat; eta ez edozelangoa noski.

546. NERE LUR MAITEARI

Euskal-Eri maiteak batera, aren bildu
Eta ume zur onak lurera azaldu,-
Ausarkiz aurera danok juan beagu,
Seme leial onak baldin ba'gera gu.

Zeñek Lege oik jari dizkigute guri?
Galde zaíogun gure etsai gaiztoari.
Aita zarak guriak ba'ürake bizi,
Seguru naiz esango luteketa ori.

Oroitzen naizenean unúltasuna, bai!..
Oraindik umilago erdaldunak nai;
Efegututzen diot Jaun aundi danari
Lengo Legeak, aren, emateko guri.

Ain maite det lur au nik biotz-biotzetikan!
 Ez deritzat, ez, dala iñon oberikan-
 Zcr-nai gauza egingo det nik zuregatikan,
 Nola ama onak bere umiagatikan.

Nola oroi lezake gure lur maiteak
 Bear dirala artu onela nekeak,
 Anaiak, lenbailen, bai, bai egin gaitean:
 Ordaintzeko Euskera gu bildu gaitean,

Nik esaten dedan au, ez a\ da onela?
 Etzait iruditutzen tlanikan bestela.
 Munduan beste asko dirade» bezela,
 Ara zuretzat seme bat guztiz leiala.

647. GAZTEKO BERTSOAK

Maite bat txukuntxukun ala animatik,
 Maitatutzen det nola biotz-biotzetik-
 Berak ez dakit nola al ñauen beretik,
 Befiepin nik maite det guztiz bafenetik.

Ikusl utsarekin sartu tzen dit poza,
 Esatia ere au batere ez naiz lotsa,-
 Alderdi guztietan gustatzen dan gauza,
 Auxen bai dala uda-befiko arosa*

Dama ori lengoan toki batian zan,
 Pozaren indarez nik ezer ezin esan;
 Zalantzan bera ere noski egondu zan,
 Beñepin lagun batek ala zidan esan.

Amaren sabeletik dator alakoa,
 Polita ain da guztiz zoragafizkoaj
 Ez da arkitzen beste bat ura añakoa,
 Aingeru bat dirudi pare-gabekoa.

Etor bidea ba'lu nere ingurura,
 Biok bat egiteko leku segurura,-
 Askotan etortzen zak, ai! pentsamentua,
 Esanaz egoten naiz, nun da dama uva?

MILA EUSKAL OLERKI EDER

Oroitzen jari eta, Jesus au tristura!
Nere baren gaxua bizi estu da;
Aspaldi"! clatorkit gauza bat burura:
Dama bat maitatzen det, bañan nola ura!'

TORIBIO IRIONDO

Ba-ditu onek be olerkiivoak, eleizarakoak geien bat *Eltskafeffa'n, Ibai-zabalen* eta aurkitzen dira.

548. ANDRE GUZIEN ARTEAN BEDEINKATUARI

Bedcinkazio ugaritsuak	Odeiez goitik, zeru goietan,
zure garbitasunari;	agertzen dan itargia
lur-zerutafan, Jaun-Goikoaren,	zeru Eregin aundiaientzat
guzien poza danari;	da oin-azpiko alxia,-
izar edefez koroaiurik,	bene-benetan dizut eskeintzen
eguzkiaz jantzian;	biotza, anima, guzia]
paradisuko suge dolora	Ama maitea, zure alabaz,
menderatu zuanari.	aren, izan eruki!

349. BIRJINA MARIARI

Nere Ama, txit laztana,
alabatzat ar nazu;
anparatu ta giatu,
zeruratu nazazu.

Goietako izar argi	Begira zaguzu, Ama,
lausorikan gabia,	erukiz zerutikan,
sortu ziñan momentutik	ikusi dezagun Jesus
Jaunak doaiz betia.	zuk lagun egiñikan.
Amorio edefaren	Nai ba'dezu, dio Amak,
Ama maite gozoa,	Jesus onegaz bizi,
esperantza zugan daukat	pekatuzko ariskuak
konfiantza osoa.	bene-benetan utzi.
Negaíezko erbestean	Serbi dezagun guziok
asko gaude sufritzen,	gure Jesus leialki,
gure malko samintsuak	zeruetan gozatzeko
asi zaite legortzen.	Birjiñarekin beti.

ZAPIRAIN'DAR JUAN KRLITZ

Bertsolari bi kaia oacü bizitz xquetasuak, bertsola.risaifean emongo ditugu.

550. ANDREAREN ERIOTZEKOA

[poi txiki bat kantatuko det
gaba eguna autu-ta;
baju-bajutik aстера nua
ez nago oso altu-ta.
Daukadalako nere laguna
kanpo santuan sartu-ta,
etzait biotza konsolatutzen
pentsamentu au artu-ta,-
negar-malkuak saltatzen zaizkit
despeira akordatu-ta.

Uriko ilaren iruga/ena
San Brantzisko'ren bezpera;
ua iJltzan, baño bizi geranak
oraindik aztu ezkerá.
Neri lagun bat eman zidanak
Berak kendu dit osterá;
gure despeira nolakua zan
nua esaten aстера:
kontseju asko eman-ta juañ zait
mundu ontatik bestera,

Bezperatikan eskatu zidan
San Brantzisko'reñ jantzia.
Egun artantxe iltzeko zeukan
desiua ta antsia,
«Jaungoikuaren grazian ustez
jari det kontzientzia.
Itzalditxo bat nai dizut egin,
eduki adbertentzia.
Caur azkeneko gaba det eta
artzazu pazientzia».

Txokora-aldera begira zegon,
ni silan erdi-negaíez;
galdetu zidan ia zer nuben,
erantzun nion: «Ezer ez».
Enkargatu dit entierua

zer-nola egin, par-pafez.
«Gaiñera nai det nere gorputza
eramatia bizkarez».
Arek orduan esantakuak
kontaktutzen ez da erez.

Biek bakafik geunden kuartuan
goizaldeko garaian;
agindu zidan jeiki-aldera
jira nezaía oian.
Jafi nuben ta: «Txit ondo nago,
asko itz egin naian,
San Agustin'en jakinduria
baiieduka mingañian,-
baiñan alpefik; denbora joan zait,
eriotza det gaiñian».

Begira-begira jan zitzaidan...
uste nuben nik il zala.
Agindu zidan ume gaxuak
zintzo lezia nitzala;
ofetarako ejemplo ona
auretik eman nezala;
gurasuentzat erakusteko
bide oberik etzala.
Agindu nion kuidadu oiek
munduan utzi zitzala.

Ur preskua maiz ematen nion,
an negon aldamenian:
«Ni onla zeíñek sebrituko nau
miñez jartzen naizenian?»
Ala esan zidan: «Mundu ontatik
bestera zuazenian,
alabarekin aterako naiz
bidera, zatozenian,
arpegirikan ez tet gordeko
ikusten zaitudanian».

Begiratu ta ikusitzen nau
 malkuak nerizkiola...
 Ala esan ziran. Iltziak aiña
 pena ematen niola.
 Zeru edeña alkantzatzeko
 esperantzetan zegola;
 ara juatian Jaungoikuari
 eregutuko ziola;
 munduko nere bakardadia
 aztuko etzitzaiola.

Esan bait-ziran ara juatian
 nitaz oroituko zala,
 agindu nion nola bizi zan
 karta bat egin zezala,
 —Banekiela ua baño len
 jakintsun asko juan zala:
 Lege Zareko Propetak eta
 Salomón ere an zala;
 baiñan oraindik inoren gandik
 kartik etori etzala.

Zorioneko iñunabaía
 San Brantzisko'ren eguna!
 Iltzera juaki, ta ua zan poza
 manifestatzen ziguna!
 Au esan zidan: «Zu izan zaitut
 mundu ontako laguna;
 momentu au da alkafengandik
 partitu bear deguna.
 Auxen da ditxa Jesus maitiak
 efgalatu diguna».

Begiak gora jaso zituben,
 burua befiz makurtu;
 azkeneko itza: «Agur betiko!
 gaizki egiñak barkatu»...
 Aren anima nora juan zan
 nik ez nezake juzgatu;
 baiñan Santuak eskatutako
 ezer etzion ukatu:
 ezaguera edefarekin
 ora mundua bukatu.

PEDRO MIGEL URUZUNO

Elgoibar'ko Lasaka baseflan jaioa. Apaiz OD eta euskaltzale trebea. Lenen Elgoibar'en ta Mendaro'ü gero, arima-zain erne, zar ta gazteen ardura izan eba¹ Da. Egizko euskeldun agertu zan beti, baita ipuii eta bertso gatz-ozpinduak idaztean be. Onekin osotuta liburutxo bat dazaugü: *ütünotar P. M'en Ipuiak* (Iruña, 1930).

551. IRU EREGÉAK

Efegeak dijoaz
 mendietan bera,
 berai lagunduaz
 goazen Belen'era.

Begira, bai, begira, kontuz sortaldera,
 Ara non agertu dan izar txit edera,
 Beti onen bat dakar zerutik lufera,
 Efegeen giari dijoa aufera.

Eregeak ondoren datoz izararen,
 Baltasar, Meltxor eta Gaspar ;rugaren;

Jesus adoratzera, umil egon aren,
Anditasun guztia ora non datoren.

Izara zaielarik Belen'en gelditu,
Beren adimentuak dizkie argitu;
Estalpe baten Jesus dutela arkitu,
Bere pobrezaz dira osoro aritu.

Bigungafitzat dauka askako lastoa.
Nola ez da egongo Aurtxoaz oztua?
Asnasaz berotzeko idi ta astoa,
Ora nola dagoan justuen Justua.

Ba-dakigu zerala zeru-lufen Jabe,
Ona ure ta mira, intzentsua ere,
Eskeintzen dizkitzugu dan bezela lege,
Bada zera Jaungoiko, Gizon ta Efege.

Etori gera, Jesus, zu adoratzera;
Ori egin ondoan ba-goaz atzera,-
Zeruko aingeruak betoz kantatzera;
Agur, Jesus maitea; ba-goaz etxera.

352. IÑES ETA EÉOSA

(Maialzeko I oree lan)

—Ai, au egoaldiaren	—Eta guk zer diogu
Eder eta alaia!	Berari esango?
—Eta lurbira dana	—Daia guzi-guziak
Lorez estalia!	Baño ederago.
—Goiz-goizetikan beñiz	—Eta maite degula
Txoriak kantari.	Biotz guzitikan?
—Maria a)abatzen	—Egi ori eztago
Pozik dira ari.	Esan beafikan.
—Efekatxoak ere	—Nola maitetasun au
Dijuaz mur-mur-mur...	Berari agertu?
—Esanaz guzioi	—Egonaz bera beti
Agur, agur, agur...	Serbitzeko gertu.
—Eta oiek danak, zer	—Baña zer serbizio
Nai digute esan?	Egin guk berari?
—Maria onfatzeko	—Lorerik edefenak
Lureko bizardan.	Bildu ta ekari.

—Goizian-goiz jaiki ta Lenbiziko lana...	—Zuk ere ba-dituzu Ain edefak, lñes.
—Loreak biltzea da Egin bear dana.	—Guziak poz-pozikan Gure Amarentzat.
—Uste ofetantxe gaur Atera naiz bila.	—Baita Amare pozik Iduritutzen zac.
—Baita ekari ere Lore-eder pifa.	—Ama pozikan eta Alaba pozago...
—Egiaz edefa da Efamiletia,	—Zorion oberikan Iñun ete dago?
—Baña kostare ba-zait Bera egitia.	—Maria degu gure Ama maite ona.
—Gañengo lore ori Zer dezu, Efosa?	—Bera dagon lekuan Dago zori-ona,
—Ori da, bada, eun Oriko lafosa,	—Beti, beti dedila Arkitu gurekin.
—Begira nagokio Aspertu eziñez.	Eskatu degiogun Biok alkarekim

«Eskari bat egiñaz
Gatoz gu Zugana;
Izan zaitzela Zu
Beti gure Ama;
Eta onla ematen
Dizugun omena
Izan bedi lorerik
Eder-edefena».

SALBAT MONHO, APEZA

Isturitze'n (BN) jaió 1751'garen can, apaiztu 1774'an, arima-zain luzaro Azkaine'n, Uzta ri tze'n, Bardotze'n eta Irisari'n, 18'21' D il zan. Beñat Mardo ca Etxahun'ekío batera, garai ontako olerkaririk ugariena dogu Eleizkautn asko idatzi ebazan, baila zenbait abesti be orduko naste-zale ta bari-rnin ziranen koncra.

355. BAKUSEK TENPLURIK EZ

Bakusek ez du tenplurik, ez aldarerik nahi,
Gauza bat baizen ez dio manatzen gizonari:

Garboski edan dezala urik gabe arnoa,
Nahi badu bere ganik uruiidu herioa.

Bizia laburtzen bada tristezian egonez,
AJegera gaiten beli kolpe onak edanez:
Biziaren (uzatzeko bide seguragorik
Kausitzen ez denaz geroz, dugun edan gogotik.

Dugun edan befiz ere; beti dut adirzea
Bien ondotik on dela hirugaren koipea:
Oraino triste badire gure bihotz-barenak,
Alegeratuko ditu menturaz laugafenak.

Sail on bati lotuz geroz, ez bara biderditan:
Pixerak hxitsa'k badire, bete bitez beritan!..
Gogotik gal arteraino gure nahigabeak,
Eta goibeltzen gaituzten oroitzapen tristeak.

PIERE TOPET, «ETXAHUN»

1786-1862. Baikoxe (S) olerkari guren onoi sortea; ainbat zorigaitzen lekuko, zutik datza oraindik bere jaiot.cxe Etxannia. Ogei ta bi urtegaz, emaztea artu eban, Garazi Peleoto, 23 urtekoa. Bera baño zarago zan emakume augaitik, saritan jan bear gilczapeko ogi-kitzkur latza. Olerkari gurena diño, eta egia: euskal-elerciko Vilon edo Verlainc'tzat daukie askok. Sail bitan banatu gengikez bere neurtitzak: 1) *Ziri olerkiak*; 2) *Negar-olerkiak*. Lenengoak, batez be, gazetetan egiñak doguz: sarkor ezten antzera, zimikoi barne kezka lez, gorj burdin bizi baj'litz. Bigarenak gizon umotuarenak dira, baña zotin garatza darioeuk, itz eta esakera uzu ankerez jostak. Leo-begi-kliskaz ezagutu dagike bere idaz-tankera: labur, ebagi, bizkor, exau. Ikusi, aren, *Le Poete Piere Topef, dit Etxa • hun, el ses oeuvres*, P. Lhande et J. Larasquet (Baiona, 1946).

354. OFIZIALENAK

Oi laboran gaxua!
Ihauk jaten duk artua,
Ogi eta ardu eraikitzen, auheren' asetzekua:
Halere hain haie maite, nula artzañak otsua.

Artzaña ba'da beztitzen,
Josler deie gomendatzen
Zaragolen gibel-aldia oial hobez egin dezen.
Halere bigaturen dila aitzinia beno leh^n,

Dendarik berant agertzen,
 Aratsen goizik utzultzen;
 Eta mundiaren jofatzen arte hartan abusatzen.
 Ezpeitie jaten diena hulantzeko* irabazten.

Egun uruliak oro
 Idofian nahiago.
 Hanitz lan agertu beharez, hari oro txori lepo;
 Halikatzen balin baduzu, zehian lau oropilo.

Ehulia hari galto,
 Ukenik ere han franko.
 Undar harien ebatsi nahiz, oial'uzten zeratzeko,
 Hariak gaxto zutiala fornizaliri eraiteko.

Hari'giliren adreta!
 Harek ba-daki zer pentsa:
 Muria gaxki egin eta erdiuak lohiz tapa!
 Etxia lurtatu denian, harien gaxtuak falta.

Benuser'-maiasturiak
 Oi! lan guti egillak!
 Dena gaxki egin eta zurak du estakuria!
 Pasta zela adarondotsu edo beta bihúfia!

Eskalanpu egiliak
 Ebasten tu materiak.
 Zazpia sos balio dina saltzen beitu hamabia:
 Ostatin edan saria eta etxen gosez familia.

Biñer batek bestiari
 Estakuru⁴ eman nahi.
 Zuñi bere kopadura hobe betzaio iduri:
 Aihen gabe nahi datinak hura beza usu beri.

Oi taharnari fidela!
 Jakile ezpaliz igela!
 Arañuak juje har eta hek hintzakie kundena.
 Haien etxe lejitimua guri saltzen deikiala.

Efijent⁵ bat ba'da hiltzen,
 Harek eztu prozesik uzten:
 Huntarzunak beittu harek hein hun batetan ezarten:
 Zuntzuñin kuntrola eta pantzolin ipotekatzen,

Jaun apezak edsortatzen
 Karitate egin dezen.
 Berek aldiz pakatu gabe hitz bat ezkie ereiten:
 Hefiko praubik gosez eta haien urhik erdolatzen.

Ilhaginak aberasten:
 Arimak hain untsa galtzen.
 Pezian eta kuntietan zer ezkie hek ebasten?
 Haiekila behar duke Jinkuak aizina uken.

Kinkilari suin hutsak
 Bortaz borta dabilta.
 Haien prenda ordinaria ixkilinb'eta ligeta!
 Astin emazter ebatsiak igantian gero joka!

Oian zañak eta guardak
 Kuntzentziatzko gizonak!
 Xakolak bazaitze farzitzen, ihesiren tie postak;
 Laguner har-eraziren bardin gaizo sinheskorak!

Sarjanten golde-nabarak
 Dirade gizon okerak.
 Haien egitekuetarik egiten dira «Amerikak»:
 Aisa pergut⁶ jzanen dira haier behatzen direnak.

Sarjant eta notariak,
 Oi! arnés nesariak!
 Haien elhe itun gezufek nahasten gaiza txipiak:
 Ezta lagun segufagorik bertan husteko etxiak!

1) alper; 1) eldu; 3) zurgina; 4) akatsa; 5[^] maixu; 6) galdu.

355. GAZTALONDO'KO NESKATILAK

Bi berseteh huntzera nuzu abiatzen,
 Gaztalondo handiko neskatila gazten.
 Nahi ote dutienez dirade trufatzen;
 Intertan' gaxuak etxetan zahartzen.

Hamar etxekalaba ba-dirade aizo:
 Nurk zer estakuru din beti dirade so.
 Algargana bil eta efjz-efiz gero:
 Ai! Zer denbora hori! Eztait nuiz artiño!

Caztalondo handiko hiru etxekalaba
 Abiatu izan dira Maidalena'ra.
 Bideti utzulirik juaiten Landa'ra,
 Entzunik xalantak* zaitzela jun hará.

Sentorale haiek eguna segreki
 Igaran uken die Muntoriese'ki,-
 Utzultzian hora Soskori aldeti,
 Maidalena'n zirela erakusti gati.

Persuna gaixo horiek etxera ziranin
 Uha eta einhez³ ziren ezin bestin;
 Flakaturik zirala plañitzen ziradin,
 Ezi bidaje handin izan beitziradin.

Etxekuak afatsen trixtetzera dira,
 Beldurturik alabak eri dutiela,
 Ezpeiteiere jaten usatu bezala,
 Landa'n jan baitukte kuscía sobera.

Neskatila gaztik ohilatu arunt¹.
 Am ek tefixot⁶ bat begiratu ondun,
 Horiek ez nahi, alegia ez hun!
 Landa rik beitie bia pitxer kolkun.

Muntoiesak, ziek naizi'estunutzen:
 Barkoxe'n tuzieia emaztik fxfcrkatzen?
 Untsa dakizie eztiela zien,
 Ezpazie haboro biñatze lantatzen.

Muntoi'ko motikuak, abisa zitie:
 Landa'n emaztiak haita itzatzifc:
 Hurak kuntent dira godalerik⁶ gabe,
 Mesturaz eta broiaz asia badie.

Barkoxek'emazten usatu legia:
 Zopak jan tienin, arduz godalia!
 Ez Muntoi'n bezala, hur erdi lohia
 Bagera-xilutara uhariz bildia!

Barkoxe'n nahi denak gaiaz paseatu,
 Zaragofak behar tu untsa butuatu:
 Ezi faxerja izan zaiku heltu
 Emaztek diela gizun bat zehatu.

CazUlondo handin, ibar-lur gizena!
Sentó ere beita han hazirik dena,
Hanforik hartzera ihur ezin dena,
Beldurez lien heztik eman dizen pena.

Gaztaiondo handiko ahuñe sentua,
Eri luzaz egonik, iruski sendua!
Zure gaitza baliman etzuzun, gaxua,
Arauz gaiherdiko zerena gaxtua!

Gaiherdi alteko zerena umitik
Eritzen umen tu neskatila gaztik,
Eta sendotzeko behar hilabetik:
Hiru, lau, bost, sei, zazpi, zortzi, bederatzik!

Neskatila gaztik, abisa zitie!
Gaiazko zerenari ihes egizie:
Segretian zunbait libaturik ere,
Jakiten direnak haboro dirade.

Kantoren egilia da ezkuntzeko,
Emazte baten nahiz múdela⁷ huntako;
Edale, gormanda, auher, «mari-motiko»;
Gaztalondo'n fída niz ediren⁸ halako.

1) augatik; 1) maitale, 3) nekatu; 4) bereala; 5) katífu; 6) edari bat; 7) era-
8) aurkitu,

356. ETXAHUN ETA OTXALDE

—Agur, adtxkidea, Jinkoak egun un!
Zer beri den eíadazut; zuk, ocoi, Xuberu'n.
Ezagutzen duzuia Barkoxe'n Etxahun?
Halako koblaririk ez omen da nihun:
Bijitaz juan naite ez balitz hain hufun.

—Jauna, ezagutzen dit Etxahun Barkoxe'n:
Egun oroz nitzozu huíantik ebilten.
Beti gazte ezin egonez ari duzu zahartzen,
Laur-hogeí urtik tizu mundian huíantzen:
Bersetez eztuzu hanbat orai okupatzen,

MILA EUSKAL-OLERK! EDER

—Jauna, behar dautazu gauza bat onetsi,
Bainan etzautzu behar hargatik ahanzi,-
Huntaz egiten dautzut gomendio aski,
Konprenituren duzu hitz labufez, naski:
Ene parrez erozu milaka goraintzi.

—Zure komisionia nahi dizut egin,
Komenitzen zitadazut hanitz plazerekin.
Heltu nahia zira aren jaun harekin?
Huna Etxahun bera present da zurekin:
Nik ere eztiota zu nur ziren jakin?

—Jakin ere behauzu dudarikan gabe,
Zeren egin datitazun erespettiz gaJde.
Aditu izan duzu nitaz lehen ere,
Nor nizen eraitera ezpeitut herabe:
Lapurdi'n deitzen ñute Jan Batixt Otxalde.

—Bihotzaren erditik egin dizut eri,
Zure ganik entzutez parábola hori.
Damutzen ezpazaio zeluko Jaunari,
Behar dizugu eman zumait berset ben,
Eta ber denboran eskiak algari.

—Amodioz derautzut eskua hedatzen,
Zonbat atsegin dudan ez duzu pentsatzen.
Juje batzuek naute lazki acakatzen,
Ez dúdala jkasi bertsuen moldatzen:
Zuk laguntzen ba'nauzu, ez naute lotsatzen.

—Etxahun Ziberua'n, Otxalde Lapurdi'n,
Buruzagi dirade kantoren egitin.
Ezkutuzu gu beldur nur nahi jin dadin,
Eranen diezugu orotan Uskal-Herín,
Jokaturen dugula her plazer zaienín.

—Jauna, ez gitian sar sobera urguluan,
Etsaminatu gabe nork gure buruan,
Irakurtu izan dut lehen liburuan
Jaunen jaunak direla gertatzen munduan,
Erbia lo dagola uste ez den lekuan.

—Lehen zaharetarik nik entzun dit hori,
Nurbnit beti ba-dela besten buruzagi,

Nahi balin badira gure kuntre jari,
Uneski kantatzeko zumatt berset ben,
Lotsa gabe gutuzu ooren zerbutxari.

357. MARIA SOLT ETA KASTERO

Maria Solt eta Kastero,
Bi amoros zahar bero.
Hirur-hogei-hamarna urtetan hartu die amorio.
Kastero jelostu gero, Maria Solt ezari kanpo.

Maria Soka dua nigarez,
Izora dela beldurez.
8arnet5-3ordako anderiak kontsolatu du elez:
Emazte zaharjk okupu agitzen eztela ez.

Maria Solt'ek afapostu:
— «Santa Elisabet ba-duzu:
Saintu zahar bateganik okupu agitu duzu:
Kastero ere bada saintu, hala nizan beldur nuzu».

— «Kastero eztuzu saintu;
Sobera burhauti duzu:
Elizalat juan eta taharnan egoiten duzu:
Kastero dena garik saintu, Maria Solt, antzu zira zu»

558. SARANTZE'KO SENTORALAK

Hasten nuzu kuntatzen
egiaz bai mintzatzen,
nahi dinak sinetsiren.
Bt sentoralek¹ nundien estunatzen,
debozione txipi bat, en'ustez, beitziren:
ezpenintzan trunpatzen.

Kanderafu egun'm,
ekien² jeiki puntrn,
bidin jari ginandin.
Ondoz-ondo ;garan Eskiula'ko hegin
lehenek eguruki³ Ihasik'oianin,
hala hitzak beikuntin,

Aitzina gira juiten,
 Dona-Marín egotten,
 orazione efaiten...
 Arain bat han edera ezin-lieltin jaten,
 indarak hartu ordun gírela juanen,
 Sarancze'n mez'entzunen.

Eguerditan Sarantze'n.
 Hará einherik¹ heltzen,
 kujnentiala sartzen.
 Hanti berean elkitzen⁵, meza eranik zen.
 Bazkal-ondun gumita otoitzik efanen,
 debozionik eginen...

Arain behari zabala,
 hunki jin hízala
 gure mahain'iala!
 Ikustiak emaiten deitadan plazera!
 Esparantxarekjla janeko haidala,
 ene lagunekiia...!

1) eromes; 2) eguzki; 3) itxnron; *i*) aldu,- 5) urten.

359. BI AHIZPAK

— Katalina, entzun diñat egia segurki,
 Maitia deitañala hik nahi ideki.
 Segretrile behar dutun bai utzi hareki,
 Nahi ezpalinbatun olbuak eraiki.

— Maider, enun ebilten ez ihuren ondun,
 Ez eta huna jiler nahi ihesi jun.
 Ust'uken balinbadun hirik diel'en'ondun,
 Eztítzañal'utzi eb/Itera kanpun!

— Ai! ahizpa falsía! ai! hi lotsagarri
 Ene zopa hunen jaten beti izan hiz ari!
 Sortu nintzan axuri, izateko ardi;
 Bena beldur nun egin hizaia ahari!

360. IDAROKI OLHA

Idaroki olha¹ Ziberua'n da,
 artzain baliusik liara beitu.
 Han gertatu izai) da Etxahun gaizua:
 laguner diezu huntu bi kobla,
 uduriturik ezi merexj ziela.

Kartkiri-borda edo Zankartile,
 ai! zer laguna hura, atzin² lo egile!
 Bezpera gaiçi dua olh'aizulat ere;
 bihamenin jiten, nahasterik gabe,
 ardien berhezera beitu herabe.

Etxahun'ek dio Carai'ri:
 «Ardien berhezera abil ordin hi!»
 Harek eztutiia ezugutzen berik kasi!
 Nibau jun nuzu eta berhezera:
 ojhaizokuer kobla horiek sari!

Karikiribordak zei" zian egiten,
 ardik zeitzenin bestek berhezten¹
 Jun eta salduan zietzun sartzen,
 berak aldiz olhalat laster egiten:
 harén lagun zena ordian laket zen.

Artzain egon zenian herabereki,
 arankara jun zuzun zakiareki,-
 aran soben» janik, tripa ilorterazi³;
 ardier etzeitekin aisa jeraiki:
 gai hartan hirur-hogei zutien ments¹ utzi.

Etxahun gaizua, hik aztura^ beti
 bortian heltzekua lagun huneki!
 Bazia hamar urte edo hamabi
 ehintzala bortian i"an orai baizi,
 bena builta baten haie aserazi.

Adió, Lexauri eta Idaroki!
 Enaizi ekusiko haboro jagoiti.
 Aspaldín berhezirik emaztiareki,
 orai egin nahi nuk, bortia, hireki!
 Otsuk janen deitzak ardik, ene gatu

1) txabola,- 2) artzaia-ogca; 3) ustu; 4) palta,- 5) oitura.

561. AHARGO ETA KANBILU

Ahargo eta Kanbitu,
 Ardura da hetan lanhu.
 Aspaldian ebiti hiza dendariaren ondun!¹
 Gantza loditzen hasi ziok, gaxua, sabel-ondun.

Barkoxe Burguburia;
 Aizuan Laragoria.
 Anioros batek salatu dizu kulunkaz bere buria:
 Zeren etzen leihoti jauzten, gaizo asto handia!

Ebili niz Oloraeñ,
 OIKo erosten manduen.
 Hulantxiago merkexiago: olliua franko Barkoxen.
 Olho franko Barkoxen, hi bezalako astuen.

562. URZAPAL BAT

Urz'apal bat ba-dugu berian trixterik,
 Nigarez ari duzu kaloian barnetik,
 Bere lagun matiaz beit'izan utzirik:
 Kuntsoia ezazie, ziek, adixkidik.

Oi! ene izatia dolorez beterik!
 Mundian ez ahal da ni bezain trixterik,
 Ni bezala maitiak tradicu dianik.
 Abil, amodiua, huñun ene ganik!

—Traditu zutudala deitazut eraiten,-
 Bata eta bestia, gu biak bat ginen,
 Ene bihotza zaizu bizikoz egonen:
 Behar zutut utzi lotsaz etxekuen.

—Oi, ene traidora, zer duzu jaukitzen?
 Ele faltsu efaitez etzireia asetzen?
 Ene flaku izanez zira prebalitzen:
 Hortarik ageri'zu nunko seme ziren.

—Maitia, nahi zutut segreki mintzatu,
 Afazuez nitzaizu behar elestatu;
 Nik bihotz oroz zutut osoki maitatu:
 Utzi behar beitzutut, hiltzera nuazu!

—Tunba bat nahi dit lurpian ezari,
Ene korpitz trixtia gorde mundiari,
Ene ixter-begiek egin dezen eri:
Haieki zirate, zu ere, hain sari.

365. MUNDIAN MALERUSIK

Mundian inalerusik hanitx ba-girade,
Bena ni bezain denik ezta ihur ere.
Niliauren funtsecan¹ nahiz izan jabe,
Hamar urteren gaierak enetzat dirade.

Desertuko ihiziak², jenten beldurez,
Abisatzen dirade egoitera gordez.
Nj ere, liurak bezala, gaxua nigarez,
Ene bizi crixtia kuntserbi beliafez.

Hogei eta bi urtik bete egun iii,
Emazte bat artu nin ene zorigaitziri;
Efaiten ahal beitut zereki zeitan jin,
Ene urlea bulufa gorderik altzopífv

Ezagutu nianin zer nian erosi,
Nahi uken nian bortxaz kunbertirazi.
Harén jabe handik liaren aite jafi
Eca ni, ogen gabia, gaztelin ezari.

Emaztia hartu nin aitaren gustukú;
Nihauren kuntre jaiki zeitadaneko,
Desunionian jan familia oro:
Gaizak untsa partitu eta gaztelilat gero.

Hamar urte huntan bizi niz esklabo;
Erdia presu eta bestia sordeisago.
Jeloskeria batetarik hatsaria oro,
Nahi gabez izar» osoki sorhaio³.

Ene lehen aizua, bahin bai hiria,
Utzirik enetzat ene emazte flakia!
Bestek eraman dik hile behar kolpia,
Bena kupera diok orano hartzia!

Ene lagun gaxua bai eta flakia,
Zerk ote dereizu nahasi zentzia?

Galerazi gutuzu ni eta etxia,
Desterin ezari familia guzia.

Kuntatzen ahal dit nun o a 11 i kunpañan:
Zuk eman duzun eskandalian,
Galerazi tuzu bi gizun galant
Eta tunatu hirur (eñu xannant.

Kamar urtez deitazut eman buruko min,
Bai eta bost urte jgan-erazi gaztelin,
Lagunguarik gabe, nahiz han hil nendin:
Holako emazte bat nurk sofri saietsin?

—Hamar urtez eztuzu ni gatik sofritu:
Ene osaba jauna kausa izan duzu,
Nitan gertatu dena ezpalitz agitu,
Behar izan zunukin gaztelin peritu.

—Emazten dohaña! Hurak beti birjina,
Agertzen ezpazaie frutu ereña!
Ni ere, —ekusirik harén ekospena—,
Trixtia! izan nintzan, oi! baten hartzera!

Musde Haritxabalet jaun eretora,
Etzunin edukiten ogendant zure loba.
Orai sogin-izozu: hor duzu proba,
Makaleren sarjant zerbutxatu zirela.

Bostetan deitazut penitentzia eragin,
Etsaiak ene etxen, ni aldiz gaztelin.
Hurak deus nuñen jaten, lotzen ene ohin,
Ene desuhuatzten, trankilitatin!

Ene aita fidela, aurhidik hareki:
Aberastu zidie ene malureti!
Prosesari eman, defautak eraiki:
Gisa horez eni etxaltia ideki!⁴

Jujen aitzinian ere izan nuzu:
Hamasei jakiletan zortzi ziren faltsu.
Haier izan beitira jujiak behatu,
Eta halaz naie ni sekulakoz galdu,

Zu ere, Justizia, injusto zirade:
Ogendant zaitzu txipik, handik ogen gabe,-
Zure jujamentik halaxe dirade:
Dihariarentako kuntzentzia saltzale!

Egizie, gaztik, ene zorcirri so:
Gei dinak ezkuntu, ez jar esklabo!
Emaztia ez bar enia bezalako:
Apezt zite lehen, edo jun soldado.

Hanitx mintzatu niz ene etsaien kuntre,
Nahiz eztudan eran gezufik hal'ere.
Duda gabe estakurik ba-ditit nik ere,
Ezpeitu Jinkuk egin gaberik batere.

Adi6, ene haufak; gaxo ogen gabik,
Aitak eta amak esklabo ezarik⁵:
Eztitzatzie jefaik aicamen edsenplik,
Bena zuhaien buruz ahalaz Jesus-Krixt.

Barkoxe'ko lurian ez txerka Etxahun,
Har6n hatzaman nahiz dabiltzanak ondun,-
Bere kantoren egiten ari da Igelun,
Halako olalterik ezpeita Ziberu'n!

1) etxe-lurak; 2) piztiak; 3) min gabe; 4) ostu; 5) czamak.

364. AHAIDE DELEZIUS HUNTAN

Ahaide delezius huntan bi berset gei tit kantatu,
Ene bizitze mulde gaitza mund'orori deklaratu:
lhuri sos bat ebatsi gabe, ez eskandalik txerkatu,
Hamar urteren galeretan nahi uken naie sartu.

Ebili nuzu kafiketean, ene bidaje handitan,
Amorior nindaguelarik xarmagarien huñetan,
Ixter-begiak zaudelarik eia nun sarturen nintzan;
Bena halen ororen gatik, ni maittaren (ekian.

Zelietako Jinko Jauna, zutzaz nuzu estonatzen,
Zerentako hain desbardin gutuzun heben egiten,
Batak indafik gabe, besteak zentzu gabe, beti praube agitzen,
Mundu huntarik bestila baiko, han gira denak bardintzen.

Mundian ba-girade hanitx malerus girenik,
Bena ihur ere ez etxequak nik bezain krudef ukenik.
Areta¹ amak bost etxetako prhnu nintzan sorturik,
Munduz-mundu igorten naie, deus nutinak idekirik².

Jinkuak maradika beza Gaztalondo Topetin,

MILA EUSKALOLERKI EDER

Bai eta neskatila praubetan amorio ezartia!
Nik batetan ezari dudalako, izan niz desprimutia,
Egüzaitak egin zereitan ordeñiaren haustia.

Hazi bear nin puntín lanin nintzan hasi,
Desprimut nentzan lotsaz, nahiz aita trenderazi;
Osagarria, hari kausitu nahiz, benin gal erazi:
Bizipjdia gal beldurez, hura nian irabazi!

Eni aitak destinatia uken nian esposatu,
Efanik nahi zeitadala primajia erendacu.
Ene maite fidel ezagutia hore-gati kitatu,
Eta beste maiterik zin bat ene pena-gei hartu.

Bi hilabetez egon niz presu, ene emaztia gati,
Hura xañantareki etxen; ni hain nintzan jelosi!
Ber denboran anaiak defautez prosesa jujerazi,
Ene hunaren gozatu nahiz, ni kundena-erazi.

Ene anaie maltzufa, aski hitzaiket mendeki,
Eta lehen utzitia orotan fraudaz ideki.
Orai korpitzeko xangriak behar nik eihar-erazi:
Presutegin hiI behar diat edo amuinan³ hasi.

Ene seme nik pritnutia, egin deitak traditzia,
Anai zeitadanin utzi-erazi Frantzia.
Adixkidez nahiz libra-eraz nentzan, egin nihauren bilaitzja,
Eta hik, ben ixilik, egin kundena-eraztia.

Musde Dufis, jaun.Presidenta, eta Musde Andurein jauna,
Galdurik niz enialakoz semireki nin deseña,-
Zien letera eraman ba'leJtade Pau'eko jaun-jujen gana,
Libraturen zien bere aita, bizia zor zieiona.

Pau'eko jaun jujek balie hire finazia jakintu,
Frauderiak hila ene lekia bilatu:
Enundia ez kuodena-eraziren, bena aita hik traditu,
Eta ni kundena-erazi naik, nahiz ene huna gozatu.

Oi! Justizia injustua, igon naizu hefiti,
Ebatsi deitan etxaitin den anaiaren ihesi!
Ene semik ez nahi hazi, hari nik eman huneti:
Behar dut bil presutegin, edo bizi amuinati.

Bi urte igaran tiat España'n pelegri gisa,
Hire ganik deus ezin ukenez, bizien bila.

Orai jin nitzaiak sokori galtoz, helturik ezin-bestila:
Ene etxerik bik igon, eranik han deus enila.

Bi [illabetez egon nuk, lotsaz sabaietan ikara,
Ezpenundia hik utzi nahi ene sukaltila sartzera,
Ez hik, ez hire emaztik ene ohin lotzera:
Justugo zia lo zedin hire kuñata, izofa!

Adió eraiten deizut ene pena-gei harria,
Bena orai, zutudano, zu ene kontsolu guzia!
Atora bat eman deitazu, destrenpien⁴ erekeitia⁰,
Ikara zinadelarik ereñak eraiki, crixitia!

Zortzi urteren eraiten deizut bihocz-minez adió;
Haboro^G bizitzen ezpaniz, Josafat'era artio.
(n-kas eta bizitzen ba'girade biak mundin orano,
Algafeki ;zanen gira Jinlnik berhez artiño.

Ene etxalte zabalín ezari ninak zureki,
Sar enendín, gai oroz, bortak diztatzu esteki⁷,
Ezpetzeion penarik, haurak utzirik zureki,
Amuinan ene igortik, bi acora xilo-eki.

Semiari neonian egin poteren uztia,
Beste haufér nirezun egin borten zefatzia,
Eta zu ezari neskato etxen, malerus Crixitia:
Aita eta ama, sogizie zer den haufen bilaiztia!

Adió eraiten deiziet, ene haur doteiik gabik,
Ene suberte malerusak, trixtik, hola ezarik;
Har itzatzie, ene gisa, pazentziareki kurutzik;
Zien salbamentia hetzaz czerka, imita Jesus-Krixt.

Adió eraiten deveiñat, ene alaba bakotxa:
Etxen eduk-ezan usatu diñan kunduta,
Kuñat kuñater eman beria, haufér jinkuen kreinta,
Senafaren hun izan eta zahafak efespeta.

Etxahun, nausi famatia, galdu duk libertaria;
Eta orai duk trixcezia, hareki ezin-bestia.
Hire ixter-begiek aisa goihera die efia:
Amuinan behar duk ebüi, edo harru pelegrí bidia.

Izan nuzu Jondane Jakan, Efuinan eta Loretan,
Beci, jente humen medioz, brz'izan niz bidajitan.
Orai ere abiatzen baniz leheneko ber gisaran,
Jinko Jauna, iagunt nezazu ene behar-ordietan.

Zelietako Jinko Jauna, zuri gomendatzen nuzu,
Ezi beste lagunguak akabi ziztadatzu.
Libértate huna eta uburiak galdurik agitzen nuzu,
Korpitzaren gal lotsaz, munduz-mundu ba-nuazu.

Kantore horik huntu dutut Uñufitz'eko bortian,
Eruma'rac abiun nintzalarik, hoiek ezari heñfan.
Hil ba'nendi ere nolako bidaje luzian,
Ziberua'n kanta ditzatzien, ene oritmentxian.

1) naita; 1) kendu; 3) eskean; 4) amore txora; 5) janaritu; 6) geiago; 7) itxi.

565. BI BERSET DOLORUSIK

Bi berset dolorusik nahi tizut kantatu,
Plazer duzielarik, jente hunak, behatu.
Berogei ra lau urtez naie persegitu,
Nun etzeitadanjn familia jelostu.
Oroz arnegaturik nahi nuzu abiatu.

Ene persegitzien hatsaria¹ zer zen,
Egia den bezala deiziet eranen:
Aita batek zian ogen hau bere haufaren,
Harenegiterik gabe amak nundila sortu uken,
Ezpenfnczeon aski jiten zeiztan primajen.

Ni, gazte denboran, ez lagunak bezala:
Hurak libertitzen, ni nigarez ardura.
Entzun ninin eguzaitak aita bildu zeitala
Bere hiru etxakez ene desprimutzera,
Jari nintzan huñan fi-gaxto egitera.

Hartu nin emaztia aitak haitatia,
Ustez egiten nin hareki bakia;
Bena egin beitzin harén alte jartia,
Eginerazi nin funtseo partajia,
Presu jan-erazteko amak utzi partía.

Ni Ajen'an libratu, etsaien artin sartu:
Hunak galdurik, liaufak dohakabe baratu:
Eni hen ekustik odola a I te ra tu;
Egitate trixte bat kartarik heltu:
Justiziak harzara⁹ ni presu afa-hartu.

Hamasei jakiletan zortzi faltsu ba-nutin,
Her behatu ba'lira, galtzia segur uin.
Zeluko Jaunari hitz neion egin,
Jaun haien eskuti libre ezarten ba'nundin,
Ebilien nintzala Jinkuaren bidin.

Etsaier parkatzen dut, eni ogen egiler,
Hala-nufa Jesus'ek egin zian berer.
Bena eztut parkaturen ene hunak dutiener,
Ezpatie erendatzen ene haur dohakaber;
Berset hofez mintzo niz kuñat eta aurrider³.

Bi urtez Ajen'an libre nintzala ustez,-
Bena aita ez orano ase mendekatzez:
Jaun haiek uken zien otoritatez
Presu begiratzeko, librantzarik gabez,
Eta ere eduki hamar hilabetez.

Ene lehen aizua, eskandal gaxtua,
Huruntu zaikak orai ene epantxugua*⁴:
Utzi ezak ingoiti ene emazte gaxua:
Ba-dik hire ganik aski doha-gaxtua:
Eztizioiala galeraz, senara ta Jinkua.

Abel'en denborati beti da jaraiki,
Jinkxtk haitatik oro kurutxiareki:
Oro hartzen tizut boztarioeki,
Mundien huñ-petan nagolarik umilki:
Haur maitik, hitz horez orit zitie beti.

Musde Alkat Barkoxe, zutan dit sineste,
Zuri egiten deizut ene poterez trite⁵,
Ene haur dote gaber aita jar zakitze,
Heen tritez balia ene etsaien kuntre:
Zure karjtatia Jinkuk ohart duke.

Espíritu Saintia, dohakaben sustengia,
Zuri egiten deizut hauren gomcudia;
Ezpetzaie faltatuko hersiki ¡zattia,
Erakuts izezu sainfuki bizitzia,
Beste mundin dezen goza alagrantzia.

Hunik eztit nahi, ez eta uhurcrik,
Mundu huntan gozatu, Jinkua bera baizik,
Adió huntazunak bai eta uhurik,

Askazi^a, adixkide, haurak eta bestik,
Oro uzten zutiet, jeraikitzeke Jesus-Krixtr.

Alaba, etxean⁷ usatu kunduta,
Kuñater beria eman, haurer Jinkueu kreinta,
Senararen hun izan, zaharak erespet,-
Plegadi gaztett nahi-gabe orota,
Gazkiti begira, Jinkua so beita.

Barkoxtarak, adió, zaharak eta gaztiak,
Jente praubiari urikaltzen zidienak;
Zien gomendian uzten tut gaxo haurak,
Lagunguarik gabe diren malerusak.
Jinkuk orit tuke ziek egin hunkiak.

Ene seme-alabak, haur gaxuk, adió!
Josafat'eko sohun afa-ekus artio!
Ukena gati bizin apur bat eskernio,
Edukazie jinkuai beti amodio,
Sendoturen deitzie zien zaunk oro.

D) jotoria; 2) bariz; 3) anai-orde; 4) erago-zpena; 5) titulu; 6) seuidarceko; 7) gorde.

BELTZUNTZE BIKONTEA

I796-VIM-28. Frantzi'ko Karlos X'garen a re o erege zaintzako nagusi; Meharín'en eukan gazteluan, Beira'ko erege-alabari ostatua emon eutsona. *Hisloire primitiva des Euskariens basques*, A. Chabo'k asia, berak jaraitu eban. Olerkari me-etzja dagerku kanta onetan

566. GABAZKO KANTUA

Ene izar maitia,
ene xarmagafia,
ixilik zur'ikustera
jjten nitzauzu leihora;
koblatzen dudalarik
zaude lokanurik:
Eauazk'ametsa bezala
ene kantua zauzula!

Zuk ez nuzu ezagutzen,
hori ere zauc gaitzitzen;
ez duzu ene beharik,
ez eta aiolarik.

Hil eta bizi nadin
zuretako bardin!
Zu aldiz, maite Maria,
zu zare ene bizia!

Amodiozko pena zer zen
oraino ez nakien!
Orai ez nuzu biziko
baizik zu maitatzeko.
Norat den ixurkia'
harat ituria:
orobat ni, maitena,
jiten niz zugana!

Gaua dago garbirik,	baraiatzen ² dutenak
zerua eztjrik:	elgaren lagunak:
han ba-dira bi izar	ez dirade berexten,"
urhe eta zilar,	sekulan kitatzen.

D) vertiente; I) disipar.

J. B. ARTXU

Zuberoar au, Réole'ko lenikaskintzako begirale izaos dogu ainbat urtean Ez ebao aurki gauza aundirik berenez egin euskal-saifeati; alan be, naiko itzulpen daukaguz berak egiñak, bai pantzer.-uik euskerara, bai euskeratik pantzerara. Olako lauk aipagniena: *Lafoniolnaren Alegia bereziak, neurt-hitzez frantzese/ik uskarara itzuliak* (La Réole, 18;8). Bere asmoa txalogarj dala be, arotz ipuiñok bere erara josi ta eusko-gogoz abefastu ta edercason-txinpartez apaintzean, eizan goi-goiko mailaraño igon, [tz-joskera baldana, irudipexi eratsia.

567. AXERIA ETA AKERA

Axeria bidian zoen
bere adixkide akefareki;
bonen adaíak gora ziren ederki,
bena etzien ikusten
sudura ñeno urunaeo;
bestiä lalt'sukerirako
jgaran zen nausia.
Biek zuten egafia;
puzu baten barna erairsi ziren,
era urez asia edan zuten.

Axeriak akerrari dero eraiten:
-«Hemen orai zer dugu eginen?»
Edatia eztuk aski,
hemendik behardiaeu jalki.
AItxa itzak
ñire zanko aitzinekoak
eta adaíak;
harisiarí
hufiant adi:
bire bizkararen gaineti
rgaranen nuk adaretara,
eta hanti
aisa joanen nuk gora,-
zilo hontarik gero
hi bait idokiko».

Akerak derio: —«Ene fedia!
hire izpiritua
¿^ handia
hi beza|akojemiak
ñitaz dutuk laidähak;
egundano mk en.a jakinen
hemendik nola gmen jalkiren».
Axí..jaja|kitzen da pu2utik/
... ..
bere laguna han utzirik.
Gaiñera beltu denian,
eraiten derio; —«Ago pazentzian:
bidafian bizar dian bezain zentzu
... ..
izan balin banu,
puzu hortarat enintzan eraitstren
eta hor ere orai ge^ituren.
Adió! ni hortik kanpoan nuk;
jaiki adi hi ere, ahal baduk.
Badiat zonbait egoiteko,
eztjat denborarik».
Urlientziari so'gitia da hobenik,
gauza guzietan,
xipienefan, handienetan,

568. BEL1A ETA. AXERIA

Zuhain baten kukulan jaririk,
 Bele jauna zagon gazna bat moskonn.
 Axeri jauna usainaz deiturik,
 gelditu zen zuhainaren ondoan,
 Hitz oiek diotzu liegaltariari:
 — «Egun hon, agur, gure jaun Reliari!
 Zoin polit, zoin eder den!!
 Egiazki, zure botzak zaiaren
 balin badu iduria,
 bortutan diren ihizi edereren
 zu zira eregia».

Beliak, hitz oietzaz hanturik,
 bere botz edera erakutsi nahi du,
 mosko dandi bat zabalturik,
 gazna Jurerat uzten du.
 Axeriak, gazna aczamanik,
 Beliarri eran zuen ordian:
 — «Jakín zak, jauna, lausengaria,
 hari beha denaren kostuz mundian,
 beti-danik izan dela jankidia.
 Ene leztoneak, arauz, balio dik
 gazna bat sequiki».

Beliak/ beranzki,
 bere tontokeriaz ahalketurik,
 zin egin umen zuen
 geiago etzutela atzainanen

GOIETXE, APEZA

Laburditar elizgizon onek be eskiñi euskuzan zenbait jpnin-gai. Baekian antza, cuskal-eria guztiz ipiñin-zalea da'a, ta euskerari ernai eusteko alegi erikoiak bear dirala, ezez ca goto idatziak. Asmo edera, ta ortan saiatu zan; alan be, bizkor ta bizi erabiiñ bear dan iptúnleriak bere luma, in jolaska, bare-antzean; au ez eingo, bariz, edozeñen mende. Or idazle onen akats bar. *Fobleak edo alegiak Lafontanetarik berexiz hariuak. eta Goyhelxe apezak* (Yünizesetik cskoara bertsutan itzulirik (Baiona, 1855).

569. ASTOA 1H1ZIAN

Eiaran zagon astoa,	lun-laruz jantzirik,
kaskoz baizen aroskoa,	goan zen bein iluzira,
bere lagunak utzirik,	buruaren arintzera.

Bai-zabilan aroputza,
 aras iduri leoina!
 Ikusten zuten orduko
 lun ain kaizu edereko
 (aur atzetako abreak,
 izu-ikara aundiz beteak,
 iges zoazin guziak.

Ongi zoakon oldea,
 jostatzen zen nahi bezala;
 baina eiara-mutila
 ilkia zen aren bila,
 berekin bere makila.
 Ikusten duen unetik
 ezagutzen *ch* urunetik,
 beari-muturretarik.

Aisa gorde ezin zicuen
 luzekoak bai-ziraden,
 eta makil-ukaldika
 darama aurean, laurenka,

eiara aldera atsangaka.
 Antuak oro zeuden
 gizon ura nola ari zen
 eiara luna biiatzen.

Orla andre batzuek ere
 j̄bizira ilkitzen dire
 bertzen jantziak soiñean
 iduri ederean,
 ez dutela behar deusik
 bafeneko lotsa baizik.

Baina ariesten ez dute,
 laster ezagun baitire:
 astoak bt bearitik,
 ek bertze zerbaitetarik,
 eta ilki ziraden bezela,
 beronen naiak bertzela,
 doaz oin bere etxetara
 zarpil utzien artzera.

570. PEGAR ESNEA

Aneta zoan haterik
 biri auzokora goizik;
 pegar bat esne buruan,
 burute eder bat estrainan.
 Ba-zaraman hark hargatik,
 buruan afaniaturik,
 pegar esneaz bertzerik.

Husu eta arin zoala alegera bidean,
 bere baitan huna bada hark nolatsu zerasan:
 «Nere esnea saldu eta harek eman diratik
 afoitze dozena zenbait erosiko ditut nrk:
 xitotarik, axeriak nalii edo ez nahi,
 urdefo bat erosteko geldituko zait aski:
 ene urdea yataroa, janikan ainitz bihi,
 artatuz ongi, zait niri eginen urde handi:
 hau saltzearekin, aldiz, enbrazu handi gabe,

umedun behi baten naiz betan eginen jabe:
horla dotea bildurik, falta egin ez dezake,
ezkontza on baten bidez naiz eginen etxeko andre>.

Bainan hementxet Añera
gertuz behafz topatzen cla,
era doako pegara
bizkaia gaindi lurera.
Adió xito eta urdeak,
adió dote eta ezkontzak,
eta fortunako ametsak.
Nere neska gelditzen da
lehen zen bezala Aneta.

Fable hunelc irakaspen ainixko ba-ditii2ke,
zuk bar ezazu gogoan ongi bedere hauxe;
Geroaren gobernua otz ozu bertze bati,
aitzitik hotz emozu zuk oraikoari beti.
Gogoetan dabilana maiz da behatz topatzen,
izarer beha zoana, zilorat erori zen:
gaztelu egiten hari Españia'n ba'zare,
Fiantzia'n ez daigikezu ez borda (zar bat ere.

M. HEPGAPAI E

Be-napartar nlegilana. Ez eban, dakigunez, asko idatzi, ta gañera ez dira berak barnetjk sortmk. atzeriko alegi-zaleak erabilitako gaiak euskeraz jantzi ta baño. Ta an ja geienak, naita goi-maUko izan, egiña dogu; berenez gitxi sortzaile. Esopo'k sorkaldcko orí jpiiñetaük ar ebazan bere olerki-gaiak, Pedro'k, Esopo' ren geienak; flartzebuscb, Campoamor, Samaniego ra (riarte'k España'n, La Fntaiiie'k Prantzia'n, Roberti, Bertola ta Piggoootti'k hali'n, Lessing eta Gellerc' ek Alemani'n eta Cny'k Inglaters'n, beste ainbeste egin eben. Alegi-gaíetao efva dogu, ba, asmatzale azkar; ta gurea batez be.

57). BELEA ETA AXERIA

Jasan-ahalikako
zitzt bat mokoan
Belea zagon behin
hattz baten kaskoan.
Axeria, ihizin,
han gaindi ba zolian.
Belea ikusirik,
trikatzen zaio han.

—«Agin, Musde Belea,-
zoin eder zaren zu!
Zure luma pulitaz
Ífluratzen nauzu.
Kantua luma bezein
eder ahal duzu,
Ai! entzun nahi nike:
otoi, kanta zazu».

Koak-koak, arai basten da	Bazka hatzeman eta
Belea kantatzen,	dio Beleari:
mokoa duelarik	— «Ez gaitela, to, fida
zehebat largatzen.	lausengariari,
Haragi puska zaio	ez zerbeit garelako
luferrat erortzen.	gure ustean.
Axeriak ez zuen	Xitxi hau zor derautak
bertzerik asmatzen.	httz on hoñen sari».

EkOBIN APEZA

Euskeraren mnitale gartsua dagerkigu noznai. Paper ta liburu austuetatik, amaika aldaki eder egin eban, euskal-bitxi baztertu areik osoan galdu ez zeitezan. Ba-ditu bertso jagiak bc, orduko bari zalekeriaren a urko koak geien bat. 1802' ko urilaren Q6'ao, Cetari'n komentu bari bal jaso ebenean, gai aretzaz egiñak, esaterako, gu-züz zorotz eta irikoiak dira.

372. ZER EGIN ZARE?

Zer egin zare, koplari zahafa,
Gure anjeren¹ xaxari² zuhura,
Zure antzearen
Eta doñuaren
Emen gaude eske,-
Behar handi ginduke,-
Hel bada, aren,

Donibane'ko panpina beriak
Zu entzun nahiz daude egafiak;
Zubi-burukoak,
Gure ximinoak,
Ez dauzka gutiago
Zure aditzeko
irits.handiak.

«Herdoildu* zak —diozu— antzea,
Ahantzi nuen koplá moldatzea,
Harén xerdentzeko
Eta zofotzteko
Ez da ez bergararik,
Ez gaiña petitik,
Aski jakiñik».

MILA EUSKAL-OLERKI EDER

Egun bakotxak dautzu ornituko
Efan-gai franko bertsu moldatzeko.

Perma zaite, beraz,-
Ez egon ikaraz;
Ordean zure lana,
Hartzen duzun pena
Zazu paga-araz.

Hora katixak non duen ahantzi,
Bere funtatzak bazteferat utzi;

Mutil bat bezala,
Mandazain bat nola,
Buru muritz dabila,
Ahanzten duela
Neskatxa dela.

Mairu-herian, ez da ez ikusten,
Guk mende huntan duguna miresten;

Olan emakumea,
Zahar bai gaztea,
Estalirik dabila,
Beldur handi dela
Jainko (altsoen,

Helaz! nork du ifernuak baizen
Aitzin degien asmatu hanpatzen?

Ñongo portaleta,
Ñongo efetaublek
Hanbat dute eskandala
Ematen bai nola
Oraiko andrea

Esku batean zakuEo bat dute
Zeina, ridiku!, deitzen baitute;

Eran komuna da
Gure zahareña
Jabea hifigafi,
Tresnek han iduri
Eran komuna.

Gure Zezili, oi zer ikuskari!

Beso guzia dabila ageri,
Hezur puska batzu
Beltz eta zhnurtu,

Jitano bat diduri;
Hain da nardagafi
Gure Zezili!

Orai zer ote da eskaz bertzerik,
Gaitza pare bat manatzea baizik?

Emanteki antza
Neskatxaren tratza,
Osoki ahantzteko
Eta bofatzeko
Jende artetik?

Tenplu sainduan aingeruen baltsan
Ikusiko da aparailu hortan,

Jainkoaz, munduaz;
Luraz, ifernuaz,
Guziez da burlatzen,
Kopeta du ezen
Gora altxatzen.

Jende xeheak ezin aldarerik
Lezake ikus andre hunen gatik;

Burua du arin,
Tinpola baten berdin.
Ezkila dorekotzat,
Haize seinaleztat,
Non hulakorik?

1) muñeca; 2) chazador; 3) roñarse.

AGUSTIN ETXEBEÛI

Saratara. Zapatagin ta olerkari batera. Neurtitz bikaiñak egin zituan,- baita Sariak irabazi be: Sara'n (1869), Bera'n (1880), *Desertufa* deritxon olerkia bigaren garai-saria eroana, Donosti'n (1886 ta 1888). Hugo Schuchardt euskaltzale aundiak, berau artu eban maixu, euskeraz ikasi gura izan ebanean. Ikusi *Zur Kenntnis des Baskischen von Sara* (Labourd), von Hugo Schuchardt in Graz (Berlín, 1922).

573. TXORJEN BESTA

Bein, orai duela ja ainitz denbora,
Uso jaun-andrei eldu zaiote gogora:

Guan baino leenago egoko partera,
 Bear dutela eman beste bat *ederji*
 Adiskide guziak bildurik batera.

Gonbídatzte» dituzte bilkura ortako:
 Belatxa, afañoa, jaun amia-moko,
 Zigoina, bas-antzara eta beste asko;
 Eta gero egun artan utsik egiteko
 Non ez den zoriga'ttza eri izateko.

Andre usoak ez du deusik gupidesten,
 Ase baten ari da ona preparatzen:
 8ii, aza, aragi, afain-puska biltzen.
 Ango usain goxoan ila piztuko zen!
 Bainan murde Belea gonbidatu etzen.

Egunto artan, ara airetan Belea,
 Mokoan darokala ari bat andia!
 Orantxet jan eta jan ari duk xoria:
 Biltzafaren erdira idukiz begia
 Uzten du erortzera mokotik ana.

Kaskü aria lurean zenean puskatu,
 Batek: maingutu dela, bertzea okertu,-
 «Biziaren lanyeran nork nai dik bazkaldu?»
 Eta usoen kontra egiñez ernegu,
 Bestalierak ziren laster égaldatu.

Okífa"etajrika usoen onetan,
 Bertze exonerara dire gatekotan,
 Ez ditezentzat geldi asare fuius-ortan.
 Bainan ez zirelakotz berak gonbit bestan
 Zioten: «Ez gaiten sar bertzen aferetan».

Adiskiden bilkura duenak bifatzen,
 Obeago da asiz denak gonbidatzen,-
 Ez ibil bat ar eta bertzearen uzten,
 Zeren askotan etsai zare bilakatzen;
 Gero ari-kolpentzat aífskuan jartzen,

374, MARIA ALEGIAZKOA

Afatsa zen. Negu asi berian	Antxe ari, bere gelan írutert,
Maria xoil, kiloa gefian,	Boz batek du kanpotik kantatzen:

- «O Maria! ene maite bakafa!
Ager zaite apur bat leiora,
Zeru-zolan usu dire ¡zarak;
Aizeari gan zaizko ingarak»,
- «Itsasoko aizea zu sortzean
Yar nindake mendi gain batean;
Ni iguzki adafik andiena;
Elur, ormak urtzen dituena».
- «Aitz-adafen erasiaz bezenbat
Zure kantaz axola darokat;
Ezen noa, utzirikan leiora,
Itsas-zolan afain bixirtzera».
- «O Maria! baldin iguzkiaren
Erañoa ba'zare biurtzen,
Artuko dut muskeraren bizia;
Zu ¡zanen zaitut azkuria».
- «O Maria! zu ba-zaitut ikusten,
Itsasoko afain bilakatzen,
Afantzale, ba-noa ur anditan;
Zu bizirik artzera saretan».
- «Zu ba'zare sortzen musker berdea
Jariko naiz ífargi betea,
Dituena, sorgin beltzak argitzen,
Gaunz kufi direnak ibiltzen».
- «Afantzale, zuk gaixo mariñela
Botatzean sareak urera,
Ni xoria egaztin arin, airez,
Lafez-lafe gan niro egalez».
- «O Maria! ezirik arpegia,
Jar ba'zinte ífargi xuria,
Ni, lañoa altxa niro lufetik;
Ene-pean zu kukutuko nik».
- «O Maria! zu ernerik begia,
Iar ba-zinte airezko xoria!
Iztari nindake biurtuko,-
Kaiolara zu artez bilduko»,
- «LaiñoPETIK ezin ba'nio argi,
Ez nindake zuri bea geldí.
Ni afosa lore-bote guzian
Zabaldua, jar nire sasia».
- «Martutx-xori eper, kaia denboran,
Zu segadan edatzen astean,
Ni, lorea naiz sortu ren bet-betan,
Ta gordeko lan-soroetan».
- «O Maria! jar ba'zinte afosa,
Ni, apetxa nindake urosa:
Etortzean, oi zure aidaxketan
Pausatuta, zugarat airetan».
- «O Maria! baldin zu soro-lore,
Margarita egiten ba'zare,
Ur-xifipa garbia naiz sortuko,
Nik freskatuz etzare istuko».
- «Zoaz ortik, zoaz aldi untako,
itz legunez ez nauzu bilduko,
Leenago bíakaturik ni aitz,
Oian-pean bakez biziko naiz».
- «Afok'ura jar ba'zinte efekan,
Ni, edoia andirik airetan,
Gan nindeke itsasoz bertzaldera,
Ameriken azken desertura».
- «O Maria! arbolaren itxuran
Yar ba'zinte, nonbeit mortuetan,
Ni nindake ezker-aíen bilaka;
Bozik zuri lotuko besarka».
- «O Maria! edoiaren itxuran,
Indierara nai ba'zare gan,
Itsasoko aizea naiz eginen,-
Aizian zaitut éramanen».
- «Besartean artu nai ba'nauzu,
Aitz zaar bat tinkatuko duzu,-
Jauntzi-xuri ni serora lastefik,
Komentuan nindake sarturik».

«O Maria! komentu zeratuan,
Kaperatik zu kantaz astean,
Oartzuna nindake atzariko,-
Zure boza erepika nio».

«Komentuan ustez ene boza den
Oartzuna ba'zine atzartzean,
lien kanta zinezake zuk eda
Erioak ni gorputz zilora».

«O Maria! zure il-ezkiletan,
Mundu petik suntsiturik betan
Eginen naiz zure kabiko lufa,
An izanen bai-tzaitut segura».

«Orai danik asten naiz zu sinisten
Ez nauzula falsokí bifatzen,
Eíeztun bat ori ene eritik;
Beira zazu nitaz oroíturik».

575. DESERTURA

Biziaren primaderan harmetara joaitea
Zorigaitzik dorpeena zitzautan jasaitea.
Desertatuz uste nuen hobeki izaitea;
Pentsamendu zoroa, hík egin naukan kaltea!

Buru-kolpe itsua, bik egun batzuen gatik
Sekulako zertako nauk gal-arazi heritik?
Aita-ama, hauride ta adískiden artetik?
Gebiago ote naitek ikusiren bizirik?

Gaizkitik den gutiena egin gabe nihauri,
Gaixtaginik handiena naizela dut iduri.
Zer malura, gehiago etzautai zilegi
Agur baten, eraitea nere sor-lekuari!

Nere baitan gozo onik orai ez da sekulan,
Bihotzeko bar batekin jzpiítua alhan/
Ametsetan ere beti mugarien ikaran,
Beti beldur aintzinegi zangoa sar dezadan!

Gauaz eta egunaz dut begien aintzinean
Sor-etxola, nere hura^ larain-bixkar batean.
Bixta-bixtan hantxe dago, itun bat aldean.
Oi! nik nuen zoriona han bizi nintzanean!

Non zaituztet, mendi urdin, xifipa, itunak,
Nere bei, auntz eta ardi bizkar guriak"?
Non lenengo nere bide, xingola iduriak,
Amets histu bat neretzat zaretenak guziak?

Besta egrn herikoan nere gazte-lagunak,
Xirula joz, ba-dohatzi kantuz plazara denak;

Gaur pilotan, bihar dantzan hekien atsegiñak!
Ni, betarik ufundua, zer nere bihotz-minak!

O ezkila! hik neretzat lehenik jo huena,
Hik orobat joko bahu nere azken-orena!
Hire itzalean nian bizirik urosena,
Aditzean mendi hetan hire aCs-beherena.

Nere ama orai ufun kausitzen dut niganik;
Gehiago ez dut hemen harén begitarterik.
Nihor, ez adiskide bat nitaz arta duenik;
Nihor, nere oiñazetan kontsolatzen nauenik.

Hemen jende afotzetan ni biltzen naizenean,
Bihotz-mínik gabe naute ezariren lurpean.
Nork daut gero, noiz-edo-noiz, oroitzapen batean,
Loreto bat pausaturen tonba gaiñean?

Bozkarioz bizitzera, ukaturk heria,
Desteratu bertze behin ez nindake abia.
Bai, ondikotz! kiratsa zait desteruko ogia.
Hemen ezin bertzean dut higaturen bizia!

Ur-xiripa ez da galtzen nihoiz bere ohetik,
Ez eta ere afoka sartua den menditik.
Hek bezala, sor-lekuaz amodio izanik,
Zuhur denak kanta beza beti bere hericik.

JEAN AÜSAGARAI «BORDELE»

Luzaide'ko (BN) semea. «Bordele» eban izena bere jaiotetxeak, eta geie-
netan órela izeupetu oi ebazan ostaturik ostatu kanta ta egin eroazan bertso-
lanak. Karlatar geratean oso sumiokor ei zan, aren aurka. 1875'an il zan. Izneurtu
asko dicu, oso bikainak.

376. MENDEKOSTE PESTETAN

Mendekoste pestetan,
aurten Arnegi'ko eretan,
ixtorio bat gertatu da kasik ezpeitiot eran:
Bost emaztek edan dituzte hamalaur pinta arno betan,
jokaturik kartetan.

Jokua zuten florian
Arnegi'ko Madrilenian,
atso gaixoeak uste zuten zrrrela zeruko lorian,

saindu orenen erdian, bere botoilak aldian,
bai eta plazer handian.

Batak zion bertziari:
«Haura, hire grazian,-
arnoño hunek alegrantzen ditan bihotzñua niri,
ene plazefa hola huken banu zonbait ogi poxi
arno ezti huneki».

Katrina eta Katalin,
auzo biak elgarekin,
arno edaten ari ziren kuraia handi batekin,-
gero onduan ba-zuten gibel aldian zer egin,
bere fanfarerietekin.

Hirugafenak ederki
tanteatzen omen daki;
hamafekuak harek zituen omen markatzen orori,
ondarekotz nahasi zen eta lurerat erori;
orduak etzen egari.

Laugaren hori, zer peza,
Maria zapatainesa,-
musa esplikatzen zituen eskuara ein fiantMM
bai eta ere aisa egiten bide handian esa;
horixe da harén letra.

Bostgaren hori zoin ote da?
Pentsatzeko ez da pena;
Caraxane gaizo hoiek nola ezpaituke lehena;
«Benedika daiola, dio, mahatsari aihena,
arno ekartzen duena!»

Ahuntzez jokatu eta
hasi ziren kolpeka;
Gastón deitzen zen guarda gazte bat, kanpotik jinik lasterka,
hak partitu izan zituen, ez uste bezain aisa:
afazoinik ezin pasa.

Zuk ere, Etxek'andera,
eran bearzu egia,-
solas hortan zu ote zinen horien buruzagiak
Bost emaztek egiteko horixe da komedia!
Huren baitzen zahagial

577. ENE ANDREGAIARI

Andregai gaztea, otoi, barkatu,
 Enetzat nola ote zira mintzatu?
 Egundaino etzaitut tpensetan xerkatu;
 Zeren gainian zira hola deklaratu?

Biluak¹ ufetu

Behafak ba'nitu,

Zuk ez nahiz hartu,

Zu ez bezalakorik nahi dut hautatu,

Abisatzen zaitut, andregai gaztia,

Izariz² har dezazun banitatia.

Fortunaz izan ba'nu nik borondatia,

Ez omen zinazteken nitaz hautatia.

Aise da, maitia,

Kunkil izaitia,

Urgulu hartzia.

Oraino zerbait bada gogoan pastia.

Ororen burukoa, alegera zaitte,-

Zu afrontatu gabe kontsola naite.

Hola mintzo zirela aditzen ba'dute,

Zure mina dúdala ais'efanen dute.

Eieklama zaitte

Ahal bezain fite.

Nork nahi zaituzte?

Holako filusak⁸ nik ez ditut maite!

Zu maite zaituna ez da ene baitan,

Etzaitela egon ez nahigabetan.

Iduritu baitzaitzu sober'amodiotan,

Uste ba'duzu ere, ez zira feiletan.

Egon naiz miletan

Beste zonbaitetan,

Nahiz alferetan,

Bakarikan ez zurekin desiretan.

Desiretan egon naiz efekontratzeko,

Bizpahirur afazoinen esplikatzeko

Zer zinduen suyeta ene aipatzeko

Zuhaur iduriekin eíformatzeko.

Sekulan saltzeko,

Beldur baratzeko,

Ez da (idatzeko.
 Pare gabia zira murniuratzeko.
 Murmurasen ditutzu iduri zaizkitzunak,-
 Horiek dira zure jendetasunak;
 Xarmatzen bide zaitu zur'edertasunak
 Geien konplimendiak egiten luzunak.
 Uroski goiz hunak
 Pasatzen tuzunak,
 Emanik fortunak.
 Odal hunik in diro zurekin gizonak.
 Cizonaren bizia andre laguntzia,
 Konbeni dute elgar ezteki hartzia.
 Bainan batzuk ba-dute mila fantesia
 Beren baitarik eldu ziela grazia.
 Oro malezia,
 Ez da abilezia
 Urgulu hartzia.
 Hiltzek sortua da mundu guzia.

1) ule; 2) oeufiz; 3) malmiitz.

LAÛALDE SENDAGILLEA

Gizon jakitun au hai oleikari egiña! Gure izkuntzak ez izan beretzat iz-
 ikuturik; cícz, giar, gizonki darabil beli; biotz zir'ara ta idurupenez zelai loratsu
 baizen oparoa Sara'ko euskal jaietan (1864) bere *Mutil zahala* urezko antza ta
 makitaz sarizua. Donibane Loitzuoe'n, luzaro, sendagile egona

378. TXORINOA KAIOLAN

Zertako ni kaiolan,	laster hel-arazteko
zer egiñik gaizki?	idek beraz bortak!
Ez ote dut bada izan	Maiz heien bazkatzeko
bihotz-minik aski?	ditut nik hegalak.
Airetan ibiltzeko,	Primaderak, oraindik,
Jaunaren dohamak,	sentj du negua
eu ez preso egoteko,	eU u me ^ bakafjk
ditut nik hegalak.	daukat /aaatmj
Behar bada nigarez,	bertzek ez pairatzeko,
barur atzo danik,	onets nere otoitzak!
ene haurak ni galdez	Hekien berotzeko
daude goseturik,	ditut nik hegalak.

<p>Alargun bat naizela ez dautzuet eian, helas! il zitzaitala laguna segadan¹! Harén miña arintzeko, eta egin-bideak bienak betetzeko ditut nik hegalak.</p> <p>Iragan aratsean egin dut nik amets (eta umez dohanean, amak zer ez siñetsi) Ohatzetik² hurbilxko zabiltzala etsaiak. Ai! lanjera aitzintzeko³ ditut nik hegalak.</p>	<p>Baiña berantegi den nago beldurturik, nihon ez dut aditzen auhen⁴ miñik baizik; ez, ezta dudatzeko, galdu ditut haufak! Orai, nik deusetako ez ditut hegalak.</p> <p>Doluz efebel, Jauna, hasi naiz mintzatzen. Bai, nere azken oreña hari da hurbiltzen; zerurat airatzeko; umentzat alfefak! Zaizkit baliatuko agian hegalak.</p>
---	---

1) lazo; 2) nido; 3) prevenir; 4) gemido

579. AMA HAURAREN SEASKAN LOHAK ARTZEN

<p>Lo! lo! nere maitea; lo! ni neiz zurekin, lo! lo! paregabea, nigarik ez egin; goizegi da! munduko gelditzen ba'zira, nigafen urtatzeko ba-duzu denbora.</p> <p>Lo! nik zaitut higitzen; lo! lo! nonbait goza. Ez duzuia ezagutzen amaforen boza? Etsai guzietarik zure begiratzen, bertze lanak utzirik, egonen naiz hemen.</p> <p>Lo! lo! nere aingerua. Bainan ametsetan dabilkazu burua. Hifia ezpafiñetan,</p>	<p>nerekin ote zare? Non ote zabiltza? Ez urun, ama gabe, gan, ene bihotza!</p> <p>Lo! lo! zeruetarat airatu ba-zare, ez bihur zu lurerat ardietsi¹ gabe ungi zure altxatzeko enetzat grazia; guziz eni hortako zait ezti bizia.</p> <p>Lo! lo! gauak oraindik nonbait du eguna; ez da nihon argirik baizik izafena. Izarek mintzatzean, zutaz naiz oroitzen: zein guti, zure aldean, duten distiratzen!</p>
---	---

Lo! lo denbora dela	Bainan atzarl zare,
eduri zait, albak	uso bat iduri;
histen hari tuela	huna nik zenbat lore
eki gabazkoak;	zuretzat ekari!
xoriak arboletan	Ametsetan ait-amez
kantaz hasi dire;	ote zare oroitu?
laster nere besoetan	Ai! hifi maite batez
gozatuko zare.	baietz eradazu.

1) alcanzar.

580. BIOLTXOA

Alferetan haiz sortzen, oi lore maitea,
 Baratze baztefetan uinilki gordea.
 Bafada¹ goxoenak hu beti saiatzen;
 Hire egoitza bakotxak aiseki kausitzen.

Orai erak zertako haizen hoin herabe:
 Eder duk modestia, bainan gaindi gabe.
 Bertutean orobat, bertzetan bezala,
 Jakizak, ez badakik, neuri ba-dela.

Bertze lore guziak sortu bezain sari,
 Afai, dantzan bizi-tuk, zefir soinulari:
 Hi aldiz belarpean, burua behera,
 Alargun bat iduri, lufari begira.

Bainan diok Jainkoak hauela landatu,
 Ez dukala lekua heronek hautatu.
 Hori baizik ez bada, hoi bada guzia,
 Adi nezak zer gertuz hagon ehortzia.

Ezunak hire hasia hola estaltzean,
 Bere ustez bertze zenbait zaukaian eskuan;
 Ezen dukan soin hori ez duk ilunbeko,
 Hain guti hire liatsa lurak iresteko,

Ez dik Egile onak bere mila gauzetan,
 Ni non, deusik agertzen egiña alferetan;
 Bada, bahintz munduan gordea egoteko,
 Hire dohain guziak, erak, zertarako?

Hora beraz argitan zeruko xedea²;
 Egun etzaik zillegi duda egitea,

Orai behar duk jakin, entzun nezak ongi,
Hiregana zertara ni nauten igofi.

Hire lagunek haute berengana deitzen.
Jelosia bera ere heier duk juntatzen?
Altxa beraz lufetik, ez uka etorkia:
Arosaren aldean duk hire tokia.

I(hálito de viento; 3) designio.

581. MUTIL ZAHALA

Bakafik bizitzeaz unatua franko,
Xede zerbait ba-nuen lagun bat artzeko,-
Banan ora andreak zenbat ez du bear!
Ez, ez, nahiago dut egon mutil zahar.

Efunka guzietan estatuaz gairi¹,
Egun oroz bai-tugu mila moda ben,
Oinbertze gasturekin, nola menaian sar?
Ez, ez, nahiago dut egon mutil zahar.

Grizetik utzi dute molones polita,
Ustez obeki doan loredun boneta.
Zer! boneta buruan neskatxa bat nik ar? ..
Ez, ez, nahiago dut egon mutil zahar.

Sederian sartuak, printzesak iduri,
Fu! egiten diote oin telapintarj,
Ofela uste dute zenbait xoro lokar,-
Ni ez bai-naiz lógale, nagon mutil zahar.

Andiek ba-dakite musikan kantatzen,
Bañan ba-dakitea botoin baten lotzen?
Dendari jornaletan, zenbat ure, zilar!
Ez, ez, nahiago dut egon mutil zahar.

Mirail baten aldean, goizetik josiak,
An dituzte miratzen aurkintze⁵ guziak,
Egun gauza bat exkas, bertze zerbait biar,
Nor ez da lotsatuko? Gauden mutil zahar.

Zenbat senar munduan, gaizki gertatuak,
Leporaño sasian direnak sartuak!
Orai egiten dute berantegi negar.
Anbat gaizto berentzat; nagon mutil zahar.

Ezkontzako bideak, Jegun eta garbi,
 Urundik begiratzuz du belus'iduri;
 Bañan da urbiletik, dena ari, bizkar...
 Nola bai-naiz lausuzko, nagon mutil zahar.

Segur da, deituko nau, batek galat otza,
 Bear bada bertzeak arpagon zíkoiatza;
 Laidoen⁸ jasaiteko senti baitut indar,
 Askoz nahiago dut egon mutil zahar.

Oi! auxe da mendea gizon gaztendako!
 Orai andreak djre jaunen larutzeko;
 Ez ote da, diozu, xuhur zenbait bakar?
 Ez nezake zin egin, gauden mutil zahar.

Obeago zuretzat ote da zoria'?
 Zuri nago, neskatxa, goregi jaría!
 Utzazu sobraniak, izanen da senar;
 Non ez, egonen zare buruaz⁴ neska zahar.

i) por; 2) lugar; 3) injuria; 4) indarez.

E. INTXAUSPE KALONJEA

1816-903. Apaiz oso jakituna. Bere idazi i batzuk: *Le verba basque* (Baiona, 1858), *Jesu-Kristen Im'itazionia, zuberoko uskaralai jilzulia*. - *Egiazko efe/Agion/a* (Baiona, 1883). Euskaltzale bikain-bikaña. Bere ilariezat berberak egiñak, onela diño. J. H. S. Heben dago - araphiztjaren haiduru - Enmanuel Inlxauspc - Harizmendi aphezaren korphivza, Hil izan da - setemenreo 35'ao !9Wan - adinaren 86 ourtKetan. - Bi kar i general zan - Aphczpikuaren lagun - Batikao'o'ko kontzilfoan - Euskaren eta Euskaldunen - mathazale eta eraikizale».

582. GARIZUMAZ

Bihotz tefirekín haustez	Barour, amoina, otoitze,
goure beitan sar gitian;	hirour aurhide saintiak;
eztakigu daigun ourtez	hek zelurat deramatze
bizirik giratekian.	batekin ebiltzaliak.
Hautsak burutik behera	Goure jaidura gaixtoak
zer giren gutu saiatzen:	barourak dutu zebatzen:
lufetikjinak lurpera	goroxeman ofizioak
beriz gjrela utzultzen.	hori dereiku kantatzen.

Barourak goiti altxatzen fidelen izpiritiak; temamentiak garaitzen eta Ilazten bertutiak	Behararen eskietan ezarzu soberakia; Jinkoak gero zelian emanen beitu pakia.
Barouraren ohoria hanitz goratu Jinkoak,- arimaren unhudia deitu Ilrhezko ahoak	Bihotzetik, karitatez egiten dugun amoina, esku gorde ixil batez utzuitzen da gihaur gana.
Barour egun manatian, dezagun janariari zerbait idok apairian emateko beliefari.	Baroura eta amoina, eta otoitza haiekin, haiek hirourek arima baketzen Jinkoarekin.

386. AINOERUEKIN

Ots, aingeruekin, Arkanjeliekin, gaur kantatzera, gour'Efegiaren, Jinko Semearen adoratzera.	hjentzat etxerik, ez eta oerik, etzen kausitu; zeluko Eregia, goure Aferoslia ihourk ez hartu.
Ez izotzagatik, ez ilunpegatik egon herabez. Har fedia gida, Jinkoatan fida, goatzen lasterez.	Jesus bafukian, gaiaren erdian, sortu negian; Maria'k oihalez trozatu bertanez, etzan lastoan.
Ba-doatz'artzainak, arinik belainak, lascer zoin lehen. Ikousi behaiez, otoitztu beharez Jesus Betlenen.	Ziñez dut sinesten, begiez ikousten banu bezala, Mari'ren Semia Betlenen sortia, Jainkoa dela.
Goatzen gu ere, billotzez bedere, Karpe hartara, Jinko Gizonaren Jesus maitearen adoratzera,	Zelutik jin dena, hain apaldu dena, altxa dezagun. Guk laidorioa, guk amorioa eman ditzogun.

MIKEL ELIZANBURU

1895'an il zan lekaide au, euskalzale jatora dogu. *Sakeleko jiburuxka* (Baiona, 1892), argitara eban,- baditu benoo olerki goxoak. J. B. Elizanburo olerkari garaia-rcn lengusua.

384. HEL GAJTEN.

Hel gaiten guziak	Goazen artzainekin
lie! Betlemerat,	Haufaren gana,
Jesus maitearen	ikustera hekin
adoratzerat.	troxetan emana.
Aingeruek dute	Ahuspez umilki
han dela eran.	dugun adora,
Kristauak, zatozte,	bihotzez, kartsuki,
han da mañateran.	Jesus zerukoa.
Han dago etzana	Nahi ditu egun
beia batean	gure presentak;
zer'luren Jauna	eskin diotzogun
lasto arpuntean.	lehenik bihotzak.

Bihotz kartsuenak
ditu prezatzen,
bainan garbienak
hek ditu hautatzen

JOANATEGI APEZA

Antxiña Uharte-Mixe'n (8N) arima-zain egona. Ez da bada-ezpadako idazlea, izkera erez zaintsua darabilena baño. Ikus Aita C. Lertxundi, *Kantlkek* (TOURNAI, 1946), 188'gn. orialdean.

585. OGIA GORPUTZ

Sakramendurik handiena,	Ostian da Jesus ernaiten
—Jesus'ek berak dionez—	nehork ezin eran nola;
Jainko bat berekin duena,	den guzi-guzia da hemen:
gurekin bizi beharez.	oi Jainkoaren ahala!
Jesus'ek hil-aintzin egiña	Ogia da dena itzali
aldarean da befitzen,	aldarearen gaiñetik,
apezak hitzak eran-eta	orai ez da hemen ageri
ogia Gorputz itzultzen.	iduri hutsez besterik,

Ezin daite ikus, ez hunki itxura hutsez jauntzia, bainan sinets batere ziuki Jesus hor dela guzia.	Dugun bada izan lehia ogi hortarik jateko, Jainko biziak cskainia gaitz ooren sendatzeko.
Zeru goran jaria dago, berdin hemen atdarean, gu bere ganat altxatzeko gutara jausten denean.	Ogi saildu noren indarez garbi dagola gogoia: ikusiren du egun batez gorderik daukan Jainkoa.

M. LARALDE-BORDAXURI

Ezia kantari makala, hazpanclar seme an Gitxi baiño ez ditugu ezagun bere bertso-lanik, tamalez Adu gaiztoak erabili eban, antza, moroi ordezeko, ta jakiña, arek erasotako negar miñak abesten ditu geienez, lkusi *Eskutldun Kantuak* (Chile, 1900), 76 or. 18-16ko urriaren 30'an, Baiona'ko eguneroko *Adotir'cñn* argitara zan bere kanta bat, oso sa mu ra, bederatzí ahapaldi dituna, Montpensicr dukearen ezkontza gainean.

366. OALERIANO'AREN KANTUAK

Mila sortzi ehun ta hamabortz gafena,
Ni Ahazpamen preso hartu nindutena:
Pluma gaineko preinu¹ orok dakitena,
Galcretan ¡hartu beharko naizena.

Kantatzera nihazu alegera gabe,
Ez baitut probetxurik trixtaturik ere,-
Neliun deusik ebatsi, gizonik hil gabe,
Sekulakotz galerak enetako dire.

Ala zorigaitzeko premu izaitea!
Harek eman baiteraut betikotz kaltea;
Aitari galdeginik sortzeko partea,
Galeretan eman nau, hauxe duk dotea!

Ene aita da gizon kontsideratua,
Semia galeretan du segurtatua,-
Nun-nahi otoiizean belaunikatua,
Saildu iduri debru madarikatua!

Ene lehen kusia, Kadet Bordaxuri,
Fagore bat banuke galdatzeko* zuri;
Ongi adreza zaite ene arebari,
Ene saltzeko zonbat ukan duen sari?

Aita aitzinean'ta areba ondoko,
Osaba burjes hori diru fornitzeko:
Ez ordian enetzat bi sei liberako,
Galeretan bederen leher egiteko!

Elizan sartzen dire debozionerekin,
Iduriz badohazila saindu guziekin;
Beren liburu eta afosarioekin,
Debruak pesta onik einen du heiekin.

Zortzigafen bertsua aneiaren dako;
Kontseilu bat banikek hiri emaiteko:
Ontsá³ goberna hadi, etzauk dolutuko,
Ni baitan etsenplua erex duk hartzeko,

Zuri mintzo nitzazu, oi, aita zilafa!
Ardura⁴ dudalarik begian nigara;
Zure eta ene arazá Bordaxuritara,
Galeretan naizeno ni bainaiz baleara.

Kantu hauk eman ditut Paube-ko hirian,
Burdinez kargaturik, oi! presondegian;
Bai eta kopiatu denbora berian,
Orok kanta ditzaten Hazparne herñan.

Hok eman izan ditut, ez xangrinatzeko;
Ahide, adixkidek, kuraie⁵ hartzeko,
Eta partikulazki, aita, zuretako,
Kantu hok aditzean, semiaz oroitzeko.

1) herebero; 2) eskatu; 3) ondo; 4) sari; 5) indara.

PARISTA6A

Azalaz pitxi yakuz jtz-aeurtu oneik. Olerkariak ba-ekian nunbait gauzea zelan esan eu adi-erazo. Mamiñez, ostera, irakatsi edefa dakarsku.

587. ARAINA ETA BERE UMEAK

Etsenplu hau hartu dut Paris'ko hirian;
Gertatua omen da hango ur nausian.
Araín bat han bizi zen ur harén erdian,
Umeak gal-beldufez ikara handian.

Beldura erakusten zioten eranez:
«Mesfida¹ zaizte, haufak, ur hunen baztefez;

Bazterak oro dira beteak etsaiez,
Arantzaleen amuz, orobat belatxez».

Ama ona zaioten horela mintzatu;
Bainan gazte ergel hek doi-doia aditu,
Azkenkotz amaren eranez burlatu,
Gero, beti bezala, ifi-trufak sartu:

Apirilan mendicik elurak xuritzen,
Haizeak urtzen ditu eta jauts arazten.
Urak handitzen dire, gero ateraczen,
Bazter guzietarat lufez-lur hedatzen.

Oiuka hasten zaizko amari umeak:
«Zer du balio, ama, zer zure eleak?
Jin bite amuekin, jin arantzaleak;
Gu gare gu itsaso huntan eregeak.

Beha zazu ureri, beha zeruari,
Arbolak gehiago ez dire ageri.
Guk diogu manatzen urai, munduari;
Uholde jeneral bat dela du iduri».

Amak du jhardesten zuhurtziarekin⁴;
«Ez zaitezela josta, haurak, urarekin,-
Llrceak ditu bizi naizela hunekin,
Ezagutzen dut bere gora-beherekin.

Sinhets, beraz, sinhets ni, xuhur ba'duzue;
Denbora gutiz ura sartuko zaiczue.
Baztererat joanez irisku duzue;
Erditik, zolaz-zola, segi nazazue».

— «Ba! —diote, kexurik, ergel hek amari—;
Lehengo efepika bera duzu hori.
Adfo, ba-goazi; ez eran deus guri,
Bisica egiterat leku berian».

Gure buru-gabeak, hola mintzaturik,
Atera dire oro uraren zolatik.
Bafaiatuak⁸ behin amaren ondotik,
Gz dagozi, ez, befiz alderat bildurik.

Huna zer zitzaioten orduan gertatu:
Hek uste baino lehen ur guziak sartu,
Eta nahi bezala, etsaiak hek artu,
Bizirik hala-hata zartainan frutu.

Haurak, etsenplu hori dezugun balia,-
 Ergel bekien gisa, otoi, ez abia.
 Aita amen menean progotxa bizia,
 Aita-amen aldean zeruko loria!

D) desconfiar; 1) prudencia; 3) diseminar

G. HAROZTEGI, APEZA

Olerki eder au. 1859'ko poesibatzaledian, bigafen saiiz sariztua izan zan

588. ETXEKO XOKOA

Ori'ko xoria Ori'n bakean da bizitzen;
 Bere lare-sasietan ez da hura unatzen.
 Han zen sortu, han handitu, han ari zen maitatzen,-
 Han, bere limen artean gozoki du kantatzen.

Urusa¹, liarek bezala, egiten dakienai
 Ori'n sortu eta Ori'n gazte-zahartzen dena!
 Aditzez baizen ez daki zer den kanpoko ona;
 Bainan aldiz dastatzen du etxeko zoriona

Bego etxeko xokoa oraino norberari!
 Bego ait'amen etxola haurik hazienari!
 Etxea beti etxea da, zenbat den itsusgari;
 Kanpoa beti kanpo da, zenbat den edergafi.

Etxean pena guziak dirade kontsolatzen,-
 Etxean zauri miñenak norat-baitere hersten.
 Iriak, solas gozoak, non dirade han baizen,
 Cau-aldera familia denean bateratzen?

Familiako bizia, zein zaren plazertsua!
 Zutaz gabetua dena, zertaz da jabetua?
 Ume-zurtza baten pare dabila heratua,
 Ezin bere bihotzaren aurkituz sosegua!

Zenhat urikari dudan bizi dena kanpoan!
 Bera da beretzateko mundu limitan osoan;
 Jcndez da setiatua*, eta da desertuan!
 Laguntza onik ez duke bere behar-orduan.

Etxeko txara hobe da ezenetz atze ona,-
 Aizeak ez du balio etxekorik txafena:

Hori da alde orotan kuri dohan erana;
Bainan ongi aditzeko frogatu behar dena.

Nik segurik ziñez dakit nolako den kanpoa;
itxura hainitz du eta funts hainitz txafekoa.
Etzaitela hari fida, (eguna du mintzoa,
Bainan gero sartzen dautzu ezten pozoatua.

Beraz, gutarik bakotxa etxean egon dadin!
Ori'k sortu balin ba'da, egon dadiela Ori'n!
Zertako hainbertze urhats zorionketa egin?
Etxean du zoriona nok-berak berarekin.

1) Feliz; 2) inguratu

B. BORDA, APE2A

Ba-eban euskaltzale onek asmu bedegar ta bakana: geroaren exámetro antzera egin nai ebazan eusko bertsoak bc. 14 orialde ditu Laf6te It>iuralde apez on ta zerbitzariak eskuetarv jnri eustan idaztitxo argitara gabeak, geienez laborarían aintzarako ta Perkain, Azmuza ta orduko beste pelotari askoren gorapce-
•ez egiña; ta (854'ko dagonilaren 13'an, Labastide-Chirence Kaskoin ertcák, euskal'jaietara bidalia ta Hariet apezari, Baiona'ko Ikastetxe Nagusiko Zuzendaritari eskiñia.

589. LABOR OMNIA VINCIT

(apur bat)

Nere xaramelari jadanik zuk, andre pulita,
Lehen erakutsi zenbait kantore diozu;
Noiz'ta artzain baten auhenak\ edo noiz'ta laburzki
Uso samur baten inurak, lan ezta, bilduz,
Bai nituen gogotatzen, edo xaren itxal ilhuna,
Eta, erle ernearen janharria, loren iriña
Noiz'ta aldiz ditut eran izan, gonbitua izanik,
Panzart² handiaren guduak, bizia eta plazerak,
Eta harén ere zori gaitza, eta ere azken.eguna;
Efesuma³ xipi baten, lhauteria izenaz,
Bertze orduz zena, omen, Panzart erege doatsu,
Zoinek gaztedanile, xoilki xiribika"* soiñuz,
Bai gabaz, lorian, bai bere boterea cgunaz,
Baitzuen haizearen pare, nola uholdea, hedatu
Lur guzian.

Person hauxetan laboraria-lanak
 Eran orai zatzu, andre guztiz jakiña, zerorek,
 Bai laborarían bakea, eta harén ere plazerak.
 Erazu nola ontasun guzietan igeri,
 Zoin zorion gozo duen hark jastauea* egoitzaz!
 Dire zeru-luíaak harén. Oí, sobera dohatsu
 Landatafa, ezagut baldin bere ona ba'leza!
 Lz dute borta bihotz-penak setiatzen harena,
 Da gezura hiñan, bertutea landan ikusten.
 Landa zahara aitek mende betan iraulia irauliz,
 Hark bakean gaba, hark bakean du iragaiten eguna.

Dire bizi landa hartarik soldadoa, apeza,
 Dire bizi guziak, da eregren ere mahaina.
 Bazteretan hari frutuz elementa dilindan
 Dago ifiz, madari, tuaxa⁰ eta bihi, sagar edera.
 Ontua da bata udan, neguan bertzea erorten.
 Du beti primadera, dio behcrapena beti
 Eskaintzen (urak, egiazko ama ona, ba'Iutc:
 Maite haurak, maite haur guziak, maite elgar oraino.

Maiz berek dute biátzen laborarla ohorek:
 He fian aspaldi da efege laudatua jari;
 Sortzean hark ditu listaiak *inhetsia itotzen,
 Jainkozko legean gauzak dituela iniatu.

t) gemido, 1) kaskoin uza, gure iñaufcií, sabctkoieu zaiudarí; 3) reino, -i) vio-
 Un; 5) gustar, 6) raertxika.

DUVOISIN KAPITAINA

1810-1801 Ruskaltzale ixAlogaria. Gai askori ekiñik, baita ba ren-gauza i be
 ta 18S6'an, Paue'n ager azo eban Kristo'ren *tmitazionea* bat Azkue jaunak be-
 retzaz: «Duvoisin'ek liburu asko ta guztiz ede rak egin ebazan Geienak dagoz
 ilunpan. Beren lan guzucu aricas onena ta ardurat&uen egiña, Iztegia da» Ikusi
Euskaltzale, I unea, 273 or. Idazti Deunak osoan laburtlerara itzali ebazan, baita
 ba-dau beste lan polit bat be. *Laboranfzako liburua*.

590. SAHATS-ADARETIK...

Babilonia'ko uren baztefean,
 Miñez gare jari ipuru gaiñean;
 Eta han, oi Sion' zutaz oroítzean,
 Oro eman gare nigar-nahafean.

Gure arabitak sahats-adafetik
 Dilin-dan or daude... Beude or isilik!
 Kendu gaituztenak gure eritarik
 Entzun nai dute bango kantetarik.

Hunat gaituztenak ekari gatibu
 Entzun nahi dute hango zenbait kantu.
 Oi, bainan guk nola, zer kantu sakratu
 Atze-heri huntan kanta dezakegu?

Ahantzten ba'zaitut, Sion onetsia,
 Bertan ihar bekit eskuin alderdia!
 Oroitzen ez ba'naiz zutaz, oi heria,
 Aho gainari lot daidala tניה!

Zutaz, beti zutaz ene asmuetan...
 Zurekin gogoa, bihotza zu baitan...
 Zutaz kanpo banu ifi bat ortzetan,
 Nihon pozten ba'naiz, bil banedi bertan!

Oroit zaite, Jauna, Edon'en senieaz,
 Sion efausteko egun gogor liartaz;
 Edon nola zagon izkola mafumaz:
 «Txahu, txahu dena burdin eta suaz!»

Babilondar andre gaiztagina, hiri
 Niri egin gaitza behakin itzuli.
 Mauía bezaiane bota hafiari!
 Ez azala nihork izan urikari!

PIAFES HAPJSPE

Txit ugari ta atsegingaria lapurditar idazle au. Jainkotiak noski bere neur-
 tiz-laoik geienak. 1886 gafeaeao, *Karmela*, iru ekitalditako antzerkia, bertso-
 argitara emon eban. Ondorengo olerki onetan pelota-zale agertzen yaku; gizon-
 kirotz aizatzen ditu, beintzat, Perkain Aldude'tafa ta Azantza Kanboara, XVIII ga-
 ren gizaldiko pelotan ospe aundikoak.

391. PERKAIN ETA AZANTZA

«—Nora zoazi, zu, adixkidea?».
 —«Donapaleora dut egungo segida,-
 Ureño bat deramat bertze baten bila,
 Baldin Lapurtar hoiek jalgitzen¹ badira».

Lapurtafak jin ziren, trebesak doblezJ<a:
 Joko sakiren orde bazuten nobleza;
 Galdu duen gaixoak **buruan** har beza
 Ez dela, egun oroz, Lapurtaren besta!

Azantzako semea nik ez dut mendratzen,
 Bere parerik ez du pilota botatzen;
 Bai, bainan Perkain hori ez zuen lotsatzen*,
 Plaza guziarentzat bera aski baitzen!

Hek zazpi joko eta gurek bederatzi;
 Halere Lapurtafen plaza ez zen aski,
 Hasafean bezala trebesian beti:
 Urguiluz nahi zuten guri irabazi!

Orai betetzen ditu be4eratzi urte,
 Baigorin trufa³ hunik egin zin aukuten:
 Gure gasna-sariak joan zinituzten...
 Ordainak baitiaguk, hor konpon zaitezten!

Orai, Lapurtar jaunak, zper zer zaitzue?
 Monedako etxea hurbilxko **duzue**;
 Eskasten bazaitzue, hartarat zoazte,
 Ukaiten baduzue... harturen duzue!

Ehunbat ufe galdu, gastuak bertzalde;
 Hork ere, ene ustez, zerbait baidirade!
 Gizon bat aberatsa izanikan ere,
 Holako zimikoak" senditzen dirade!

Amikuzeko duzu bai Donapaleo;
 Hango ez bada ere, hurbildik darαιο...
 Aldudiarak eta **hainitz gehiago**,
 Handik hasi zeraizku diuru karerio.

Azantzako Jaun Pedro, artexa zirade:
 Mainuak hartu tutzu... babainan debalde;
 Akizko uretarat zoaz befitz ere...
 Jiten zireneko, prest egonen girade.

Ur epelez mainuak, saldako oilaki!...
 Gorputzari bereak emaiten badaki;
 Antzara ixter zenbait jan beharko ditik,
 Dirurik ekartzekotz Donapaleotik!

1) salir; 7) atemorizar; 3) engaño; 4) picadura.

MARTIN GILBO OSAGILEA

1839ko dagonilaren 2'an, Uruña'n Jaioa, Baiona'n, Bordele'n eta Paris'ea egin ebazan bere sendakintza-ikasketak Donibane Loitzune'n osagjie 1868'tik. Laralde jaun argiaren antzera; baita iñoiz ango alkate be. Gaztetatik euskaltzale amaratua, amasei urteko zala bai eban idatzi *Euskaldun baten btotz-minak Indician* olerki mardula Cero, poesibatzaldietan, sari txapeldun, Sara'n (1859) eta Uruña'n hateg be. Einen jartea dodana, Birjili iezkorak egin oi ebazanen antzera taiutua.

392. LABORAftIAREN DOHATSUTASUNA

Hfun hirietako afabotsetarik,
Gortctako atsegin galgafietarik,
Dohalsu! pena gabe, bizi da bakafik;
Hark baizen nork ole du liolako zorterik!

Goizean goiz jeikirik, ba-doha lanera,
Bere neke-izerdiz lufa bustitzera,-
Eguna igan¹ eta eldu da etsera,
Apur bat familian lana ahanztera.

Gauak harentzat tz du atsegin gorderik,
Harén goiz-albak ez du agur egileiik.
Nork ote du zorion hark bezalakorik?
Nork ote du munduan liaren sosegurik?

Ungí prezatzen ba'du bere zoriona,
Hartan du aurkituren zorte hoberena;
Jelosiarik gabe du hark bake ona,
Harén etxetik ufun dago bihotz-mina.

Bai miletan *dohalsu* da laboraría!
Bakean bai darama gozoki bizia,-
Ez du ez ezagutzen zer dan eskasia:
• Guzientzat hark badu bere pobresia.

Ikustekoak dire liaren haur xumeak,
Eder eta freskorik dagozi guziak.
Eta non ote dire soldadu hobiak?
Azkaragorik ez du aurkitzen Franlziak.

Udako berocetan bazkaldu ondoan,
Errankara" jaririk dago itzalpean.
Oi, dohatsutasuna ez dena hirian,
Bake pare gabea aloren³ erdian!

Urun eresumetako⁴ nahasmenducarik,
 Ez daki zer den befi, badén ez gerlarik.
 Bizi da soseguan; ez da efegerik,
 Ez printze, ez aberats, hain dohatsu denik.

H entoñi 1) aoz-gora; 3) so|0| 4) efi.

593. EUSKALDUN DÉÁTtRATUA

Triste jaría desteruan,
 orai noa kantatzera
 zer dudan maite mundu untan
 dolu miñez efaitera.

Sort-eria,
 lur maitia,
 sekulan
 bizian
 ezin antzia!

Adiós, adiós, mendi ederak,
 nion parerik gaheak!
 Adiós, adiós, ibai bazterak,
 eta oiartzun erneak!
 Adiós, Lapurdi'ko alorak!
 adiós, ene amoreak!
 Adiós, adiós, ene eritarak!
 adiós, ait-ama maiteak!

Denbora iragan ondoan,
 orai dut orai ikusten
 ez dela efiá sekulan
 ez aski nioiz prezatzen,

Guti nauk huti itzaz goza,
 oi lur adoragaria!

Ire miñez ene biotza
 urtzen ari duk guzia,

Ire oroitzapen samiñak
 tristatu naik sekulako,
 zeren ditudan makerenak
 or utzi sortu orduko.

Oi, zerua zoinen eder den
 ¡para garbi denean!

Eta zoinen den goibe) afen
 mendebal edoi denean!

Alaala ene urteak,
 aian len eder zirenak!

I begietarik galtzeak
 ilun-arazi tik denak.

Elas! i ganik urundua,
 oi eri ainitz edera!
 biotz miñeraiño zaurtua,
 itxuften diat nigara.

Ala-nola du arantzeak
 zauri miñena gaixtutzen,
 ala du ene doforeak
 biotzean iardesten.

Ezin sobera maicatuzko
 aran benedikatua,
 ire ganik noiz arteraiño
 ¡zanen nauk urundua?

Lur atzean laster da isten
 lore ederen botea,-
 asi orduko birlandatzen,
 ala da istu enea.

Zoinen gafatz den destefuan
 orai dut ikusten;
 ez dut, ez dut uste munduan
 min dorpeagorik badén!

Sort-eria,
 lur maitia,
 sekulan
 bizian
 ezin antzia!

EDMON GIBERT

Laresoro'ko semea. 1869aD, Sara'n ospatutako bertsu-norgeiagooa saritua. Polito egiña da ondoren damogun neurtitz sentikora. Bordel'en il zan, oindiño gazte, 1872'an.

594. ANOREGEIA

Gau erdi da eriko oreinari;
 Nion ez da argirik lurean.
 Ez ditake mendian adi deusik,
 Aizearen afabotsa baizik.

Jautsia da loa begietarat;
 Txoil alere neskatxa gazte,
 Bere leioan, gau ura bezen triste,
 Atzaria dago orai arte.

Zazpi urte bete dira jadanik,
 Joanez geroz maitea efitik,
 Eta una urte bat Maria'ri
 Ez diola beririk egofi.

Idortean lorea laster isten:
 Tristezian Maria iratzen;
 Ezpaiñetan ia il zaio iria,
 Betea du negafez begia.

Urso batek galduz geroz laguna,
 Kantatzeaz ezitzen du pena,-
 Andre-geiak, egaztin bat iduri,
 igortzen tu itz auk airean:

«Joan denean, oraino aura nintzen,
 Anaia bat kasi neretzat zen;
 Efeztun bat ait'amen aintzinean,
 Eman darot, adiós eraitean.

«Orduz geroz maiz egiten dut nigar.
 Ain eder zen, ain erne, ain azkar!
 Etzuen ez mendietan parerik;
 Urundu da... nik ez dut beririk.

«Biotzean duda bat dut sentitzen:
 Maitea bildur naiz il oten den;
 Nere amak gaitzak niri joan dautaz,
 Oñazeak gabetu nau aitaz.

«Gelditu naiz nere amatxorekin;
 Sustengatzen gare alkarekin;
 Nik gidatzen ditut aren uratsak,
 Ark txukatzen dait nire nigarak

«Emaiten dut nere ustea Jaunear»;
 íodara dut artzen otoitzean:
 Bainan ez da neretzat zorionik,
 Maitearen ez baitut ben'rik».

Kolpez, bortan jotzen du esku batek;
 Botz batek dio: «Idekazu, ¡dek!»
 Andre-geia, botz au ezagutzean,
 Xutitzen da, ikara zainetan.

[dekitzen du amatxok atea;
 Maria'ren an zagon maitea!
 «O Jaun ona» et'altxatuz eskuak,
 Bedeinkatzen ditu bere aurak.

(duzkiak argitzen du mendian ..
 Mari orai ez da tristezian;
 Elizako ezkiak bozki jotzen...
 Andre-geia egun da ezkontzen.

M. P. MENDIBIL

LapurdiUr'au bai, eder-zale bigun ta eratsua! *Ar/z<iin dohalsua*, 1859'go urtean, Sara erilxoan antolatutako olerki gudian saritua ¡zan zan. Ez eban asko-rik idatzi, baña bere himalik urtena guztiz dogu samur eztiá.

595. ARTZAIN DOHATSUA

Etxola¹ bat da ene jauregia;
 Aldean, salatzar, hariztegia,-
 Artalde bat,
 Halakorik ez baita hanbat:
 Bazait nire behar bezenbat,
 Ai! etzait itsusi!..

Ni naiz etxola huntako nausi!

Goiz-afatsak beti deskantsu ditut,
 Deuseren beldurik nihondik ez dut;
 Hemen nago

Erege baino fierago;
 Nik zer behar dut geiago?
 A! ez da itsusi!..
 Etxola huntan Pifas nausi!

Goizetan jaikirik argi-aldera,
 Igortzen² ditut ardiak lanera;
 Eta gero
 (tzalpian jaririk nago,
 Nor da ni baino úrusago⁸?
 A! etzait itsusi!..
 Ni naiz artalde huntako nausi!

AJtonen semeak gazteluetan
 Bihotzak ilhunik daude goguetan.
 Alegera,
 Nik ez dut denbora sobera,
 Kantuz nabila gain-behera.
 Ai! etzait itsusi!..
 Etxolan nor da ni baizen nausi?

Jan onegiak barnea beterik,
 Aberatsak nihoiz ez du goserik:
 Eta beti
 Ene trenpuaz da bekaizti,
 Diruz ez baitate erosi.
 Ai! ez da itsusi!..
 Etxola gazteluaren nausi!

Noizbait Jaunari nik damu egiñik,
 Igortzen ba'nindu aberasturik...
 Zorigaitzez
 Nasturik nindauke bihotzez,
 Eta etxola hunen miñez.
 Jauna, barka niri,
 Utz nazazu etxola nausi

I) txabola; 7) bialdu; 3)zorionsu.

JULIEN VINSON

1843-1926. Euskaltzale benetakoa. Lan ederak tx.; euskuzan kantika-sailean, Paris'en argitaratzen zan *ftvue de Linguistlque'en* eta Berlin'go *Euskara'n*, baita Argaiñaratz, Harlzmeeodi, Pouvreau ta abaren liburu zar-auftuak bariro azaldu ta argitara emon be. Irurogei urte bai euskerari lotua, bere eretxia balio-tsu noski.

596. AMALAUDUNA

Eli2e-zelaġetan arima handiak
elgafi elaketan dire paseiatzen,-
leku ederreanean obi dira biltzen
Etxepare lenena duten Euskaldunak.

Gizon famatu hoiei martxoaren hilak
bozkario handi bat diote ekartzen,
erdian Manterola delarik agertzen,
lora eder, emana zeruan lufak.

Imortalitatean sartu ziranekeo,
jose, pentsatzen dugu hamen, guk, nigafez,
etzaitugula behin araz adituko,
Jaizkibel beztitu da tristerik elurez,
marumaka dobakon olari eranez:
«Hura bezalako bat non da kausituko?»

S. E.

Polito egiña dala egi au,- egia esan, jabea ezta olermen exkasekoa. Nor ete dogu? Ikusi *Kantuz*.

597. XAKUR ETA GATIA

Xakur eta gatia, — Minitz era Potzo —
Gasaiñan¹ ari ziren kasik egun oro.
Bakean egon zaizken ez izanez zoro,
Bainan gerlan zuketen hatzemaiten gozo.

Xakufa, unatua², noizpait kalapitaz⁸,
Gogoeta hasi zen... bakearen onaz,
Gatiari bi hitzen eraitera, beraz,
Deliberatu zuen laster gauza horlaz.

Potzo'k zion laburzki gatiari eran:
— «Ez dik aintz balio ar gaitezen gerlan.

Gaiten bakean bizi gu elgarekila,
Bizi izana gatik aspalditik heran⁴.

Gatiak erepostu irkaizñõ batekin:
— «Bakea nahi diat bai segur nik egin;
Hilzemaitea baita erexenik bahin,
Segurtatu dezagun zerbait bermerekin.

Kaiolan egonen haiz hi beti nagusi;
Sukaldea enetzat beharko duk utzi:
Hire uzten dauzkiat, ez izan gosegi,
Hezur, arto-axalak balin bazauk aski».

Ben direno gauzak xuri zauzku denak,
Zahartuz, aldiz, dira laster histen berak.
Minitz eta Potzo'ren arteko bakeak
Burruratu zituen asteko egunak!

Ahantzirik tratua, igande goiz batez,
Potzo'ren kaiolara Minitz jua zen... xixtez,
Hanxakuraren bazka hatzemanik... zortezü
Urikirikan gabe jan zuen... kolpez!

Gatuaren lanari Potzo zen oharatu;
Ordu beretik zuen bakea trenkatu.
Sukaldean nagusi gogotik zen sartu,
Eta Minitz'ekila gasailart lotu.

Xakur eta gation iduriko ainitz
Gutartean berean dabil egun guziz:
Bakea nahi lukete, bai berdin erosiz,
Beren hutsen kentzeko bakea aski ba'litz.

l) riña; 1) nekatu; 3) camorra; 4) rencor.

J. DABID, MIRIKUA

Ezpeletara. Garai artako olerkari tartean ez doga atzena noski. Ele zara zer-nnirara makurtzen zan bere lumape, ta ba-ditu ziri-olerki txa o be (i nak. Bert idaz-tankera, bariz, dizditsaa.

598. MUTIL ZAHARARI

Oi, mundu gaixo huntan zenbat den mutxurdirin¹!
Eta denak sobera eta denak higuin,

Izan dadin Piores edo den KaEalín!
Nola maite dituzten behar dute jakin.

Emaztekoa bada, zer mihi luzia!
Biziki debota da, bainan itsusia!
Gogoz daki heriko kaseta guzia;
Haufek efaten diote: Mari-nahasia.

Bainan barkatzeko da neska zaharari;
Zeren mutxurdiñ bada, ez da harén nahi;
Ezkontzaz izan balitz bakafikan nausi,
Lepoa joka nezake, einen zen aspaldi!

Zafra dezagun... diona: «Gauden mutil zahar!»
Jaunak, harén gaiñean etsenplurik ez har!
Aberats balinbada, dena da paper tzar,
Eta behafa bada, segur dena piltzar!

Bizioz betetzen da gizon mutxurdiña,-
Tabakoz usaindurik, sudufa zikiña:
Sosa du bere Jainko, elkor-tzar egiña,
Edo dena tripan du bere atsegina!

Eta zein gaixto den gaixoa emaztentzat!
Guretzat oro haizu², deusik ez heientzat;
Guri josteta dena, heien huts handi bat!
Jaunak, balio duia, guk, heiek bezenbat?

NJexka ariña bada, nork egin du hola?
Etxian balinbadu sos era farbala,
Donado, zer diozu? nondik du ahala?
Ixil, ixila diote, zuk badakizula.

Naiz, donado zahafa, ase eta alfer,-
Neskatxen huts guzien altxatzen du plazer;
Eta izan dain bera maingu konkor, oker,
Segur bere burua kausitzen du eder.

Non-nahi ezautzen da gizon mutxurdiña:
Beti soñean zerbait huts edo zikiña;
Atora-foia makur, autsia potoina,
Ez zen amorian naski neskato sorgiña.

Maiz, donado zaharak bizitze idofa,
Maiz ber'etxian dago tris'eta mokora,-
Ozpina bezala du sehia⁸ minkora.
Bi putzurdiñ batian! zer gauza gogora!

Eta ados badira, ez da fama onik;
 Mihi txafek ez dute axola handirik;
 Jende prestu guziak, ihes heietarik!..
 Ez, ez, hobe da, hobe, Jaunak ezkondurik!

NJexkatxak, orai zueri, huna bi hitz bakar,
 Ene eñana haitik, otoi, ez gaizki har,
 Samurtzen bazinezte, ein nezake nigar,
 Zeren ez baitut nahi egon mutil zahar.

NJexka, nahi bazira segurki ezkondu,
 Balios izaitiaz beti eizu kondu:
 Eder izana gatik, zertako zaitut zu,
 Ez bazira emaiteko gattzetan bi pondu?

Aberatsentzat bego toUeta handia;
 izan zaite modesta, bainan bai garbia;
 Mila aldiz hobe zaut pentzeko loria,
 Edo zoin floka baino gori'do xuria,

Krinolina bezenbat izanzu bertute,
 Kanpotik bezen eder barnez izan zaite;
 Mutil zahar guziek, orduan, nik uste,
 Andre bana lasterka, hautatuko dute!

Hala nahi duena, dagola mutxurdin,-
 Hatik, detzala ongi gogoetak egin:
 Zaharru, kaskaildurik et'ileak urdin,
 Denek eginen diote: «Fu zikin, Fu zikin!»

Kopla oriako huntan emaiten dut: finí!
 Percsu txar haiendako barkamendu eni;
 Ez dakit efan dutan sobra edo aski..
 Ez baziezte kontent, egizue hobekil

1) ezkonge; 2) bidezko; 3) nioroe

599. MAIATZA

Otoiztera eldu nautzu, Maria,
 zure oinetarat eroria,
 goratzeko" izan dezan zoria
 zurekilan zeruko loria.

Maiatzeko egunak, zoin diren edefak!
beritzen ari dela irudi du lurak:
denetan lili, xori ajrosten baztefak:
jende onak bidaltzen Jaunari eskerak.

Egun hauk Mariari berexiak dire,-
altxa, Gtrixtinoak, arentzat aldare,-
ekar edergailuak, ekar argi, lore;
guziz biotz garbi bat, otoi, ekar ere.

Mariaren otoitzak lañoki egiten,
bainan ez dakit nola, biotza unkitzen,
aratsean, kantika denean kantatzen,
oartzten naiz begitik nigar bat erortzen.

Makurerat mendea zoin apal erori!
gaixtoeri sariak... penak prestueri!
Munduaz asperturik, itzultzen naiz zuri,
zuri, Maria, eta Jesus Jainkoari.

Oi Jesus! aterazu Frantzia fezetik,
sinisterik batere ez dutenen ganik;
altxaitzu prestu zenbeit, hele lagun eskutik;
zuzenik ez ditake, zu kanpo emanik.

Zorigaitzez lurrean gaizkia da nausi;
eliza zimendutik nai da nahasi;
pagano nai luke oro bilakazi;
Kristok egin duena nai luke autsi.

Ar dezagun xedea oraitik betiko,
guk gure sinestea gora aitortzeko;
ez girela einean Jesus ukatzeko;
etsaiari beatu finki bekoz-beko.

Una, Ama maitea, bi)duak non giren,-
biotzaren erditik dautzugu galdetzen,
emen giren guziak noizbeit kausi gaiten
elgarekin zeruan. Amen! Amen! Amen!

ELIZALDE-TIPI, APEZA

Ufuña'o jaioa. Bertso bikaiñik asko neurtua. Biotz biguo ta leiala zalako, eritarak beio onela agurtu eben: «Heii huntako Jaun eretor beria, - erañten dau-tzut egia, - egun guziez segitzen duzu - Jesukristo'ren legia», *Napoleón III* de-ritxona, 1857'an, egiña dau.

400. NAPOLEÓN III

Mila zortzi ehun eta befogoi hamabi,
Eman nahi nintuzke zonbeit bertsu befi,
Ohore emaiteko Napoleon'i;
Zori onean dela gu ganat etofi,
Guziak nahi gaitu trankil ezafi,
Bakea emanikan efesumari.

Huna nola jin¹ zaukun gure iruzkia²,
Argitzen duelarik Frantzia guzia;
Aspaldian ginauden berandecsia;
Zonbeifcek hartzen dute hortaz jelsia,
Zeren emaiten zaion bere merezia,-
Orai ez baita lana gaizki hasia.

Napoleón, Frantzia'n hirugaren zare,-
Biga ezagutu ditut lehenago ere,
Oseba eta kusia³ enperadore.
Gu heien zerbitzuan ibiliak gare;
Zerbitzatuko dugu zuretako ere,
Adinez zahartuak ;zanikan ere.

Luis Napoleón, har-azu kuraie;
Zure zerbitzatzerat borondatez gaude,
Efesuma guziak ikaran daude;
Norat-nahi juaiteko orai gauzak gare,
Baldin zu gurekilan etortzen ba'zare,
Etsai guzien kontra beldurik gabe.

Autrixiajin zaiku umiltasunean,
Bere behararekin xapela eskuan;
Leheneko obra onak dauzka goguan;
Napoleón gaztea han galdu ondoan,
Ez baitzuten pentsatzen batere orduan,
Bertze Napoleon'ik bazen munduan.

Autrixia bezala Inglesa ere,
 Uste dut ez dagoen beldurikan gabe,
 Afera pasatuez oroitzen dire.
 Napoleón zahara lian galdurik ere,
 loba emen dugu harendako orde,-
 Laster eginen dugu enperadore.

Napoleón zahara hortan zen tronpatu⁴:
 Ingletefa zuen egoitzaz hautatu,
 Kriminel bat bezala zuten tratatu,
 isla Santa Elena'rat zuten ekxilatu,
 Haroka baten puntan hanxet zen finitu,-
 llobak nahikoitu zofak pagatu.

Egin izan diote hofen bertze obra,
 Oraikan ez batere gaixtorikan sobra,-
 Erekonpentsa onekin iloba hor da.
 Ez, otoi, berandetsi; jinen da denbora.
 Zuiek izanagatik burua gogora,
 Afazoina nork duen ageriko da.

1) et ori; 3) eguzkia; 3) sobrino; 4) aUipetu.

401. DAMA GAZTri XARMANT BAT

Dama gazte xarmant bat jiten zaut bixtara,
 Iduritzen baitzeraut zeruko izara!
 Ama batek hazteko, hori zerbait bada;
 Gure salbatzaileak kontserba dezala!
 Trafa tratara tralara, kontserba dezala!

—«Gau on, gizon gaztea, konpañiarekin!
 Gostu du egoitiak ixtant bat zurekin,-
 Badakizu mintzatzen efespeturekin,
 Jainkoak har zitzala hil-ondoan berekin!»

—«Ene maite polita non ote den bizi,
 Bazinakíkeia zuk harén zerbait beri?
 Aspaldi ikustera joan nahia beti...
 Efozu ene partez, milaka goraintzi».

—«Ez zinuekia hobe zuhaurek joaitea,
 Nitaz igon gabe komjsionea?
 Samurturen¹ ote den ez daitela fida;
 Zato enekin eta, biak joanen gira».

— «Jin ere banindaite zurekin gogotik,
Ez banu bihotzian deus efangurarik:
Kanbiatua dela norbaitek efanlk,
Hdrtako ez naiz joaiten,- deus ez dut bertzerlk»:

— «Zato eriekin, eta erozu berari;
Leheneko hitzetan dagoenez beti?
Disimulatzen badu, utzazu laburzki,
Ni hemen jzanen naiz zure zerbitzari».

— «Ene maite polita, nolaxe zirare?
Berantxko ikustera heldu naiz ni ere...
Ni pobrea naizela mintzatu zirare,
Gure alientziak betikotz joan dire!»

— «Ez zireia oroitzen, o gizon gaztea,
Duela zazpi urte —ez dut ahantzia! —
Ez zinuela aski gogoan harczea,
Ez baitzinuen ekartzen hitzeman dotia?»

— «Duela zazpi urte, etxe buotan, behin,
Ez zireia oroitzen zer zinuen egin?
Ezkonduko zinela segurki enekin,
Hitzeman zinerautan juramenturekin!»

— «Ene hitzemaiteak ez zuen balio,
Gogoetan egon naiz ait'amekin gero;
Doterik ez duzula mintzo dira oro,
Hortaz ez dut gogoa lehen bezen bero».

— Emaztegai bat badut egiña beria,
Hogoi mila pixtola duena dotia,-
Bertze bat atzemazu ni baino hobia;
Ni neureaz kontent naiz,- adiós, maitea!»

— «Zazpi urten buruan, despegida horil
Aise egiten duzu orai nitaz in!
AraTerian¹² zerbait nik eran» gatik,
Ez nauzun galdaturen sekulan doterik...»

— «Zuhauren falta dela, kontsidera zazu,
Aspaldian baitzira zu nitaz trufatu;
Dolutu zautzu, bainan ez duzu probetxu;
Adiós, bai, maitia, fortuna egizu!»

—«Eni emanarazi hitz eta fedea,
Hortan kolpatzen duzu Jaunaren legea,-
Afasta bat han bada ikaragarria:
Fede ukatuentzad ifernu garia!

— «Kontzientzia garbi, adiós, maitea,
Nere ganik hor duzu orai despegída;
Zure ala enea ote den egia,
Lekuko ¡zanen da zeruk'Eregea!»

— «Belaunikatzen nuzu zure aintzinean,
Ene falta guziez pena bihotzean,
Ez nezazula kita orai ez bizian,
Biak biziko gira gostura munduan!»

— «Xuti zaitte, maitea, indazu eskua,
Bihotza araitzen⁸ zaut hola ikustea!
Ez zaitut kitaturen egun, ez bizian,
Biak biziko gira gostura munduan!»

— «Urtubiak'alaba begira zaudena,
Zuk emaiten dautazu bihotzean pena!..
Zu zaitut bigafena, hau nuen lenena:
Hau galtzen dutanean, jinen naiz zu gana»,

— «Ez ote naiz bada ni hori bainon hobe,
Nahiz gorputzez eta ontasunez ere?
Nik badicut neureak sei mila untz-ure,
Heien erdiak zure zerbitzuko dire...»

— «Zuk sei mila untz-ure, nik bertze hainbertze.
Cu biak elgafekin ongijin gintazke...
Bainan, fedea diruz ezin eros daite,
Hura huni emana orai zazpir urte!..

— «Ene maitiarekin gostura naiz emen;
Otoitz egin dezagun oro salba gaiten,
Hil eta zeruetan sar gaitezen xuxen,
Ene esposarekin sekulakoz, Amen!»

)) aseratu; 1) buen humor; 3) partir.

E. S. DODGSON

1857-1922. Inglaterra'u jaioa izan aren, ogei ta amar uttetik gora euskal-barutiao emona. Or-emenka, gauza zar bila erne ibili zan, asko irakuri ta idatziz. Beren eletaa idatzi ta be, eusko-idazle izan oai eban. Bertsokoa neurtzen be saia zan, garai artako gizonik ospetsuena^ Beodjto XV'garenari, España'ko eregeari ta abar, eskiñirik.

402. KANARI TXORITXOA

Nik bai-nuen árame kaioltxo bat,	Zeiñek ikertzen al zarotzuten
Non barnean jartzen txoriño bat,	Ain (eialki kanpora mundua.
Maítagafi anbat eta alegera	Egun batez aren boaustatxoa
Non pentsatu ez daite geiago:	Otseztetik, ai! gelditzen asi zen;
Ori baitzen kanari txori bat.	Kaioltoan etzana una baitzen,
O kantatu nola zuen ederki,	Otzatatu zen bere biotz berua!
Eguzkia ilki zen orenetik	Egurezko boeita txipiño bat
Sartzera eldu zen arartiño!	Eman zak on aren i]-kutzarentzat;
Eta zuen bere kularatxoa	Nik ekari dut gaur obiratzera,
Ots-autsiaz beti anbat betea,	Argi zaiten ordu dirdirantenez.
Non kantatxo baktoxaren emaitze	Jagoitiko lo dacza txoritxoa
Erdikatzen iduri litzaioken.	[saiaren ondoan, belarpetan;
Berdea zen aren luma jaunzkia,	Diamanta nigafez bustitzen du
Eta beltzak, gaua bezain, begiak,	Gabek aren obiaren baldía.

BETTIRI OLHONDO

Cizonki antolatua dogu itxas-olerki bikain au. 1862'an, Uruna'n euscal-poesi-jalak,an saritua baita ondoren damofzudana. Ba-ditu geiago be, oso politik.

403. MARIÑELA

—Mariñela, leihor-baztefetik huna
 Bihotzño bat zutaz oroit dena!
 Itsasoa zoin den aldakofa!
 Zu, mariñela, ez, otoi, kanbia!

—Ez, maitea, ez zaitut ahanzten, baiño
 Gau-egunez, gogoeta nago!
 Itsasoak badu oío frango:
 Ene bihotzak zutaz gehiago.

—Mariñela, altxa bi begiak goiti,
 Jainko Jaunak beira zaitzan beci!

ítsasoak du axola guti,
Gure biziak ditén biak fundi.

—Ez, maitea, ez beldurik izan, zeren
Uhin¹ beltzak saltoz ari diren!
Itsasoa bezenbat bederen
Ene bihotza zuretzat da jauzten*.

—Mariñela, galerna gauetan nola
Ez ni orok urean zarela?
Itsasoa, oi, etsai krudela!
Bai hastio⁰ hut ohoin⁴ bat bezala.

—Ez, maitea, itsaso ederak ez du
Gure ganik merexi afruntu!
ítsasoak hazi behar gaitu
Eta portuan elgari juntatu.

D) olatu; 1) salto egin; 3) narda; 4) lapufa.

ETIENNE DECREPT

Bere opera edera: *Maitena*, Ots aundia atera eban XIX'gafen gizaldi azkene-rantza. Ekitaldi bi ditu, itz neurtu ta lariz. Bilbao'ko *Campos Eliseos* antzokian antzertu zan lenengo aldiz, 1909'ko maiatzaren 29'aj. Ba-ditu ipuin politak be.

404, MAITENA

(*Zatika*)

Txomin

Amodioa zer den aitzazu, Maitena:
Gizonaren nausirik izigafiena,
Hegal-ukaldi batez ukitzen duena.

Maitena

Esklabo izatia: oi, zer zoriona!...

Txomin

Zorion handiena ginduke oraitik,
Elkarenak ba'giñe nausi horen gatik.
Bañan libro ba'zare harén ukalditik,
Ez bazaitu gidatu ni ganat eskutik,
Eztut pena kenduko ene bihoczetik.

Maitena

Zorionian nahi dut bizi oraitik,
 Elkarenak ba'gare nausi horen gatik.
 Kolpatua naiz ere harén ukalditik.
 Aspaldi gidatu nau zu ganat eskutik:
 Penak kenduko ditut zure bihotzetik.

Zu, maiteño pufita, ikusi geroztik,
 Jan, edan, lorik eztut egiten zu gatik;
 [gaiten zarenian etxe aintziñetik,
 Eztezakezut eran nola nagon xutik...

Xa din

O, zer nigafak! Zer egun beltzak, ene ahaizpa maitia;
 Zer trixtezian utziko duzun bihar etxe hau guzia!
 Gure aldian, nahi ba'zindu, uros zinduke bizia;
 Etzen balio mutil batentzat zorion hofen gaitzia.

Maitena

Behexi¹ dutan mutil hofekin nahiago dut sofritu,
 Ezenez eta eskasik gabe bertze batekin zaharcu.

Xa din

Segi zazu, ba, oraintik beraz, hautatu duzun bidia...

Maitena

Ez naiz ez segur izanen dela beti arosek gordia...

Xa din

Erortzen bada zure gañerat pena bat aski handia,
 Oroit zaite nik nahi dutala hartarik beden erdia...

Maitena

Zoin ona zaren, ene Xadin, ene ahaizpa maitia...
 Zoin trixte naizen zutarik ufun eta betiko gatia...⁸
 Zure aldian nahiko nuen uros iragan bizia...
 Amodioak gomendatzen daut zorion horen gaitzia.

Piares

Utsa eginen dun emendik gatia
 Ezpadun nahi nik bortxaz bialtzia.

MILA EÜSKAL-OLERRI EDER

Xa din

Ez erakuts, aita, bisai bortitz hori
Halako penetan ibili denari.

Piases

Berak bildu penak kafia detzala,
Lenengo loriak zituan bezala.

Ba/ix ta

Xorokeri hetaz egun da ahalke.

Mai f e n a

Gau hartan egiña gaur egin nezake!

Piases

Entzuten duzue madarikatua,
Gorago kantzaten bere pekatua!
Hua bereala! Hua, ba, emendik!
Senafik eztun! Eztun aitarik!
Hua, bidez-bide, denen azpiko,-
Batez esker tzar, bertziaz ostiko!
Hori dun hori, hik nierezia!
Gakoz besten haut gure etxia!
Hua berehala, hua, ba, emendik!
Senafik eztun... Eztun aitarik!
Eztiñat behar neska galdurik!

Xa din

Nahi ba'duzu egin uros bat,
Otoi, efazu baietz, Maitena!

Maitena

Eztut eranen hitz bakar ori,
Nahiz bihotza bildu dautazun,-
Sobera apal bainaiz erori...

Aita, egoitza, anaiak egun
Eta betiko galdu onduan,
Bizi nahi dut etxetik ufun.

Mantalin beltza befitz buruan
Aintiñat nua!.. Milesker zuri.
Jafi artiño zure lefuan

Eztut efanen hitz bakar ori.

Ganix

Orai, efazu baietz, Maitena,
Bat bertziari estekaturik"
Segi dezagun bide xuxena...

Maitena

Zurekin banaiz, eztut beldurik:
Gerta ditazken itzulientzat;
Mun har nezake lagun hoberik?

Ganix

Zato, ba, ziñez, gure etxerat,
Han izateko denen lehenena.

Den ek

Nahi ba'duzu egin uros bat,
Orai efazu baietz, Maitena!

Maitena

Ba, efaten dut, eran nuena!

Denek (kantaka)

Zorion handi bat egun
Guk ere kanta dezagun,
Gure kopetak egon ditezen
Beti orain bezin legua

1) aukeratu; 2) juan; 3) lotu.

KAMUZARI APEZA

Zubero'tar gazte au, apaiztu ta laster, gaitz epelaren mende jausi zan, ta lar txarto dirudienez. Zer egingo? Baztefean etsitu? Bai zera! Naita mia-oean etzuna odola zanetan oztu, bereak bai gogoeta cdefak eriotz aurean! Sakon ta oskidetsuak, ziñez, kanu onen azkenasperenak! Ba-ditu beste zenbait be: *Mendlkula. Bertsu eskasak. Nere adiskide baten herioaren gaiñean, Lamusa-regl'rl, Harlspe jeneralari, Ene Uraren auhenak, Eskal/ma bat Oarazi'n t a. Guztiok ez dabe oindiño argirik ikusi.*

405. ENE GOGUETAK

Menditik nola doha ura itxasorat,
Hala ni ba-niola, lastefa, tonbarat.

Akabo da, akabo, neretzat denbora,-
Ba-noa sekulako hilen hefitara,

Bildotxari otsoa nola zaio lotzen,
Aranoak usoa nola baitu hartzen,
Hala nau herioak krudelki besitzen.
Oi, nere hegiakorak¹ ez du, ez, unkitzen!

Aspaldian fuñetan nakarken sartua
Hil-hefirat naraman min pozoatua.
Dotorezko ohean orai itzatua²,
Senditzen dut zanetan odola hoztua.

Segó nola baitu su goriak urtzen,
Hala ene bizia du gaitzak iraungitzen³.
Ez dut, ez, gehvago senditzen bizirik;
Hil baino lehenago hila naiz jadanik.

Trunko baten pareko ohean etzara,
Ene gorputza dago gaitzak uren jana,
Ezin ditazke higi ene membro hotzak;
Mihia dut lodi, begiak zorotzak.

jadanik ezin adi mintzo zaizkidenak,
Erdi ikusten, erdi, nere maiterenak.
Hela hil aintzineko izerdi hormatuak
Dauzkit behin betiko gogortu inenbroak.

Orduan apezari oihu deihadarka,
Hiltzen naizela hari, har dezan lastera,
Ama zaizko eman nígar maraskarí;
Helas, etsimenean nigafa sokori!

Eriaren otoitza duela egiten,
Daut azken-laguntza apezak ematen;
«Arima girisrino, Jainkoaren haura,
Hoa, parti hadi, - dio—, Abram'en soñera».

Dolamenekin gero, zeruko sainduak
Neretzat bitarteko dire galdatuak.
Jendeak belauniko ene ingurutap,
Halabiz erateko nere ingurutan.

Bolsua zaut baratzen, xipitzen bihotza:
Ai! ezin diot hartzen, ezin diot hatsa.
Har zazu, o Jainkoa, har ene arima!
Ba-noha, a! ba-noha,- adió, ena ama!

Ene arima gan da, bertze mundura gan,
Dohatsua hil ba'da Jaunaren bakean.
Lurean da gelditu ene gorputz hotza,
Harag'erdi usteldu, hiratu afrusa.

Bertzek dautet zaratzen aho gogortua,
Bertzek eriez hesten begi obeldua.
Mihise zahar baten barnean gordea,
Naute kaxan ematen. Oi, nere zortea!

Oihu suiñez ezkilak mezutzen' du jadan,
Gizon bat heriok duela eraman.
«Jainkoak dioela miserikordia»,
Diote berehala, et'hofa guzia.

) gemido; 2) untzatu; 3) coosumir; 4) publicar.

XALBADOR

Bertsolari iun samara. Alao be, iduripen egalaria dau, ta goxo>
tankera. Ikus urengo au.

406. OILOA ETA MIRUA

Oilo batek umeak
ba-zituen berekin,
hegalpean gordea
ahalez artarekin.

Haurak gosetu zaizko,
norat egin ezjakin;
laster hetaratzeko
mokoan bazkarekin.

Doha oilo gaixoa,
bihotz-minez artua,
familia osoa
ohatzean bildua.

Betan etsai gaixtoa
jausten zaio mima;
oi! zein bertzezkoa
ama hunen gudua!

Umeen auhen-inina
aditu dueneko,

airez-aire da jiña
liekien salbatzeko.

Oiuka: — «Gaiztagina,
hatsa daukat kenduko.
Halere nik fin-fina
ohatzea zainduko».

Miruak ihardesten:
— «Egaritua nago;
odola dut edaten,
zuen nahiago».

— «Behar ba'duk odola,
oilo-odol garbia,
eranen dauiat nola
hil hire egaria.

«Hire moko zorotza
sar bihotzean niri;
egin ase bat gaitza.
Bainan deus haureri».

Ixildu da doi-doaia,-
hor dohako gainerat
oiloari etsaia,
biziaren kentzerat.

Moko eta ezproina
sarturik biotzean,
ase da gaixtagina
amaren odoifean.

Hire pareko, Satán,
miru gaixto debrua,
zorotz az ta pa fe tan
funditzen dik mundua.

Ume begien pare,
aitor zazu egia;
zu, gizona, zu zare
odolaz erosia,

Oilo-ama maitea
da Jesus gure Jauna;
guretako hiltzea
jasan izan duena.

Ifernuko miruak
paradisu-lurean,
lehen bi burasoak
eman zorigaitzean.

Galduak ikusirik
Ama Salbatzaileak,
odola ixuririk,
begiratu umeak.

MARTIN EGIATEG!

Urindjk entzute gnitzez, ara ezkeru ezer ez, sari gertatu oi yako eusko gazteari; ofelaxe Rure olerkari oni be. Itxasoz-andiko abarotsak sorteria izteko su-larna biztu-erazo, ta gero, sabela zimurik, amesen bildurik, begia jlunik, doi-doi bizirik. Zori gaiztoa! 1853'gu. urtean, Urune'ko J3;etara bidalia dogu olerki au, ta *Mesager de Bayonne-n* argitaldua

407. ESKUALDUN

Gazte nintzen oraino,	jaun hekien mihian,
Aski efana da,	Ez da dudatzeko,
Adin hartan gutiño	Ontasunen herdian
Gauza pisatzen da:	Nahjz behin betiko.

Aditu nuieneko	Ederki lildratu
Montebid'en fama,	NJutenean elhez,
Hefiaren uzteko	Ninduten amafatu
Lotzen zaut su-lama.	Ziñez eta legez;
Ni airatzeko bezen	Gero, atxikitzeke,
Tratantek hertzeko,	Portuan auhenez,
Sareak prest zauzkaten.	Bizitzen ikasteko
Dena eraiteko,	Nituenak janez.

Pasaiko denboraz
 Gaitzik efaiteko
 Nihorke² du menturaz,
 Klarki mintzatzeko:
 Xardin begi-gofi
 Han ziren jastatzeko,
 Bihotz altxagari
 Afain zuri amuko.

Hala ginduen ere
 Sabela zimurik,
 izan gabe batere,
 Ametsen beldurik;
 Goiti-beiti agudo,
 Begia ilhunik,
 lkusi Montebido,
 Doi-doia bizirik.

Biziaren erdia
 Baita esperantza,
 Hntziko miseria
 Ahantzirik datza,
 Zelakotz leihorian
 Zioten, multzoka
 Ure, zilbar hician
 Biltzeko ahurka¹.

Bainan enganioa
 Orai dut ikusten,
 Ene erokeria
 Ongi deitoratzen[^].
 Amets eder batetik
 Nola den ikitzen,
 Ontasunen erditik
 Eskale huts nintzen.

Uruneko eltzea
 Erana da urez,
 Ikus beza etxea,
 Aurkitzen da lurez.
 Zer eran gutxiago
 Atzeman gaixoez,
 Ogian gehiago
 Gasnaki emanetz?

Alde guzietarik
 Hunat etofiak,
 Edo zoin motelarik
 Gizon galgariak:
 Irabaziak xuhur,
 Ardura gastuak.
 Gaizki ez laizke segur,
 Kartzelan sartuak.

Nonbait balu jendeak,
 Nonbait deskantsua,
 Ba'dire langileak,
 Non da sosegua?
 Batean gerla eta
 Bert-zean ohointza⁸;
 Nun-nahi kanibeta,
 Noiz-nahi hotza.

Lur batetarik salto,
 Ia bertzera kufi,
 Hemen gabiltza suelto
 Nigar egingari.
 Hain ongi nintakena
 Nere sort-hefian,
 Zer jan-edan nukena
 Aita-amen aldian!

Nun zarete gazteko,
 Oi! lagun maiteak?
 Nun dire pestetako
 Gure jostatzeak?
 Zer alaitasun eta
 Zer alegrantzia!
 Hala iraungi baita
 Orduko bizia.

Aldiz hemen trumilka
 Gabiltza, tristeak,
 Elgaientzat beldurka.
 Zer dohakabeak!
 Ardurenik halere,
 Mairuak iduri,
 Eman gabe batere
 Kondu arimari.

Oraintxe ezagutzen
 Dut ziñez egia,
 Beranxe auhendatzen
 Ene haurkeria.
 Bat bederak hargatik
 Gerorat guardia,
 Bederen⁴ kasko dunik
 Hunat ez abia.

Har zazue etsenplu,
 Nere Eskualdunak,
 Ez zeren enganatu,
 Gazteko lagunak.
 Hor berean duzue
 Segur ontasuna,
 Beiratzen ba'duzue
 jaraikitasuna.

Hitzño bat zuretako,
 Areba Katalin,
 Xuri guziak oro
 Ez dire, ez, irin.
 Ezaitzu gaitzituko
 Eraitearekin:
 Presuna ohorezko
 Barño hunat ez jin.

Bat bederak dezala
 Jaio den befia
 Preza, ama bezala,
 Lur mañtagafia,
 Duelarik segitzen
 Bizitze moldea:
 Hortantxe da aurkitzen
 Zeruko bidea.

!) eskuka; 1) negar egin; 3) lapuret.i, <0 beintzat,

ÑABAftO

Bidarai'n sortua. Ez eban, damuz, askorik idatzi. Baiña ba-dau idurimen azkar.! ta edera agertzeko bear dan antze, Ikusi *Eskuffidun Kantaria*, 102 or.

408. BI ARAÑO HIRUR BELERI

Prantsez hefia, gure Jainkoak
 Híre gaiñean zauzkak begiak!
 Orai artiño hedatu dauzkik
 Ongi handiak zerutik.
 Hogoí bat urte dituk iragan
 Bakar-bakarik zoko batean;
 Egun, Frantzia, Ipar-aldetik
 Adixkideak jin zauzkik.

Gau ilun eta beltzetik landa
 Izaiter huen azken-kolpea,
 Belek ez nahiz jeiki hindadien,
 Sendatzerik ez onesten!
 Eta orduian gure hefia
 Oino sobera ez azkartuía,
 Ikarán eta auhen-minetan,
 Hindagon hortzak kafaskan!

Bainan, Jainkoa bitaz oroitu,
 Hire bihotza ordutan boztu:
 [pafetikan jin zauku guri,
 Laguntza eta sokori!
 Nort'Aranuak eman dik boza,
 Hegal-koípe bat gero guardia!
 Orai zatozte, hirur *beteak*;
Biga gaituk nagusiak!

Bj aranoak hirur beleri
 Beti guardián beha dagozi,
 Noiz igituko diren hirurak,
 Noiz altxatuko banderak!
 Gure Jainkoa eta Rusia
 Prantzia'rentzat balin ba'dira,
 Jin ahal daizte ifernutikan
 Beleak oste handian.

Rusia, beraz, da gure alde,	Urte gutiren barnean dugu
Ordutik geroztik beleak gorde,-	Adixkidantza ongi finkatu.
Ordutik ere gure zauriak	Geroztik elgar dugu pestatu;
Oro dire estaliak!	Ba-goazi eskuzesku.
Nort'aranuak hek perekatuz,	Bien indarak baten emanez,
Hemendik hura guk sustengatuz,	Nor trufako da bi afanoez?
Hegalak zabal airea gaude	Goraki diot: —«Biba Prantzia!
Sekulako adixkide!	Biba, bai, biba Rusia!»

409. BIDARAITARA

Mila zortzi ehun eta hemeretzián,
 Uriaren hilaren bederatzian,
 Umore ona nuien hauien kantatzian,
 Gazte eta alegera, trankil bihotzian,
 Ontasuna frango badut interesian,
 Deusik ez etxian;
 Orai bezain aberats nintzen sortzian.

[SJor-nahik zer-nahi eranikan ere,
 Bidaraitafa nuzu, bai nahi ere;
 Etxeko seme ona, segurki halere,
 Nlahiz ba-den herfan hobexagorik ere;
 Ba-ditut bortz haufide, enekin sei dire;
 Oro adixkide,
 Dotiaren gaiñetik sumurturen ez gire.

Aita ezkondu zen gure amarekin,
 Ama aitarekin, biak elgafekin;
 Orduian gazte ziren, bertze zerbaitekin,
 Eta orai zahartu miseriarekin:
 Ontasuna igofi bertze haufidekin,
 Parte bat enekin;
 Enekin baino haboro bertze bortzekin.

Aita zen etxeko, ama kanpoko,
 Jainkoak egin'tu elgafekilako.
 Hirur mutiko eta hirur neskatoko,
 Haurik aski ba-dute aisa bizitzeko.
 Balin-ba bertzerik ez zaie sortuko,
 Ez da fidatzeko;
 Arazá nasaietik bai-tire, hora zertako.

Adinen beha gaude egia efaiteko,
 Gure ontasun ororen partitzeko.
 Diru idora ere ba-da bizitzeko,
 Jainkoak daki zenbat den bakotxarendako;
 Zaito ba'dugu, ez dugu utziko

Auzokuendako;

- Bainan ez daikugu sakelarik efeko.

Hemen ba-girade orai zenbait lagun,
 Botoila bana arno edan dezagun.
 Lehenik, ona denez jasta dezagun,
 Ona bañin ba'da bira edan detzagun.
 Trinka dezagun, plazer bar dezagun,

Bila zenbait lagun,

Diru dianak jzanen dik ezagun.

Etzeko anderia, zure trixtia.,
 Iduritzen zaitzu gírela diru gabia.
 Dirua ba-dugu, bainan dugu (aria;
 Zor utziren dautzugu gaurko afana.
 Etzeko anderia, emazu guardia,-

Har pazientzia.

Noizbeit jzanen duzu pagamendia.

J. MARTIN HIRÍBAGEN, APE2A

Azkain e'a jaio zan, 1810'go. urteko onfaren 8'an, 1833'garenean apaizturik, Uruña ta Bardotze'n arima-zain, ta gero. 1865'ao, deduzko kalonje izentau eben. Goiz baten Sagrarios izten ebilela atzamara zauritu ta tetano-gaiczez it zati, 1866 Xt-26'an. Gai askotzaz ta eziri-konta-ala bertso idatzi ebazan, baiña bere olerki-liburu güeña au dogu: *Eska/dunak*, edo *Iberia*, *Kantabria*. *Eskül-heriak*, *Es-kalhefj-bakotxa ela hari da/aikona* (Baiona, (853). Guztiz 5000 inguru bertso ditu, Euskal-eria ta Laburdi bereziki goratucik. Ezta gorengo olerkari, baña edesti-jakitez ta irudimenez goirik asko ikutzen dau.

410- ALTABIZKAR'KO KANTUA

Oihu bat aditu da deia (azgafitan...
 Eskualduna gelditu ernerik atetan,
 Eraten duelarik: —«Nor da hor? Zer nahi?
 Olako bozik hemen ez aditzen ohi!»

Zakufa ere ilki lo zagon tokitik,
 Ezin geldiraz nihork sainga egitetik:
 Akabizkar guzia harabotsez bete,
 Segitzen Ibaneta'k luze duen arte!

Behin ilim iduri, hafokaz-hafoka,
 Ezker-eskuin punpatuz', efeketan joka...
 Armada seinalatzen urbil behar dena:
 Ez du lo aczmanen hefiko gizona.

Eskualdunak menditik ihardetsi gora,
 Tut adirazteko azkar du bulara;
 Xofoxtuz haltzairua oihuka da hasi:
 —Hoinbertze gizon nihork hemen ez ikusi!

Hará, hará non diren, zer lantza-sasia!
 Erdi'oro bandcraz nola estalia!
 Armetarik tximixtak jarfan iduri:
 —«Erak, haufa, zenbat den, kontu leroeri»,
 —«Bat, bia, hiru, lau, bortz, sei, zazpi, hameka,
 I lamalau, hamazazpi, hoita bat, milaka.
 Beli leio segitzen! Ez ditezkc konda,-
 Zeruan izar oaino geiago bada!»

—«Ilki* kanpo, mutuak, beso hoiek mira!
 Menditako hafoak erotik atera!
 Leher, leher buruak, ez utzi bihirik...³
 Etzuten bertze galde, hunat etoiirik!

«Zertako nahi zuten hería nahasi?
 Hek baino lehen gare ga hemen ikusi;
 Jainkoak mendi'eman guretzat ateka...
 Hekien artzean nihor ez ager lero!»

Gain behera ordutik haria abiatzen,-
 Gizonek ez balio; odola ixurtzen...
 Zenbat hezur lehertu! Uholdez odola!
 Tutua du Rolandck jotzen berehala.

Egiten du harabots, emanez indara:
 Mendiak gora, bainan gorago adara;
 Harén oroa galten, joka hariz-hafi...
 Karlomani ematen ufunean beri.

—«Gerlan dire lagunak» —Eregek eraten—;
 Ganelonek, kontrarat, ari ihardesten:
 —«Efegez kanpo, batek eran balu hori,
 Beiraturen guziak... nola gezurari».

Ondikozko¹ Rolandek oro befitz ere;
 Hats handiz, bortxarekin, egortzen dolore;

Aho guzia odol, kanpo buru Fuinak...
Tutuaz adirazten bere bihotz miñak!

Karlek oraino befítz aitzen lagunetan]
Rolando dela —dio— behar etsaietan.
Ganelonek eraten: ---«Kondea, bidetan
Morgak dabilka handiz, nausi itxuretan.

«Aintzlnat jo zaldiak, ez da egoterik;
Lur handia oraino da urun gutarik!»
..Rolando'ri odola zurutan doako,
Buru afailaturik⁴ ageri barneko!

Jotzen befíltz adara, eta Karlek aitzen;
Dakarken hats luzeak ez guti izitzen!
—«Segurki —dio Nesmek— hasi da gudua/
Dugun laster sokori gerlan den mundua!»

Kaiioman'ek tutua jorazten gora;
jausten ere gibelat, burdinaz bulara,
Armak zorotz eskutan. Cauak argi guti;
Ur ainitz ereketan, jausteko behiti!

Bi armada hurtan lotzen du tutuak,-
⁴
Karloman'en zaldiak zango unatuak,-
Bere bizar zuria bularak behera...
Berantegi agertu oren bat soberaü
Indar eta zaldjrik balin baduzue,
Ahalik lasterena, ihes egizue,-
Karle, egik lasterka hire jakarekin,-
Jaka gori etzohak... plumaia behzekin!

Armadetako (ili, Rolando gaixoa
Ikusiren, hará ha, gure besoz joa;
Urbil hunat guziak; jauts gaiten behiti!
Ihesi dohazinak... ehortziak beti!...

Geiago nihor ez! Non lantzen sasia"?
Non anbat koloreko banderen gaindia?
Goibeldu dire armak; non dute dirdira?
Zenbat diren oraino, eia, konda, haufa!

—«Hogoi, hamabortz, hamar, bia, bat, batere!»
Bihi bat ez ageri, bilaturik ere!
Deskantsu etxetarat zohazte, nausiak;
Zakurak etxoletan sar-araz guziak!

Zuen emazte onak, bere haur xumekin,
Besarka bozkarioz, ikustearekin;
Xuka zuen puñalak, ez ahantz tutuáki
Eman buru azpian batean lotuak.

Aranoak menditik sari agertuten,
Zein lehen xukartzeko lehertu hezurekj
Mende luzen ondoan, hemen hezur 2url
Agertuko rhetaká, éndén ízigari!

1) botar; 2) salir; 3) ninguno; 4) desgraciado; 5) hender.

411. AUZILARIA

Zortzi urte bizi naiz auzi bati buruz,
Amorik ez uzteko biluzj naiz diruz,-
Sosik etzen enetzat, lan denak debalde,
Asmu tzafei moten otoitzean galde.

Etzirenak mintzatzen nik nahi bezala
Iduritzen zitzaitan etsai nituela;
Legeko gizonekin solas egin nuen,
Gulo'rtm arabera galtzerik ez nuen.

Ene etsaiak ere egin zuen bide,
Eta naski atzeman *Ekarak* axkide:
Noizbait ere oraino basten zen auzia,
Egosten ari zela artean hisia¹.

Niik irabazi behar, bai eta etsaiak:
Damurik ez ginela geroztik anaiak!
Urteak ba-zoazkun, gu beti hastean,
Gure gizonen bear diruto artean.

Hastetik argietan gau krismarik etzen,
Laster deus ikustekotz gapoina behar zen,
Urea ere baita begi histen dena,
Egin nuen ontasun on baten salpena.

Su eta kar beritan abiatu nintzen,
Hauzo eta axkide lekuko galdetzen:
Batzuek dixiduke, bertzeak otoizka,
Lehiatu nituen ematerat lauzka².

Etzen oraino gauza xuritu orduan,
Mintzatu aren *Guio* dirua eskuan,-

Bainan beldufez sua egun Iiii zndin,
 Eperekin hirian zoin dabilan arin.
 Ez nindagon oi hola amor ematerako,
Ekaria nukeino diru altxatzerako,-
 Hisiari buruz deus ez nuen miresten,
 Bartz olxin⁸ hori zuen jaun *Gü'o'k* iresten!

Laster galdeak handik, emendik sesiak,
 Ontasun denak dauzkit iretsi hisiak.
 Ez dut zeren abia befitz argiketa,
 Lánparenak egln du urina gan-eta.

Nituen lau etxetan ez dut aterberlk,
 Ene etsaiak ez du alki bat bereak:
 Gu ginenak aberats, eíeka jo dugu,
 Nola gan diren ere gauzak ez dakigu,

Guziez hlgulnduak⁴, zakurrak ondotik,
 Begitik nigar jari, puska bizkifetik,
 Gaitz guzien pesia gainerat dariku,
 Jakin gabe norat jo deitzeko miriku.

Ikas azue hemen, Eskaldun lagunak,
 Auziaren bideak zein diran legunak;
 Ez eman aditzerat burua dugula
 Hisi gaxtoz duena ufun uzten nula,

1) obstinación, 7) ayudar; 3) moneda; -1) detestar.

412. DOXAMENDI KAPITA1NA

Hainitzek nahi dute egon mundu huntan,
 Fantesia hori da gertatu ni baitan;
 Bizia ba-doakit, behar naiz oroitu,
 Itxuretan bederen herian gelditu.

Hiru-hoita hamabi urte ditu joak¹,
 joan zaizkit jadanik lagun heinekoak;
 Ez naiz fresko, ez arin, beha itxurari,
 Afosak histu zaizko ene ezpainari.

Hunela egoteko beharnuen adin,
 Izatu naiz ni ere nihor bezain gordin,

bíamabortz urtetakotz nintzen itsasotan,
Angefesen gatibo hoíta bi urtetan.

Arantze gehiago gutik dute jasan,
Naliiz diren hainitzak erenkuren basan;
Gosea ikusi dut alde mehenetik,
Presondegian nihork etzuen arditik².

Gure etsai goriek, karasketan hortzak,
Dixidutan³ zauzkuten banparazten gantzak;
Aza zirtoinak ere guretzat sobera,
Eian noiakoa zen gorputzen ardura!

Ikusiz behin batez abantzu nintzela,
Ganbiatu ninduten abre bat bezala,
Eta etori nintzen heriko alderat
Arobantzen erdian nigar egiterat.

Ez ninteken herían egon sendatzean,
Ene behafak ziren itsaso atzean;
Sartzean Napoleón Paris'at Elbe'cik,
Hurbildua nindagon Portutxo maitetik.

Beritz ere ninduten Angelesek hartu,
Bainan Alifats'etik nintzen eskapatii;
Bidean hiriskatuz, bertze askorekin,
Nuen bizi iluna diru gutirekin.

Bordele'ko gaiñean, elementa batez,
Neorl nindagola diUndaka sokez,
Ene begiz nituen ikusi itotzen
Hiru lagun enekin zirenak etortzen.

Untzia zihoakun nahi zen bezala,
Masta denak trebeska, xirxiketan⁴ bela,
Gosea xopan eta leihora urunsko:
Ama gutiren semek ikusi halako.

Hogoita hiruan mende hemezortzi,
Beritz ere beria nuenean utzi;
Bakeak egin ziren, urundu beldufak,
Ride guriz leratu itsasoko haurak.

Maxtru nintzen geroztik hoíta zortzi urtez,
Ibili naiz galdua askotan uholdez,
Kostak ere jo ditut bortz edo seietaan,
Herioa ikusi hertsatzen bietan.

Ondorat zohazela bertze untzi asko,
Ikusi dut enea, egiña arinsko,
Itsas gaiña harturik, afakez trufatzen,
Uste guzien kontra portuecan sartzen.

Utzi dut itsasoa ungi zaharturik,
Soka goriz untzia bormetan zaindurik;
San Helen'go medaila bahi hor dutala,
Zenbat denbora duen gataskan⁵ nintzela.

Itsas lehojn zahafa, bizi mugarían,
Axuaint egin naute nere sor-tokian;
Hezuíetan lafua dakarket bakarik,
Itaitzurek naukate oiñazez urturik.

Noiz arteraino dudan ezjakin bizia;
Jaunaren eskuetan ematen guzia.
Hajnitz eta hainitz due ikusi munduan,
Agian nau Jainkoak harturen zeruan.

1) edad; 1) moneda; 3) ameuazj, 4) a la deriva; 5) disputa.

413. EUSKALDUNAK

Jesu Kristo oraino etzeo etoria;
bi mila Xirte lehen ba zen (beria,
oraiko Euskaldunen lureko zerua,
hautsetan garbienez barna dohatua.

Etzen orduan Frantses, Español, Turkorik,
amesten ere etzen halako sortzerik:
popuú zahafena Lafun'en inguru,-
harén umeak ez du apaltzeko buru.

Dugun beraz guziek maita Iberia,
efesuma Europa'n lehen ageda;
deusek ez du bihotza hala kilikatzen
nola jaio-tokiak, bada ezagutzen,

Erdaldunak orotan bere gisa begotz;
iduk bihotza garbi betiko tokikotz;
beira ahantz lehia Lafun inguruko,
nihork nihon ez duken luraz gozatzeko,

Unatu gabe kanta, kanta Iberia,
 efesuma zahafen iduri befia:
 egiña zimenduak barna mendietan,
 oraiko haur sendoen oea mendetan.

Mendiko janariak indara handia;
 beiratzan bietan jendeak luzeki bizia;
 heldek alhabiderik heietan ez dute;
 hiri-handi usaiña hobea zaiote,

Mendea bizi eta, bizia uzteko,
 ez da behar dainurik bularen meneko;
 Iholdeko semetik sortu Euskaldunak,
 Iberia'n higatzen urterik luzenak.

Iberia'k izena hartu Kantabria,
 Zelte harmei kentzean luze bitoria;
 izen hofekin ditu iragan mendeak,
 guduz gudu ikusiz handitzen semeak.

Afaina lehenago mendiz ikusiren
 ezen baitut nik Lafun nihoiz ahantziren.
 Bertzeak dohazila ufun aitetarik;
 ez daukat badutela odol herikorik.

Azken hatsean ere, ama da maitatzen,
 hil arte zaio beti ohore bihurtzen,
 Argitua zen ungi d'Abbadíe jauna,
 pagatzen zuenean adió minena.

414. HERITIK URUNTZEAN

Arima ungi sortuak hefia beti maite:
 aspaldi egia hori adirazi deraute;
 bainan guti nuen frogatu, oren hau etor arte.

Hoita sei urte dituzke ene sor-seinaleak,
 dohatu ninduen biziz Domindina Lareak,
 aita Mendik, nitaz bietan, zituela urteak.

Denbora gaixtorik eztut egundaiño ikusi;
 erexki ditut gaztean hedoi beltzak ihesi;
 griña batek ez daut bihotza behinere nahasi.

Abian hefitik ufun, aisia bilhatzeko,
 har bal. zait asikiz¹ liasten, eta ez baratuko,
 zeren naizen bidean eman, bertzetan higtzeko.

Hedolek nola goibeltzen ¡zafa galernetan,
 hala da ene hifia barna sartu betbetan:
 O zerua, lagun nazazu gurutzen oren huntan!

Egunik edefenetan hefiaren uztea,
 maitatu lagun guziek adió efatea,
 bihotzera zafazta handi ondikoz egitea.

Lafungo mendi edefa, ez haukat ikusirik!
 ufungo hefian jafiz, begiak hedaturik,
 ez kausturen² hemengo lagun beti ezagaturik.

Mintzatu ere beharko etxean ez bezala;
 urteak ikasten hariz, haur iduri dúdala:
 norik efanen, denbora batez, atzetuko⁸ nintzeia?

Soineko befiak jauntziz, igande egunetan,
 ez gare hefitar denak kausturen elizetan,
 handik landa, josta gurekin, piota saltoetan,

Bortz aldiz hemengo bestez ufun naiz oroituko,
 mi Ietan heken eskafak loa dau nahasiko;
 ufundik dut nik hefiari aitofa egofiko!

Kraskatzen dut ufuntzean aita-amen bizia,
 neretzat xukatu dena hanbat urtez guzia:
 ñongo etsaiek dautet eman gateko gutizia⁴?

Gogor da hola uztea aita-ama zahafak;
 bi mila lekoerarat eginen hek nigafak;
 zein mingafi azita aitak, bai eta liet'itafak!

Adiós, ene maiteak, balinba ez betiko!
 Zer lantza zaukan ufeak gordea neretako!
 Traidoreak, orena gabe, hiltztn nau zuendakoi

1) morder; 2) hallar;- 3) hacerse extranjero; -I) codicia.

415. GURE HERÍA

Eregen ingurutan,
gorte distiantetan,
grñari da gizona.
Ez hola Euskalduna
heri alde dagona:
beti da lorian
bizi afaizian.

Heriko hazitarik
gorputzak oraturik,
Euskaldun befitu,
beti bera gelditu,
nihoiz ez nahastatu:
garbi Euskalduna,
munduko lehena!

Beti hezuñak ditu
aitekin nahastatu
lehen mendetarik,
urrindu gabetarik
heffko bidetarik:
Ibero umea
ufezko semea!

Itzalaren pareko
suntsi dire betiko
popula handiak,
denborako nausiak;
ez ezagun tokiak.
Bera Euskalduna
bizi egon dena!

Pirenen eraiefan
goldea pasaietan
balitz abiatzen,
iku* liteke sortzen
—guti dena gertatzen—
mendetako haura
ibero zahafaf

Zeltek egin gertetan,
menderik gorenetan,
ez nihoiz etsitu;
sobra zenean hestu,
menditarat ihestUí
gal lezake asko,
balitz nahastuko.

Nihoiz badut ahanzten
oroitza pena ailen,
heriko bidea,
hazi ñauen etxea,
hauzofco axkidea...
jene hatsa bedi
zintzurrean geldi!

416. APEZAK

Euskaldunek apeza goraki maitatzen,
nihori gehiago ohore bihurtzen;
hura da gurutzetan biratzen dutena,
bozkariotan ere nahien laguna;
hainitzek hura dute bere kontseilari,

edozein gauza dute fidatuko hari.
 Etxekoa dutela denei iduritzen,
 ez dire etxekoei hala idekitzen.
 Ba dakitza jendetan non diren beharak,
 xukatu behar ditu gehien nigarak.
 Nahasterik denean edo kolpekarik,
 ez du gorde nahiko bere bisaiarik;
 bizian, herioan ezin ahantzia,
 erex da endelgatzen harén gutizia.
 Cuziek nahi dute harekín axkide;
 nihork hari bidetan agurik gupide.
 Edozein bersturetan dute lagunduren,
 harengatik zernahi lukete utziren,
 Ez dute bortxaz maite, aitatzat daukate;
 nihortaz gutiago beldufik ez dute,
 jakintsun ez duela bilhatzen gaizkia,
 bainan bai hedatzea guzien ungiá:
 aldarean agertuz Jesus bat bezala,
 zazpitan egunean otoitzez dagola
 on eta gaxtoentzat galdez zeruan,
 predikutik egia efanex orori.

Handi-xumen axkide, guti du bererik,-
 gehienek hiltzean ez uzten dirurik.
 Kendu dioten oro esketan handiri
 hedatzen berehala hauzo behaferi;
 ohoinek bihurtua nausiei emaiten,
 bide guti hauziei heriz kanpo uzten:
 nola ez jende onak hura maitatuko,
 lege baino hobea gaizki uruntzeko?

Aho-zabal zenbeitek badute erasten
 hainitz diru dutela apezek izaten;
 kaskodunak ba-daki, nihor gobernuttik
 ez dela bere pagan hek baizen axitik;
 bortzek heken etxea dutela ostatu,
 hek dutela aizea maiz behar freskatu.
 Bakarik ez balire bizitzen sobreaki,
 ohoreak luzkete eginen meheki;
 ankas balin badute buraso behafik,
 edo eskolatzeko egin den gasturik,
 doiean dituzkete urte bi buruak

atzeman zorik gabe, bahi liburuak
Behar dute beztitu, eman bazkariak;
hainitzekin dituzte bortxazko ariak;
eian orai nork duen, etor arabera,
henetan egiten apezten berdura.

Ba-dute apez orok heñian esteka;
ez litezke bertzela jzuri ateka.
Artaldearen ona bere on daukate,
gorputz eta arimaz artak diotzate.
Mtragaria dute bere efegela,
munduan gutik nahi bizi hek bezala.
Jar ditazke, zein nahi, mirailen pareko,
heken bitz eta obrek zer duten kentzeko:
liburu, eri eta aldare sainduak,
hofa heken biziko lore hautatuak.

Hainitzen sinestea, etsai apezekin,
ez ditczkela ungi gerta nihorekin;
apez etsaia dela beti gaizki heldu,
goiz edo berant zeru zaiola goibeldu.

Balin badu etsaiik apezak heritan,
bilatu behar dire tresna tzarenetan:
huzkur edo lazoak, ersituz arima,
min aitzea ba-dela bertze eresuma.
Bekaizten ere heiek elizei uzteko,
ez dute mthi baizen kontra mintzatzeko;
galdetzen bazaiote deusik eman duten,
muskerak baizen ferde, ixilik egoten.
Halakoak maizenik izaten ondoan
apezen ogi behar, eme herioan.

Ohore apezentzat, etsai izatea
nihork ezin zebatuz dabilan jendea;
bide hoberenetan unatua denak
beztu nahiko ditu betan dohazena
Ez du nihork ikusi apeza ihesten
etsaiak duenean lagun galdegiten.

Apezak direnean heritan eskastu,
jende ungi zaleak lanak izan ditu.
Etxe artikilzailek zimendu bilatzen,
gaxtaginek apezeti halatsu jazartzen.

Egian mihia pjkatzen denean,
 ohornen atzaparak bere orenean,
 Zoroak dire beraz zenbeit jaun modako,
 ez direnak oraino efekajolzeko,
 tzaren alde direnak agertzen lorian:
 nigar onik laukate heken bitorian!
 Gudu gaxto duenak apezeti egiten,
 eskua txafei beti diote ematen:
 hartako adimendu gehrenek aski,
 Lntntzatzeko tzarekin elizaz zuhurki.

Euskaldunak bil nahi apeza aldean:
 hura du bere lagun, munduak uztean.
 Gorputza beztitzen da bizian bezala,
 eta ematen zaio gaiñetik oihala:
 deus ez da garbiago gorputz hura baino,
 hauzok eramana bere hobiraino,
 leroan ahukua delarik segitzen,
 eta hil otoitzetan partalier jartzen.
 Erdi ungi direnek, hainitz elizetan
 argia pizten dute meza eraketan
 urteak diraueno,- eta erakusten
 hilak ez dituela sekulakotz uzten.
 Jakiñez hilentzat den bizien fedea,
 ez da hain latz jzanen hobiko bidea.

B. ZELHABE

Berein CLtskelchuo lez, aur-ames batek iri eginda, urez bestaldetik zer zan jakin ta sakla diruz ornitzeko asmoz, sorteriko zelai ta mendiak samiñez ucrn itxirik, Mootebidco'ra eldu zan. Anitz, cgnerri ondoan, Urmia'ko jafen bari izan dau, ta, beste askori lez, urun miñetan, bertso-tako sua piztu yako barenean, baita bertso-jokoan len saria erabazi be, lkusi *Message de Bayonne*, 1853-X-6'an J. M. Hiribaren apeza bera dogu nunbait.

417. NAHI NUEN KANTATU

Nahi nuen kantatu,	Norac Koa, untzia,
Alegera partvtu;	Norat utziz Frantzia?
Bainan zer bihotz-mina	Norat bola deramak
Ene baitan da piztu?	Orai nere bizia?
Ene biholza nola,	Ene bihotza...
Nola daite kontsola?	

Ba-goazi tristeki,	Eskua! Hert maitea,
Ameriketan kausi	Herí pare gabea,
Ustez gure gozoa:	Hilt'zea da neretzat
Esperanza zoroa	Hi gabe bizitzea!
Ene bihotza...	Etie bihotza...
Zrek nau liluratu,	Adiós, ama maice,
Hola zerek enganatu?	Galtzen zaitut zu ere:
Egiazko onak utzirik,	Ni zu ganik urundu-/,
Itzala dut hautatu.	Zenbat biziko zare?
Ene bihotza...	Ene bihotza...
Eskual-Herian sortzen,	Egin duran botua
Ameriketan hiltzen;	Baldin betetzen ba'da,
Ai, zer zorte dorpea	Laster itzuliko naiz,
Oi ai duran btlatzen!	Ama ona, zure gana.
Ene bihotza,,	Ene bihot7a...

418. MONTEBIDOKO KANTUA

Entzunik espaicutan ludien beria,
Belduriu ere gabe ote den egia,
Montebtdorat noa zenbait urterentzat,
Aisia bildu naluz azken eguentzat.

Ez naukan ainitz zela hefitlí joaitea,
Guti nakicn zer zen nigar egitea;
Untzirat noanean, orai dut sentitzen
Damuaren eztena bihotzean sartzen.

Bertze aldiz joazkignn iritan egunak,
Tristerik orai ditut aldean lagunak.
Adiotarat zaizkit nigafez urbiltzen,
Iduri naiotela betikotzat ¡Itzen.

Sor-!ekuan nituen esteka guziak;
Ez dakit handik urun zer daukan biziak
Adiós eratean herí maiteari,
Bihotza -.llll(11.1, ii.i!n? eman nigafati.

Diruaren goseak etxetik narاما:
Utzi bear ditut aita, utzi bear ama,
Segurantzark gabe, nilioiz biurtz«ko,
Iragan atsegiñak beriz kobratzcko.

Lur atzean zuhaitza laster iraukitzen,
 Desteruan gizona gazterik zahartzen:
 Han galdeturen beti hefia biotzak,
 Eskasa ez beteko irabazi untzak.

Desteruan non kausi heriko mendiak?
 Aiten egin ederen lekuko handiak?
 Oitu ezkila ere ez dut adituren,
 Bozkariorat ez n  bestetan deituren,

Destefuko bidean erortzen denari
 Lagun onik etzaio agertzen sokori,-
 Eritzean ez duke amaren artarik,
 Hil daiteke inguruan inor gabetanik.

Adi s, Euskal-Heri anbat onetsial
 Ire zerua zaitak ezin ahantzia.
 Uzten daroazkitziat maite ditudanak,
 Etor bai, aita-amak, a feko lagunak.

Urun, Jauna, niganik, otoi, zorigaitza,
 Ustua kausitzeko aita-amen egoitza!
 Aitiztik egidazu bibur nadin laster,
 Eta goza dizadan luzaki, zuri esker.

JOANES OTXALDE

Bidarajtara. Entzute zabalekoa, noski. Oxobi apez jaunak (*Gure Hefta*, /950, 210 of.) onela di no: «Heriko pesta, tobera, eztei, pilota-partida, berogei urtez, ez Baigori'irik Maule'rat, aipagan bilkurarik izan EsJtual-Heriao Otxalde bertsolaria gabe. Orai duela meodetsu bat *drixolari* jaunen jaun ba-2abi)an», Bad n, izan be, guna ta eroa. 1868 ca 1878'garcencan beintzat saria irabazi eban.

419. EZPELETA HER IAN

Ezpeleta hefian, ostatu batian
 Certatu izan naiz bazkari batian,
 Uste gabian laur lagunetan,-
 Etxek'andera bere lanetan,
 Espantua franko bere saltsetan
 Ageriko da gero obretan.

Etxek'andera goizik jeiki zen;
 Zortzi orenetan sua hila zen,
 Haragia're buxerian zen,-

LAU CIEALDI. MI

HaeneVcotreían t—bmm •airim.
CpMitlitaá baxfcana pe<u ian
Mateo car: lapa on bit tan

Zopj ua *u ka* af> 911
;ili ±iEÍu (gau ber i,
P*jifiin eu eglñ neron A
Pon-pon b*i tiuin unían niri.
7c jer*-, ro «um •gari.
Minia gun, heiiuin haíidi

Arr.ca ;aien Botdalekaiik.
Eio b<ttJ«U cuila. lokntik
lk- iii-tn •• i,- ur-ti-,
L.U.IT: dcrigim bera: "joj^tiñ,
Hodittiaren beldur* gauk
Morek ci gaituk *joko* bururik

ZaU d-bili :rl Ut(;.liti»
Salina bal badu egin bina,
Nahi dugun*: hain: min
fcglñ deiagun beia: gua'd<i.
Sailla eitela egin beria,
Bripnakui. mnilien haita

Cildttsm derogu itrbilianaii
I kar -je:*gou eraki hori
Ongi eierik. gn coran gun
Begiraiu eia ecín it««« III
Z A u u m f i H M B f t M,
•Mehe ren. bainan <lian erna»

Kaia œ> barek oto ahulra
GaUrtu oiñak» berehala *pntt am.*
Ura dc- JIM pega-->* im
Min :e^ ÍT-ítur, nctilMii '•ariitn
Un -uB deu hau* bettircni
L. •• ; r-J sf: •••• -l -j•• ••

C»*ZTETaSü\A ETA ZAMAUT AMINA

Ene tíT-Híman Míen xanbiti pellín.
•'-J .,:-,- ;i:ni --i-rai: huiiu
i••</- duian iaba titasue kain,

Esplikatuko bai-cu! afiai bezain justu,
 Zahar-bezain prestu.
 Odola zaut hoztu,
 Bihotz'ere laztu,
 Gorputza beraztu;
 Oraino gazte ba'nintz, ba-nuke gustu!

Zahar-gazten arteko hau da parábola:
 —Zuzen esplikatzia bein bat gogor da—
 Gaztea ez daiteke adin batez molda,
 Gorputza sendo eta azkar du odola.

Zahar'ez da hola:
 Iragan denbora
 Etortzen gogora,
 Et'ezin kontsola..

Nekez bihurtzen baita zahar arbola!

Egunak ba-doazi egunen ondotik,
 Ez dir'e/gar iduri joaiten hargatik:
 Atzo iguzkiaren distira zerutik,
 Egun hobela jalgi itsaso aldetik:

Euria ondotik
 Has) da gogotik
 Hedoiaren barnetik,
 Hortakotz ba-dakit

Erituko naizela bustiz geroztik!

Udalehen afosa, neguan arado;
 Ostoa baino arantz aise geiago:
 Oroz oboratua primadeñan dago,
 Izotza jifiez geroz lorea akabo.

Handik goiti gero
 Ez du geiago
 Zeren ez den bero;
 HorUz segur nago...

Hori bezala gira zahafak oro!

Huna gaztetasuna zoin den loriosa:
 Hori konparatzen dut nere arosa;
 Usain gozo ezti bat, kolorez airosa,
 Bere aropa ere hainitz baliosa.

Zahar odol otza
 Nondik ez da lotsa?
 Flako du bihotza,

LAU i.i;«Luí: mi

Banaki k< «alta
Iur K*focan Jg-It latr go-pui-a'

Aipaldi du l naitela etor» mundura,
liercuui p.i*«u di hdníi d-nttut».
Ali*jm tulrnilAo íran£0 >>i»(nri
Mitria í l M M U bati nau it dinat

Gei uin IMAHUJ
Nik hi'nu -agura.
hgín mu llura
Aintifi (Olivia.

Aahin-a çatKitaiti b*Bi«i .-(Hl.'

Zahar bctrmhat gau* tu Jo'ia i-inncf o-ili.
Mahii riK.Ujuil nuaiiii turjudlt

Tfi'.il--l'«rn"i» it O1IA*I(- |i«'iili,
Sr-jttagont *• di vartlfrai |*10tlik
(sainan tt-xMnr!)

Grro-ul tuatik
Zei J»ñ" i » Jon li
B-latiian Riik.

Ijliiiiici (i ba'dtilla (auna* irrutifc'

«I. IUOLKO HM nizi.v

Luíeka ana bixia
Nola juan duian einn
ttplUatim Mi hatáa-
Mm-da ltunik-»* 'ana fcat-nii
'lama ii(Hiik rauíia.
Han un launaien gr.i.'(*.
AitJmri lrral ulna;
ilina- iiai¹ roí hau.

En* *ita*a-ta haiMfco
kargua iruan U-ilm.
M i N w l i tainiírtü;
Egiti ahalali «fiti ilituil*
Ni gíion a<*i-m4o.
MrU'i rtKiip'u lta-Titlo,
Aiiw-a i u/at «tako.
Cuaa-iiil. Jiilumai:

Ilaiaaii mk gun*! iii.
E; nuan habal-i «••"
Hrwn ka**MHM O-*..
Aiaa -buu *m-n dwauín
Ni nalin urm <M'|
Trulau-o nimun morí
Úhailu* mund-a"
t ian in nahi efoii

Cailanh »,tillar. i;ntn
Joitakauaiorcilo,
COK"* lurlan tinkatu
C n l H i m i brhti M tu«a
Zo*n -far aldian !-»*-«-«.
NA n dan ai-no gou-a,
UH«l hai-niMii " - - - ! » .
Kurilak loponb •"«• lutiiu

Gazterik lotu kordari, Ez nuen bertzerik nahi, Baizik kargu eder hori. Geroztik hunat neke guziak Ene g3jnerat erori, Lotsaturik nintzan jari, Eta hobendun nihori, Fzin mendeka nehori	Orai hari niz zahartzen, Gorputza ere flakatzen, Lurak bere nú riratzten; Ene bizia egun guziez Beti tonbarat hurbiltzen. Hortaz nizanian oroitzen, Bihotza zeraut tristatzen, Azken orenak lotsatzen!
Zer egin dudan munduan, Idukia dut buruan Emaieko liburaan. Hogoi eta hamalau urte Eman ditut zerbitzuan, Leial gobCrnamenduan; Aranda orai eskuan, Jin baitzaut behar orduan!	Ene azken orenean, Herioa jinen denean Justu izanen niz, agian. Ama Birjiña jar dakidala En'arimaren guardián; Jaun ona bertze aldean, Kurutzea bien erdian, Jujatuko nizanea'n.
Aranda noren partetik Orai tz duket falcarik, Gaiñerako;» ez dakit Etorkizuna eman behar dut Begien bixtan lehenik Adin handia batetik, Erirasuna bertzerik, Zahartzeak ez deus onik!	Orduko jujamendua Arima ba'dut justua, Oi, zer kontselamendua! Jainko onak emaiten ba'dau! Guzien barkamendua, Gozaturen dut zerua, Berak hitz-eman tronua, Sekulako deskantsuaí

422. KANTU BERIAK

Izkuntzetan lenena nundik zen atera,
Ori dakienikan munduan ote da?
Euskaldunak zireuez Adan eta Eba,
Ori eran diona da Jainko Jauna bera.

Eskuara zen iduriz, lehenik munduan,
Ortaz mintzo baitziren Noe'ren barkuian,
Lura ikus orduko, mendi inguruian,
"Ara! ara!* zioen, Eskuaraz orduian.

Babel doreaz kasik ahantzia,
Aiiia Noe'k beiratu oroit zen guzia;
Ori baita aroezek ezin ikasia:
Gure aurkian dute bertzek jfrantzia

Eskuara bertzetarik duzu aintzin gibel;
 Bainan gu ortan gaude beti danik fidel;
 Ortaz mintzatzea da guretako eder;
 Au beta diroztegu eldu diren aufer,

Aipu emaiten diot Eskual-Hefiari,
 Baxe Nabafen asiz, Xubero gainari,
 Lapurdí, Probentzia eta Nafaroari,
 Gipuzkoa, Alaba, Bizkai ederari.

Ez dira Frantzia'ko lur oien erdiak,
 Zatituak baitira bortzetarik biak;
 Lur gizenak ditugu, aberats mendiak,
 Autan egiten dira arkuntza andiak.

Eskual-Hefia duzu ainitz maitagar);
 Emen ba-dugu ogi, arno ta aragi;
 Osasunaren dako airea da garbi;
 Zer deskantsuan gauden, ortan da ageri,

Lur au gure ait'onek zuten autatua,
 Etsai gaixtoetarik azkarki zaindua;
 Naiz bi aldetarat dagon zatitua,
 Amodioak dauka batera lotua.

Befogei mende untan, Eskuai-Herietan,
 Jende bera bizi da ainitz guduketnn;
 Etsaiak izan dira, bainan alfefetan,
 Berea ezurak utzi dituzte lur autan.

Sartzen zen bezain sari lur ortan Moroa,
 Aitek egiten zuten batasun osoa;
 ESien gainerat zalu edatzen besoa;
 Unki au etsaientzat ez baitzen goxoa.

Erkul'en pare ziren Kantabre zahafak,
 Bihotzez ezti eta bertutez azkafak;
 Oro izitu ditu ek zuten indaf'ak;
 Amorik ez du egin neoiz menditafak.

Fedean azkar ziren gure arbasoak,
 Bere bizi guzian zuzen-bidekoak;
 Eta artan altxatu beren ondokoak:
 Ortaz laguntzen gaitu gu beti Jainkoak.

/«tu I.ii- laba Zini olui amule.
Ik-»«U- «i bj-ja-e tat;uit(;jiik pj|l(

In* b mli fofit IgMfu (ago'*,

•»- •UafHn Jmtm iiiijfilmi- *T»

4». KILO-tfilIEAat-N KANTUAK

A.-iik₀-««i Ciki. lifo^ n.lofc

«i-«itk kmdu duu bere Ung.iuk

Ifll.'iij rrik

i-rwi galdu dituen i-abaibidMk.

lia dfnke nihonnl kilo, arda ti»'

•ii^'iiii bi raio gain nal itfMtt

b da itertu nitai o «ilko ne-Jaiiu

Br b>lr-m ilahda -jli tuina «ku* ti i

lar-ako gof afilan n blilu luluiuan.

aaht- modua»

Oibil (*i * * * * : k i m i a mkuan

Gaiu ante gni fa t*hiul HMWH.

IJI es dufu ikatim kBoa (nfcafi

•tt tftnn •

Ol. =M ttendak h a t * taJ-nku f n r /

Oraino zenhat! ba-da hat** kWman

iTien ni denik htanni MI - K M ,

bllioi*raim un,

I .1-11 v- lagundu- (.rie-.tilurn-i

A i Win altialipn da iml.cre" I-ora.

Uirutu Itohak n du Ita-ni -uin um**

lanetru litml

Jianru ;ih. iwhl bal luke <IH<H

Anak fuman blh* -Ja-kihadi. bairia,

(! deu a<k> In* btleuko pM1)

Har un h*iw-aii,

ilítfc bufa Jun bafMMko U'J-

AUhiK aiupitiiu otoi ii y<t*U*Si

t* g ctr*LDi. ni

-H-RU hiha- -filan t i <-|j-<mk-<

AnabtMth.

(MK ITNI K*awi -f<*f* Ffl<n TTierkiim--

Zml | y » f i aUtaiul. liaba Mi'U.

biai Uin «a >U -jHrtititai liifia'

Mi-i cU -K>I,

haiM (.an-ku ba-fluí bainuí guiiia'

Hai» noli ilahilian oraiko n cUiu'' •
loi larmako ili» toben barauak¹.

Oi •!'•* Diak:

Alabo •|-inrn du Una* laboi><ü-₋

Naiikau n*if r artu ituna- i* iii¹

(«vi-BIU Ulu- |*unaiintLM o--a'

O.feu. amU.

galtmako <aMa «rilaat exai M.

• Imada, Tiaa» llkh-M

tí*. iHUIATCO ff.RiETAN

irtífti'k.. i a neu ii

•raajai San faimlimofl.

ebun aldi ii il um AiliUlutla'llk I-upan

inrrkaiu rilal bal laman

aditurik bi Uiola''

Bai («ii jiiik~n'u iu''< ,

boíl bu «"xi h*gia

Anditu: btirk --;m dau* ha aral u/t**>t-deba,

eikn-i wdaka mlia,

—tan ak. Um dab u-d» .-

Han raaHa-n kMapaiua

af-adaat d-vlviu»

" " • a - - "a" ba ñu hain aidiiw It kua

<t;'i'i»i mamama,

iduri |aauí 'i.mu.

Zatufco Jmko laun ona,

íenk «bail xa ni huial

Anditu; bal uipi mi*- |a*4ondt|ian «fon»,

laburzki mintzo zautana:
—«Konda niri hitzemaña!»

--«Jauna, nahi dut pagatu/
bainan lehenik miatu».
—«Zaldiaren niatzeko astirik orai ez duzu,
lenik soma konda. zazu,
gero miaturen duzu».

Nik pagatu-ta kondua,
eztitzen hasi mundua,-
krasturutik hartu nuen delako behor maingua;
emanik bear dirua,
hustu bainuen lekua.

Utzirik bide edefa,
hartu dut Jare baztefa;
zaldia nuen desfefa, begi batetik okera,
maiz jotzen zautan kitara,
eztularekin uzkaña!

BeJategi'ko bentetan
pasatu nintzen andetan,-
nolazpeit aribaturik Urdazuri'ko erekan,
sartu baitzautan partetan,
atera nuen kordetan!

Nonbeitfkan goizaldera,
aribatu naiz etxera;
anderea jin zerautan argiarekin atera,
jafi behorari beira,
ezpaitzen kontent sobera!

—«Horixe da behor txara
eta bertzaíde xahara!
Hor tan gastatu dautazu familiako beata;
sal nintzazke sos batera
zaldia eta senara!»

—«Zaude ixilik, andria,
otoi, emazu bakia,-
beiiak et'añanuak bortutik daude goardia;
iiii azu beraz argia,
hunat ez di ten abial»

—«Zaude ixilik zu ere,
holakorik eran gabe;
belerik ez afanorik hemen ez baita batere,
segur egiñak baikire
estofa on baten jabe!»

Plazan zutenian ikusi,
nahi zaudaten erosi:
tratuan baikinen hasi, etzuten emaiten aski.
Ez dut, ez, eskutik utzi,
ume bat behar daut hazi.

Heldu den ume beria,
behor edo zamaria,
eginen baitut goardia denez ama iduria;
balinba aski handia,
ai zer primako zaldia!

BETIRI (D)IBARART

183&ko otsailean, jatsn'n jaioa. Gudaritza Monteliniar'en egin, emazte ot batekin ezkondu ta zapatari luzaro bere sorterian. Gero, abots zolia ebalako, liaigori'n xantre 44 urtez. Azkenik, biotzeko gelkoz, Baiona'n it zan, 1919'ko maiatzaren bostean. Gazterik jagi yakon, antza, bertsorako doaia, ta ondoren, *Etxahun* eta *Bórdale* zurak zirikatuta, ugaritu. Neurtitzik bikainenak etxean, astiz ta asmuz, egiñak ditu; zein geiagoka aundietan be, garait saria maiz irabazi eban, ots, 1882, 1884, 1892 ta 1896'an. Etxepare miriku jaunak, bere «Buruxkak» liburuan, onela diño: «Ezagun da zer koblari den; eran nahi dut hoberenatarik dela, ez baita orobat Eskual-Herian nehor nausitzen zakonik, non ez diren Elizanburu eta Zaldubi. Gozoak dira liaren bertsuak; asetzen daukute beafia, ez datxikite elealferik». Ikusi Lafitte jaunaren *Piases IbafarVen Koblak** Gaiona^J ko «Hefia» astekariak ager-arazia be.

425. ELIZA BESTA

Egun eliza-besta dugu zelebratzen,
Gure patroin saildua denek ohoratzen:
Xuri goritan,
Beztu befitan
Nor ez da paratzen?
Bestalierak lefoka zaizkigu etortzen.

Xikiro beltz edera bere adafekin
Barda hilizan dugu hiri ta farekin:
Salto brikoka,

Buruaz joka
 Atzo lagunekjn:
 Orai azpiki-saltsa ba-dugu harékin...
 Gure Oloak ez du eronen oraindik,
 Lau ha tzez gora dago jusean eferik:
     Harén ixterek,
     Hegal, bizkarek
     Ez dute parerik!
 Mamiak jan dítzogun, hezufak utzirik.

Hau da amo gozoa, ezti ta azkafa,
 Espainia'tik jiña, berenaz nafafa:
     Basoak jorik,
     Ondo hugarik
     Dezagun oboral
 Zahagi tontor hori egun ez da sobra.

Bazkal-eta soiñuak zainak ditu pizten,
 Gazteria guzia xiitik para-razten:
     Gure atsoak,
     Gaizo inaltsoak,
     Berak zaizku hasten
 Eskualdun zahar dantzen gazte! erakusten.

Hara-hunaka beriz hor dabil pilota,
 Ereferak itzuliz lur-mineko bota:
     Hola gazteak,
     Mutil maiteak,
     Hola gaiten josta!
 Pilotak du beztitzen elizako besta.

Bainan iluna jada ari da erortzen,
 Anjelus'ak doretik besta bururatzen:
     Oihu-xixtuka,
     Ifintzinaka
     Gare etxeratzen,
 Bestako atsegiñez luzeki oroitzen!

426. ESKUALDUNAK

Gizon eskualdun zahar ohoragariak,
 Biloa xuri bezain kolore goriak,

Hitz ederak mihian, afai arpegiak,
Agur derautzuegu, oi gure loriak!

Zatiaren laudatzeko beti da denbora:
Aipa dezagun egun mintzaia eskuara,
Jainkoak igofia Tubal'en baitara,
Eta Tubal'ek bere haur guzietara.

Nloe'ren seme bat zen Japet deitzen zena;
Eta Tubal japet'en seme bortzgarrena;
Hura zen Espainia beretu zuena:
Hartarik da etortzen gure hastapena.

Tubal'en haufak ziren Tubaloak deitzen;
Geroxago Iberak efaiten zioten.
Iberak banderatzat kurutze bat zuten,
Tubal'en izenaren lehen letra baitzen.

Tubal eskualdun zela da segurtamena,
Kurutze hark baitzuen lauburu izena,
Tubal'en haurek berek eman íotena:
Eskuaraz emaiteko hori zen zuzena!

Jakintsun handienek aitortzen dutena,
Eskuara mintzaietan dela edefena;
Nihoiz auzokoekin nahasi ez dena:
Hortakotz deitzen dute munduko lenena!

Erdi-jakintsun batek omen du ustea,
Eskuarak erdaratik duela hasia:
Gaixoa! iduri dik horek eítaea:
Afanoa dugula pikaren umea.

Mintzaia eder hunen araberakoak,
Gure jostetak dire pare gabekoak!
Eskual-jauziak eta pilota jokoak,
Bi mila urte baino zahafagokoak!

Buruzagi gorenek ez zuten sinesten
Berek ikusi gabe eskualduna zer zen:
Ikusiz dantzan eta pilotan aritzen,
"Gora Eskual-Heria!» oihu egin zuten.

Eskualdunek oraino hau dugu loria:
Guzia gíristino da Eskual-Hefia!
Gure fede azkara beti atzafia!
Nebork ezin hautsi du hunen lokafia..

Mendien bi aldetan, zazpi probintzia,
Zazpiak bat zirela ez da ahantzia...
Zer bihotz-min anaien hola berextea,
Eta librotasuna ondikot.z galtzea!

Haurak, ikas-azue eskuaraz mintzatzen,
(kas pilotan eta oneski dantzatzen;
Bai eta fedearen azkar atxikitzen:
Arbasoen iduri oro izan gaiten!

427. AITASO TA 1LOBASO

Ikusten dugu gizon bat aitasotu denean,
Etx'aintzinean jaririk alki baten gaiñean;
Bere hauiak ezafirik bizi-molde onean,
llobaso xuine bati dagola solasean.

Ez da mendi-mutufean elufa xuriago,
Aitasok buru gaiñean biloa duen baino,
Bainan bozki eta xuxen mintzo baita oraino,
(lobasoa entzuten bihotz onez han dago...

Aitasok efaiten dio. «Zuk, sne haur maitea,
Orai ikasi baituzu Jainkoaren legea,
Nahi dautzut erakutsi munduko bizitza;
Nola izan dezakezun zorionez betea.

Egun guziz artarekin otoitz zazu Jainkoa,
Eta atxik ait'amentzat apaltasun osoa;
Oroit zaite ba-dutela manatzeko dretxoa:
Hura gabe urun baita bizitze bakezkoa.

Artizara agertzean, eman zaite lanean,
Lana baita efexago, goizik basten denean:
Bozkariatuko zare iguzki agertzean,
Pentze-lilien usaiña zure ganat heltzean!

Lagunekin mahainean, zarenean jaiia,
[zan zaite alegera eta maitagaria;
Hersturetan dagonari eginaraz jria:
Sor dakion bihotzean bozkario beria,

Eskuarazko mintzatzen atxik-azu mihian,
Ez baita ederagorik zeruaren azpian;

t AU ;i¿ ALKI !UX

Naia arann -ahí» pmpuioan aldian.
I ülil-ri dago "Luán •JinWo«i *trdixn*
I IUUun I ' Í T U - dia la'i-«nak b«ti
(ria* W I M I ltr-pla, Matau bciain raí
trapican o n a n bogo* urtetan goiti,
Huhicctk b*h» soiu halado* d*n hau.

Ei baitu uV«*i una* aunan ene txmV
I 11-ni .il-.iitati-.litii.ij rikual daniraiauíMh
Ni -iaioiua gatik u ¿luí atwjaahí
IU« Um ditafu ahal hada |muk

Acá» bait*» ua katin muihocn ait-an
ni" «miak iiaitiu hi tango*! lunran,
Eu ai ilt»í 'iii ongi i*ta» «riron
IliUk» altaica da KUIUHIII rutan'

It* USOA 5 A B I I A-,

SUTU «ai- iparean, uilar-n lianiran.
Uiu uní» h-liaia ohatuir haiinn
Al," amtk nauta hau I tima tu airran.
Zoriona itoiatut hito*» bakian

M andian »(ntiea» b-kiaia -unti-m
A M Í O * I«ma pean -i-ilu«» b*i mu-,
Harínin.Tii Hiliq-r aita on lbili a*n
Ncrfc «i-it ni tipian -onbu nona tiai-cn?

Gaitc-p Run ' ff olia.nl .fiil jauíi.
LatuKcii imnirak dauí •\$-> m»j>
Sari-ai »rimrrt rxim traban
Anan* h>lxiti añaa ordvtíh m au

Un» muin (iba», :»r nut-ti flttlatu,
iJigi lumatu gaba nahi) hruaMatv'
Ei da behai inlrúa gidariiui ha Ku
EtIxillen r'anatl lobera ñdaiu¹

—?m« ti»(j«l»l tiLi lcníu onioto
O*to r*ni dmbora laak-i rtríku
l-u>mk «joia garr aíratelo
Ntttg-iin n ura bidian gldduko.

Amar» (mun luna nuaUkulr "IaulH,
in...i Itetian ni niian •••etan KUI »
I fluid I liriuldanaa abi ardien*
Hi'iii'i iikirak ••• halaba W i i

Ma* aiadafo* anhma •<§- u a a i u a
ft-i-ai — *ta». ik-W* an-aut i
A-a-anki* bfhaia alda.ka iiai-nlau,
S»f tua oiidrtoíio píá«nnd*)iiota-i.

I||u-kia imcan bul ai il aiialdui
tbutinak (Oin aiia ub*Idn
I oliru cluuaiih ni.. (afu-xa.
Uaur* » xpiááa ulu aihap-Hi-

Zaahat m » olne-kn tir^alik gabeko.
Ihtitaiiak ather hatai)aban»ko!
hain rftli delaten et n*U liitiluko
Bau i.'l. untan lui-el» bilduko...

at. MENDI OAIKtfJfo MABIADPN KOPBSKM
nAinoúnco XASTRI^VOI

I .liii H «. «dauan.
•ti* ama ana-i ariran
Uaur bakira nau •ne-n
Ciriitiiiokt muí* alixiiu
aitaiik iii" -li. i1 -ii
atlitic boa ma (van.
boi tr*k»i(MPH)«
Mborraann (n">»ari

Han- .umea nii.tiabrik.
//i omen nuen i nuil.
iii.iirjglfupu iritili
llalxan uigmlu ⇌ niiknikoin
uria f^dgai «min il.
«I peer-. j-nien-h,
tt h l » » - - • «* laMh.
M baiaracn aia mk
[an ninrun iMijiarua.
minakaz abo aitita,
m'í burua: lint lita
Aitu Illu tulaa t»Mla

"••••lili IrtilUI
man* nuan dn-kani-ua.
batlak «ia mtrkatit-
1 inri itu me gOltU*

Loia luí moni» banatu,
ad»!» «>»(> bauku.
ab>>itxi' H-nuilala
I-xiili illun-a>a bildua".
"iruta nintian indulto,
tiIn i'AIJ lie¹allllio.
lliiii*lj> hako-iko,
gua tviadagcm menJiL...

M ü i t i bat «ar- ofean •
M r i f c f f l r a (-tatiu
cla lafinirt min lotu
• Ma mil gainakoMana laukii
\$m baaalM* btttitu
Nork auguiuirn -jaitu,
•banu «afila icniu
ata krfrae Jap " *IHHI »' «

<p>Bestetan nintzan ernia, lan egunetan nagia, ohatzean egolia. Amatok oihu egiña gatik: «Hots! jeiki hadi, Maria», lo nindagon alegia, ezin argituz begia; zer etxe altxagafia!</p> <p>Jeiki ondoan deskantsuz, beti miraii bati buruz, biloak ezin apainduz. Gero urhatsa nuen ikasten gíbela firurikatuz, geria mehe trinkatuz, hatsik ere ezin hartuz, beti nindohan rnendratuz.</p> <p>Zentzuz eromes bai-nintzen, guti nuen ezagutzen ongia nondik heldu zen, uste bai nuen lumaren gatik zutela xoria hartzen. Hortaz nintzan enganatzen, nehork etzautan bekatzen, ni idurikoek baizen,</p>	<p>Naizbait ama abiatu, behar nintzala sanjatu; nik ongia gaizki hartu. Ba bainan aita basten denean, galtaak soiñean baititu, barek ninduen izitu; bortxaz nuen obeditu, gero ez zaut ufikiú.</p> <p>Ordutik naiz kanbiatu, bizitze beri bat hartu, maitagafi bilakatu. Lohirat zohan lili edera, aldaxketan da gelditu; niri hala zaut gertatu; ait'amek naute salbatu: eskerak deiztet bihurtu.</p> <p>Mendietara zelaitik, Garaz'n'Amikuze'tik, Zubero'ra Lapurdi'cik, urguiluaren arbola zauku hedatu denen gaiñetik. Aski handi da ingoitik; pika dezagun efotik, betikotz Eskual-Heritik.</p>
--	---

450. ARTZAIN TSA MENDIAN

Zelaietarik ikusten duzu gure etxea mendian,
 Eta gorago etxola hura haroka baten aldean,
 Mendi kaskoan, andre gazte bat artaldearen erdian,
 Mi nago hemen ardien zaintzen nere kilua gejjan,
 Egon ditezen nere aitamak bakotxa bere lanean.

Goizetan utziz egun guziko aitamen begitarte,
 Argi bastean idckitzen dut eix.ola harén atea,
 Alarazteko' mendi gaiñean ene artalde maitea.
 Han iraganik, bake gozoan, argitik ithun artea,
 Bozik daramat elxerakoan kaikua esnez betea.

Hefiko ene gazte lagunak nitaz dira urikaltzen,
 Heien josteta zoroetarar ez naizelakotz kurbiltzen...

Bainan gaixoek eran bezate zer zorion duian galtzen!
 Bakea eta librotasuna osoki ditut gozutzen,
 Eta menditik ez ote dut nik gauza edefik ikusten?

Argi-hasten histu orduko artizafaren argia,
 Nik ikusten dut iguzkiaren agertze miragaria,
 Bainan oraino ilhun dagozi zelaiak eta heiai; .
 Ohean dago ezin atzariz hincar gazte nagia;
 Noia ezagut dezake handik hemengo neure loria?

Eliza-dore goren hura dut oroz gaiñetik ikusten,
 Eta ezkiak efepikatuz beria du inbarosten;
 Bi aldetako mendi auzoek oiharzunka ihardesten,
 Haur denboratik huna baititut toki berean aditzen!
 Zorion hunen iraupena dut Jainko Jaunari galdatzen.

Ordu berean liedatzen ditut 'usas alderat begiak,
 Eta ikusten araintzariek dituzten untzi tipiak;
 Iduri dute pentze" gainetau dabiltzan altxa liliak,
 Halaber dira *xiv* fixalean bekien bela xuriak...
 Oitoitez. nago suntsi ez ditzan itsaso lotsagariak!

Ez ba'dut ere aditzen ahal hiriko kantu ederik,
 Entzuten ditut bas-jhiziak alderdi guzietarik:
 Kukuak kuku pago gaiñetik, eperek kantu beretik,
 Xori tipiek arboletarik, xoxoek sasi barnetik,
 Heien titxoak etortzen z:azkit bihotzera bihotzetik.

Haitz eder baten azpira noa otruntzaren³ egiteko,
 Uda-liliez beztitua den soropila dut jartzeko;
 Ardi-bildotsak eta Xuriko aldean ditut lekuko,
 Ama maiteak emanik ba-dut behar dutana jateko;
 Erasiaka¹ dohan xifipan ur garbia edateko.

Afatsaldetan begira nago zoratua kanpoeri,
 Nola egin den denbora gutiz zeru ben bat iduri:
 Pentze, mahasti, baratze, hefi, etxalde eta jauregi,
 Zenbait lapurtar nun izan diren hor dira obrak ageri,
 Heia dutenez Amerikatik urhea nasai ekari!

Bertsu baukien aditzaleak nahi luke orai jakin
 Artzaintja hori bere mendian egon behar den mutxurdin.
 Bai egonen naiz, ez ezkontzekotz hitzeman dautanerekin;
 Bainan maitea Amerikatik jinen baita zerbaitekin,
 Bi menditarek nahiko dugu iiitzari ohore egin!

1) hacer pacer; 2) pradera; 3) coivikla; A) murmurar.

451. LIBERTATEA MAITE

Eskualdun garbi batek ote dauka deusik
Libertatea bezain gauza aberatsik?
Ez, ez, batentzat ez deus, hain baliosik.
Zorion hortaz baizik ez baitu ametsik,
Hori gabe ez duke bizitze urusik.

Munduko gazteluak den edeíenean,
Lausengu, jan-edan on, guzien artean,
Eskualduna ez dauke han, bertzen menean,
Nahiago du izan librotasunean;
Mendian berak egin etxoía batean.

Eskualdunak bakea du beti galdatzen,
Zeren libertatea gerlak dion kentzen;
Bertzenaz deusek ez du nehon ikaratzen,
Lehoin baten pare da etsaier oldartzen,
Buruzagiek dute hortakotz maitatzen.

Orai bi mila urte, hainitz Eromano
Cerlan etori ziren Eskual-Heriraino.
Kantabre hazkar heiek zioten oraino:
«Nahiago dugu Iííí, susnetitu baino!»
Hitz hori ez da galdu orai arteraino.

Eskualdunak zertan du laxatzen gakoa,
Harén libertatea dagon atekoa?
Botu bat duenean zerutikakoa;
Hartan obeditzen du umilki Jainkoa,
Eta hartzen ordena bizi guzikoa.

Libértate edera, gauza bahosa,
Jainkoa zerbitzatuz, giríxtino gisa;
Igandeak begira ahal bezain ontsa,
Gero biba pilota, bleka eta musa,
Hori da Eskualdunen bizitze urusa.

Libertatea kendue, ote da gai denik
Eskualdunen biotza, xarma dezakenik?
Ez da lorerik eta ez landarerik:
Gernika'ko arbola daiteke bakarik,
Arbola saildu harek ez baitu parerik,

Eskualdunen artean ez dugu aditu,
 Egiazko fedez ez denik argitu.
 Eskualdunak orotaz azke nahi baitu,
 Satan'en biuñetik aurean libratu,
 Geroztik mamu harek begietan gaitu,

Nere gudua huntan dut akabatuko:
 Biba libertatea Eskualdunentako!
 Jainkoa otoiztetik ez naiz baratuko;
 Bakezko bizitzea diot galdatuko,
 Eta gero zerua eternitateko.

432. IKAZKIN MENDIAN

Gazterik liasi nuen gogoa alhatzen,
 Bakezko estatua zein ote zaiteken,
 Ez bainuen kausitaen egonez herian,
 Hortako jafi nintzen ikazkin mendian.

Urikafi nautenak dira enganatzen:
 Urikalgariago ditut ezagutzen.
 Bake osoa nun da nekien artian?
 Ni hartaz gozatzen naiz ikazkin mendian.

jaun onari diozkat eskefak bihurtu;
 Lagun zoro hetarrk bai-naiz afdaratu.
 Beude beren atsegin galkoren erdian!
 Prestuki biziko naiz ikazkin mendian.

Mendiko ur-xiripak dohaz erasian;
 Xori, xoxo, epefek... kantatzen sasia;
 LTrso-ihiztariak arbolen gainian...
 Nola trista naiteke ikazkin mendian?

[gandetan Mezara menditik naiz jausten;
 Jainkoaren manua hola ez dut hausten.
 Egun hura gozatuz ahaiden erdian,
 Gero aste guzia ikazkin mendian.

Zapetaín, sastre, liarotz, zurgin eta hargin,
 Hek, hirian lanean igandearekin;
 Astelehena besta, gero min burian!
 Ni zuhur eta sano ikazkin mendian.

LAU GIZALDI: XIX

Gizon gazte, lorios, merkatukaria,
Jan-edan onen zale eta jokaria,
Ontasunak horela goaten direnien,
Eranen duk: «Hobe zen ikazkin mendian!»

Ene anaia goan zen Amerikan barna,
Laster zerbeit egiñik uztekotan lana;
Egun bezein aberats zen sortu zenian!
Hobe lukela, dio, ikazkin mendian.

Lili-afosa hainitz ba-da baztefetan,
Cazteen xoragaii hefi guzietan;
Ez naute enganatu ni orai artian;
Lorerik gabe nago ikazkin mendian.

Igande bestetan dut garbitzen lar na;
Plazara naiz agertzen ongi apaindua;
Afai dut arpegia, Intz onak mihian.
Nork ezagut nagola ikazkin mendian!

Osagafia ba'nu zonbeit urtez bola,
Zahartzean utz niro mendiko etxota;
Ene molsa luzea goritu denian,
Zertako egonen naiz ikazkin mendian!

433. ITSUA ETA SASTREA

Eskualdun bat zen itsu eta bertsulari:
Atez-ate zabilan, iloba gidari;
Soiñeko eta diru, janari, edari,
Nasaiki biltzen zuten bertsu eman sari.

Zuhur gisa baitzuten sos guti xahutzen,
Piko baten azpian eltze bat zaukaten;
Hiru ehun ubera harat bildu zuten,
Bainan gaixtagin batek ebatsi zioten.

Bere gorde-lekutik galdurik eltzea,
Bat zagon hatsperenka, nigarez bertzea.
Kobak eran zion: «Osaba maitea,
Hora zer den kanpoan gauzen gordatzea!»

— «Azkeneko aldian hemen ginelarjk,
Ikusi gaitzuztela ez diat dudarik».

— «Bai, sastrea heldu zen, pegara beterik,
Behatu zuen guri, bainan urunetik».

— «Iloba, gida nezak sastrearen gana,
Adi dezan bertsu bat itsuak emana:
Cure eltzea ba'du harek eramana,
Ba-zakiat nik hura zer gisaz engaña».

Kobak eran zion apal belianra:
«Sastrearen erxerat orai heltzen gira.
Iii faltsuan dago leiliotik begira,
Ez eran liitz gaixtorik, zuhuía ba'zira».

— «Iloba, gida nezak artoski bidean:
Zerbait daiat utziko, azken egunean:
Ehun luis baitiat pil<0 baten pean,
Bertze ehun emanen, bihar an berean».

Sastreak bere baitan: «itsuak etzakik
Hartuak ditudala horen sosak, handik,
Eltze hau, diruekin, befiz han emanik,
Bertze hiru ehunak bilduko tiat nik».

Sastrearen agintza balios izan zen:
Biliaramun goizeko, eltzea han zuten!
Ilobak eran zion: «Hemen dugu, hemen!
Oi, zoin ongi sastrea enganatua den!»

— «Moltsan behar diagu dirua ezafi.
Lurpean, hola hola, utzak eltze hori,
Eta emak barnean bortz edo sei hafi,
Sastreak aski pisu altxa dezan sari».

Itsuak sastreari: «Erak, to, egia,
Atzo bezala dukan arai arpegia,
AJa trixterik dagon, doian jafia,
Dirua erain eta... bildurik hafía?»

— «Itsu Harpagorj, zikoitz, laido emañea,
Hábil, eta ez kolpa ene ohorea!
Dirudun ba'hajz ere, eta ni gabea,
Ba-duk aski zorigaitz hire ilhunbea!»

— «Ni itsu, ilhunbean, hi sastre efomes...
Dezagun lagun elgar biek ditugunez:
Nik egiten haut jabe ene ontasunez,
Okertu nahi ba'nauk hire begi batez...»

454. MIXELEN'GO ZUBIA

Mixelen'go zubia, zubi famatua,
AfaiiUia.rVetid.ako toki hautatua;
Haize hcgoak han du azkara xktua,
Niri laster egin dauc xapetaz cracua,
Xapelaz tratua.

Hanieka orenetan, oraino barurik,
Zubi hartan araintzan ari ninlzelarik,
Araui bat naukalarik ainuan (oturik,
Haizeak erenian daut xapela burutik,
Xapela burutik.

«Hasafc 'leidu hintzen, bozturik mendian,
Niri niendekatu haiz, liobenik ez nian...
Zer buen hartzekorik ene xapelian,
Gisa horran sart¿eko bartula urian'
Hartuta urian?

«Apezari burutik xapela kenizia.
Barkatu eran gabe, hoi duk ausarfzia!
Hegoa ero zela nian aditzia...
Noiz ikasi-gogo duk zer den zuhunzia?
Zer den zuhurtzia?

«Hastiabaria haiz, egunaz bai gauaz,
Oro erokeria; ez dakik zer nanas...
Ez dnka ufikirik egin dukaii lanaz,
Giza hunran emanik apeza buru-has?
Apeza buru-has?

«Nungo Satán gofiak igoria hintzen?
V-.z haut ikusi ere xapdaren hartzen!...
Hartu dukan lekurat ez ba'duk bihurtzen,
Jakinen duk enekin zertarako baizen,
Zertarako baizen.

•«Haizea, ¿zanen duk jusciziaz gerla,
Segur duk preso ere harturen binela;
Baiona'n galtzen ba'duc, Pau'erat apela,
Ez ba'daurak bihurtzen ebatsi xapela,
Ebatsi xapela.

«Apezen xapelari aski aiher denik
 Ba-duk, bai, mundu himtan, imiz&az bertzerik.
 Kentzen alia! ba'luzte bik bezain ixilik,
 liz ginezakek ibil buruan xapelik,
 Buruan xapelik!»

436. MUTIL ZAHAR BAT BERE MAHASTIAN

Aitak eman zerautan zerurat juaitean
 Enezat mahastia hartzeko lanean;
 Arta nezala,
 Aitak bezala,
 Haiiitzur eta jora,
 Laguntzat hor nuela... *sotoko¹ opora¹*.

Etxe xuri fipi bat badut mabastian,
 Sagar, udare, piko, mertxiken artian,
 Etxe aitzinean,
 Loren erdian,
 Baratze alora,
 Dutzuluaren' pean... *soloko opora*.

Mahastran xoriclc goiz dute kantatzen,
 Orduan bozkarioz lanari naiz lotzen;
 Cero zatt basten
 Bihotza hozten,
 Agortzen zintzura;
 Laster dut eskaratzen... *sotoko opora*,

Ez dut ihii i lar gisan gosari tikia,
 Bixkotxato batekin edari bixia,-
 Nik dut ogia
 Axal gorja,
 Bai gasna gogora;
 Eta amo xuricik... *sotoko opora*.

Neguan ez da deusik eder mahastian,
 Aldaxketan inolkoak' agertu artian.
 Ikusiz human,
 Osto artean,
 Lantzen pikora,
 Nola ahantz dezaket... *so/oko opora?*

ígandetan debotki Meza dut entzuten,-
Cero lagun onekin plazetan jostatzen.

Han dut aditzen

Nitaz efaite:

"Zer mutil gotora!

Ez ahal dik hastio... *sofoko opora*».

Gorputza baitut sano, arpegia gofi,
Hortako dute nitaz zerbait eran nahi;

Bainan ez naiz ni

Nihoiz ibili

Oraino mokkoía,

Izanagatik maite... *sofoko opora*.

Badu: moltsa luze bat urhe^ hanpatua,
Ha/ere ezkontzeko lotsaz gelditua;

Beldur bai-nintzeri

• Gerta zadien

Andrea mokofa,

Eta hauts ostikoka... *sofoko opora*.

Ene gazte-lagunak ezkondu direnak,
Haufez beteak dire orai gehienak;

BaJ ute ere

Bertze hainbertze,

Ez naiz jeloskora:

Haur hainitz bezain on dut... *sofoko opora*.

Heriko zahar batzuk, sotorat etoriz,
Han idukitzen naute lehertua ifi.z.

Konkofek kanta,

Mainguek dantza,

Oihuka elkora...

Gora •zahafak eta,, *sofoko opora!*

Burlaka basten baita artzaiña menditik,
Zaharek efepostu niahasri gaiñetik:

«To, edantzak hik

Xifipakotik,

Gibel alde z gora,,

Guk husteko denboran... *sofoko opora*».

Opor ori ez baitzen andrentzat egiña,
Hekier dut eskaintzen gateluto bana,

Hastio naute,

Eraiten dute:
 <Donado zingora⁵!
 Xehaturen ahal zaik... *sofoko opora**.

Bertsu hauk egitean ipar goxoa zen;
 Sotoan ari nintzen arnoen aldatzen.
 Donado hemen
 Zein ongi naizen,
 Egin dut a it oia,
 Tente xutik aldean... *so/oko opofa*.

1) bodega; 2) escudilla; 3) ca ai I la; -i) racimo, 5) avaro.

J. B. DUKOS MIRIKUA

Sendagifceu artean izan dan? gure euskerak zenbait maitatzaile, ta bikain, urduri, a riga ria k atan be; bi otz ζok o ko zira ra eztiak eguzkitan blei-blei ezaf ebazan, eusko-)autzi gartstn apainduta, Donibant-Loit2un'eko seme ta Humboldt et» Duviosiu jautieo adiskide anudi onek. 1743-XI(-2an jaio zan, ta **1828'ao i**).

456. GURE MARASKA MIÑAK

Cure ma/aska miñak, Jaunak entzun ditu,
 Eta gure burdinak ditu pofoskatu;
 Hementxe gare, beraz, anaia maiteak;
 Egun beltzen ondoan, ditugu xuriak.

Orai amo goxoa h uf upa dezagun,
 Orai heriko lufa saltoka jo zagun.
 Zatozte gure ganat, utz dezagun hefa,
 Elkari dugun eman bakezko musua.

Zer irabazi dugu han-emen ibiliz,
 Zokoz-zoko gordeka, baztefak ikusiz?
 Hau da libertatea, galdu da detxirna!
 Horixe da bakafik apezten lastima.

Oi, zer egin zarete olata zuriak,
 Afoltze fresko, gapoin-ezko-xirioak?
 Can da denbora hura, gan bein betiko,-
 Nork, beraz, lege huni dio barkatuko?

Hora non den fedea heri hautan hotztu,
 Cure kopa bezala bihotzak agortu.
 Emaztekiek berek, elkafen artean,
 Sudufa sartzen dute apezten gauzetan.

ljt-"« gifádi-n d>ubu -Zei .ti •***>!"
fiiitutrñ iiialu-.iiciU urandiu nai iln'-
MIIII di iukiñliaii, agor bai bctab.
Atiionk nian Cabr, uin htM rtr.i.i

ítem. amo ; D U U ;tui UM dengU".
ttaUim, AK* v,, | lupar ona dugu*¹
E'u'lia'fci) ludrtait iliirn "OI dI b í U'
Mokil*, K"t >***-tU, liiHUI/fii dut"»

JAN IJATITL EUZANBUWU IPA;ABAL

MiUHI. | < - > » M til'n -OII-J. I » VIII H » CuM-afel hat* Mftl
II IUu.k. ••<•!_ nona Oin-, tt-> m o n i H U n l i i a l m i i i l . L w t
••W i * --O» -M b f c k t M - . l i l — l . , n . U » - K « (B e i - * * ¿ J M I * . a a u a
• I M i , « . w . « k o) * t t / U m I J — I h - i n : i M i - . 1 I I - , — I I « . . * * * * > •
-> • H - . I I I I I . I I I l u í » H H I I M - i i U - f a i • • • i l i t * ; l i » - " * t o ^ » - " . * * M -
l i » I I I I U i u i • i t n m > i > r » U r » I t - - - l i * - i 1 U 1 m " - * * * < • .
« m - - * - l - K - U * • b r * M > l - a i • H u i m f t t
l . ^ . l i - n t - - i l - - « - H | « H H i l l t H - r " i < 1 j
t U I (. - « * - « * * « - . t a x i t t - 1 1 1 . - . . -
••M u i i a i i i . . b i . H I I H I > i - l . » — a u • • n - a a t i n t J a i H a i
* « * » P l » * * * » < • • • > • t _ * t a i - n ú » • • * * * w i a * r + i • • U i n t o a z u - a l
« - W ' i > H t - M . — « ^ . . . . i . h i i l l i - i - n i - U M M T * * - - * - " " « "
• • • • • - • • . • • ' . • ^ u - r i U > - i t < M u - (* * > - E , f c - . - n .
l > - u . - t t - l • « (l i l i a » l n i 4 - « * * * » . r • 4 C - U K f » < > - • • * * * * » * | -
M - M a n W X i n M a t — l i l I I — * . - t r i l - I M • • (- * « ' • » - • • * * » > a * * M j .
i - i x - u I I n M n M i - M | l t a n M i (k W - ' f » » i t - » - * » m « B n o n
* B . l « l * * * . i l » * M l i H | a f f > - M - , M r (i i i " i " l * i

iV. AGUil NKQ* MüAIAtfl

I U U H U ihvuc" dut. •••lirt> ituna*
« w w jiWknr- (MUBI wt !«r»
liiiniU' dut HÜtmt, lanen Hindi**
txk-U iMuiriti tu uf*i»ti m li

Eil<U, n* «« duk ik tuMn tiBií"
Ulii'ir-i IB» tu». oit duu itfo-rteTi'
Mutillak l«diilp*lik djutek du.rd«*l".
Mi* tuan- uruudlffk In-Uuieo-

I .indahii UnEllca, I H M I H iitrii|<"<*(,
Imlikn htdain il ulu i l i i n U n i .
Ailiimk. aikll-. l»i» li I.III
< > i < " i (« n l » « " t d K u h A n - » r n v V o a .

Nik ere dut otoizten Birjina Maria,
 Baserietan galdu hawren gidaria;
 Neretzat otoi dezan ardiets² grazia
 Bakean kausitzeko nik egun Hefia.

Mendiak utzi ditut ufun gibelean,
 Hería dut ikusten jadanik aldean.
 Zer duk, ene bihotza, saltoka barnean?
 Ote duk huts eginen herirá heltzean?

Agur, agur, hefia! agur, sor-lekua!
 Agur, nere haureko leku maitatua!
 Jainkoak aditurik haur baten oiua,
 Hire gana duk haur bat egun hurbildua.

Mendiaren begitik hartuz zehafera³,
 Iduri xingola⁴ bat, aldapa behera,
 Bidexka, hi xuxen haiz jausten zelaiera,
 Xuxen ereman nezak ahaiden artera,

Bide egiko haitza, zenbatez hauíean,
 Igandetan mezzatik etxera sartzean,
 Zenbatez ez nauk jari, amaren aldean,
 Hire adar lodiek egin itzalean!

Baratze gibelesko elori xuria,
 Beti duk begiratzen haureko tokia.
 Hik bezala zertako, aldaska garbia,
 Ez diat sor-lekuan higatzen bizia?

Bainan nere begitik nigar bat da jausten;
 Bozkarioak darot bihotza gainditzen,
 Etxekoan boza dut jadanik aditzen;
 Jainkoa, darozkitzut eskefak bihurtzen!

1) ya; 2) jaritxi; 3) sarkalde; 4) zinta,

438. GAZTE HILTZERA DOHANA

Hogoigaren urtera ari naiz hurbiltzen,
 Eta nere oiñetan tonba dut ikusten.
 Ni zertako mundura etoria n'mtzen?
 Ondikotz! ez sortzea neretzat hobe zen.

Sekulan zoriona zer den jakin gabe,
 Hainitz dut nik lurean izan atsekabe.

Lore sortu orduko histu' baten pare,
Biziaren uztera guti naiz herabe. •

Eripa noia doha menditik behera,
Iguzkia denian iduri zilhafa.
Ni ere bala noJa mundutik lasterka,
Herioarekilao ari naiz bofoka.

Ez, ez, enau izitzen, ez, ni herioak,
Laster ken dezadala bizia jainkoak.
Seaskan galdu ditut nere burasoak;
Zer diren eztut jakin eíxeko gozoak,

Aita-ama maiteak, zertako mundutik
Zerura goan zineten, ni hemen utzirik?
Ez dut nik mundu huntan izan sosegurik,
Ez baitut ezagutu amaren musurik.

Hamazazpi urtetan, zorigaitz dorpea!
Izar bat maitatu dut parerik gabea:
Aingeru bat zaiteken zeruko umea;
Nere bihotz eritik jua darot bakea.

Nahiz, aingeru ona, ez duzu sekulan
Munduan jakin zenbat nik maite zintudan:
Urus zarenaz geroz Jaunaren oiñetan,
Ez nezazula ahantz zure otoitzetan.

Anaia bat ba-nuen haura nintzelarik,
Soldado jua zen eta nik ez dut befirik:
Aita-amekin dela ez daite dudarik,
Niri begira daude hirurak zerutik,

Abituz ba-narama nere oiñazeak,
Burasoen aldera deitzen nau zorteak.
Nork ditu artatuko', aita-ama maiteak,
Zuen tonba gaiñean nik eman loreak?

Nere gorputz flakoa luferat orduko,
Nor ote da munduan nitaz oroituko?
Nere ehortz-lekura nor da hurbilduko?
Lore befirik ez da neretzat sortuko.

Mendian ur-xiripa, harien artean,
Auhena eta nigarez jausten da bidean,

Izan nahi bai luke zeiai ederean...
Hala nire egunak ba-doaz lurean,

D) igartu; 3) zaindu; 3) mífiri.

459. XORI KAIOLATIK IHES OOAN DENA

Kaiolan nintzeuean, maiz nindagon triste,
Kanpoan lagunetan bai nuen sineste,
Librotasuna ona zela nuen uste

Orai arte

Amets, amets zoroa! hik egin nauk kalte.

Ba-nuen zertarik jan, bai eta zer edan,
Deusen exkasik etzen enetzat kaiolan.

Bainan guzien gatik, nintzen erenjturati;

Ba-nuen ian,

Aski zabalik ezin arterik atzeman

Ene artatzailea¹ fidaturik nitan,

Atea idekirik behin tití zautan,-

Nahi nuena egin orduan ni Kautan.

Lorietan,

Lagunetara laster goan nintzen airetan.

Lehen ni usatua lo trunkil egiten;
Orai huna ber) bat zer dudan aditzen,
Gau ;bizi batzuek direla ibiltzen,

Xori biltzen,

Aztaparen artean dituzteia biltzen.

Gaua? beldur btziart, egunaz ikaran,
Non-nahi ífiskntzen sartzea segadan';
Holakorik ez zaitan burura, kaiolan

Nintzeuean.

Zoin i^aiikiago naizen, hobeki ustean!

Hegaltoak oraino ditut laburegi;
Nik nola ihes egin belatx gaixtoeri'?
Bertzeak bezain airos e?. naiteke segi

Lagunen

Zer lana Eman dudan ene buruari!

Ene hegalak aski luzatu orduko,

Uria akabaturik negua hasiko;
 Befiz uda-iehenik ez da etoriko
 Enetako.
 Izotz, elur, hormetan³, nola naiz biziko?

Gaztea nahi ba'da egon seguruan,
 Ez dadiela eror nik egin hutsean.
 Bainan, asmu hoberik harturik buruan,
 Deskantsuan,
 Egon bedi kaiola ongi zefatuan.

[¹) zaiudaria; ¹) lazo; ³) lei

440. SOLFERINO'KO ;TSUA

Harmen hartzera deitu ninduen	Ene amaren begi samufak
Gazterik zorte etsaiak.	Betiko zaizkít estali,
Urundu nintzen, heri alderat	Makeñoaren begitarreak
Itzuliz usu begiak,	Behin betiko itzali,
Itzuüz usu begiak,	Behin betiko itzali.
Zorigaitzean bai-tut ikusi	Lafainetako haritz, gaztaiña,
Soiferino'ko hegia!	Mendietako irun:
Alferikan dut geroztik deitzen	Horiek oro enetzat dire
Iguzkiaren argia,	Amets histu bat iduri,
[güzkiaren argia.	Amets histu bat iduri.
Nihoiz enetzat ez da jeikiren	Ene herían, gazte lagunak
Goizeko argi edera,	Kantuz piazara dohazi,
Zeru gaiñetik nihoiz enetzat	Eta ni beltzik, etxe zokoan...
Diztiraturen izara,	íri egiten ahantzi,
Diztiratwren izara,	Iri egiten ahantzi!
Betiko gaua, gau lazgafia!	Oraino gazte, gogoz ez hoztu,
Begietara zait jautsi:	Eta biziak lotsatzen,
Ene beria, ene lagunak	Dohakabea! zer eginen dut
Nihoiz ez behar ikusi,	Jaunak ez ba'nu laguntzen?
Nihoiz ez behar ikusi.	Jaunak ez ba'nu laguntzen?

Ai, aski hola! Jainkoa, barka!
 Begira zure haufari,
 Kotsolamendu zerbeit einozu;
 Noizbait duzun ufikari,
 Noizbait duzun ufika_n

441. Ai BASOAK

Mila bat zortzi ehun eta
lau etan hogoiean
bertsu-befi hauk eman dire
aire zahar batean;
gure aitaso kantabreak
lo bai-taude lurpean;
ez ote dire atzarjko
aire hau aditzean?

Mendi gaiñetik basten ba'naiz
kanta hurten kantatzen,
oihan zokotik, oihartzuna,
zer dautak ihardesten?
Hobietarik attasoak
ote dire mintzatzen?
Zer haiteke, hi, oihartzuna,
hefen oihua baizen?

Gure aitaso kantabreak,
mende zahafenetan,
gu orai gisa hedatuak
alhor hautan beretan,
anaiak ziren: «Guziak bat»,
mendien bi aldetan:
Jainkoa xoilki zen efege,
Euskaldun etxoletan.

Nork ez dituzke gure aiten
belantriak aditu?
Ekaldefako zonbat etsai
hek ez zuten suntsitu!
Semeak aita dik iduri,
zeren nehork ez baitu
bere herían, egundaiño,
Euskalduna garaitu.

Larun, Mundafain, Altabizka ,
zuen hegi mutu rak,
mihise batek bila gisa,
gorde ditik elufak;

laru baietza orai ere
azaletik haitzufak,
ikus gintzazkek agerian
aita beren hezuñak.

Eíeka zepo-ziloetan¹
bizi ba'da belea,
toki goreta aranoak
eiten du ohatzea,-

hala mendi bizkaretan
Euskaldunak Etxea,
biek andizki du te tako tz
maite liberta te a!

Zer da liburu zahafenek
irakasten dutena?
«Hurunegitik heidu dela
Euskaldunen omena,-
ez daki tela noiztik duen
Euskarak hastapena³...»
Zeren Euskara baita naski
mintzoetan lenena.

Jakintsun batek, aditu dut,
nonbait efan duela:
«Euskaldun izan baino lehen
gu erdaldun ginela».
Ixilik ago, ahal ba'duk!
To! jakintsua ergela,
ez efan guri aranoa
beletik heldu dela!

Hire amaren besoetan
lo agoen aurtxoa,
aingeruek in ametsetan,
ifiz ago, gaixoa;

efegerentzat on ba'dire
pordoin⁸ eta koroa,
hobeago duk hiretako
amatoren altzoa!..

Nola bitundan* arbolan
ds ngit-en mal*.
bakotxak luí' *;>- l'liu
heti min* detala)

Anaiak {tai luk Euskaldunak,
mat ere, o «la,
IJTI ren ba'gine «Guziak buu
Irtirliayu btiala!

•Hi. IKUSTIiN PUZU OOtZBAN

Ikuild dum goizean
arg'í hasitn denean,
mendi ln balín gaiñean
ene ípiíu aintzin niri bai,
lau hall: andotcii erdian,
iaV.ui xuri bat alean,
i lnri no hai aldean?
Han bt?, nai n(bakean.

Nahiz CE den ga-rr1n>,
mail* il in nik mMekua,
arien aiiek hautacua
Etieiik kanpo talt Iduri* ten
nonbeit naitela galdita;
nola han bai-naiz i o tt ua,
han «i-tk.i dut mundua,
Kalueii ei ha'dul zenizua.

Eitean ditut neceak,
ahí hi, haitzur, gol deak;
nitari eta hrdeak¿
jazkn hlhieZ¹ dltuí oraino
zoko guziak beteak
Mol* iragan unea*
limiten ba'du bertzeak?
Ez gaitu hilen goseak.

Landako hirut behiak.
ewtici hanpatu ditfiak,
alune ela crgiak-,
bi idi handl kopeta mil.
bizkai beIn, adar handlak,
zikira', bildots gutiak,
ahuntzak cta aldiak,
neieak dire gu mi.

E. da munduan gizonik,
eregi nk er ix i tuzerik,
ni bezein u-u-a denik,
badut andrea, badut «mea,
ba dut alaba ere nik,
Oiatim ona loietik,
ontasun a'.i beit «tik,
zer behin dut geluago nik'

Corlean hat i? lanean,
-rau* baldu denean,
nausia naiz ma harnean.
-orhiioo ba- ona dut aitu
nik ¿maitea haiutan,
ez du melle egunean
•..nuil.i une gabean
vingai' hciuíik eltzeon

Piarís ene -¿«mea,
rulúz oi at no gaztea,
da mutiko bat ernea,
goizean ganik bazken' erdira
U dainnu artaldea,
ieg.tu- ene bidea.
nota banu egitea,
ez du galduko etrea

fcie aljbn Katalin,
bere hain r ha urtekin,
ongi doha amarekm,
begM ditu amak betala
zun tola' betin urdin,
uate dut dc-nboraiekin,
orai ko il-urareVin,
andi*. on b»_t dion egin.

M d i U H M W I - l i i t i

Ei du«n behar lufM*. '!(< Mtçf* «l-»l. ••i) taa-aia a>«M*n, *• AM bahatak trkiiliii ,i)tr-i in-* turbo «rin, non ei duen iiihiinvan um i mina otdu denean Mu bil gatt -IJn* 'i'•»• It—•— li— » » «it*r<».<)-s--«-1 "í ll—rnncnio	Ene >Mr«• Matia •i .l., aitlic bal handia, ha irun eniKr garba, iÜ bal(II([It h» dul «Min nik beha ¹ iludan garn iila --.'tt" dut giaia. IUbVHtd k a
---	---

« 3, XORI PKÓIKCT.MÍA

Soi !<kui ni ft/ 11(11». QftUKot* bil» hehif-t ¹ Jainko ona ui'UMu ja ben BH-n-i"! IVnudisu ku ufduluí • W U mak-cn loter. •ona» bu brUln aaut bMI (Mt*b» iiiikh-gilcí Neie gaitai linn urumlik 11"i (••eiii. imluHua, ai botarik hurhtleru Ja bete pm-j i*I » A Ua-ha (ofT-i-f ixíiKín huft aun «fan tahariiui (.«<*» pean Tingo bai ma hr jal nean du burua •'mu lu.-fi lo rritik «••o mail». K.V-i.. aiI K U «i bire jam bana*) nu-V hre aldean. !• l i . i (jpuiiV tatfm flamear, bainan geni bango brfici O-Oll huli 11 Uriill 111 Oiu» baili bai. loria. heti m»i>ku ljeiir;: Kin nik ume-.	mmm balu »»j-b-4«í ea ---•ti* Ufan on b-4 Vi. ñu ni» oha*ahaaiii gibe, maite III»»*.. ,UII-I_ <u>Aljarhlrti.HT.il</u> bidi, bar.l«... ibili, UM l «Muí i un pa bc jin <u>luVil</u> «rtU -tb-b. <rw IrJiul- illu <u>kna-.ll</u> n a b k n d h M , •na en haaMek.iao -.Jiord-iiiiiii bila Xot'i». InbaRiiUnk ii,nçin jni! i- aidean n ahal dul ton pitm maite nun min man ¹ Hall tala, ,, ,, ,, ,,t.. bcAí hrñni haltiaan lp" in b»i 11411 batekin nau m a i t-oha jitlurail Xori (oa oan Jroaaii on nak ero- den botan. bein etor -; inlnn lieUnfiiuui (lúea". fS-ttiffia. bania-n ba duh t-ete i neu ü tetan, miak, otoi gn 10a libio Imiik -karditi.iJm ¹
--	---

HA. GIZON ZUHURA

Jakintsunen arabera nork berak du berea,
Mundura agertu denean ekafia zortea;
Jainkoak egin bezala nik maite dut nerea,
Nahiz ez den jenden ustez zorionez betea,

Zanaren eran ederez hola bainaiz oroitzen,
Trebes heldu diren gauzak nik zuzen ditut hartzen,-
Aitak zarautan ikasi, gizon zuhufa baitzen,
[fiz hartuz zorigaitza zorion bilakatzen.

Denbora eldu den gisa hartuz behar denean
Aste guzia deramat bihotz onez lanean,
Argitik iluneraino beti leku berean,
Bike¹, trukes⁵, ezten eta martiluen artean.

Jafi ba'nindu zorteak eregeren tronuan,
Efege zen gertatuko nere tresnak eskuan;
Galduko ginuen naski biek gure tratuan,
Egoatea hobe dugu beraz garen lekuan!

Zoroak ez duenaren beti du gutizia³,
Atsekabeen bizi da nahiz bertzen Ongia.
Zuhur gisa nik baitakit labur dela bizia,
Iriz nahi dut iragan, ahal ba'dut, guzia!

Maite duen zikoitzari nik uzten dut urhea,
Zilarik ez dodanean aski baitut kobrea;
Naliiz izan aberatsek bizi-modu hobea,
Ez dute nik baino lehen akabatzen urtea.

Nere gisa zenbait ba-da, zorionez, herian,
Alegera bizi denik zuhurtasun handian;
Basoak eskuan eta hitz edefak minian,
Gu bezelako guti da zeruaren azpian!

Mahainean lagunekin naizenean jafia,
Naizela zait iduritzen munduko nagusia;
Gizonik aberatsena pobre bat da handia,
Guk bezala berak ontzen ez ba'daki bizia!

Jainkoak maita dezagun eran baitu laguna,
Biar dugu lagunentzat egin ahal duguna,

Adiskidek arpegia dutenean iluna,
Gurekin etofiz dute kausitzen osasuna!

Hiltzen naizen egunean adiskiden bilkura¹,
Soka-dantzan etor bedi ni lo nagon lekura;
Zuhurenak bota betzat azken hitz hauk burura:
«Ifi hainitz egin-eta jua da bertze mundura!»^j

1) pez; 2)teqazas, 3) anhelo; 4) reqnién,

445. BESTA BIHARAMUNA

Igaran besta biharamunian,
Berek dakiten xoko batian,
Lau andre: hirur mutxurdir, bat alarguna, jafirik itzalian,
Han xabal bat belaunen gaiñian
Ari ziren, ari ziren trukian.

Zer ote duten nik jakin nahi
Pitxafarekin bertze jaun hori;
Zoroa du biribila, moko mehea, tente xutik egoiti,
Xahako bat ote den nago ni,
Hanpatua, hanpatua ederki.

Jes! Oraino zer dut bada ikusten?
Zer ba hegalpean dute gordetzen?
Egoitza goxo hortarik, burua tente, xahakoaz trufatzen,
— Bihotzez azkafago zeren den—,
Kuiatoa, kuiatoa ari zen.

Besta delakotz egun herfan,
Apaindu dire handi-handian,
Ederki gazteen gisan panpinatuak, ez patxada txikian,
Bihotz onez partidaren erdian
Ifiz daude, ifiz daude lorian.

Handik ximiko, hemendik ifi,
Haurak bezala jostetan ari;
Gogotik ematen dute begi kolpe bat hegalpean denari;
Hitz bat eran gogo diote sari
Beharirat, beafirat kuiari.

Seiña truk dira zazpietatik,
Tantoz orobat bi aldetatik;
Erori da xahakoa, mokoz-ipurdi, naski odol husturik;

Kuiatoa antxen dago etzanik,
Azken hatsa, azken hatsa emanik.

—Cezufik gabe goazen, Maria,
Eman jokoan ezti-eztia;

Hurbil zan tintzi beltz hori, edan dezagun trago bat edo bia;
Bihotza diñat epeltzen hasia.
Harek zuen, harek zuen grazia.

Zabagiaren seme joria,
Non duk aistiko zoro lodia?

Gaixoa! Lehen birundao xurgatu dautek odolaren erdia!
Hor ago orai, zimufik arpegia,
Kokoriko, kokoriko jaría.

Nahiz zeraukan azken eskua,
Maria'k zuen hasi gudua.

—Trük. —Jo zan- . Maria'k xango, Katixa'k xaldun, Marixume'k hirua.
Mari- Martin, xoratu zain burua:
Lauarekin hiruaren keinua!

—Ago, Maria, otoi, ixilik,
Ez dun ikusi nere keinurik.

Xorta bat edanez geroz, begiak ñir-ñir; zer? ez dun ahalkerik?
Edan liezaken azkafen hortatik,
Catilua, gatilua beterik.

—Ba-zakinagu, tresna makufa,
Ez dunala bik hatsa labufa,

Ez dun, ez, dionan bezala, horma xurgatuz, biribildu mutura;
Ez eta ere goritu sudura,
Milikatuz, milikatuz elufa.

—Apo mutxurdin, moko bipila,
Zeren atzetik ote abila?

Hatz ba'dun gibel aldean, ikusiko dun zenbat naizen abila;
Xuhur ba'dun ago, neska xirtxila,
Ago ixil, ago ixil, ixila.

Kartak utzirik, eta tantoak,
Han zituzten han gero saltoak.

Bakarik iruren kontra, zer eginen du Mari-Martín gaizoak?
Nahiz izan azkar zango-besoak,
Hartu ditu, hartu ditu paloak.

Heriko besta afats apalian,
 Lau gatu zallar Anjelus'iany
 Bat maingu, hlrur saltoka, sorgiñak pues! zohatzila bidian,
 Nik ikusi ditut amets batian,
 Akelafe, akelafe gaiñian.

446. MARIA

Sertzek eran bai-cute oik baño len:
 («Ainitz aditu dela ainitz ikasten».

Uste dut on den,
 Nik dakidan bésala guztek aren
 Jakin debaten,
 Beraz aipa dezagun Maria nor den.

Aztal biribil eta zangar errsia;
 Éskuaren bertzeko zango bia
 Tíki-tikia,
 Goiko bat aberatsa, lerden gefia,
 Erne begia;
 Nolako panpina den ora Maria¹

Erle bat da Maria etxe barnean,
 Eta landan orobat ari (anean
 Bear denean;
 Apaintzeko poliki bein astean,
 Noi-z? Igandean,
 Uztai bearik ez du soinaren pean.

Solas alegera bat éfanagatik
 In freskorik baizen ez dut i?an nik
 Maria ganik;
 Adiskidekin ez du anditasunik;
 Bainan argatik
 ET. eran Maria'ri solas arinik!

Maria'k baratzean ba-du berea,
 Udan eta neguan lorez betea,
 Ereka artea;
 Beren loren artean erdi-gordea,
 Gaixo maitea,
 Bera da politena ango lorea!

Maria'k balin ba'du moltsa oria,
 Merkatuta joateko ba-du saskia,
 Txuri-txuria,
 Afolcze lau dozena, oilasko bia,
 Salduz guztia,
 Zertako dan aberats oia Maria!

Jendek efanagatik al eta oia,
 Maria batzuetan ez jakin nola
 Goibel dagola,
 Bertzetan nigartxo bat jausten zaiola,
 Zer zaio axola?
 Ba-luke nai ba'lu aise kontsola!

Igandetan Maria ziñez panpiña;
 Zapata xabalekin soin motx-urdiña,
 Berak egiña,
 Elizako bidean, arin-ariña,
 Mila sorgiña!
 Efege baldin ba'nitz, zer Efeagina!

447. APEXA ETA LOREA

Neguz primadera zenean jabetu
 Sasi baten begian apexa¹ zen sortu,-
 Leku berean baitzen lorea gertatu,
 Gaixoeke elgar zuten bihotzez maitatu,

Iguzkiak ihintza pizten duenean,
 Apexa doha beti hegalez airean;
 Nahi l«ke loreak segitu bidean.
 Girtainak⁵ zertako du gelditzen lurean?

Lorak: —«Nere besoak ditik ibintzak zefatzen,
 Ondikotz! iguzkiak goizean ufatzen!
 Zertako haiz hi beti nitarik ufuntzen?
 Hi jua eta ba-dakik, nigarez nauk hurtzen».

Apexak: —«Zertako nigar egin, o lili maitea?
 Egunaz iguzkia dun nere jabea;
 Goizetik iorez fore dinat nik bidea;
 Iguzkia sartzean beti naun hirea,,»

Loreak: • -"Goiz guzietz adi6, afatsean agur,
Egunak luze dituk, gauak aldiz labur;
Nere «;gaiez, otoi, ez hadila samur,
Zeren hire galtzeaz beti nauk ni beldur...»

Iguzkiak, goiz batez, zenean agertu,
Lotearen besoak zituen uratu;
Bi maitek zutenean elgar besarkatu,
Apexak baizeari hegalak hedatu.

—«Haize bihotz gabea, zertako heritik
Eraman duk apexa mendien gainetik?
Zertako duk urundu maitearen ganik?
Hegaztfn gaixo hoiek ez zian hobenik».

—«Apex hegal flakoa, geldi badi, geldi,
Utziz bozkarioa, doluan sar hadi:
Zertako haiz fidatu haize gaiztoari?
Lorearen gainera lura duk itzuli!...»

Apexak: —«Maitia, kausitzen³ hau I. lufez estalia!
Jainkoak bere ganat deitu liau, lilia!
Hi lureko liindudan sosegu guzia;
Hil haiz!.. Orai neretzat deus ez dun bizia»

Oraino iguzkia zorian inguruan,
Apexa zenean hil bere sor lekuan,..
Izan baitzuen aski zorigaitz munduan,
Agian lorea du kausitu zeruan!..

1) golondrina; 2)pe<Júnculo; 3}hatlar.

<H8. TAN, TAN, TAN

Tan, tan, tan, tan,	Tan, tan, tan, tan,
Rapetaplan!	Rapetaplan!
Artzain zaharak tafarnan:	Nork jotzen derauku bortan?
Hordi gira;	Behar ba'da
Ez, ez gira.	Otsoa hor <i>dnj</i>
Basoak detzagun bira!	Nihor ez gaiten atera!
Joholio, johoho, johoho, johoho!	Johoho, johoho, johoho, joholio!
Basoak detzagun bira,	Nihor ez gaiten atera,
Basoak detzagun bira*	Nihor ez gaiten atera!

Tan, tan, tan, tan, Rapetaplan!	Tan, tan, tan, tan, RapetapJan!
Uria han karikan: Gauden hemen Amo hunen	Arnorik ez da botoilan! OstaJera, Ez ikara,-
Gostu onean edaten.	Arnoko beti sos ba-da.
Jolioho,johoho,johoho,johoho!	Johoho,johoho,jolioho,johoho!
Gostu onean edaten, Gostu onean edaten!	Arnoko beti sos ba-da, Arnoko beti sos ba-da!

Tan, tan, tan, tan, Rapetaplan!	Tan, tan, tan, tan, Rapetapian!
Babazuza tafapatan! Dugun edan Hamafetan,-	Zer ote dut begietan? Non da borta"?" Airatu da!
Aberats gira gau huntan!	Mahaina dantzan dabilal
Johoho,jolioho,johoho,johoho!	Johoho,johoho,johoho,jolioho!
Aberats gira gau huntan, Aberats gira gau huntan!	Mahaina dantzan dabila, Mahaina dantzan dabila!

Tan, tan, tan, tan, Rapetaplan!	Tan, tan, tan, tan, Rapetaplan!
Ez dut miñik sabelean! Nahi nuke Ehun urte	Zangoek amor bidean! Hanketan min! Gaixo Martin!
Hola egon ba'nindaite!	Urhatsik ez dirok egin!
Johoho,johoho,johobo,jüliohe!	Johoho,johoho,jolioho,johoho!
Hola egon ba'nindaite, Hola egon ba'nindaite!	Urhatsik ez dirok egin, Urhatsik ez dirok egin!

Tan, tan, tan, tan,
Rapetaplan!
Eri txar naiz hjltzekotan!
Sendo nintzan,
Aski edan
Izan ba'nu gau hunetan!
Johoho,johoho,johoho,johoho!
Aski edan gau hunetan,
Aski edan gau hunetan!

449. EMAZTE EDALEA

Munduan ikusten da hainltz bizio,
Hoberenetik ere deus ez balio;
    Bainan halere
Oituz geroz hartan, bertzeak bertze,
    Zor edo hartze,
Ezin arnega daite, aras bil arte.

Emazte edalea da higuingari;
Dabilan urhatsetan, hain Kigari.
    Harén manera?
Zokoz-zoko batetik eta bertzera,
    Sar eta atera:
Sabeletik ez hotza, doha etxera.

Flasko mutur-luze bat, beti gordea,
Ostaturat ba-daki ongi bidea,-
    Ba'litz eraile,
Edari xuri-gofi zenbat zuerte
    Ahal lakike
Ibilirik, senarak deus jakin gabe.

Zaku bat mandatari, bihiz betea,
Irauten duen arte ba-du bakea;
    Gero bear du
Ohe eta atefez egin merkatu;
    Dohainik saldu,
Senara egin liro, ahaiik ba'lu!

Emazte edalea alferketari,
Hauzoratjoan eta, beri-kondari,
    Egun erdiak;
Senara eta haurak, landan guziak,
    Erdi goseak:
Arta guti heietaz zintzur luzeak.

Ama biziotsua, bire hauientzat
Mundurat sorcu hintzen, heien kaltentzat,
    Dударik gabe,
Nork nahi dun bar detzan etxeko andre?
    Ez egin gabe,
lieldufez hi bezala, diren edale,

LAU GIZALDI: XIX

Emazteki zoroa, hik zahartzean,
Egoitzatik ez duken sari etxean,
Luza etziron,
Umekin ere ezin haiteke egon,
Deusetan ez on,
Lehengo adixkidek ez nahi nehon.

Bizi jraganari uko egiñik,
Sar beraz hire baitan orai beretik/
Otoitz, Jainkoa,
Izan ez hadiela, ez lenengoa,
Ez hain flakoa.
Etxean emanen dun bake osoa.

450. AINGERU BATI

Maite dut, eta ezin eran
Aingeru bat maite dúdala,
Zeru garbiak afatsean
(zara maite duten bezala!
Zer! ez da, bada, zorigaitza?
Mintzatu nahi, ezin mintza!
Non-nahi naizen, gogoan dut,
Gauaz, egunaz, aingeru hori;
Urundik frango xede badut,
Bainan hurbildik, ezin atrebi!
Hurbildu eta, ez naiteke atrebi!

[gande bat zen ikustean
Nik aingerua lehen aídikotz;
Harén itxura bihotzean
Geroztik hor dut, eta betikotz!
Meza zen ari aldarean...
Belauniko zen otoitzean...
Gero behatuz zeruari,
Agur ezti bat igofí zuen
Aingeru bere lagunen...
Ordu beretik maitatu nuen!
Orduan maitatu nuen!
Ondikotz! nik orduan maitatu nuen!

ft* **h-»*n ro ondo human
 Ftf-tm-tuitV « da m a i
 MUÉ fcafcifon' Ni W - i M
 Nota B-HMIIM (• <-tarcu»(v
 l.wa piíman di Itka*.
 Aiii**iurna di lena
 /nuko un iu iriuiik
 Iiuci i*uiu, nare iuutea?
 Ei» «ttako Uhoimik
 M.U ilWtll» t.r.i.l.u b*h*¿3
 / «tufen, min- ma KM.
 K'tnilu li-uta-u bihotrcrlk bakea'
 Un ."Iil...I lln.l.i.}|,l:I
 Id aran ilaao ni'''''' UnMunla>
 Hain H-r.iiiak <naiioii,
 Luhi bitlMi-i mi btMur da
 Mai» «a. una- (<ti II mai)
 Iiiltlnr t>era <tul bmoiitaii.
 I ;uMa Mtt, bai' Uchaulru
 Lnlura I «tur. mk, aingeru'

41. W*nr. ZAITUT

Zaui to» tto< naini»	13 du ha-i Iil*, tofek
rtar wl. «arfea.	•-M-feto boca.
-«*nai* agema»r>	«dit*a: i: erleak
	luraurka la'ca.
Bai budohi «lar Ji,o	n du hala iigialfeik
Min (ola liamiaal	Igiui un io*ia,
Zu mikrun <dcrairo.	nola ni III ikuncalc,
um nuli* \Uni	»n« matia Matia'
liliai dirr t*tuk"	Milia, luir tldria
jiniirruri- bagiak,	liiiliitbi brisen *»fl,
I;I-.HIC.Í beglian-lio	• Mail* rallui- eáitra
Jamk nak rtaf-ikt	•I Kilu-kv alrtbi
III <u>Kilfl.l.l</u> . ;t''-J"	IMpin bai bilioman,
liiiluí bele" aigla,	li» Muf bai-n-II abia
iii-ir ii diie ilunptaTl.	•Matia laitul* rraicari
n«*í malla MaiII)	•iil "Ulle Marti'

Balin badut Jainkoaren	Maria, ni naiz mintzatu;
maitatzeko dretxoa,	orai zu mintza zaite:
noia nik ez dut ;zanen	zuk ni nauzun, efadazu,
zure maitatzekoa?	nik zu bezala maite;
Zu zare nere bidean	zu nereaa, ni zureaa,
Jainkoak czaria;	higatzeko bizia
ez samur nik efatéan:	laiteke nere xedia,
«Maite zaitut, Maria!»	nere maite Maria ¹

452. DANTZARIA

Hupa, mutilak, lorian
 Nola xoriak airean,
 Heldu nauk zuen erdian:
 Rau, rin, rau, rata-plan, rau, riu, rau.
 Heldu nauk zuen erdian,
 Besta bai-tugu herian.

Hupa, alegera gaiten:
 Soiñua ari da joiten,
 Joan gaizkola du efaitean:
 Rau, riu, rau, rata-plan, rau, riu, rau.
 joan gaizko/a du efaitean,
 Urtean behin bederen.

Hupa iiuna, beraz,- plazan
 Aurten ez bañkinen izan!
 Oro ari gaituk dantzan:
 Rau, riu, rau, rata-pian, rau, riu, rau.
 Ra-dabiltzan oiñak arin,
 Tunpaka omen ba-dakín.

Hupa, Maria, atzo hi
 Onetik ez intzan jeiki,
 Lanean harczeko eri;
 Rau, riu, rau, rata-plan, rau, riu, rau.
 Lanean hartzeko eri,
 Egun gurekin dantzari.

Hupa Ilik, soinularia,
 Ardura duk egaria,
 Hi ere gu iduria:

Rau, riu, rau, rata-plan, rau, riu, rau.

Hi ere gu iduria,
Okasionez balia,

Hupa, gure etxean ama
Oilasko hiltzen ari da.
Arnoak ez diro falta:

Rau, riu, rau, rata-plan, rau, riu, rau

Arnoak ez diro falta,
Bizi ba'da gure aita.

Hupa, ama, ez dut nahi
Korda eman lepoari;
Gazte nahi naiz ibili:

Rau, riu, rau, rata-plan, rau, riu, rau.

Gazte nahi naiz ibili,
Ezkontzaz ez aipa niri.

Hupa, etxean bi andre
Gerla bizia laiteke;
Mokoiá, ama, zu ere:

Rau, riu, rau, rata-plan, rau, riu, rau.

Mokora, ama, zu ere,
Bake onik ez ginuke.

455. LABORARÍA

Laborari gaixoak mundua du hazten,
Eskerik nahi-bada ez duen ukaiten'.
Oean hiritara dago ahantzirik,
Arangura guziak loan ehortzirik

Laborariak ez du argi-lo egiten;
Aztalak iliintzean goizik tu ezarten.
Aroaren beldurez ez da baratuko²,
Otzak, beroak, deusek ez du lotsatuko.

Zonbat ere baituke lana bortitzago,
Hanbat hobeki zaio bulafez lotuko.
Laborariak nekez bilatu ogia,
Zuk gozatuko duzu, hiritar nagia!

Nahi bezala zira beti zu izanen,
Aski nekez hark baitu artoa ukanen.

LAU GIZALDI: XIX

Laboraría, jinen ote zaik eguna
Lehen crege batek hitzeman zaiena?

Coiz edo berant ote haie ikusiren
Iganc-oroiz oiloa eltzean emaiten?
Oliore, amodio laborariari,
Cure haztea gatik akiczcn³ denari!

liaren inedioz lufak zerbait du emaiten:
Mari eskefak, oro glrade bizitzen.
1 laz-haurak amañoa am a ta ko hartzen,
Hala balitz bezala bihotzez maitatzen.

Cure aitñoari, laborariari,
Amodio dezogun eman haz-ordarl.
Asko lan egitean, izertuz, akituz,
Bere osagana mileUn jokatzuz.

It iraiii; 1) gelditu; 3) nekatu.

-154. ARTZAINGOA

Ez naiz handietarik gizonen artean,
Huran bakarik pago mendien gaiñean,-
Analdeio bat daukat han nere menean,
Harekin b(zi) banaiz gustu ederean.

Asko dira menturaz nitaz urikaitzen,
Atsegin zoro batzuz ez bai-naiz gozatzen.
Utikari hek dauzkat orai eta lehen;
Bakearen gozoa ez dakite zer den!

Mundupean duenak higitzen bizia,
Ardura du berekin izaten hauzia.
Bakea jenderarik imiti igoril,
Handik kendurik dago mendian jana

Artizara zeruan agertzen denean,
Goiti noha ni ere harekin batean;
Sartzera egiten du Mun nabafean,
Ni ere itzultzen naiz omere onean.

Xoriak eder dira kantari mendian;
Begira egoten naiz liekie lorian
Bazter guziatarik kantuz daudenean,
Ni nola nindagoke iijn bihotzean?

Menditik zoin den eder goizetan argia!
Bozkariotan nago maiz hari goardia.
Ohepean hagoen hiritar nagia,
Kola ezagut dirok nik dudan zoria?

Menditik dudanean begia hedatzen,
Jainkoak eman onak orotan ikusten,
Bihotza harén gana dut bozik altxatzen,
Gure Aita onari eskefak bihurfzen.

Tratulariak dohaz nekatuz bidean,
Zenbat amets edefez alhatuz gogoan.
Aldiz artzaiña dago mendi urdinean,
Deskantsu? lo egiñez etxola txafean.

Etofi da negua, harekin elufa;
Zelaian eginen dut egoitza labufa.
Ez daiat adiúrik egiten, etxola;
Nihondik ez naiteke hi gabe kotsola!

Negua joan-eta primadera hasten;
Bazterak oro dira belaez betetzen;
Xoria oihanetik kantuz abiatzen,
Bozkarioz artzaiña mendirat igaiten.

Han dut nere gozoa, han nere bizia!
Jainkoa da bakafik han nere nausia!
Bertzentzat diru, jan on, soiñeko ederak!
Niri bake gozoa, Jaunari eskerak!

Nere adiskideak, orai naiz gejditzen,
Hazi dudan bertsua hemen akabatzen;
Jainkoak osagafi eman dezazuen,
Bihotzaren erditik otoitz dut egiten.

455 ORAIKO NESKATXA BATZU

Begientzat bakafik badire loreak;
Dire usainik gabe, fruiturik gabeak.
Ordean zein dituzten eder koloreak!
Kotoretik jujatuz, bertzen efegeak.

Haukien iduriko ditugu ikusten
Neskatxa gazte hainitz orai ditziratzen,-

Hauk beren itxuratik duztenak jujatzen
Ez dirade, xinpleak, gutj enganatzen.

Lancietan sorturikan nahiz diren asko,
Ez dire hek egiñak lanean hartzeko;
Bularait duzte flako,- lafua xurixko;
Ez dute kuraiarik kanpoianetako.

Barnean daude beraz, lanetik ihesi;
Burasoek beharko beien partez liari.
Aberats gutizian', aise nahi bizi;
Zer damua ez duten efentarik aski!

Balakite bederen barneko lanetan,
Jatera preparatzen bere tenoretan,
Zenbait pondu egiten pilda² zahafetan,
Ez litazke ez-deusak gure begietan.

Ehailetan ez dute sijneste pororik;
Ez dute hunkituko hartakotz kilorik!
Kutxa zahar guziak daudezeta hutsik!
Eginen da oraino atora hertsirik.

Efentak fipj, bainan handi gutiziak,
Aberatzen leioan agertu nahiak;
Beztimenta beriez niñioiz ez asiak,
Aitaren izerdien zer xukagariak,

Ikusaczue gure printzesa beriak,
Urhatsak xehe eta ezpainaz hertsiaak.
Oso-osoak gaten, iduri panpiñak;
Pobre diren erazu ala aberatsak.

Ba-dohazi bestera! begia arinik,
Ariñago bihotza, gorputza xuxenik;
Orai ez dute senti sabeleko miñik,
Bu/arentzat batara ez dute beldurik!

Iduritzen zaiote, plazan direnean,
Denen begi samurak dutzela gaiñean,
Destenorean hantxe daudezi lorian,
Gau iJunak ez ditu lotsatzen³ bidean!

Hauki lotzera hoan mutiko gaztea,
Egik kontu ez ditek baizen kolorea;
On baten bilatzeko hafezak epea,
Baldin gogoan baduk urus¹ izatea!

Andreak, ez gaitzetsi hitz bat aditzean,
 Lorefq hat dautzuet ezartzen eskuan,
 Labur hingatuko da pena ahalketan,
 Gaztean ¿abilana urhats⁵ holakotan,

I) codicia; J) andrajo?,- 3) t?ildurru; A) felif; i) poso.

4&6. EGUN BAT ERITEGIAN

Eran duzun bezala, Gtazjen maitia,
 Eritasun bat ba-riut nik, hainitz handia,
 Mafrundi ta sukara, bat eta bertzia,
 Deus handirik ez dire; bainan gosetia!...

Gaitzak ninduenean ondikotz hesitu,
 Ene biziaz nuen betikotz etsitu.
 Biharamunean nintzen ohean gelditu:
 Jeiki ninuenekotzat, ba-zen apetitul

Baraiatu zenean gaitzaren beria,
 Guziek nahi zuten ikusi eria,
 Batek ereiten zuen: «Trixte du begia».
 Bertze batek ondotik: «Gaitza du handia».

Eriak, mement hartan, zer zuen pentsatzen,
 Adiskide maitea, ez dautzut efaiten.
 Gaitza harén baitarik oraino ufun zen,
 Ezen, pausatu nahiz, gelditua nintzen.

Jeiki eta gan behar eritegiara;
 Bainan han sartzekotzat behar zen papera.
 Eman zarotanean Leutrek afera,
 Joan nintzen bereala erien atera.

Atea ideki ta, nik zer dut ikusten?
 Boltixur bat, lasterka, niganat heldu zen:
 «Halto, adiskidea! ez duzu aditzen?
 Pasaportarik gabe, ez da hemen sartzen».

Nik orduan sakelan sartzen dut eskua,
 Eta ateratzen dut paper galdetua,
 Erailen dudalarik: «Oi, mila debrua!
 Nungo presondegtan ote naiz sartua?»

Boltixura heldu da kadira batekin,
 Eta efaiten darot: «Jar zaite hor, Patin».

Nik aldiz efepusta: Milesker, Katalin;
Otoi, laster zatozkit, gosariarekin!»

Oren baten buruan, bofa, Boñitxura:
—«Zer nahi duzu, Patín, tizana ala ura?»
--«Zoazkit hortik, Kafalin, ez naiz josta-gura,-
Emazu bereala oilasko bat sura».

Goiza pasatu eta, etofi eguerdi;
Bainan ene oñaskoa ez baitzen ageri!..
Orduan eraiten diot ene buruari:
Sendo daitakeena ez dadila eri!

Eguerdi pasatu ta, oren batarekin,
Heldu da Boñitxura aroltze batekin,
Eraiten dautalarik: «Har zazu hau, Patin;
Ongi «gonen zare gaurko zu bofekin».

—«Zoin oilafek erun du aroltze eder ¡iau?
(rets netzazke aise holako hamalau!
Jadanik pasatu tut aski arin bi gau;
Heldu den gauarentzat marka ona duk hau!»

Eguna pasatu ta, heldu da afatsa:
Gau hartako ametsentzat ez nintzen ni lotsa,
Etzen ¡áster etori biharanrun goiza;
Behiti jautsi nintzen sendaturik ontsa.

Jadanik pasatu tut presondegi frango;
Bainan, orobat ba-zen zerbait asetzeko.
Goitikoan azkar eta behitikoan Hako,
Ez nauk ni gehiago eritegiarako!...

467. LEHEN ETA ORAI

Izan nauk ¡parera ego aldetik
Iguzkiko partera mendebaletik
Eta diat ikusi guzien gaiñetik
ínozentzia ainitz gizonen partetik.
Abila argatik
Duk egundaiño
Egin gabe deusik
Ederkiena bizi bertzen lanetik,

Munduan jari zuan injustizia,
 Nagusitu zelakotz alferkeria;
 Zenbait abilek, ez dik denbora handia
 Beretua zutela mundu hau guzia;
     Hik laboraría
     Eragin hazia
     Eta bil bihia?
 Abiiarentzat zuan ogi xuria!

Aditu diat ere bazka onenak
 Ez zituztela zaldi nekatzen zenak:
 Oilo, oiFasko eta oilanda gizenak
 Jaten ez zituela hazten zituenak.
     Janari finenak
     Arno gozoenak
     Gauza oberenak,
 Abjék zituztela iresten denak!

Sortzetik hiltzeraino, laboraría!
 Uztafi pean zuan hite tokia:
 Eta beti lanean igatuz bizia
 Hirerik ez zukeian non pausa eria.
     Bertzena guzia!
     Zer injustizia
     Ikaragafia!
 Azienden berunkan hintzen jar ia!!

Ogoi mendez bedere hola munduan
 Gizona gizonaren esklabo zuan,
 Abilek ezaria urezko tronuan
 Bazuan bat, efege, guzien buruan:
     Harén inguruan
     Alferak zituan
     Bizi deskantsuan,
 Eta gu lanarekin beti guduan!

Lagunak! ez duk efex orai sinesten
 Jendea inozentzia noiakoa zen,
 Miliunka zitian gizonak altxatzen,-
     Harmak ar-arazten
     Leioan ezartzen
     Gerlarat egortzen
 Eta han inuzentek elgar xahutzen!

'Ĵ•tt IHI t»mnka dmbn l-t*an
 Nota** •attv-a na kt-inr-aii'
 Pobirak. bl!u:l»l iw» nahi tridaun,
 Onak -u güira-. Inl.iL aid«*t*n'
 /t-ilot Ĵni. brlsn
 Haiiak Wmfli-
 C*>a*t> rMtaa,

MMfel tihaii-w » >4-n«gxuiV

Eioli i min bada no ll tíá ll orina
 CtiOiaa ! te ll- i aril .II-.In tena.
 Ela pornikarntL gaia lakarLtna
 fc*t*(u m fkm^a. kana n w u '
 'j-*gwi aman*
 Duk obra lalima
 Elaed «ir na
 Cita-aa rtHabsiik rg— miran!

Xoil •• JA cfaun arl* Ufan maitiak
 Cintilaran lianankan Uilia jartSiak.
 LTIIVII lhaini nagitu. rthlaho bri**«ak.
 Ltuil Aiu lij-.tn r: 7»rh umeak'
 C-Monib -.rvl.A
 l landua, ••inwfc.
 Ataran. pubi-.k

I-eío baraaít gaitik (at* l* uval,!

AU dadin abría i. ala pobie*.
 Oituna fnutair-i duk ain-dea.
 Eia (u -ndiriao kmuin «palta»»
 Gun anaiari duk Uido api-**
 •!•«ar ad»ca,
 iligai ma uaura
 til aBjantiii
 Hori J-a «-panto lawko W€a"

fIUAZIAN ADEMAZAUHJBI KALONJhA

IIIIH i -> i«*n ira-- B Imart J ar in*r_M

^ I U I I H - M Ü I I H H taiu *UH(H'aUN4k ••-••"-l«*U «ufan'ii i >I?»
 iilmi M U í i » «ki-"-i (iWII (talaa0'» ial" "je iu*k>laMf li-Hiltan. g« «mi Ja
 •li ili.l.l.l» -iko iilalil iWta.i» (ii«a landu ln iriaut ln tUifi hl. bau otar
 ll.kMi-n-tii'f-ni-l'f'ii» "*****" ni — .miau, u ui- iu>|nn wwJ ••

lako biozkela gartsuak damoskuzan! Ceiesez ericjlrio-gaiak ba'darabijtza bc, ba-ditu amazortzi alegi ta bestelako amalau neurtitz bikain. Zuinalakafegi'ren ohüret be egin eban eresi kcmeatsua. Azpeitia egindako euskal-jaietari (1B9^ Zaldubi txaloka artu eben. !kué bere bizitz xeetasunak *Eludes Basques'zn* 1908, 131 or.) J. B. Darariatz jaunak emonak; bait-i Lafitte apei' ooareD *M. fe chanolne Gratien Adema* tBaiooa, 1933) ta). Etxepare miriku argiaren *Buru** kak (Baiona, 1935) bc,

468. AGUR EUSKAL-ERIARI

Zazpi Eskual-efiek
bat egin dezagun,
guziek beti-beti
gauden gu Euskaldun.

Agur eta ohore
Eskual-eriari:
Lapurdí, Baxenabar,
Zibero gainari;
Bizkai, Ñapar, Gjpuzko
eta Arabari.
Zazpiak bat besarka
lot bitez elgari.

Aritz eder bat ba-da
gure mendietan,
zazpi adafez dena
zabaltzen airetan
Prantzia'n, Espaiñia'n,
bi alderdietan:
hemen hiru ta han lau,
bat da zazpietan.

Ekalde-Sberia'n
noiz ote sortua?
Lau mila urte huntan
hunat aldatua.
Hain handi eta azkar
lehen izatua...
Orai gure aritza
zoin den mufiztual

Gure aritz hau azken
mende hautaraino
zaharturik ere, zen
eder bezein sano.

Bere lur ain garbian
oso zagoeno,
gaiñetik zohakona
behar zen afano.

Hi haiz, Eskual-eria,
aritz hori bera,
arotza nausiturik
moztua sobera,
Oi, gure arbasoak,
ez, otoi, ez beira
zein goratik garen gu
jautsiak behera!

Gureak lehen ziren
bazter hau guziak;
arbasoek utziak,
hek irabaziak.
Guri esker Frantziak
eta Espainiak
daduzkate dituzten
eremu bandiak,

Mairu beltza zelarik
Espaioia'n nausi,
Navas'en eskualdunak
egin zion jauzi.

Hark ekafi gatealí
han gintueu hautsi,
eta hilez bertzeak
igon ihesi.

Onbon |«r» »Ur
 'nhu: a o dit •» *
 •Be-a lilietan itaun
 l iliijtduu bego
 'nin-ia*. ti)-»"«uí.
 bai oraa bu -n ú
 l-ii. ii-ndii gaba Jmc
 pimu BOSO-

Cl " » i gun trlie't
 k M k W . f M
 ttaa abarn*-] BMMk
 leNa11ROIUieiUk
 çer im-iiik Jit .14111»
 lar i-ra-iaapanal'
 l J . » , - l w i baia.-k

bi bahai». e-tml*—,
 Irben Un « bandi,
 apaldu Kalm nutlk
 bedrun *igail*,
 ad- -It: na iidr ;
 ben benlm n-bt.
 han tink, amina
 hint Eikiirail
 j"«iti gaada oaixfaer.
 Uoiffiuko ñama.
 '«H'ir çala itiulik
 f.-li.i'iiuii Jim Je»
 |U|jia dum» l xil
 lebtnso te-Ua.
 nn miktan ni»-rVn
 •'il-aic l>iko

ib* XUMIKO

Mil«itgvLo (***)>
 i•lililí, (lJlW: -utiiç,
 bffg» Itai lau muiula,
 li mi ili 'nubil dri i |
 u'. ..i .1 tan i
 jerea nn toki i>Kwi

Amak illuna «llll,
 Hllll ik gibe li*, i»
 •lipa .lab», >oa-a,
 «bat a m , ka—.
 Xunt-,» bm b-a-a
 lióla ç«tama guita

MaJiani|i-<ik h<rV>iikVç,
 b*jfi-» çH" Xniile
 ano >uNn bai oamk»
 at* nian erorito.
 fvau-mk ematen riauκη,
 Juan Wtlk. bi « i l .

XahMI f » » d halahāt
 merta itar!ii rai-liWr
 tíipi huínk, tilín •<>, ðl,

i • nic a g x *(wn aro-
 i iika -ai>Bui «in beiai
 iiiiiin tt inuk*" kukmaí

Obnirul ele n..lt nahi
 balin orna» dhainan
 ,ll .!• -i'rr .li: .r,
 "Xakuru-eilna In lian, lii'~
 G-io uiliua tai!
 Wa» «a gju-o*ii

((ua batel, baiuicra
 batallan dun laneta,
 •li.ni olí» kmai-n*...
 Xakur gu-* la lamberá.
 batti— tnpai baba».
 ibaa Joa (. "italiar»

MaMIn, ct>rkc n ni ili.
 zain baiturik tr-iblb,
 li»i»n imçalik dtblb
 \anka aalni «bila
 bfinan iill-t-ma
 alaLjii nli|'j hila.

Zenbeit gau-egun bakafez
gorde egonik herabez,
atera zen jan behafez,
hamikatua, nigaréz,
estalia zaragafez,
lakastaz eta zakafez.

Sukaldean nihor ez da;
Sartzen da xakur hefesta.
Efekia zen pres-presta,
zeren zen hefiko besta.
Usain, inilik eta jasta
dena jaten du has-eta.

Etxeko andre kexua
hor lieldu da hats-hauntua:
• Zakur madarikatua,

eia, hor, usu-usua,
nik auts artean burua;
egik hire ordenua».

Ordenuak hau du belbzá,
denen uztea bertzentza;
Jíuriko'k ba-daki ontsa
nori zer utz, nola pentsa:
etxekartdreari gantza,
nausian azken-putza.

Bizian gosez egonik,
hiltzean sobera janik,
hufía Xuriko'k eranik
zer entzun dugun azkenik:
«Cose dagunaren ganik
ez daitekela lan onik».

460. OHORE LABORANTZARI

Munduan, oil zein eder den
ohorezko bizia,
guziz laborariaren
lanak irabazia.

Hark du orai, nola lehen,
Ilazten mundu guzia.

Laborantza gauza handi
eta boteretsua!

Hartan da lanean ari
Jainkoaren eskua,
gizonaren eskuari
berma dadin lotua.

Ez ba'litz laboraririk
hits lagonke baztefak;
ez liro gauza handirik
eman alor alfefak.

Hiritara, hile segurik
zer jan hezaken, erak.

Bizitzeko behar diren
gauza lehen-lehenak,
bihi, fruitu, zer-nahi den,

oilo, abre gizenak,
jendeak laborarien
eskutik ditu denak.

Oroit gaiten arrio hori,
aihenaren odola,
edaterat nork orori
ematen duen hola.

Jakin gabe ez da sori
edatea nihola,

Laboran-etxetan den
hauk haur eder-leroa!

Zangar lodi, gorputz lerdin,
laru garbi sanoa;

aíta-ama leialen
ondorio gozoa.

Laboraríá lanean
egunaz da nekatzen;
bainan gero aratsean

famíliaz gozatzen.
Cabaz aise da ohean
goizeraino lokartzen.

Igaodez; Eskual-hefian, eder laboraría!	Laborantzari ihesi hanbat seme-alaba;
Elizan; kantaz lorian; plazan, pilotaría;	ai! ondikotz, bai doazi toki arotzetaraj
kahartu-ta, jar-harian juxe edo xaxaria,	alofak lafe ta sasi hará han daiten bara.

461. BURDIÑA ETA BAXERA .

Lufezko eltzeari burdin tupina bat oihuz hasi zitzaion: •Haugi nere ganat.	Potikoak hor dire biak abíatzen. Tupina eltzeari sahetsez da jartzen;
Dazter eder ikusten ibili behainat; ene lagun liartzen haut hemendik aitzinat».	bainan boitizkizegi baita balanbatzen, kisk eta kask, elizea berak du xilatzen.
Eltzeak tupinari: • Jauna, ni zurekin hauts efixa bai naiz, ez naitekezu jin.	Tíki batzu handier munduko bidetan, jafeiki nahi dire maiz bere kaltetan.
Bideko hari batek hunkiz geroz behin, segur, hamar pusketaii nintzake desegin».	HegaJik gabe gora ezin joan airetan, eroriak gerokotz hor daude efe kan.
Tupinak eltzeari: <Ez hain beldur jzan; atxikiren liaut beti hi nere gerizan.	Flako ba-haiz, ez hadin aise hauts ez xila, azkarago denari ez hauzirik bila;
Hafirik balin ba'da, hark arail ehitzan, ni artean sarturik salbaturen hiz han».	hi re xokotik guti aldara badila seguretik dagona hura duk abita.

462. eRLÉAK ETA LISTORAK

Erle kofoin bat eztiz betea zelarik, listor alferak ziren han sartu gosertk,	Erleen efegina lehenik itorik, erle-ume guzia kendu zuten jorik,
---	---

Listor hoiek berentzat hartzea beftzena, beren fegetan zuten eraten zuzena.	Lehengo Printzer eta Elizari esker, ba-zen hainbertze gauza handi eta eder,
Gauzaren edertzeko, gehiago dena, erleri zuten oso ematen bobena.	beien ebaslez eta Kahutzailez lelier lehengo jabeeri dire orai aiher.
Erten ezti guzia laster iretsirik, handik goiti ez zuten jateko poxirik.	Lehengoan asmuak aise baliatuz, berenak dituztela dagozi espantuz.
Hasi ziren bufunbaz, hasarez, gaitzirik, bizitzekorjk aski ertek ez utzirik.	Berak lege-egile, Jainkoa kasatuz, jenden kontzientzi hit dute debekuz.
Erten jabea noizbeit zaiote obartzen; lasto, bike ta sofre ahur bat du hartzen.	Lantio beltzen leizea gakoz dadukana hasare betean da; ez gaiten engaña.
Cabaz, lo daudelarik, ditu lanhoztatzen, eta guziak hantxet itorik ezartzen.	Leizea zabal dadin laster dira mana, bolbora lanho batez handi da ia fama.

463. AITZA ETA IHIA

Aitza mintzo zitzaion behin ihiari: fAi! zein ez-deusa hatzen ene aldean hi!	Harentzat berdin dire handi eta tipiak; iguzki berak gastu argitzen guziak».
Beha zak, to, zein naukan handiago ni.	— «Ez diagu berdiñik deusik luk eta nik:
Hi hain hernail eta txar haut nik ufikafi».	hi den mendeen baizeak hauka hor etzanik;
Ihardetsi zioen aitzari ihiak;	0; Orciean niagok kaskoa gorarik;
«Jainkoak egin gaitu zu eta ni biak.	ez diat hik bezala Jainko axolarikj,

Hola mintzo zelank ihiari aitza, hora nun altxatzen den kalerna bat gaitza. Hedoi itsusi batzu airean dabilta; laster dute zerua ezartzen bellz-beltza. Aitz hura hedoiari hurbilago baitzen, ihurtzuria zaio gainerat erortzen	Haize zirimolak du biliuriki jotzen, bai eta eroz gora krisk krask aurdikitzen. [hi gaixoa zagon hantxet ukurtua; gero ikusi nuen beriz xutitua, bere mendretasunaz beraz salbatua. Hora, jende xehea, zure ecseoplua.
--	---

464. BA-DA JAINKO BAT

Mintza zaitetze, iguzki, hi la rgi ta izarak, itsasoa, ihurtzuri, haize, hedoi, uharak; abre, txori, arain, ibai, mendi, zeiai, ¡baíalc. Oi mundua! nork egin hau? hori niri eradak.	Ontasun bai edertasun, indar eta bocere, nausirasun, ¡abetasun, guziak ditu bere: gu denak harén meneko, harén eskuan gare; hark emanik baizen ez da gutan onik deus ere.
Jainkoak gaitu guziak egin ez-deuse(arik; betidanik zen ber-bera, zena bere baitarik Mundu hunek ez du nihor, Jaungoikoaz bertzerik, ez haztetrk egiterik, ez iraun-arazlerik.	Iraganak, oraikoak, etorkiznnekoak, gure gogoetak berak, bai nola-nahikoak. Guziak ikusten ditu agerian Jainkoak; debalde dire harentzat ilunpe ta zokoak.
Jainkoa da izate bat diteken bandiena, betidanik zen bezala beti ¡zanen dena. Izpiricu gai bi bat da gorputzik ez duena, ezin ikus, ezin uki, ezin negur daitena	O Jainko egiazkoa: zu zaitut adoratzten; ahuspez, ni hain ez de usa, natzaizu ezeztatzen. Naizen guzia zuk nauzu egin cta betraizen. Oü ni zer bihotz gabea, ez ba'zintut maitatzen!

465. HIRURTASUN SAINDUA

Sinesten dut Jainko bat hiru presunetan, Aita, Seme, ízpiritu deitzen direnetan.	Ene adimendua, hemen suntsi hadi; human har zak fedea argi ta gidari,
Bakotxa Jainko bat da biru henetan.	¡Sinesten zaitut» efok mixterioari,
Bainan Jainko bat baizen ez da hiruretan.	bat beizik ez denaren Hirurtasunari.
Aita lehen presuna, Semia bigarena, ízpiritu Saindua da hirugarena.	Aita, Jainko zarena, zure botereak zeru-lurak daduzka gaindizka beteak.
Zein da zahafen edo boteretsuena?	Bizia, herioa, egunak, urteak,
Hiruek berdin dute bakarak duena.	dire zure nahien egin~ara?.leak.
Hiruak betidanik berdin dire denez, izatez, bai boterez, bai Jainkotasune^.	Aitaren ganikako Seme eternala, Jainko egiazkoa Aita den bezala;
Hiruak bat izatez, bererxak presun<?z;	zu gizon egin zare, iiii ere bai hala,
hiruak jainko bainan Jainko bat baizen ez.	gure annodioak ekafiz hortara.

Izpiritu Saindua,
zu ere Jainko,
Aita-Semen batasun
ainodiozkoa,
bien zafaizkoten
argi ta gozoa.
Susta diezadatzu
bihotza, gogoa.

466. JAINKO GIZONA

Jesus ona,
Jainko gizona,
Zu zare, zu, gure zoriona.

Oi! zein gaitz zen, zein etsigafi, bekatuaren kaltea, ez ba'litz gutaz urikari gertatu Jainko-Semea!	Jainkotasun, gizontasuna, bi natura ditu betan; bainan bakara da presujia bi natura horietan.
Bekatuaren hutsa nor zen ezeztaraz zezakenik? Aitari buruz Semea baizen ez zen ahala zuenik.	Jainkoaren zinezko Ama baita Birjina Maria, izen hoi du zuzen emana, jainko-Semetik jafia.
Zuhaur zinen, Jainko-Sernea, gure ordain bilakatu, eta mundu dohakabea hola zinuen salbatu.	Gizontzeak ez du gutitu Jesus'en Jainkotasua,- Jainko-Gizonak du goititu berek in gizontasuna.
Hartuz gureak beza lako gorputz eta arima bat, Birjina baten sabeleko haur zinen jaursi gutarat.	Gizonaren jainkoztatzeko Jainkoa da gizon egin; s̄u zeruraiño a Itxa tzeko zerutik da luferajin.
Izpiritu Saindua ganik, Birjina guziz garbia, Zu beti birjina izanik amatu zinen, Maria.	Guretzat gizon egin eta Iiii zarena, Jesus ona, zuk merezituz baizen ez da salbatzen ahal gizona.
Hora izate jainkozkoa gugatik haragitua, Jainko-Gizon, Gizon-Jainkoa, ordutik Jesus deitua.	Jainkoaren Ama saindua, guk ere Ama zaitugu. Ama maite boteretsua, ai! uri kai zakizkigu.

467. JESUS'EN AZKEN-APARIA

Adora dezagun
mendeen meodetan
Jesus Jainko Jauna
Sakramendu huntan.

Jesus amodio? bihotza gaindian,
 Zein miragañ zen azken-afarian!
 Guretzat zelarik hiltzerat abian,
 Gcrokolz ere zen gurekin nallian.

Apostoluen eraten diote:
 «Ni gaur saldua naiz; bihar hilnen naute.
 Aitaren ganako denbora zait bete,
 Huna orai zenbat zaituztedan maite»,

Ogia harturik mintzo da Jainkoa;
 «Hau da ene Gorputz gurutzerakoa».
 Cero kanbiatuz orobat arnoa:
 »Hau dut ene odol ixuri gogo».

•Ene gorputz hau da zuen janaria;
 Ene Odol hau da zuen edaria.
 Hautan dut (inkatzen Testament beria,
 Zuekin neraukan bihotziokafia».

Sakrifizio ta Sakramendu Saindu,
 Jesus'ek egoitza gurekin hemen du,
 Gu nahiz altxatu, bera da apaldu;
 Oro nahi gaitu bere gana bildu,

Ogi eta arno itxurez iduri,
 Itxuretan Jesus itzaltzen da guri;
 Izatez bargatik ez amo, ez ogi;
 Jesus ber-bera da Sakramendu hori,

Aldare sailduko Sakrifizioa
 Ber-bera da nola Galbario'koa,-
 Berdin-berdina da bien balioa,
 Bietan bera da Bitima Jainkoa.

Gurutzean Jesus odolez hustu zen;
 Odol bera dugu Mezan ezagutzen.
 Bainan Mezan ez du odolik íxurtzen,
 Pizturik ez baita gehiago hiltzen.

Iduri bakotxa zatitzen denean,
 Jesus osorik da zati bakotxean:
 Jesus ez da hausten, ostia haustean,
 Ez eta mendratzen, hura gutitzean.

Mixerio huni, o kristau maitea,
 Gorputzeko begiz bakafik ez beha;

Huntako begia da guziz Fedea.
Bihotz garbiak du bixta lioi bobea.

Jaten du juscuak, jaten du gatxioak;
Barnez nor -jer garen ba-daki Jainkoak.
Cerokotz hargatik zer ondorioak!
Loriazko edo zorigaitzezkoak

Hutía Aingeruen Ogia nun dugun,
Zeruko bidean hazkuru ta lagun.
Nor ere ez baita gaibi, ez fededun,
Huncarikjan gabe geldi bedi ufun.

Jesus'ek nahi du gohazkon guziak,
Arimak xahurik, xuritan jauntziak;
Ez bagare harén haragiz liaziak,
Ez dezake iraun gu bailan graziak.

Jesus'ek ,;u baitan delarik egoiten,
Oi! zenbat ¡grazia darokun emaiten!
Cu ere lortos liii eta pitz gaiten,
Bera da hazitzat gutarat eraiten.

Adoratzen zaitut, o Jesus maitea,
Aldarettk zaude orai niri beha,
Ezagutzen nauzu ni bekatorea,
Lirika! zakizkit, o Salbatzailea!

46S. IZAR DISTJRANTA

Izar distlraiiita, Jaunaren lilia, Dugun orok kanta: Agur, Mana.	Zu zare Jesus'en Ama dohatsua, Zu be ka to rosen ilies lekua.	Cure etsaiekin guduan, zu gabe, Gure Indarekin gu deus ez gare.
Zu zinen hastetik berex ezafia, Lehen bekaturik garbi-gaibia.	Zu zare sainduen zeruko gozoa, Eta Aingeruen bozkarioa.	Munduak engaña eta gal ez gaitzan, Har gaitzatzu. Ama, zure gerizan
Sainduen artean denetan gorena, Jaunaren gorteaíl zare lehena	Zeruko grazien ardiestailea, Zu zare guzien laguntzallea.	Oren latzgaria heltzenzaikunean, Zaude, o Maria, gure aldean.

469. OTOI, AMA MAITEA

Uholde baten pare orai bekatuak
Gaindiz bazter guziak ditu hondatuak.
Nun dire fededmiak? nun dire justuak?
Azken eguna hurbil ote du munduak?

Otoi, Ama maitea,
ufikal zaizkigu,
Jainko zure Semea
hasafe baitugu.

Nor da gure artean eran dezakenik:
«Ez naiz ni deusen beldur,- nik ez dut hobentk?»
Zuk dirozu, Maria, hain garbi izanik,
Gure grazi ardiets Jainkoaren ganik

Gizonen arbuioek aserik Jainkoa,
Bere azotearen higítzera doa.
Nork orai atxik jiro Jaunaren besoa?
Zu zare, zu, Maria, indar hartakoa.

Jaunaren justiziaz ikaretan gaude...
Otoi, Ama, jar zaite zure haufen alde.
Harén gana nor hurbil, nor ager zu gabe?
Zu zaitugu zu harén bihotzaren jabe,

Jauna, aitortzen dugu: gurarik hainifzi,
Zuri zer zor dautzugun zitzaigu ahantzi.
Gure Fedea dugu apaltzerat utzi. .
Eskualdunaren ganik hori zaitzu gait2i!...

Lenengo Fede hura befiz pitz dakigu»,
O fededunen Ama, zuk gaitzatzu lagun.
Bai! Eskualdunek hemen hitz eman dezagun,
Betí ziñez jzanen garela fededun.

Elizaíen argia Efoina'n hain handi,
Gai:xtaginen nah'ra laíte hrl balad)...
Zuri gare, Maria, denak oihuz ari:
Emozu bitoria Aita Sainduari.

Otoi, Ama maitea,
urikal zaizkigu,
Jainko zure Semea
basare baitugu,

470. APEZ BERI BATENTZAT

Apez soberanoa,
 O Jesus, zare zu,
 Gure apez huntarik
 saildu bat egizu.

Gure apez gaztea	Konsekrazionean
hora aldarean,	zure efanera
Jesus'ek ezana	Zerutik jausten zaitzu
bere podorean:	Jesus aldarera:
Heritarak Kor gaitu	Jainko gizon egiña
oro bihotzean:	bizirik ber-bera,
Guretzat ari zaiku	Zuk einaten daukuzu
orai otoitzean.	ogitzat jatera.
Horen aita'mek dute	Jesus'en hunkitzeko
ohore atsegin,	zer esku garbiak,
Beren semea apez	Ahal zaduzkan Aïña
baitzaiote egin.	Birjina Maria'k!
Haur hauretik zioten	Zureak ere dire
Jainkoak galdegin;	sakratu beriak,
Dohainik ederenez	Krismaren gantzudurez
du orai beregin.	oraino bustiak.
Oi zein dohatsu zaren	Zu behar zare izan
zu, gure apeza!	arimen argia,
Zein hunkigari zaikun	Zerurako bidean
egun zure Meza!	lieien gidaria,
Zure bihotzak Jesus	Ardi galdu direnen
hor besarka beza,-	artzain bilharia,
Zorion handienaz	Guziz bertutearen
orai zaite goza.	ecsenplu garbia.
Hor zure inguruan	Apezaren bihotza
Aingeruak tre	beti zabaldua,
Jesus'en adoratzen	Bel<atorosarentzat
ahuspeka daude;	zer ihes lekua!
Zu xutik, hor, hek baino	Huni aitortuz geroz
gehiago zare;	egin bekatua,
Ez dute zuk bezenbac	Uriki duenari
hoiek hor botere,	zaio barkatua.

Azken orenecarat
 hurbildua denak
 Apezaren laguntzak
 ditu beharenak.
 Hark eman Sakramendu
 biziko azkenak
 Dire ondioa
 eterna! dutenak.

1THLI&1A-HEUTI

Donibane-Loitzuoe'koak. Ikusi Lafltte-Ithwfalde, *Le Basque et la littérature d'expression basque en Lobourd, Basse Navarre et Soule*, 51 or, ta *Efepikan*, 61 oí. I3a-ekjeo egileak, eta ondo samar, gure andratxo eleiz-zokofaleen fjafi.

471. BEATA.K

Kantatzera noa ni omore onian,
 Sujeta kausiturik Azkain'go herían.
 Nahi dautzuet eran hemen konpainian,
 Zer liliak ditugun beaten artian.

Elizan kantatzen da: «beatam me dicent!»
 Holako egiarik guti da aditzen,-
 Orai hastera noa ni noren fragatzen,
 Bertsutan naizelarik beatez mintzatzen.

Beatez mintzatzian, erazu non-nahí:
 «Dotzena bat beata, medisent hamabi!»
 Zonbaitez xoiiki hemen naiz mintzatu nahi:
 Heiek izanen dira guzientzat bahi.

Elizatik ez ufun dira lau presuna
 Atábala karikan jotzen dakitena:
 Tatxafo bat ba-dute, orok dakitena:
 Mihia luze, sarkor, iduri eztena!

Hola nola erlea, kofoin-bazteretan,
 Lorez-iore dabila egun ederetan,
 Hala gure beatak dabilta etxetan
 Nondik zer beri ikas, saltzeko bertzetan!

Oraino aditua eraiten balute!
 Bainan joste-brodatzen ederki dakite;

Berga bat eros eta biga saltzen dute,
Ofizioa oncsa ikasi baitute!

Ibiltzen dira bada usu konfesatzen-
Zer ote dute hantxet xilorat botatzen?
Erdiak eran-eta, bertzeak gordatzen.
Mendisentzia ezta etsaminan sartzea.

Igande-aste-egun elgafekin dire:
Lan eginaren aras adixkide dire,-
Trufan eta musikan bertzez ari dire,
Ez balute bezala tatxarik batere.

Aitzinetik pereka, gibeletik jora,
Da egun bakotxeko heien lan bakara.
Imitatuz ederki anfmale tzara,
Zoinak baitu eskuaraz izena «zakurav

Adinak ez diote zentzua Eipitu,-
Ez dute egundaiño untza bat izatu!
Beharko dute naski mutxurdin gelditu,
Ez hartzekotzat zenbait kabeza xuritu!

Bizpahiru ba-díre ezagut-erexak,
Denborak baitiozte eman bere tatxak:
Batek larua ximur, bertzeak hortz motxak,
Berogoi urte segur baituzte bakotxak.

Guzjek balukete ezkont-gutizia,
Norbaitek nahi balu andre hilz-untzia;
Inkanta dadiela botiga guzia,
Azkaine'n ez dadin gal beaten hazia!

ZIBURU'ko XANTREA

Iñundiko barikeriak, era oroz, sartzen yakuz guri be. Oneik jasez cok as-tindu izan dogu zorionez, ta geienean bertsolariak. Olerki adoretsu ta gurenak egin dabez, gizarteko ikusi ta gertaketak gai arturik- Ikus *Ef-epikan*, 36 or., ta *Cskualdun Kantariak*, 64 or.

472. KRIOLINAK

Bertsuak nahi ditut orai atera;
Ixilik ba'nindago, banuke pena;
Bainan neke da,

Kriolinaz besterik solasik ezta,
     Hauxe da pesta!
 Satan'ek etzezaken hobeki pentsa!
 I ȷninian berga oihal, ezta itsusi,
 Kriolina batentzat eztela aski!
     Ez gaituk gaizki!
 Moda befi lehenik nork du ikasi!
     Egiten asi!
 Paga nezake ongi nor den ba'naki!
 Batzuek aisa eta bertziek nekez:
 Bazterak bete dire bai kriolinez,
     Gauza ederez!
 Dupela bezein zabal dire belierez,
     Konkorak gaiñez...
 Gorde behar litezke jenden ahallez!
 Iragan egun batez zen komedia,
 Plaza baten gaiñean ikusgaria.
     Hango ȷria!
 Andre bat zen karosan gana nahia,
     Ezin abia!
 Karosan ez ziron sar... gibelaldia.
 Postiluna kaskoina, juramentuka,
 Beti kriolinari eskuz pusaka,
     Hori dun anka!
 Bazterak hautsi nahiz, zalapartaka,
     Kopeta joka!
 Karosan ez daiteke... hola enbarka!
 Lehen mintzatu ginen gu elgarekin
 Artoz ezin ase zela gurekin,
     Ba-zen zer egin!
 Orai andriak denak kriolinekin,
     Alabak bardin!
 Nola han zaizkigun, nork diro jakin?
 Urgulu malurusa! hi habilana
 Guri eman-arazten hoinbertze pena,
     Bai eta gerla!
 Kriolinak emaiten balauk orcna
     Hilen hauena,
 Gal dadien betikotz hire izena!

JOSE MENDIAGE

Hnzparne'ko semea Gaztetan Ameriketara jo eban, antza; Argeotina'o eta Txile'n luzaro bizirik. Alan be, ez eban bere izkuntza amaren bular gaiñean ikasia, sekula be aitzu. 1900'an, *Zazpiak bat, Eskualdun Kantuak* argitara eban; liburu ontako olerkiak, irurogei ta irutik ogei ta bi, bereak ditu.

475. ESKUALDUN BERTSULARIAK

Lehengo bertsulari, zanaren izenak,
Ez ditu ahatzi behar, Eskualduna denak;
Heiek egin dituzte beti obra onak,
Zerbeit ikas dezake hetarik gizonak;
Estimagafi dira halako presúmale,
Ontsa mereziturik ba-dituzte famak.

Bertsulari onak ziren Katxo eta Etxeliun;
Halakorikan orai ote dugu nehun"?
Heiek egin dutena guk egin dezagun,
Debrua utzi eta Jainkoa har lagun;
Bi pelegriño ziren, ohora ditzagun;
Agian Jainko Jaunak, berekin cu egun.

Amesket Sara'n eta Uruña'tjk Tjpi,
Guzier mintzo ziren eresperuz beti,
Ofentsarik ein gabe sekulan nehorri;
Etziren fantesiaz kantu emaiten ari,
Etsenplu ona frango eman dute orori,
Ez dakigunek nahi ba'dugu ikasi.

Aditu dituenak Fermín eta Mados,
Heien bertsu ederak ikasi tu gogoz;
Ez da izan balakorik buruz eta ahoz,
Etziren aise ixiltzen, behin asiz geroz,
Cuzier mintzo ziren beti amodioz:
Hartakotz izan dira, maitatuak oroz.

Zer gizon jakintsuna zen Iparagire;
Hura bezalakorik ez da izan batere,
Hak egin tuien obrak handiak dirade;
Denak amiratuak, heier beha gaude,-
Beti kantatu izan du eskualdunen alde,
Gure kontrariuen beldurikan gabe.

MILA ÉUSKAL-OLĒRKI ÉDĒf

Juan Bautista Otxaide eta Elizanburu,
Heiĕn obrak oraino goguan ditugu,-
Erakutsi daukute nola erespetatu,
Ez ginduke behar nehor ofentsatii;
Jaun heferi kontseiluak behar tugu hartu,
Ez dakienak bete ikastia on baitu.

Putxuna, Bordaxuri, huna bi hazpandar;
Isturtzte'n kafankak eiten zuen indar.
Oi! Zer bertsularia, Kanbo'n, Lohjotzaf!
Ezin bentzutu dute egundaiĕo elgar!
Bat bertzia baino hobe, norbeit izan behar;
Guzientzat nagusi izan da Xenpelar.

Bertie bertsulari ainitz izan da munduan,
Ontsa estimatuak gizonen artian,
Kantatu izan dutenak omore onian,
Jendez inguratuak trankil bihotzian;
Guk desira dezagun, betaz oroitzian,
Jainkoak atxik ditzan bere saihetsian,

474. KANTUZ

Kantuz Sortu naiz eta kantuz nahi bizi,
kantuz ĵgurtzen ditut nik penak ihesi;
kantuz izan dudano zer-bait irabazi,
kantuz gostura ditut guziak iretsi:
kantuz ez dute beraz hiltzea merezi?

Kantuz iragan ditut gau eta egunak;
kantuz ekari ditut griĕak eta lanak;
kantuz biltzen nituen aldeko lagunak:
kantuz eman dauzrate, obra gabe, famak;
kantuz hartuko nauia zeruko Jaun onak!

Kantuz eman izan tut zombaiten beriak,
kantuz atseginekin efanez egiak;
kantuz egin baititut usu afruntuiaĕ,
kantuz aitortzen ditut ene bekatuiaĕ;
kantuz eginen ditut nik penitentziaĕ.

Kantuz egiĕez geroz munduian sortzia,
kantuz egin behar dut, ontsalaz, hilczia,-
kantuz emanen badaut Jainkoak grazia,

kantuz idekiko daut San Pterek atia,
kantuz egin dezadan zeruan sartzia...

Kantuz ehorts nezate, hiltzen naizenian,
kantuz ene lagunek harturik airian;
kantuz ariko zaizkit lurrean sartzian,-
kantuz frango utziko diotet munduian,
kantuz has ditzen beti nitaz oroitzian.

475. ESKUAL-HERIA GURE AMA

Lapurdí eta Baxenabare,	Ala Frantzian nola Españan,
Zibero eta Nabafa,	Etsai batzu erabian,
Gipuzko herí eta Bizkaia,	Gure mintzaia galdu beharez
Zazpi-g^rena Alaba!	Ari dirade lanian:
Guziek elgar atxik dezagun,	Ama utz-eta amaizuna liar,
Nliholere ahal bada.	Gerta litake orduan!
Aiten kostumak segi ditzagun,	Geldi gaitezen gu Amarekin:
Uka ez dezagun Ama.	Hoherik ez da munduan!
Eskual-hefian gaizki gabiltza	Aita eskuaraz mintzo da eta
Zorigaitzez aspaldian;	Semeak afapostua:
Hantxe kastilaz, hemen frantsesez	«Soy vascongado, pero ahantzi
Ari gira solasean;	tipitikan ikasia!»
Denen ikastia gizonak on du,	Ez dea hori Amarendako
Dabílalarik munduan;	bihotz-erdi ra-gari a?
Bainan eskuara, ahantzi gabe,	Berak mundurat eman ondoan
Beira dezagun buruan.	Semeak arnegatzea!

Zeazar-en manuz tropak jin ziren
Eskual-herjrat milaka,
Kostumatuak denen ibiltzen
Beren aitzinian lasterka.
Bainan orduan ikasi zuten
Zer den Eskualdun-afaza:
Mendi-zokoan dagon lehoina,
Handik kentzea neke da!

476. EZKONDUA ETA DONADUA

— Adizak, ezkongea, bi solas gu ganik,
konseilu on hau hartzak ezkonduetarik:

Cizonak izaitekotz nelion deskantsurik,
gazterik familia formatu behar dik:
zahartu-eta ez dadin egon doluturik.

—Zuie'n konseilu onari Kemen nago irjz,
donado gelditurik aras kontent bainiz,
ikusiz penatuak zireztela ainitz,
miseria gofian liaurak ezin hasiz;
Jainkoari eskerak hortarik libro niz. ^

—Ez duk bada nobia donaduen planta;
urgulutan sarturik ez hadila banta,
Ilik ere izanen duk noizbeit zerbeit falta;
etzakala sobera victoria kanta;
donaduen zahartzia aras trixtia baita.

—Trixtia dela diozu gure zahartzia;
zuk ere ez dukezu mila alegrantzia;
guziek badakigu zer den ezkontzia:
gazte danik gizona esklabo jartzia;
gure gostuko, hori ez da zuhurtzia.

—Gure esklabitiaz tronpaturik hago;
guk manatzen ditiuk familian oro,
andre ta hauretarik badiuk kariño;
eta gelditzen denak beldufez donado,
harek bizi behar dik guzien esklabo.

—Guk ere ikusten tugu, jaunak, zuen faltak,
ez gaitu ilusitzen ezkonduen plantak;
haurekin lana frango amak eta aitak,
batek xapela falta, bertzeak zapatak;
zonbeit aldiz izertu behar du kopetak.

—Kuraie ona dukek, donado gaixua,
haurak ez nahiz bazi hola gelditua;
oraí hiretako duk etxeke zokua,
eskarnio frango eta. maiz esker gaixtua;
mando txar bat bezala beti tratatua.

—Jauna, etzazula egin sobera espantu,
nehorentzat zahartziak gauza onik ez baitu;
ezkontzen denak ere ondorioak baitu;
heldu diren bezala behar ditu hartu;
Jainkoak daki zu ere etziren tronpatu.

—Gure penek baltie ondotik plazerak;
egin ditagun lanak ez dituk aiferak;
zahartzia pasatzeko baditiuk haurak,
lagunduko ahakie beren alta-amak,
Ikusiz beien hazten izan tugun lanak.

—Uste nuke sobéra ztrela fidatzen,
ainitz ikusi dugu munduan tronpatzen;
belek ere dituzte beren umiak hazten,
gero umek amari begiak jalgitzen;
ainitz ezkondueri hori zaie gertatzen.

—Hori egin bádeza semiak aitari,
zer ein dezake ilobak bere osaban?
Hauñen hazteko lotsaz gelditu denari,
tipi era handielc eiten die in,
denen esku-makiltzat behar duk ibili,

—Zuk ere ¡zanen duzu zerbeit arangura,
etzirade biziko nai duzun gostura;
zure hauren hauren zain egon behar zira,
nahi ez eutzun presentak izanez eskura:
guziendako zerbeit sortzen da mundura.

-^Sinesten ahal dituk ene konseiluak:
deusik ez dik balio kobarde izaitiak,
gizonen einbidiari ihes egidak;
Kiri ez emanagatik Jainkoak haur tipiak,
debruak emanen daik iloba handiak.

—Ixildu behar dugu aitzina juan gabe,
gelditurík zoin gure arazoinen jabe;
beti-danik izan dut libertada maite,
ehun mila konseilu zuk emanik ere,
sekula ez naiz ¡zanen ezkontzaren alde.

Kantu hauien emailia izan da donado,
ontsa probetxaturik ezkondu zen gero,-
aise emaiten ditu ben hauiek oro,-
dakienikan bada zerbeit gehiago,
oraino paperian bada leku frango.

ALANDE AINTZIBURU

Zabalzará. Ba-ditu olerkari onek, bertso txukun eta aratzak, inetidi-bera datofen urzidara lakoak. Jolastankerak bai ederto erakutsi, oor nor dan!

477, NAUSIA, MUTILA ETA ERBIA

Behin mutiíarekin nausi bat ari zen
Lare zabal batean iratze pikatzen.
Toki hura erbiez famatua baitzen,
Han jhizlari zenbait egun hartan ba-zen.

Bet-betan tiro batzu hor ditu aditu.
Cure gizonak ere buruak goítitu,
Erbi bat heier buruz efestan zen heldu,
Gaixoak bereala indara du galdu.

Nausiak laster batez erbia harturik,
Ezpai baten pean du ezartzen gorderik,
Iii gozo batekin erten duelarik:
—«Erbikiz aseko nuk, mutil... ni segurik!»^B

Mutilak bere baitan hitz hoik entzun-eta,
Zioen: —«Jasta ere enetzat ez dxika?
Ai, merezi huke, to, gantz andi gormanta..!
Jabeak jin ba'lite, eta gal baheza».

Hain sari bi jaun ziren hetarat etori,
Galdez eian erbi bat zutenez ikusi.
Ezetz zeien nausiak muritz ihardetsi,
Eta bere lanari lotu zen zofozki.

Mutilak aldiz keiñu ezpale aldera,
Salatzeko bezala han zerbait ba-zela,-
Jaun heiek hatz emanik erbia órela,
Jotzen dute nausia lioa bezala..!

Pasoz erbi Kantua nigafez utzirik,
Ihizlariak urun ba-zoazilarik,
Mutilak erten dio iriz dagolarik:
—«Nausia, hartu tuzu zanpak, zuk segurik..!»

* * *

Egintza hunek dauku ongi erakusten,
Nola garen lur ontan elgaren beartzen.
Zorionean beltzez ez dena oroitzen,
Zorigaitzean lagun guti du izaiten.

478. BASERITO BATEAN

Basefiffo bateko rriedhlska artean,
 Urtereka aldean nihauren etxean,
 Alor-oian-soruak denak inguruan...
 Gizonik urosena bizi naiz gustuan.

Bixtako eremua oro dut neurea,
 Munduaren partetlk ba-dut nik bakea.
 Auzoetarik ufun nere destefuah,
 Neor unatu gabe, bizi naiz gustuan.

Ogi-arto-ilafez beterik alofak...
 Gaztain, intzaur, gerezi, sagarez oianak...
 Idi, bei, anari, ardiak soruan...
 Ni orietazjabe bizi naiz gustuan.

Baratze eder bat da ene etxaldea,
 Ituri sano baten uraz freskatua.
 Bazter lorehun auek edatu gozuan,
 Pausua biotzena bizi naiz gustuan.

Andre un baten artaz beti lagundurik,
 Familia azirik etxean ba-dut nik
 Bi seineto azkarak, alaba onduan:
 Oiekin amodioz bizi naiz gustuan.

Txoritoen kantuak iatzar-arazirik,
 Goizetan niz lanerat jalgitzen etxetik.
 Eguna zait joaiten laster deskantsuaiti:
 Beti zerbait egiñez bizi naiz gustuan.

Aberats izan gabe ba-dut sosegua;
 Ufe zilar gosez ez niz kexatua.
 Bear dudanarekin osasun senduan,
 Ufe-ametsik gabe bizi naiz gustuan.

Ager nadin eliza ala merkatura,
 Edo egitekoez gizonen artera,
 Ezagunetan ez dut neor etsaiguan;
 Efaguarik gabe bizi naiz gustuan,

Atsegin oroz nekez bai-titake goza,
 Etortzen ahal bai-tzaut bardin zorigaitza;
 Jaun ona dut ut2ia nik ortaz autuan:
 Aren borondatera bizi naiz gustuan.

Xoko untan prestuki bakean bizirik,
 Nahi nuke adinez joan au utzirik;
 Luzazki zahartzeaz ni ola munduan,
 Zergatik lotsa naite? Bizi naiz gustuan!

M. ETXETO, «KATXO»

Hazparne Itirnde guriak ainbat bertsolari soi' ditu gizaldi zear. Au be angoa, ta ez makala, bere egunetan zarata atera ebana dogu-ta. Ikusi Meodiage, *Eskualdun Kantuak* (1900).

479. NAHI BALIN BA'GIRA HIL

Nahi balin ba'gira hil eta salbatu,
 Artean behar dugu denek konbertituj
 Bekatu egiteko kostuma kitatu,
 Lehenago egiñez; ufikitan sartu,
     Ez beriz leratu,
     Ahalaz beiratu,
     Ongi kofesatu,
     Hiltzeaz oroitu:
 Denbora joanez geroz, ez baita probetxu!
 Sortuz geroz guziek zor dugu hiltzia:
 Deusik ez duzu gure munduko bizia.
 Kita dezagun, beraz, heniengo auzia.
 Garbiki dugun jker gure kontzentzia;
     Bertze munduan da
     Cure justízia:
     Azken-sententzia,
     Zer oren trixtia!
 Oi eternitateko penaren luzia!
 Pena hetaraz geroz ez da libratzerik,
 Ez, eternitateak ez du nnitzerik:
 Zonbat arima gaixo han kondenaturik,
 Sekulan libratzeko ez esperantzarik.
     Hetaz oroiturik
     Gauden lotsaturik,
     Humiliaturik,
     Ecsenplu harturik,
 Noiz-nahi prest joaiteko lur trixte huntarik.

Jaunak ¡goriko du zerutik galdia,-
 Herio ebaslea *du* mandatari;
 Harek eranez geroz, joaiten ahal gira;
 Gure bideko lagun hor ¡zanen dira.

Guk egin ongia,
 Bai eia gaizkia,
 Heien arabera
 Jujaturen gira,

Memento lazgafiak ordukoak dira.

Andre dena Maria, Birjina garbia,
 Zure laguntza onen beharetan gira,
 Ofentsatu baitugu gure gidaria,
 Zure Seme dibino Jainko Jaun handia,
 Gaiten humilia,
 Denboraz balia:
 Bai, beti bizia
 Oroitzen ba'gira,
 Zeru-ate sailduak idekiren dira.

BALITA OTXANDA

Badaki koblari onek be, goxo ta samur, zelan biotzari negar eragin, zelan
 gai indartsuz gizúntasuneají gara biztu. Cudaiiaren zoria, etsaiari buruz, bizi-
 bizi margotzen dau.

480. KOLPATUAREN OTOITZA

Mende huntan jadanik bigaren gudua,
 Lehena birikitao etsaiak galdua.
 Beriz ere bet-betan nahasi mundua,-
 Jendea armadetan multzoka bildua.

Egun 2inez dorpea abendu eguna,
 Frantsesek tranxadetan iragan dutena!
 Kanoiaren huxtua goizetik entzuna;
 Gizonaren ondotik airean burdiña.

Zerutik ilargiak jadanik argitzen,
 Lurean han-hemenka obuzak lehertzen.
 Aranoak leioan gorputzez jabetzen,-
 Soldadoa ikaran Jainkoaz oroitzen.

Oihan beltzaren pean lurean jaria,
 hJigáez dago Beñat kolpatu beria.

Gogorat orai heldu bere sort-heria;
Biziaren uztea gauza latzgaria!

Etsaiaren suari nahiz ihardoki,
Gordagia zilotik bet-betan da jeiki.
Bainan burdin idorak bulara idoki,
Zauritik orai galtzen odola nasaiki.

«Hogoi ta zazpi urte emanik munduan,
Bakean bizi nintzen amaren ondoan,-
Hamalauko gerla hasteko punduan,
Etsafek aita zena jo zuten buruan...

«Ene ama maitea, munduko izara,
Hemendik diot zuri en'azken agura.
Odoletan dut galtzen zuk eman indara,
Lüfak beretuko du zure haur bakana.

«Ait'amekin zerurat Jaunak deit nezala,
Frantsesentzat dut orai eroaiten odola;
Alemán aranoak galdurik llégala,
Bizi dadin munduan Eskualdun arbola!»

Akabatu deneko Beñat'en otoitza,
Arimak laster utzi munduko egoitza.
Amato! Galdu duzu haufaren laguntza,
Bainan zurekin duke zeruan bihotza.

Beñat'ek oihan petik: «Birjina Maria!»
AmaEok sukaldetik: «Bigaren zauria...»
Apezak aldaretik: «Zeruan saria!»
Aingeruak gaiñetik: «lili sit gloria».

DIHARA5ARI APEZA

Idazle trebea, ziñez, Kanbo'ko arimazain aufjoskera zaintsuajo liburu guz-
tiz egoki ta onak idatzi ebazarv Maria'ren lia, Antonio donearen bizitza, Mezara-
ko esku-liburua, Edeⁱⁱ deuna, ta azkenik, beste askoren artean, Kriscau-lkasbidc
euskeraz cgiodakorik ederena. Garbi ta argia nunbait, bere idaz-lunoa zorotzetik
urtena. Poesi gara be ba-eban, ta ez una. Oodorengo neurtitza, 1896'an Maule'n
ospatu zan euskaljaietan saritua dogu, lkusi Lafitte apez argiaren *Le Basque*,
65 or.

481. MADALEN LARALDE

Elizak utsak ziren, apezak ihesi,
Debruaren mutilak Frantzia^vn nagusi[^]

Gure Eskual-efian, orotaz gaiñetik,
Giristino jendentzat etzen bizitzerik.

Primadera goiz batez, argi uratzean,
Saratar bat eldu zen Bera'ko bidean:
Nexka gazte guria, Madalen Lafalde:
Bakarik, otoitzean, zoon etxe-alde.

Bet-betan sasipetik, otsoen pareko,
Soldadu batzu oiuz ateratzen zaizko,
~ «Non abiña, neskatxa? Zertan intzen Bera'n?
Ots, egia dena den, guri laster eran».

Ba-daki Madalen'ek, egia eranik,
Ez dela arendako luzaz bizitzerik.
Ala ere nai da egiaz mintzatu:
—«Kofesatzeko —dio— naiz Bera'n izatu».

—«Zer! oin lili freskoa, oin laster ebaki?
Ez, nai indukegu bizirik atxiki;
Ez aitor, beraz, zertan indabilan Bera'n.
Xuri edo beltx, bertze zerbeit asma ezan».

—«Bertzerik eátea gezufa litake,-
Gezur ortaz arima zikinduko nuke.
Il bear balin ba'dut, il nadila garbi,
Garbi bizi dena da egiazko lili».

Eta Madalen beti itz berean dago,
Nola Sara'n lehenik, Donibane'n gero.
An dire, Donibane'n, jujéale bildurik:
Ba-doakote nexka, begia lañorik.

—«Bai, bai, jaunak, ala da: kofesatzen nintzen¿
Ez dut egin dutana batere gordetzen».

—«Aizen bezelakoa, ba-dinagu aski:
Lepoaren moztea din orek merezi».

—«Lepoa dautet, beraz, s^hri pikatuko.
Ez naiz ordutik irudiz mintzatzen ahalko;
Bainan or izanez dut odola lekuko,
Gogotik il naizela egiaren-dako».

Jendez da, Donibane'n, estalia plaza,-
Plazaren erditsutan giñotina gaitza.
Aingeru bat iduri debruen artetik,
Madalen agertzen da, eskuak loturik,

Oro nigarez daude, ura aldiz kantuz,
LorietaiT ba-doa jlezeari buruz,
—«Salve Regina», —dio— «Agur Eregina,
Zutan dut esperantza, Ama guziz ona!»

Iganarazten dute tresna lazgarírat;
Burua pikaturik ba-doa lurerat,
Bainan arima xuxen altxatzen zerurat:
Egiak du betikotz artzen bere ganaf,

IZEN GABEAK

Euskal-idazleok bai gareala izen-orde zale! Zergaitik órela? jakin ez. Zer-bait locsor gaituznla esana dot, ta ba-leiteke auxe izatea gure izen orde zaletasun ta makur orco zio ta sustrai.

Azken urte oneitan, idazlerik garaienak be akats ortan —akatsa ba'da beintzat— jausi dirala autor bear. Olerkariak bakarik aitatzeko, Adema kalonjeak «Zaldubi» erabifí oi eban; Elizanburu'k «Salaberi», «Berjes», «Harlnxe-Dafupe», t. a.; Orkaiztegi apaizak «Oiparena»,- C Muxika'k «Jeme»; Elizaide'k "Zerbitzari»; Sagartzazu'k «Satarka»; L, Jaurcegi'k «Jautarkol*»; Bedoña'tar Jokin'ek «Loramendi»; J. M. Agire'k «Lizardi»; N. Ormaetxea'k «Orixe»; Urkiaga'tar Escepan'ek «Lauaxeta»; A. Onaindia'k «Otari»; E. Erkiaga'k «Endaitz»; Zaitegi jaunak «Udalaizpe»; Lontzi Abak «Ormalda»; Moulier appezak «Oxobi»; A. Iraizoz'ek «Urtsuia»; Etxezaraga'k «Zidora». Ta órela beste askok.

Erbesteko idazleak be noizka beste ainbeste egiña dabe; *E^amuntxo'rtm* egileak, esaterako, bateoko Izena Julian Viaud izan área, Piere Loti erabifí oi eban geenez; ta ezta bear bada akatsa izango. Baiña naste apur bat emetik datorriguna ezin ukatu. Ta ainbarik idatzi ezker? Nok asmatu orduan norena dan? Ba-dira orlakoak be gurean, olerki bikaiñak izan aren, norenak diran ez dakiguzanak, iñoiz antz emon al izanda be.

Or zergaitik jzen gabeko olerki-zerenda au. Askoren artean, 16 bati tokia damotse^ bilduma ontan

482. AMAXO BERE ILOBAREK1N

Ikusi P. Aradoi *Xaramela*, 37 or.

Emakume xahar bat buruko xuritan,
Opularda beltz eta zai ile goritan,
Neguko egun batez zagon iguzkitan,
Altzorat alabaren haura, harturikan.

Ana Eikiak dio bere amaxori:
—iMolaz duzu, amaxo, ilea hoin xuri?
—[kus-azu mendian, haura, elur hori:
Ene adinak ere negua dirudi.

—Arpegi polit hori zertako, amaxo,
Ez duzu amak bezen legun eta goxo?
—Haura, urak maldari erekaz doatzo,
Nigarek naute egin ni ere hoin atxo.

—Zertako egin nigar, amatxo maitea?
Zure kontsolatzeko ez niza zurea?
—Bertze asko neureez, ai! ene umea,
Ikusi dut denboraz etxe hau betea,

— Amaxo, zein baraxe zu zaren ibiltzen!
Zalukiago naiz ni Fikitik higitzen.
— Haura, ni ere lehen zu bezala nintzen...
Urte soberek naute orai dorpegitzen.

— Bizitzen balin ba'naiz zu bezenbat urte,
Amaxo, zu bezala jzanen naiz ote?
-Haura, zenbat munduan luzaz bizi uste,
Menturazko agintza beizik ez baitute...

— Jainko maiteak, beti, amaxo, zertako
Ez gaitu elgarekin bizi-araziko?
— Bizi huntaz bertzerik, haura, guretako,
Ba-dagoka hoberik, eta sekulako.

— Ai, amaxo, biak gu ba'gine zeruan!
Ai... zer dut nik? Eri naiz... Ai, min dut buruan!
— Haura, goazen barnera; liobeko dugu han:
Xakura pleinuz dago gure inguruan.

Handik bi aste gabe bi gorputz elizan,
Etxe hartarik ziren ekañirik izan;
Eta bien arimak zeruan zabiltzan,
Lureko gaitzetarik betikotz gerizan,

485. JUDIO ERATUA

Ikusi *Ef-epikan*, 3'garen onbidean,

Jesus heldu zelarik kalbariora,
Kurutzeaz bizkaia ongi kargatua,
Galdegin izan zautan, umiliatua,
Eian utziko nuen bortan pausatua?

Nik erakutsi nuen hain bihotz krudela,
Ezetz eran bainion, ezetz berehala:
«Aparta hadi ortik, gaixto kriminela!
Hi bortan pausatzea afruntu dúdala!»

Ez da nehun gizonik, ez alimalerik,
Judu efatuari kunpara daitenik:
Ez dut uste deus badén munduan bizirik,
Ni bezala herestan malurus dagonik.

Pasatzen nintzalarik hiri batetarik,
 Bi burjes zitzarzkidan jafaiki ondotik:
 Eranez ez zutela ikusi gizonik,
 Oi, nik bezain luzeko bizafa duenik!

—Sar zaite ostatura gurekin, gizona!
 Curekin edateko amo gori ona...
 Pasa zaitzu pausatzen gau eta eguna,-
 Guk konplituko dugu desira duzuna.

—Sar ere ba-naiteke etxean gogotik,
 Zuekin edateko amo on goritik;
 Jariko ez naiz, bainan... egonen naiz xutik;
 Tonnentek hartzen naute, oi, jariz geroztik!

—Jauna, efanen duzu kurios girela,
 Zure adinen befr galdetzen dugula,-
 Ehun urte ditutzu egiñak gisala,
 Edo zure bizafa tronpos da bertzela!...

—Ene hezufak dire aras gogortuak,
 Eta ene denborak ez akabatuak...
 Bi mila urte hurbil baitut pasatuak,
 Hortaz izan zaitetze, oi, seguratuak!

Izan naiz henetan, bai hiri orotan,
 Certa ahal daitezken gerla guzietan:
 ízigafiko froga egin dutheietan.-
 Herio beltzak ez du indafik ni baitan.

Mundua pasatu dut bortzgaflen aldian:
 Guziak hiltzen dire zoin bere orduan,
 Eta ni ezin hilez ibilki munduan!...
 Azken jujamendua etofi artean!...

484. IXKERA'REN ZAMARIA

Izkera'ren zamaria
 bilo urdintzen hasia,-
 zanko-besuak gogor eta bizkafian zauria,
 bai eta istant guziez lufilat erorlia.

[xkera, sal zak zaldia,
 balin ba'duk eroslia,-
 hofekin oianilat juaitia, oi! eztuk, ez, zuliurtzia;
 belek eta afanuek hofenganat die lehia.

IxkerVren zaldi hori
 establian xarmagari;
 nik ja nahiago nitek ardura huñez ebili:
 zaldarez aserik ere batez eztaiteke igi.

Ixkera'k zaldia perestatu,
 eni hartzia doJutu;
 belek efa aranuek bidian naie atakatu:
 Jainkuak daki nula nizan jaon betarik libratu.

Etziok xeha artorik,
 ahuan ezpeitu armarik,
 harentako ezta jiten España'tik olorik;
 Ixkera'k hartuz geroztik eztaki aziaren befirik.

Ixkefa, enaintek mintza,
 zamariak balu bixta,-
 nurat nahi juanik ere eror eta itzulafika,
 aitzin-gibelez ez kuka, sal zak fite edo truka.

— «Eztiat, ez, nahi saldu,
 ez eta ere trukatu,-
 ene zamariak bear dik uda bortian pasatu,
 handikjin datekenian nahi hait untsa trufatu».

— «Ixkefa, ago ixilik,
 eztuk eginen trufarik:
 hire zaldiak eztik janen udan bortian belarik;
 arte huntan eginen diekafanuek ase ede/ik».

Kauter batek Ixkefa'ri
 eihera bertan berari:
 zamariaren haitatzen eztiala ikasi,
 emaztiari so'gin zerola, hartu zinian, hobeki.

Ixkefa, otoi, parkatu,
 etzaizu behar gaitzitu;
 alaba-izuna dela kausa, koblato hoik uken tuzu;
 etxeko beriak kanpuan oro saiatzen dereitzu.

485. IKAZKETAKO MANDOA

Ikusi *Eskualdun Kantaria*, 61'gar'eo orialdean,

Hauxe da ikazketako mandoaren traza:
 lepoa mehe du eta ilia latza,

IZEN CAĠÍÁk

itxura gaitza;
bastape' guzitikan zauriak balsa;
hauxe da salsa!
Kristaurik ez daiteke aldetik pasa.

Lepoa mehe du, eca buruia handi,
macel-hezufa seko, dena behari,
begiak eri;
bi sudur-zjlotarik mukiak dari,
ezpajnak lari;
hortzik įzan badu ere ez du ageri.

Bi itzez aitzazue laur batzen fatlak:
belauna handi eta makur gidailak,
lurera zailak;
kortesia eskatzen belaneuz ari da;
gero ezin altxa;
Hauren mantenatzeko zer abantaila!

Fantasía asko ba-du mando lapurak:
laur zangoak trepel eta juntetan hurak,
anka makurak,-
ezpata bezain xofotx bizkar liezura,
ez duk gezura!
Moiz laruturen zautan ni naiz beldura.

Mando itsusi, zikin, lotsagaria,
galtzera bota didak osagaía,
okagaría!
Sartzera eztio utzi nai ostaleriak,
harén sartziak
unntzen zaiotela etxe guzia.

Buruko krapestuak grandeza ba-du,-
erostunikan ba'lu, nai luke saldu,
ahal bezain zalu:
xiki bat amoren saria įten ahal ba'lu,
xarantxak² salbu,
tratu hortan hainitzik ez Uro galdu,

Aitzineko petrailaz dago espantuz,
zeren dagota du ein.erdia espartuz,
bertz' erdia trapuz,
hatzeman puska guziak (uretik hartuz;

ase niz tratuz.
 Enfadaturlk nago botigan sartuz!
 Sokak palupan eta lazoa trostan,
 erekati behera juan zaizkit postan
     ezpainak oskan,-
 ehun goropilo eta befehun buztan
     bakotxaren puntan:
 hek baino hobé likek batere ez ukam

 Galtzera bota didak manta bat fina,
 atunaren denboran Kadiz'tik jiña.
     Oi, manta fina!
 Oro goropilo eta zilo et' ezkillá,
     petatxuz iña;
 sekulan etzautjuanen mantaren mina!

 Sakerdi bat befia ba-du bereki;
 beldufa dago ladronek nonbait edeki.
     Dabil' ederki;
 kapusail zar puska bat laru bateki,
     kunputuz beti,
 zirdina⁸ dariola anketan beiti,

 Ene manduak duen zingila korda
 juan den zazpi urtian botigan zor da;
     denbora sobra!
 Merkarariarekin ereitut bordak,
     testigu obrak!
 Nik ere hartzekoak etzaizket kobra.

 Ikatz zaku edefen jabe nabila,-
 aoak non dituen ezraite bila,
     poíoska mila;
 zazpi-zortzi petatxu elgarekílan
     zilokílan:
 heien betatzaileak ba-dik aski lan.

 Eskuaraz <zjngi/a> eta erdaraz <cincha>_t,
 hofen gaiñian ere ba-dut zer mintza,-
     biluaren gisa
 trenka dakidan beldufez eztirot tinka,
     kargak egin'ta;
 Kortan gezufik bada, lepoa pika,

Mandoa zahartu zaut, krastuak hautsi;
erostean ein zofa oraino bizi;

ba-dut Ian aski.

Norat nai juan nadin, zora dut nausi:

hobe dut naski

ferak atera eta laferat utzi.

Neskatxa ba'nintz eta maiora falta,
ikazkinik ezkontzaz ez niro trata,

Jainkoak barka!

Lastimagari baita ikazkin hauta,

dabilan planta,

etxetik eztirola beti atera!

Ikatza saldu eta ondoko traza,
gaitzeru" bat artoren saria falta;

etxera juan da,

andriak nigar eta liaufek mafaska;

ezin balaka^a!

Talo baten gauk ez dio hafapa.

Abarkatik has nadin emeki-emeki,
haragi ustel urin bat ba-du bereki;

haler' ederki

aztal eta beatza kanpoan beti,

ziloa petik:

zangoak ertzeko perilik ezтик.

Galtzazpien beriak erain tut garbi:

botoinak tiki eta xiluak lafi,

xotxak ezari;

befehun lekutarik lan ageri,

bragetak ifi...

Jainkoa parte! pikorik ez duke sari.

Barneko motx bat badut anitz edefa,

uratuaren hutsez ez dirot zera;

andre alfefa!

Oratza duenian hariaz gerla,

apo fárdala!

Sukaldían lo dago jaiki eta beria.

Hará ikazketariak duten girua:

bonetaren kaskoan xuxen zilua,

puntuz bildua;

laur eri⁰ trebesetan xuti biluaj
 enemigua!
 Nik eztakit zer'iten duten dirua!

* *

f) iñontura, i) freoo; 3) pingajo; 4) cuartal; 5) lífala gar; 6) dedo.

486. PARTITZEKO TENOPIA

Ikusi P. Aradoi *Xáraníela*, 99'garen oéialdean. Uzlarizcar batena ei da.

Mila zortzi ehlin'ta befoi hemeretzi:
 Kantore¹ beri batzu nahi tut ezafi,
 Penetan direnentzat, oi, kontsolagafi!
 Gauzak har ez ditzaten sobera barnegi.

Kantu liauk eman ditut neure buruari,
 Zeren bihotzian dut hainitz sofrilcari:
 Corte egiñik nago izar eder bati,
 Eta ni malurusa zortian erori!

Partitzeko tenoria* huna non den jiña,
 Ufikaltzeko" baita kasu human dena,-
 Izar baten uzteak emaiten daut pena,
 Zeren hura bai-nuen munduan maitena.

«Izar xarmegafia, oi, penetan gira!
 Pena doloriak oro gure gaiñean dira;
 Zure hitzetan fidel egoiten ba'ziía,
 Jainkoaren graziak gu ganako dira».

Graziak hausten* dira, oi! denborarekin,
 Eta partikulazki, zure'ta nerekin;
 Ezkontzekotzat beraz biak elgarekin,
 Armadetako beri behar dugu jakin..,

) cauciÓD;") momento; 3) compadecerse,- 4) debilitarse.

487. OKERTUAK BERE ÓKE^TZALEARI KOPLAK

Ikusi *Eskua/dun Kantaria*, 49or. ta *E/epikan*, 33'garenean.

Fortuna erori zait burutik behera,
 Zuri baicauCzut esker, gure jaun Barbera'.

Hafiturik bakotxa niri dago beira,
     Bi begiez,
 Nik guziak ikusten begi bakar batez.
     Lehen biez,
     Orai batez,
     Oro ikusten begi batez.

Mundu hau betea da zenbat nahigabez,
 Barberak okertu nau, aklitxe izanez.
 Lehen ba'nindagoen ardura² nigarez
     Bi begiez,
 Zertako biez egin? Aski daite batez.
     Lehen biez,
     Orai batez,
     Jaun liari esker, begi batez.

Nonbait balin badira bi bortz liberako,
 Bietarik ohoinak³ ez dik bat utziko,
 Zuhúia den gizonak ez beza egin lo
     Bi begiez,
 Barberak manaturik, egiten dut batez.
     Lehen biez,
     Orai batez,
     Zuhúien gisa begi batez.

Zure ohoratzeko, gure jaun Barbera,
 Lau kopla ez dirade izanen sobera:
 Lehen ikusten nuen Betirisants bera
     Bi begiez;
 Milesker, jaun Barbera, egundanik batez.
     Lehen biez,
     Orai batez,
     Hobe lizate niholaz ez.

1) médico; 2) safitan; 3) lapuía.

486.   ÁP>EZ BELTXAREN KANTUAK

ikusi" Lafitte apezaren *Efepikan* edo *Kan/uz'en* jaraipena, 102'an

Igande-mezak efaitian, Hafixuri'ko gaiñian,
 Eskopeta kargatu nuen —neuretzat zorigaitzian—
 Ba eta ere deskargatu apez¹ beltxaren gaiñian.

Altzak ez du maiten ezkufik, ez gaztanberak hezurik;
Ez nian nik uste ba-ze(a Jainko-semetan gezunk.

Apez beltxaren areba, serora begi-ñabara!
Ni gal-araziren nun, bainan, ez zain pizturen anaia.

Ehun behi nik ba-ditut, oi! beren zezenarekín:
Guziak eman bai-nítzazke bizia ukaitiarekin.

Ene seme Eramunto, Eramu-goizian sorcia,
Damurik aditu behar duk «Ait' urkatiaren semia»;
Ait' urkatiaren semia, bainan ez ait' ohoinareo semia!

—Aita, zoazi bai etxerat, ene afopak harturik;
Ene haurer emazkotzute, beren neufian josirik.

—Ez, ez, ez nuk ez joanen, hire aropak harturik:
Nik Baiona'n utziren diat aropak baino hoberik!

Bartegarai Ortzaitzeko, Bortairu Ezpeletako!
Hi Bordale'n, ni hor Baiona'n, a ¡zer gizonak galduko!

...Antzarak doatzi karankaz¹ Donibaneko karikan;
Bottegarai hori ba-doa semjaren miñez maraskan³,

Urtiak zonbat egun ditu? Hemezortzitan hogoi tu...
Bottegarai gazteño horek pertsu hauk oro eman tu.

1) golondrina; 2) graznar; 3) verter lágrimas.

489. PIAREX LABORARÍA

Eskual-hefiko jaun gazte batek	esker bihurtzen zerura!
laguntza bat daut galdatu,	Beraz, Piafex laboraría,
Edozoin moldez nunbait hirian	zer zaik hiri jin burua?
nahi delakotz plazatu,	Eskualdun haufa, ez zaika jausten
Etxean omen akiturikan	nigara begietara?
aski duela pairatu;	Dударик gabe noizbait entzun duk
Arapostutzat beresuño batzu	h; rjfar) agun gaixtQa
hori baitazkot moldatu,-	... , , c , _ , , , • .
Bertze zonbaiti. oren berean,	In aditu raltsu batekin
nahi njntuzke kantatu.	, , , , n . —
Udabefiak eder heldu tuk	eran dauk: «Gaixo tontoa,
eskualdun henetara:	-7 t i l J l i _ • i.
Oihan-mendiak, zelai-bazterak	Zertako, bada, turan buruz
zoin xoragari bixtara:	ar izerditan itoa?
Liliak iriz, xoriak kantuz,	Hortik aberats sinestekotzat
	behar dik izan zozoa.
	Haugi gurekin, hirian dukek
	hiretzat bizi gozoo».

Urgulu zoroz ez ahal dituk , hire ait' amak utziko?	Urte bakar bat geldi ba'ledi laboraría lanetik,
Zahartuz geroz, hi gabe, haufa, nola dituk, ba, biziko?	Asunez kanpo, lapafez kanpo zer bil litáke lurretik!
Ihesi joanez hire aitari bihotza diok hautsiko.	Oro handiak entzun litazkeek hiri-muruen barnetik,
Hik hil-arazi buraso onak auzo batek ehortziko:	Eroturikan, hilak iduri, heldu hobien zolatik:
Zer bihotz-mina seme batentzat eternitate guziko!	Batak bertzea jan lezakeie jendek gosearen gatik,
Ez, otoi, sinets hirian xoilki direla gauza edefak:	Erainzkik, beraz, laboraría, hire lufak artarekin:
Ez duk deus ere edefagorik nola sort-heri bazterak,	Alofetako lanak ez derauk biotzean emanen min.
Beren usain on gozoekilan lorez estali zelaiaik...	Bai, xutik ago, zeruari so, besoz azkar, gogoz arin:
Beha zak, bada, zer lezakeien hiritarxkilen indaíak,	Emak lanari, emak airoski: Beldur ez har pildak zikin.
Langile faltan alfer eta lo gelditzen ba'lire lufak?	Jaun-andrexxkilenjanari hauta duk ongafitik behar jin.
Iguzki-suak ontu jus hura mahats pikor molkoetan	Eskual-hefian uda-befia beti jinen duk edera:
Behar diagu ardura edan odolik izaitekotan.	Burzoro-aldi itu batean hirirat, otoi, ez lera...
Berdin udetan, urhe distiran den ogia zelaietan	Soizak mendiko belaretarik nola bizi den epefa...
Hik guretako bildu behar duk, xeha dezaten efortan-..,	Soizak pentzeko loren gaiñean erlea dagon alfera...
Mahats-ogirik ez duk, ez, sortzen hiriko jauregietan.	Otoi, Piafex, ez utz ariman sartzerat luraren hefa.

Azken-oihua, zeruko Jauna,
zuri derautzut egiten,
Amentzat hauren amodioa
zuk duzulakotz emaiten.
Eskualdun seme lur-langileak
beti xuxen ¡bil diten;
Bai, beren ama, zuk eman lufa
bihotzez maita dezaten,
Hola egiñez ez ahanzteko
zeru hortarat igaiten.

490. ZAHARTZEA

Mila zortzi ehun ta berogoita zazpi,
Sorteritik joan nintzen ahul eta Eipl.
Geroztik hemen nabil goiti ta beheiti,
Nehoz hil gabe, bainan iriskutan beti.

Ez deia, bada, pena bizi naizen plantan!
Urhe bat ez dut izan nik sekula santan.
Egunean ardit bat alderatu faltan,
Ene denbora joan da geroko peskizan.

Denbora joan zait eta hasi naiz pentsatzen:
Zahartzeak ez dauku gauz onik ekartzen.
Pixa labufago dut jaz-danikan aurten,-
Zapatak hasi zaizkit puntatik usteltzen...

Jaz zapatari eta aurten belaunari...
Diferentzia gaitza, urte batez, hori!...
Lehenago paretak kolpez hautsi nahi,
Orai, ezin heldurik, xortak xiri-xiri!

Haginak galdu ditut, puskatuak hortzak.
Sudura joiten deraut engoiti kokotsak,-
Ezpainak ere dauzkit pipa gider motzak...
Orai zer gustu duke munduan bihotzak?

491. HITZ ZUHUREN KANTUAK

Otoi, denak zatozte plazaren erdira,
Nere eian zuhufen gogoz Ikaslera:
Mendiak baino ere zahafago dira,-
Arnoa ontuz doa urtetik urtera.

Itsasoak, bixtan da, ez du, ez, adafik,
Ez eta gaztanberak erdiko hexnfik;
Nehoz ez da ikusi su gabeko kerik,
Bainan ez daiCe juja deus itxuietarik.

Duenak, azer biper emaiten ohi du,
Ez da behar ixtupa suari hurbildu,-
Tripa hutsari ez da emaiten konseilu;
Barur egonez norbait, noiz zaitzu afailldu?

Xakur txara gisala da dena kukuso,-
 Haurak aita-ameri dagotzi beti so;
 Bi begi baino hobe dauzkagu bi beso,
 Baso bakafa baino ez ote bi baso?

Ez ar' ziminoari sino erakusten;
 Orotan jaunen jaunak dirade kausitzen;
 Arbola fruitutik dugu ezagutzen,-
 Pozoinek osasuna maiz dute sendatzen.

Asko kanpoan bildotx, ta otso barnean;
 Zoin den eder itzala, iduzki denean!
 Ziminoa gorago igaiten arbolan,
 Ipurdia hobeki ageri orduan,

Laguna lagunari beti iduria;
 Nolako aita eta, halako semea;
 Uriaren ondotik heldu ateria...
 Aita biltzale batek haur xahutzailea.

Hala-beKara beti denen nausi dago,-
 Norat dohan aizea, harat aiseago,
 «Gero» dionak usu eran nahi «bego».
 Presatzeak dakarke ondore txar frango.

Amiltzean haria ez cla goroiditzen,-
 Gizon ibilkariak zer ez du ikasten?
 Busti nahi ez dana urean ez sartzen.
 Ifiskatu gaberik nork du deusik biltzen?

[ndarari nausi da lausengu eztia;
 Azkafen arazoina da beti hobea;
 Nola bizi, hala hil, askoren leloa.
 Jaunak bakarik daki zer daiken geroa.

Gauzarik hoberenak finitze bat ba-du,-
 Behar niz, ba, sail huntan nolazpait gelditu,
 Ao hetsian ez da nehoiz itsik sartu,
 Bainan ez tronpatzeko behar da ixildu.

492.   SENAR-EMAZTEAK

Ikusi *Eskua/dun Kantaria*, 98 or.

Ene auzotegian bi senar-emazte
 Bakean bizi dira hasaratu arte;

Goardia elgarekin behin samurtzetik,
Heien xuxentzaileak lan ona bear dik!

Lehenik intzirinka, gero deihadarka,-
Gero beriz eskainka, azkenekotz jokaj
Hora zer bizimodu duten maiz segitzen,
Dударik gabe gostti diote kausitzen.

Gizonari on zaio zorta bat goritik,
Emazteari, befiz, fofa bat oritik;
Emaztea ixilka, senara haltoki,
Bakotxa bere alde dabilta abilki.

Ostatutik lekora, bapo eta eder,
Senara ez dadila sukalderat ager!
Goardia eman bezo bere andreari,
Tofaren ondorio oinore txarari.

—«Gizon etxe-galgari, arno edalea,
Ahalke behar huke hola bititza!
Haizen bezalakoa araila goizetik,
Hoakit, higuin i/ara. begien bixtatik!

—«Neje andre gaixoa, ez bada hasafa!
Hi bezalako baten ba-dinat behara.
Emazte baliosa ezitia, ixila;
Holako bakar batek balio-tin mila!

—«Gizon alfer-tzar, gormant, zikin itsusia!
Aspaldian nauk hitaz asetzen hasia!
Beti gerla goria, sekulan bakerik?
I («inuan bide duk hi baino hoberik!

—«Otoi, ago ixilik, ene emaztea!
Indan, bai, laster gero, biarten bakea!
Zer nahi dun enekin, gerla irabazi?
Lehen ere ba-dakin nola hautan hezi!

Emazteak orduan hartzen du erkatza,
Eta ximiniatik gizonak laratza.-
Batek uma-ahala,- bertzeak: ai! ai! ai!
Oi, zein eder gudu3n holako bi etsai!

Eltze, zartain, gatilu, oro nahasteka,
Luferat artikiak dabilta jauzteka.
Ioaiten naiz jaun-andre heien baketzera.
Umatu rik hor naute igon etxera.

493. PIPA HARTUTA

(kusi P, Aradoi, *Xaramela*, 101 or.

Pipa hartuta zoratzen naiz,	Eta hurbildu ostalerak;
Arno edanta moxkortzen naiz,-	Etxean aldiz emazteak
Moxkortu eta erortzen naiz.	Prest-presta ditu erasiak.
Nola demontre biziko naiz?	
Tralera, lera, lera, era, lera;	Bazter guziak mgorika,
Tralera, (era. lera, lera, lera.	Bideak ere inaroska:
	Munduak zer du? Hau da hinka!!
Hamar botoiña xankraturik,	Goazen etxerat andarkoka...
Azken basoa klikaturik,	Mutiko gazte ta leiala,
Azken xirixta iretsirik,	Konseilu onak nar zaitzula:
Moltsa deraukat turindurik..'	Otoi, bizian ez zaitela
Ufundu zajzkit aixkjdeak,	Sekulan moxkor ni bezala...

494. ARANOAK BORTIETAN

Ikusi *Eskuñdun Kantaria*, 51 or

Aranoak bortiecan
gora dabilta egaleran,-
ni ere lehen andereki ebiltan kanberetan;
orai aldiz ardura-ardura nigafa dizut begietan.

Hartzen dit ofizioa,
Irati'at ulhan benoa,
nula beitut bizioa oianetan kantatzekoa,
abis hunik emaitzez eta egia eraitez banao.

Ahaire hau zahar umen da,
duda gabe en'adin beita;
huntan nahi dit kantatu eia zuin den gazte perfeita;
gezur guti eraile beka, umil, eta serius feita.

Afosatziak eijer lilia,
zuhain berak da ilhofia,-
amorio traidoriak berarekila azotia,-
hala dio borogatiak: begira tronpa, ene aurhidia!

Aitak diozu alabari:
— «Nun abila, (aidogari?)»

Alabak bertan aitari gezur zunbait, abis Itunen sari;
orai bera dolugari, mártir beitateke sari.

Orai bera doluturik dago,
bai, bena berantu zaio;
heritik joan nahiago, egoitia laido beitzao;
hil baledi aldiz orano hobian sartu nahiago.

Hanbat duzu afljiturik,
libertatia galduiik,
pena dotorez kargaturik, osagariz gabeturik,
horik oro berak erazirik, amorioak traditurik.

Lau urteko haur gaxoa,
leial duk hire amorioa;
hitan dezagun haretseñplu huna, maita protsimoa,
lazukeriak eitzi, eta zerbutxa zeluko Jinkoa.

Kantore hoién egitian
ulhan nintzan ni bortian;
pasatzen peko oianian abis hunik emaiten benian,
deusen ere ezin sinhets eraziz, mankaror egin aiherian.

Hartz handi bat oian hartan
nihauri 50 jari zeitan;
hortzak xuri, lepoa lodi, begiak gori beitzutian.
Kantoren egitia eitzirik, ara mankarot egin nian.

495. HIRU SOLDADOEN KANTUA

Ikusi *Efepkan*, 61'garen nnaldcan

Hiru soldado gazte gerlan ibilirik.
Etixerat heldu ziren su tokietarik:
Arin zuten gogoa, bihotza berorik,
Aboa dena kantu, oi! alegerarik.

—Bai, gure beha daude gure izamoak:
— Katalin duk neurea, eran du lehenak.
— Madalen duk neurea, dio bigafenak.
— Neurea Jana-Mari, aitor du azkenak.

Gizon bat hor ageri bide-kurutzean:
Mafin zeinu joilea heldu uratsean...
— Agur, adixkidea, zer beri herian?
— Hemen denak berdintsti aspaldi handian!

—Eta zertan da gure auzoko Katalin?
 —Etxetik joana, hora, nigar gutirekin:
 Hífiren botu sainduak nik jaz jo oituin:
 Urte liuntan Angelu'n da serora urdin!

—Madalen ba ahal da egon beti prestu?
 —Ezkilak harén famak bietan jo ditu:
 Lehenik Manex'ekin zenean ezkondu,
 Eta haufa beritan zaiolarik sortu?

Hirugafenak aldiz galdez gizonari:
 «Eta dohatsu dea beti Jana-Mari?»
 —Gaixoa, segur ere, zeruan da hori!
 Nik nuen eguberiz hil-kutxan ezari!

—Matin, Angelu-alde jobajten ba'zira,
 Zoazi ene parrez, otoi, komentura:
 Katilin'i goraintzi, agur, *etcétera*...
 Norbaitekin noala laster ezkontzera!

—MaFin, atxeman zazu lehen baino lehen
 Bere etxe berian Portuko Madafen:
 Erozu ihizian naizela ibiltzen,
 Usatua naizela otso tirokatzen!

—MaEin, gero zoazi ene aintzineko,
 Erozu amatori goraintzi, adió!
 Gerlan ari naizela eregerendako,
 Ez naizela gei lat'k nihoiz itzuliko,

496. ESKUALDUNA

Eskuafund seme dena bedi alegera.
 Ikusi dut bet-betan, oi zein den edera!
 Ez ametsetan, nintzen atzafia,
 Arbola bat harokan ederki jana,

Zer haiz, bada, arbola? Orai mintza hadi,
 Hafokatik begira hagoena guri.
 —«Ni nauk Eskualdun, bai aspaldikoa,
 Egundaiño haizkorak ezin hautsizkoa.

Nahi duenak jakin noizko ni naizen
 Bila beza harokan efoak non diren,

Baliatu zait, barnazko baitziren,
Orai bertzenaz bizi ez nitzan jzanen.

Ikusi tut armadak heldu Efoma'tik.
Ene hosto edefa handik ikusirik,
Atera nahi ninduten efotik;
Ezin kendu nautatzen, zenbeit adar baizik.

Pilcatu ba-darautet nonbaitik adaía,
Azpian atzeman-ta, entzun dut nigara:
«Eskualdunaren adafen dorpea!
Zerk nau ekar-araxi ni heien azpira?»

Doi-doia ene miñak zoazin sendatzera,
Huna non agertzen den erdaldun jendea,-
Ibaika ikusten dut ene hondatzera,
Guti zakien zer zen eskualdun arbola!

Heldu zaizkit gaiñera tirainak bortitzik,
Berekilan ni nahiz^eráman hemendjk
Bai iharosí, bainan nago xutik;
Can ziren eta nago efege bakafik!

Bakean nagoela orduz geroztikan
Amesten duk, menturaz, haura, hire baitan.
Etsai handia, etsai bakafa munduan Karloman,
Ni ere nahiko nau garaitu guduan.

Karloman'en kapitain, Eroian handia,
Harek zuen beretu ia mundu guzia.
Betor Karloman, betor Eroian, ez naiz aurdikía,
Dugun ikus norena daiteken hauzia.

Turuta-soinuz huna non tuclan guziak,
Izitzen dituztela hegatzinak berak.
Zaldi zuriak, zaldi goriak, zer gizon hazkafak!
Nola detzazke garait Eskualdun arbolak?

Haizkorez harmatuak, denak lotzen zaizkit;
Bertzen ezin-bertzean, Eroian azkenik
Lotzen zait, bainan etzuen ahalik;
jo nuen efekara hafoken gaiñetik.

Huna orai non naizen, orai lenengoa,-
Lorerik ez dut, bainan sendo dut efoa.
Ez naiz ihartu, ez ihartuko, segur dut bizia,
Ez ba'dautet azpian zifatzen mendia».

Eskualdunak, geroztik gaiten alegera!
 Kanta beria dugun denek kanta gora:
 Biba Eskualdun arazá hazkara!
 Biba mendi gaiñean Eskualdun arbola!

497.   ENE XARAMELAREN AUHEN MIÑAK

Ikusi *Eskualdun Kantaria*, 1)6 or.

Ator, ator, ene lira,
 ene lagun leiala,
 ator auhendatzera
 ene zorte krudela:
 orai atera etzatzik
 hire soiñu samiñak,
 oihartzunari efotzik
 hik ene bihotz-minak.

Itsasoan ikus-azu
 unti diruz betea,
 orai artio egin du
 bai uruski bidea:
 uhinak dire apaltzen
 harén inguruetan,
 haizeak ditu anpatzen
 harén belak lorietan.

Hurbildu da porturat
 lorios eta fierj;
 bofa non dohan sartzerat
 aberats eta eder.
 Jadanik plegatzen ditu,
 plegatzen bere belak:
 baja xoriak besten tu
 kalatzean hegalak.

Kolpe-kolpez altxatzen da
 Curian xirimola;
 untzia kostarat doha,
 arolaka dabiñala:
 bara, hará non den ari
 uhiñekin guduan;
 galdu behar du tristeki
 portuaren aldean ..

Egik auhen, ene lira,
 egik minki auhena:
 ni nauk, ni nauk unti hura
 ondatzerat nohana;
 liarat hunat afolaka,
 gaitzak bere besotan
 nabüak pulunpaka,
 tonbaren uhinetan.

Oraino deusek bidean
 ez ninduen trabatu;
 ez due ene itsasoan
 arokarik aurkitu.
 Helas! orai naizenean
 porturatalegatu,
 behar naiz ni uhinpean,
 uhinpean ondatu.

Xiriparen bazterrean
 eder zagon zuhaitza;
 efoak barna lurean,
 aldaskaz aberatsa,
 burua zaraman gora
 giar eta ostotsu:
 o, zuhaitzaren edera,
 hor bizi behar ba'lu!

Bere sor-lekutik goizean
 norbeitek du idoki;
 acze lur idor hotzean,
 birlandatu kruelki:
 eta hasi da jhartzen
 jadan arats bereko;
 bihar ez da on jzanen
 baizen su egiteko...

Egik auhen, ene lira,
 egik mjnki auhena:
 ni nauk, ni nauk zuhaitz hura,
 ihartzera nohana.
 Helas! ene sor-lurean
 eder, indartsu nintzen;
 landatua lur atzean
 bihar ez nrz ;zanen.

Harat-hunat hegaldatzen
 ikus-azu paluma;
 maiteki bazka bilatzen
 bere umentzat ama:
 lotsarik, beldufik gabe
 hor-hemenka dabila;
 ez du gogoan deus ere,
 baizen bere familia.

Gaixoa zeru goratik
 miruak ikusi du;
 harén aztapafetarik
 nork, oi! nork kenduko du?
 Jadan airean behera,
 tíroaren pareko,
 hegaztin tzafa gaiñera
 gaixoari dohako...

Egik auhen, ene lira,
 egik minki auhena:
 ni nauk, ni paluma hura
 herfoak naukana,-
 arimentzat bazka biltzen
 trunkilki nabifala,
 gaitzak niauk afapatzen.
 Sortzearen krudela!

Seme batek utzi zuen
 bere ama ernea,
 utzi nahi ez baitzuten
 amarekin semea;
 haurak zuen maite ama,
 amak ere bai haufa.
 O naigabe! o tamala!
 bana-behar gogora!

Amaganik ufun dela
 gaitzak hartu du seme hura.
 Amaren zorte krudela!
 haufa dohako hiltzera.
 Bere haura galduz geroz,
 ama du hil beharko,
 ez bide da bizitzekotz
 liaura gabe biziko...

Egik auhen, ene lira,
 O naigabe! o tamala!
 Ni nauk, ni nauk seme hura,
 ama hura ene ama:
 ni bakarrik zahartzeko
 esperantza nindianj
 ez dik njhork altxatuko,
 oi! erortzen denean.

Jauna, Zuk ene bizia
 hartu nahi ba'duzu,
 Zu zare ene nausia,
 zurea da, hartzazu:
 gogotik dautzut ematen,
 Jauna, ene arima;
 zure eskutan dut uzten
 hiltzerakoan ene ama.

498. EMAZTEKI MOZKOPAK

Zenbeit hitz orai ditut bertsutau ezaíí
 Laido egiteko andre mozkorerí.
 Gizonen begietan dire higuingafi,
 Emanak direlakotz aras arnoa'ri.

Egartsu tzar hori,
 Lotua ernari,
 Da auhendagari!
 Eta izigariü

Holako emak dire urikalganü!

Ikusten tugu heltzen ostatuatarat,
 Urhats bezinbat beiratuz gibelerat.
 Sartuak direnean barneko alderat,
 Ez ditazke atrebi hiltzez gatdatzerat:

Beira begitarat,
 Kuri alaserat
 Kikera hartzerat;
 Guri gordetzerat.

Opor debru hartan zer dohan triparat!

Hiru edo lau eri dituzte altxatzen,
 Osralerarekin hola elgar aditzen.
 Amaru handirekin barikarat hekzen,
 Hurbildu direnean kokoriko jartzen.

Han tugu ikusten
 Hurup, hurupatzen;
 Lauetan beratzen
 Dire atrebiczen,

Xutitu orduko lurerat erortzen.

Bereak bertzerenalc dituzte iresten;
 Zeruaz eta luraz, bihotzez ukatzen,
 Hautxo gaixoez ere ez dire oroitzen,
 Beti edanarekin dire egafitzen!

Aras alfer jartzen,
 Ohoingoan lotzen,
 Lohi bilakatzen.
 Hori da gertatzen

Sudufa kikeran maiz delakotz sartzen.

499. LAU NESKATXA GAZTE

Kanbo hortan ba-dira lau neskatxa gazte;
 Parerik ez dutela berek bai-tiote,-
 Gisa hortan pentsatuz afazoina dute.
 Tzafa kenduz geroztik onik ez dukete.

Lauak hasiak dira mutil bateatzen,-
[zen saildu ederik zuten ateratzen,
Nehork ez baitzituen deusetan xerkatzen,
Berak hasiak dira orai atakatzen.

Gabaz ala egunaz mutilen ondotik,
Iduri erotuak dabilta burutik.
Patrikurik ez dute batere heritik,
Nihork ez baitu nahi holako sujetik.

Iragan egunetan segeturekin
Landa zoko hoietan zauden artzaiñakin;
Artzainak joan eta ez jakin zer egin.
Halere hobe duce bildotsik ez den jin,

Artzainak utzi eta zer diferentzia!
Senartzat^nahi zuten xokoloteina;
Ostatu hortan bizi direnak ba-dira,
Bainan, urzo gaixoak, zuentzat gabia.

Mutxurdin egoiteaz egizue botu;
Ezkontzaz ezta behar mutilik bortxatu;
Zuen lore edera behar da gastatu,
Nihork ez baitu nahi orai porogatu.

Estimagarria da Kanbo'n gazterta,
Bere manera oroz da xarmegafia,-
Hala mintzo direnak aipatu lau dia,
Desohoraru nahi dutenak beria.

Orai kanbiatzeko dirade xedetan,
Hala hedatua da beria jendetan:
Bateatzeko lana utzi dute betan,
Hasi behar direla kantu benetan.

500. AND6RIA. GURARIK

Anderia, gorarik zaude leioan.
Zure senara behera dago Prantzia'n.
Hura hantik jin ditekenen artian,
Eskutarítzat har nezazu saetsian,

— Ene senara behera ba'da Prantzia'n,
Azuak urbil utzi derauzkit juatiari;
Hura hantik jin ditekenen artian,
Eskutari beharik ez dut etxian.

—Izan nuzu Prantzia'n eta Espainia'n,
 Bai eta ere Anglatera guzian,-
 Andere ederik ikusi izan dut heietan,
 Zure parerik etzen ene begietan.

—Eskutaria, ederki mintzo zira zu:
 Zure etxian beharko duzu istatu;
 Ganbera garbi, ohia xuri dukezu,-
 Nihaur ere aldian hurbil nukezu.

—Eskerik aski dautzut, etxekandera,
 Zure senara duzu ni baino gizon hobia,-
 Zazpi urcez harek eman deraut ogia,
 Zortzigarenian bere azpiko zaldia,

—Euri ondoan hura nahiz den uherlo,
 Andre hol< ere oro girade parlero,-
 Hitz oietan bat zeraut laxero,
 Ene senara zutan truka ez niro.

—Arbendola betetzen denian udarez,
 Idi xuri erditzen denian xahalez,
 Idi xuri erditzen denian xahalez,
 Eranen dautzut zuria naizen ala ez.

—Iragan duzu, oi! bada, denbora,
 Eskeiñi duzu ganbera eta ohia,
 Eta arekin zure gorputz propia.
 Ez dea, bada, hori egia"?

—Eskutari, oi! begi urdin faltsia,
 Altxazak, altxa, oi! ezkeroko begia;
 Altxazak, altxa, oil ezkeroko begia,
 Hi ote baizen, oi! ene lehen semia.

5ÚÍ. POBÍ3&N KANTUA

Ikusi, nai izan ezkeroko, *Erepikan* knotu liburua, KM'garen ófian,

Aberats ala pobre girenak munduan
 Ez gira beti berdin elgaren aldean.-
 Aberatsa bizi da gustu ederean,
 Sosa frangorektlan beti intresian,
 Behti fantesian,

Jan-edan onean,
Maiteak aldean,
Iduri-ta direla zeruko lorian,

Ez da deneritzat berdin munduko bizia:
Batzuen zoriona, bertzen trixtezia!
Pobrea da maizenik gaizki ikusia
Eta hobekienik bizitzen kasia,

Beti penatia,
Erdi-buluzia,
Frangotan gosia.

Galda dezogun beti Aitari grazia!

Ez da behar oraino esperantza galdu:
Zer gisa bizi giren Aitak ikusten du,
Ondotik zer jiten den eraiten derauku:
Bakotxa du behar den tokian plazatu:

Nola jujamendu,
Hala pagamendu,
Han fitsaturen du:

Aberats ala pobre, dener berdin kondul

Pobre girenak hola kotsola gaitezen:
Bertze munduan ez da sosik baliatzen.
jaunak eian bezala goberna gaitezen;
Zeruko zoriona gero du ernaiten.

Egon beti zuzen!
Harek eman legen
Ongi atxikitzen

Oro ari ba'gira, ez gira galduren.

Hemen bizi baigira miseriarekin,
Jinen da plazera're bai denborarekin.
Familia handiak berdin elgafekin:
Burasoak xahartu plazer gutirekin,

Andrea haurekin,
Etxeak zorektn,
(Ez jakin zer egin!)

Segi bertuterekin, bai fedearekin!

Pertsu hok eman ditut Nort-Ameriketean,
Artzain nindagolarik, denbora pas'ketan,
Montana'ko partean, desertu batian,
Neguko hotz batzuez sua pizturikan:

Ardiakjauzketan
Beha kontentikan,
Loriaturikan,
Proba da ez dutela gose handirikan.

502. APEZ IHIZTARIA

F. Michel, *Le Pays Basque*, 370 of

Kantatzeko,	Bordel'etik
Bi bertsu ben ba'nituzke	Fizelak ekari omen tuzu,
Kantatzeko,	Bordef'etik,
Denboraren pasatzeko,	Bídegarai'k hautaturik
Konpaña huntan nehor ba'liz	Martxandisa hoberenetik,
Plazer dulenik entzuteko,-	Ez bide da hortaz dudarik;
Kantatzeko,	Bordel'etik,
Denboraren pasatzeko.	Exprés harat bila izanik.
Soramendi'n	Sar'egiten
Urzotegi batzu berjrik,	Apez gizagaizo hori,
Sora mendí'n	Sar'egiten
Jaun apez batek ditu egin,	Ez da gaizki akitzen,
ihiztariak bildurik hartuz	Zenbait oilasko-hegal janez
Eta amabira luis pagatuz,-	Eta pusa-kafia edanez,-
Soramendi'n	Sar'egiten
Nahi fukete fortun egin.	Ez da gaizki akitzen.
Ihizira	Urzo grisak,
Guazin oro elgafektlan,	Ba-zohazte oro airian;
[bizira	Urzo grisak,
Soramendi'ko lepora.	Azkar cuzue hegalak.
Han behar dugu erekreatu,	—Trufaczen gituk zuien sarez,
Bai eta ere plazer hartu,	Bai eta ere ihjztariez:
Apezekin,	Soramendi'n
Salabefi jaunarekin,	Pasaturen gaituk arin.
Jaun apeza,	Urzo oker bat
Zu zirade ororen gida,	Harapatu omen duzu,
Jaun apeza,	Urzo oker bat;
Eta ororen forniza.	Ez dakit gizen zenez hanbat.
Mila libera sare berien,	Hamar ihiztari guardián,
Aise bildutak bai zinituien;	Beldufez juan zadien airian;
Jaun apeza,	Urzo oker bat,
Ez, otoi, eskandaliza.	Ez dakit gizen zenez hanbat.

— Urzoak gu,	Apezekin
Ba-guhatzi orai aitzina,	Gu ez gaituk laket ganberan,
Urzoak gu.	Apezekin,
Hunat jua gabeturik bat,	Jaun aropa beltz horiekin.
Murde Salaberi'k ba'iuke	Debekatu gitie Prantzia'n,-
Zuentzat ganbera eder bat;	Biziren gaituk oraino agian
Urzo grisak,	España'n
Hunat jua gabetarik bat.	Heldu den bortz hilabetea.

Koniuratzez
Behar bai-dute hunat bildu,
Koniuratzez,
Nahi ba'dute eta ez
Saretan sar-arazi fite,
Jaun apezaren hitzen bertrutez,-
Koniuratzez
Nahi ba'dute eta ez.

505. GEZURTARIER

F. Michel, *Le Pays Basque*, 376 oi.

Gezurtariek, oi! aditu:	Ala jaun edera Tripero,
Kantu bat nahi dut kantatu.	Sabelez nasai, ahoz bero;
Aspaldin nauzie asetu,	Hark derauzkat beriak frango.
Zuekin beraz behin gustu	Nik nekeak jan-edatekú;
Nik egun nahi nuke hartu.	Gezufak saltzez bi biziko.
Jaun Mihiluz, buru handia,	Heriko neskatxa gaztiak
Zure dut lehen ohoria:	Bizargoriz ilusitiak.
Gezuren ez duzu paria;	Hark ikusi ditu hiriak
Bestek beldur hura, suia,	Urez, zilafez pabatiak.
Zure gaitz bakara da egia.	Hetan ditu egin Indiak.

Mihiluz aditez jria;
Tripero'k ene gatik gosia.
Aita-aneiek, bizargoria,
Zuen neskatxatik atera,
Garbi nahi dukenak izena.

§04. BE-NAPARTARA ETA LAPURTARA

F. Miche), *Le Pays Basque*, 296 or.

Kantore bat beririk
Apirilan emanik.
Tristeziak harturik nago...
Bihotzaren erditik;
Urzo xuri bat galdurik,
Bergia nago ilunik.

Urzo xuri edera,
Hatxa doakek behera.
Jiten nitzauzu nere penen
Zuri deklaratzera.
Zu zira ene barbera:
Har nezazu sendatzera.

—Sinets nezazu fedian,
Eraiten dauzudaoin,
Zu baizikan bertze maiterik
Nik ez tudala mundian;
Zer probetxu ordian?
Ez dute nahi etxian.

— Etxekoen kontra joaitia
Ez nuke nahi, maitia;
Eztzinuekia nahi oraino
Hobekí informatzia,
Hufundanik jakitia
Zer duten borondate?

—Zuk bezainbat pena segurik,
Sinets nezazu, ba-dut nik.
Guk alkar maite izanagatik,
Zer probetxu du hargatik?
Ba-dugu bertze nausirik
Guk obeditu behafik.-

—Oihanian eder arbola,
Ni enaiteke kontsola:
Bihotzetik ezartzen dizut
Nigafekin odola.
Ni ez naitake kontsola:
Hilik ere ez dut axola.

—Jaunaren graziarekin,
Orai ba-dugu zer egin.
Bihotzetik efaitein dauzut,
Pena handi batekin;
Esposatzeko zurekin,
Samura niz ene jendekín.

—Amodio beria,
Hainitz da trunpagafia!
Zuregatik utzi izan dut
Nik leheneko maitia;
Orai orotaz gabia,
Desiratzen dut hiltzia.

—Ene maicia, zu ere
Etzitela hasare,-
Egia da eman nauzula
Neure buriaz bai fede:
Pena dut eta dolore,
Ezin bertze egin halere,

— Izanagatik mundia
Gutaz enbrasatia,
Ez da kunbeni eri dakizun
Hortaz ezpjrituia.
Indazu sendimendua,
Balin ba'zira fermia.

— Urzoa, o ez tial
Mintzazale edefal
Gu algafekin akort ba'gtra,
Nik ez dut bertzez axola.
Idukazu fedia,
Mundian pare gabia.

—Behar gira beiratu,
Zein gure bider segitu.
Zure eta ene jaitia
Jinkoak oro akabatu.
Adiós, beraz; barkatu!

505. PULUNPA

F. Micliel, *Le Pays Basque*, 348 or,

Mila zortzi ehun eta befogoi eta bigarena,
Uztail hilabecearen hamaseigafen eguna,
Kantu ben xarmagari hauk eman izan nituiena,
Suiet bat erekontraturik zitakeien edeíena.

Suiet bat edefa zela guzia da egia,
Inposible lizateke hofen disimulatzia.
Malur hoiek hafituren tu España eta Frantzia,
Horen bertze pasaierekin galdu izan den untzia.

Han ziren pena handiak eíesusarik gabiak,
Heiioa ikusten eta ihesi ezingiak,
Han ba-ziren gure jendiak, ahaidiak, adiskidiak,-
Miserabliak ito dira, heiek egin dituzte Indiak!

Untzi hartan haste-hastetik, Baiona'tik partitzetik,
Zer-nahi sofritu dute pena guzien partetik;
Urrin beti plazefetik, Monte-Bideo'rat heltzetik,
Nigar eta heiagoraz partitu dira mundutik.

Senara eta emaztia bere haufekilan
Gerlan aritu izan dire heriorekilan,
Azkenian ito dira oro elgarekilan,
Itsasoaren kolerak juan ditu berekilan.

Sufetik aski ba-dugu gure baitan sartzeko,
Arima gaixo horien zerurat gomendatzeko.
Zer malura horiendako, exenplu bat guretako,
Bihotzean sar ba'lakjgu, maiz Jainkoaz oroitzeko!

Ikusi ginituienian Monte-Bideo'ko leihofak,
Han ziren mundu huntako plazer guzien ondarak:
Hantik goiti deihadarak, nigarak eta maraskak
Mila fritz egin zituien itxasoaren indarak.

Deusik ez da gizona, ez gizonaren jakinak,
Guziak garaitzen ditu Jainko jaunaren dohainak:
Han ito dira gizonak igerika zakitenak;
Bertze batzu eskapatu batere ez zakitenak.

Kapitajnaz kestione mintzo dira jendiak;
Nik ez dezaket juja zoinek dioten egia.

Ez da remediorik, engoitik hek jaunak dira.
Afera hortan auzitarat nihor ez daita abia.

Untzi liaren kapitaina zen gizon jakiña,
Ez zen kargu hartarako izan ez ba'litz entzuna,-
Hura ere gu bezala, hiltzera mundura jiña,
Han ito diren guzientzat hura izan azken-orena.

Mundu huntan laur kantoin, bazter guzietan,
Ben hau hedaturen da, ez da dudarikan;
Aribatzen denian Eskualdun-hefietan,
Alta-amak urfcuren dira nigafez xagrinetan.

Berehun eta hogoi eta harnabi presuna
Mement batez funditu dira, oi, zer bihotz mina!
Zerurat egiten zituzten maraska, oihu samiña,
Otoizten zituztelarik Jainkoa eta Birjiña.

Untzi hartako presuna gaixuen gidaria
Ba-dakit nungo seme zen; pasaierketaria,
Ofizto miserabüa zuien, ene idurian.
Bere pasaier guziekin zeruan dago agian.

Ufikaltzeko dira pasaierketariak:'
Heldu zaitzen urtiak baino jua direnak hobiak.
Letra letraren gaiñian igori behar dira,
Prantzia'n lurk duiena ez dadin hunat abia.

Prantzia'tik jin ginen zer-nahi den gostarik,
Cinituien eresoursa guziak xahuturik;
Monte-Bideo'n gira orai xagrinez aberasturik.

Hamaseigaién bertsu huntan orai nuha sartzera.
Suieta frango ba-nuke, baina presatzen naiz finitzera,
Monte-BideoYat jin nintzan kantu hauien moldatzera;
Oxala jua ba'nindadi BaionaVat kantatzera!

506. NAZIONEAKO BESTA

F. Michel, *Le Pays Basque*, 287 or,

Sanper'en egin dute besta bat handia;
Deklaratzera noha, guziak guardia:
Jaun efetorak ditu orai gomidatu,
Nazioneako besta date ohoratu.

Atxo zahar batzuek, ongi apaindurik,
Plazara bildu dira, elgar aditurik.
Ikusi dutenean han etzela deusik,
Ostatura gan ziren, bihotzak ¡lunik.

Ostatuan sartzean etxeko jaunari
Atxoek eran diote: —«Hots, fite, Betin;
Gaur besta handi dugu, rgen jatera;
Johan behar dugu gero guziek plazara».

Bazkaiteko denboran batak bertzeari
Oihu egiten zuten: —«Hire grazian,
Bide nazionea, zioten gogotik;
Gaztetan ez dun orai gu bezalakorik».

Bazkaldu direnean atxo gaztetzuak
Kontrapasetan dire hasi zorotuak:
—«Hots, begira, hutz egin zioten atxoek,
Dastatu behar dugu gaur hemen guziek».

Dantzatu direnean, arbaso zaharak
Kanporat ilki dira, husturjk sakelak;
Plazan aribatzean, bisaiaik goririk,
Mundu guzia zagoen iriz zabaldurik.

Jaun eretora beríz, leihorat etofi,
Hantik konplimendaka zitzaie hasi:
—«Hots, ene haurak, orai dantza zaitezte,
Ni ere zuiekilan abia nindaite».

Atxoek erepusta jaun eretorari:
—«Zu beharko zaitugu ororen gidari».
Emaiten du trunkoa aintzin-gidaritzat,
Atxo zahar guzien gobernazaletzat.

Hasi zenean, beraz, trunkoa dantzatzen,
Gure atxo guziak iriz eman ziren,
Bere esku zimufak emanik hankétao;
Oro begira zauden besta handi hartan.

Gure atxo gaizoak ez ziren unatzen,
Bere artzainarekin oro kontent ziren,
Ordean heien senar gaixoak etxean
Tupina hutsa zuten batu iluntzean.

Gizagaixoak ziren plazarat etori,
Bere emazten bila, zoroak iduri.

Jaun efetorak hori ikusi orduko
Oihu egin zioten baken egiteko.

—«Zuk, Joannes, eda-zazu; zuk ere, Domingo,
Ene eskuetarik zenbait arno trago.
Biba nazionea! egizu zuk, Pelo;
Ehun hasefatzeak deus ez du balio.

Gizon eta emazte, dugun orok edan,
Basoa trinkaturik, umore onean;
Zoazte elkarekin guziak bakean».
Besta akabatu zen hola afatsean.

507. ESKUARA

Ikusi *Eskuatdun Kantariak*, 30 of. Ez dakigu norenak diran bertso eder oneik; J. B. Daranatz jaunak bere izenez argitara ebazan, baiña ez ei dira bereak.

Eskuaraz mintzo ziren gure arbasoak,
Jendeki, ahaidego, gizalde osoak.
Eskuaraz mintza gaiten heien ondokoak,
Haurekin bereziki, zuek burasoak.

Ait'amen galtzafean, altzo-besoetan,
Hauretik hasi-eta adin guzietan,
Zer da edefagorik Eskual-Hefietan?
Mintzai paregabe bat, bat zahar-gaztetan.

Munduko mintzoetan nun da hoin garbirik,
Hoin gai on eta nasai, hoin bipil, bizirik?
Eskuarak du elea labor eta erne,
Eran nahi den hura, laster duzu barne.

Hitz uts alferik gabe, zalu ta lañoki,
Gauza gorak, barnenak, aipatuz erexki,
Eskuarak bere baitan daduzka etorki,
Iturburu, zimendu, eioak, deblauki.

Bere jitez, jndarez, dela asentatzen,
Laguntz' arotzik gabe, dela bururatzen,
Nola etxeko jauna, burua gorarik,
Ba-dagoke Eskuara, ez du nihun zorik.

Eskuarak eremuak ba-titu zabalak,
Aberats, gizen,nasai... zer hunen ahalak!

Dohakabe,	Amen otoi! hats-artzeko artean
Dohakabe,	Hora nun den lana beriz aste...
Nor da dohakabea?	Guk ez dugu sekulan holakorik!
Ez ote da	Ez girade deusez grifiaturik:
Lur-etxe jabea!	Zer munta du, ito ala eferik,
Ontasunen biltzeko lan gaitzari	Suntsi diten landetan artoak?
Eman zaizko, nigar-egingari!	Nik ez duket, plegatzearen bortxaz
Guk nasaiki mozkortzeko edari,	Konkortua hor bizkar-hezura!
Jaun hek aldiz gose ta egari...	Ez dut behin sendi, oroit naizenez,
Leherturik hor dira entseatzen	Larupetik izerdi-langafia.
Urte-buru batetik bertzera.	Ar'zaitezte lanean, giza txafak!
Lur itzultzen edo berdin joratzen,	Ar'gogorki eta luzaz ere.
Izerditan zotinkatzen dira...	Zuer beha, gu Buhami edefak
Ereiteko sasoina dutenean,	Kontent gira: oro dira gure...
Azitako aurdik billi ona,	Zoaztc,zoazte zuen luren lamiera:
Ama-umek hobe luketenean	Erein, jora, bil zazue hainitz;
Azi baino ogi-poxi bana.	Egun batez ene parten artzera
Iguzkia gaizki jeikitzen bada	Zuen ganat eskale jinen niz.
Uriteak makur izarturik,	Zoazte, zoazte, ezar lastoa metan:
Azi hoiek nola dezake bada	Nik neguan hor duket obea,
Nekoiz eman gusta den laurdenik?	Behar bada, ene pipa piztean,
Uztaileko bero lazgañekin	Lasto hortan emanen dut sua...
Omen dute sasotn edefena;	Dohakaba,
Ogi biltzen asirik albarekin,	Dohakabe,
Lo badaude oren bat gorena.	Nor da dohakabea?
Denak sartu dituzten egunean,	Ez ote da
Dohatsuki bizi uste dute:	Lur-etxe jabea!

Vjir#'

A U R K I B I D E A

	Or.		
Baimenak	4	Ataria	9
Eskeintza	5	Liburu onen mamiña	32
Itz bi	7		

I G O . S A I L A - E R I - O L E R K I A K

1) GERTA-OLERKI ZARAK	2) MAITELELOAK	
1. Lelo'ren kanta	18 bis. Mundian den ederena	55
2. Ganboafena	19 Argizagi edera	55
3. Beotibar'ko gudua	20. Maitiak bilhoa hoñi	56
4. Milia Lasturen eresia	21. Aitarik ez dut	57
5. Perutxo'rena	22. Andereño bat	58
6. Altabizkar'ko kantua	23. Lili eder bat	58
7. Alos-torea	24. Ahaire zahar huntan	60
8. Bereteretxten kantoria	25. Nik ba-dut maiteño ba	61
9. Llrutia'ko anderia	26. Maitale gibatua -	61
10. Egun bereko alarguntsa	27. Maitale kontsolatia	62
11. Undurain anderiaren kanta--	28. Ene maitea	63
12. Ataratze jauregiko anderea- rena	29. Zazpi eihera ba-ditut	64
13. Musde Sari	30. Agota	64
14. Andere lokartua	31. Goizean goiz jeikirik	66
15. Arboti'ko prima ejjera	32. Egun on	66
16. Neskatz ontziratua	33. Agur, oi izar maitia!	67
17. Peru gurea	34. Xori kantatzale ejjera	68
18. Urtsua'n i Ia	35. Argizagiak zelutik	68
	36- Pianu niz bihotzetik.	69

37. Goizetan jelkirzen da	70	76. Can ntnzen baratzera	98
38. Oi, penarik ez ba'nul.	71	77. K'igarez sortu	98
39. Izar ederak	71	78. Ezkote gaiten.	99
40. Eijera zira, maitia	73	79. Gure gelariak	100
41. Xarmagafi bat	74	80. Gora, gora	101
42. Bordan Ahuzki	75	81. Oilar kolpekarria	103
43. Iutxauspeko alaba	75	82. Urak eramana	103
44. Nere maite polita	76	83. Andere mustatx.	103
45. Egunto batez nindaguelarik.	77	84. Behin batez	104
46. Lili bat ikusi dut	78	85. Etxola	105
47. Treboia baratzekoa	79	86. Ezkontzeko konsulta	106
48. Jinkoak dizula egun on	79	87. Madalen eta Barnetxe	106
49. Luñaren pean.	80	88. O Pelo, Pelo!	107
50. Amodioa	80	89. Baratzeko pikoa	108
51. Argizari edefa	81	90. Iruten ari nuzu.	108
52. Txori eresinula	81	91. Senar zena	109
53. Ai, neure baltzerana.	82	92. Ezkondu nintzanean.	110
54. Mendian zoin den eder.	83	93. Besteak etxeratua	111
55. Xori eñesiñula	84	94. Haika, mutil.	111
56. Salbatore gora da	84	95. Ene maite bitxia	112
57. Urzo xuria	85	96. Toberak	113
58. Maiteak eran zerautan	86	97. Petiri Danbolin.	114
59. Kaila kantuz	86	98. Eguberi.	115
60. Txoriñoak kaiolan	87	99. Santi-batek, andere.	116
61. Ene maitea, barda nun zinen?	87		
62. Efegek gizon edefik	88		
63. Efeztuna	88		
64. Buruilaren ondafia	89		
65. Alarguntsa	90		
66. Adios, izar edera	90		
67. Zazpi-zortzi	91		
68. Urzoa	92		
69. Mutl gaztia	93		
70. Coazin, lagun.	93		
71. Izara	94		
72. Azkeivhasperena	95		

3) IRI TA NEGAR

73. Ama, ezkondu	96
74. Ikusi nuanean	96
75. Orai ko neskatxak.	97

4) ARDOKANTAK

100	Arno on on.	114
101	Ardaotxo baltza.	115
102	Au egunaren andia!.	119
103	Cizona, goazen ixilik.	119
104	Ardoa eta gizona.	120
105	Ezkondu nintzanean	120
106	Ura ta ardoa.	121
107	Joan bear.	121
108	Mertxikaren	124
109	Andre MacLalen.	124

5) JA1NKOTIAK

110. O Eguberi gaaa!.	126
111. Josepe ta Maria	127
112. Kanra zagun guziek	127

AURKIBIDEA

<p>113. Gurutze Santua . . . . . ISO</p> <p>M4. O Jesus gurutzera nlgatik- 130</p> <p>115. Zeren bilha zabiltz*^ . . . . .131</p> <p>116. Piztu da . . . . .133</p> <p>117. Lauda, Sion. . . . .134</p> <p>118. Neskatxa ta Ama Birjiña.. 135</p> <p>Mí». Komunjonc ondoko Santa Teresa'ren esker bozkarioz* koak . . . . .136</p> <p>no. Maria Magdaleina Satntta- ren desertuko kantika.... 139</p> <p>131. Cazte-damk prestu . . . . .140</p> <p>m. A! gizona . . . . .143</p> <p>123. Jainkoaren amar aginduak. 144</p> <p>124. Gora bihotzak . . . . .146</p> <p>125. Jesus'en amodio ta ikus-mi- nez . . . . .147</p>	<p>126. Heriotza . . . . .148</p> <p>127. Munduko lanyerak . . . . .149</p> <p>128. lickatorea Jainkoa ganat itzultzen . . . . .150</p> <p>129. Mundua zer dan. . . . .151</p> <p>130. Gure azkena. . . . .153</p> <p>131. Jauna, zer ari naiz?. . . . .154</p> <p>132. Biurtzea . . . . .155</p> <p>133. Azken epaia . . . . .155</p> <p>134. Egun gorria . . . . .157</p> <p style="text-align: center;">6) PASTORALAKi</p> <p>135. Klobis trajedi. . . . .158</p> <p>136. San Roke pastorala . . . . .159</p> <p>137. Jenobeba donearen trajedi. 161</p> <p>138. Moisa'ren pastorala. . . . .163</p> <p>139. Rolan'en trajedi. . . . .166</p>
---	--

II OARENSAiLA - LAU GIZALDI

BEÑAT ETXEPARE

140. Kontrapas 173
141. Sautrela 174
143. Kristau liona 174
143. Amorosen gaztiyua 176
144. Amoros jelosia 180
145. Amorosen partitzia 181
146. Potaren galdatzia 187
147. Emazten fabore. 183
148. Amorez erekeritzia 185
14*). Judizio jenerala 186
150. Otoitza 191

PEDRO EZKURA

151. AfdarekoGorput/.Sanduari 193

MIKEL ALDATZ

15*2. Gorputz Sanduari. 194

JOAN ELIZALDE

153. Gorputz Sanduari. 195

JOANES ETXEBEfa

154. Kanta arin 196
155. Herioa 196
156. Balea zaleen otoitzak 197
157. Haur Eipientzat 198
158. Amen bihotz-mina 199
159. Jesu-Kristoren piztuera... 200

AIÍ-ANDE OIHENART

160. Eranen duta? 202
161. Margarita 202
162. Argia daritzanari 204
163. ZUZ*Z bertzerik 204
164. Nik ez dut ehor maite.... 305
165. Ezkontidearen hil-kexua Museen kontra 207
166. Aspaldi, neure gogara 210
167. Xuriari. 211
Ió« Belxaranari 212
169. Aspaldian nabila 212
170. Maitenaren gal-kexua 213

MILA EUSKAL-OLERKI EDER

171. Laur karbarien eresia. 214
MIGEL SUESKUN
172. Ni zertako. 216
SILVAIN POUVREAU
173. Jainkoaren mananenduak. 2S7
HARIZMENDt, Apeza
174. TeDeum 217
175. Benedrctus. 219
176. Magnificat 219
177. De profundis 220
AITA P. ARGAIÑARATZ
- (78. Arantzezko koroa 221
179. Dies irae dies illa 221
AITA GAZTELUZAR, S. J.
180. Bi musak 223
181. [fernucik begiratzeko otoi-
tza 223
182. Birjiña Ama Maria Jesus
Aurarekin eretaula batean
pintauta 224
183. Izaki gaiztetsia 225
184. Ihiztaria 226
185. Arantxalea 227
186. Leku Sañduak 227
187. San Frantztes Xabier. 228
AITA FRANTZISKO ALESON
188. Gure efege Fílipe andiaren
eriotzan. 230
JOAKIN LIZARACA
189. Jesus ori 230
190. Jesus eta ni 231
RAFAEL MIKOLETA, Apaiza
191. Amoren kontentuak 232
192. Denpora baten. 232
- J. B. LAREGI
193. Estaingjaun Kontearen lau-
dorioak 233
194. Beltzuntze bizkundja 235
BEÑAT MARDO
195. Xipa eta batez 237
196. Bestaliafak 238
197. Ni deitzen nuk 239
AITA B. RECIO, S. J.
198. Il ote da? 239
AITA A. KARDABERATZ, S. J.
199. Gorputz ilari. 241
AITA S. MENDIBURU, S. J.
200. Jesus'en Biotzari. 241
MARIA LUISA LEKAIMEA
201. Kopla jostaiuak 243
AITA DOMINGO MEAGHER
202. Ni naiz 244
203. Matsaren zumua 245
AITA AGUSTIN BASTERETXEA
204. Jesu-Krisro Gure Jaunaren
Pasioa 246
JOAN BATISTA GAMIZ
205. Dabiltzentxoak 248
JOSE JOAKIN ORMAETXEA
206. Zugatik 250
F. XABIER MUNIBE
207. Ai, niri zer? 251
J. ANTONIO ABOITIZ, Apaiza
208. Txanton Pipifi 252
209. Peru dubako. 252
JUAN A. MOGEL, Apaiza
210. Atso ezaiña 253

A U R K I B I D E A

211. Andra alarguna ta oiño arau-
tzagifea 254
212. Oiño soñularia ta lapufak. . 254
213. Otso gaixotua ta ardia 256
214. Katomotz kaiolatua ta txakur azkea 257
215. Arantzalea ta txibi bakara. 258
- BIZENTA A. MOGEL**
216. Peru alper ca Joane zintzo. 259
- SALABERI**
217. Ezkongea ta emaztegei biak 262
- AITA MATEO ZABALA**
218. Kardantxiloa ta mirua 264
219. Zaldi aroa ta asto apala... 265
220. Ugazabandra taneskatifa. . 266
221. Astoa ta iru jabeak 267
222. Azeri mats-gurea 268
223. Madril'go itsu bafí-zabal-tzaifak 269
224. Leoia, artza ta lukia 270
225. Basauntz matsofi-jalea 271
226. Gurasoa ta umeak. 272
- AITA J. A. URIARTE**
227. Neskatiía esne saltzaíia. . 273
- EUSEBIO MARIA AZKUE**
228. Astoak... arantza 274
229. Aintxinarik ona!! 275
230. Emakumeen sendotasuna.. 277
231. Enbasuko neskatoen kantak 279
232. Mogel eta Txaraka 280
233. Gabon-afaria. 282
234. Andra ordia 283
235. Alpefak 285
236. Elisa 286
- PELIPE ÁRESE BEITIA**
237. Ama euskerari azken-agurak 288
238. Bizi da ama euskera. 291
239. Arbola bat 293
240. Agur, ume. 295
241. Anjela 298
242. Antxiñako denporetan 303
243. Zoaz ondo, Ama 309
- ÉRENTERIATAR GORGONI**
244. Lora bateri 310
245. Urruntasuna 310
- ARZUBIAGA**
246. Sorkunde Garbian 311
- B. GARITA-ONANDIA, Apaiza**
247. Jesukristo gure Jaunari.... 312
248. Zazpi ezpauk 313
- MELTXOR ANDONEGI, Apaiza**
249. Andra Maria zerura 313
250. Garbitegiko Arimaren dea-darak 314
- EUSTAKIO MADINA**
251. Ama Birjinari 315
- R. M. AZKUE, Apaiza**
252. Efimiña 315
253. Ilargia. 316
- TXOMIN AGIRE, Apaiza**
254. Seaskatxoá 318
255. Sara'ko Lorea 318
256. Zergatik ni koblakari?— 320
- JUAN I. IZTUÉTA**
257. Kontxexi'ri. 322
258. Gure euskara maite 324
- AGUSTIN P. ITURIAGA, Apaiza**
259. Esne-saltza)ea 326
260. Astoa ta txefia 328
261. Auntzak eta akefak 329
262. Sugea eta nekazaría 330
263. Itufiko orina 331

- ñ264. Úrdala eta gorputzaren bes-
te zatiak 332
- ©65. Txangufuak 333
- 266. Leoia eta astoa 334
- JOXE BIXENTE ETXEGARAI
267. Egaberi-kantak 335
- I. BIZKARONDO, «BILINTX»
268. Ja-jai! 336
269. Kontxesi'rentzat 336
270. Loriak udan. 337
271. Zaldi baten bizitza 339
272. Potajiarena 340
273. Gaztetan dama bati. 341
- ANTONIO ARZAK ALBERDI
274. Mendiko alaba 342
275. Bi kabiak 343
276. Ama Maria! 343
277. Osto bati. 343
278. íiak gera! 344
- JOSE MANTEROLA
279. Aita Mendiburu'ri. 346
280. Post tenebras spero lucem. 347
- JOXE MARI IPARACJRE
281. Gernika'ko Arbola 348
282. Ume eder bat. 349
283. Agur, Euskal-Eñia! 350
284. Nere gitara 350
286. Nere andrea 350
286. Ara, nun diran. 351
287. Okendo íezkorari 352
- PEPE ARTOLA
288. Sagafa eta sagardúa. 353
289. Bi zozo. 354
290. Astua 355
- RAMON ARTOLA
291. Legoia eta astoa 356
292. Igelak eta arbola-ostoak . . . 356
293. Negua 357
- ROSARLO ARTOLA
294. Naigabea eta atsegiña 358
295. Nere gitartxoari. 359
- AITA JOSE I. ARANA, S. J.
296. Magníficat 359
297. Euskal-idazleak 360
- SERAFÍN BAROJA
298. Arats ¡zugana 363
299. Suzko zezena. 365
300. Ai, au dolorea! 366
- MIGEL ANTONIO INARA, Apaiza
301. Ama Guadalupe'koari 366
302. Amaren negarak eta seme
galdua 367
303. Leon XIII'ri. 367
304. Pake-zorionak 369
- KLAUDIO OTAECI
305. Adiskide baten oroitza 370
306. Lau arbolatxo 370
307. Arbolar! oroipena. 371
308. K. D. Txufuka jaunaren
otoitzari. 374
309. Lafosa eta ereka 376
- JOSE I. URANGA
310. Euskera zar maiteari. 377
311. Aura eta katua 378
812. Autsa 379
313. Gure pelotariak 379
- J. KASAL OTEGI
314. Guazen, mutilak 381
315. O Aritz gurea! 381
316. Ipafagire ilezkora 382
- KARMELO ETXEGARAI
317. Euskal-Eñiari 383
318. Euskaldunak 384
319. Garó tartean. 385

AURKIBIDEA

BONIFAZIO ETXECARAI 320. Beti, beti euskaldun. . . . . 386 321. Lore maitia . . . . . 386 322. Euskaldun mintzaira. . . . . 387 J. GASPAS OREGI, Apaiza 323. Zeruko giltza . . . . . 389 324. Animen egunerako oroi- mengaria . . . . . 390 RAMON GELBENTZU 325. Auxen da buru-nastea!—391 326. Txorkxuen naitasuna . . . 392 ZIRILO ERKIZIA 327. Astua, eulia eta armiarma • 393 FRANTZISKO APAOLAZA 328. Euskal-Eriari . . . . . 394 MARZELINO SOROA 329. Zurekin nai det beti. . . . . 395 330. Juan Batista. . . . . 396 JOSE GANBOA 331. Nekazaritza . . . . . 397 332. Dizdizari biak . . . . . 399 FRANTZISKO LOPEZ-ALÉN 333. Lo, lo. . . . . 400 334. Bi lore-aldi . . . . . 400 335. Euskaldun lur doatsuari... 401 PIO M.ª MORTARA AITA 336. Arantzazu'ko Amari . . . . . 402 JUAN KARLOS GERA 337. Trueba'ren eriotzan. . . . . 403 338. Enriketa'ri. . . . . 404 PELO MARI OTAÑO 339. Donostia'n uxoa . . . . . 405 340. Elizakuak . . . . . 407 341. Aitona gizagaixoa . . . . . 409 342. Limosnatxo bat. 411	343. Amerika'ko panpetan . . . . 412 344. Zazpiak bat . . . . . 413 L. LATIERO 345. Petrikio jauna ta zapata- giéa . . . . . 413 JOSE ZAPIRAIN 346. Nere lur maiteari . . . . . 414 347. Gazteko bertsoak . . . . . 415 TORIBIO IRIONDO, Apaiza 348. Andre guzien artean be- deinkatuari . . . . . 416 349. Birjina Mariari . . . . . 416 ZAPIRAIN'DAR J. KRUTZ 350. Andreamen eriotzekoa . . . 417 PEDRO MIGEL URUZUNO 351. Iru Eregeak . . . . . 418 352. Iñes eta Efosa . . . . . 419 SALBAT MONHO, Apeza 353. Bakusek tenplurik ez . . . . 420 PIERE TOPET, «ETXAHUN» 354. Ofizialenak . . . . . 421 355. Gaztalondo'ko neskatilak . . 423 356. Etxahun eta Otxalde . . . . . 425 357. Maria Solt eta «astero—427 358. Sarantze'ko sentoralak.... 427 359. Bi ahizpak . . . . . 428 360. Idafoki olha . . . . . 429 361. Ahargo eta Kanbilu . . . . . 430 362. Urz'apal bat . . . . . 430 363. Mundian malerusik . . . . . 431 364. Ahaide delezius huntan... 433 365. Bi berset dolorusik . . . . . 436 BÉLTZUNTZE BIKONTAE 366. Gabazko kantua . . . . . 438 I. li. ARTXU 367. Axeria eta Akera 439

368. Betia eta axeria 440
 GOIETXE, Apeza
369. Astoa ihizian 440
370. Pegar esnea 441
 M. HERCARAIE
371. Belea eta axeria 442
 EROBIN, Apeza
372. Zer egin zare? 443
 AGUSTIN ETXEBERI
373. Txorien besta 445
374. Maria alegiazkoa 446
375. Desertura 448
 J. AROSAGARA1, «BORDELE»
376. Mendekoste pestetan 449
377. Ene andregaiari 451
 LARALDE SENDAGILEA
378. Txorinoa kaiolan 452
379. Ama hauraren seaskan lo-
 bak artzen 453
380. Bioltxo 454
381. Mutil zahafa 455
 E. INTXAUSPE KALONJEA
382. Carizumaz 456
383. Aingeruekin 457
 MIKEL ELIZANBURU
384. Hel gaiten 458
 JOANATEGI, Apeza
385. Ogia Gorputz 458
 M. LARALDE BORDAXURI
386. Galeriano'aren kantuak 459
 PARISTARA
387. A faina eta bere umeak 460
 G. HAROZTEGI, Apeza
388. Etxeko xokoa 462
- B. BORDA, Apeza
389. Labor omnia vincit 463
 DUVOISIN KAPITAINA
390. Sahats-adafetik 464
 PIARES HARISPE
391. Perkain eta Azantza 465
 MARTrN GUILBEAU OSACILEA
392. Laborariarendoliatsutasuna 467
393. Eskualdun destefatua 468
 EDMON GUIBERT
391. Andregeia 469
 M. P. MENDIBIL
395. Artzain dobatsua 470
 JULIEN VINSON
- 3%. Amalauduna 472
 S. E.
397. Xakur eta gatia 472
 J. DABID, MIRIKUA
398. Mutil zaharari 473
399. Maiatza 475
 ELIZALDE f IPI, Apeza
400. Napoleón III 477
401. Dama gazte xarmant bat 478
 E. S. DODGSON
402. Kanari txontxoa 481
 BETIRI OLBONDO
403. Mariñela 481
 ETIENNE DECREPT
404. Maitena 482
 KAMAZARI Apeza
405. Ene goguetak 485
 XALBADOR
406. Oiloa eta mirua 487

AURKIBIDEA

MARTIN ECIATECI

407. Eskualdun 488

ÑABARO

408. Bi afano hirur beleri 490

409. Bidañaitafa 491

J. M. HIRIBAREN, Apeza

410. Altabizkar'ko kantua 492

411. Auzilaria 495

412. Doxamendi kapitaina 496

413. Euskaldunak 498

414. Heritik ufuntzean 499

415. Gure Hefia 501

416. Apezak 501

B. ZELHABE

417. Nahi nuen kantatu 504

418. Montebidoko kantua 505

JOANES OTXALDE

419. Ezpeleta herñan 506

420. Gaztetasuna eta zahartasuna 507

421. Lureko ene bizia 509

422. Kantu berriak 510

423. Kilo-egilearen kantuak 512

424. Iruña'ko ferietan 513

BETIRI(D) IBARART

425. Eliza besta 515

426. Eskualdunak 516

427. Akaso ta ilobaso 518

428. Usoa saretan 519

429. Mendi - gaineko Maria Ven
Kofesioa BaJgori'ko xantreari 520

430. Artzaintsa mendian 521

431. Libertatea maite 523*

432. Ikazkin mendian 524

433. Itsua eta sastrea 525

434. Mixelen'go zubia 527

435. Mutil zahar bat bere mahas-
tian 528

J. B. DUKOS MIRIKUA

436. Gure mafaska miñak 530

J. 8. ELIZANBURU

437. Agur nere herñan 531

438. Gazte hiltzera dohana 532

439. Xorikaiolatikihesgoandena 534

440. Solferino'ko itsua 535

441. Arbasoak 536

442. Ikusten duzu goizean 537

443. Xori beriketaria 538

444. Gizon zuhufa 539

445. Besta biharamuna 540

446. Maria 542

447. Apexa eta lorea 543

448. Tan, tan, tan 544

449. Emazte edalea 546

450. Aingeru bati 547

451. Maite zaitut 548

452. Dantzaria 549

453. Laborarla 550

454. Artzaingoa 551

455. Oraiko neskatxa batzu 552

456. Egun bat eritegian 554

457. Lehen eta orai 555

GRAZIAN ADEMA; «ZALDUBI»

458. Agur Eskual-Eriari 558

459. Xuriko 559

460. Ohore laborantzari 560

461. Burdiña eta baxera 561

462. Erleak eta listorak 561

463. Aitza eta ihia 562

464. Ba-da jainko bat 563

465. Hirurtasun Saindua 564

466. Jainko Gizona 565

467. Jesus'en azken-aparia 565

468. Izar dístiranta 567

469. Otoi, Ama maitea 568

470. Apez befi batentzat 569

ITHURIA-HEUTI

471. Beatak 570

ZIBURU'KO XANTREA
472. Kriolinak 571

JOSE MENDIAGE
473. Eskualdun Bertsulariak . . . 573
474. Kantuz 574
475. Eskual-Hefia gure Ama . . . 575
476. Ezkondua eta donadua . . . 575

AILANDE AINTZIBURU
477. Nausia, mutila eta erbia . . 578

478. Baseriko batean 579

M. ETXETO, «KATXO»

479. Nahi balin ba'gira hil_____580

BALITA OTXANDA

480. Kolpatuaren otoitza 581

DIHARASARI Apeza

"181. Madalen Lafalde 582

IZEN GABEAK

482. Amaxo bere jlobarekin 585
483. Judio eratua 586
484. Ixkera'ren zamaria 587
485. Ikazketako mandoa 588
486. Partitzeko tenoria 592
487. Okertuak bere okertzaleari
koplak 592
488. Apez beltxaren kantuak . . . 593
489. Piarex laboraria 594
490. Zahartzea 596
491. Hitz zuhuren kantuak . . . 596
492. Senar-emazteak 597
493. Pipa hartuta 599
494. Aranoak bortietan 599
495. Hiru soldadoen kantua . . . 600

496. eskualduna 601
497. Ene xaramelaren auhen mi-
ñak 603
498. Emazteki mozkorak 604
499. Lau neskatxa gazte 605
500. Anderia, gorarik 606
501. Pobren kantua 607
502. Apez ihiztaria 609
503. Gezurtarier 610
504. Be-napartafa eta lapurtara. 611
505. Pulunpa 612
506. Nazioneako besta 613
507. Eskuara 615
508. Buhamiaren kantua 617

a